

A

a- vt. ka *ha-*.

a¹ Kett. K U L P M Kõ S Po Lu Li Ra J I Ku *aa* K-Al. L aga; vaid a; no; Lu *tõizõl autaa kai-vaad*, *a izee autaa laḥkõõd* vs. teisele auku kaevad, aga ise auku langed; J *viisi lassa on eloza*, *a viisi koolluud* viis last on elus, aga viis (on) surnud; J *a ku tämä ep tuõ* aga kui ta ei tule?; Li *tänävä eb õõ umalaz*, *a on siitiä* täna (ta) ei ole purjus, vaid on kaine.

a² L S Lu *aa* K Li **1.** ah, oh, oi, ai ax, ox, ой, ай; L *a sie vana hullu ah sina vana hullu!*; L *a ko mutikaz vesi oi*, kui sogane vesi!; Lu *emintimä dava-i itkõmaa: abaa a, abaa* võõrasema hakkas nutma: ai, ai, ai!; **2.** noh да; K *pappi tšüsü: mihee teile vakkaa*. – *a d'ejgoi mitata* preester küsis: milleks teile vakka (vaja on)? – Noh, raha mõõta.

aa P Lu Li I **1.** ahah, jajah aga, da; Lu *aa, tämää izää pädrää jää vei* (väljaspool abielu sündinud lapse kohta öeldakse:) ahah, tema isa viis peetripäeva jää; I *aa, viil valgõttaag* jajah, (tuleb kangast) veel pleegitada; **2.** P ah да ну.

aabobahka vt. *aapaobahka*.

aabraz vt. *abraz*.

aada K P *haad/a* M-Set. *Адаць* Tum., g. *aadaa* K -*aa* M = *aadu*; K *aina tšihus ku aadaa kattila* aina kees nagu põrgukatel.

aadaššikka K-Ahl. M-Set. *haadaššikka* M-Set., g. -*aa* kurat, põrguvalgur дьявол, адов страж; M *haadaššikka se ize on rauta-ahilois tšiin pakoo pääzä* (Set. 25) põrguvalgur, see ise on raudahelates kinni paku otsas.

aadu M Lu I *haad/u* J-Tsv., g. *aaduu* Lu -*uu* J põrgu ад, преисподняя; M *päzēd siä aaduusõõ*, *siä pal'lo süntiä teid* (küllap) sa

satud (pääsed) põrgusse, sa oled palju pattu teinud; J *tšiišõõ va, katso, haadus panna tšeeless rippuma* hoople aga, vaata, põrgus pannakse keeltpidi rippuma!

aagent/ti J-Tsv. *aageti* Li, g. -*ii*: -*i* J agent агент; Li *däädä meil õli zingeri aageti, mašinnõitõ möi* onu oli meil „Singeri” agent, müüs (õmblus)masinaid.

aah vt. *ah¹*.

aaha·h vt. *ahah*.

aahju Kr = *ahjo*.

aah/ka K-Ahl. M J-Must. I, g. -*gaa* hall блекло-серый, сивый; I *aahka opõnõ* hall(iks läinud) hobune.

aaka J-Must., g. *aagaa* = *aahka*; *aagat silmät* (Must. 168) hallid silmad.

aal/õa ~ -*aa* Lu, g. -*õa* kahvatu, pleekinud karva блеклый, линиялый, выцветший; *aalaa laatko* pleekinud karva savikauss.

aamin L M *ami-n* J-Tsv. *aamen* аминь; J *pappi lõpõtõb õma proopoved'i sõnaka ami-n* preester lõpetab oma jutluse sõnaga *aamen*.

aani vt. *ani*.

aapa Kett. K L P M Lu Li Ra J I (Kõ) *aap* J-Tsv. *haapa* P Lu Li J Ku, g. *aav/aa* K L P M Kõ Lu Li J -*a* J *haavaa* Lu Li J haab, haavaruu осина; M *aavalla kazvaas suurõt tšäznäv, niissä kaivattii naappoi eellä* haava(puu)l kasvavad suured pahad, neist õõnestati ennemalt kausse; Lu *vai ku tüüni, aavaa lehto ain häülüv* (olgu) või kui vaikne, haavaleht ikka liigub (= väreleb); J *haapa ja niini puussa tšizgottii vennää* haava- ja niinepuust kisti niint; J *aap metts* haavamets. – Vt. ka *aaparuu*, *aavaaruu*.

aapa-ajko M haavaruust hang осиновые

вилы; *aapa-anjoookaa riigalla puisattii ðlkõa; nãvã ðltii aivo kerkiãv* haavapuust hanguga puistati rehel ðlgi; nad (= need hangud) olid väga kerged.

aapain Li, g. -zõõ = *aapõn*.

aapakokka Lu *haapakokka* J-Must. künakirves тесло.

aapalehto (Kõ), pl. -õd Kõ = *avaalehto*.

aapamettsä M *aap-metts* J-Tsv. *haapamettsä* J = *aapazikko*; J *haapamettsäs kasvõvõt haavõd* haavametsas kasvavad haavad.

aapainõ (Li) -nee K-Ahl., g. -zõõ = *aapõn*; Li *haapojod aapazõd, aapoiss kaivattii, metria nell'ä* haavapuust vened, haabadest õdnestati, meetrit neli (pikad).

aapaobahka K M *aapa-obahka* M-Len. *aap-obahka* ~ *aabobahka* M haava-, punapura- vik подосиновик; M *ku vaatamma: jõka põd-saa alla aimad aabobahka* kui vaatame: iga põõsa all on ainult haavapuravikud.

aapapuu M Lu I *aapuu* (Kõ) = *aapa*; Lu *kobrilappia, se õli tehtii ... , rohkaapassi tehtii aavassa, aapapuussa* viljakühvel, see oli tehtud ..., enamasti tehti (see) haavast, haavapuust.

aapasiini Lu Li haavariisikas подолешник, осиновый груздь.

aap/azikko M Lu Ra -*asikko* K-Ahl. -*õzikko* J-Tsv., g. -*azikoo*: -*õziko* J haavik, haavamets osinik; M *aapazikkoza ovav enãpãltã aimav aavav* haavikus on enamasti ainult haavad; M *aapazikko mettsä* haavik.

aapiain Lu, g. -zõõ Lu haabjas, haavapuust õdnestatud ruhi, vene (ühetüvepaat) однопёрвка из осины, диал. осиновка; *aapiain õli aapa puussa kaivõttu* haabjas oli haavapuust õdnestatud. – Vt. ka *haapojod*.

aap-rošša J-Tsv. haavasalu осиновая роща; *lãhzimm aap-rošass üli* läksime läbi haavasalu.

aapõin J-Must. J-Tsv. -*ne* J-Must., g. -zõõ: -zõ J-Tsv. = *aapõn*; *aapõizõd algod annõta pal'lo savvua* haavahalud annavad (põledes) palju suitsu.

aapõn ~ -*nõ* M, g. -zõõ M haavapuust, haava- осиновый; *raut-angolõd pantii aapõzõd varrõd* raudhangu(de)le pandi haavapuust varred; *tãlle anna hot' aapõzõd algõd, tãm kõik sõõv* talle anna kas või haavahalud, ta sõõb kõik ära. – Vt. ka *aapain, aapanõ*.

aara Kett. K-Ahl. P M Lu Li Ra J *aar* J-Tsv. *haara* Li J, g. -*aa* P M Li J -*a* J-Tsv. *haara* J 1. haru развилка, конец, зубец; M *valokokka on kahhõõdkaa aaraag* sõnnikuhark on kahe haruga; M *põdraa sarvõll ühs aara jõka voosi liššãüv* põdra sarvele lisandub igal aastal üks

haru; J *suur tormi katko puu aarõd* suur torm murdis puu harud; Li *astragaa aarav* ahingu harud; P *uffatkaa aara* potihargi haru; J *tee haara* teeharu; M *viskaa kase vesi teen aarõilõ, nãät kuza meep tee jõka poolõd* viska see vesi ristteele, nãed, kus tee läheb igale poole; 2. pl. fig. jalad, harud ноги; J *viroo risilee rivatta tanssizõd, harotõlit haarõjaz* rl. eesti ristile ilma sääremãhis(t)eta tantsisid, ajasid laiali oma harusid (= jalgu); Lu *issuus kahzii aarõo seltšãã i lãhs kottoo* istus kaksiratsi selga ja lãks koju; 3. hark развилка; Lu *seinãã õli tehtii ravvõssa mokoma aara, sihee vãllii pantii pãre* seinã oli tehtud rauast niisugune hark, selle vahele pandi peerg. – Vt. ka *tee*.

aarain K M-Set., g. -zõõ = *aarõin*. – Vt. ka *kahs-*, *kõm-*, *nellã-*.

aarak/az (M), g. -*kaa* haruline, okslik развильный, ветвистый; *põdraa sarvõd ovav aarakaav* põdra sarved on harulised; *aarak-kaav puud* harulised puud.

aarak/ko M, g. -*oo* haruline (puu kohta), okslik ветвистый; *aarako puu* haruline puu.

aar/akkõin: -*õkkõin* J-Tsv., g. -*akkõizõd*: -*õkkõizõ* J = *aarako*.

aaresti J-Tsv., g. -*ii* arest арест; *varkad on aarestiz* vargad on arestis.

aarik/az (J-Tsv.), g. -*kaa* = *aarõin*; *irvee sarvõd on aarikkav* põdra sarved on harulised.

aarik/ka Po, g. -*aa* haru развилка.

aarik/ko Po Lu Li (J), g. -*oo* Lu 1. hark, haru развилка, развилка; Lu *pãre põli taloz, seinãã õli tehtii ravvõssa mokoma aarikko, sihee vãllii pantii pãre* peerg põles tares, seinã oli tehtud rauast niisugune hark, selle vahele pandi peerg; J *puuss õli mokomad aarikot* tehtii (harulisest) puust (= oksast) olid niisugused hargid (= nagid) tehtud; Lu *aarikko on võrkko puu, siin kuottii võrkkoa* a. on võrgupuud (= võrguhark), sellel kooti võrku; Po *tejtii tohoz, kõm aarikkua õli* tehti küünal, oli kolm haru; 2. haruline развильный; Lu *helisijã kasvop talvitšülvüz, tãmã kasvõv aariko* robirohi kasvab taliviljas, ta kasvab haruline; ■ Lu *aarikko arja* sakiline hari (kukel). – Vt. ka *mõnn-*, *mõnta-*.

aarik/kõ J-Must., g. -*õõ* = *aarikka*.

aarnikk L arnika горная арника. – Vt. ka *arnikkaroho*.

aarõd vt. *teen-*.

aarotag vt. *arota*.

aar/to Rãnk M Po Lu Li Ra J-Tsv. (K), g. -*oo* M Lu Li Ra J sard (maasse lõõdud postide vahele on kinnitatud latid vilja või heina kuivatamiseks; ridamisi võib olla 2–4 posti) сушило (жерди, укрепленные на столбах, для сушки

снопов или сена); M *aarto*, sinne pannaz einoi kuivamaa. i *pantii* tõukoleipää. õli väliz vihma-
vuvvõd, sis *pantii aartoosõd* sard, sinna pan-
nakse heina kuivama. Pandi ka suvivilja. Olid
vahel vihma-aastad, siis pandi sarda; Li *aarto*
õli paikallin, harkkia veiteltii sard oli paikne,
redelit veeti (ühest kohast teise); Li *aarto õli*
tehtii ..., lüütii suurõd sampaad pantu махха ja
siz ruugud pantu sampaasõ, i siz neiije ruukuje
välli ahisõtti vihgod, i sis tuuli siält tsäi läpi
ii kuivõtti neit vihkoi. *aarto sõisi ain litši riiga*
sard oli tehtud (ni): suured postid (olid) lõõ-
dud, pandud maasse ja siis latid (olid) pandud
postid(de) külge, ja siis nende lattide vahele
suruti vihud, ja siis tuul käis sealt läbi ja kui-
vatas neid vihke. Sard seisis alati rehe juures;
Ra *linaa revitää*. sis *pannaa aartoo*, kuivõtõtaa
lina kitkutakse. Siis pannakse sarda, kuivata-
takse. – Vt. ka *einä*-, *erne*-.

aarõi/n J, g. -zõd: -zõ J haruline развилыстый,
развилычатый; *ein anko piäb õll kõlmi dal'isko*
nell'e aarõin heinahang peab olema kolme- või
neljajaruline. – Vt. ka *kahs*-. – Vt. ka *aarain*,
aarikaz.

aas/a K-Ahl. K-Set. M (Kett. R-Eur.), g. *aazaa*
M -aa [?] M-Set. aas, silmus пегля, оборник;
силоч; M *tšennää aazad õltii niku kõrvad*
pastla aasad olid nagu kõrvad; M *läpi tšennää*
aasoõd pantii paglan läbi pastla aasade pandi
nõõrid; K *lintui püütäs aasoi kaa* (Set. 55) lin-
de püütakse paeltega (silmustega).

aast/a (J), g. -aa = *aastaika*; *aastass antõõssi*,
viikoss võlkaa rl. aastaks andeks, nädalaks võl-
gu.

aastaika ~ **-ka** Ku -k Ra J-Tsv., g. -*gaa* Ra -*ga*
J aasta год; Ra *kui aastaik meeb*, *siis koko suku*
meep kalmoilõd pominoittamaa kui aasta möõ-
dub, siis kõik sugulased lähevad surnuaiale
(surnut) mälestama; Ku *viiz aastaikaa oli vana*
viis aastat oli vana; J *aastaik ümper* terve aast-
ta; Ku *kevätpäiv on aastaika* vs. kevadpäev on
aasta. – Vt. ka *aigassaika*.

aastaikõin J-Tsv., g. -zõd -aastane -летний;
-голичный; *kahs aastaikõin lahs veel on hul-*
lukkõin kaheaastane laps on veel rumalake.

aast/ajav: -õjõd [*< is?*] Li pl. t. [?] täismehe-
aastad, küps iga зрелый возраст, пора зре-
лости; *vot tulivõd minulõ aastõjõd*, *vaja enel*
saavvõ naizikko vaat tulid mulle täismehe-
aastad, vaja võtta endale naine.

aažbuk/ki J, g. -ii ~ -i J pootshaak бароп; *aaž-*
bukika toukkaamm meree pootshaagiga tõu-
kame merre.

aatto Kõ Ra J (Li), g. -oo Ra J eelmine õhtu;
eelõhtu, (pühade)laupäev канун; Ra *kui ma-*

rigaaššaa tehtii, *aatonn jo segattii rüüzjavoo*
soojaa vettee kui marjaputru tehti, segati rukki-
jahu juba eelmisel õhtul sooja vette; Li *uuvvõ*
voovvõd aatollõ panimmõ kõlmõd paan nallõ
vana-aastaõhtul panime (esemeid ennustami-
seks) kolme paja alla; J *vesiristä aatonn men-*
tii tšerikkoo kolmekuningapäeva eelõhtul min-
di kirikusse; Kõ *üps kõrt vuvvõz õli valvotuli*,
kupol'oo aatonn üks kord aastas oli jaanituli
(= tehti jaanituld), jaanilaupäeva õhtul.

aattu/ussa: -ssa J, pr. -ub, imperf. -uzi sigine-
da, tekkida раз/водиться, -вестись, размно-
жаться; *mettsäisigad aattusti nüt*, *näitä enne*
bõllu metssead siginesid nüüd, enamalt neid
ei olnud.

aav/a M -õ ~ aav J-Tsv., g. -aa M J -a J haav
рана; J *kahs aavaa lüüti kurasõll seltšää* kaks
haava lõõdi noaga selga; J *aavaa pääle jo on*
kazvonnu rupi haava peale on kasvanud juba
koorik; J *veriin aavõ* verine haav; J *umpi aav*
fistul; J *aava siha* haavaarm.

aavaakoori (Kõ-Len.) haavakoog осиновая
кора; *aukaa* [= *aukkaan*] miä *aavaakoorta*
(Len. 216) haukan ma haavakoort.

aavaalehto Kõ haavaleht осиновый лист;
värizeb niku aavaalehto väriseb nagu haava-
leht. – Vt. ka *aapalehto*.

aavaapu: aavapuu (Kõ) = *aapa*; *i senee*
peräss aavapuul värizeväd lehov ja sellepärast
haavapuul värisevad lehed.

aavalta (Kõ) haavata (Ku), pr. -an, imperf.
-zin; *haavazin* Ku haavata ранить; Ku *i koera*
nois haukkumaa haavattua karrua ja koer hak-
kas haukuma haavatud karu (peale).

aavõlla I = *avollaa*.

abaa Lu interj. ai ai; *emintimä dava-i itkõmaa*:
abaa a, *abaa* võõrasema hakkas nutma: ai, ai,
ai!

abeza-at'el'no M -a Li *abiza-at'el'no* I tingi-
mata обязательно, непременно; I *millõ piäv*
mennäg abiza-at'el'no laafkaa ma pean tingi-
mata poodi minema.

abi vt. *api*¹.

abida M (Ja-Len.) *obi/da* Lu -D J-Tsv., g. *abi-*
daa: -*daa* J solvang, solvamine; ülekoos
обида; J *jää nii obidaa lahs-park*, *ku tšeeletti*
menne gul'aittõma laps solvus väga, kui keelati
külapeole minna; J *ku kazvon suurõssi*, *sinnua*
süüttemää nõizõn i obidasõd tšelleit en annõ
kui kasvan suureks, hakkas sind toitma ega
luba kellelgi sulle ülekohtu teha.

abid/o (M), g. -oo = *abida*; *etti siiz bõllõis tšel-*
leiv abidoa, *etti vot sillõd puuttu iivä niittü*,
millõd kehno et siis poleks kellelgi solvumist,
et vaat sulle juhtus hea heinamaa, mulle vilets.

abinikka vt. *apinikka*.

abiza-at'el'no vt. *abeza-at'el'no*.

abizjan/a I *abližjana* ~ *obližjana* M *obležjana* J-Tsv., g. -aa ahv обезьяна; I *nõgõla võitavad kõikõõ liitsaa sis meek ku abizjana* määrivad nõega kogu näo, siis mine kui ahv!

abraz Kett. K-Set. P M Ku -s K-Ahl. M-Set. *aabraz* L M, g. -a M habras, rabe хрупкий, ломкий; истлевший; L *abraz õhsa murtuu-maa* rl. oks on habras murduma; M *vana sõpa on abraz ratkõõmaa* vana riie on rabe rebenema; M *abras stokana* habras (tee)klaas.

ad'daapääline J adj. aiarealne находящийся на изгороди, плетне; *ad'daapääline araga* aiarealne harakas.

ad'daa-uhsi M aiavärav калитка.

ad'd'e-l'no S eraldi отдельно; *ženiḡa i noorikkõ eri*, *ad'd'e-l'no magataz* peigmees ja pruut magavad (teistest) eraldi.

adde vt. *adra*.

ad'ejala ~ **ad'ijala** M *adijala* K-Set. -ela (M) *od'ejalla* Kõ J-Tsv. I *od'ijala* I *od'jala* Lu J-Must. *od'jela* Lu *od'ela* Lu Li, g. *ad'ejalaa: -aa* ~ -a J *od'jal'laa* I *od'jelaa* Lu *od'elaa* Lu Li tekk одеяло; Lu *koikil panna tilad i katõtaa od'jelaakaa* vooditele pannakse aluskotid ja kaetakse tekiga; Li *od'ela, migäka kattõõssa, se on nütšün va, nüt od'ela, a enne od'elait eb õllu, enne kuottii koton d'eruga* tekk, millega end kaetakse, see on alles (vaid) nüüdne, nüüd (on) tekk, aga enne tekke ei olnud, enne kooti kodus kaltsuvaip; Li *on i baikkõvõid od'elaid i šersjannoisiit od'elaid, lõḡkõizüüt, i vatnõid. kõig õllaa od'elav* on ka baikatekke ja villa-seid tekke ja vatitekke. Kõik on tekid. – Vt. ka *od'jelo*.

ad'jottu Kett. (orig.: aidattu).

ad'jutant'ti J-Tsv., g. -ii: -i J adjutant адъютант.

admirala J-Tsv. (Ja-Len.) -l J-Tsv., g. -laa admiral адмирал.

admiralli Ja-Len., g. -ii = *admirala*.

adra Kett. K-Ahl. R-Reg. L P M V Lu Li Ra J I Kr (Kõ Ko-Kett.) -õ Li J-Tsv. Ku *adr* Lu J-Tsv. Ku *adde* Kr *Adpa* K-reg.₂ Ii-reg.₁ *Ampa* Pal.₂ *Adpac̄* Tum., g. -aa P V Lu Li J Ku -a J-Must. puu-, harkader соха, дрында; Li *enne adrakaa tšinnettii* enne(malt) künti harkadraga; Lu *adra õli kavhõõ jalgaakaa, neijjee puij-jõõ õtsaz õltii rahvad, vadnaat kutsuttii* harkader oli kahe haruga, nende puude (= harude) otsas olid rauad, (neid) kutsuti sahkraud; M *adralla kahs saarnapuuta, siz on loopi, siz on pää, pääsurja, siz on aizav* (hark)adral on kaks haru, siis on lusikas, siis on pea, pärapuu, siis

on aisad; I *pluugõõ bölluḡ, adrad õlivad, mokomad puizõõd adrad. ii karttõõnõ mokoma ku lappia pantus siheḡ adraa i kaelle tšünnettii* raudatru ei olnud, harkadrad olid, niisugused puust adrad. Ja niisugune plekist, nagu labidas, oli pandud sinna adra külge. Ja sellega künti; J *jutõllaa, jot suvi-vil'laa om parõp adrõn nalaa tšülvä* õeldakse, et suvilja on parem külvata adra alla (s. t. külv küntakse puuadraga mulda); M *adraa saara* harkadra (kaheharuline) sahkpuu; Ku *adraa vaarnaav* harkadra sahkraud; P *adraa terä* harkadra sahkraud; V *adraa luzikka* ~ M *adraa loopi* adra lusikas; J *adraa sarvikko* ~ *adraa sarvõõ* ~ Lu *adraa rutškad* adra käsipuu(d); J *adraa perz* harkadra taguosa. – Vt. ka *puu-, sorkka-*.

adra-ai/isa (Lu), pl. -zad: -zõõ Lu harkadra ais, sahkvars оглобля, обжа сохи. – Vt. ka *adraopša, adrapuu*.

adrajalga/z (Lu), pl. -hsõõ: -zõõ Lu = *adrajalka*.

adra-jalka (Lu-Len.) harkadra sahkpuu haru nojka сохи; *adr on: aizat, adra-jalga, sarvikko, vadnad, looppin* (Len. 282) harkader on (niisugune): aisad, sahkpuu harud, käepide, sahkraud, lusikas.

adramatikõõv: -t J-Must. pl. harkadra kast (raudpidemete komplekt комплект железных укрепляющих приспособлений у сохи). – Vt. ka *matikkõravvav*.

adrapõša: *adra-ob/ša* (J-Must.), pl. -žad: -šat J-Must. = *adra-aisa*.

adraperzitsav: *adrapersvitsat* J-Must. pl. harkadra päravitsad (особое крепление задней части сохи). – Vt. ka *perzevitssa*.

adrapu/u (V Lu), pl. -ud V Lu = *adra-aisa*.

adrarutška M harkadra käsipuu e. käepide рукоять сохи.

adrasaara J-Must. harkadra (kaheharuline) sahkpuu rassoха сохи (orig.: vannas).

adra-tšäsi Kõ fig. (harkadraga) kündja пахарь; *lõi jumala adra-tšättä* rl. lõi jumal kündja.

adratšüntäjä M (harkadraga) kündja пахарь; *tšüntäjä, se on adratšüntäjä* kündja, see on (harkadraga) kündja.

adre/ssi M J, g. -sii ~ -si J -ššii M aadress адрес; M *miä en tää tämmää adressia* ma ei tea tema aadressi; J *tširjutti adresii* kirjutas aadressi.

adrotšäsi (Kõ-Len.) = *adra-tšäsi*; *anto looja adrotšättä* rl. andis jumal kündja.

adžgiv vt. *atški*.

advokat'ti J-Tsv. *avvakatti* M *vakatti* J-Tsv. (Ku), g. -ii: *vakati* J advokaat адвокат; J *prokuror* vääriseb, a *advokatti poolõõv* prokurör

süüdistab, aga advokaat kaitseb; J *suuoz olla vakativ* kohtus on advokaadid.

aftobu/ssa Lu (M) *-sa* M Li *-za* M *afto-busa* J, g. *-saa* Lu *-zaa* M *afto-buzaa* J (auto)buss автобус; M *täm ajõ aftobusall kattilalõõ* ta sõitis bussiga Kattilale; M *oottõõd aftobuzaa, oottõõd, etti kõõs tuõv aftobuza* ootad bussi, ootad, et millal tuleb buss.

aftobu/ssi (M) *-si* Lu (M) *-zi* M, g. *-sii ~ -zii = aftobussa*; M *ruta aftobuzilõ* rutta bussile; M *täm aftobusis teep konduktoraa* ta on bussis konduktor.

aftomat/ta M *avtomat/ta* (Kõ-Len.), g. *-aa* automaat автомат.

agl'išan/a M, g. *-aa = agl'išina*.

agl'išin/a J-Tsv., g. *-aa: -a* J inglane англичанин; J *agl'išinad – hiitroi vätši* inglased on kaval rahvas.

agorodnik/ka P, g. *-aa* aednik огородник.

ah¹ L P M Lu J *aah* K ах L P ah, oh, oi ax, ой; Lu *ah siä konnikõin* (lapsele hellitavalt:) ah sina konnake!; M *ah, ku kõvvi saitaab vihmaa* oi, kui kõvasti sajab vihma!; P *ax mikä mill on õnni* oh, missugune õnn mul on (= küll mul on õnne)!

ah² K interj.: *ah hah hah, a se on üvä ku miä õõn ilozap kõikkõa i parap kõikkõa* ah-hah-haa, aga see on hea, et mina olen kõige ilusam ja kõige parem!

aha-a K P J *ahaa* K-Ahl. *ahha-a* K *aha*· U *ahaa* ara; J *aha-a kase on üvä ku miä õõn lustip kõikkaa ja parõp kõikkaa* ahaa, see on hea, et mina olen kõige ilusam ja kõige parem!

ahagoi/taa M, pr. *-an* M, imperf. *-in* M = *ahassaa*; *plat'iv* *tultii lad'd'assi, piäv vähäkkõizõ ahagoittaa. miä ahagoitan izze, ep piä millõ õmpõliata* kleit jäi laiaks, tuleb veidi kitsamaks teha. Ma teen ise kitsamaks, mul pole õmblejat tarvis.

ahah Lu J *aha-h* J-Tsv. *aha-hh* Lu *ahha-h* P *aaha-h* I interj. **1.** *ahah, ahaa a, ara*; J *aha-h kõrt puuttuzit minu tšätte* ahah, (ometi) kord sattusid (sa) minu kätte!; **2.** ai, ai-ai ax, aï; Lu *ahah pääs ku oñ kipu* ai-ai, küll pea valutab!

ahas/saa Li *-sa* J-Tsv. *-saag* I, pr. *-an: -õn* Li J, imperf. *-in* Li J ahendada, kitsamaks teha суживать, сузить; уши/вать, -ть; J *ahason tšiuutoa, om vähäize lad'd'õ* teen särki kitsamaks, on natuke lai; I *jupka piäp purkaag i ahassaag* seelik tuleb üles harutada ja kitsamaks teha; Li *kõik sõvat saab ahassaa, kummad õlla vaa lad'd'õd* kõiki rõivaid saab kitsamaks teha, mis (vaid) on laiad. – Vt. ka *ahagoittaa, ahõittaa*.

ahas/sua J-Tsv., pr. *-un* J, imperf. *-suzin* J kit-

saks jääda; kokku minna v. tõmbuda суживаться, сузиться; садиться, сесть; *lõjk tšiuuto kassu de kõikkina ahassu* (villane) kampsun sai märjaks ja läks päris kokku.

ahassu/ussa: *-ss* J-Tsv., pr. *-un: -n* J, imperf. *-uzin: -zin* J = *ahassua*.

ahasul/z M J-Tsv., g. *-hsõõ: -ssõõ* (M) *-zõõ* J kitsikus, ruumipuudus теснота, стесненность; J *om vähäize ahasuz: pere suur, rihi peen* on natuke kitsikus: pere (on) suur, tare väike; M *mõõ elämmä nüd ahasussõz* meie elame nüüd kitsikuses. – Vt. ka *ahisuz*.

ahas/õlla: *-õll* J-Tsv., pr. *-sõlõn: -sõõn* J, imperf. *-sõlin* J frekv. ← *ahassaa; johanto tšiuuto on mõnt kõrta ahasõlta, a siä veel ahasõd särki* on juba mitu korda kitsamaks tehtud, aga sina teed veel kitsamaks.

ahaz/z Kett. L M Kõ Lu Li J I (K-AI. P Ja-Len.) *-s* K-Ahl. J-Tsv. Kr, g. *ahtaa* L P M Lu Li J kitsas, ahas узкий, тесный, тугой; L *ihad on ahtaad õmmõltu* käised on õmmeldud kitsad; P *meill õlivat põlõd ahtaad* meil olid põllud (= põllurivad)] ahtad; Lu *lootsi veeb laivoja ahtoissa paikkoissa* loots viib laevu kitsastest kohtadest (läbi); Lu *vakka on päält ahtaapi* vakk on pealt kitsam; I *ahaz akkunaluz* väike õu; M *tällä on lad'd'a arkasuz, a senel on ahaz arkasuz* temal on pikk (lai) samm, aga sellel on lühike (kitsas) samm; J *ahtaad aigõd* kitsad ajad; J *ahaz mälehtüz* piiratud mõistus; M *nät ku tuli ahaz ühez ellää, menti errii* vaat kui läks kitsaks koos elada, mindi lahku.

ahaz-meri J-Tsv. väin пролив.

ahat/taa M (P) *hahattaa* Lu Li, pr. *-an* P M *hahatõn* Lu Li, imperf. *-in* M *hahatin* Lu **1.** karjuda, mõirata кричать, реветь; M *miä tätä sõrmõõkaa eñ kertännü, a tämä minuu päälee ahatav* mina ei puudutanud teda sõrmega(gi), aga tema karjub minu peale; M *karu ahatap kõvvi* karu mõigab kõvasti; **2.** kõvasti naerda, (naeru) lagistada, rõkataka; huigata хохотать; аукать; P *mitä siä ahataid nagraa* mis sa lagistad naerda?; M *täm ain ahatav suu sellällä* ta aina rõkatab naerda, suu pärani; M *tämä nii ahatti, että metsä elizeb vassaa* ta huikas nii kõvasti, et mets kajab vastu; P *üüppiä ahatav* õökull huikab.

ahav/a M-Set. Lu Li *-õ* Li, g. *-aa* Lu ahav (kuiv külml kevadine tuul), диал. весенник, весняк, вешник (сухой холодный весенний ветер); Li *ahavõ tuuli, kuivõtõb üvässi kõig, mokomõ niku ahavõ* kuiv tuul, kuivatab kõik hästi, niisugune nagu kuiv tuul; Lu *tševvääll ahavõss tuulõss uulõd lõhkõvõd* kevadel kuivast tuulest lõhenevad huuled. – Vt. ka *ahõlmo², ahõlmo*.

ahavainõ: -nen R-Reg., g. -zõõ torm [?] буря [?]; *terve tuulee jumala ahavainen armollinen* (Reg. 23) rl. tere, tuule jumal, armuline torm [?].

ahavakko R-Lõn. ← *ahava*; *veeko tuuli terveüttä .. ahavakko armautta* (Lõn. 188) rl.

ahavikko (R-Reg.) ← *ahava*; *terve tuulessa jumala ahavikkon armollinen* (Reg. 11) rl.

ahavoittaa Li, pr. -av: -õb Li, imperf. -ti kuivaks v. karedaks puhuda, kuivatada, kuivusest lõhestada (kuiva külma kevadise tuule kohta) обветривать, -ить, -еть (о сухом холодном весеннем ветре); *eb õõ se märtsä tuuli, a mokom niku kuiva ahava tuuli, tämä iiväss kuivõ-tõva, ahavoittõb* see ei ole niiske tuul, vaid niisugune nagu kuiv ahav tuul, see kuivatab hästi, puhub kuivaks; *tuuli võib ahavoittaa tääd, liitsa, uulõd* (kuiv) tuul võib karedaks puhuda käed, näo, lõhestada huuled.

ahavoitõlla (Lu), pr. -tõõb: -tõõb Lu, imperf. -tõli frekv. ← *ahavoittaa*; *täsi lõhkõõb, sõrmi lõhkõõb, kui tuuli ahavoitõõb* käsi lõheneb, sõrm lõheneb, kui (kuiv külma kevadine) tuul kuivatab (nahka).

ahelmo vt. *ahõlmo*¹.

aher vt. *ahõr*.

aherik/ko Li Ra, g. -oo adj., subst. vilets liivane maa; vilets liivane (maa kohta) бесплодная, песчаная почва; бесплодный, песчаный (о почве); *Li a aherikko maa, see on liivõmaa, aherikko, i tämäs kasvõp petäjemettsä* aga a. maa, see on liivamaa, a., ja selle peal kasvab männimets; *Li sarkoja jagotti; millõ puuttu sarka aherikko, aherikko maa* jagati põllutükke; mulle juhtus põlluks vilets liivane maa.

ahha- vt. *aha-a*.

ahha-h vt. *ahah*.

ahik/ka R-Reg., g. -aa = *ahõr*; *ompa sillä ahikka lehmä* (Reg. 37) rl. sul on ju aher lehm.

ahilla K-Ahl. M J-Must. (Kett. Lu) -l M -laz M-Set., hrl. pl. -lad K M Lu 1. kett; raudkütke цепь; *M kori õli jarvõõ rannaz ahilaz* vene oli järve rannas ketis; *Lu paganaa koiraa piäb aina pittää ahiloiz* kurja koera tuleb alati ketis pidada; *M eestee õli rihmõn tsüitse lauttaza, a nüü on ahilad, rautõzõõ* enamalt oli laudas kõiest kütke, aga nüüd on ketid, rauast (= raudkütke); *M paa lehmä ahilaa* pane lehm ketti; 2. K M J vangiahelad оковы, кандалы. – Vt. ka *koira-*, *lehmä-*, *rauta-*. – Vt. ka *ahõla*.

ahilauta Ma (K-Al.) = *ahjolauta*.

ahinalaa: -llaa M = *ahjoonala*.

ahinalla ~ -l M ahju all под печью; *eezepi piettiin kañnoi ahinalla* enamalt peeti kanu ahju all. – Vt. ka *ahjonalla*.

ahinalta M ahju alt из-под печи.

ahinalu/z M -s Ränk *ahnaluz* Ma subst. ahjualune подпечье. – Vt. ka *ahjonalu*, *ahjoonaluz*.

ahinna/laa ~ -llaa M ahju alla под печь; *talvõõ õli tsülmä lauttolaiz, pel'lättii, etti kanolõ tsülmä, siiz ain ahinnallaa pantii talvõssi kañnoi* talvel oli lautades külm, kardeti, et kanadel on külm, siis pandi kanad talveks ikka ahju alla. – Vt. ka *ahjonala*, *ahjoonala*.

ahinnalla ~ -l M = *ahjonalla*.

ahinnalu M 1. ahjualune подпечье (про странство под печью); *veñnä ahjo. alla ahjo* on mokoma puusta siällä, vot. sitä kutt-suuz ahinnalu. siällä eeste elettii kanad vene ahi. Ahju all, vaat, seal on niisugune tühi (koht). Seda kutsutakse ahjualuseks. Seal elasid enamalt kanad; 2. ahjualus, -lava опечье (основание печи); *eel õltii puizõõ ahinnalus-sõõ. nüü eb õõ kasta i kuulumaza* enamalt olid puust ahjualused. Nüüd pole seda enam kuul-dagi. – Vt. ka *ahjonalu*, *ahjoonaluz*.

ahis/saa M Kõ Po Lu Li (Kett. Ra) -sa J-Tsv. -saag I, pr. -an M -õn Li J, imperf. -in M J 1. ahistada, pigistada, (kokku, sisse, vahele jne.) suruda стис/кивать, -нуть; *Li tuska ahisõõ minu süätä* mure ahistas minu südant; *Lu se-merittsaa enne pall'o lahsii kooli, ahissi kurk-kua* leetritesse suri varem palju lapsi, (see) ahistas kurku; *M puu ahisav, eb mee saha läpi* puu kiilub kinni, saag ei lähe läbi; *M tam ahissi sõrmõõ uhzõõ välili* ta jättis (oma) sõrme ukse vahele; *Li tuli-akkaa ahisõttii päre, siis sütet-tii põõõmaa* pilakusse suruti peerg, siis süüdati põõõma; 2. kinni jääda, kinni pigistatud saada задерживаться, -аться; *Li kase bõõ üvä saha, tämä ahisõõb* see pole hea saag, ta jääb kinni; *I lehmä ep saa kannõõtag, vesi tsüinisseev; vesi ahissi lehm ei saa poegida, (loote)vesi ei tule ära; vesi jäi kinni; 3. impers. hinge matta* душить; *M mitäleev tätä kõõvii ahisav, ep saa entsiä, paav henkiä tsüin* millegipärast matab tal kõvasti hinge, ei saa hingata, paneb hinge kinni; *I minnua ku ahisav, en jaksag i tullag* küll mul matab hinge, ma ei suuda (edasi) tullagi; 4. vägivaldselt kuhugi paigutada, midagi tegema sundida заса/живать, -дить (наильно) прину/ждать, -дить; *Lu se inimine ahisattii tūrmää* see inime pandi vangi; *Lu tämä ahisattii nahkassi* ta pandi lapsehoidjaks; 5. J-Tsv. ahendada, kitsamaks teha суживать, сузить.

ahis/sua M (Li), pr. -un M, imperf. -suzin M Li pigistada v. litsuda saada; kinni jääda защем-ляться, -иться, оказ/ываться, -аться защем-

lenным; задерживаться, -аться; M *ai, tšut' ko en ahissunnu uhzõd vällii ai*, peaaegu oleks mind pigistatud ukse vahele; M *laz minnuu väl-lää, too miä ahisun* lase mind välja, muidu ma saan pigistada; Li *saha ahissu puu vällii* saag jäi puusse kinni.

ahisuz M Lu Li J-Tsv. -*suz* Lu, g. -*uhsõd*: -*usõd* ~ -*usõ* ~ -*uzõd* J 1. kitsikus, ruumipuudus теснота, стесненность; Lu *maa ilma ahisuz, nii pal'lo miiraa* väga suur kitsikus, nii palju rahvast; J *vai sill on tõisijõ segaz ahisus, ku siä nii toukiskõõd* kas sul on teiste seas kitsas, et nii tõukled?; J *ahisus tuli elä maailmaa pääll* hakkas kitsas maailmas elada; 2. ängistus, hingematt, hingeldus стесненность дыхания, одышка; J *rintoiz mikäle ahisuz* matab hinge (rinnus ahistab, rinnus on mingi ängistus); J *rinna ahisusõss sünnüb viimite tšehotk rinna-ängistusest* tekib viimaks tiisikus. – Vt. ka *aha-suz*.

ahisõlla: -õll J-Tsv., pr. -*sõlõn*: -*sõõn* J, imperf. -*sõlin* J ahistada, pigistada, (kokku, sisse, vahele jne.) suruda стис/кивать, -нуть; *kuza om pal'lo vättšä, siäll tõin tõiss ahisõlla* kus on palju rahvast, seal surutakse üksteist kokku; *on ahisõllu sõrmõd uhzõd väliz* on jätnud sõrmed ukse vahele.

ahj-auk/ko Ar. Kett. (K-Set.), pl. -*od* K-Set. ahjuauk (orv ahju küljel) печная ниша, диал. печурка.

ahjo Kett. Len. Por. K L P M Kõ S V Po Lu Li Ra J I (R) *ahjo* J-Tsv. *Ažjo* Pal.₂ *Ажьõ* Tum., g. -*oo* M Kõ S Po Lu Li J I -*uo* K L P -*o* J ahi печь; I *piäb vaŗrai nõissag üleez, ahjoa läm-mittämää* tuleb vara üles tõusta, ahju kütma; P *iezepii õlivad musad ahjoõ* vanasti olid mustad (= korstnata) ahjud; Lu *esimein piimä, ku lüpstää, sis pannaä umpi ahjoõ* kui lüpstakse esimene piim (pärast lehma poegimist), siis pannakse (see) kinnisesse ahju; J *leip ahjo* leivaahi; Lu *vennää ahjo* vene ahi; J *mõnikkais taloiz ahjo lava on tehtü puuss mõnedes taludes* on ahju alus (lava) tehtud puust; M *puinõ ahjoõ aluz* puust ahjualus; Lu *ahjo päälín on tehtü heenossa tšivessä* (sauna)ahju pealne (= keris) on tehtud väikestest kividest; J *ahjoõ päälüz* ahjupealne; J *ahjoõ taguz* ahjutagune; J *ahjoõ perz* ahju tagumine osa; M *ahjoõ tuluz* ahju peerulõhik (= pilu ahjuseinas peeru põletamiseks); M *ahjoõ lõõska* ahjulõõr; kummialune [?]; M *ahjoõ truba* korsten; M *ahjoõ suu* ahjusuu; M *ahjoõ põhja* ~ *ahjoõ põrmata* ahju põrand; I *ahjoõ lauta* ahjupelt; M *ahjoõ južgad* ahju kriskad; M *saunaza ovaõ ahjoõ tšiveõ* saunas on kividest laotud keris. – Vt. ka *koto-, rii-*

ga-, sauna-, tšivi-, tõrva-, umpi-. – Vt. ka *ähjü, ähü*.

ahjoamm/atti: -õtti Lu pottsepaamet ремесло печника; *näd se teeb ahjoa, ahjoammõttia piäv, se tunniammõttia piäv* näe see teeb ahje, peab pottsepaametit, (aga) see peab kellassepaametit.

ahjoesi Lu J-Must. ahjuesine шесток (площадка перед устьем русской печи).

ahjokolkka J-Must. = *ahjonurkka*.

ahjokolpokka (M) ahjukumm, suitsukumm (ahjuesise kohal) колпак, кожух (русской) печи; *arinarauta on see, kumpa rauta om pantu vot kannii arinassa i ahjokolpokkaasõõ a.* on see (tugi)raud, mis on pandud vaat niiviisi ahjuesiselt ahjukummini.

ahjolaki Lu ahjulagi свод печи.

ahjolaut/a Kett. M Kõ Ja-Len. Lu J-Must. -õ Lu Li *ajolauta* (K-Al.) ahjupelt (ettetõstetav ahjuuks) заслонка, закрывающая очаг (русской) печи; Lu *ahjolautõ on tehtü karrõssõ, ahjolautõ pannaä ahjoõ suu ettee* ahjupelt on tehtud plekist, ahjupelt pannakse ahjusuu ette. – Vt. ka *ahilauta*.

ahjolava Ränk M ahjulava, -alus опеche (основание печи).

ahjolõõsku Lu ahjulõõr; ahju kummialune (печное) хайло; пространство под печным кожухом.

ahjonalaa L ahju alla под печь; *siē mened ahjonalaa* sa lähed ahju alla. – Vt. ka *ahinalaa, ahinnalaa*.

ahjonall/a: -õ Li ahju all под печью; *enne mõnikkaad talvõl kanoitõ piettii siäl ahjonal-lõ* ennemalt pidasid mõned talvel seal ahju all kanu. – Vt. ka *ahinalla, ahinnalla*.

ahjonaluz Lu ahjualune подпечье. – Vt. ka *ahinaluz, ahinnaluz*.

ahjonurkk/a M Lu Li J -õ Li *ahjo-nurkka* (J-Tsv.) (vadja toa) ahjunurk (nurk, kus on ahi угол, где находится печь); M *ahjonurkka, avunurkka, jumalnurkka* (vadja toa nurgad on) ahjunurk, ahjuluanurk, ikooninurk; Li *ahjonurkka õlitši siel, kuza õli ahjo* ahjunurk oligi seal, kus oli ahi; J *pühi ruuvvod maalt ahjo-nurkkaa* pühi praht põrandalt ahjunurka. – Vt. ka *ahjokolkka*.

ahjoõ-algõd J-Tsv. pl. ahjuhalud дрова для печи.

ahjoõ-lava J-Tsv. = *ahjolava*.

ahjooluuta Kõ-Len. ahjuluud помело; *katti meep ahjoõ, jältsiä eb tee, ahjos tuõp, jäljet teep (ahjooluuta)* (Len. 217) mõist. kass lähed ahju, jälgi ei tee, tuleb ahjust, teeb jäljed? – Ahjuluud.

ahjoonalaa: *ahjoonalaa* P ahju alla под печь; *kana meni ahjoonalaa* kana läks ahju alla. – Vt. ka *ahinalaa, ahinnalaa*.

ahjoonaluz: *ahjoonaluz* P = *ahjonaluz*.

ahjoo-zvoda J-Tsv. ahjuvõlv, -lagi свод печи.

ahjopukki M kilk сверчок.

ahjopõhja Lu J-Must. = *ahjopõrmata*.

ahjopõrmata: *-ta* J-Must. ahjupõrand под печи.

ahjopää M Li ahjupealne напечье; Li *nüt alusõt, hoduz alusõt. siis paad üüss ahjopää serväl* nüüd sõtkud (saitataina), kohe sõtkud. Siis paned õöseks ahjupealse servale. – Vt. ka *ahjopäälin, ahjopäälüz, ahjoseltsä, ahüpää, ahüpäälüz*.

ahjopäälee ~ ahjopä-älee J *ahjo-päälee* J-Tsv. *ahjopäälie* P *ahjoppäälee* I ahju peale, ahjule на печь; I *kui ammaz lähsi, ahjoppäälee vizgattii* kui hammas tuli ära, visati ahju peale. – Vt. ka *ahüpäälee*.

ahjopäälin Li = *ahjopää*; *a siz ahjopäälin, see tehtii jo lakkia* aga siis ahjupealne, see tehti juba sile.

ahjopäällä: *-l* J ahju peal, ahjul на печи. – Vt. ka *ahüpäällä*.

ahjopäälüz Lu = *ahjopää*.

ahjo-savi J-Tsv. pottsepa-, ahjusavi печная глина.

ahjoseltsä Lu = *ahjopää*.

ahjosuu Lu (R-Lön.) ahjusuu устье, жерло печи; R *armaani ahjosuulla* (Lön. 692) rl. minu armas on ahjusuu ees.

ahjotruba Lu *ahjo-druba* J korsten печная труба.

ahjõla vt. *ahõla*.

ahkõra Lu Li *-õ* Li, g. *-aa* usin, virk, murd. ahker усердный; Lu *tšen millezesskaa tüüssä eb tšeeltii i tšiiree teev, se on ahkõra inemin* kes mingisugusest tööst ei keeldu ja teeb kiiresti, see on virk inimene.

ahmila Lu J, pr. *-n* J, imperf. *-zin* J ahmida (süüa) жадно есть, поглощать (пищу); J *nältsä koira ahmiv süüvvä* näljane koer ahmib süüa.

ahnaassi M ahnelt жадно; *elä klunki nii ahnaassi, võid jäätüütää kurkuu* ära kulista nii ahnelt, võid kurgu ära külmetada. – Vt. ka *ahnõssaa²*.

ahnaluz vt. *ahinaluz*.

ahnasperze M ahnepäits (lapse kohta) жадина (о ребёнке); *oh, miltin ahnasperze, et tämmää tsäessä võta miitääv oh*, milline ahnepäits, tema käest ei saa (ei võta) sa midagi.

ahn/az M Lu Ku (Kett.) *-õz* M Lu Li J-Tsv., g. *-aa* Kett. Lu *-a* J **1.** ahne жадный; M *nii on*

ahnaz, etti tsainõi luzikassa õzäa võtab on nii ahne, et teelusika(täie)st(ki) võtab osa (endale); M *vot on ahnaz ni ahnaz, ep tämmää tsäessä saa elläiz mittäiv* vaat (see) on alles ahne, ei tema käest saa eales midagi; Lu *se ku ahnaz ja võttaja, kõik kobraab enelle* küll see on ahne ja võtja, kõik kahmab enesele; M *ahnas söömää niku koira* ahne sööma nagu koer; **2.** (omakasu-püüdlilikult) usin, agar (корыстно) усердный; M *täm on aivoo ahnas töölee, täm ep saa töös-sä immoa* tema on väga usin tööle, tal ei saa tööst himu täis; Lu *ahnõs, se teeb ommaa tüüv, a ahkõra teep kõig, minesskaa ep tšeeltii* agar, see teeb (ainult) oma tööd, aga virk teeb kõik, millestki ei keeldu; Li *tahov kõvassi tejõ pal'lo tüütä, što täll pal'lo ain õllõisi, tämä on kõvas-si ahnõz* tahab kangesti palju tööd teha, et tal aina (kõike) palju oleks, ta on väga agar.

ahn/auz M *-õuz* J-Tsv. *-uz* Lu, g. *-auu:* *-õusõ* J **1.** ahnus, ahnitsemine жадность, жадничанье; Lu *neil meni ahnuz õpil* neil muutus ahnitsemine (= töörihmamine kasusaamiseks) harjumuseks; **2.** usinus, püüdlikkus усердие, рвение; M *ahnauz võitap kõikõõ raskauu* usinus võidab kõik raskused; J *suur ahnõus piäp talo ülell* suur püüdlikkus peab maja(pidamise) üleval.

ahn/õ Lu J-Must., g. *-õõ* ahne жадный; Lu *ahnõ inemin näit hulkuv silmät harrillaa, kõik võttaiz enellee* ahne inimene, näe, käib silmad pärani, kõik võtaks endale.

ahnõs/saa¹ Lu Li *-sa* J-Tsv., pr. *-an:* *-õn* Lu Li, imperf. *-in* Lu **1.** ahnitseda жадничать, по-; Lu *ep piä nii kõvassi ahnõssaa, meev rikkassi* ei ole vaja nii kõvasti ahnitseda, lähed rikkaks; **2.** usinalt, püüdlilikult töötada (kasusaamise eesmärgil) проявлять (корыстное) рвение в работе; Li *miä võin ahnõssaa tüütä tejõ; a ku kehness mahzõta, mitä miä nõizõn siz* nii kõvassi *ahnõssõma* ma võin püüdlilikult töötada; aga kui halvasti makstakse, mis ma siis hakkam nii väga püüdma.

ahnõssaa² Po = *ahnaassi*; *ahnõssaa lainiv* ahnelt neelab.

ahnõs/sua J-Tsv., pr. *-un* J, imperf. *-suzin* J (orig.: пристраститься).

ahnõs/õlla M (J-Tsv.), pr. *-sõlõn:* *-sõõn* M J, imperf. *-sõlin* J frekv. **1.** ahnitseda жадничать; M *mitä siä nii ahnõssõõv: koolõv, kõig jätäv* mis sa nii ahnitsed: (kui) sured, jätd kõik (maha); **2.** J-Tsv. usinalt, püüdlilikult töötada проявлять рвение в работе.

ahnõsõl/taa (Lu), pr. *-an* Lu, imperf. *-in* ahnitseda жадничать; *mitä siä ahnõsõtav: maat puuv jäävvää, a meid eb lee* mis sa

ahnitsed: maad-puud jäävad, aga meie (meid) ei jää.

aho Ränk M Lu Li Ra J I (Ma), g. *ahoo* Ra J *ahhoo* M *aho* J-Tsv. **1.** kesa; sööt, jäätmaa par; перелог, залежь; M *maa õli ühhee suvõõ* *ahonn* maa oli ühe suve kesaks; M *aho, aho-maa, se maa on jätettü ahossi. aho, se niku ookaab, a peñrää taas tsüntääz sööt*, see maa on jäetud söödiks. Sööt, see nagu puhkab, aga pärast (= kunagi) taas küntakse; I *meilä eellä õlivad nurmõd üvät tehtüüd, siiz jätettii ahossig, kazvi roho* meil olid enne head põllud tehtud, siis jäeti sööti (jäätmaaks), kasvas rohi; **2.** (kuiv) metsalagendik (сухая) лесная прогалина, лесная поляна; Lu *ku metsää süämmez on lakkia paikka, siiz jutõllaa mettsä aho* kui metsa sees on lage koht, siis öeldakse metsalagendik; Lu *mettsäz on aho, metts-aho, ku on kõrkaa kõhta, ku on matala kõhta, jutõlla uitto* metsas on lagendik, metsalagendik, kui on kõrge koht, (aga) kui on madal koht, öeldakse lodu (oit). – Vt. ka *metts- rüiz-*.

ahol'in (J), g. -zõõ J avar, lai просторный, широкий; *a üülle, tsäärittü ahol'izõõ tulupaa süätee, häülüüb ümper mõzaa* aga öösel, mähitud avarasse kasukasse, käib (õõvaht) ümber mõisa.

ahomaa M sööti jäetud maa, jäätmaa перелог, залежь; *ahomaa, õli kõõzleeb nurmi, a nüd jätettii ahossi* jäätmaa, oli kunagi põld, aga nüüd on jäetud sööti.

ahonurmi M kesapõld поле под паром, перелог; *aho, ahonurmi on se, mikä maa ookaab. ühessi vuuvvõssi jättääs tsüntämättä, se on ahopõlto, ahonurmi* kesa, kesapõld on see (maa), mis puhkab. Üheks aastaks jäetakse kündmata, see on kesapõld.

ahopõlto M = *ahonurmi*; *tsütüzmaata tehäz ahopõllossa* kütismaad tehakse kesapõllust (= põletatakse haokubusid kesapõllust).

ahol/z P, g. -hsõõ: -ssõõ P = *ahõ*; *ahos* *kuivav* ahe kuivab (= on kuivamas).

ahra vt. *ahtõra*.

ahsis Kr oinas баран.

aht'aa Kett. Len. vdjL K L P M Kõ V Po Lu Li (R-Lön. U Ra J) -a J-Tsv. -aac I Ma (vdjI), pr. *ahan* K M Kõ V Lu J *ahõn* Lu *ah'haa* I Ma, imperf. *ahõn* M Po *ahõin* J-Tsv. -azin M Kõ V Lu -õzin Lu ahta, vilja jm. kuivama panna saajah sнопы и пр. на просушку; P *rüüss ahtaass nell'ä partta kõrraz* rukist ahetakse neli part korraga; Lu *ku ahõttii, üõs issu parsiiil, a tõin anti vihkoja* kui aheti, istus üks partel, aga teine andis vihke (üles); I *riiga on ahõttug* rehi on ahetur; P *saunaz õlivad linad ahõttu*

saunas olid linad ahetur; Kett. *ahan nootaa, sõpõita* panen noota, rõivaid kuivama; ■ M *ahõd mağgoo täün süüvvä, nüd on laiskuz mennä tõõle* vitsutasid mao täis (süüa), nüüd ei viitsi tõõle minna.

ahteri-kajutti Lu ahtrikajut кормовая каюта.

ahteri-topseli Lu ahtritopsel, besaantopselsel кормовой топсель, бизань-топсель.

ahteri-tuli Lu ahtrituli кормовые огни; *ahteri-tuli õli valkaa tuli* ahtrituli oli valge tuli.

ahterkanttsi Lu ahtrikants (purjekal) кормовая надстройка; *ahterkanttsis piettii rookaa* ahtrikantsis hoiti toiduaineid.

ahterpiikki Lu ahtritekk кормовая часть палубы, ют; *ahterpiikki on alussõõ ahteri, mikä on tákki* ahtritekk on purjeka teki ahtriosa.

ahtikkai/nõ: -ne J-Must., g. -zõõ = *ahtikkõin*.

ahtikkõin M J-Tsv. *ahtiikkõin* M, g. -zõõ: -zõ J ahtake(ne), kitsuke(ne) узенький; M *viimizessi pää tuõb jo ahtikkõin lõpuks läheb* (viljakuhja) pea juba kitsukeseks; J *ahtikkõisõ tsiutto suurt meess et sõvõt* kitsukesse särki (sa) suurt meest ei riieta; J *järtõõ on tehtü ahtikkõizõss lavvõss pink* on tehtud kitsukesest lauast.

ahtokkõin Lu, g. -zõõ õhuke(ne) тоненький; *kaluni on ahtokkõin lõhkumiskirves* on õhuke(se teraga).

ahto-puu (R-Lön.) pesupuu (ritv, millele riputatakse pesu kuivama деревянная перекладина для сушки белья); *ahto-puulla puhtaalla, riuvulla rihen etee* (Lön. 686) rl. pesupuule puhtale, ridvale toa ette.

ahtukkõin ~ -nõ Lu Li, g. -zõõ Lu **1.** ahtake(ne), kitsuke(ne) узенький; Lu *põrna on mokoma pittsä, ahtukkõin põrn* on niisugune pikk, kitsukene; Lu *ahtukkõinõ remeni* kitsuke riim; **2.** õhuke(ne) тоненький; Li *leikkaa millõ ahtukkõinõ tükki lõika mulle õhuke tükki* (leiba).

ahtõr/a P (S) *ahra* [sic!] S, g. -aa = *ahõr*; P *lehmä jäi ahtõrassi, ep tulõ kantamaa* lehm jäi ahtraks, ei tule kandma (= ei jää tiineks).

ahtõri Lu Li J -eri Lu, g. -õrii Lu J -erii Lu ahter корма; Lu *aluz-vene õli .. nenäpooli õli terävä, ahtõri õli tülppä* purjelaeva paat oli (niisugune): ninapool oli terav, ahter oli tõmp; Lu *ru'evoi on ahtõriz* roolimees on ahtris; Li *alusõõ ahtõri* purjeka ahter; Lu *aluz ahtõril isub* purjekas istub ahtril (purjeka ahter on liiga sügaval vees); Lu *ahtõri kajutti* ahtrikajut.

ahtõri-boomi (Lu) ahtripoom гик; *diirikk-valil nõsõtaa ahtõri-boomia ülez* tirkvalliga tõstetakse ahtripoomi üles.

ahtõri-käpälä Li = *ahtõristeevi*; *kassin ahtõri poolõz ahtõri-käpälä pool panna gil'iikaa*

ühtee siin ahtripoolel pannakse ahtertäävi pool kiiluga ühte.

ahhörimašti Lu ahtrimast кормовая мачта, бизань-мачта.

ahhöri-pooli (Lu) *ahteri-pool* Lu looring, laeva ahtripool кормовая часть судна; *gil'i-puu piti ölla juurõdkaa, juuri pantii ahtöri-poolõdõ* kiilupuul pidi olema juurega, juur pandi ahtripolele.

ahhöripool-täkki Lu ahtritekk кормовая часть палубы, ют.

ahhöriseili ~ **ahteriseili** Lu ahtripuri кормовой парус; *ahhöriseiliä kutsutaa boomiseili* ahtripurje kutsutakse b.

ahhöristeeveni Li = *ahhöristeevi*; *ahhöristeeveni* on *kahs kokkaa* ahtertäävis on kaks konksu.

ahhörilsteevi Lu *-štteevi* Li *ahterišteevi* ~ *ahteršteevi* Lu ahtertääv ахтерштевень; Lu *ahterišteevi on õikaa* ahtertääv on sirge; Lu *ahteršteevii alla on bošmukka, se on gilii õttsa* ahtertäävi all on b., see on kiilu ots. – Vt. ka *ahhöri-käpäälä*.

ahhör-lasti Lu ahtrilast груз, находящийся в кормовом отсеке.

ahhödõ Li *-õ* J-Tsv. *ahtesse* (наречие в форме илл-а от *ahõ*); Li *miä paan riigaa ahtõdõ* ma panen rehe ahtesse (= panen vilja parsile kuuva); J *ku riig panna ahtõ, siis tätä lämmitetä* kui rehi pannakse ahtesse, siis seda (= rehte) köetakse.

ahhödõ/za M-Set. *-z* Li *ahtes* (наречие в форме ин-а от *ahõ*); M *riiga on ahtõdõza* (Set. 55) rehi on ahtes (= on ahetud).

ahhu/z Kett., g. *-hsõdõ*; *-sõdõ* Kett. = *ahõ*.

ahvakiko Kett. Len. K-Ahl. K-Set. L P M Kõ S (R-Reg. Ja-Len.), g. *-oo* L P M Kõ = *ahvõn*; M *kalad on lahnad, on aud'id, on ahvakod* kalad on latikad, on haugid, on ahvenad; M *peened ahvakod i sorrõad ahvakod* väikesed ahvenad ja suured ahvenad.

ahvona/a Lu (Li-Len.), g. *-aa* = *ahvõn*.

ahvokiko (V), g. *-oo* = *ahvõn*; *üvät kalad: autši, ahvakod, jorššid on viel, lahnad* head kalad (on): haug, ahvenad, kiisad on veel, latikad.

ahvonail/n (Li-Len.), g. *-zõdõ* väike ahven окунёк; *taatto püüzi rüsiloil kojo mittäit: ahvanoï, ahvonaizia* (Len. 298) taat püüdis mõrdadega ükskõik mida (juhtus): ahvenaid, väikesi ahvenaid.

ahvõrkkko (Li) ahvenavõrk сеть для ловли окуня; *võrkod õltii aivilvõrkod, ahvõrkkod, kõikõllaajõzita võrkkoi õli* võrgud olid räimevõrgud, ahvenavõrgud, igasuguseid võrke oli.

ahvõ/n K Kõ Lu Li Ra J *-na* Lu Li *-nõ* Lu J

ahven Ku, g. *-naa* ~ *-nõdõ* Lu *-na* ~ *-nõ* J *ahven* окунь; J *sveežiiss ahvõnoiss keitetä makuza suppia* värsketest ahvenatest keedetakse maitsvat suppi; Lu *puuttuzid ahvõnad* näkkasid ahvenad; J *ahvõnõ šokat* (Must. 183) ahvena uimed. – Vt. ka *ahvakkko, ahvana, ahvokko, ahvonain*.

ahvõnõpuhsu: *ahvõnõpuhsu* J-Must. ahvenaim малёк окуня.

ahvõnõpuksu: *ahvõnõpuksu* J-Must. = *ahvõnõpuhsu*.

ahõ M-Set. Lu J-Tsv., g. *ahhödõ*: *-õ* J *ahe* (partele kuivama pandud vilil) рея (полная снопов рига); Lu *ahõ on parsil* ahe on parsil. – Vt. ka *ahõz, ahuz*.

ahõlla (P) *ahjõla* (Ja-Len.), g. *-aa* P kett; raudkütke цепь; P *tämää tüvie ko mened, siz ahõlaakaa lüöt tätä* kui lähed tema (= tageda täku) juurde, siis lööd teda ketiga. – Vt. ka *ahila*.

ahõlm/o¹ Kett. Kõ *ahelmo* K-Ahl., g. *-oo* 1. Kett. kitsas koht узкое место, узина; 2. K-Ahl. (orig.: trängsel); 3. Kõ ahjusuu жерло (печи).

ahõlm/o² M-Set., g. *-oo* = *ahõlmõ* [?].

ahõlmõ M-Set., g. *-õdõ* kuiv tuul сухой ветер. – Vt. ka *ahava*.

ahõn K-AI. ju vedь; *piäb ahõn se tulla vaattama, miltiin se ženiža on* (AI. 12) peab ju tulema vaatama, milline see peigmees on.

ahõr Kett. K M S *aher* K-Ahl., g. *ahhördõ* K M *aher* яловая; M *kumb ebõdõ jooznu, se on ahõr lehmä* lehm, kes ei ole innelnud (= ei ole paaritunud), see on *aher* lehm; M *perennai hüiki lühsämässä, lahtši umpi ahtõrõssi: lehmä seizob varmistub a izz ep kantõdõ* perenaine lakkas lõpsmast, laskis (lehma) umbahtraks: lehm seisab, läheb rammusaks, aga ise ei poegi. – Vt. ka *umpi-*. – Vt. ka *ahikka, ahtõra*.

ahõt/taa Lu, pr. *-an*: *-õn* Lu, imperf. *-in* Lu = *ahassaa*; *ku jupka on liikaa lad'd'a, tätä piäb ahõttaa* kui seelik on liiga lai, peab seda kitsamaks tegema.

ai¹ vt. *aina*.

ai² Kett. K U L P M Kõ Lu Li J I *aii* K oi, oh, ah oi, ai; Lu *ai ku porotap päätä* oi kuidas pea valutab!; I *ai ku miä unohtii, piäb joosak koitoo* oh kuidas ma unustasin, peab jooksuma koju; K *ai töõ vetelühseD* ah teie vedelvorstid!

ai³ Lu: *ai voi, ku täll on pal'l'o voimaa* oi-oi, küll tal on palju jõudu!

ai-ai Lu *ai-jai* Lu-Len. *aija-i* P *ai-ai, oi-oi* ай-ай, ой-ой; Lu *ai-ai, nii ajap kõvassi, ni että praizgutõp silmäd roojaakaa tõisiilD* oi-oi, kihutab nii kõvasti, et pritsib teistel silmad pori täis.

aig vt. aika¹.

aigaa vt. vähän-.

aigaa-kulu J-Tsv. (tühi) ajakulu (пустая) траты времени.

aigaa-veetto ~ **aigaveetto** J-Tsv. **1.** ajaviitmine, ajakulu(tamine) (пустая) трата времени; *ilm süine aigaveetto* asjatu ajaviitmine; **2.** ajaveetmine времяпрепровождение.

aig/allaa Lu -alla M -õllaa ~ -õlla Li õigel ajal, õigeaegselt вовремя, своевременно; Lu *ku leikata sõrmii vai et saa aigallaa praavittaa, võis nõissa vihottumaa* kui lõigata sõrme või sa ei saa õigel ajal ravida, võib (haav) minna mädanema; M *täm tuli koitoo aigalla* ta tuli õigeaegselt koju. – Vt. ka *aigaza*.

aigasegg vt. aigassaika.

aigassaika P (Kett. K-Ahl. J-Must.) *aigassaika* K-Ahl. *Aüza-Cäüza* Pal.₁ *Äüza-Cäüza* K-reg.₂ *Aüza cäüza* Ii-reg.₁ *aigasegg* ~ *aigasse* Kr aasta год; Kett. *kasta päivää on aigassaika* see päev on (pikk nagu) aasta; K *eb õllu kotona .. niizä vizeä tšümmenezä aigassaigaza* (Ahl. 110) ta ei olnud (käinud) kodus .. nende viiekümne aasta jooksul; J *a shuži enellees sata rubl'aa penšiä aigass-aigale* (Must. 144) aga ta teenis endale sada rubla pensioni aastas. – Vt. ka *aasta, aastaika*.

aigassalla: -I J tänavu, sel aastal в этом году.

aigasse vt. aigassaika.

aigassi vt. vähän-.

aigaza I = *aigallaa*; *miä tullii sillõd aigaza* ma tulin sinu juurde õigel ajal. – Vt. ka *eb*-.

aigat/oo M J, g. -*toama* ebasobiv, kohatu (aja kohta) неуместный, неподходящий (о времени); M *nät kui tuli aigattomall aikaa* näed, kuidas tuli ebasobival ajal.

aigatta Kõ ebasobival, kohatul ajal некстати.

aigod (K-Ahl.): *nimetä minuu nimeni, arvaa minuu aigoeni* (Ahl. 107) rl.

aigottaa Lu = *aigõttaa*.

aigotõlla vt. aikotõlla.

aigutõlla vt. aikuõlla.

aigõtt/aa: -a Li ajuti, vahetevahel время от времени; *tämä meil eb õd koko aika, a tšäüv väliaigõlla, aigõtta* tema ei ole meil kogu aeg, aga käib vahetevahel, ajuti.

aih I aih, ah, oi ай, ах, ой; *aih, en tääg kuhõm miä painii aih*, ma ei tea, kuhu ma panin.

aii vt. ai².

aijaa vt. ajaa.

ai-jai, ai-ja-i vt. ai-ai.

aijjaa vt. ajaa.

aijõttaa Lu Li, pr. -an: -õn Lu Li, imperf. -in Lu Li aiaga piirata, tarastada огор/оживать,

-одить; Lu *aijõttu nurmi* aiaga piiratud põld; Li *piäv aijõttaa tara* aed tuleb tarastada.

aikla Kett. Len. K R L P M Kõ S Po Lu Li Ra J vjI I Kr (U Pi V) -õ Lu Ra J -A Ku aik J Ku *aig* Lu *oiku* Kr *Aüka* ~ *Aüza* Pal.₁ *Äüka* K-reg.₂ *Äüza* Ii-reg.₁, g. *aig/aa* K P M Kõ S Lu Li I -a J *ajaa* [*<* is] Lu *ku* aeg время, поря; P *vihgot sõisavad nätelii aikaa põlloll* vihud seisavad nõdal aega põllul; J *aik liuguv* aeg veereb; J *aik lähsi pitsälee* aeg läks pikale; J *saab aik üli* aeg saab üle; I *tõin kõrtaa i kattaittaag ev õõg aikaa* teinekord ei ole aega (pesu) vaalidagi; Ra *katso tunniss kui pal'l'o on aika* vaata, mis kell on; P *baba pajatti mõizaa aikoissa* vanaema rääkis mõisaaegadest; Li *piäv tuli aigattomall aikaa õlla vai* peab märkama õigel ajal vait olla; J *enn aika rüiss eväd alg niittä* enne (õiget) aega ei hakata rukist lõikama; Lu *miä teen senee tüü aigaa perässä* (~ *aigaa mukkaa*) ma teen selle töö aja jooksul; J *aik aigõlt joossa tšüüneliät põskiit müü* aeg-ajalt jooksevad pisarad mööda põski; J *tämä tuli aigattomall aikaa aikaa veettämää* ta tuli ebasobival ajal aega viitma; M *viimisel aikaa täm nõis ühtä voimaa läsimää* viimasel ajal on ta alatasa haige; M *vot eezepää õli mokom aika, krepastno-i aika* vaat, ennemalt oli niisugune aeg, pärisorjuse aeg; M *mõõhä aika* hiline aeg; I *läsi rõhga, jo viimeiz aigad* oli väga haige, juba viimased ajad (olid käes); J *ammuizõ aiga perält* ammu; M *miä meen vähässi aigassi kujalõd* ma lähen väheks ajaks välja; J *ammuss aigõss* ammu(st ajast); Li *kõlmõd juttõli ühtä aikaa* kolm (inimest) rääkis korraga (ühteaegu); Lu *enn aikaa pestii põrsaad* ennevanasti pesti põrsad (puhtaks); Ra *jõka aikõ tikka kokip puut* rähn toksib alati puud; Li *see õli mõnt aikaa takaaz* see oli mõni aeg tagasi; Lu *en kerkinüd ommaa aikaa mennä* ma ei jõudnud õigel ajal minna; M *üvvää aikaa* head aega!; M *niittäimzee aika* viljalõikusaeg; I *niittü aika* heinaaeg; J *rauhuz aik* rahu(aeg); Li *raņkka noori aika* raske noorus(aeg); K *kuuro aika* hetk; ■ L *älkaa velled minua nagraaa rahvaa aikaa* ärge, vennad, mind naerge rahva ees (= juuresolekul); Pi *ep tõi nagraa papin aikoo* ei tohi naerda preestri juuresolekul; J *elä blaaži tütõtõj aikõnn* ära räägi rumalasti tüdrukute juuresolekul; M *mussa katti rissii teetä menev, se õli pahhaa aikaasõd* must kass läheb üle tee, see oli pahaks endeks; Lu *miä tein senee ilm aikoa* ma tegin selle ilmaaegu; Lu *irisseev ilm aikaa* niisama (ilmaaegu) hirmutab (= hirmutab narrimisi). – Vt. ka *alkueinn-, aroamiz-, einä-, elkko-, elo-, hätä-, ilo-, johsu-, kukka-, kuto-, kutu-, kuuro-, lento-, lõppueinä-*,

lõunad-, lämmikko-, lühsü-, mähä-, mäntsü-, niitto-, niittü-, nältšä-, obahka-, oomnikko-, piimä-, pulma-, sovetta-, sõta-, sünnüttämizee-, sütsüzü-, žaaru-, tšerikk-, tševäd-, tšülvö-, tšüntö-, tujko-, vihma-, väli-, õhtago-

aik/aa¹ K L M Kõ Lu Li Ra J I (R-Lön.) -a J-Tsv. ammu давно; L *aikaa en õlõ narvaza õllu* ma ei ole ammu Narvas olnud; Lu *nüid jo nii kõvasi unohtan, a mi aikaa on pääz, neid mälehtän* nüüd juba unustan nii väga, aga mis on ammu peas, neid mäletan; I *vanat starikad aikaa aikaa pajattivad* vanad inimesed ammu ammu rääkisid (vadjä keelt); M *kase õli jo apizõõ aikaa* see oli juba väga ammu; J *eb aika vass tsäi meill* hiljuti alles käis meil. – Vt. ka *eb-*.

aik/aa² L M J -a I just именно; L *mie jumalalt tsüsüzün aikaa kammugaa vävüü* ma palusin jumalalt just sellist väimeest; I *vana vätsi juttõli, što iiliä jürääb; aika sama iiliä izzep tulta* vanarahvas ütles, et Elias müristab; just sama Elias lõeb vätku.

aikaa³ vt. *ammu-, eellä-, eez-, enn-, entis-, kuggann-, saksan-, vanall-, vanan-, viimiz-, vähän-, üht-*.

aikahtaa (J-Tsv.), pr. -aan: -an J, imperf. -iin: -in J = *aikastaa*.

aikahtalassa: *aikõhtaassaa* ~ -ssa Lu -ss J, pr. -an Lu J *aikõhtaan* Lu, imperf. -azin ~ *aikõhtaazin* Lu -zin J refl. ← *aikahtaa*; Lu *miä nii kõvassi heittüzün, jott aikõhtaazin* ma ehmusin nii väga, et karjatasin; Lu *miä ku silla teen tüküü, nii aikõhtaav* vaa küll ma sulle teen vembu, siis karjatad ainult; J *jeegõri aikahtaz mettsez inimiss* jahimees hõigatas (hüüdis korra) metsas inimest.

aikain M Li -nõ Li, g. -zõõ **1.** ammune давний, старинный; M *täm on api aikain minu tuttava* tema on minu väga ammune tuttav; Li *se on aikainõ juttu, jo vana juttu kõvassi* see on ammune jutt, juba väga vana jutt; **2.** kogenud, elutark опытный, бывалый; Li *aikain, se on jõka paikkaz on õllud. se on kõvassi aikain inemin* a. on see, (kes) on igal pool olnud. See on väga kogenud inimene. – Vt. ka *aikonõ, aikõnõ*.

aika-inehmi/in: -n M täiskasvanud inimene взрослый человек.

aikain Kett., g. -zõõ vana старый.

aikanna vt. *vanall-, vanan-*.

aikarahvaz M täiskasvanud inimesed взрослые люди; *ep piä mästätä aikarahvaalõõ* ei tohi segada täiskasvanuid.

aikastaa M, pr. -aan M, imperf. -iin ~ -in M karjatada, hüüatada, hõigatada вскрикнуть,

крикнуть; *nii eittüzün, etti bõllu i aikaa aikastaa* ehmusin nii, et ei olnud aegagi karjatada. – Vt. ka *aikahtaa*.

aikau/ta M-Set. (K-AI. Li), pr. -B M, imperf. -zi **1.** sattuda, juhtuda очутиться; Li *kui siä õõd aikauunu kasse* kuidas sina oled siia sattunud?; **2.** juhtuda, toimuda; tehtud saada слу-чаться, -визжаться, прои/сходить, -зойти; сле-даться; M *tämä aikaub senel tunnia* (Set. 55) see juhtub kohe (sel tunnil); Li *kase tüü on jo aikaa aikauunu* see töö on juba ammu tehtud.

aik/kia Lu Li J-Tsv., pr. -in Lu Li J, imperf. -kizin Lu J karjuda, (valust) kiunuda; aietada кричать, визжать от боли; айкать, охать; J *lahs aikip tsättšüz* laps karjub kätkis; J *koirõlõõ tait puuttu, ku aikiv* koer sai vist pihta, et kiunub; Li *mitä tämä siäl aikiv ain, kattsuga, mitä täll siäl on tullu* mis ta seal aina aietab, vaadake, mis tal on seal juhtunud.

aik/kua L, pr. -un L, imperf. -kuzin L karjuda (valust) кричать, выть от боли; L *konna nyõb aikkumaa iniehmiä eälellä* konn hakkab karjuma inimese häälega.

aikoi K-Ahl. K-AI. M: K *saab aikoi talo* (AI. 16) saab taluga hakkama (= saab talu korda).

aikoin: Айкоинь Pal.₂ (orig.: прежде).

aikojee Kett.: *ei saa aikojee* ei saa hakkama (= ei tule toime).

aikonaa¹ I = *aikaa*¹; *miä jo aikonaa sei jõi* ma sõin (ja) jõin juba ammu.

aikonaa² vt. *ilm-*.

aiko/nõ Lu, g. -zõõ ammune давний, старинный; *se õli aikonõ aika, mee võta kõnsa se õli* see oli ammune aeg (= väga ammu), mine võta sinni, millal see oli. – Vt. ka *aikain, aikõnõ*.

aik/oo¹ M Lu J Ku -o J-Tsv.: M *õmmaa iä saab üvvii rahvaakaa aikoo* oma eluaja saab inimes-tega hästi läbi (saab hästi hakkama); Lu *ai ko saamatoo, ep saa aikoo* oi kui saamatu, ei saa hakkama (= ei tule toime); J *pojukkõin jo on nii suur, jot karjõz jo saab aikoo* poisike on juba nii suur, et saab juba karjas hakkama; J *pitkusõõ poolt pal'tto saab aikoo* pikkuse pooltest palitu sobib.

aikoo² vt. *eez-*.

aikosõlla Lu, pr. -sõlõn: -sõõn Lu, imperf. -sõlin Lu = *aikutõlla*; *unuri inemin ain aikosõõv* unine inimene aina haigutab.

aikot/taa¹ M *aigotaa* (K-Ahl.) -taag I *haikottaa* Ra (Lu Li) *haikotta* J-Tsv., pr. -an M *aigotan* K-Ahl. *haikotan* Lu Li *haikotõn* Ra, imperf. -in **1.** haigutada зевать, позевывать; Ra *en taho haikottaa, a haikotuz tuõv* ma ei taha haigutada, aga haigutus tuleb; M *lahs alkõ aikottaa*,

mitäleb ühtä voimaa aikotav laps hakkas haigutama, millegipärast haigutab ühtesoodu; **2.** *impers.* haigutama ajada *тянуть, по- к зевоте*; *M minnuu egle kõvvii aikotti. en tullõis läsimää eile ajas mind kõvasti haigutama.* Kui ma vaid haigeks ei jääks! – *Vt.* ka *aikotuttaa, aikotõlla, aikutõlla, haikottaassa.*

aikottaa² *M*, *pr.* *-aan M*, *imperf.* *-iin M* haigutada *зевать, позевывать; mõnikkaal suu sakarav üppäväd välää, ku kõvvii aikottaad mõnel lähevad lõualuud paigast ära, kui kõvas- ti haigutad.* – *Vt.* ka *haikottaassa.*

aikotut/taa *M* *-taag (I)*, *pr.* *-av M I*, *imperf.* *-tii M*, *impers.* haigutama ajada *тянуть к зевоте*; *M sinnuu ai aikotutav* sind ajab aina haigutama; *M i pääät vaivatab i aikotutav* pea valutab ja ajab haigutama. – *Vt.* ka *aikottaa¹.*

aikotõlla *P M* (*Kett. R-Reg.*) *-õllag I aigotõlla (K-Ahl.) haikotõlla Li (Lu) -lõ Li -l J-Tsv., pr. aikotõlõn P aigottelen K-Ahl. -tõõn M haikotõõn Lu J, imperf. -tõlin Kett. M haikotõlin J frekv. ← aikottaa¹; 1. M nääd jo lahs tahob makkaamaa, tãm aikotõõv, õõrõp silmiä näe, laps tahab juba magama (jääda), ta haigutab, hõõrub silmi; I võõraza taloza aikotõllag ep kõlpaag võõras majas ei sobi haigutada; 2. Li minnuu haikotõõv mind ajab haigutama.* – *Vt.* ka *aukutõlla.*

aikuta (P), *pr.* *-an P*, *imperf.* *-in = aikotut- taa; minua aikutav, vähää makazin* mind ajab haigutama, vähe magasin.

aikutõlla (*P*) *aigutõlla Kett. (Ke)*, *pr.* *-tõlõn P*, *imperf. -tõlin* *frekv.* haigutada *зевать, позевывать; P miä ku näin, ku siä aikuttõõv, miä tooõ nõizõn aikuttõõmaa* kui ma nägin, et sina haigutad, (siis) ma hakkas ka haigutama. – *Vt.* ka *aikosõlla, aikotõlla, aukutõlla.*

aikõil/n¹ *J-Tsv., g. -zõõ J* ajalik, *maine* преходящий, *земной; aikõizõd ihasusõd ja mad'dõsu- sõd* *maised* himud ja naudingud.

aikõin² *J-Tsv.: enn aikõin surm* *enneaegne surm; üli aikõin (orig.:* *относящийся к данному времени).*

aikõl/nõ ~ -n *M*, *g. -zõõ = aikonõ; minu aikõnõ tuttava* *minu ammune tuttav.*

ailahtaa (*R-Lõn.*) *hailaht/aa Ra (J-Tsv.), pr. ailahtaan: -an Ra, imperf. ailahtiin: -azin J I.* (*naeru*) lagistada, lõkerdada *хохотать*; *R kui se nainen nagrajaisi, avarinta ailahtaisi (Lõn. 687) rl.* *kui see naine naeraks, avarind lagistaks (naeru); Ra mitä nüt hailahtab nagraa ni kõvassi* *mis ta nüüd nii kõvasti naerda lagistab?*; **2.** *naerma* pursata *расхохотаться, разразиться смехом*; *J irvissi ampa, hailahtaz nagrõma* *ajab hambad irvi, purskas naerma.*

ailahtõlla *K -ella (K-Ahl.) hailahtõlla M Lu Li J, pr. -õlõn K -elen K-Ahl. hailahtõõn M Lu Li J, imperf. -õlin K hailahtõlin M Lu Li J frekv. 1.* *hirnuda* *ржать*; *K opõn ailahtõõv* *hobune* *hir- nub; 2. (naeru)* lagistada, lõkerdada *хохотать*; *J tãmä mitä voimaa hailahtõõb nagraa ja kall'uv* *ta lagistab* *naerda* *täiest kõrist* *ja karjub*; *J mitä nii hailahtõõv* *mis sa nii lõkerdad?*; **3.** *valjusti* *häälightseda* (*karjuda*, *hüüda*, *laulda* *jnc.*) *громко* *голосить (кричать, аукать, петь и т. д.); Li ku tsäüti mõizaa riigõõllõ tappõmõz vill'ojõ, nii hailahtõli siäl mettsez, hahatti, znatõit, tsuu- ditti* *kui käidi mõisas* *rehel, vilja peksmas, siis* *karjus (keegi)* *seal* *metsas, naeris, tähendab, (seal)* *kummitas*; **4.** *alpida, ebakorrektselt* *käi- tuda* *вести* *себя* *развязно*; *Li ain hailahtõõv, noo mokomi sõnõi vizgop kõikkõlla-ajõziid ja siäl joonitõõv, nagrõv, kõig mokomain* *aina* *al- bib, noh, pillub* *igasuguseid* *niisuguseid sõnu* *ja jookseb* *siia-sinna, naerab, üldse* *niisugune (alp); 5. tegevusetult* *ringi* *luusida* *бродить* *без* *дела*; *M hailahtõõtta tsüllää mõõ* *luusite* *mõõ- da küla.*

aili-kilkki *Lu* väike räim *мелкая салака.*

ailipüütsi *Li = ailipüütti.*

ailipüüttö *Li* *räimepüük, -saak* *улов, лов* *сала- ки; tänävoootta õli kehno ailipüüttö* *tänavu* *oli* *kehv* *räimepüük.*

aimla *M Lu J-Must. I (Li)*, *g. -aa* *ainult (adjek- tiivseltselt)*, *pelk, paljas* *один (лишь, только)*; *M aapazikkoza ovad enäpältä aimav aavad* *haavi- kus* *on* *enamasti* *ainult* *haavad*; *M tãm sei aimoo obahkoo, ev tahtonu omenaakaa* *ta sõi* *paljaid* *seeni, ei* *tahtnud* *kartuliga*; *Li väliss tehtii i aimõõsõ kapusõõsõ piirõgõ, a too kapussaa pantii alla, ailia pantii pääõllä* *vahel* *tehti* *ka* *ainult* *kapsast* *pirukas, aga mõnikord* *pandi* *kapsast* *alla, räime* *pandi* *peale*; *Lu kõikk õli* *aimaata* *õiskaa* *kõik* *olid* *puha* *kaltsud*; *J aim* *tulta* *puhub (Must. 167)* *puhub* *selget* *tuld.*

aim/aa *Kett. -a M-Set.* *täiesti, üleni, lausa* *со- всем, полностью*; *M aim* *valkõa* *üleni* *valge*; *Kett. aimaa kultõn* *lausa* *kallast.*

aim/o *K-Ahl. M, g. -oo = aimu.*

aim/lu *M: elä ruta* *panna* *trubbaa* *tõiin, nääd* *on* *veel* *viõkkara* *aimu* *ära* *kiirusta* *siibrit* *kinni* *panema, näed, on* *veel* *vingu* *tunda.*

ainla *Kett. K R M Kõ Lu Li vdjI I -A Ku -õ Lu Li I ain* *Kett. vdjL K R U L P M Kõ S Po Lu Li Ra J I Ku ai L P M J I.* *aina, üha, ikka* *всё, всё* *только, всё* *еще*; *K aina* *mõlizeb* *itkõa* *aina* *viriseb* *nutta*; *P pojokkõizõõnn* *ain tsäüzin õunõi* *vargassamaz* *poisikesena* *käisin* *aina* *õunu* *va- rastamas*; *Lu ain suurõt* *poõvõv, ain* *eb* *anna* *vihmaa* *üha* *on* *suur(ed)* *põu(a)d, ikka (veel)*

ei anna vihma; **2.** alati всегда; M *kuusipuussa tehtii ain mäntä* (pudru)mänd tehti alati kuusepuust; J *sauna tehtii ain kaukaapõlla* saun tehti (= ehitati) alati (majast) kaugemal(e); **3.** ikkagi, siiski всё же, всё-таки; Lu *süütäd il'i juuta*, *susi ain mettsää katsov* vs. söödad või joodad, hunt vaatab ikka metsa (= metsa poole); I *babo äd'jässä tšini*, *äd'jä nagriissa*, *aina nagriz eb lähem maassa* eit (võtab) taadist kinni, taat naerist, ikkagi ei tule naeris maast (lahti). – Vt. ka *ainatši*, *aintaki*, *aivaa*¹.

ainagi M, g. -ii M subst. ainuke, ainus (один) единственный; *eämmä ainagi* ema ainuke (laps). – Vt. ka *ainagoizud*, *ainova*, *ainõgo*¹.

ainago Kett. K M Lu J (R-Eur. P), g. -oo M J subst., adj. ainuke, (üks)ainus один единственный; P *neittsüeni ainagoni neitsüd ainago anõni* rl. mu mõrsja, mu ainukene, mõrsja, minu ainus hani; M *ihs ainago peeni pojokkõin õli*, *tõinõ õli tüttrikkõin* üksainus väike poisike oli, teine oli tüdrukuke; M *näill on lahs api ainago lahs* nei on lups päris ainuke laps; ■ M *mamma ainago* mammapoeg; Lu *jõka ainago* igauks. – Vt. *ainogo*, *ainoi*, *ainõ*.

ainagoizud (K-Ahl. R-Reg.) = *ainagi*; K *aika*, *aika velvüeni*, *aika ainagoisueni* (Ahl. 97) rl. (on) aeg, (on) aeg, mu vennake, (on) aeg, mu ainuke!

ainatši ~ **-õtsi** Li -*tši* P **1.** aina всё; Li *linaseemene see ep tuntunnu. vot siis piti mennä ainatši poikanõ libo täüzinemin piti mennä sitä äärtä müütä. siiz näh tuntu seemene linaseeme*, see ei paistnud välja. Vaat siis tuli minna aina, (kas) poisike või täiskasvanud inimene pidi minema seda serva mööda. Siis, näed, paistis seeme; **2.** ikkagi, siiski всё же, всё-таки; Li *vaikko lāsivälle i tootii dohteri, a tämä ainõtsi kooli ehk küll haigele toodigi arst, (aga) tema suri ikkagi*; P *sie et tahtonnu, etti tulõn, a tulin ainatši* sa ei tahtnud, et ma tulen, aga ma tulin siiski. – Vt. ka *aina*, *aintaki*, *aivaa*¹.

ainavoim (K-AI.), g. -zõõ = *aino*; *aika aika ainavoizõni* (AI. 50) rl. (on) aeg, (on) aeg, mu ainuke!

aini/a K-Ahl., g. -a = *aino*; *anna siha silmäleni*, *asepaikka ainialeni* (Ahl. 95) rl. anna koht mu silmale, asupaik mu ainsale.

ain/o J (R-Reg.), g. -oo subst. ainus, ainuke единственный; R *tie siha silmäleni azopaika ainolleni* (Reg. 12) rl. tee koht mu silmale, asupaik mu ainsale; J *müü tulimma ainolõõ appii*, *kalalõõ kaazikõssi* rl. me tulime ainsale appi, kalale kaasitajaks. – Vt. ka *ainavoin*, *ainia*, *ainud*.

ainoglo Lu Li (K-Sj. R-Eur.), g. -oo = *ainago*;

Li *tšell on ihs poika, siz jutõllaa što täll on ainogo poika* kel on (vaid) üks poeg, siis öeldakse, et tal on ainuke poeg; ■ Li *jõka ainogo ep tuntõn sklatkoittaa* igauks ei osanud (sarafane) voltida. – Vt. ka *jõka*.

ainoi J, g. -i adj. ainus единственный; *õli meilä ainoi velle* rl. oli meil ainus veli. – Vt. ka *aivonõ*.

ainov/a (Kõ Lu), g. -aa = *ainagi*; Lu *ülläl eb õõ üht ainovaa* üleval ei ole ühtainust(ki hammast).

aintaki P M Lu (Kõ-Len.) *ain-taki* M siiski, ikkagi всё-таки, всё же; P *tulõ aintaki* tule siiski!; Lu *tätä kui ni praavitõtti, tämä aintaki kooli* kuidas teda ka raviti, ta siiski suri; M *ep tām hoolinnu eämmä sõnnaa, aintaki meni, kuhõ tahtõ* ei ta hoolinud ema sõnadest, läks ikkagi, kuhu tahtis. – Vt. ka *aina*, *ainatši*.

ainud (R-Reg.) = *aino*; *õsa siha silmäleni ozo paikka ainüelleni* (Reg. 15) rl. osta koht minu silmale, asupaik mu ainsale.

ainult [< e?] J-Tsv. = *ainõgo*².

ain/õ K-AI. P-AI. (R-Reg.), g. -õõ = *ainago*; K *nüid issuzid, imoni, asiid, ainõ velvüeni* (AI. 46) rl. nüüd istusid, mu ihaldatu, võtsid istet [?], mu ainus peuke.

ainõgo¹ J-Tsv., g. -oo = *ainagi*; *ihs ainõgo* (= va *ihs*) üksainuke (= ainult üks). – Vt. ka *ihs-*.

ainõgo² J adv. ainult только; *se ainõgo katsop što täll rahoi ebõõ* see (= Kuzma) ainult vaatab, et tal ei ole (enam) raha. – Vt. ka *ainult*, *aivonaa*.

air/o P Lu Li Ra J *air* J-Tsv. *hairo* Ku, g. -oo Lu Li J aer veslo; Lu *airo on kuusipuuss aer on kuusepuust*; Lu *kahõl airo*l sovataa, *iheil airo*l julitaa kahe aeruga sõutakse, ühe aeruga tüüritakse. – Vt. ka *juli-*, *perä-*, *ru/a-*.

airo/a J-Tsv., pr. -on ~ -n J, imperf. -zin J aerutata грести.

airolapa J-Must. = *airo-lapja*.

airo-lapja Li aegulaba лопать vesla.

airorutška Lu aeru käepide рукоятка vesla.

airotšäsisiha: *airotšäzisiha* J-Must. aeru käepide рукоятка vesla.

airo-tõmpamiin Lu aerutõmme гребок.

airo-tüürä Li tüüriaer кормовое veslo.

airovene Li *airo-vene* Lu sõuderaat гребная лодка; Li *airovene, seneka* va *saab airoikaa soutua, a seiliä pääl et saa panna* sõuderaat, sellega saad vaid aerudega sõuda, aga purje ei saa peale panna.

ais/a Kett. K-Ahl. P M S Lu Li J I Ku (Kõ) -õ Lu *ais* J-Tsv. (Lu), g. *aiz/aa* Kett. P M Kõ S Lu Li J I Ku -a J ais ogлобля; P *kui kahyõ rat-*

taakaa on rattaad, siz on red'd'ed, bõd aizad, a ku on vajkkuri, siz on vajkkurii aizad kui on kahe rattaga kaarik, siis on r-d, pole aisad, aga kui on vanker, siis on vankri aisad; M *siz ajjaaz opõn lait'joo aisolaisõdõ* siis aetakse hobune ree aisade vahele; Lu *adral õlla aizad* adral on aisad; I *aizaa kokad* aisa konksud; J *tseerä aizat kottoo* keera aisad kodu poole (= hakka koju sõitma). – Vt. ka *adra-*.

ais/laa ~ aissaa M -saag I *hai/sa* L M -ss J-Tsv., pr. *aizav* M *aizõv* M I -zõv L M, 1. p. -zõn J-Tsv., imperf. *aisõ* M *aissõ* I, 1. p. -zin J-Tsv. haised, lõhnata *вонять, пахнуть*; M *elä äntsäa sittaa sõrmõdõkaa, siz eb i aizõ* vs. ära puuduta sitta sõrmega, siis see ka ei haise; I *itšellä aizõt siä* sa haised higist; M *aisava muna* mädamuna; M *sis täm üvvii turpõv i leeb makuza aisu, üvvii nõõb aisdõmaa azõ* siis ta (= nõu) turbub hästi ja tuleb magus lõhn, nõu hakkab hästi lõhnama; M *nuuskaa, vaat ku svedgad aissaa* üvvii nuusuta, vaat kui hästi lilled lõhnavad. – Vt. ka *aisõa, haisoa*.

aisakokka: *aisõkokka* (Li) *aiskokka* Lu aisa-konks *крючок оглобли*.

aisarihma I-Len. *sedelgarihm* *чересседельник*.

aiissii K L J *assiä* J-Tsv. ah (sina), oh ax (ты), õi; J *aiissii minu langõ, niku valo aņko* kk. ah (sina), minu lang, (sa oled) nagu sõnnikuhang; J *aiissii kui valap kõvassi vihma oi*, kuidas valab kõvasti vihmal!; J *assiä mi uhkaa talo oh*, kui uhke talu!

aisu K-Al. M Po J-Must. I (Kõ-Len.) *hai/su* P Lu Ra J (Ku) *χaisu* P Γαυcy Pal.₁, g. *aizuu* M Kõ Po -zui P J -zu J I. hais, lõhn запах, вонь; P *täll on üvä nenä, võtav haizuu tal on hea nina*, tunneb haisu (ära); M *ku bõd avvottu azõ, siz uguritsat kõik teev valloo aizulõõ* kui nõu pole hautatud, siis paneb kõik kurgid haiseima, nagu sõnnik; J *jot kassen eb õllõis sinu haisua* et siin ei oleks sinu haisu(gi) (= kao siit, mine ära!); K *kui tulin taraa, nii tuli taarii aisu, õvõdõ tulin, nii õluõdõ aisu* (Al. 53) kui tulin aeda, siis tuli taari lõhn, tulin siseõue, siis (tuli) õlle lõhn; Lu *aisu üvä i maku üvä on lõhn* (on) hea ja maitse on hea; M *makuza saunaa aisu* magus sauna lõhn; 2. õhk воздух, дух; M *piäv vähäkkõizõ tuuluttaa rihi, aivo on raskaz aisu* tuleb natuke tuba tuulutada, (siin) on väga raske õhk; M *täällä ep tappa üvvää aisua, teemm akkunaa avõdõ, tuulutamma i leev üvä aisu* siin ei jätku värsket (head) õhku, teeme akna lahti, tuulutame ja tuleb värsket õhku; M *nüd on kerkiä aisu* nüüd on värsket õhku. – Vt. ka *viina-*. – Vt. ka *haiso*.

ais/õa K (P Pal.) *haisõa* (Kett. L P Ra J) -õag (li-reg.₁), pr. *aizõv* K P *haizõv* Kett. L P Ra J *Айзеõв* Pal.₁ li-reg.₁, 1. p. -en K-Ahl., imperf. -i K = *aisaa*; J *pilaunnu liha haizõv* riknenud liha haiseb; Ra *mualla haizõv* muda järele haiseb; P *klopiiroho, tämä haizõv kõvassi* sookail, see lõhnab tugevasti; Ra *kukka üvässi haizõv, miä vaa nuuskaan lill lõhnab hästi*, mina aina nuusutan.

aita Ränk Kett. K L P M Kõ Ja-Len. Po Lu Li J I Ku (R Ra) *ait* J-Tsv., g. *ad'd'aa* K-Salm.₁ R P M Kõ Lu Li J I -a J *ad'aa* K-Ahl. *ad'jaa* K I -a K-Must. J-Must. *adja* Kõ-Len. *aij/aa* Lu Ku -*jaa* Lu Li *aijaa* Lu 1. aed, tara изгородь, плетень; M *aita on ümper ta'raa. on pisuaita i on riukuaita* aed (tara) on ümber kõõgivilja-aia. On (olemas) pistandaed ja lattaed; Lu *aita on tehtü ruuguissa i keppiissa* aed on tehtud lattidest ja keppidest; J *ad'd'õz rippuvõt sõvad* aia peal ripuvad riided; Lu *aijaa sammõz* aiapost; Lu *aita seipääd* aiateibad; Lu *aita riugud* aialatid; Li *pisoz aita ~ J pulikk ait* pistandaed; 2. J-Ränk sard (vilja kuivatamiseks) сушило (для сушки хлебов); ■ J *progonaa aijav* tara karjatee ääres (teat. põlle tikandkiri). – Vt. ka *kalmo-, keppi-, koša-, lama-, pisikko-, piso-, pizoz-, pissü-, pisu-, riuku-, seipää-, seiväz-, tara-, tikki-, traatti-, täkki-, vittsa-*.

aitariuku M aialatt *прясло, жердь* в изгороди.

aitasammaz M Li *aita-sammaz* M aiapost столб в изгороди.

aitaseiväz P M Lu Li (Ku) *aita-seiväz* M *aitsei-väz* K M Ja (Lu) *ait-seiv/äz* P -ez J-Tsv. aiateivas kol в изгороди; M *piäv vitsadõkaa tsääriä aitseipäät tsiin* tuleb vitsaga siduda aiateibad kinni; Lu *tšempa harakkaa nõssi aitseipää kui omat siived* vs. kes (muu) tõstis haraka aiateibasse kui omad tiivad.

ait/azikko: -õzikko J-Tsv., g. -azikoo: -õziko J (orig.: огороженное место).

ait/ta [< is?] J Ku, g. -aa ait амбар, клеть; J *sellee aidad annõttii, lukoo võtii huvattii* rl. sellele aidad anti, luku võti lubati.

aitt/ava ~ -õvõ M, g. -avaa tiine стельная, жеребая, сугяная, супоросная, сукотная, шенная; *lehmä on aittava jo nellättä kuuta* lehm on juba neljandat kuud tiine; *lammaz on aittava* lammaz on tiine.

aittüü J-Tsv. ah (teie), oh, ai ax (вы), õi; *aittüü hoonod, et tüü õdõ parõpõdõ* ah teie halvad, ei ole te paremad!

aiv/aa' ~ -a Lu aina, üha все, все только; *aiva piti kuttoa võrkkuu* aina pidi võrku kuduma; *aiva reppään itkaa* aina nutan (rebin

nutta); *nenässä aivaa tilkub* ninast aina tilgub; *ku aivaa aivassõdõ, siis jutõllaa što verno, mitä duumaziD* kui aina aevastad, siis öeldakse, et (see on) õige, mida mõtlesid. – Vt. ka *aina, ainatši*.

aiv/aa² Kõ Lu väga, õige *очень*; Kõ *miä näin karssakonnaa, õli aivaa suur* ma nägin kärnkonna, oli väga suur. – Vt. ka *aivoi², aivoo, aivõdõ*.

aivan/a Li, g. -aa = *aivina*; *aivanassa tšedrät-tii heenoa rihmaa* parimast linast kedrati peent lõnga.

aiv/assaa¹ P -õssa ~ -õssõ J-Tsv., pr. -asan P, imperf. -asin: -õsin J = *aivassaa²*.

aiv/assaa² P M J (Kett. K-Ahl. Lu) -assaaG I -õssaa M Ra (J) -õssaag (I), pr. -assaan K M Lu J -õssaan M Ra J -õssan Ra J, imperf. -assiin P M -õssiin M Ra -õssin Ra -õssii I aevastada *чихать, чихнуть*; J *inemizel on päätauti, siiz aivassaaB* (kui) inimesel on nohu, siis (ta) aevastab; I *egle rõhga aivõssii, taitaa tšülmä tagossi* eile aevastasin kõvasti, vist sain külma.

aivassaassa: *aivõssaa/ssa* Li, pr. *aivassaan*: -n Li, imperf. *aivassaaazin*: -zin Li = *aivassaa²*; *miä en taho nii pal'lo aivõssaassa, a aivõz ain tuub* ma ei taha nii palju aevastada, aga aevastus aina tuleb (peale).

aivassalab vt. *aivasõlla*.

aivasu/z: *aivõsz* J-Tsv., g. -hsõdõ = *aivaz*.

aivasõlla Kett. L P Ke M Kõ Lu (Kr) -õsõlla Li (M J) -õsõll J-Tsv. -asõllag I (vdjI) -õsõllag ~ -õssõllag I, pr. -assõlõn L P -assõõn Kett. M Kõ Lu -õssõõn M -õssõn J, 3. p. *aivassalab* Kr, imperf. -assõllin Kett. M Kõ Lu -assõllii vdjI -õssõlin J frekv. aevastada; puristada (hobuse kohta) *чихать, фыркать*; M *sulku on nenäz, kõik aivassõõn* nohu on (ninas), aina aevastan; Li *aivõz ain tuub, ain piäv aivõsõlla* aevastus aina tuleb (= kipub peale), aina tuleb aevastada; M *katti aivassõõB* kass aevastab (turtsub); I *opõnõ aivassõõB* hobune puristab.

aiv/az M Lu Li -õz Lu Li Ra J-Tsv., g. -ahsõdõ: -assõdõ M -asõdõ Lu -õsa [sic!] J-Tsv. aevastus *чиханье, чих, чох*; Lu *millõ tuõb aivaz* mulle tuleb aevastus (peale); J *aivõsa pääle jutõlla: õdõ terve* aevastuse peale öeldakse: ole terve!

aivin/a Lu -õ Li, g. -aa Lu (ropsimisel saadav) parim, peenim lina (puhas lina, millest takk on välja soetud) *чистый лён, кудель*; Li *siz võtti sitä sorraapaa hägläzi, siis hägläzi siittä heenopõka, što parõp se aivinõ tullõiz* siis võttis suges selle (takusema lina) jämedama linaharjaga, siis suges sellest peenemaga (= peenema

linaharjaga), et see *a.* tuleks parem; Li *vot sitä päälissä miä tšedräzin i tappurkoontõla, pääliskooontõla i tappura; a maamõ tšedräz lõimiid, aivinõitõ, što maamõ millõ neit eb antõnnu* vaat seda pealmist lina ma ketrasin ja takukoonalt, pealiskoonalt ja takku; aga ema ketras lõimi, parimaid linu, (sest et) ema mulle neid ei andnud.

aivinai/nõ J (Kõ-Len.), g. -zõdõ J peenlinane, peenest linast *из тонкого полотна*; J *terve, tšiuutto aivainainõ* rl. tere, peenest linast särk!

aivoi¹ Lu J-Tsv. *aivo-i* K *ai-voi* Lu oi-oi, ai-ai oi-oi, ax; J *ai-voi, tšüläz om põlo* oi-oi, külas on tulekahju!; Lu *ai-voi mill ku om vaiva, miä em või dikõttaa entä* ai-ai, küll mul on valu(s), ma ei või end sirgu ajada; Lu *ai-voi ku on pilkkoinõ pimmiä* ai-ai, küll on pilkane pime(dus)!

aivoi² K-Ahl. K-Al. M = *aivaa²*; K *elä aivoi iivii lahjoit tee* (Al. 16) ära väga häid kingitusi tee; K *nämä jo omat aivoi kaukana* (Ahl. 120) nad on juba väga kaugel; M *täm on vargaz, aivoi piäp pittsää tšättä* ta on varas, tal on väga pikad näpud.

aivonaa J I ainult, üksnes *один только*; J *ebõ pojü, a va aivonaa ühs siitõ* ei ole poisike(st), vaid ainult paljas sitt. – Vt. ka *ainõgo²*.

aivo/nõ Lu, g. -zõdõ = *ainoi*; *aivonõ poikõ* ainus poeg.

aiv/oo Len. Kett. K U P M Kõ S Ja-Len. -uo U L P M -o R-Lõn. M Kõ J väga, õige; üsna, päris *очень, слишком; весьма, совсем*; K *aivoo iloza tättärikko* väga ilus tüdruk; L *tämä aivuo õli selvä* ta oli väga tark; Kõ *aivoo vähä seiv* väga vähe sõid; M *emä aivoo suvvaab õmmaa poikaa* ema armastab (hellitab) väga oma poega; M *pal'lo on aivo tara-menoja med'd'ee tšüläzä* üsna palju on meie külas aiapidamisi; K *mene sinne, ko leeb aivoo pimiä* mine sinna, kui on päris pime; M *perrää peßsua meni aivo kokkoo kofta* pärast pesu läks kampsun päris kokku. – Vt. ka *aivaa²*.

aiv/õdõ ~ -õ J-Must. = *aivaa²*; *siis võtti pahõlaine tätä ene-kaa aivõ kõrkõalõ mäele* (Must. 154) siis võttis (= viis) vanakuri ta endaga (kaasa) väga kõrgele mäele.

ajaa Kett. K U L P M Kõ S Lu J Ku (R-Reg. V Li Ra Kr) *ajja/a* M Kõ *ajjaa* Po Lu Li *ajjaa* Kett. M Lu *ajjaa* Lu *aja* J-Tsv. -ag vdjI I Ma *ajjaaG* I, pr. *ajan* K R L P M Kõ Lu J -a vdjI, imperf. *ajõ/n* P M Lu -in J *ajin* (Li) *ajazin* P M I. (kedagi liikvele, ära, eemale) ajada, (kuhugi) minema sundida, (midagi kuhugi) ajada, (üMBER) raigutada гнать, по-, стонять, отгонять, вгонять; M *kõdõz kõvviä ajjaaz ovõssa, siz*

alagoitav *tämmää* *taävii* kui (puhitudes) hobust jooksutatakse (aetakse) kõvasti, siis (see) kergendab tema haigust; K *meeskuuma ovõss ajav* meesvader juhhib hobust; Lu *dubinaakaava ajõttii tühkhee* malakaga aeti tööle; P *urpavitsoikaa jürtšin uomniiz ajaass lehmi karjaa* urvavits-tega aetakse jüripäeva hommikul lehma karja; J *pakoo ajama* pakku ajama; K *ajõttii taas väl-lää med'jev*, *paikalta* aeti meid jälle kohalt ära; Lu *ajamizõõ ajõn tätä, tämä eb menniiv* küll ajasin teda, tema ei läinud; Lu *perennainõ ajõ kahtõ tüttõä üllelee* perenaine ajas kaht tüdrukut üles; J *aja vene rantaa* aja paat randa; M *niitid ajjaas kolodallõõ* lõim aetakse lõimepa-kule; Lu *ruuguu ajajõõ* ridvaajakad (= need, kes jääalusel kalapüügil noota ridvaga edasi aja-vad); Ra *mügrä ajab maata, pilap kõik peentara* mutt ajab mulda (üles), rikub kõik peenrad; J *tuisku ajap talvõll suurõd angõõ* tuisk ajab talvel suured hanged (kokku); J *svaajaa ajama* vaia sisse lööma; J *vasara* [= *vasaraa*] on *ajõ-tu puin varsi* vasar on löödud puust varre otsa; M *aja vil'laa lipitsaakaa kokkoo* aja vili viske-labidaga kokku; Li *se on nii prokutoo süümää, kõik ajab alaz* see on nii ahne söõma, kõik ajab alla; J *ümper ajama* ümber ajama, kummuli ajama; 2. taga ajada, püüda, otsida гнаться, го-няться, преследовать; J *menti suutoo õikuss ajama* mindi kohtusse õigust taga ajama; J *lahzõt tullaa akkunoi müü ajamaa linnassii* lapsed tulevad majast majja linnaseid koguma; Lu *mie n ajanu viinaa* ma ei ajanud viina taga (= mul polnud viinahimu); Lu *ku inemin meeb naapurii vai tõisõõ talloo ilm azzaa*, siis tälle *jutõllaa, što siä tulit tuulta ajamaa* kui inimene läheb naabri juurde või teise tallu ilmaasjata, siis talle öeldakse, et sa tulid tuult taga ajama; M *mitä sie tulit tuulta ajamaa, etti sillõ nii bõõ aika* kas sa tulid tuult püüdma (tuld viima), et sul on nii kiire; M *ep piä sitä uhkõutta nii ajjaa takkaa* ei pea seda uhkust nii taga ajama; J *veel emmää piimä on uulii päällä, a jo tüterii alaga ajjaa takkaa* veel on emapiim huul-tel, aga juba hakkab tüdrukuid taga ajama; 3. (mingit vedelat ainet) eraldada (kuumutamise teel) гнать, добывать посредством перегонки; Lu *rüsümäell ajõttii tõrvaa* Rüsümäel aeti tõrva; J *ajav viinaa* ajab viina; J *rauta korissa ajõta kalaa razvaa* raudkiisast aetakse kala-rasva; 4. (karvu, sulestikku jne.) maha ajada, ära lõigata, eemaldada удалять, -ить (o воло-сяном покрове); линять; Lu *parta piäb ajjaa poiz ja ivusõõ* habe tuleb maha ajada ja juuksed (samuti); Lu *piäb ajjaa karvoa varila veelä i kurasõl* (tapetud seal) tuleb ajada karva kuuma

vee ja noaga; K *karssaa ajaass, pantaass kupa-rossa i võita päälee* sügelisi ravitakse (aetakse ära), pannakse vaskvitrioli ja võid peale; J *koir ajap karvaa* koer ajab karva; J *sulkiit ajama* sulgima; J *tšüüniit ajama* küüsi vahetama; 5. mingisse olukorda asetada, muuta; tekitada, moodustada (ka refl. või impers.) извергать, вгонять (в какое-либо состояние), взмечать; порождать (также возвр. или безл.); M *on ajannu ennee täünnää niku meriärtšä* on aja-nud (= söõnud) ennast täis nagu merihärg; Ra *viholine on ajanu õpõzõõ üül* vaahtoo paha vaim on ajanud hobuse õösel vahtu; J *nõisi jut-tua tseeroo ajama* hakkas juttu sassi ajama; P *tšätiesie ajõn villie* hõõrusin käe villi; J *vakkoa ajama* vagu ajama; J *kui va tuli soojõ, nii puud nõisti podžgõlõõ ajama* kui vaid läks soojaks, nii hakkasid puud punga ajama; Kõ *vesi ajab üli* vesi ajab üle (serva); J *para-iko nõizõp tšihuma, jo pulloa ajav* kohe hakkab keema, juba ajab mulle; Lu *ajannu liiva* leetunud liiv; J *tšüüni ajannu tee* umbetuisanud tee; Lu *nõizõb dräänii ajamaa* hakkab mäda eritama; 6. impers. umbe, paiste ajada нарывать; Lu *puik-ko meni sõrmõõ, ajap sõrmõa* pind läks sõrme, ajab sõrme umbe; Lu *ajat puikoo tšätte, ajab i nõizõb vaivattama* ajad pinnu kätte, ajab umbe ja hakkab valutama; 7. sõita, kihutada ехать, ездить, мчаться; J *enn jutõltii, što iil'ä ajap tšiviteet müü õpõzõõkaa, vod i jürizev* enne öeldi, et Elias sõidab kiviteed möõda hobuse-ga, vaat (niiviisi) müristabki; M *talvõll lai'ool ajaa* talvel sõidetakse reega; Lu *izvoaa ajõttii* käidi (sõideti) vooris; M *täm ajõ aftobusall kattilalõõ* ta sõitis bussiga Kattilale; Lu *laiva ajap seiliiz* laev sõidab purjedes; Lu *mikällee merez ajav* miski triivib meres; Lu *sel'l'az ajav* ratsutab; Li *poikõzõt taas tooti õpõzõt kottoo, ajõttii tšüüzaa* poisikesed tõid hobused taas koju, kihutasid võidu; ■ M *kase maa on kañkõa, piäv kõlmõlta piiltä äessää, aja üvvi rissii rassii* see maa on kõva, tuleb kolm korda äestada, aja (= äesta) hästi risti-rästi (üle); M *piäv mennä kadokalla ajjaa, etti tullõiz lakõõa põlto* tuleb minna rullima põllurulliga, et saaks sile põld; P *maamuna vagot pieb ajaa õpõzõõkaa* kartuli-vaod tuleb ajada hobusega; K *mitä see miez azzaa ajav* (Al. 11) mis asja see mees ajab?; J *nal'ja ajama* nalja tegema; J *ajab laasaa* ajab naljajuttu; J *vilett ajama* vilistama; J *rissi sõna ajama* sõnelema, tülitsema; Lu *ajab ühtee* on sarnane; J *tämä ajab minuss üli* ta on minust üle; J *ent õikassi ajama* ennast õigustama; Lu *aja tšüürepää* (kaarte mängides öeldakse:) käi kiiremini välja.

ajad (Li), g. *-taa* Li (mereveest jääv) uhtaine, (mere)kõnts нагонный ил, (морской) нанос; *meri laindõdkaa toukkaap siält sene poiz, ajataa meri tõukab lainega selle kõntsa seal* välja. – Vt. ka *meri-*. – Vt. ka *ajattõ, ajatõz, ajo, ajotuz*.

ajaja P (Lu) *-õ* Lu Li J-Tsv., g. *-aa* J 1. (karja) ajaja погонщик; Li *lehmäd mennää eez, a takanõ on ajajõ, karja ajajõ* lehmad lähevad ees, aga taga on ajaja, karja ajaja; **2.** tagaajaja, püüdja (ka mängudes) ловец, погоня; водящий в играх; J *ajajõd joossa takann* tagaajajad jooksevad taga; **3.** hobusemees, vooriline возница; Li *õpõzõõ ajajõ, see, tšen ajab õvõss, niku kuttšeri* hobusemees, see, kes ajab hobust, nagu kutsar; Lu *izvozaa ajajõd* voorilised; **4.** ratsanik всадник; J *se ajajõ püüsi näite tšii rihmõpetliikaa* see ratsanik püüdis neid (= metshobuseid) kõissilmusega. – Vt. ka *meri-, riuku-, takaa-*.

ajamin Lu, g. *-zõõ* kullimäng (lastel) пятнашки (детская игра); *ajamissa pelata* kulli mängida.

ajat/taa Lu Li J *-ta* J-Tsv., pr. *-av* Lu Li J *-õv* Li J, imperf. *-ti* Lu J 1. hrl. impers. (kõhtu) puhitusse ajada пучить (о животе); J *haposs rokass ajatti vatsaa* hapukapsasupist ajas kõhu puhitusse; Lu *vatsaa onõ ajattanu kõvass* kõhu on kõvasti puhitusse ajanud; J *lanttu ajata* kaalikas ajab puhitusse; **2.** impers. umbe ajada (sõrme jne.) нарывать (о пальце и т. д.); Li *sõrmõa ku kõns ajatõp kõvassi, sis tätä kõvassi pakotõv* kui ajab sõrme kõvasti umbe, siis ta valutab väga; **3.** impers. paiste ajada распух/ать, -нуть; Li *ajatõv utarõd* (pärast poegimist) ajab udara paiste.

ajat/tõ Li, g. *-õõ* = *ajad*; *meri ajattõ* merekõnts.

ajatu/z M Kõ Lu J (Kett. Li), g. *-hsõõ* (Kett.) *-ssõõ* (M) *-sõõ* Lu J *-zõõ* J-Tsv. **1.** mõte мнение, мысль; M *med'd'e ajatussõd tultii ühtee* meie mõtted langesid ühte; Kõ *kase on üvä ajatuz* see on hea mõte; J *jo ajatuz võtav: kõlmõtt päivä ep tuõ kottoo* juba paneb mõtlema: kolmandat päeva ei tule koju; **2.** enne, uskumus, (ebausklik) arvamus предзнаменование, предсказание, суеверие; Lu *kui merimeez nätsi unõz naiz-eläjää, kump tätä kutsus tívvee, jutõltii se täap kehnoa, se on ajatuz* kui meremees nägi unes naisterahvast, kes kutsus teda ligi, (siis) õeldi, (et) see on paha enne, see on uskumus.

ajatõlla Kett. P M Kõ Lu J (K L Li) *-ella* (K-Ahl. R-Eur. R-Lõn. R-Reg.) *-õll* J-Tsv., pr. *-tõlõn* P *-telen* K-Ahl. *-tõõn* K L M Kõ Lu Li J, imperf. *-tõlin* P M Lu J *-telin* R-Eur. **1.** mõelda;

arvata думать; мнить, полагать; M *ajattõõv, ajattõõb, nii etti pää lõhkõõb* mõtleb, mõtleb, nii et pea lõhkeb; Lu *miä ajattõõn, jott em müühäsü, jovvun ommaa aikka* ma arvan, et ma ei hiline, jõuan õigel (omal) ajal; J *ajatõlla tamä pääle, jott tamä om vargõssõnnu* arvatakse tema kohta, et tema on varastanud; **2.** kahelda, olla umbusklik сомневаться, быть мнительным; Lu *tšen ajattõõb, se izze end eb uzgo, sitä inemissa jutõllaa uskomoiton* kes on umbusklik, see ei usu iseennast(ki), seda inimest nimetatakse uskmatuks.

ajatõz Li *-õ* (Li), g. *-tõõ* = *ajad*; *mere ajatõz, on ajatõz* merekõnts, on kõnts. – Vt. ka *meri-*.

ajella vt. *ajõlla*.

ajjõ/taa (Li), pr. *-an*, imperf. *-in* tarastada, targa ümbritseda загор/аживать, -одить; *ajjõõtõtu tee, progona* tarastatud tee, karjatee.

ajo Lu Li J-Tsv. (R-Eur. R-Reg. P Ku), g. *ajoo* ~ *ajo* J 1. sõit;aju, kihutamine поездка; быстрая езда; Lu *kõns lähetää ajjoo, pannaõ õpõzõll val'laaõ* kui minnakse sõitu, pannakse hobusele valjad (pähe); Li *miä õlin siäl mõnt päivää ajoz, no ajoss ep tullu mittää valmiz, tühjää tüütä tein* ma olin seal mitu päeva sõidus, aga sõidust ei tulnud mingit tulu, tegin tühja tööd; J *suurõ ajoka meni õpõzõll läpi tšülä* suure ajuga sõitis hobusega läbi küla; **2.**aju(jaht) погоня, облага (за зверем); Lu *mentii irvee ajool* mindi põdrajahile; Lu *mentii susijõõ ajool* mindi hundijahile; Lu *ültšee ajo* hülgejaht; **3.** (nõela)riste стежок; J *miä veel lazzõn lõngaka kaks-kõlmõd ajoa* ma teen lõngaga veel kaks-kolm pistet; **4.** (mere-, jõeveest jääv) uhtaine, kõnts нагонный ил, нанос; Lu *meri vesi ajo* meremuda, -kõnts; Lu *jõki vesi ajo* (suurveest jääv) jõemuda; ■ J *kuza ajoz õlivi* kus sa olid (= mida sa käisid tegemas)?; J *mitä ajoa lähsi ettsimä* mis asja ta läks otsima (= milleks ta sinna läks)? – Vt. ka *hirvi-, meri-*. – Vt. ka *ajad*.

ajolauta vt. *ahjolauta*.

ajomaa vt. *meri-*.

ajotu/z Lu, g. *-hsõõ* = *ajad*; *meri ajotuz* meremuda, -kõnts. – Vt. ka *meri-*.

aju K-Ahl. M J-Tsv. (Li), hrl. pl. *ajud* M Li J-Tsv. **1.**aju, ajud; mõistus мозг; ум; J *ajud om pää luu süämez*aju(d) on pealuu sees; Li *inemizel on pääajud, no i elämill õlla tooz ajut pääzä* inimesel on peajud, aga loomadelgi on samuti ajud peas; M *ajud üppävät päässä, nii pal'lo pajatin* ajud hüppavad peast (välja), nii palju rääkisin (= pea on väsinud pikast jutust); M *tälle ajujõ on annõttu pähhää* talle on mõistust pähe antud (= ta on tark inimene); M *ajut*

kuivõvad ajud kuivasid ära (= jäi rumalaks); **2.** pl. üdi костный мозг; M *luuza on ajud i pääzä on ajud* luus on üdi ja peas on ajud. – Vt. ka *luu-, pää-*.

ajuklaz: -õz J-Tsv., g. -kaa J (orig.: мозговой).

ajut/oo K-Ahl., g. -tomaajututu, taibutu без-мозглый, бестолковый; *entinee ajutoo nainee* (Ahl. 106) rl. endine ajutu naine.

ajõll/la Kett. K M Lu Li Ra J (P Kõ) *ajella* (R-Eur. R-Reg.) -l J-Tsv. -lag I (vdJ), pr. -õn K P M Kõ Lu J *ajõõn* M Lu -õõ vdJ, imperf. -in M Lu -ii I frekv. **1.** (kedagi liikvele, ära, eemale) ajada, (kuhugi) minema sundida гнать, погонять, сгонять, отгонять; I *miü koloviskaila ajõlmmas süssia* me ajasime tule-tukkidega hunte (eemale); P *menimä metsä offotalõõ õravoi tappamaasõõ, ajõlõmma puisa vällää* läksime metsa jahile, oravid tapma, ajama (neid) puude otsast ära; M *opõzii ajõllaz nii kaugaa kui läheb vil'la vällää õlgõssa* hobuseid aetakse (rehepeksul) ringi nii kaua, kuni viili läheb kõrre küljest lahti; M *õlgõd ajõltii kõik kujalõõ õled aeti kõik* (rehetoast) välja; **2.** taga ajada, püüda гнаться, гоняться; P *menimä põõsai miü ajõlõmaa lintuita* läksime põõsastesse linde taga ajama (püüdma); J *ajõli vargõss takka* ajas varast taga; Kõ *noori pojo, kõrvatakuzõd märjäv, a tütterii jo ajõlõp takkaa* noor pois, (endal) kõrvatagused märjad, aga juba ajab tüdrukuid taga; **3.** sõita, kihutada; (edasi-tagasi) joosta ехать, ездить, мчаться; бегать (туда-сюда); I *sinneg ajõli petterissä pall'o vätsiä* sinna sõitis Peterburist palju rahvast; M *meez ajõli suudnalla merellä* mees sõitis laevaga merel; J *elka ajõlka nii kõvasti opõziika, väzüiteett* ärge kihutage nii kõvasti hobustega, väsitate (nad ära); Lu *domovikk on lehmä sellez i ajõlõb lehmääkaa õvõõa miüutele* majahaldjas on lehma seljas ja kihutab lehmaga mööda õue (ringi); M *laska ain ajõlõb, a vällää ep saa* nirk aina jookseb (edasi-tagasi), aga (laudast) välja ei saa; ■ M *ku on kalpõa maa, sis päiv äessää kõlmõlta piiltä: ajõlõb, ajõlõõ kõiõ rissii rassii* kui on kõva maa, siis tuleb äestada kolm korda: ajad, ajad (= äestad) kõik risti-rästi (üle).

aka J-Tsv. küll (alles) вот уж, ох уж; *aka minu naapuri on naljõkõz meez, õuutk õuudgaa peräll* küll minu naaber on naljamees, nali nalja järel.

akafis/ta M -t J-Tsv., g. -taa ülistuslaul akafist; M *ees priitõstia lukkõõz akafistaa* enne armulauda loetakse ülistuslaulu (jumalale).

akamvak/ka: -k J-Tsv. aganakorv корзина для мякины.

akana Kett. K-Ahl. M S Lu Li I (P Po) -nõ Li -n Li J-Tsv., hrl. pl. -nad M S Po I (Kõ-Len. Ja-Al. Ja-Len.) -nat K-Ahl. J-Must. -nõõ Lu J (Li) agan, aganad мякина; Li *siz ajõtaa kokkoo vil'la akanõijekaa parvõz* siis aetakse viili aganatega koos hunnikusse; I *viskazi ivijä: akana meeb ühtee poolõõ ja ivä tõisõõ poolõõ* tuulas viljateri: agan läheb ühele poole ja tera teisele poole; M *jõka vil'lat on õma akana* igal viljal on oma agan; M *akanat sõõtetii lehmüile* aganad sõõdeti lehmadele; M *täm tsääriüb niku akanaa kul'a* ta keerleb (= on kerge liikuma) nagu aganakott; M *liinnaa akanaõ* linaaganad, -luud. – Vt. ka *kagra-, lina-, nisu-, rüüz-, sekali-, õzra-*.

akanaleipä M (J) *akanleipä* J aganaleib мякинный хлеб; M *akanaleipää sõõtii nältõõaigalla* aganaleiba sõõdi näljaajal.

akanapää M Lu fig. aganapea, pudrupea мякинная голова; M *täm mokom i on akana-pää* ta ongi niisugune aganapea.

akanik/ko M Po Lu Li J-Tsv., g. -oo Lu J -o J aganik мякинный; M *sarrai õtsaza on tehtü mokom akanikko* kuuri otsa on tehtud niisugune aganik; J *akan veejjä riigõss akanikkoo* aganad viiakse rehest aganikku.

akaj-kotti J-Tsv. aganakott мешок с мякиной, мешок из-под мякины.

akanu/z I, g. -hsõõ I küün sеновал, сарай; *miü meñniü akanuhsõõ einää võttamaa* ma läksin küüni heinu võtma; *paammag einäd akanuhsõõ* paneme heinad küüni. – Vt. ka *einä-, põlo-*.

akanõin J-Tsv., g. -zõõ: -zõõ J aganane, aganamykiнный, мякинистый; *akanõiss leipä kuile ep tahtau süüvve* aganaleiba pole nagu tahtmist süüa.

akat/ksi J-Tsv., g. -sii: -si J akaatsia акация; *akatsi kukad on valkaõ* akaatsia õied on valged.

akk/a¹ M Lu J -õ J *hakka* Kett. Len. M Kõ, g. *akaa* eit, vanaeit старуха, -шка; Lu *eletää ukko ja akka* elavad taat ja eit; M *tämä on vapivana hakka* ta on väga vana eit; M *ühziü hakkoo elämmä tsülüzä* üksnes vanaeided elame (siin) külas; ■ Lu *metsä akka* (Must. 159) metshaldjas. – Vt. ka *bobuli-, lehtsi-*.

akka² vt. tuli-.

akku/na Ränk K L P M Kõ V Lu Li J I (R-Eur. R-Lõn. R-Reg. Ja-Len.) -nõ Lu Li -n Lu J-Tsv. Аккуна Tum., g. -naa K L P M Lu Li J I. aken окно; Li *akkunõõ ku õltii õikõõs poolõõs, siz ahjo õli tehtü kurraa poolõõõ, jott sis parõpi sinne näüb ahjoo* kui aknad olid (uksest minnes) paremal pool, siis ahi oli tehtud vasakule poole, et siis näeb paremini sinna ahju; M *vahittii*

akkunassa, mitä se hakka nõizõp tešemää vahiti aknast, mida see eit hakkab tegema; Lu *ku jumal jürizi i tulta lei, siiz akkunaa tehtii kuras-sõõkaa risid* kui müristas ja löi välku, siis tehti aknale noaga ristid; Li *meil on pantu järtšü ihan akkunõn nallõ* meil on pandud pink lausa akna alla; M *näilee niku para kannab, tuõb uhsiissa ja akkunoissa* neile nagu kratt kannab (varandust), tuleb ustest ja akendest; Lu *akkunat tärizeväv* aknad tärisevad; Lu *akkuna on raggollaa* aken on praakil; M *tee akkuna sellällä ä avõõ* tee aken pärani lahti; Lu *akkunat higõs-suvad, tääv vihmaa* akna(klaasi)d higistavad, (see) ennustab vihma; M *uhzilla ja akkunoilla on sakarav* ustel ja akendel on hinged; J *viiloo akkun* viilu-, katuse-, pööninguaken; Li *akkuna petlid* aknahinged; Lu *akkuna poduška ~ akkuna päälüz* aknalaud; Lu *akkunaa hiki* aknahigi; Lu *akkunaa ramka* aknaraam; M *akkunaa nališnikav* akna pealisliistud; Li *uhzõõ i akkunaa piinõõ* ukse ja akna piidad; Li *akkunaa ruupu ~ Lu akkunaa zvena* aknaruut; M *akkunaa klazi* aknaklaas; J *akkunaa kokka* akna haak; 2. räppen, leitse-, suitsuauk дымовое оконце, диал. дымник; Lu *uhzõõ pääl on tehtii akkuna* ukse peale on tehtud suitsuauk; Lu *akkuna võtõttii avõõ, jäänos-savvu meni poiz* räppen võeti lahiti, ving läks välja; I *ülimein akkuna* (Ränk 55) suitsuauk (ukse kohal seinas); ■ J *lahzõt tullaa akkunoi müü ajamaa linnassii* lapsed tulevad majast majja linnaseid koguma (ühiseks õlletegemiseks). – Vt. ka *viilo-*, *ül'eez-*. – Vt. ka *ikkuna*.

akkunaa-glazi Lu = *akkunaklazi*.

akkunaa-päälüz J-Tsv. = *akkunapoduška*.

akkunaklazi M *akkuna-klazi* Li (Ja-Len.) aknaklaas оконное стекло; Ja *akkuna-klazit jäätütti tsülmä* (Len. 242) külm jäätas aknaklaasid.

akkunallaa Ra *-llaa* M I *akkun-ala* K-Al. = *akkunallõõ*; I *mee akkunallaa süütämää kannoo* lähen õue kanu söötma.

akkunališnikika (Lu), pl. *-av* Lu akna pealisliist наличник.

akkunall Lu Li *vdjI I -lõ J -l M Lu J õues*, õuel во дворе; Lu *mõnikkaall on tsülvettii kumina*, *akkunall kasvav* mõnel on külvatud kõõmned, õues kasvavad; J *meill on meri akkunallõ* rl. meil on meri õues; Lu *issuvad akkunalla rinnaltaa kahs meessä* istuvad õues kõrvuti kaks meest. – Vt. ka *ikkunna-lla*.

akkunallõõ K *-llõõ* Po *a-kkuna-ll* Li *-l* Lu õue, õuele во двор; Po *troittsann tuotii metsäss kazgõõ*, *isutattii akkunallõ* nelipühil toodi metsast kased, pandi õue (püsti); Li *tõi rihepäält*

sen villaa vakakaa a-kkun-all tõi lakast selle villa korviga õue (tuulduma).

akkunallta K P I *-t* Lu õuest, õuel со двора; K *akkunallta räägav: na miä sillõõ tõin üviätä siemeniä* hüüab õuest: säh, ma tõin sulle häid seemneid; P *akkunallta tuttii jo rihiesie* õuest tuldi juba tupp; Lu *võtõttii akkunall poika i veetii poiz* võeti õuest poiss ja viidi ära.

akkun'aluz M Po Lu I *-a-luz* M I õu двор; Lu *ümpäri oonõitõõ mikä on maa, se on akkun'aluz* maa-ala, mis on hoonete ümber, see on õu; Po *troittsann tuotii metsäss kazgõõ*, *isutattii akkunallõ*, *akkun'aluz pühittii puhtaass* nelipühil toodi metsast kased, pandi õue (püsti), õu pühiti puhtaks; I *ahaz akkun'aluz, eb õõ kuza tsäänütäg* väike (kitsas) õu, ei ole, kus ümber pöörata. – Vt. ka *akkun'aluz*.

akkunapiina (Lu) *akkunpiina* M *akkun-piina* (M) акнариит косяк (оконный).

akkunapoduška M Lu *akkunpoduška* M aknalaud подоконник.

akkunapõõski J-Must. (orig. tõlketa без перевода).

akkunaraami Lu = *akkunaramka*.

akkunaramka M *akkunõramkõ* (Lu) aknaraam оконная рама.

akkunaruuto Lu aknaruut (вставленное) оконное стекло.

akkunaseinä P aknaga sein (sein, milles on aken) стена с окном.

akkunnallaa M J *-llaa* M *-la* K-Al. = *akkunna-llõ*.

akkunnalalasoõõ: *-sõõ* K-Al. = *akkunna-llõ*.

akkunnall K-Al. M Li Ra I *akkunn-alla* [sic!] K-Al. *-l* P õues, õuel во дворе. – Vt. ka *ikkunna-lla*.

akkunn/a-llõ P *-alla* M Li *-al* Kõ-Len. õue, õuele во двор; P *lazzimma katii akkunna-llõ* laskime kassi (toast) õue; P *tulimma kotuo akkunna-llõ* tulime koju õuele. – Vt. ka *ikkunna-lla*.

akkunallta M Li õuest, õuel со двора.

akkunalluz Li I = *akkun'aluz*.

akkun-rud'e K-Ahl. aknaraam оконная рама, оконный переплёт обвязка (orig.: fönsterkarm).

akkun-šir/ma: *-m* J-Tsv. (orig.: оконная ширма).

akkurrud'd'a ~ akkurud'd'a M-Set. aknalaud; aknalaua nurk подоконник; угол подоконника.

ako P = *aku*.

akt'ori J-Tsv., g. *-ii* J näitleja актёр; *da siä õõd õikõ täüz akt'ori* ja sina oled õige päris näitleja.

aku Lu aga kui a когда; *sis veejjää süümine perääz, ku õllaa kaukaal tüüz, aku õllaa litši, sis tullaa kottoo murtšinal* siis viiakse söök järele, kui ollakse kaugel tööol, aga kui ollakse ligidal, siis tullakse koju hommikust sööma. – Vt. ka *ako*.

akuššer/ika Ja-Len., g. -aa ämmaemand акушерка.

akutšnikka M Lu -kk ~ -k M *okutšnikka* Lu *akušnikka* Li, g. -kaa M *okutšnikaa* Lu muldamisader соха-окучник; M *omenad vagottaaz akut nikaakaa* kartuleid mullatakse muldamisadraga; Lu *okut nikka on niku pluuga, täll õllaa kahõs poolõd lehod, tämä ajab maa kah-tõd poolõd muldamisader on nagu raudader, tal on kahel pool lehed, ta ajab mulla kahele poole*.

akõa Kett. K-Set. M *akõa* M *hakõa* (Kett.), pr. *agõn* K M, imperf. *ad'in* Kett. K M *had'in* Kett. 1. noppida, (ära) korjata (aedmarju) соб/ирать, -рать, снимать, снять (садовые ягоды); M *täi meen akõmaa kauniita smarodoo* ma lähen punaseid sõstraid noppima; M *piäb õtsia akõjia, tšed nõisaz akõmaa* peab otsima (marja) noppijaid, kes hakkavad (marju) noppima; M *i viizenmarjap piäb akõa* ka kirsid tuleb (ära) korjata; 2. Kett. (üles, välja) otsida [?] выиск/ивать, -ать [?].

ala vt. *alaa*.

ala¹ vt. *alaa²*.

ala² vt. *tšäsi-*.

ala³ Lu Li J indekl. alumine; ala- нижний; J *ala kõrt* alumine korrus; Lu *ala uuli* alahuul; J *ala pooliin* alumine; Lu *servat painuvad ala poolõd* servad painuvad allapoole; J *ala poolõlt ~ ala poolta* altpoolt; ■ *Li se on ala tuuli borta, se tõin on pääli tuulõd borta* see on altuuleparras, see teine on pealttuuleparras; Lu *ala tuulõd borta* altuuleparras. – Vt. ka *alu²*.

alaa Kett. K L P M Kõ Lu Ra J *alaa* M Kõ S I *all/aa* M Po Lu I -a Kõ-Len. I *ala* K-Ahl. K-Al. R-Eur. R-Reg. Lu Ra J-Must. J-Tsv. Kr 1. adv. alla, allapoole вниз, под; P *lazzõtti mäjess alaa saanikoikaa* lasti kelkudega mäest alla; M *ku nõisaz näitä saattoita vetämää, siis pissääz allaa suurõt kepid* kui hakatakse neid (heina)-saade vedama, siis pistetakse alla suured kepid; J *peened lahzõt kussa ala* väikesed lapsed kusevad alla; I *alla liitsalla ii niin i leživ* näoga allapoole, ja nii lamabki; 2. postp. alla под; L *mie sõizattuzin kuzyõ alaa* ma jäin seisma kuuse alla; P *siz grizaa t'at'a võtti tämä õmaa uolyõ alaa* siis Griša isa võttis ta oma hoole alla; M *tehtii tšütihsia kapusaa allaa* tehti kü-tist kapsa istutamiseks; M *täm pannaz vanjii*

alaa ta pannakse vangi; 3. prep. alla под; M *kase tee meeb allaa mäe* see tee läheb allamäge; Lu *taatta nappaab viinaa allaa süümi-zee* isa võtab viina söögi alla; ■ (noomeniga liitunult в составе композиты:) J *juurõnalaa* juure alla; I *jäänallaa* jää alla; Ra *krinttsoinalaa* välistrepi alla; M *lavõzõnalaa* pingi alla; I *väräjänallaa* värava alla; I *viünallaa* vöö vahele. – Vt. ka *ahin-, ahjon-, akkun-, kailan-, maan-, pään-*. – Vt. ka *allaallõ, allõ, nalaa*.

alaassaa: *allaassaa* M (ülevalt) alla (сверху) донизу; *täll õltii varivassõzõt sõvad ültä allaassaa* tal olid tuliuued rõivad pealaest jalatallani. – Vt. ka *alalõdssaa, allaallõs-saa*.

alago Lu J (Ra), g. -oo Lu J langin, (ranna)madalik, alamjooks бережная низина; Lu *alagoo vätsi on meree rannaz* alamjooksu-rahvas on (= elab) mererannas.

alagoit/taa M Li, pr. -av M, imperf. -ti M 1. hrl. impers. alandada, madaldada, vähendada; kergendada убав/лять, -ить; облечт/ать, -ить; M *tševvällil on aivo suurõv veed, a pefrää alagoitav vee* kevadel on väga suur vesi (suured veed), aga pärast vesi alaneb (alandab vee); M *tämä süätteev kõikkii pääle, vuhizõv, ep tää, kuhõ õmmaa süätä alagoittaa* ta vihastab kõigi peale, turtsub (vuhiseb), ei tea, kuhu oma viha välja valada; M *kõõz kõvvii ajjaaz ovõssa, siz alagoitav tämmää tavvii* kui (puhituses) hobust aetakse (= jooksutatakse) kõvasti, siis (see) kergendab tema haigust; 2. alaneda идти на убыль; M *vesi algav alagoittaa* vesi hakkab alanema.

ala-iššane P alaealine несовершеннолетний; *tämä õli ala-iššane, tällie õli kahõsaa vuotta* ta oli alaealine, ta oli kaheksa-aastane.

alak/ko M Kõ Lu Li, g. -oo 1. madal koht, nõgu; adj. madal низина, низь; низкий; M *alakko kuttsuaz meil sitä, ku nät niku on mätsi moko-ma, a all on niittü. siiz vot siällä kuttsuaz alakko: tänäm meemmä alakkoosõ löömä niittüä* nõoks kutsutakse meil seda, kui, vaat, on nagu niisugune mägi, aga all on heinamaa. Siis, vaat, seal (= seda) kutsutakse nõoks: täna läheme nõkku heina(maad) niitma; Lu *mill on koto tehtü alakko, alakko paikkaa* mul on maja tehtud nõkku, madalasse kohta; Li *meil on alakkos paikkõs tšülä, müü õõm alakkoz, meil on meripõhjõ* meil on küla madalas kohas, meie oleme nõos, meil on (siin endine) merepõhi; 2. madala maakoha elanik, nõoelanik (eeskätt Mati küla inimene) житель низин (преимущественно о жителе деревни Матии); M *mõõ õõmma alakod. kui jo kattilalta meemmä sihhee, meitä kuttsuaz alakod* meie oleme

nõoelanikud. Kui (= et) juba Kattilalt läheme sinna (= nõkku), (siis seepärast) kutsutakse meid nõoelanikeks.

alakkotee Li nõotee, madalat paikka läbiv tee низинная дорога; *alakkotee, niku on matalapas paikkaza; a se on ülakkotee, ülepäällä* nõotee, (see) on nagu madalamas kohas; aga see (seal) on kõrgendikutee, kõrgemal.

alokoloda M kangapak, -poom (kangaspuude alumine pakk, mille ümber rullub kootud kangas) пришива, навой (для наматывания готовой ткани в ткацком станке); *kuhõõd johzõp kangaz, sitä kuttsuaz alokoloda kuhu jookseb kangas, seda nimetatakse kangapakuks.*

alakoori M leiva alumine koorik подовая, нижняя корка хлеба; *leivällä on ülemein koori i alakoori, alumõin koori leival on pealmine koorik ja alumine koorik; elä zälleita õmmia tsässiä, sõdgo iivvi, siz leipä tuõp pöühtsiä i alakoorsõ [= alakoorsõsõd] eb issu [= issuu] ära hoiä (haletse) oma käsi, sõtku hästi, siis tuleb leib kohev ega jää nätskeks. – Vt. ka alakõvain.*

alalkõrta M -kerta (Ku) alumine korrus нижний этаж; M *kooz on alalkõrta i ülalkõrta* majas on alumine korrus ja üleline korrus; M *näväd eletti alalkõrral* nemad elasid alumisel korrusel. – Vt. ka alukõrta.

alakovain Lu Li = *alakoori*; Li *leiväl on kõvainõ päällä, tsühzetettü ni siz on alakovain i päälükõvain* leival on koorik peal, (kui on) küpsetatud, siis on alumine koorik ja pealmine koorik.

alalehto M alumine leht нижний лист (растения); *panidoraä alalehtoita ail löikkaamma välällä* tomati alumisi lehti lõikame aina ära.

alalla: -õ J-Tsv. = *allaalla*; *nämät seissa ülelle, a mü alallõ* nemad seisavad üleval, aga meie all.

alalta: -t J-Tsv. = *allaalta*.

alalta Ar. Kett. alati, aina всегда, всё.

alalõõssaa J = *alaassaa*; J *jürü ammur puhõõ, üleld alalõõssaa võtab lintii välk löõb puusse, ülevalt alla võtab (koore)riba (lahti).*

alameri Lu rannalähedane meri близкое к берегу море.

alanaaro (M) *ala-maaro* Lu alumine nari нижние нары; Lu *butkaz õltii talvõll, sinne tehti maarõd, kahõõ õltii ala-maarõll, kahõõ vai kõlmõõ üli-maarõll* omnis oldi talvel (kalapüügi ajal), sinna tehti narid, kahekesi oldi alumisel naril, kahekesi või kolmekesi ülemisel naril.

alanoit/taa: -ta J-Tsv., pr. -an: -õn J, imperf. -in J alandada уни/жаты, -зить.

alanurkka (Ränk) (söögilaua) alumine ots задний конец (стола).

alalnõ (Lu) -ne Kõ-Len. -n Lu: Kõ *mato mussa, maa alane, kirjeva* [*< is?*], *kuloo alane* (Len. 229) rl. madu must, maa-alune, kirju (madu), kulualune; Lu *veen alan kehveli* veealune kehvel. – Vt. ka *meelen-, vee-*.

alapallõõ K-Al. -yõ P = *alõpallõõ*; K *pojod paab siz ülepällee lavvaa tagaa, a tüttäred alapallõõ* (Al. 23) poisid paneb siis ülaotsa (ülespoole) laua taha (istuma), aga tüdrukud alaotsa (allapoole).

alapar/si (M Lu Li), hrl. pl. -rõd M Lu Li alumine pars, alumised parred (rehetoas) жердь нижнего колосника, нижний колосник (в риге); M *riigaza on alaparrõd i üleparrõd; se on iältä nii* rehetoas on alumised parred ja ülemised parred; see on alati nii (olnud); Li *mõnikkail õltii vaan ühed, no ain kahõd õlti parrõd, üláparrõd i alaparrõd* mõnel olid vaid ühed (parred), kuid (tavaliselt) olid alati kahed parred, ülemised parred ja alumised parred. – Vt. ka *aluparsi*.

alapaz Lu allapoole ниже; *mato meni ain alapaz* madu läks aina allapoole.

alapoduška Lu = *aluspoduška*.

alapooli M Lu Li *ala-pooli* Lu J-Tsv. -l Lu allapool, alumine pool нижняя часть, оборотная сторона, изнанка; Lu *karvasiini on päält kauriz, alapooli on niku karvanõ* vahelik on pealt punane, alumine pool on nagu karvane. – Vt. ka *alupooli*.

alarääto M -õ Li alumine rida; alumine osa нижний ряд; нижняя часть; Li *a müü ku isumma nät kõikii räätoõ, ülepäl, a alõpal isuta viil räätoõ inemized ni sis saav jutõlla: nät siäl on alaräätoõ, a m õõmm üleräätoõ* aga kui meie istume, vaat, kõik ritta, ülevalpool, aga allpool istuvad inimesed veel ritta, siis võib öelda: vaat, seal on alumine rida, aga meie oleme ülemises reas; M *vot polovikad, mokomad suurõd roojõkkaat sõvad mokomad kummad õltii, neitä siäl alaräätoõz virutõtti, a sassenna parapia sõppõõ* vaat põrandariided (ja) need, mis olid niisugused suured mustad rõivad, neid loputati seal (pesutiigi) alumises (= madalamas) osas, aga siin (sügavamas vees loputati) paremaid rõivaid.

alaspaiikka S org долина.

alaspäi M Kõ Lu Li Ra *alas-päi* J-Tsv. **1.** *alas-päi* вниз головой; J *alas-päi rippullaa, niku üü-lakko* *alaspäi*, rippudes, nagu nahkhiir; **2.** kummuli вверх дном; M *tsäänä lännikko alas-päi* keera lännik kummuli; M *kori õli talvõll alaspäi pud'd'ee pääll* paat oli talvel kummuli

puude peal; ■ Kõd kupol'oo aattonn tšülvetäz. se vihta vizgatas katolõd. ku eittäab alaspäi, sis koolõd kazell vootta jaanilaupäeval viheldakse. See viht visatakse katusele. Kui langeb ladva-pool ees, siis sured sel aastal.

alass/i Kett. K-Ahl. L P M Lu Li J -ig vd|I I alasti нагишом, донага; нагой; P *älä õlõ sõvaza i älä õlõ alassi* (Mäg. 89) (muinasjutust:) ära ole riides ja ära ole alasti; M *mie õlin jo alassi, kui tämä tuli saunaa* ma olin juba alasti, kui ta tuli sauna; M *eitti eneen alassi* võttis enese alasti; M *alassi inehmissa kujalõ eb laskõa* alasti inimest tänavale ei lasta; Lu *ihan alassi niku maama sünnütti* ihualasti, nagu ema sünnitas; J *ilka alassi ~ iho alassi* ihualasti. – Vt. ka *ihan-*.

alassui M *alas-sui* K-AI. 1. silmili ничком; M *ležib alassui, ni pääät ep tšääntänü* lamab silmili, peadki ei põõranud; 2. kummuli вверх дном; M *pañkõ on pantu alassui, põhja päälee* ämber on pandud kummuli, põhi peale-poole).

alastuul/ta M -t J-Tsv. alla-, pärituult по ветру; M *siz vaatattii nii kui alastuulta, etti parapõss viskoiz akanad vällää* siis vaadati (= püüti tuulata) nagu allatuult, et paremini viskaks aganad välja.

alaz P M Kõ Lu Li Ra J Ku -s K-Ahl. -az P Lu *allaaz* M 1. adv. alla, allapoole вниз; P *tämä tuli ähüpeält alaz* ta tuli ahju pealt alla; Lu *üvä rooka meep kerkiässi alaz* hea toit läheb kergesti (suust) alla; Lu *jää tuli alaz* oli jääminek; Li *laugas tuli alaz* Lauga jõel oli jääminek; Lu *vesi püürtääb, veeb i vennee alaz* on veekeeris, viib paadigi alla (= põhja); M *tee meneb ülleez i allaaz, pal'lo on mätsiä* tee läheb üles ja alla, palju on mägesid; Lu *viiraa alaz* viira alla!; M *a siiz vot kui veekaa sõdgod, siis teep señnee alakoorõd ... noo, plootnessi issuub, issuub leipä allaaz, ep tuõ makuza leipä* aga siis, vaat, kui sõtkud veega, siis teeb selle alumise kooriku ..., noh, tihkelt vajub, leib vajub alla, ei tule maitsev leib; P *riput peä alaz* ripud pea allapoole; M *meeli jo meni alaz* mõistus on juba alla käinud; 2. prep. alla вниз, по, под; M *ku alas tuulta, sis parapõss viskuaz akanad vällää* kui allatuult, siis tuulatakse aganad paremini välja; M *vesi johzõb alaz virtaa* vesi voolab (jookseb) allavoolu; Li *alaz mätsiä on helpo* mennä, ülez mätsiä on rañkka nõissa allamäge on kerge minna, ülesmäge on raske ronida (tõusta); J *menin alaz orkua* läksin nõlvakust alla; ■ Li *noo, selle mehele lüüti nenä alaz* noh, see mees sai pika nina.

alazi Ke-Set. (P) *alõzi* Kett. -sii K-Ahl. -zia

M-Set., g. *alaz/ii* Ke -õd P *alõsõd* [sic!] M alasi наковальня; P *alazõd pääl tagov, niku tšellää lüvväss* alasi peal taob, nagu kella lüüakse; Ke *pai alazi* (Set. 56) (sepa)paja alasi; Ke *vikahtõd alazi* (Set. 56) pinnialasi (vikatipinnimise alasi).

alazmätsi: *alazmätsi* J-Must. mäeveer, nõlv(ak) склон горы, косогор (orig.: myõtä-, alamäki) **alazmätsiä** M Li allamäge под гору; Li *naizõd kelkkaa ku issuud, nain sinuu alazmätsiä veeb, a ülezmätsiä eb vee* vs. kui istud naise kelku, (siis) naine viib su allamäge, aga ülesmäge ei vii. – Vt. ka *allõ-mäjee*.

alazmättää Li = *alazmätsiä*; *issuud naizõd kelkkaa. tämä alazmättää sinnua liugutab, a ülezmättää eb nõsa* vs. istud naise kelku. Ta sõidutab sind allamäge, aga ülesmäge ei vii (ei tõsta).

alaznenä Ra 1. kongus nina нос с горбинкой, крючковатый нос, нос крючком; 2. kongus pinaga inimene человек с крючковатым носом.

alazorko: *alasorko* J-Must. (orig.: jyrkänne, poukama).

alaz/orkoo M -o-rkoo ~ *alazzo-rkoo* Li = *alazmätsiä*; M *elä laz alazorkoo johsõmaa ovõssa, paa ravvav suhhõd* ära lase hobust allamäge jooksuma, pane rauad suhu; Li *piä õvõssa suussa tšiini, elä laz nii kõvasti menemää alazzo-rkoo* hoia hobust (ohjadega) suust kinni, ära lase nii kõvasti allamäge minema.

alazveero: *alasveero* J-Must. mäeveer, nõlv(ak) склон горы, косогор.

alazveer/oo: -o I = *alazmätsiä*; *alazveero meeb* läheb allamäge.

alazvirta: *alazvirta* J-Must. päriool попутное течение.

alazvirt/aa: -a J-Tsv. alla-, pärioolu по течению.

alazõd M prep. alla вниз; *kori meeb ilozassi alazõd tuulta ruhi* (= ühest tüvest õdnestatud paat) läheb ilusasti allatuult.

alata M, pr. -nõv M, imperf. -ni M alaneda, väheneda спадать, идти, пойти на убыль; *mizess tullõis appia, etti alanõisõis se paizõttu-miin* millest tuleks abi, et alaneks see paistetus; *vesi kõikkinaa alani* vesi alanes täiesti.

alatee M kõrvaltee, kõrvaline tee окольный путь. – Vt. ka *alutee*.

alati [< e?] J = *alattu*; *tämä alati ain tširoz* ta alati aina vandus.

alatsi Ra *alatt'si* (Ku) = *alattsõd*; Ra *miä menin ad'd'an alatsi tarasõd* ma läksin aia alt (läbi) juurviljaeda. – Vt. ka *maan-*.

ala-tširjutuz J-Tsv. allkiri подпись.

ala-tšuuuto J = *aluštšiuuto*.

alattsõõ Ar. *-tsyõ* L *-syõ* P *-tsõ* J postp. alt, alt läbi из-под; P *alatsyõ vettä menemmä podvodnoi lodgaakaa* vee alt läheme allveelaevaga; J *koirat tullaa põltojee perittse, katid aitojeen alattsõ* rl. koerad tulevad põldude tagant, kassid aegade alt. – Vt. ka *maan-*. – Vt. ka *alatsi*, *alitsõ*, *aluzii*, *alut'si*, *alõitsi*, *alõtsii*, *alõtsõõ*.

alattu Lu alati всегда; *alattu tsävää kasta teetä müü* alati käiakse seda teed mööda; *meil tsäüb alattu vätsi* meil käib alati rahvast. – Vt. ka *alati*, *alõzii*.

alauuli M Lu *ala-uuli* J alahuul нижняя губа; J *uulõd on brõllillää, ala-uuli ripuv* huuled on pruntis, alahuul ripub.

alavaatõ Lu alumine rõivas одежда, носимая поверх белья; *tolstofka se on alavaatõ, alla šinelii* толстовка, see on alumine rõivas, sineli all.

alavirta Lu alamjooks нижнее течение; *jõgõõ alavirta* jõe alamjooks.

alaõttsa M Li (sõõgilaua) alumine ots задний конец (стола); Li *üläõtsa lautaa see õli jumalnurkka, a alaõttsa, see õli ... tänne lautoonurkkaa tuli, uhzõõ poolõõ laua ülemine ots, see oli ikooninurgas, aga alumine, see oli ... tuli siia riulinurka, ukse poole*; M *pojõõ issuuvaõd lautaasõõ üleõttsa, a tüttäreõd alaõttsa* poisid istuvad lauda (laua) ülemisse otsa, aga tüdrukud alumisse otsa.

alepi vt. *alõpi*.

aletse vt. *alõtsõõ*.

algat vt. *al'az*.

algat'loo M, g. *-toma* adj. alustamata непочатый; *algattomalta leivältä kannikka* alustamata leivalt kannikas.

algattaa: *-õttaa* Li Ra, pr. *-atan:* *-õtan* Ra, imperf. *-atin* alustada начинать, начать; зачинать; Ra *tšen alguu algõtav, tšen lõpuu lõpõtav* kes alguse alustab, kes lõpu lõpetab?

algatuiz Kõ, g. *-hsõõ:* *-ssõõ* Kõ algus; alustus, loomus начало; починок, починный ряд (при вязании); *laõppais teen, algatusõõ teen* teen labakinnast, teen alustuse. – Vt. ka *alku*.

al'ge, alges vt. *al'az*.

algõõ vt. *ahjoo-*.

algokkõiin J-Tsv., g. *-zõõ:* *-zõ* J haluke поленец; *viska algokkõiin ahjo* viska haluke ahju.

algus/sa M Li *-s* Li J-Tsv. alguses, esiteks сначала, поначалу; M *algussa mõõ vähäkkõizõ ookazimme, a nüü nõizõmma tõõtä tetsemä* alguses me natuke puhkasime, aga nüüd hakkame tööd tegema; J *alguss päi* alguses, esiteks.

algu/z Kõ, g. *-hsõõ* = *algatuz*; *alguz on tehtü* loomus on tehtud (suka- või kindategemisel).

algõõskõilla: *-ll* J-Tsv., pr. *-lõn:* *-õn* J, imperf. *-lin* J frekv. alustada начинать.

algõtus-pulikka Kett. = *alkukeppi*.

algõtu/z Kett., g. *-hsõõ* (orig.: alotus). – Vt. ka *alku*.

ali U M vdji I *al'i* K Lu relat. või или; K *tsako tulõp tsülääsee, sis põlo al'i pokoinikka leev* (kui) kõgu tuleb külasse, siis tuleb tulekahju või keegi sureb; Lu *jaani ohtogoss riuguu õtt-saa pantii veero al'i botška* jaaniõhtul pandi ridva otsa ratas või tünn; I *mustalainõ juttõõb maolõõ vassaa: ali duumaad meitä nõlõpia süvväg* mustlane ütleb maole vastu: või mõtled meid mõlemad (ära) süüa? – Vt. ka *il'i*.

alimain (M-Len.) = *alumõin*; *parret õvat kahelt räätüä, ülimäiset i alimäiset* (Len. 266) parred on kahelt realt, ülemised ja alumised.

alitsõ [*< sm?*] Lu = *alattsõõ*; *maa mügrä meeb maa alitsõ, kõvass maass meeb läpi* mutt läheh maa alt läbi, kõvast maa(pinna)st läheh läbi.

aljas, aljaz vt. *al'az*.

alk'aa K U L P M S Po Lu Li Ra J Ku (Kett. Kõ Ja-Al. Kr) *-a* J-Tsv. *-aag* I (Kl-Set.), pr. *alg'an* K U L P M Kõ S Lu Li J *-õn* Li J *-aa* Kl, imperf. *-õn* K M *-in* Lu Li J *-õ* Kl **1.** hakata (ka impers.); alata, alustada нач/инать, -ать (также безл.); U *alg'an tänänn õlutt tšihuttaa* hakkam täna õlut tegema; J *nahka algap tšiskaussa* nahk hakkab kestendama; P *minua algap janottaa jo* mul hakkab juba janu; J *algõp sooja tehä* (ilm) hakkab soojenema; J *alkõizin tüüt tehä, da en tää kui alka* hakkasin tööd tegema, aga ei tea, kuidas alata; J *algõttu tüü tahob lõpõõttõmiss* alustatud töö tahab lõpetamist; Kõ *jürt inn õli karjaa alkaminõ* jürripäeval oli karja(skäimise) alustamine; J *miä nõizõn alkamaa alõss* ma hakkam kinnast looma (alus-tama); M *leipä on algattu leib* on alustatud (= leivast on juba lõigatud); **2.** alata; sugeneda, tekkida нач/инаться, -аться; зачинаться; K *issutalod ümpär talvimiikkulaa alkõvad* istjatesed (= noorte õhtused koosistumised talviti) algasid talvise nigulapäeva paiku; J *rästogona alkõvat svädgaõd, i õlivad veerissiessaakk jõulude ajal* algasid talistepühad ja olid kolmekuningapäevani; J *kui va alki põlo, nii müü hüppezimm ülez* nii kui algas tulekahju, nii me hüppasime üles; M *näd jo alkaas pikkaraizõd õunaõd* näe, juba teکید väikesed õunad. – Vt. ka *alkaussa*, *alkoa*, *alkuussa*.

alka/assa ~ *-ssa* (Lu Li Ra), pr. *-av* Lu, imperf. *-azi* alata, hakata нач/инать, -ать; Lu *sirkaall ilmõll kaukõmõizõd maad alkaavat kojjoossa* kirka ilmaga hakkavad kauged maad kangastuma; Ra *milla silmäd alkaasti paizõttua* mul

hakkasid silmad paistetama; Ra *puipud alkasti t'iuikkaa, taitaa tahotaa süüvvä* kanaropjad hakkasid siutsuma, vist tahavad süüa.

alkaulssa: -*ssag* (I), pr. -*v*, imperf. -*zi*: -*jõ* I impers. alata, hakata *нач/инать*, -*ать*; *milla alkaujõ pääät vaivattammaa* mul hakkas pea valutama.

alko Kett. K L M Kõ Lu Li Ra J I (Len. P Ke) *halko* I (Ku), g. *alg/oo* M Lu Li J -*uo* L P halg; (kütte)puud полено; поленья, дрова; M *algot pantii riittaa* halud pandi riita; Lu *algot präk-kiväd* halud praksuvad (tules); Ra *nii tunnub emääsee niku alko lõhgõttu poolitõd* nii tundub emasse (läinud olevat), nagu (oleks) halg pooleks lõhutud; Lu *podräd alko* lühikeseks lõigatud halg; Lu *alkoi veetii petterii* (kütte)puud viidi Peterburi; Lu *paaru-kattilaa lämmitettii enne algookaa i süekaa* aurukatelt kõeti enamalt puudega ja sõega; L *mie lienen alkoi kantajanna* ma hakkas (kütte)puude kandjaks; Lu *aluz õli alko lastis* (Len. 280) laev oli (kütte)puudelastis. – Vt. ka *koivu-*, *kuusi-*, *švirka-*, *tõrva-*.

alk/oa M (K-AI. Lu Ku), pr. *algov* M Lu, imperf. -*o* K hakata *нач/инать*, -*ать*, *за/чинать*, по-; K *tüttärikoo isä süätü, alko rääkaa* tüdruku isa vihastas, hakkas karjuma; M *alkoaz nätsüü lai-vod* oras hakkab paistma. – Vt. ka *alkaa*.

alkohiili Lu puusüsi *древесный уголь*; *pajas pietää i alkohiili* separajas hoitakse ka puusütt.

alkoiin J-Tsv., g. -*zõd*: -*zõ* J küttepuu-, *haludrovjanõi* (orig.: *поленный*).

alkolakannaluz (Li) katusealune küttepuude jaoks навес для дров; *alkosarajõ. on i lakanalusõd, alkolakannalusõd pann alkua* puukuur. On (olemas) ka katusealused, (kuhu) panna küttepuud.

alkomettsä Li küttepuumets (ainult küttepuudeks kõlbav mets) *дровяной лес*; *mettsä on ..., saab jutõlla, što alkomettsä i irsimettsä. alko-mettsä on noo näit koivud, petäjäd, heenod, kumpiss et saa te'j' irsiije, se on alkomettsä mets on ..., võib õelda, et küttepuumets ja palgi-mets. Küttepuumets on, noh, vaat, kased, männid, (kõik) peened, millest ei saa teha palke, see on küttepuumets.*

alko-puu J-Tsv. *halu-puu* [?] *дерево однополенник* [?] (orig.: *однополенные дрова*).

alkopärämä Li sületäis halge oхапка дров.

alkoriitta M Lu I (K-AI. J-Tsv.) *alko-riitta* Lu (J-Tsv.) puuriit *поленница*; M *alkoriitta meni maalõd* puuriit kukkus (läks) ümber.

alkosaraja ~ -*õ* Li *alkosa/rrai* ~ -*rrai* M puukuur *дровяной сарай*.

alku L P M Kõ Lu Li Ra J, g. *alguu* M Lu Ra J I. *algus*; *alustus*, *loomus* *начало*; *починок*, *починный ряд* (при вязании); J *jõga tüü alku näüttib ranjõssi* iga töö algus paistab raskena; M *tšen bõ alguu aluttaisõis, tšen bõ lõppuu lõputtaisõis, ni hullu tšehsipaikaa kokuttaisõiz, sitä ain juõltii kangastõözä, kanjaa meñnoiza* kes alguse alustaks, kes lõpu lõpetaks, siis rumal teeks keskpaiga valmis (koputaks keskpaiga). Seda õeldi alati kangakudumise juures; Lu *leivää loppu ja alku on kannikkõ* leiva lõpp ja algus on kannikas; Lu *alõtsõd vai sukaa alku* labakinda või suka loomus; Kõ *vas on alku einä-aikaa* alles on heinaaja algus; Lu *ku alku kuuta on sooja ilma, kala on kui noores kuus on soe ilm, (siis) on kala*; 2. *idu* *зачаток*; Li *mullakaz alku* mullane idu. – Vt. ka *algatuz, alguz, algõtuz*. – Vt. ka *alkualõtsõ, alkusukka*.

alk/ua M J-Tsv. (Lu Li), pr. *alguv* M Li J, imperf. -*u* Li alata; *sugeneda*, *tekkida* *нач/инаться*, -*аться*; *за/чинаться*, *возник/ать*, -*нуть*; M *uus voosi algub esimeizell päivää janvaria* uus aasta algab esimesel jaanuaril; M *kõhtšizõd tšülässä algub karjala* Koskolovo külast algab isurite ala; M *meillä algub linatõd* meil algab linatõd; J *tšenni ep tää kõns maailm on alkunnu* keegi ei tea, millal maailm on tekkinud; M *eellä ved' õli nii etti rautateetä meil petterii eb mentü, kõöz jo alguttii need rautateed* enamalt oli ju nii, et raudteed mõõda (= rongiga) meil Peterburi ei mindud, kui juba said alguse need raudteed. – Vt. ka *alkoa*.

alkualõtsõ ~ **alku-alõtsõ** M labakinda *alustus*, *loomus* *починок*, *починный ряд* *рукавицы* (при вязании); *alkualõtsõ i alõtsõd alku, kahõl viisiä saav juõlla* (labakinda loomuse kohta) saab õelda kahel viisil: *a. ja a. a.; alku-alõtsõd teed, a sis peikoossaa kuod* teed kinda loomuse, aga siis kood põidlani. – Vt. ka *alku*.

alkueinnaika M *alku-einaika* (I) heinaaja *algus* *начало* *сенокоса*; I *alku-einaikan aina vihmad õlivald* heinaaja alguses olid aina vihmad.

alkukannikka M Lu leiva *alguskannikas* *краню/ха*, -*шка* (*первый крайний ломоть хлеба*).

alkukeppi Li kangavarb, *kanga* *algusvarb* (*varb*, mille külge seotakse lõimeede otsad) *пришвица* (*жёрдочка*, к которой прикрепляются концы основы в ткацком станке); *alkukeppi, tämä on pikkarain, hoikka ku kase sõrmi. alkukeppi. vot sis sihe ku sõlmusti kõig, siiz vod i pääsürjä tiukõttii* kangavarb, ta on väikene, peenike nagu see sõrm. Kangavarb. Vaat siis, kui siia sõlmiti kõik (lõimeotsad kinni), siis, vaat, pingutati ka kangapoomi. – Vt. ka *algõtus-pulikka*.

alkukuu M Lu Li Ra *alku-kuu* M Lu Li noorkuu новолуние; Li *alkukuu, ku kuu vass algub, sünnüb* noorkuu (on), kui kuu alles tekib, sünnib; M *alkukuuza eb algõttu miitää tehä* noores kuus ei hakatud midagi tegema; Ra *alkukuut tavotõttii lampait kerittsää* noorel kuul tavatseti (= oli kombeks) lambaid niita; M *ku kloopia tapad alku-kuuta, siz nõisõvat kazvamaa* kui tapad lutikaid noores kuus, siis hakka- vad sginema.

alkupulli J esimene viinapudel (pidutsemisel) бутылка (водки) для зачина (на праздновании); *siz naisiill õli üps putõli viinaa, alkupulli* siis oli naistel üks pudel viina, esimene pudel (peo alustamiseks).

alkusukka M suka alustus, suka loomus починок, починный ряд чулка (при вязании); *sukkaa luuvvas sis tuõb alkusukka* (kui) sukka luuakse, siis tuleb suka loomus. – Vt. ka *alku*.

alkuškoulu M (P) algkool начальная школа.

alkutalvi Li talve algus начало зимы.

alkutõrja M aabits азбука.

alku/ussa: *-ssa* (J-Tsv.), pr. *-ub*, imperf. *-uzi* intrans. alata нач/инаться, -аться; *merell alkusti sääd* merel algasid tormid.

alla¹ Kett. P M Lu *hall/a* Lu Li Ra J I *-õ* Lu Ra J *hall* J-Tsv., g. *allaa* M *-aa* Lu Li J I, hall; *õökülm* изморозь; заморозки; P *luikod lentäväd, lumi tulõb, anõõd lentäväd, alla tulõb* vs. luiged lendavad, lumi tuleb, haned lendavad, hall tuleb; I *tänänä oomniz õli halla maaza* täna hommikul oli hall maas; M *alla väliss pillaav omennaatid, mussõõnõvan. siz juõllaz: näd alla pani jo, alla tapaz, tšülmä õõ* õökülm rikub mõnikord kartulipealsed, (need) lähuvad mustaks. Siis õeldakse: näe, õökülm juba rikkus, õökülm võttis ära, külm õõ; 2. härmatis иней; J *kõvall pakkaizõll puud on hallõz kõva* pakasega on puud härmas; J *noorõt kuuzõt hallõn nallõ seissaa, eväd liikaahtaa* noored kuused seisavad härmatis all, ei liigahta.

alla² Kett. K L P M Kõ Lu Li J vdjI I *-õ* Lu Li J *all* K P M Kõ-Len. Lu Ra J-Must. Ku *ala* K *allah* Kр *Алла* K-reg.₂ *Алла* Pal.₂ 1. adv. all vniзу; P *ühel parrõd on all, tõizõd on kõrkõa-pall* ühed parred on all, teised on kõrgemal; Lu *jalgasilla on tornaad alla* jalastel on rauad all; P *nüt tämä on rikaz miez, täll on jalgad all* nüüd on ta rikas mees, tal on jalad all (= ta on heale järjele saanud); 2. postp. all; juures, lähedal под; около; P *üps põlto õli rütšii all* üks põld oli rukki all; M *meemmä koitoo, miä en taho kassua vihmaa alla* lähme koju, ma ei taha vihma käes märjaks saada; M *mõõ õlimma itšpäivää alla* me olime Itšpäivä (mõisa)

all (= kuulusime Itšpäivä mõisale); M *täm on vajgii alla* ta on vangis; K *i tämä seitsee vuotta sõti, narvaa alla sõti* ja ta sõdis seitse aastat, Narva all sõdis; 3. prep. all под; M *näd'd'e koto seizov alla mäe* nende maja on (seisab) mäe all; M *alla põlvia painumapaikka* all(pool) põlve (on) põlveõnnal; 4. postp. enne до, под, перед (во временном значении); Ra *uitzõn all loppu leiv* enne uudseleiba lõppes (vana) leib; 5. prep. enne до, под, перед (во временном значении); Lu *sääzgeb alla vihmaa survovad, purõvad vihaizõssi* enne vihma sääsed suruvad, purevad vihaselt; ■ (noomeniga liitunult в составе композиты:) I *božnisanalla* ikoonide riului all; M *koonalla* maja all; P *lavõzõnalla ~ M lavõznalla* (seina)pingi all; Lu *vüünalla* võõ vahel. – Vt. ka *ahin-, ahjon-, akkun-, kailan-, kainon-, taan-, nenän-, ohtogon-, sillan-, taran-, tuulõn-, õtsakkun-*. – Vt. ka *nalla*.

allaalla: *-l* M Lu *-l ~ -ll* Li all vнизу; Li *siäl on allaal näv niitti, što vipu siiz ep lähe poiz* seal all, näe, on nõõr, et (voki) keps ei lähe(ks) siis (tallalaua küljest) lahti. – Vt. ka *alalla*.

allaallõ: *-lla ~ -l* Li 1. adv. alla vниз; 2. postp. alla под; *sis sinne am mõspuu allaal letti venu-tõtti, siis siält panti napakeppi* siis tõmmati (lõime)lett sinna sälkpuu alla, siis seal(t) pandi nabakepp (leti otsast läbi). – Vt. ka *alaa*.

allaallõssaa Li = *alaassaa*; *tämä tänävä on uusis sõppiiloiz ülleelt ja allaallõssaa* ta on täna pealaest jalatallani (ülevalt alla) uutes rõivastes.

allaalt'a: *-õ* Li alt снизу; *algid allaaltõ* alustasid alt. – Vt. ka *alalta, alta*.

al'laalaa Kett. M toorelt, toorena незрелым, в неспелом виде; M *ev antaa valmissua, võttaaz toorõltaa marjad vällä, al'laalaa* ei lasta valmida, võetakse (= korjatakse) marjad toorena ära.

allah vt. *alla*².

al'la/z M (Kett. vdjL) *al'as* K-Ahl. *al'jaz* vdjI (I Ma Ku) *aljas* R-Eur. *al'ge ~ alges* Kр *áлась* Pal.₂ *Алась* K-reg.₂, g. *-a* Kett. vdjL M *al'jaa* vdjI Ma Ku *al'd'aa* I, pl. *al'gat* Kр 1. toores, roheline незрелый, зелёный; M *al'laad maa-zikkaad* toored maasikad; M *al'laann võtamma panidorad vällä* tomatid võtame rohelis(t)ena ära; 2. haljas, läikiv сверкающий; R *alla aljas vahtšipookka, päältä kultasõlkkaukset* (Eur. 40) rl. all haljas vaskpook, peal (= ülal?) kuldnõõringud.

alleja Li, g. *-aa* Li allee аллея; *pippinää mõizaz on pittsä alleja* Pippinä mõisas on pikk allee.

allia Lu *hallia* Lu Li, g. *-a = alõa*; Li *lahsi itki*

nii halliall äälell laps nuttis nii haleda häälega; Lu *hallia sõna* kaastundlik sõna.

allikkaizii Lu aegamisi [?] медленно [?]; *karu laskõzi, kannii allikkaizii, illikoittaa* karu lan- ges, niiviisi aegamisi, tasahilju.

alli-ruuna K-Ahl. hall ruun сивый мерин; *jo irnab izäs oponee, alli-ruuna ailahletõb* (Ahl. 725) rl. juba hirmub su isa hobune, hall ruun hirnub.

allõ P Lu Li J -õõ Lu -yõ P *all* Lu **1.** adv. alla вниз; под низ; Lu *kõlmõttõsümmet kõlmõd vih- koa pantii kuilaa, kõlmõttõsümmet pantii allõ i kõlmõssa tehtii pää* kolmkümmend kolm vihku pandi hakki, kolmkümmend pandi alla ja kol- mest tehti pea; Lu *siz nõizõb virtaamaa mah- la, kaukolo vai paŋki on pantu allõ* siis hak- kab mahl jooksmas, küna või pang on pandud alla; P *mie tällie tein jalgad allyõ* ma tegin talle jalad alla (= aitasin ta heale järjele); **2.** postp. alla под; P *tševääl pojokkõizõd i tüttärikkõizõd pantii võikukka lõugaa allõ* kevadel panid poisikesed ja tüdrukukesed võilille lõua alla; Lu *ku nõistii tetsemää uutta kottoa, nurkan allõ pantii õppain raha* kui hakati ehitama uut maja, pandi nurga alla hõbedane raha. – Vt. ka *ahjon-, ak- kun-, kailan-, kainan-, kainon-, pääñ-*. – Vt. ka *alaa, nallõ*.

allõ-mäjee: *allõ-mäjie* P allamäge (ka fig.) под гору (также фиг.); *täll azzad menevät kehmos- si, liikuvad allõ-mäjie* tal lähevad asjad halvasti, libisevad allamäge. – Vt. ka *alazmätšii, alazmättää*.

aloli M J-Tsv., g. -i: -ja J aaloe алоэ.

aloisvetka M = aloi.

alot/taa J, pr. -an, imperf. -in = *aluttaa*; *vass meilee kaazna kaivõttii, paa põhja alotõttii* rl. alles meile aare kaevati, poti põhi alustati (= alles hakati poti põhjast raha võtma).

alpa K-Al. (J-Must.), g. *alvaa* halb плохой, дурной; K *ai mi hullu med'd'ee enne, alpa armiõizuõni* (Al. 54) rl. oi kui rumal (oli) meie ema, halb meie hellitajake; J *ehtsi od'jab tõisõ poolõ ja piäb alvass tõissa* (Must. 157) rl. võib-olla hoiab ühe poole ja peab halvaks teist.

alppija J, g. -aa J paeluss ленточный глист, солитёр.

alta K R-Eur. L P M Lu Li J vdjI J *alt* M-Set. Kõ-Len. Lu J-Tsv. I *alD* Kõ **1.** adv. alt снизу; Lu *alta paaru nõizõb i lekama kaugaa eb jää- tü* alt tõuseb aur(u) ja lahvandum ei jäätu kaua; M *ülleeltä on ahaz, a alta on lad'd'a. on i mo- komia lännikkoita* ülevalt on kitsas, aga alt on lai. On ka niisuguseid pütte; M *päältä on iloza vaattaa, a alta õhsõnõntmaa tsäänäv* vs. pealt on ilus vaadata, aga alt ajab oksendama; J *alt*

päi altpoolt; **2.** postp. alt из-под, под; Lu *jal- gan alt kilitetää* jala alt kõditatakse; **3.** prep. alt из-под, под; J *alt tuulõõ vil'l* alttuulevili (tuulamisel eralduv halvem vili); Lu *katsob alta kulmaa* vaatab altkulmu; ■ (noomeniga liitunult в составе композиты): Lu *jäänalta jää* alt; J *katosõnalta* katuse alt. – Vt. ka *ahin-, akkun-, sillan-*. – Vt. ka *alalta, allaalta, nalta*.

altia K-Ahl. L *halti/a* M-Set. Lu J-Tsv. Li -ja Lu, g. *altia* L **1.** haldjas дух, сверхъестественное существо; Lu *järvezä õltii haltijad* järves olid haldjad; Lu *sauna haltijad* saunahaldjad; **2.** M-Set. (sõimus. pyr.). – Vt. ka *mettsä-*.

altiaz K L P Kõ (Kett.) *halti/az* K Lu Li Ra -as J-Tsv. -jaz (Lu), g. *altiaa:* -aa ~ -jaa Lu, pl. *altiahsõD* Kett. haldjas дух, сверхъестественное существо; Li *mikä se on haltiaz, tšenniit tätä ep tää, ep kõnzaid õõ nähñü. no duumataa što tämä piäb õlla ... mokomad pitsän sõvad päällä ja pittsä [sic!] ivussijeka* mis on hald- jas, keegi teda ei tea, pole kunagi näinud. Kuid arvatakse, et ta peab olema ... niisugused pikad rõivad seljas ja pikkade juustega; K *õlivad üväd i pazgad altiaav* olid head ja halvad haldjad; L *altiaz on paska heŋki* haldjas on paha vaim; Kõ *altiaz on paha voima* haldjas on kuri jõud; L *jõka paikkaza on altiaz il'i peremmiez* igas kohas on haldjas ehk peremees; L *i merez on haltiaad i maall on haltiaz* nii meres on haldjad kui ka maal on haldjas; Lu *veez õli haltiaz* vees oli haldjas; R *riigaz on haltiaz* rehes on haldjas; J *mee va jõgõlõ, haltia tõmpaab vettee* mine vaid jõele, haldjas tõmbab vette; L *altiaav ne alpaavaD* haldjad, need halvavad; Lu *hulkup pal'la päi niku haltiaz* hulbug paljapäi (ringi) nagu haldjas; L *kuo altiaad daavissavad* maja- haldjad painavad; L *õlivat saunaa altiaav* olid (olemas) saunahaldjad; L *õjaa altiaav* ojahald- jad; L *metssä altiaav* metsahaldjad; Lu *meri haltiaz sitä pel'lättii* merehaldjas, seda kardeti. – Vt. ka *koto-, meri-, mettsä-, sauna-, vesi-*.

altusisi Po, g. -ii = *artuz*; *kõõz läsväv küolii, annõttii tälle viel altussia* kui haige suri (= hakkas surema), anti talle veel õnnistatud leiba.

altõõ: -yõ ~ -ie P, g. -õõ = *altiaz*; P *metseä altyõ ~ metsää altyõ* metsahaldjas. – Vt. ka *vesi-*.

alu¹ M *halu* Lu, g. *aluu* ~ *alluu* M solvang оби- да; M *kase on miñnaa vartõõ suur alu, mitä siä miñnuu päälee turhaa pajatin* see on minu jaoks suur solvang, mis sa minu peale tühja rääkisid.

alu² Lu J-Tsv. indekl. alumine; alus- нижний; J *koollõ vass alu pooli on opšivoitõttu* majal on alles alumine pool vooderdatud; Lu *alu tšuuutto*

on kaglusõdka, ilma vorotnikkaa alussärk on kaelusega, ilma kraeta. – Vt. ka *ala*³.

alushõd vt. *tšäsi*–.

alujupka Li alusseelek исподняя юбка; *nellä-kajkaizõd alujupkõd õlti kõig* neljast kangalausest olid kõik alusseelekud.

alukaappi M alumine kapp нижний шкаф; *alukaappi on piimäkaappi* alumine kapp on piimakapp.

alukaatsad Lu pl. t. (meeste) aluspüksid кальсоны; *enne õli alukaatsad i päälikaatsad, nüüd on kaatsad ja štanad* ennemalt olid aluspüksid ja pealispüksid, nüüd on aluspüksid ja püksid.

alukannikkõ Li (leiva) lõpukannikas последняя краюха (хлеба); *see on pääliskannikkõ, a se on alukannikkõ* see on (leiva) alguskannikas, aga see on lõpukannikas.

alukoori (Li) koorealune kiht puudel луб, лыко; *ku tehti tšesotka maazia, pantii sinne sekka tõkõttiä, võita i sis siitä alukoorta võtõttiä ja se koori kuivõtõtti* kui tehti sügelisesalvi, pandi sinna sekka tõkatit, võid ja siis võeti seda (paakspuu) koorealust kihti ja see koorealune kiht kuivatati.

alukõrta Li = *alakõrta*; *kahskõrtõin koto, siz on üläkõrt i alukõrta* (kui on) kahekorruseline maja, siis on ülemine korrus ja alumine korrus.

alullaa M 1. solvunud обиженный; *nävd nii on alullaa, idgõv, etti ep saa sõnnaa juõlla suussa* vaat, (ta) on nii solvunud, nutab, (et) ei saa sõna suust õelda; 2. adv. solvunult обиженно; *idgõv nii alullaa* nutab nii solvunult.

alumain (Lu Ku) -ne J-Must., g. -zõõ Lu = *alumõin*; Lu *ampajeeka on kehno kaupp, alumaiõõd evät kestä* hammastega on halb lugu, alumised ei pea vastu.

alumin/i P, g. -ii P alumiinium алюминий; *batlasška õli aluminiss tehtü* plasku oli alumiiniumist tehtud.

alumõin K-Al. M Kõ Li J-Tsv. (Kett. R Ra I) -ein Ränk, g. -õizõõ R Li -õizõ J alumine нижний, исподний; I *štanad ovad päälimeized, a kaatsad ovad alumõizõõ štanad* püksid on pealmised, aga aluspüksid on alumised püksid; Li *alumõin venttsa* alumine palgikord; Kõ *perenna isub alumõizõõ lavvaa õtsaz* perenaine istub laua alumises (= uksepooles) otsas; Ränk *alumein avanto* (Ränk 82) alumine jääauk (= jääalusel kalapüügil jääauk, mille kaudu noot veest välja tõmmati). – Vt. ka *alimain, alumain, alõmain, alõmiin*.

aluna: -n J-Tsv., g. -naa: -na J maarjajää квасцы.

alupagla Lu Li nooda v. võrgu allservas olev

selis (= nõõr), нижняя тетива невода или сети; Li *võrkkõil on päälepagla i alupagla. päälepaglaa panna pulloõd, alupaglojõ panna tsiveõd* (kala)võrkudel on pealmine selis ja alumine selis. Pealmise selise külge pannakse pullud, alumiste seliste külge pannakse kivid.

alupar/si (Li), hrl. pl. -rõõd (Li) = *alaparsi*; *üläparrõil pantii tsüütsemii ne vihgod, a aluparrõil siz vihgod* pantii kõik sõisõmaa rinnaa ülemistele partele pandi need vihud küljeli, aga alumistele partele pandi siis vihud kõik kõrvu seisma.

alupoduška Lu = *aluspoduška*.

alupooli Li = *alupooli*; *alakõvain i päälükõvain, alupooli leipää i päälepooli leipää* (leiva) alumine koorik ja pealmine koorik, leiva alumine pool ja leiva pealmine pool; *angittsa leikataa puussa; sis alupooli terässääz, a päälepoolõz on kahs aaraa* tugihark lõigatakse puust; siis alumine ots (pool) teritatakse, aga ülemises otsas (pealmises pooles) on kaks haru.

alurips/i Li (M), hrl. pl. -iõ M 1. M pl. alumised ripsmed ресницы нижнего века; 2. Li alumine silmalauag нижнее веко.

alushurssi J-Must. voodilina простыня.

alusjupka M (Kõ) = *alujupka*; M *alusjubgall õltii poloskad, sinine jupka i musat poloskad* alusseelekul olid triibud, sinine seelik ja mustad triibud.

aluskaatsad M = *alukaatsad*; *alustšiuutto, tšiuutto, aluskaatsad, štanad* alussärk, (päeva)särk, aluspüksid, püksid.

aluspagla (Lu) = *alupagla*; *aluspagla tsivezen* (võrgu) alumise selise kivi.

aluspalkki [*< is?, e?*] K-Salm.₁ (silla) aluspalk бревенчатая основа для настила (моста); *soome silta nadgahteli, aluspalkki paukahteli* (Salm.₁ 775) rl. soome sild naksatas, aluspalk paugatas.

aluspoduška L M Lu J (R-Reg.) aluskott тюфяк; Lu *miä mätän õlkie aluspoduškaa* ma topin õlgi aluskotti; M *päänaluspoduška i aluspoduška* padi ja aluskott; L *piti äd'älie ämmälie aluspoduškad antaa* tuli äiaale ja ämmale aluskotid anda. – Vt. ka *pään*–. – Vt. ka *alapoduška*.

alusprostõna (M) aluslina, alumine lina простыня; *kehnapad mennäz, miitüit sõrrõata ..., vot alusprostõnoissi mennäz, sis jalkaräteläissi mennäz* viletsamad (linad) lähevad, (et) midagi jämedamat (kududa), vaat, aluslinadeks lähevad, siis (veel) jalarätikuteks lähevad.

aluspuud (K-Ahl. R-Lõn.) (kiige) aluspuud, põhjalauad (подвешенная к оси качелей платформа из нескольких досок, на кото-

рой стоя качаются); *K varot omat vahterad-zet, tsültši-puut on tsünnä-puiset, alus-puut aanee-pajuiset* (Ahl. 101) rl. (kiige) võrud on vahtrast, külgpuud on künnapuust, aluspuud hanepajust.

alus/saa Li Ra, pr. -an Li, imperf. -in Li (tainast) sõtkuda месить (тесто); Ra *sis nõsõttii ahjoo pääle taitškahja i oomnikoll alusõttii* siis tõsteti tainanõu ahju peale ja hommikul sõtkuti; Li *päivää happõni järjül, siiz ohtogossa nõsõttii maalõ, siz nõistii alussõmmaa* (kogu) päeva hapnes pingil, siis õhtul tõsteti maha, siis hakati sõtkuma.

alusuppi Lu (purje)laeval keedetud supp пол-хлебка, приготовленная на парусном судне.

alussõ/pa (M), hrl. pl. -vad M = *aluvaihto*; *alussõvad i päälüssõvad* aluspesu ja pealistrõivad.

alustrengi Li *alus-trengi* J-Tsv. palgaline, sulane purjelaeval судорабочий; Li *aluzmehel õltii tüüläized, tüütä tehtii siäl; nee õlti aluzmehee trengid, alustrengid* laevaomanikud olid töömehed, tegid seal tööd, need olid laevaomaniku sulased, palgalised purjelaeval.

alusõ/pa Lu Li, hrl. pl. -vad Li = *aluvaihto*; Li *kaatsad i tsuutto, se on alusõpa, aluvaihto* aluspüksid ja särk, see on aluspesu; Li *vajõlta tänävä alusõvad* vaheta täna aluspesu.

aluštšiuutto M alussärk исподняя, нательная рубашка; *aluštšiuutto, tšiuutto, aluskaatsad, štanad* alussärk, (päeva)särk, aluspüksid, püksid; *aluštšiuutto õli siitsassa, a päälüštšiuutto õli satiinovõi* alussärk oli sitsist, aga pealissärk oli satiinist. – Vt. ka *ala-tšiuutto, alutšiuutto*.

aluz/z P M Kõ Lu Li J I -s K-Ahl. J-Must. (Kett.) *Алусь* Pal.₂, g. -*hsõõ* (Kett. K-Ahl. P) -*ssõõ* M Lu -*sõõ* Lu J -*sõõ* J -*zõõ* Lu I. alus, alune основание, под- (подмышка и т. д.); M *puinõ ahjoo aluz* puust ahjualus (endisaegsetel ahjudel); Lu *ku üüill on kehno pään aluz, nõizõp kagla soonia vaivattamaa* kui õösel on halb peaalune, hakkavad kaelasooned valutama; I *kuhjaa aluz tehtii* tehti kuhjaalus; M *uhzõõ aluz* uksealune (ukseesine toas); M *sillaa aluz* põrandaalune, kelder; Kett. *makausõn aluhsia* voodialuseid; M *alkoit vartõ õli kaıtoo aluz* küttepuude jaoks oli katusealune; M *kainaloo aluz* ~ Lu *kainan aluz* kaenlaalune; M *põlvõõ aluz* põlveõnnal; M *lõugaa aluz* lõuaalune; P *ajab rintoi aluhsõõ* ajab rindealuse täis; M *vatsaa alussõõ* (lamba) kõhualused villad; M *minnua ämmä sõittõli: aitojee aluz* mind sõimas ämm aiaaluseks; M *siel on neännä alus parab* seal on ninaesine (= toit) parem; J *alus poduška* aluskott; 2. purjelaev; purjepaat парусное судно; парусная лодка; Lu *aluz*

on seilijekaa laivõ; alussia ennää eb õõ a. on purjedega laev; purjelaevu enam ei ole; Lu *aluz isub süväl* laev istub sügavalt (vees); Lu *aluz on koko seiliz* laev on täispurjes; Li *miä en õõ õllu ümper venneite enku alussiiitõ* mul ei ole olnud tegemist paatide ega purjelaevadega (= ma pole olnud mere- ega kalamees); Lu *piep tsässiiikaa etezii tõmmata alussa* tuleb purjepaati käsitsi edasi tõmmata; Lu *teimme seili alussijõ* tegime purjelaevu; Lu *suurõõ merree aluz* avamerepurjelaev; Lu *rant aluz* rannasõidupurjelaev; Lu *alusõõ seilid õsõttii valmiid* purjelaeva purjed osteti valmid; J *alusõõ nenä* laeva nina; Lu *alusõõ laita* laeva laid (küljelaud); 3. vooder подкладка; M *rivad õltii pelssemiikaa kuottu, a kanjkain aluz õli* sääremähised olid kangaspuudega kootud, aga linane vooder oli; M *naisii hatu tehäz, pannaz vatu alussõõkaa* tehakse naistemüts, pannakse (alla) vatt voodriga; J *pinzõkõll sõlkkõin aluz* pintsakul on siidvooder; M *atlassi aluz* atlassvooder; 4. (põranda) alustala, tala балка, переводина; K *perä-seinä on põdraa-luinee, tsültši-seinä tsünnä-puinee, aluhset anee-pajuiset* (Ahl. 724) rl. (toa) tagasein on põdraluust, külgesein künnapuust, alustalad hanepajust. – Vt. ka *ahin-, ahjon-, akkun-, arin-, jalka-, kaglan-, kailan-, kainon-, kainalo-, kainaloo-, kainan-, kainolo-, kainon-, katto-, kaukaa-meri-, koo-, kurkuu-, lumõn-, maan-, purjõ-, puu-, pään-, ranta-, riiga-, rinton-, seili-, sillaa-, tšehz-, tsülän-, vatsan-*. – Vt. ka *naluz*.

aluzanaveska (M) alumine kardin (poolde aknasse ulatuv õökardin) занавеска, шторка (закрывающая нижнюю часть окна); *i siz õõzanavegzad õlti alla, aluzanavegzad* ja siis õökardinad olid all, alumised kardinad.

aluzii Lu = *alattsõõ*; *ku leppälintu lennab lehmää vatsaan* [sic!] *aluzii, lehmä nõizõb läsimää* kui lepatriinu lendab lehma kõhu alt läbi, siis lehm jääb haigeks.

aluzmaastõri Lu -eri Lu Li laevameister (purjelaevade ehitaja) судостроитель (корабельный мастер); Lu *meijee tsüläl õli kahs aluzmaastõria* meie külas oli kaks laevameistrit.

aluzmeez M Lu Li Ra J *aluz-meez* Lu 1. purjelaeva omanik корабельщик (владелец парусного судна); Li *aluzmehessi kutsutti sitä, tsell õli aluz; täll on õma aluz, tämä on aluz-meez a-ks* kutsuti seda, kellel oli purjelaev; *temal on oma purjelaev, tema on a.*; M *piettii trengiitää aluzmehed. peremmez õli aluzmeez, a töövätši õltii trengid* laevaomanikud pidasid palgalisi (sulaseid). Peremees oli laevaomanik,

aga töötægijad olid palgalised; **2.** fig. kiil, jõe-, vesikiil стрекоза; J *lahsõna kutsuzimma aluzmeez* lapsena kutsusime (kiili) a.; Ra *ai kui len-täb aluzmehii* oi, kuidas lendab jõekiile!

aluzmehennain Lu meremehe naine морячка, жена моряка; *meil ku tahottii jott tuuli muutuiz, siiz rikottii saunass ahjo, aluzmehennaized tehti siitä kui meil taheti, et tuul pöörduks, siis lõhuti saunas(t) ahi, meremeeste naised tegid seda.*

aluzvene Li *aluz-vene* Lu Li purjelaeval olev paat гребная шлюпка на парусном судне; Li *aluzvene on see vene, kump on alussõz. ved' alusõs piäb õlla vene. ved' siält alusõss piäv tulla mätsiä vai kuhõ. aluzvene rohkõap tehtii: esinurkka õli terävä, a takumurkka õli mokomain kõhtinäin* a. on see paat, mis on purjelaeval. Purjelaeval ju peab olema paat. Sealt purjelaevalt ju peab tulema maale või kuhu (vaja). Purjelaeva paat tehti enamasti (niisugune): (selle) esiots oli terav, aga tagumine ots oli niisugune sirge.

alutee M = *alatee*.

alutšuu Li = *alutšiu*; *sis tämä purki sene kõik poiz, ihad õlti piitšäd, no vot siz neis-sä taas tetši tütõkkõisilõ alutšuu*tojoõ siis ta harutas selle (= oma särgi) kõik lahti, varrukad olid pikad, no vaat, siis nendest tegi taas tüdrukukestele alussärke.

alut/ta (M), pr. *-an*, imperf. *-in* alustada нач/инать, -ать; *tšen bõ alguu aluttaisõiz, tšen bõ lõppuu lõputtaisõiz, ni hullu tšehsipaikaa kokuttaisõiz* kes alguse alustaks, kes lõpu lõpetaks, siis rumal teeks keskpaiga valmis (korputaks keskpaiga). – Vt. ka *alottaa*.

alutšii Ku = *alutšõõ*.

aluvaihto Li, hrl. pl. *-õD* Li aluspesu бельё; *vajõlta tänävä aluvaihoD* vaheta täna aluspesu; *kaatsan i tšuu*to, *se on alusõpa, aluvaihto* aluspüksid ja särk, see on aluspesu; *miä meen saunaa i võtan aluvaihoD* ma lähen sauna ja võtan aluspesu (kaasa). – Vt. ka *alussõpa, alusõpa*.

aluvesi (R-Eur. R-Lõn.): *tšüünelikko aluvesiä armottoma* (Eur. 45) rl.

alvassi: *-õss* Lu halvasti плохо, дурно.

alvata L (P J-Must.) *hallvata* M (Kõ-Len. Lu Li J-Tsv.), pr. *alpaav* L *-paav* M *-vaav* M Kõ, 1. p. *-van* J-Tsv., imperf. *alpazi: alvaz* P *-paz* ~ *-vaz* M *-vazi* Lu Li, 1. p. *-võzin* J-Tsv. *halvata* (ka imper.) парализовать, расслаб/лять, -ить (также безл.); L *altiaz alpaab õjassa* haldjas (näkk) halvab ojas; J *halvõtuu inimize elo on itšäv* halvatud inimese elu on igav; Li *halvazi tšäe* halvati käsi (halvas käe).

alvõ J *-e* Lu J, g. *alpõõ* J *-ee* Lu J paeluss;

solge ленточный глист, солитёр; глист, глиста.

alõ/a K-Salm., P *alõ/a* M, g. *-a* P *alõ/a* M hale; haletsev, kaastundlik жалобный; жалостный; P *pajatab alõ/a ääliekaa* räägib haleda häälega; M *alõ/a meeli* hale meel; M *juttõlin miä tälle alõ/a sõnnaa i tämä nii paissu itkõmaa* ma ütlesin talle kaastundliku sõna ja ta puhkes nii nutma. – Vt. ka *allia*.

alõassi P *alõassi* M = *alõizõssi*; P *alõassi idgõv* haledasti nutab.

alõi/nõ J *-n* J-Tsv., g. *-zõõ*: *-zõ* J kurb, hale грустный, печальный; *nain alõizõ meelega tuli kalmoilt kotto* naine tuli kurva meelega surnuaialt koju.

alõizõssi J haledasti, kaeblikult жалобно, жалостно; *nii alõizõssi lugõttõõb izäas kalmoill* nii haledasti itkeb oma isa haul. – Vt. ka *halliaizõssi, halliassi*.

alõitsi Lu prep. alt из-под; *alõitsi narvaa jõgõõ on xõduD* Narva jõe alt (läbi) on (= lähivad) käigud. – Vt. ka *alattõõ*.

alõmai/n Lu, g. *-zõõ* = *alumõin*.

alõmiin P, g. *-zõõ*: *-zyõ* P = *alumõin*.

alõn/na [sic!] Lu, pr. *-õv* Lu, imperf. *-i* Lu = *alõnõssa*; *tšülmä alki jo alõnna* külm hakkas juba alanema; *paizõttumin i vaiva alõni* paistetust ja valu vähenes; *vihma alõni* vihm vaibus.

alõn/nõ Kõ Lu Li (Ja-Len. J Ra) *-n* Lu Li *-in* S Lu J *-inõ* J *-ine* J-Must., g. *-tsõõ* Lu Li J *-tsõ* J-Must. *-itsõõ* S, pl. *-tsõõD* Kõ Lu Ra J *-itsõõD* S *-zõõD* Lu *-sõõD* ~ *-izõõD* J labakinnas рукавица, варежка; S *kotonn kõik tehtii sukad i alõitsõõD* kodus tehti kõik sukad ja labakindad; Lu *alõzõõD õlla lõhkõzõõD* labakindad on villasest lõngast; J *loomus tehtii sukalõ i alõitsõõD kahs silmää õiki kahs murni* loomus tehti sukale ja labakindale kaks silma parempidi, kaks pahempidi; Li *viirukaz alõnõ* vöödiline labakinnas; Li *alõznigla alõn algõtaa täältä, ülleeltä* nõelaga tehtavat labakinnast alustatakse siit, ülevalt; Lu *alõtsõõD nauha* kindapaak (laste labakinnastel); Lu *alõtsõõD kuva* kindakiri; Li *alõtsõõD viiru* labakinda vööt (mustris). – Vt. ka *alõz, alõnõ, alõtsi, alõtsõ*.

alõn/õssa: *-õss* J-Tsv., pr. *-õv* J, imperf. *-i* J alaneda, väheneda, vaibuda спадать; идти, пойти на убыль; *tševäd vesi alki alõnõss* kevadine (suur)vesi hakkas alanema; *meeli alõnõv* mõistus väheneb; *eb ittšä suur tuuli puhu, kõrt i tämä alõnõv* vs. ega kõva (suur) tuul puhu igavesti, kord vaibub temagi. – Vt. ka *alõnna*.

alõpaa M Li = *alõpassi*; M *alõpaa põlvia painumapaikka* allapoole põlve (põlvi) on põlveõnnal.

alõpalla M -õl Lu allpool, madalamal ниже; M *täm issu ülepällä, a miä issuzin alõpalla* tema istus (laua ääres) ülevalpool, aga mina istusin allpool; M *miä en tahtoiz olla alõpalla tätä* ma ei tahaks temast allpool (= viletsam) olla. – Vt. ka *alõpaza*.

alõpallõõ K-AI. -õ M allapoole ниже; K *kahs lauta tuvvas rihehe, ülepäll'ee pannas ühs lauta .., a tõin pannas alõpallõõ, litši makaussa* (AI. 25) kaks lauda tuuakse tuppa, ülespoole (= ikooninurga poole) pannakse üks laud .., aga teine pannakse allapoole, aseme juurde; M *vaata izze, kui sillõ parapõssi näüttäüü, panna kartinja ülepälle vai alõpallõ* vaata ise, kuidas sulle paremini meeldib, (kas) panna pilt ülespoole või allapoole. – Vt. ka *alapallõõ*.

alõpalta L M altpoolt ниже, снизу; L *isä piēp stokanaa ülepältä, a emä piēb alõpalta* isa hoiab klaasi ülaltpoolt, aga ema hoiab altpoolt.

alõpas/si M Lu -s I allapoole ниже; I *laskõud alõpass tsülässä, siälä jõtši on* laskud külast allapoole, seal on jõgi; Lu *herrad õltii rüüsmä tsüläss alõpassi* härrased olid (= elased) Rüsümäe külast allapoole. – Vt. ka *alõpaa*.

alõpaza: -z M = *alõpalla*; *isub alõpaz* istub laua uksepooles otsas (allpool).

alõlpi: -p J-Tsv. *alepi* K-Ahl., g. -*pa* J madalamalt ниже; K *eb õe lidnotta alepi, kastaria kalttozapi* (Ahl. 105) rl. (meie küla) ei ole linnakesest madalam, kindlusest madalam.

alõsüi vt. *alazi*.

alõsu/z J-Tsv., g. -*hsõõ*: -zõ J I. halastus жалость, милосердие; *kõvalt süält elä oottõ alõsuss* kalgilt südamedelt ära oota halastust; 2. kahetsus сожаление.

alõlõz I, g. -*tõõõ* = *alõnõõ*; *anna millõõ alõtsõt tšättee* anna mulle labakindad kätte.

alõzi, alõzia vt. *alazi*.

alõzii Ar. = *alattu*; *täm alõzii idgõv* ta nutab alati.

alõznigla Kett. M Li kindanõel (puust kudemisnõel labakinnaste tegemiseks специальная игла для вязания варежек); M *eezõppää õli alõznigla. vana rahvaz tehtii niglalla alõtsia. õltii õpõttu, nii tehtii señneekaa. alõzniglal õli silmä* ennemalt oli kindanõel. Vanarahvas tegi nõelaga labakuid. Oldi harjutud (õpitud), nii (siis) tehti sellega. Kindanõelal oli silm; Li *alõzniglalõtsi* tehtii i *vartaikaa* tehtii (labakindaid) tehti ka kindanõelaga ja varrastega tehti; Li *alõznigla alõn algõtaa täältä, ülleeltä* nõelaga tehtavat labakinnast alustatakse siit, ülevalt.

alõzniglalõn (Li) (spetsiaalse kindanõelaga tehtav labakinnas варежка, сделанная при помощи специальной иглы); *alõzniglalõtsi* tehtii

i *vartaikaa* tehtii. *miä izze teen alõzniglalõtsiita* (labakindaid) tehti ka kindanõelaga ja varrastega tehti. Ma teen ise (= oskan teha) nõelaga labakindaid; *vod alõzniglalõss siitä viittä teime* vaat sedaviisi tegime a-d.

alõltnõ I -*dne* J-Must., g. -*tõõõ*: -*tõõ* J-Must. = *alõnõõ*; I *alõtsia sioo* koon labakindaid; I *ühsi alõtnõ* on valmis üks labakinnas on valmis.

alõtsli Lu, g. -*õõ* Lu = *alõnõõ*; *alõtsi õli* tehtii *lõngassa* labakinnas oli tehtud (villasest) lõngast.

alõtsüi Lu Li -*si* Li -*tsi* Lu Li 1. postp. alt изпод; Li *tee meeb mäen alõtsii* tee läheb mäe alt (ringi); Lu *kaabõl'i panna vee alõtsii* kaabel pannakse vee alt (läbi); Lu *jänez meni nenä alõtsi poiz* jänes läks nina alt ära; 2. adv. alt снизу; Li *ku hautuuv, nõizõp tõrvõ johsõmaa, alõtsi* (tõrvaajamisest:) kui (ahjutäis tõrvaseid halge) haudub (läbi), (siis) hakkab tõrv alt jooksuma. – Vt. ka *maa-*. – Vt. ka *alattsõõ*.

alõltsõ M Kõ -*tõõ* M, g. -*sõõ* M = *alõnõõ*; M *alõtsõa* tehtii *niglall, kutsuttii alõznigla, i õmmõltii, võtat silmää, niku kokall* tehtii; *sis tulivat paksud alõtsõõ* labakinnast tehti nõelaga, (seda) nimetati kindanõel(aks), ja õmmeldi (nii): võtad silma, nagu heegelnõelaga tehti; siis tulid paksud kindad; M *lahs tõmpaz vällää sukka puikod i alõtsõ purkõõz* laps tõmbas (suka)vardad välja ja kinnas hargnes üles; M *alõtsõõ on villassa tehtii* labakindad on villast (= villasest lõngast) tehtud; M *alõtsõõ alku* labakinda loomus, algus; M *alõtsõõ silmäv* kindasilmad; M *alõtsõõ kuva* kindakiri. – Vt. ka *alku-*, *tšäsi-*.

alõltsõõ ~ -*sõõ* M -*syõ* P -*tõõõ* I -*tõõ* J *alitse* K-Ahl. 1. postp. alt из-под; I *vee soonõd meneväd alõtsõõ* maata veesooned lähevad maa alt (läbi); 2. adv. alt снизу; M *jupka alõtsõõ kõikk räpätäv* seelik puha ripendab alt. – Vt. ka *maan-*. – Vt. ka *alattsõõ*.

alõuz: -s J-Tsv., g. -*u* [?]: -zõ J kurbus грусть, печаль.

alõuzõnnalla: -l J-Tsv. adv. kurbuses в грусти, в печали; *perält izä surma müü kõiki õõmm alõuzõnnall* pärast isa surma oleme me kõik kurvad (kurbuses).

ambari K, g. -*ii* ait амбар.

ame vt. *amõ*.

ametti-tüü vt. *ammatti-tõõ*.

ametti-vel'l'i [*< e?*]: -l' J-Tsv. ametivend, kolleeg товариш по профессии, ремеслу.

ami-ñ vt. *aamin*.

aminoittaa M, pr. -*an*, imperf. -*in* (posida, lausuda sõna „aamen“ ütlemise ja haige koha vajutamise abil загов/аривать, -орить болезнь, употребляя слово «аминь», диал.

заaminуть); *počkoonikkaa sõrmõdõkaa piäv aminoittaa sõõjälõuuta, sis tãm kuivõõv surnu sõrmega tuleb „aamen-aamen” õeldes vajutada kooljaluud, siis see kuivab (ära); nõis paisõ, piäp nõissa aminoittamaa ühezä õhza päält, lutissaa õhzat sõrme kaa, siis aminoittaa paisõ* (Len. 260) tekkis paise, tuleb hakata lausuma üheksa oksa pealt, pigistada oksa sõrmega, siis lausuda paise (minema).

ammaz Kr, g. *amba*, *ampatt* pl. vt. *ammaz*.

ammazkeppi: *ammõskeppi* Li kangastelgede hammas-, sälkpuu (деревянный валик с зубринами на ткацком станке, в который вправляются нити основы).

ammazpuu M Kõ *ammõspuu* Li J *hammaspuu* (Ränk) **1.** kangastelgede hammas-, sälkpuu (деревянный валик с зубринами на ткацком станке, в который вправляются нити основы); M *kummil kangaspuilla eb õõ takaa kolodaa, siz neil on ammaspuu kolodaa sihalla; siz ammaspuuta möõ johsõvad niitid* millistel kangaspuudel ei ole tetta lõimepakku, siis neil on ammaspuu lõimepaku asemel; siis ammaspuud möõda jooksevad lõimed; Li *niitiletti tõmmõtti läpi pirraa, läpi niisiije, sinne takkaa üli ammõspuu. siis sinne ammõspuu allaal letti venutõtti, sis siält panti napakeppi* lõimelett tõmmati läbi soa, läbi niite, sinna taha üle sälkpuu. Siis tõmmati lett sinna sälkpuu alla, siis seal(t) pandi nabakepp (leti otsast läbi); **2.** hrl. pl. sälkpuud, pihid (regede valmistamisel) (деревянные тиски с зубринами для зажима ползьев при изготовлении дровен); Li *laii'joota ku algõttii tejjä, sis tehtii kahs ammõspuuta; siz need jalgõsõv ahisõttii ammõspuhõõ, a muitõõ ved' et saanu kuikaa mittä tehä tãmaka* kui hakati rege tegema, siis tehti kaks sälkpuud; siis need (ree)jalased suruti sälkpuu(de)sse, aga midu ju ei saanud sellega kuidagi midagi teha; J *laii'õ on tõiinitettii ammõspuhõõ* regi on kinnitatud sälkpuu(de) külge; **3.** Ränk pl. (õlle kurnamiskõõ põhja, õlgede ja kadakaokste alla neljakandilise raamina panda vad) sälkpuud e. hambulised puud жёрдочки с зубринами (вставляемые крест-накрест в днище пивной бочки под слой соломы и можжевельника при процеживании пива).

amm/assaa: -õssa Li J-Tsv., pr. -*asan*: -õsõn J, imperf. -*asin*: -õsin Li J **1.** hammustada кусать, откусывать, -ить; J *annõkk miä ammõsõn pikõõraizõ muru leipä* anna, ma hammustan väike-se tüki leiba; **2.** hambuliseks, täkkeliseks teha (kirvest, vikatit) зубри/вать, -ть; J *hitto, ammõsin tširvee naglasõõ* kurat, lõin kirve naela sisse; Li *tširvessä ep piä ammõssa, sis tãmä ep*

nõiz ühtä vessämä kirvest ei tohi hambuliseks teha, siis ei saa temaga vesta.

ammazsurja M = *ammazpuu*; *ammazpuu*, *ammazsurja mitäleep kuttsuaz* (kangastelgede) hammaspuu, millegipärast kutsutakse (seda ka veel) a.

amm/az K L P M Lu Li Ra J I (Ke Kõ Ja-Len.) -õz Li Ra J (Lu) *hammaz* Ku J-Must. -*as* Kr *Гаммаз* Pal.₁, g. *ampaa* K L P M Lu Ra J I *ampa* J *hampaa* Ku *amba* Kr *Гамна* Ii-reg.₁ *Гамна* Pal.₁, pl. *ampatt* Kr *Амнатъ* K-reg.₂ *Амнатъ* Pal.₁ **1.** (inimese, looma) hammas зуб (mn. ч. зубы); M *lahs pani peigoo sujõõõ, taitaa nõisaa tulõmaa tšiiress ampaad* laps pani põidla suhu, vist hakkavad varsti hambad tulema; Ku *pant'sii puikot hampai vällii, eivät saatais süüvvä herneit* pandi pulgad hammaste vahele, (et teolised) ei saaks süüa herneid (mõisapõllul); M *opõzia vaattaaz ampaissa kui vana* hobuseid vaadatakse hammastest, kui vana (ta on); Lu *ai ku on tšülmä, ampaat suussa lotis-saa* ai, kui külm on, hambad plagisevad suus; P *nagrab, ampaad irvillää* naerab, hambad irevil; Lu *lugõttavaad ampaaita* loevad (valutavatele) hammastele sõnu peale; K *lahzõlõõ pannass ampaissi õpõziita d'engoi* lapsele pannakse hambarahaks hõberaha; Lu *tänävä ebõõ mittä süüvvä, saatta panna ampaad naglaa* täna ei ole midagi süüa, võite panna hambad varna (naela otsa); M *aikaa jo õõhkaab, ammassa ihob minuu päälee* ammu juba kannab viha, ihub hammast minu peale; M *on nii ahnaz iñehmiin, etti kõik tšüüsinä i ampainaa enelee võttaiss* on nii ahne inimene, et võtaks kõik küünte ja hammastega endale; Ra *silmä silmää vassaa, ammõz ampaav vassaa* vs. silm silma vastu, hammas hamba vastu; M *elä millõ ampaaita praavita, mill eiväd vaivata* kk. ära minul hambaid paranda, mul nad ei valuta (= ära mind tüssa); Lu *elä ampaaita minuu peräss kuluta, miä izze tään* ära minu pärast hambaid kuluta, ma tean ise (= ära räägi, ära õpeta asjata); Lu *se zadatt i ebõõ minnuu ampaatee müü* see ülesanne ei ole minu hambaid möõda (= ei ole mulle jõukohane); P *tãmä on üvã ampai näüttelijä* ta on hea hambamees; M *tãm mokom on i ampaaviltšii, suvvaav šuutkaa lüüvvä* ta ongi niisugune naljahammas, armastab nalja heita; K *ampaa-rohoo vettä peettii ampaal, ku ammassa vaivatti hanemadara* [?] teed hoiti hambal, kui hammas valutas; Li *esi ampaad esihambad*; Li *silmä ammaz* silmahammas; Li *taku ampaad ~ leipä ampaad* purihambad; Lu *lahzõl ku lähettii poiz piimä ampaad, siiz ammaz vizgattii üli pää ahjoo pääll* kui lapsel tulid

piimahambad ära, siis visati hammas üle pea ahju peale; M *ampaa juuri* hambajuur, -tüügas; Lu *ampaa tüjke* hambatüügas; **2.** (eseme) hammas, konks, pulk; sälk, täke зуб (мн. ч. зубья); зубец, зазубрина; Lu *sirpil õllaa heenod ampaad* sirbil on väikesed hambad; Lu *rullu paalikal õlivad ampaad* vaalikurikal olid sälgud; Lu *haakii ampaad* (voki) lühi konksud e. hambad; J *õnge hammas* (Must. 177) õngekonks; I *arolla ühtä ammassa eb õõg* rehal ei ole ühte pulka; J *tšen on tehniü britvõlõd am-paa* kes on teinud habemenoaale tække sisse?; M *kase tširvez on kõvvi rad'd'ottu ampalaisõd, tämmääkaa et saa müttäit tehä, piäb ihhoa* see kirves on kõvasti hambuliseks raiutud, sellega ei saa (sa) midagi teha, tuleb teritada; J *kuuritsoi ammõz irsi* seinä ülemine sälkudega palk, mille külge kinnituvad sarikad. – Vt. ka *esi-, irvi-, leipä-, nagra-, piimä-, poro-, raut-, saha-, silmä-, sitt-, taka-, taku-, tšehs-, vahv-, viltši-*.

ammazdohtlori M *-ari* (Lu) *ammõzdohteri* Li hambaarst зубной врач.

ammazrah/a (M) *amhõz-rahä* J-Tsv., hrl. pl. *-ad* M (lapse) hambaraha дар «на зубок» (денежный подарок новорождённому); M *kõõz risittääz lassa, sis pannaz ammazrahoo. lahõõd ammazrahad* kui ristitakse last, siis pannakse hambaraha. (See on) lapse hambaraha.

ammatriikka: *ammõtnik/k* J-Tsv., g. *ammatriikka:* *-a* J ametnik служащий.

amm/atti M Ja-Len. Lu *-õtti* M Li J, g. *-atii:* *-õtii ~ -õti* J amet, tööala; ametikoht профессия, ремесло, род занятий; должность; J *mitä ammõttia nütt piäd* mis ametit sa nüüd pead?; Lu *inemini valittii üvvää ammattii* inimene valiti heasse ametisse; M *miä sitä ammattia toož tapazin, miä õlin kolhozi taarostanna* ma juhatusin ka sellesse ametisse, ma olin kolhoosi esimeheks; J *verelaskõja ammõttia med'd'e tšüläz evät pruiuki aadrilaskjaametit* meie külas ei peeta (= meie külas taplusi pole); M *tällä on tühjä ammatti* ta on muiduleiuseõõja; J *ammõtii meez* ametimees. – Vt. ka *ahjo-, tunni-, tühj-*.

ammattimeez M *ammõttimeez* Li *ammõtti-meez* J-Tsv. ametimees (человек) служивый, на должности; M *tämä on ammattimeez, tämä on tšüllää taarosta* tema on ametimees, ta on külavanem.

ammatti-tõõ: *ammõtti-tüü* J *ametti-tüü* [*e?*] J-Tsv. amet, tööala профессия, ремесло, род занятий (Tsv. orig.: мастерство); *en tää, mikä on tämä ammõtti-tüü* ma ei tea, mis on tema amet.

ammattõliin: *ammõttõliin* J-Tsv., g. *ammattõliizõd:* *-zõ* J (orig.: должностной).

ammattõlija: *ammõttõlij/a* J-Tsv., g. *ammattõlija:* *-a* J (orig.: должностной).

amm/ua J (Lu-Must.), pr. *-uv* Lu J, imperf. *-u* ammuda мычать; J *lehm ammub* lehm ammub; Lu *ärttä ammub* (Must. 159) härg ammub.

ammuaik/aa: *-a* J-Tsv. väga ammu давным-давно; *jo ammuaika ku om mennü tšüläse, de veel ep tuõ kottoo* (see on) juba väga ammu, kui ta läks külasse, ja (ikka) veel ei tule koju.

ammulin J-Tsv. *-n* (J-Tsv.), g. *-izõd:* *-izõ* J ammune давний; *ammuizõ aiga perält on tullu tšüläss kotto* ammu aega tagasi on tulnud külast koju.

ammullaa J-Tsv. ammuli разинув (рот); *tämä nii heittü, jot jäi seisoma niku vohm suu ammullaa* ta kokkus nii, et jäi seisma nagu loll, suu ammuli.

ammuskõllla Li J-Tsv., pr. *-õn*, imperf. *-in* frekv. tulistada; paugutada стрелять; греметь; J *jõka poolta ammuskõlla pul'emõttiika* igalt poolt tulistatakse kuulipildujatega; Li *mitä siäl nämä ain pelataa ja ammuskõllaa, on nõistu turhaa ammuskõdõmaa* mis nad seal aina mängivad ja paugutavad, on hakanud asjatult paugutama.

ammussa (J-Tsv.): *ammuss aigõss* ammust ajast.

ammul/z Li J-Tsv. (M Ja), g. *-hsõd:* *-ssõd* (M Ja) (järsk) haigushoog, atakk припадок, внезапный приступ болезни; J *mokomõin ammuz õli minukatši* niisugune haigushoog oli minulgi; J *tälle tuli ätši ammuz* talle tuli järsk haigushoog; ■ M *ättšez ammussõd on živataa tauti. lehmä sis paizõtub. kase on lehmii tauti* puhitus on loomade haigus. Lehm läheb siis paiste. See on lehmade haigus; Li *lehmä ku süüb välissä kõvassi pal'lo rohta mokomaa kassõdõlta niku kleeveria vai mitä, sis tälle toov ätši ammuz. vod, ajatab vatsaa kõvassi, sis sitä kutsutaa što ätši ammuz tuli* kui lehm sööb vahel väga palju rohtu, niisugust kastest nagu ristikut või mida, siis tuleb tal ä. a. Vaat, ajab kõhu väga puhitusse, siis seda kutsutakse (= selle kohta öeldakse), et tuli ä. a.; M *ättšez ammussõd. nõssaaz nahkaa seltšäroossa i sis tehäz naaskõlikaa aukko* puhitus. Tõstetatakse nahka selgroo pealt ja siis tehakse naaskliga auk; Ja *kuiavad ammussõd* lehmade nahahaigus. – Vt. ka *ättši-*.

ammuttu vt. *jürüü-*.

ampaa-roho K (mingi taim, millest keedetud teed kasutati hambavalu puhul некое растение при зубной боли).

ampaaviltši M hambamees, irvhammas, lõuapoolik зубоскал, насмешник; *trengi õli*

mokoma ampaavilttsi sulane oli niisugune irvhammas.

ampaikko Ke-Set., g. -oo suupala, -täis откусенный кусок пищи.

amplain ~ **-õin** J-Tsv., g. -aizõõ ~ -õizõ J hambuline, täkkeline зубчатый, зазубренный; *ampõin tširvez eb vesä lakkassi* hambuline kirves ei vesta siledaks.

ampaiz/a: -z Lu hambus в зубах; *piippu on ampaiz* piip on hambus.

ampalan vt. õmmõlla.

ampalik/ko M, g. -oo näritud tükk оглодок, огрызок; M *mõnikaz suvvaav jättää ampalikkoa. siz ain juõltii, etti jätäv õmmaa rammoo* mõni armastab jätta (järele) näritud tükki. Siis õeldi aina, et jäta oma jõu.

ampula K L P M Po Lu Li Ra J Ku (Len. R-Eur. U Kõ V) -ag I *hampua* Kett. K L M-Set. (P) *çampua* K (P), pr. *ammun* M Lu J *hammun* M, imperf. -zin P M Lu J Ku *hampuzin* M 1. tulistada, (maha) lasta стрелять, застрелить; M *ammuttii kõlmõss püsüss* tulistati kolmest püssist; K *a kuza karu? – mies hampu* (Mäg. 112) aga kus on karu? – Mees laskis maha; 2. (välku) lüüa ударить, сверкнуть (о молнии); J *jürü ammup puhõõ, üleld alalõõssaa võtab lintii* välk lööb puusse, ülevalt alla võtab (koore)riba (lahti); J *ukko ampu löi välku*; 3. nõelata жалить, у-; Lu *vaapsalain ku ammuu, sis kõik paizõttuuu* kui herilane nõelab, siis kõik paistetak üles; Lu *tšimolain ammuv* mesilane nõelab; ■ Lu *näet, on kuza ampuja* vaat, kus on kõike-tahtja.

amvon/a (J-Tsv.), g. -aa altariesine (õigeusu kirikus) амвон; *pappi tuli raajuu uhsüss daroikkaa amvonõllõõ* preester tuli altari värvavatest armulaualeiva ja -veiniga altariesisele.

amõ Ränk M-Set. (Salm.₂) *ame* Kõ-Len. *amõ/h* (Kett.) -z (M Kõ S Ja) *hame* M-Len. J-Tsv., g. -õ: *hame* J (endisaegne pikk villane pihitseelikutaoline rõivas вид старинного платья наподобие сарафана); Kõ *eb iipi üvä ame, tantsi* [= *tantsip*] *tappuroine* (Len. 228) vs. ei hüppa kallis (hea) hame, tantsib takune. – Vt. ka vöö-.

ane vt. anõ.

ange-en/a Lu, g. -aa Lu angiin ангина.

angeli Li (J-Tsv.) *ängeli* J-Tsv. *Ангели* Tum., g. *angelii*: -ii J ingel ангел; Li *ku siä koolõt siz angelit* tulla võttama, viijää raajuu kui sa sured, siis inglid tulevad (sind) võtma, viivad paradiisi. – Vt. ka *antsilõinõ, antsõloin, enkeli*.

angeli/a K L P M, g. -a = *angeli*; L *taivaa angeliad armahtagaa i avittagaa kõikõss pahass päiväss* taevainglid, halastage ja aida-

ke kõigest hädast (välja); K *tuulõõ angeliad* tuuleinglid; K *vee angeliad* veeinglid. – Vt. ka *suu-*.

angit/ta Li (M-Set. Lu), g. -saa (harulisest puust valmistatud) tugihark; M-Set. Lu pl. noodavabed подпорка (в виде жерди с рассохой на конце); *veshalo* (для сушки рыболовных сетей); Li *angitssa leikataa puussa, sis alupooli terässääz, a päälepoolõz on kaks aaraa. siiz vot angitssa lüüvvää mahhaa omenpuun alla panna, ku on pal'lo omena ja eväv katkõtaiz õhzõv* tugihark lõigatakse puust; siis alumine ots (pool) teritatakse, aga ülemises otsas (pealmises pooles) on kaks haru. Siis, vaat, lüüakse tugihark maasse, pannakse õnapuu alla, kui on palju õnu ja (et) ei murduks oksad; Li *vai lüüvvää kaks angitssaa mahhaa, panna .. angitsoje päällä ruuku, taas saat panna mitä kuivomaa sihe võrkkoii .. vai mitä* või lüüakse kaks tugiharki maasse, pannakse .. tugiharkide peale ritv, taas saad sinna midagi kuivama panna .. võrke .. või mida (tahes); Li *võrkoit panna angitssaa kuivõmaa* võrgud pannakse vabe(de) peale kuivama.

angõriaz K-Set. J-Tsv. -õrjaz Lu Li (Ra) -riaz Ra -õrja Lu -õria J-Tsv. -õriä [sic!] Ku *angõria(s)* J-Tsv. *anggerias* K-Ahl. -eria Lu -erja Kõ Lu -ria Ra (Lu) *angeriä* Ku *Ангеріась* Tum., g. -õriaa: -õrjaa Lu Ra -õria J -eriaa ~ -riaa Lu angerjas угорь; Lu *se on kallis kala angerja, tämä mahzap sigaa lihaa* see on kallis kala, angerjas, temal on sealih hind; Li *angerjass astragall lüvvää* angerjat lüüakse (= püütakse) ahinguga; J *angõria nahgõss meille rohkap tehkä primuzla nahkoit* angerjanahast tehakse meil peamiselt (rohkem) koodirihmu.

angõrjaznahka ~ angõrjanahka Lu angerjanahk угревая кожа, шкурка; *meijjee paik-kaz pantii angõrjaa nahgaakaa. a kuza eb õllu angõrjaznahkaa, siäl pantii nahka* meie kandis pandi angerjanahaga (koot varre külge), aga kus ei olnud angerjanahka, seal pandi (tavali-ne) nahk.

ani K-Ahl. K-AI. R-Lõn. L J *ani* K-Salm.₁ *Anu* Tum. *Anu* K-Reg.₂ *Ii-Reg.₁ aani* Kr, g. *anõõ* K J *anyõ* L = *anõ*; 1. J *ani arjalõõ muniz, sisavõ siviüllõõ pööri* rl. hani (hobuse) lakale munes, õõbik külili pöoras; J *arina on anõõ munissa* rl. ahjuesine on hanemunadest; L *anyõ jalka hane jalg*; 2. K *b õllu* [= *eb õllu*] *ani annõttava* (Al. 54) rl. ei olnud hani antav (= ära anda); K *tääzid ani ad'd'aa pääle, tinarinta riitaa pääle* (Salm.₁ 772) rl. teadsid, hani (on) aia peal, tinarind riida peal.

aniis/sa: -s J-Tsv., g. -aa: -a J aniis анис;

enipäännne paaska panna ahissa lihavõtte ajal pannakse pashasse aniisi.

ankured vt. *ajkkuri*.

ajkkuri/ri Lu J-Tsv. *ankkuri* J-Must. -r Lu *ankured* Kr, g. -rii Lu J -ri Lu ankur якорь; Lu *laiva laski ajkkurii i jäi seisomaa* laev laskis ankru (vette) ja jäi seisma; Lu *ajkkurija on kõikõllaa-jõzija: on kahõd laapaakaa, viijee laapaakaa* ankruid on igasuguseid: on kahe kidaga, (on) viie kidaga; Lu *ajkkuria ajõtaa špiliikaa ül'eez* ankrut hiivatatakse peliga (üles); Lu *aluz on ajkkurii pääl* laev on ankrus; Lu *noïss ajkkurii* ankrusse jääda; Lu *majakka-laiva ain ajkkuriz õli* majakalaev oli alati ankrus; J *ajkkurii buju* ankrupo; J *ajkkurii tsepa* ankruket; Lu *ajkkurii rõngõz* ankrurõngas; Lu *ajkkurii štokki* ankrutugi, -tokk; Lu *ajkkurii stvola* ankrusäär; Lu *ajkkurii laappa* ankrukida, -küüs; Lu *ajkkurii sarvi* ankruharu; Lu *ajkkurii kanta* ankrutald; Lu *ajkkuri tuli* ankrutuli. – Vt. ka *koollu-, koška-, tormi-, varppi-*.

ajkkuribuju ~ **ajkkuri-buju** Lu ankrupo; якорный буй.

ajkkurii-laappa Lu ankrüküüs якорная лапа.

ajkkurii-rõnglaz: -õz Lu ankrurõngas якорная скоба.

ajkkurii-sarvi Lu ankruharu якорный рог.

ajkkuri-kanta Lu ankrutald, -kand якорная пятка.

ajkkuripaikka ~ **ajkkuri-paikka** Lu ankrukoht якорная стоянка; *ajkkuripaikka on, kuza on tuulivarjo, kuza lassaa ajkkuri* ankrukoht on (see), kus on tuulevari, kus lastakse ankur (vette).

ajkkuri-stvola Lu ankrusäär якорный стержень, якорное веретено.

ajkkuri-štokki ~ **ajkkurštokki** ~ **ajkkerštokki** Lu ankrutokk, -tugi якорный шток.

ajkkuri-tsepa Lu ankruket якорная цепь.

ajkkuri-tuli Lu ankrutuli якорные огни; *ajkkuri-tuli, se näütäb ümpäri jõka poolõd, ku aluz on ajkkuriz, siis põlvõ ühs ajkkuri-tuli* ankrutuli, see näitab ümberingi igale poole; kui laev on ankrus, siis põleb ainult ankrutuli.

ajko Kett. K-Set. P M Lu Li J I *anko* Ränk K-Ahl. M-Set. (J-Must.) *hanko* (J-Must. Ränk) *Анко* Tum., g. *agg/oo* M Lu Li -uo P 1. hang, hark вилы; Li *meijjee äijjällä õli viijee aaraakaa ajko, puu-ajko, a tõin õli kõlmtõd aaraakaa* meie vanaisal oli viie haruga hang, puuhang, aga teine oli kolme haruga; M *loob ajgookaa kuhjaa* teeb (loob) hanguga kuhja; M *õlgõt puissaas puizilla ajkolaila* õled puistatakse puuhangudega; J *kahsaarain ajko õli* kaheharuline hang oli; M *pahapool seizop kattilaa*

tüvenn ajko tšäez kurat seisab katla juures, hark käes; M *a sitä ajkua, mizel tšivviä piti võttaa tulõssa, sitä kutsõtti õluw ajko* aga seda hangu, millega tuli (õlletegemisel) kive tulest võtta, seda kutsuti õllehang; P *ajguo aara* hanguharu; 2. uiduhark (jääalusel kalapüügil) норильная вилка (захватывает и толкает шест, которым проводят по льду лодом верёвку с неводом или сетью при подлёдном лове); Li *peenii avantoit leikattii, što se uittaa piti. ruuku jään nall pantii, siz ajgookaa ain uitõtti sitä, võrkkoo tõmmõttii jään nalla* raiuti väikesi jääauke, (sest) et tuli (ritva) edasi ajada. Ritv lasti jää alla, siis uiduhargiga aina aeti seda edasi, võrku (või nooda) tõmmati jää all (edasi); 3. voki lüht rogatka (деталь самопрялки); M *vokise [=vokkiza] on jalka-alus, napa, värttäni, ajko, sampat [=sampaat]* (Len. 261) vokitil on tallalaud, kruvi (saba), värten, lüht, lühipostid. – Vt. ka *aapa-, einä-, kahtši-, koivu-, kupo-, noott-, pata-, puu-, rauta-, tuli-, valo-, õlud-*.

ajkola J-Tsv., pr. *ajgon* J, imperf. -zin J hanguda, hanguga tõsta под/авать, -нимать вилами (сено, навоз).

ajkovarsi ~ **ajkvarsi** M hanguvars рукоять вил, древко.

anna vt. *anõ*.

anni vt. *anti*.

annikkõ M, g. -õd tila носик, сточный желобок; *ku laskõaz mahlaa, sis tehäz mokom puin annikkõ, i sis tärpätäs sinne puhhõdõsõd tširveekaa, sis see annikkõ isuttaas sinne puu aukkoosõd, i sis sitä annikkõa möö johzõb mahla* kui lastakse mahla, siis tehakse niisugune puust tila ja siis täksitakse sinna puusse kirvega (täke), siis see (mahla)tila pannakse sinna puu auku, ja siis seda tila mööda jookseb mahl; *mitä möö johzõp kazgõssa mahla, on annikkõ mida mööda jookseb kasest mahl, (see) on tila*.

annõ J-Tsv., g. *ant/õd:* -õ J 1. kingitus; and, annetud дар; 2. almus подаяние.

annõlla (K-Al. R-Lõn.), pr. *antõl/õn*, imperf. -in frekv. anda давать; K *võtti, antõli anõõni, lahzõd vällää lazzõskõli* (Al. 54) rl. võttis, andis meie hane, laskis lapse välja.

ano R-Eur. R-Reg. (K-Sj.), g. *anoo* fig. hani (mõrsjat tähistav metafoor pulmalauludes) гусыня (метафорическое обозначение невесты в свадебных песнях); K *neitsiit ainago anoni* (Sj. 675) rl. mõrsja, mu ainus hani. – Vt. ka *anõ*.

anola [?] (R-Reg.) *ainoag* [?] (Set.), pr. -n: *ainoo* [?] (Set.), imperf. -zin paluda [?], küsida [?] просить [?], выпрашивать [?]; R *aika aika*

velvüeni aika aina göüssueni aika lõunatta ano murtšnoissa muisatella (Reg. 39) rl.

anšpukki ~ **-u-kki** Lu *aņšpugi* J-Tsv., g. *-ukii* Lu *aņšpugii* J hoob, kang рычаг, ганшпуг, вымбовка; Lu *meil onõ maal loma, merel anšpukki*; *alusõz õli anšpukki ravvassa, nõsõttii ranikkaa* meil on maal kang, merel a., laeval oli a. rauast, (sellega) tõsteti raskusi.

anžerle Lu, g. *-ee* Lu = *anžeri*.

anžerli P (Ja-Len.), g. *-ii* kasvuhoone оранжерея, теплица; Ja *pani minnu* (= *minuu*) *anžerisii. vinogradaa paikkaa. anžerit õlivat suuret* (Len. 235) pani minu kasvuhoonetesse (tõole). Viinamarjade peale. Kasvuhooned olid suured.

ant/aa Kett. vdjL K L P M Kõ S V Po Lu Li J I Ku (R-Eur. R-Lõn. R-Reg. Ke Ja-Len. vdjI Ii Ma Kl Kr) *-a* J-Tsv. *-aa* I, pr. *ann/an* K P M J Ku Kr *-õn* Lu Li J *-aa* I, imperf. *-õn* M *-õõ* I *-yy* Kl *-in* Ja Lu J *-oin* Ja Ku I. anda (ka impers., ka fig.) давать, дать; отда/вать, -ть; пода/вать, -ть (также безл., также фиг.); K *siiz nuorikkõ antõ ženiḡallõõ šolkkõzõõ rätee* siis andis pruut peigmehele siidrätiku; M *kuhjaa päälee antaaz aņgookaa einoo* kuhja otsa antakse hanguga heinu; J *antamizõõ annab, a sitä võlkaa vaa ep saa vällää* annab (teistele võlgu) küll, aga seda võlga ainult ei saa (enam) kätte; Li *mie antamissa annin* ma muidugi andsin; L *nuorikkõ annap suuta izälie i emälie* pruut annab isale ja emale suud; I *vot i nõizõõ tšättä antamaa* ja vaat hakkad kätt andma; J *võlgõssi antõma võlgu* andma; J *kõrt on annõtu tšähsü, siis piäp tüü tehä* (kui) kord käsk on antud, siis tuleb töö (ära) teha; P *kasõ kunikaz antõ zagatku* see kuningas andis mõistatuse; R *antaka anele täätä* (Lõn. 693) rl. andke hanelle (= mõrsjale) teada; M *miä tahn sillõõ antaa üvää meeltä* ma tahan sind rõõmustada; M *noorikkõ annap sõnnaa, etti meeb mehelee* pruut annab sõna, et läheb mehele; J *ann aika, ehid veel tšüläz joonitõll* anna aega (= kannata), jõuad veel külas hulkuda; M *tihed bimäävää, eväd anna rauhaa* sääsed pinisevad, ei anna rahu; Lu *herra anti talupoigaa pääle suutoo* härra kaebas talupoja (peale) kohtusse; Lu *ai ku nüd annõb märtšää lunta oi*, kuidas nüüd sajab märga lund; Lu *vene annab ain vettä* paat laseb aina vett läbi; Lu *se annap suurõõ kaiho talloo, taloo peremeheel* see toob suure kahju tallu, talu peremehele; Lu *antagaa õtsat poiz* tehke otsad lahti!; 2. anda, lüüa, äiata, peksta дать, бить, ударить, швырнуть; M *tämä antõ jalgaakaa* ta andis (= löi) jalaga; Ku *ko annal lobbaa ni lent'siid grobbaa* kk. kui annan vas-

tu pead (laupa), siis lendad kirstu (= saad surma); Lu *nät ku anti, nii kõrvad lüüti tulta näe*, kui äigas (andis), siis kõrvad löid tuld; Lu *alki antaa näitä kepil* hakkas neid kepiga peksma; M *lahzõlõ antaaz remeniä perzettä möö, ku ep kuultaa* lapsele antakse rihma(ga) vastu perset, kui ei kuula (sõna); J *rozgia antõma* vitsa andma; J *koivu-suppia antõma* urvaplaastrit andma; M *kasta pehmitättii, kazelõõ annõttii saunaa* seda pehmitati (= peksti), sellele anti sauna; 3. lubada, lasta давать, дать; позво/лять, -ить, пус/кать, -тить; I *ep kõlpraag antaag näilee rõhgaä tõlmääg* ei tohi lubada neil palju vattleda; M *einäle piäb antaa üvviu kuivaa* heinal peab laskma hästi kuivada; M *mee siä meelütä lahs, elä anna itkõa* mine sina rahusta last, ära lase nutta; Lu *õpõn annab üvvässi tšiiini* hobune annab end hästi kätte; ■ P *õmii poikõi räaku no poigad äält eväd antannu* hüüdis oma poegi, aga pojad ei teinud häält; M *koira annab äältä: kuulõb, etti tullaz võõraad* koer haugub: kuuleb, et tulevad võõrad; M *kui tultii tõisõõ talloo, nii annõttii üvää päivää* kui tuldi teise tallu, siis öeldi tere; J *annõttii passiboi tänati*; M *anna mittaamma* mõõtkem (hakakem mõõtma)!; L *anna antyõss* anna andeks; J *sinu piti perää anta, a siä nõizid rüütõõma* sul oli vaja järele anda, aga sina hakkasid riidlema; Lu *õpõn nell'äld jalgalt kompasub, a inemin sõnald annab maahu* hobune komistab neljalt jalalt, aga inimene eksib sõnaga; J *tult antõma* kiirustama, taga kihutama.

antaja¹ M, g. *-aa* vihkude kätteandja (rehe ahtmisel) подавальщик (tot, кто подаёт снопы при садке их на просушку); *antajad õltii enäp lahukkõizõõ* vihkude kätteandjad olid enamasti lapsukesed.

antaja² vt. *apu*.

antau/ssa: *-ssag* I, pr. *-n*: *ant/au* (I), imperf. *-aujõõ* alistuda, alla anda сда/ваться, -ться; *miä teile en antaug* mina teile alla ei anna. – Vt. ka *antiissa*.

antau/ta (K-Ahl.), pr. *-n* K, imperf. *-zin* anduda отда/ваться, -ться. – Vt. ka *antiissa*.

antelli Lu, g. *-ii* (ankru)vinna e. -peli käepide вымбовка, рычаг брашпиля; *antelid õllaa rauta-kepid mineekaa ajõtaa aņkkuria ül'eez* ankrupeli käepidedem on raudkepid, millega hiivatakse ankrut (üles).

anti P *anni* J-Tsv., g. *-ii* nekrutiks, sõduriks võtmine набор новобранцев, рекрутчина; P *poika meni antiisyõ* roeg läks sõduriks võtmisele; J *noorõd mehed on anniz* noored mehed on nekrutiks võtmisel; J *mõnikkaat päästi*

anniss vällä mõned pääsesid nekrutiks võtmisest ära.

ant'ihris/ta: -t J-Tsv., g. -*taa* J antikristus антихрист.

antiissa M Lu Li J -*iss* J-Tsv., pr. -*iin* M Lu J, imperf. -*iizin* Lu -*izin* M J 1. alistuda, alla anda подда/ваться, -тъяся; сдаваться; M *miä teile en antii, miä en taho teile antiissa* mina teile ei alistu, mina ei taha teile alistuda; 2. anduda отда/ваться, -тъяся; Lu *naiz-elokaz eb antii* naisterahvas ei andu; 3. järele anda подда/ваться, -тъяся; Lu *sõlmi antiiv* sõlm annab järele; Lu *ku vattsaa ajatti, siz omaa aikaa antiiv, tšen peerev* kui ajas kõhu puhitusse, siis omal ajal annab järele, kes peeretab; J *tšippaa takaz antiiv* haigus annab järele; Lu *jo suuttumin antiiz* viha andis juba järele; ■ Li *borkkõnõd välissä jäättäväd, a perrää antiivad poiz* porgandid vahel jäätuvad, aga pärast sulavad üles. – Vt. ka *antaussa, antauta*.

antiu/ta (Ja-Len.), pr. -*b*, imperf. -*zi*: -*z* Ja järele anda подда/ваться, -тъяся; *möö kõik aikaa vaatimma, eb kula [= kuza] mitäap antius [= antiuisi]* (Len. 236) me vaatasime kogu aeg, (et laeval) kuskil miski ei annaks järele.

antši Kett. K-Ahl. P M Kõ J (R-Reg.) *aŋki* Lu Ra J *haŋki* Lu Li, g. *aŋgõd* Kett. K M J -*yõ* P -*õ* ~ -*i* [sic!] J-Tsv. *haŋgõd* Lu 1. hang суроб; J *üüll on tuizgõnnu suurõd aŋgõd* õõsel on tuisanud suured hanged; Lu *kuhõd kopitab lumõd, sitä jutõlla haŋki* kuhu kogub lund, seda nimeatakse hang(eks); P *lumyõ antši* lumehang; 2. kõva lumekoorik наг; M *nät ku tševväälä kannutab lumi, sitä kuttsuaz antši. siz ep hooli teetä valittsaa, mee kõhalla niku siltaa möö vaat, kui kevadel lumi kannab, (siis) seda (= pealmist lumekihti) nimetatakse lumekoorikuks, siis ei tarvitse teed valida, mine otse nagu põrandat mööda; Lu *aŋki, se on pääl niku kettu kõva, kannav a.*, see on peal nagu kõva koorik, kannab; M *kaŋkaad kõik tõmmõttii aŋgõd päälee, i vot aŋgõd päällä kanni valgõsõttii mõnt mõnissa kõrtaa kangad tõmmati kõik kõva lumekooriku peale, ja vaat lumekooriku peal niiviisi pleegitati mitu-mitu korda. – Vt. ka *lumi*.**

antšil'õinõ: -*eine* R-Eur., g. -*õizõd* = *aŋgeli*.

antšõloi/n P *antšõloinee* K-Ahl., g. -*zõd* = *aŋgeli*.

antli-meez J-Tsv. nekrut, noorsõdur рекрут, новобранец; *antti-mehed viimiziit päivii gul'aitõta* nekrutid peavad pidu viimaseid päevi.

antõissi M = *antõõssi*.

antõõssi K M Lu Li J -*yõssi* L P -*yõss* L -*õssi* J-Tsv. -*õdhi* J-Must. -*eehsi* K-Ahl. -*eessi* Ku:

L *antagaa antyõssi meilie kõikkiilõ süntiziilie* andke andeks (patud) meie kõigile patustele; M *tšüzüiti seneltä jürgii obrazalta antõõssi* paluti sellelt püha Jüri ikoonilt andeks.

anu/b (R-Eur. R-Reg. R-Lõn.), g. -*u* [?] fig. haneke (mõrsjat tähistav metafoor pulmalauludes) гусынюшка, лебедушка (метафорическое обозначение невесты в свадебных песнях); *mennä püütää püütämää, anutta asailemaa* (Eur. 33) rl. (tuleb) minna püüd püüdma, hanekest tabama.

anõ Kett. M Kõ S Lu Li Ra J-Tsv. I (P) *ane* R-Eur. (R-Reg. R-Lõn.) *anõh* I *ana* ~ *anna* Kr, g. *anõ* K P Lu Li Ra J *añnõd* M *annõd* Lu I *anõ* J 1. hani гусь; P *luikod lentäväd, lumi tulõv, anõd lentäväd, alla tulõv* vs. luigid lendavad, lumi tuleb, haned lendavad, hall tuleb; I *anõh eläv mettsäzä, bolottaza* hani elab metssas, soos; M *kahs riukua anõit täün. Ampaat* (Set. 19) mõist. kaks ritva hanesid täis? – Hambad; Lu *naitõtud anõd* kohitsetud haned; J *koto anõ ep tunnõ lennet* koduhani ei oska lennata; M *añnõd poika* hanepoeg; 2. fig. hani (mõrsjat tähistav metafoor pulmalauludes) гусыня (метафорическое обозначение невесты в свадебных песнях); K *ai mi hullu med'd'ee enne, alpa armiõizuõni; võtti, antõli anõõni, lahzõd vällää lazzõskõli* (Al. 54) rl. oi kui rumal (oli) meie ema, halb meie hellitajake; võttis, andis meie hane, laskis lapse välja. – Vt. ka *kana-, koto-, kukko-, mettsä-*. – Vt. ka *ani, ano*.

anõin J-Tsv., g. -*zõd*: -*zõ* J (orig.: гусиный).

anõkana Li emahani гусыня; *anõd*: *anõkukko, anõkana* haned: isahani, emahani.

anõkukko Li isahani гусак.

anõlla [?] (R-Reg.): *jumala sitä siha antšille sittä azetta aneli* (Reg. 29–30) rl.

anõpajunõ: *anepajune* (R-Lõn.) = *anõd-pajuniõ*.

anõd-pajuniõ: *anee-pajune* (K-Ahl.) hanepaju-, hanepajust ИВОВЫЙ; *perä-seinä on põdraa-luinee, tšültsi-seinä tšünä-puinee, aluhset anee-pajuiset* (Ahl. 724) rl. (toa) tagasein on põdraluust, külglisein künnapuust, alustalad hanepajust.

ap vt. *apoo*.

apaa (M-Set.) *hap/aa* Ra -*a* Lu Ku *appa* (Ra) -*pa* (J), g. *appamaa* (M-Set.) haru кислый; Ra *kui annõtaa varia libo appaa, siis tullaa kõrvatakuzõd* kui (sigadele) antakse kuuma või haput, siis tuleb kõrvasüljenäärme põletik; J *ja siz võta happaa koorõtta* ja siis võta hapukoort; Ra *mikä süümine on vähäzee hapaa, sitä toož jutõllaa, što on vähäzee habrastava* mis söök

on väheke hapu, selle kohta öeldakse samuti, et on väheke hapuks läinud.

apagoittaa Kett. M Kõ (K-Ahl.), (sõnatüvi основа слова:) *apagoitta*-J-Must., pr. -an K M, imperf. -in hapendada, hapuks ajada квасить; M *kapusad apagoitõttii* kapsad hapendati; M *hapopiimä on apagoitõttu voroga h.* on hapendatud kohupiim; M .. *too tšiiress pillaab, apagoitap piimää* .. muidu rikub piima ruttu ära, ajab hapuks.

apaja Ränk K-Ahl. P M Lu Li Ra (Kett.) -õ Lu J-Tsv., g. -aa M Lu -a J I. abajas (madal märg koht; mudane, umbekasvanud jõgi, oja või kraav); lomp пойма; заводь; лужа; M *apaja on mokoma vod märtšä paikka, etti tam vähä-kõõzi kuivõõv.* i *suvõl kõõz on žaaruni, siäl on toorõ paikka, a tševvääli i sütsüzül ain seizob vesi* abajas on vaat niisugune märg paik, et see pikkamisi kuivab. Ka suvel, kui on kuumus, on seal niiske paik, aga kevadel ja sügisel seisab (seal) alati vesi; Lu *jõki, kumpõ vajotab i vähä vett on tämäs, jutõllaa apajõ jõge, mis alaneb ja vähe vett on selles, kutsutakse abajaks; P apaja meni umpõõsõõ abajas läks (= kasvas) umbe; Li *kassin on apaja, pallo konnõi on siin on lomp, palju konni on; 2. K J-Tsv.* abajas, väike merelaht небольшой морской залив, бухта; 3. kalapüügikoht, loomusekoht (meremadalal) мелководное рыболовное место (вокруг отмели); Lu *ümpäri lootoa on apaja* madaliku ümber on kalapüügikoht; Lu *apajas piüvvetä nootaakaa* loomusekohas püütakse noodaga; Lu *apajat puhastatii merez* kalapüügikohad puhastati meres. – Vt. ka *nootta-*, *umpi-*.*

apajapaikka M abajakoht (madal märg koht heinamaal) пойма; *niitüllä on matala paikka, sitä kuttsuaz apazikko, apajapaikka* heinamaal on madal koht, seda kutsutakse lodu, abajakoht.

apara M (S Ja-Len. Li) -r Lu Li J-Tsv., g. -raa abar (teatav võrk, noodast poole väiksem, millesse aeti kalu müta abil) обор (под рыболовной сети), ботальная сеть; M *täm eb õõ nootta, a niku pool noottaa, mokom on tehtii apara* see ei ole noot, aga nagu pool noota, niisugune on tehtud abar; M *siiz vot kõõz on kutu, kalakutu, siiz mennäs tarpomaa kassée aparaasõõ* siis vaat kui on kudemine, kala(de) kudemine, siis minnake (kalu) müttama sellesse abarasse; Ja *siäl püütää [= püvvetää] tšätsüül, verkolla i aparalla* (Len. 251) seal püütakse (vits)mõrraga, võrguga ja abaraga; Li *apar võrkko panti vettee, siz apara kepiika aparoitõttii, hõütütetti kaloja* abarvõrk pandi vette, siis mütaga müitati, hirmutati kalu.

aparaatita M, g. -aa M aparaat аппарат; *foto-graafa rikkõ õmmaa aparaataa* fotograaf rikkus oma aparaadi ära.

apara-savvi Li mütt ботало; *apara-võrkko ko loovvaa siz apara-savvõõkaa rämütää vettee, hõütütetää kaloja* kui abarvõrk lastakse vette, siis mütaga pekstakse vastu vett, hirmutatakse kalu.

apara-võrkko Li *aparvõrkko* Lu = *apara*.

aparoitaa Lu Li J, pr. -an Lu, imperf. -in Lu müтата (kepiga vastu vett pekstes kalu võrku ajada) ботать; Lu *apar võrkko panti vettee, siz apara kepiika aparoitõttii, hõütütetti kaloja* abarvõrk pandi vette, siis mütaga müitati, hirmutati kalu; ■ *J mee kottoo, maama simmaa aparoitav* mine koju, ema annab sulle naha peale.

aparrihma: -m J-Tsv. abaranõõr оборная верёвка.

aparsavvu Ränk = *apara-savvi*.

apaspäämä I harupiim простокваша.

apazikko M, g. -oo lodu (madal märg koht heinamaal) пойма; *niitüllä on matala paikka, sitä kuttsuaz apazikko, apajapaikka* heinamaal on madal koht, seda kutsutakse lodu, abajakoht.

apat/a P M J Lu (Kett. K-Ahl. L Kõ) -ag I *apõta* M Kõ *hapat/a* Lu Li (Ra J) -õ Lu, pr. *app/anõv* Kett. L P M Kõ J I -õnõv M Kõ I *happ/anõv ~ -õnõv* Lu Li J *appaav* [sic!] Kõ -av [sic!] Ra, 1. p. *appanen* K-Ahl., imperf. -anii P M -ani I -õni M Kõ *happani* Lu Ra *happõni* Lu Li -ajõõ I harpna, hapuks minna киснуть, скисать, кваситься; M *jätä vähäkkõizõõ vañnaa tai-tšinaa, tehtii niku muna, siz üvvii appõnõv* jäta väheke nava tainast (juuretist), tehti nagu muna, siis (tainas) hapneb hästi; M *siz mõnik-kaa päivää appõni i taari valmiz leivässä* siis mõne päeva hapnes ja taar (sai) valmis leivast; I *ku eväv õõp puhtaav grijkat too appanõp piimä* kui piimapotid ei ole puhtad, siis läheb piim hapuks; I *rossola nõizõp kapuśsaa päälee, kapussa siz appõnõb astiaza* soolivesi tõuseb kapsa(ste) peale, kapsas siis hapneb astjas; Lu *ku panna gribat happõnõmaa, siz vesi meep paksussi* kui pannakse seemed hapnema, siis vesi läheb paksuks (= limaseks); Lu *suppi pil-lauz, happani* supp läks halvaks, läks hapuks. – Vt. ka *hapota, hapottua, happiussa, happossa, happõnõssa*.

apelsin/a Ra, g. -aa Ra apelsin апельсин.

api¹ K L P M Kõ Lu Li J I (R-Eur. R-Lõn. U Ra-Len. Ku) *abi* K-Ahl. *appi* Kr, g. *avii* K Lu J *avvii* Kõ *avi* J-Tsv. *abi*, toetus помощь, подмога, пособие; M *sitä tšäitü piäb juuvva*,

i siis senessä tuõb api seda teed tuleb juua, ja siis sellest tuleb abi (= saab abi); M *millõ kane kaplit tehtii pal'lo ap'pia* mul oli neist tilkadest palju abi; Lu *tahon tšüssüä silta appia* tahan paluda sinult abi; I *a niin vot apiloja pal'lo piti tehäG* aga nii, vaat, tuli palju abiks olla (= teisi inimesi abistada); M *rahhaa vizgattii aviss* raha visati toetuseks; J *appia antõma* abi andma; Lu *ilma avitta* ilma abita; J *api nõvvo* abinõu; J *api vätši* abivägi.

api² M: *näüll on lahs api ainago lahs* neil on laps päris ainuke laps; *täm on api aikain minu tuttava* ta on minu väga ammune tuttav; *see õli api aikka* see oli väga ammu; *nii vot juõllaz etti mitä niku õli aikka vot kanni, aikka aikka, siz juõllas*: see jo õli api api aikka nii vaat öeldakse, et mis oli nagu ammu, vaat nii, ammu-ammu, siis öeldakse: see oli juba väga-väga ammu.

apii K-Al. R-Eur. U P M *ap'pii* I *appii* Lu Li J Ku *appi* J adv. *appi* на помощь; P *nätilpäivittää töisiiss tšüliiss tuttii apii väittämää irsii i kõikkõa tüötä apii tetšemääsie* pühapäeviti tuldi teistest küladest appi palke vedama ja kõiki töid appi tegema; I *lehmä algav kannõtag, meemmäg ap'pii* lehm hakkab poegima, lähme appi!; J *põlo aigõll vätšisä tšelloka kutsuta appi* tulekahju ajal kutsutakse kellaga (= kellalöömisega) rahvast appi; Lu *jumal ap'pii* jumal appi! (= jõudu tööle!).

apii/ssa: *ap'piissa* (M) *appiissa* (Lu), pr. -в, imperf. -зи õnnestuda уда/ваться, -ться; M *tänänn aivoo ap'piizivat piirgav, aivoo makuzav* täna pirukad üsna õnnestusid, päris maitsvad; M *leipä eb ap'piinnu, tuli kohokooritsa* leib ei õnnestunud, tuli lahtise koorikuga; M *milla õli kõig ain üvviippäi, mitäleev kazella kõrtaa millõ ev ap'piinnu* mul oli kõik alati hästi, millegipärast seekord mul ei õnnestunud. – Vt. ka *apiussa*.

apiis/õõ K-Al. M -yõ P -e K-Ahl. = *apii*; P *minua võtõttii sõtamehessi, tämä jäi siis kotuusyõ izälie apiisyõ* mind võeti sõjameheks, tema jäi siis koju isale appi; P *t'ät'ä kutsõd sussedaa apiisyõ* isa kutsus naabri appi; K *tulkoo siis pakana apiise, kui jumala minua b avita* (Ahl. 114) rl. tulgu siis vanakuri appi, kui jumal mind ei aita!

apil/a Vilb., g. -aa ristikhein клевер.

apilain J-Tsv. (Ja-Len.), g. -zõõ: -zõ J = *apinikka*.

apilaiva ~ api-laiva Lu päästelaev спасательное судно.

apilkod M pl. t. saeruru опилки; *apilkod'd'ee pääll on valkõa muna saeruru peal* on valge muna.

apimeez M *api-meez* J abimees, abiline помощник; J *ku leeb api-meez, siiz miä tait saan tüükaa kokkoo* kui tuleb abiline, siis ma vist saan tööga valmis.

apinikka M Lu Li I (K-Al. P) -k J-Tsv. *abinikka* K-Ahl., g. -aa K Lu -a J abiline помощник; M *mõnikkaalla sepällä õltii apinikav* mõnel sepal olid abilised; Li *oomtõn millõ toob apinikka kattoo panõmaa* homme tuleb mulle abiline katust panema; M *tšäsimüllüid õltii müllüü apinikav* käsikivid olid veski abilised. – Vt. ka *apilain*.

apinik/ko M I, g. -oo = *apinikka*.

api-nõvvo J abinõu, vahend средство, способ.

api-rahha J abiraha, toetus денежное пособие.

apizõõ M: *kase õli jo apizõõ aikka* see oli juba väga ammu.

apiussa: *ap'piussa* (M) -ag (I-Len.) *appi/ussa* Lu -hussa (Lu), pr. *apiuv: ap'piuv* M, imperf. *apiuzi: -z* Lu = *apiissa*; M *milla mitäleev müttäv ev ap'pii, a tällä kõig meev üvviippäi* mul millegipärast ei õnnestu miski, aga temal läheb kõik hästi; Lu *leipä ebõõ appihunnu* leib ei ole õnnestunud; Lu *milla appiuz kuttoa üvä kangõz* mul õnnestus kududa hea kangas; Lu *milla appiuz vasussaa üvä inemizeekaa* mulle juhtus hea inimene vastu tulema (mul õnnestus kohtuda hea inimesega).

apivene ~ api-vene Lu päästepaat спасательная лодка; *meil õli enn sõttaa apivenneev* meil olid enne sõda päästepaadid.

api-voisk J-Tsv. abivägi военное подкрепление.

apo-kapussa Lu I *hapo-kapuss* J-Tsv. 1. hapukapsas кислая, квашёная капуста; 2. rabarber ревень.

apo-mettsroho Lu jänesekapsas заячья капуста, кислица.

apoo Kett. K-Ahl. K-Set. M-Set. Lu *apuo* L P *ap'poo* M Kõ vdjI *appoo* Po Li *apo* I *hapoo* Lu Ra *hapuo* P *hapo* Lu Ra J-Tsv. (Li) *ap* Kr, g. *apoo* K *ap'poo* M hapu; *hapendatud* кислый; квашенный; Li *nii ap'poo omõna, što hümmüsüitti* nii hapu õun, et pani judisema; M *peskaa soolaveekaa, etti soola sööv kõikõõ señnee ap'poo vällää* peske (piimapotte) soolveega, (sest) et sool söõb kogu selle hapu ära; M *a ku on aivo ap'poo, se on tšilapo ap'poo* aga kui on väga hapu, (siis) see on kibehapu; M *ap'poo makõõa* magushapu; L *võta apoit kapussoi* võta hapukapsaid; I *miä suvvaap'poo rokkaa* ma armastan hapukapsasuppi; J *hapo ublikõz* hapuoblikas; Lu *mettsaz kazvav tokoma einä. ko onõ nell'tä lehtoa, siis se lehto annab õnnõa; se on hapo einä* metsas kasvab

niisugune rohttaim. Kui on neli lehte, siis see leht toob (annab) õnne. See on jänesekapsas; M *ap̄poo voroga* (säilitamiseks) hapendatud tihke kohupiim; P *lehmä eb lühzä, sis süvväs hapuot piimä, i vettä pannas sis ku süvväs* (kui) lehm ei lüpsa, siis süüakse hapendatud paksu kohupiima, ja vett pannakse (peale) siis, kui süüakse; K Lu *apoo piimä ~ M ap̄poo piimä ~ I apo piimä ~ J hapo piim* hapendatud paks kohupiim.

apoo-makõa: *ap̄poo-makkõa* M (Kõ) magusharu кисло-сладкий; M *lillikkaad on moko-mad heenokkõizõd marjad, näväd on ap̄poo-makkõad* lillakad on niisugused väikesed marjad, nad on magushapud; M *siz mähtsä tuli valmiissi, saap süüvvä, makuza söömä, ap̄poo-makkõa* siis marjapuder sai valmis, võib (juba) süüa, maitsev söök, magushapu; Kõ *ap̄poo-makkõad õunad* magushapud õunad.

apoo-pehmiä: *apu-pehmiä* P magusharu кисло-сладкий, заварной, пеклеваный; *apu-pehmiä leipä* peenleib, magushapu leib.

apoo-piimä: *apu-piimä* P *ap̄poo-piimä ~ apoo-piimä* M *apo-piimä* I *hapuo-piimä* P *hapoo-piimä* Lu Li *hapo-piimä* Lu Li Ra *hapo-piim* J-Tsv. hapendatud kohupiim (tihkeks nõrutatud ja presitud, pikka aega vee all säilitatav kohupiim); hapu kohupiimajook (hapendatud kohupiimast ja veest) квашенный творог (густой творог, хранимый под водой); изготовленный из него напиток; Li *rahga ku paad oituu, sis tämä happanõb veel, sis tuõptsi hapo-piimä* kui paned kohupiima säilima (hoidu), siis ta hapneb vett, siis tulebki h.; M *ap̄poo-piimä on apagoitõttu voroga; vettä pütääs päällä a.* on hapendatud kohupiim; vett hoitakse peal; M *võtõttii vorogaa, õõrattii i pantii vettä, sis sitä söõtii, kutsuttii apoo-piimä* võeti (hapendatud) kohupiima, hõõrutati ja pandi vett (hulka), siis seda söõdi, (seda) kutsuti hapuks kohupiimajookiks; J *hapo-rahgõss tehä hapo-piimä* hapendatud kohupiimast tehakse haput kohupiimajooki.

apostola M, g. -aa apostel апостол.

apostoli P Lu Li Ra J-Tsv. *postoli* Lu -*ostõli* Li, g. -*stolii* Ra J -*ostõlii* Li 1. apostel апостол; J *jumala apostoliv õlti kalamehed* jumala apostolid olid kalamehed; 2. pühak святой; Li *miikula õli apoo-stõli* Nikolai Imetegija oli pühak; Lu *jõgõperää täsona õli pokrova apostolii pääle tehtü* Jõgõperä kabel oli tehtud jumalalema kaitsepühaku auks; 3. pühakupäev день святого; Li *maarjad õltii apoo-stõliiv* maarjapäevad olid pühakupäevad.

apo-taitšina I juuretis закваска.

appa vt. *apaa*.

appi vt. *api*¹.

appia vt. *jumal*-.

aprel'a (Ja-Len.), g. -aa = *apreli*; kõlmattomal *aprel'aa* kolmandal aprillil.

apreli P M -*li* L Lu *oprel'i* M, g. -*lii*: -*lii* aprill, aprillikuu апрель; M *milla on süntümä-päivä kahõsõttomalla apreli* mul on sünnipäev 8. aprillil; Lu *välis tultii merelt vass aprel'iz* vahel tuldi merelt (talviselt kalapüügilt) alles aprillil; M *apreli kuu* aprillikuu.

aprelikuu M = *apreli*.

apte/ka Ja-Len., g. -aa = *aptekki*.

apte/kki Lu J *apt'ekki* M -*ekki* (Lu), g. -*kii* ~ -*ki* J apteek аптека; J *isa meni aptekki tooma tüttöle l'ekarstva* isa läks apteeki tütrele ravimit tooma.

apu-ant'laja: -*õjõ* J-Tsv. *abiandja человек, оказывающий помощь*.

apõ M, g. *appõd* M sulp поило (питье для скота); *eezepii tehtii apõtta lehmilee* ennemalt tehti lehmadele sulti; *akanad need avvottii tšihvaakaa veekaa, i sis tšell õli jāvvoa, sinne pantii ühtee, soolaa pantii ühtee, siz veetii lehmile süvvä. vot sitä kutsuttii apõ, lehmii apõ* aganad, need hautati keeva veega, ja siis, kellele oli jahu, pandi sinna hulka, soola pandi hulka, siis viidi lehmadele süüa. Vaat seda kutsuti sulp, lehmade sulp; *avvottu einää ruhka, apõ* hautatud heinapebred, sulp.

apõta vt. *apata*.

aragla Kett. K P M Kõ I (S Ja Lu) *haraga* Ra, g. -aa M Kõ *haragaa* Ra harakas сопка; K *aragat ko p* [= *ko ep*] *tšakattaissi, pesää eb levvettäissi* vs. kui harakad ei kädistaks, pesa ei leitaks; M *ilma peremeettä* [sic!] *koto niku aragaa pesä* ilma peremeheta maja on nagu haraka pesa; M *elä juttõd tõizõlõd tšäelee, la ep täätäiz eb iiri i araga* kk. ära räägi teisele käele, ärge teadku ei hiir ega harakas; Kõ *araga toob üvvää veestiä* harakas toob head sõnumit; ■ M *aragaa lapa kazvas* vt *smorotpõdsaje alla; näit on aivoo pal'lo, nõkõziika ühez* naat kasvab, vaat, sõstrapõdsaste all; neid on väga palju, nõgestega koos; M *araga lavvaa putkõa ep süüvvää* naadi putke ei söõda. – Vt. ka *mettsä-, pähtšän-, soo-*. – Vt. ka *harakka*.

aragaladv/a (M), pl. -*ad* M karukold плаун.

aragalapa M 1. naat сньгъ; 2. gobirohi погребок.

arap/pi M J-Tsv., g. -*ii* J neeger, murjan арап; M *siä õõd nii mussa niku trubapuhassaja arap-pi* sa oled nii must nagu korstnapühkija murjan; J *päivüütizin niku arappi* päevitusin (pruuniks) nagu murjan.

arbuži J-Tsv., g. *-ii* J arbuus арбуз; *arbužit kazvovõd lõunas poolõll* arbuusid kasvavad lõuna pool.

arendli J-Tsv. (Ja-Len.), g. *-ii* rent аренда; J *annimm maa arendii* andsime maa rendile. – Vt. ka *rendi*.

arendoit/taa: *-ta* J-Tsv., pr. *-an:* *-õn* J, imperf. *-in* J rentida арендовать.

arestant/ti M J-Tsv., g. *-ii* arestant, vahialune, vang арестант; M *kutsuttii neitä arestantiv, tsülässä tsüllää saatõttii* neid kutsuti vahialused, külast külla saadeti (tapiga); M *arestantti, tām pannaz vangii allaa* arestant, see pannakse vangi; J *arestantti pakõni tūrmess* vang põgenes vanglast.

arestit/taa: *-ta* J-Tsv., pr. *-an:* *-õn* J, imperf. *-in* J arreteerida арестовать; *vargõz jo on arestitõttu* varas on juba arreteeritud.

argassi: *-õssi* J-Tsv. kartlikult, aralt пугливо, робко; *jänez argõssi katsob inimize pääle* jännes vaatab kartlikult inimese peale.

argaz M, g. *arkaa* arg; argpüks трусливый; трус; *tām on argaz niku jänez* tema on arg nagu jännes. – Vt. ka *arka*, *arkaperze*, *arkõin*.

argis/sua Li, pr. *-un* Li, imperf. *-suzin* süüa paastuajal paastuvälist toitu кушать скоромную пищу во время поста; *arkia süüv, argisus* sööb (paastuajal) paastuvälist toitu.

argollaa vt. *arkollaa*.

argõ/z (Kett.), pl. *-hsõd* Kett. = *arkasuz*.

argõttaa vt. *arkõttaa*.

argõkiaz: *-as* J-Must., g. *-kaa* paastuväline (mitterpaastu) скоромный; *argõkas söömine* (Must. 167) paastuväline toit.

argõs/saa¹ (vdJ L J) *-sa* J-Tsv., pr. *-an:* *-õn* J, imperf. *-in* J 1. hirmutada пугать, на-; J *siä ku argõssaizid õmaz lass, ni tāmä böllõiz nii kuulõmatoi* kui sa hirmutaksid oma last, ta ei oleks nii sõnakuulmatu; 2. kohkuda, ehmuda пугаться, ис-; J *tāmä hüppez de argõssi* ta hüppas ja kohkus.

argõs/saa² M aralt, arglikult робко, боязливо; *vot meil juõllaz nii: kui peen lahs algav õpõta tsävvä, ni siis peltšääv, argõs/saa peltšääv jal-koo neitä liikuttaa* vaat meil öeldakse nii: kui väike laps hakkab õppima käima, siis ta kardab, aralt kardab neid jalgu liigutada.

argõs/sua J-Tsv., pr. *-un* J, imperf. *-suzin* J kohkuda; araks muutuda пугаться; робеть; *lahs argõsup heittimizes* laps muutub ehmumisest araks. – Vt. ka *arkõnõssa*.

argõsõlla: *-õll* J-Tsv., pr. *-sõlõn:* *-sõõn* J, imperf. *-sõlin* J frekv. hirmutada пугать; *koi-rõd argõsõlla lampait* koerad hirmutavad lam-baid.

argõl/taa: *-ta* J-Tsv., pr. *-an:* *-õn* J, imperf. *-in* J hirmutada, araks teha пугать, на-; *jiirü argõtti lahzõ* pikne tegi lapse araks. – Vt. ka *arkõsut-taa*.

argõtu/z: *-s* J-Tsv., g. *-hsõõ:* *-ssõõ* (J) *-zõ* J arglikkus робость, трусость; *tšen peeness on argõtussõz, see õma ittšä kõikka peltšäv* kes väiksest saadik on arg, see kardab kõike elu-aeg.

arh/ana: *-õn* J-Tsv., g. *-anaa:* *-õnaa* J silmus; ling петля; аркан; *vizgõtti niku katii poigõlõõ arhõj kaglaa de ripusõtti puu õhzõlõõ* visati nagu kassipojale silmus kaela ja poodi puuksa.

arxangeli L, g. *-ii* peangel архангел; *arxan-geli miixaili* peangel Miikael.

arxirei M arhijereli J-Tsv., g. *arxirei* [?]: *-jaa* J-Tsv. peapiiskop, kõrgem õigeusu vaimulik архiereй.

arhit'ekto/r J-Tsv., g. *-rii* J arhitekt архитектор.

ari/na Kett. K-Ahl. P M Kõ Lu Li J I (K-AI.) *-nõ* Li J *-n* Lu J, g. *-naa* K M Lu J *-na* J I. ahjuesine (vene ahju pliidikujuline, kuid koldeta esiosa) шесток (площадка перед устьем русской печи); M *arina on ahjoo eezä, mokoma lakõõa, kirpitsassa tehtü, a pliitta on bokkaza. kol-pakka on niku katto arinaa pääl, kolpakka on tooz tehtü kirpitsassa* ahjuesine on ahju ees, niisugune sile, telliskividest tehtud, aga pliit on kõrval. Ahjukumm on nagu katus ahjuesise kohal (peal), ahjukumm on tehtud samuti telliskividest; Li *arinal panna kirpitsad ja sis panna kastruli pääl de siin keittääz* ahjuesisele pannakse telliskivid ja siis pannakse kastrul peale ja seal keedetakse; M *eellä õli ahjo ilma pliittaa, a tagan õli arinalla, kõlmõg jalgaakaa* ennemalt oli ahi ilma pliidita, aga keeduraud oli ahjuesisel, kolme jalaga; J *pisä tsugunikk arinõlt ahjoo* pista pott ahjuesiselt ahju; J *süed on tõmmõttu ahjoss arinõlõ* sõed on tõmmatud ahjust ahjuesisele; K *tšühze kursi, .. ahilavvaa lad'd'utta, lee kõrvaa kõrkõutta, arinaa paaõõ paksuutta* (Al. 44) rl. kúpse, pulmaleib, .. ahju-peldi laiuseks, lee kõrva kõrguseks, ahjuesise pae paksuseks; 2. K-Ahl. J kolle очар.

arinall/õ: *-a* Lu ahjuesise alla; ahju alla под шесток; под печь; *meni arinalla* läks ahju alla.

arinalu/z M Lu *-s* Ränk 1. ahjuesise alune; ahjualune пространство под шестком; под-печье; 2. Ränk puust ahjualus деревянное опечье (основание печи).

arinarauta M ahjukummi toetav raudpost metallическая подпорка печного колпака; *arinarauta on see, kumpa rauta om pantu* vot

kannii arinassa i ahjokolpakkaasõõ; niku sammas seizov a. on see (tugi)raud, mis on pandud vaat niiviisi ahjuesiselt ahjukummini; nagu post seisab.

arinnalla: -l J-Tsv. ahjuesise all; ahju all под шестком; под печью; *arinnall pietä alkoit, pata šiškoï, a ku arinnaluz on suurõp, siis pietä i kanoit* ahjuesise all hoitakse puid, potikaltse, aga kui ahjuesise alune on suurem, siis peetakse kanugi.

arinnaluz Li J-Tsv. ahjuesise alune; ahjualune пространство под шестком; подпечь; Li *arinnaluz on, kuza alkoï pietää* ahjualune on (see), kus hoitakse puid.

arja Kett. K L P M Kõ Lu Li Ra J (I) -õ Lu J-Tsv., g. -aa P M Lu Li J I 1. hari, ülemine osa, tipp верхушка, гребень; P *sis pannass vajotuhsõit päälïe, etti tuuli eb repiisi rässsä arjaa* siis pannakse harimalgad peale, et tuul ei rebiks katuse harja; Kõ *kaïtoo arja* katusehari; Lu *lainõll on arja, arjaa pääll on vaahoto lainel on hari, harja peal on vaht; Lu kehveliï arjõ* kehveli hari; Lu *loo arja* kari hari; 2. (kuke) hari; (hobuse) lakk; (kala) seljauim гребень (петуха), грива (лошади); спинной плавник (рыбы); Lu *kukol võib õlla mokoma suuri arja, što tämä eb näe silmäss kukel võib olla niisugune suur hari, et ta ei näe silmaga; J kuko arjõ õj kauniz niku veri* kuke hari on punane nagu veri; M *opõzõll on kaglaa pääl arja* hobusel on kaelal lakk; P *isun opõzõl sel'läz, piän arjass tšiin* istun hobuse(l) seljas, hoian lakast kinni; Li *kalaa arja* kala seljauim; 3. hari; linahari шётка, скребница; чесалка; J *kuhõ on saanu opõizõ arjõ migäll ovõiss šodgõta* kuhu on saanud hobusehari, millega hobust harjatakse?; J *eb arjannu emää arja* rl. ei harjanud ema hari; 4. harjased (uskumuslik lastehaigus) щетинка, младенческий зуд (в суевежных представлениях); M *lahsiilt võõtõtti arjaa vällää* lastelt võeti harjaseid (teat. rahvameditsiiniline protseduur). – Vt. ka *kukoo-*, *kulta-*, *lainõ-*, *lina-*, *pää-*.

arjak/laz Li, g. -kaa Li adj. harjaga с гребнем; *arjakaz mato* harjaga madu.

arjalaulita ~ -t Lu (katuse) harilaud, unkalaud, pl. -lauad причелина, причёлины, конёк (крыши); *katoll on arjalaut* katusel on harilaud.

arja-mätüz (K-Ahl.) künkahari [?] гребень вершины [?]; *seisotumm sõmeree pääle, aseemm arja-mättääle* (Ahl. 102) rl. seisatame sõmera peale, astume künkaharjale.

arjas/saa (Li), pr. -an, imperf. -in (katusele) harja rapna ставить конёк (крыши); *katto arjasõtti* katusele pandi hari.

arjasuud Lu pl. t. harjased (uskumuslik lastehaigus) щетинка, младенческий зуд (в суевежных представлениях); *meil arjasuud lahzõlt võõtõtti* meil võeti lapselt harjaseid.

arja/z P M J (Lu) -s K-Ahl. M-Set., hrl. pl. -hsõõ K -ssõõ M -sõõ Lu J I. pl. harjased щетина; M *sigall on arjassõõ seal* on harjased; M *arjassiid'eekaa eezepä saožnikad õmpõlïvat saappagoi* harjastega õmblesid kingsepä vanasti saapaid; 2. pl. harjased (uskumuslik lastehaigus) щетинка, младенческий зуд (в суевежных представлениях); M *lahzõlõõ arjassõit seltšääsee nõisivaõ* lapsele tulid harjased selga; K *arjahsia piäb aja lahzõlt* lapsel peab harjaseid võtma (teat. rahvameditsiiniline protseduur); Lu *õlõn kuullu, što võõtõtti lahzõll arjasõõ olen* kuulnud, et lapsel võeti harjaseid.

arjata ~ **harjõtõ** J -õt J-Tsv., pr. -aan ~ -an J, imperf. -azin ~ -õzin J harjata, kammida чесать, расчёсывать, -ать; *eb arjannu emää arja* rl. ei harjanud ema hari; *greebenika arjõta päät* kammiga kammitakse pead; *arja ivusõit kahtõõ poolõ* kammi juuksed kahele poole; ■ *arjõš špandõrikaa sem perässe, jott miä .. nukkuzin* peksis põlverihmaga sellepärast, et ma .. jäin magama.

arju/z Ränk M Lu, g. -hsõõ 1. harjus (rangide ülemine osa) оголов, -вок хомута; Lu *raņkipuilla on üllä arjuz nahka* rangipuudel on üleval harjuserihm; 2. (katuse)hari гребень (крыши); M *kaïtoo arjuz* katusehari.

arjuznahka Li harjuserihm оголовочный ремешок хомута.

arjuzrihma M Li (Lu) harjuserihm оголовочный ремешок хомута; Li *all on rinnuz, a üllell on arjuzrihma* all on (rangidel) rinnus, aga üleval on harjuserihm; M *vot arjuzrihma täll on raņkolaila mokom, kõõz tõmmataz raņkoï tšiin, kõõz rakõtaõ ovõssõ. sitä kutsuaz arjuzrihma* vaat harjuserihm on tal, rangidel, niisugune (rihm), kui tõmmatakse range kinni, kui rakendad hobust. Seda kutsutakse harjuserihm(aks).

arkla P M Lu Li ark J-Tsv. -a Ku, g. *arg/aa* Lu J -a J I. arg, kartlik робкий, трусливый, пугливый; J *ark heitüp tšiirepi ku jurm* arg heitub kiiremini kui julge; P *tämä on arka, tämäll jänesee nahgaakaa om perze paikattu* kk. ta on arg, tal on jänesenahaga tagumik paigatud; J *tuõ jurmõpõssi lavvaa taga, elä õõ nii ark tule julgemini laua taha, ära ole nii kartlik; J arga opõizõka om pask tšüntä* kartliku hobusega on vilets künda; Lu *minuu veri on arka* ma olen arg (minu veri on arg); J *tuliin ark* väga arg;

2. erk, kerge (une kohta) чуткий (о сне); J *vanoill inimisiill on ark uni* vanadel inimestel on erk uni. – Vt. ka *argaz, arkõin*.

arkan/a M Lu, g. -aa 1. silmus; ling петля; аркан; M *vot mõnikkaat tappaaz kõöz kattia, tehäz mokoma arkana, pannaz katilõ kaglaasõõ. a siis tãm ripussaaz puu õhsaasõõ i tãmä ... , katti trapataw jalgoõ, a see arkana ... meew kokkoo, nii kaugaa, etti kurisõp tãmmää* vaat kui mõned tapavad kassi, (siis) tehakse niisugune silmus, pannakse kassile kaela. Aga siis ta riputatakse puu oksa ja ta ..., kass rapsib jalgadega, aga see silmus ... läheb kokku, nii kaua, et poob tema; 2. hobusekõidik, ohelik конская привязь, повод(ок), диал. аркан; Lu *õpõn on arkanaz, lehm on tsüttseez õvõvõz* hobune on kõidikus, lehm on kütkes siseõues; Lu *arkana on tehtü tsepassa il'i rihmassa* kõidik on tehtud ketist või kõiest; Lu *päitsee pannaa lõõka vai arkana* päitsete külge pannakse (kas) kõietuskõisi või ohelik; Lu *arkana on õpõzõl ümpäri kaglaa* kõidik on hobusel ümber kaela. – Vt. ka *rihma-, sihkki-, tsepa-*.

arkana-petli Lu kõidiku, oheliku silmus петля повод(к)а, привязи; *arkana-petli, arkanaa püivüt kannii kaglaz* (on) kõidiku silmus, kõidikut peetakse niiviisi kaelas.

arkaperze M argpüks трус, заячьа душа; *tãmä on mokom arkaperze* ta on niisugune argpüks.

arka-põksü Li = *arkaperze*; *aa siä arka-põksü* ah sina argpüks!

arkasuz M -s K-Ahl., g. -hsõõ samm шаг; M *tällä on lad'd'a arkasuz, a senel on ahaz arkasuz* temal on pikk (lai) samm, aga sellel on lühike (kitsas) samm. – Vt. ka *argoz, harkkamuz*.

arkel'sik/ka Lu, g. -aa Lu artellivanem артельщик (старшина артели); *arkel'sikka õsab rookaa laivaa* artellivanem ostab toiduaeineid laeva.

arkirooka Li paastuväline toit, mittepaastutoit скоромная пища; *puustarooka i arkirooka* paastutoit ja paastuväline toit.

arkollaa ~ argollaa M harkis, harali, laiaili расставив (ноги), распротерев (руки); *jalgad arkollaa* jalad harkis; *tsäüv arkollaa* käib, (jalad) harkis; *tsäed on argollaa* käed on laiaili; *arkollaa sõrmõd* sõrmed (on) harali.

arkat/taa M *argottaa* P M, pr. -an M, imperf. -in M laiaili, harki, harali ajada, hargitada расставлять, -ить (ноги); распрот/ирать, -ереть (руки); M *nüt tsäed arkota i jalgad arkota i paamma kanoje eitütüssessi peentärä päälee* nüüd aja käed laiaili ja aja jalad harki ja paneme (su) kanade hirmutiseks peenna peale;

M *sie tsäed argotad i püüteeõ* sa ajad käed laiaili ja püüad (jooksjat).

arkõin J-Tsv., g. -zõõ: -zõ J arglik робкий. – Vt. ka *argaz*.

arkõn/õssa: -õss J-Tsv., pr. -õn J, imperf. -in J araks muutuda напуг/иваться, -аться, робеть, o-; *inimin on arkõnõnnu suurõss põloss* inime ne on suurest tulekahjust araks muutunud. – Vt. ka *argõssua*.

arkõsut/taa Li, pr. -an Li, imperf. -in Li hirmutada пугать, на-; *elä arkõsuta kannaa* ära hirmuta kana! – Vt. ka *argõttaa*.

armaas/si: -s L armsalt мило; *armaass aivuo laulad* laulad väga armsalt.

armaht/aa K-Set. L P, pr. -aan K P, imperf. -iin K halastada смилостивиться; P *jumal armahtaab ja avitap sinua* jumal halastab (sulle) ja aitab sind.

armahta/assa: -ss J-Tsv., pr. -an: -n J, imperf. -azin: -zin J = *armahtaa*; *kõrt jumal armahtab i med'd'e kõhta* kord halastab jumal ka meie peale.

armakka R-Reg.: *armakka tsätte tsäriseni* (Reg. 36) rl.

arm/akka: -õkk J-Tsv., g. -akaa: -õka J pikkkuub, vammus армяк (род кафтана); *kauhtõn dalisko armõkk on üks sama* vammus või pikkkuub on üks ja (see)sama. – Vt. ka *härmaakka, härmaakko*.

armast/aa (M-Set.), pr. -aan: -an M, imperf. -iin = *armahtaa*.

arm/az L P M (K-AI.) -as K-Ahl. R-Lõn. R-Reg. M-Set. Kr -õz J-Tsv., g. -aa L P armas мильяй; L *anna antyõss armaz maa i kalliz õja* anna andeks, armas maa ja kallis oja; P *ätäni kallis kasvattõlijõinõ i armaz armijõinõ* rl. mu isa, mu kallis kasvataja ja armas hellitaja; M *ai siä armaz lahs* oi sa armas laps; J *armõz aik om med'd'e noorusõ aik* armas aeg on meie nooruse aeg.

armaz-virgollinõ: *armaz-virgollinõ* K-Ahl. heade kommetega обходительный; *kui leenet üv-tapõine, ani armaz-virgollinõ* (Ahl. 100) rl. kui oled hea iseloomuga, mõrsja heade kommetega.

armat/oi Li, g. -tomaa = *armõtoinõ*; *armatoi lahsi*; *armattomad lahzõd* vaeslaps; vaeslapsed.

armat/oo P M J -oin ~ -on Lu, g. -tomaa Lu 1. vanemateta, vaene-, vaes- осиротевший; M *see on armatoo lahsi, kummal bõõ isää i emmää* see on vaeslaps, kellel pole isa ega ema; Lu *armatoin tüttõ* vanemateta tüdruk; Lu *armatoin poik* vanemateta poiss; 2. orb, vaeslaps сирота; Lu *näväd on jäätü armattomassi*,

taatta i maama koolivad nad on jäänud vaeslasteks, isa ja ema surid. – Vt. ka *armõto!*¹.

armattoinõ L, g. -zõõ: -zyõ L = *armottoinõ*.

armau/z (R-Lön.), g. -u [?] armastus, hellitus любовь, neга; *veeko tuuli terveittä .. ahavakko armautta* (Lön. 188) rl. – Vt. ka *armo*.

armi/a M (K), pr. -n M, imperf. -zin M hellitada, hellalt, armastusega kohelda ласкать, нежить, голубить; M nii *armizin lassa, a tām ratkõõb itkõa da i kõig* nii hellitasin (= paitasin, rahustasin) last, aga tema aina tõinab nutta ja kõik; M *peenii lahsaa piib armia* väikesi lapsi tuleb hellitada; M *armimma lehmää* hellitame (haiget) lehma.

armija/a R L (R-Reg. P) *harmija* (R-Reg.), g. -aa hellitaja, armastaja (ema v. isa tähistav metafoor rahvalauludes) милующий/ий, -ая, ласкающий/ий, -ая (метафорические обозначения отца или матери в народных песнях); L *antagaa antyõss millõ armijav* rl. andke mulle andeks, hellitajad; R *armas miu armijani elteeni ehitäjani* (Reg. 19) rl. minu armas hellitaja, minu hell ehtija.

armija² M, g. -aa M armee, sõjavägi армия; *poika meni armijaa* poeg läks sõjaväkke.

armijainõ L -aine (R-Lön.) -jõinõ P -õinõ (K-Al.), g. -jaizõõ: -õisõõ K-Al. = *armija*¹; P *ätäni kallis kasvattõlijõinõ i armaz armijõinõ* rl. mu isa, kallis kasvataja ja armas hellitaja; R *ätäni armani armiaiseni* (Lön. 183) rl. mu isa, mu armas hellitaja.

armit/to (L), g. -oo hellitatu, armastatu (eeskätt ema v. tütar tähistav metafoor rahvalauludes) голубушка, милая (метафорическое обозначение дочери или матери в народных песнях); *sie sünnitõlit sünnitõlizeinä õnnõt-tomall aikka armittoni* rl. sa sünnitasid sünnitajana õnnetul ajal, mu hellitatu.

armit/tu (R-Eur. P), g. -uu = *armitto*; P *armittuni, tüärtäni* rl. mu hellitatu, mu tütar.

armiõizuv (K-Al. R-Eur.) hellitaja(ke), armastaja(ke) (ema tähistav metafoor rahvalauludes) ласкающая (метафорическое обозначение матери в народных песнях); K *ai mi hullu med'd'ee enne, alpa armiõizuõni* (Al. 54) rl. oi kui rumal (oli) meie ema, halb meie hellitajake.

arm/o M Li J (K-Ahl. R-Lön. R-Reg. P Kõ), g. -oo J -uo P **1.** arm, halastus, hellus милосердие; P *antagaa millõõ jumalaa armuo perässi* andke mulle (kopikas) jumala armu pärast; Kõ *a miä n tää mitä sinne võroa kannõttii, veelko läzimizess vai mitä siäl armao etsittii* aga mina ei tea, milleks sinna kanti ohvrit, kas haiguse või mille vastu seal otsiti armu (= halastust); M *siin irmud, tänn armõD* (kui surnut viidi

matmisele, pandi lautsõled teele põlema, lapsed hüppasid üle ja ütlesid:) seal hirmud, siin armud; **2.** M hellitus ласка, нега; **3.** hool, hoolitsus забота, попечение; Li *valta võtab õmmaa armoo* riik võtab oma hoole alla. – Vt. ka *armauz, armu*.

armo/a J-Tsv., pr. -n J, imperf. -zin J anuda умолять.

armoja (R-Reg.): *miä tulin tuumin tuojani assozin armojani* (Reg. 21) rl.

armollinõ P-Al. J -line K-Sj. R-Reg. -linen R-Eur. R-Reg. Kõ-Len. -line K-Al. K-Salm.₁ P-Kett. M -liinee K-Ahl. -liin P-Al. -lin Kett. J -inõ L P J, g. -lizõõ J -lise R armulik милостивый; J *tšüü loojalta appia, appia armollizõlta* rl. palu loojalt abi, abi armuliselt; J *alaa tšüüntelii vahaizii, alaa liitsaa armollizõõ* rl. vahakuünalde alla, armulise näo alla (= ikooni alla). – Vt. ka *armullinõ, armõllinõ*.

armo/ossa [?]: -ss J-Tsv., pr. -on [?]: -n J, imperf. -ozin [?]: -zin J = *armoa*.

armoto/i Li, g. -i [?] üksik(uks jäänud inimene) одинокий, оставшийся в одиночестве; *miä õõn armotoi, milla eb õõ tsettää, miä õõn ühsinnää* ma olen üksik(uks jäänud), mul ei ole kedagi, ma olen üksinda; *baabuška õli armotoi* vanaema oli üksik(uks jäänud).

armoto/oo L P (R-Eur. R-Lön. R-Reg.) -uo (P) -o Kõ-Len., g. -tomaä orb, vaeslaps; üksik(uks jäänud inimene) сирота; одинокий, оставшийся в одиночестве; L *itkõvad emälie tšüüneled, a apiat ebõ-lõ armottomiilõ* rl. nutavad emale pisaraid, aga abi (sellest) pole orbudele; P *vaalittuni, valkõajani, jätit sie minua armotomassi* rl. mu laps (sünnitatu), mu valg(us)eke [?], jätsid sa mu üksinda (üksikuks).

armottoi/nõ L, g. -zõõ orb, vaeslaps сирота; *meni tüttärikkõin armottoinõ* läks tüdrukuke, vaeslaps. – Vt. ka *armatoo, armattoinõ, armõto!*¹, *armõtoo*.

arm/uo M, g. -uu arm, halastus; hellus милосердие; ласка; *issuu senelee sihalõõ, kuza seiso pokkoonikka, groba kuza seiso, i juttõõ etti: kuhõ veiv armud, sinne vee irmud, kõlmisõõ; siz ed nõiz kõrtaiv peltšämää pokkoonikkaa* istu sellele kohale, kus lamas surnu, kus seisid puusärk, ja ütle, et: kuhu viisid armud, sinna vii (ka) hirmud, kolm korda (üttele); siis ei hakka sa kunagi surnut kartma. – Vt. ka *armo*.

armullinõ: -ine (K-Salm.₁), g. -lizõõ: -izee K = *armollinõ*.

armõllinõ: -ne J-Must., g. -zõõ = *armollinõ*.

armõto!¹ J-Tsv. (J), g. -i (J) **1.** orb, vaeslaps сирота; *perält izä surma lahs jäi armõtoisi pärast* isa surma jäi laps orvuks; *žaleitõ siä*

minnuu armõtoita haletse sa mind, orbu; **2.** vanemateta, orvuks jäänud, vaene-, vaes- осиротевший; *armõtoill tütõkkõizõll ebõõ issä epko taama* orvuks jäänud tüdrukul ei ole isa ega ema; *armõtoill lahzõll* vaeslapsel. – Vt. ka *armatoo*, *armottoinõ*, *armõtoinõ*.

armõtõlo? Li J, g. -*toma*: -*toma* J armetu, vilets ubogий; Li *ilma peremeessä koto armõtõi* ilma peremeheta (on) maja armetu.

armõtõinõ (J), g. -*zõõ*: -*zõ* J vanemateta, vaene-, vaes- осиротевший; *armõtõiss lass piäb žaleitta* vaeslast tuleb haletseda. – Vt. ka *armatõi*, *armatoo*, *armõtõi*¹.

armõtõloo M Lu, g. -*toma* (Lu) = *armottoinõ*; Lu *mezelokõz jääv niku armõtõtomassi, leski* lesk mees jääb nagu vaeslapsesks.

armõtõtomassi J-Tsv. armutult, halastamatult беспощадно, безжалостно; *mehed on armõtõtomassi lüütü opõizõvargõss* mehed on armutult peksnud hobusevarast.

arnikkaroho Kõ-Set. *arnikroho* Ra **1.** Ra arnika горная арника; **2.** Kõ-Set. võilill одуванчик. – Vt. ka *aarnikk*.

aro K-Ahl. P M Kõ S Lu Li Ra J-Tsv. I (Ränk R) *Appo* Tum., g. *aroo* P M S Lu Li J *aruo* R P *arõoo* M I *aro* Lu J reha грабли; J *einää arota arokaa* heina riisutakse rehaga; M *arossa tuõvad vesized villid tsäätee* rehast tulevad (riisumisel) rakud (vesivillid) kätte; J *einää pieb arõoo päällä kuivattaag* kk. (vihmasel heinaajal öeldi:) heina peab reha peal kuivatama; Lu *arol panna* ühstõiõssõmõd i kõlmõtõiõssõmõt piitã rehale pannakse üksteist või (ja) kolmteist pulka; I *arolla ühtã ammassa eb õõg* rehal puudub üks pulk (ei ole üht pulka); M *arva aro* harv reha; J *riiga arookaa võtõttii õlki viljassa erii, heeno õlki, perrää tappamizõõ* reherehaga võeti õled viljast välja, peened õled, pärast reherehast; J *aroo taakk einã* rehatãis heina; Lu *aro varsijje leikataa tševvãal varraa* kehavarsi (= puid rehavarte jaoks) lõigatakse kevadel vara; J *arõoo piib* rehapulgad. – Vt. ka *einã*-, *rauta*-, *riiga*-, *rook*-, *tara*-.

arõla J-Tsv. (Ra) *arõoa* M, pr. -*n* M J, imperf. -*zin* M J = *arõta*; J *eined on arõttu kokkoo* heinad on kokku riisutud.

arõamiz-ai/ka (K-Al.) riisumisaeg порã грести сено (на сенокосе).

arõossa: *arõlossa* Lu (Li) -*ssa* Lu *arõss* J-Tsv., pr. *arõon*: -*on* Lu Li *arõn* J, imperf. *arõozin*: -*ozin* ~ -*zin* Lu *arõzin* Li J = *arõta*; Lu *einää lagõtõtaa* kuivamaa, *perrää arõssaa, panna* *kokkoo* hein laotatakse kuivama, pärast riisutakse, pannakse kokku; Lu *einää arõojojã* heinariisujad; Lu *menin arõroomaa, piti aro*

kaasa läksin (mõisa heinamaale) riisuma, reha pidi olema kaasas; Lu *rautarõjõõdkaa tarraa arõssaa* raudrehadega riisutakse kõõgivilja-aeda.

arõpii M Lu J-Must. rehapulk зуб граблей.

arõpuu M reharepa колодка, планка граблей (с зубьями); *arõpuu on se, kuhõ isuttaas piib* reharepa on see, kuhu pannakse pulgad.

arõpää Lu = *arõpuu*.

arõlta M Kõ (Kett. K-Ahl. Ra) -*tag* I (Ma) *harõta* J *aarõtag* I, pr. -*an* K M *arõroan* M, imperf. -*zin* M riisuda грести, сгребать, -сти; M *menimmã arõroomaa einoo* läksime heina riisuma; I *tšen einää lüüv tšen arõoav tšen tšäänãv tšen kokkoo paav tšen mitã tiiv* kes niidab heina, kes riisub, kes kaarutab, kes paneb kokku, kes mida teeb; J *pää piitõsiil harõttii* rl. pea piitõsetega rehitõseti. – Vt. ka *arõa*, *arõossa*.

arõttãa M Lu J (K-Ahl. K-Al. P Ja-Al. Li) *harõrot/ta* Lu J (Li Ku) -*ta* J-Tsv., pr. *arõtan* K J -*an* Lu -*õn* J, imperf. *arõtin*: -*in* Lu J **1.** lahti harutada v. teha, laiali lahutada v. laotada распутывать, -ать (нитки), развязывать, -ать (узел), распеленывать, -ать (ребёнка), извлекать, -чь (из чего-нибудь), расстилать, -елить (скатерть), развешивать, -сить (одежду); M *piãv arõttãa niitid, kõvvi puinnaazivad* tuleb niidid lahti harutada, nad läksid kõvasti sassi; K *siz arõtab uzlaa, nãütãb emãlee mitã õssi* (Al. 17) siis harutab kompsu lahti, näitab emale, mida ostis; Lu *avita arõttãa lassa* aita last (mãhkmetest) lahti harutada; Ja *vassa vaatti algõtõttii katusissa kaivõtõttii akanoiss arõtõtõttii* rl. alles vaat alustati, kõunist toodi välja (kaevati), aganatest võeti välja (harutati) lahti; J *nõizõb vihma satama, harõta zont'ik* vihma hakkab sadama, tee vihmavari lahti; J *harõtõõga hursti lavvõlõ* laotage laudlina lauale; J *pãa sõpa kuivõmaa, harõta sõpa harrillãa* pane rõivas kuivama, laota rõivas laiali; **2.** laiali ajada (jalgu, käsi, silmi jne.) расставлять, -ить (ноги), распростирачь, -ереть (руки), разевать, -инуть (рот, глотку), вытаращивать, -ть (глаза); Lu *miã harõtan jalgad, harõtan tšãed* ma ajan jalad laiali, ajan kãed laiali; J *suu harõtõttu kõrvissãa* suu kõrvuni lahti (= naerab palju); Li *arõtti silmãv* ajas silmad pãrani; **3.** K-Ahl. lõhkuda [?], purustada [?] разрушать, -ить [?], разбиывать, -ть [?].

arõtõlla (K-Al.) *harõtõlla* Lu J -*õll* J-Tsv., pr. *arõtõllõn*: -*tõõn* Lu J, imperf. *arõtõllin*: -*tõllin* Lu J frekv. **1.** laiali lahutada v. laotada разгребать; разбросать; Lu *harõtõllãa einiã* lahutatakse heinu (kuivamiseks); Lu *minuu*

pere harotõltii tšen kuhõd: tšen sõtamehessi meni, tšen zavodõl tühhjee, tšem meheel minu pere lahutati laiali, kes kuhu: kes läks sõduriks, kes tehasesse tööle, kes mehele; Lu jõka paikkaa harotõdõv näit, tšen sõttaa, tšen mehel igasse paika laotad neid (= lapsi) laiali: kes (läheb) sõtta, kes mehele; 2. laiali ajada (käsi, jalgu, silmi jne.) распространять (руки), расставлять (ноги), разевать (рот, глотку), вытаращивать (глаза); J ku inimin ep tää mitä tehle, siis tämä harotõdõp silmii ja tsässii kui inimene ei tea, mida teha, siis ta ajab silmad suureks ja laiutab käsi; J harotõdõb jalkoi ajab jalgu laiali; J viroo risilee rivatta tanssizio, harotõlõit haarojaz rl. eesti ristile ilma sääremähis(t)eta tantsisid, ajasid laiali oma harusid (= jalgu); J harotõdõ nütt gorlaa karju nüüd (aja nüüd kõri pärani)!

arovaarsi Lu (M-Len.) rehavars рукоять граблей; M kossiat ševeletaas arovarree kaa, ili vikastee lue kaa (Len. 256) kaared aetakse laiali rehavarrega või vikatilõega.

arpa K L M Lu Li J I (U Kõ) -õ Lu arp Li J-Tsv., g. arvaa L Lu Li J 1. liisk, liisupulk жребий; M sis ku kõig niittü õli mitattu, ees sitä kui nõissaaz lõomää einää, siz vizgataz arvalla siis kui kogu heinamaa oli mõõdetud (= osadeks jagatud), enne seda, kui hakatakse heina niitma, siis heidetakse liisku; M arvolla vizgattii, vizgattii arpa, tšellee miltin pala puutus heideti liisku, kellele missugune (heinamaa)tükk satub; M jõkaizõl õli õma merkki arval, jõka talol igaihel oli oma märk liisupulgal, igal talul; Li sinuu arpa hüppäzi essoo, a minuu jäi jobbaa sinu liisk hüppas esimeseks, aga minu (oma) jäi viimaseks; L arpa hüppeäp soldatissi liisk langeb sõduriks(minekule); 2. liisuga saadud osa küla ühisest heinamaast участок покоса, доставшийся по жребию; J eestä tsüllää niittüd jagõta arpoisi, siis vizgõta arpoill, tšelle miltäin arp puutus esiti jagatakse küla heinamaad osadeks, siis heidetakse liisku, missugune osa kellelegi satub; Lu jõka ainago õmaa arpa lei igaiüks niitis oma heinamaaosa; ■ M arvoll tsäütii käidi (nõia, arbuja juures) ennustamas; K arponikka vaatab arvolla karttoikka, mitä leev arbuja ennustab kaartidega, mis tuleb; I arponikka tääb arvolla, juttõdõp što nii leev arbuja ennustab, ütleb, et läheb nii. – Vt. ka einä-, mettsä-.

arpapulikka (M) liisupulk жребий; arpapulikad õlivad liisupulgad olid.

arpoa K M (P) -ua Kõ, pr. arvon M, imperf. -ozin M ennustada гадать, ворожить, диал. арбовать; P mustalain millyõ arpo mustlane

ennustas mulle; K arvottii tširjass ennustati raamatust; Kõ karttaill arvottii kaartidega ennustati. – Vt. ka arvattoa, arvotõlla.

arpoittaa J = arvottaa^a; jagõttii arpoittaa niittü heinamaa jagati liisuga.

arpoja L P J, g. -aa J = arponikka; L arpoja on tšen karttiill vaatab, i vetie vaattaas ennustaja on, kes kaartidega ennustab, ja vette vaadatakse; J arpoja sis teeb vee ja siz lugõb vette posija teeb siis vee ja loeb vette (haiguse ravimiseks).

arponikka K L P Kõ I, g. -aa arbuja, ennustaja; (küla)tark, posija гадалка, вороже/й, -я; знаха/рь, -рка, диал. арбуи; K arponikka vaatab arvolla karttoikka, mitä leev ennustaja ennustab kaartidega, mis tuleb; K ko tulid läsimää, ain menid arponikkalõ, arponikka nõvvo kui jäid haigeks, läksid ikka (küla)targa juurde, tark andis nõu. – Vt. ka arvaaja.

arpulli M, g. -ii arbuja, ennustaja; (küla)tark, posija; nõid гадалка, вороже/й, -я; знаха/рь, -рка, диал. арбуи; колду/н, -нья; M tsäü arpullilõdõ. arpuli viskaav karttilailõdõ i juttõdõv, mitä sillõ leev mine ennustaja juurde. Ennustaja paneb kaarte ja ütleb, mis sulle tuleb; M arpuli vaattõ karttijõ pääle i vaattõ tsämmelee pääle ennustaja vaatas kaarte ja vaatas kätt; M arpuli mustalain tuli arpoama ennustaja mustlane tuli ennustama; M tuli tšen läsimää vai mitä, siz mentii senele arpullilõdõ. siis arpuli siäl mitä pooškoroitti kõig luši, i vot senessä saati appia rahvaz jäi keegi haigeks või mis, siis mindi selle posija juurde. Siis posija seal midagi posis, kõik luges, ja vaat sellest sai rahvas abi; M õlivad arpulid, pahhaa tetšivõd olid nõiad, tegid halba. – Vt. ka arvaaja.

aršina K L M Lu Ra -šina M Lu (K-Al. Li J-Must.) -šin J-Tsv., g. -inaa L Lu Ra -šinaa Lu J -šina J 1. arssin аршин; M nüd on metrad, a eellä õltii arššinaõ nüüd on meetrid, aga enne-malt olid arssinad; Lu nell'ä vaassaa, se on arššina neli vaks, see on arssin; M kase lauta on piituuhta kaks aršinaa see laud on kahe arssina pikkune; 2. arssin, arssinapuu аршин, линейка длиною в один аршин; J roznošikk mittap siitsa arššinaka rändkaupmees mõõdab siitsi arssinaga; L a to miä ... sinnua aršinaakaa lüõn aga muidu ma ... lõõn sind arssinapuuga.

aršinka M, g. -aa arssin аршин.

artelšikka Lu, g. -aa Lu abikokk, koka abi (laevas) помощник кока (на судне).

arto/z Ra, g. -hsõd: -sõd Ra = artuz.

artši Kett. K-Ahl. L P M S Lu J-Tsv. I (Kõ) arki Lu Li Ra J-Tsv. Арчи Tum., g. argõd M S Lu Ra 1. paastuväline toit скоромная пища; I tuli

suuri pühä, arkõa ep piäg süüvväg tuli suur paast, paastuvälist toitu ei tohi süüa; S seitsee nätelii arkõa eb annõttu seitse nädalat ei antud paastuvälist toitu; Li sis ku tuli enipäivä, sis taas süüti arkiä siis, kui tulid lihavõtted, siis taas söödi paastuvälist toitu; Kõ pühäd päiväd õlivad veel viijes päivä i kolmas päivä jõka näteeli, ep sööti arkõata paastupäevad olid veel reede ja kolmapäev iga nädal, (siis) ei söödud paastuvälist toitu; 2. paastuväline aeg мясоед; I a kõõs enipäivä jo tuli sis kõittsi ... artsi tuli aga kui tulid juba lihavõtted, siis kõik ... tuli paastuväline aeg; P arkõn süüti kapusaa rokkaa paastuvälisel ajal söödi kapsasuppi; J arki söõs lei tirile paastuvälisest toidust tekkis kõhulahtisus; M artsi süümäd (Set. 56) paastuvälised toidud; ■ Арчу неүву (Тум.) ~ J artsi päiv argipäev; J artsi päivenne tehä tüüt argipäeval tehakse tööd; J artsi päiviizet sõvad argipäevased rõivad.

artsimeno M = artsisöömä; kõõz artsi, artsimenod, sis tšihutattii liharokka kui (oli) mittepaastuaeg (ja olid) paastuvälised toidud, siis keedeti lihaga kapsasuppi.

artšipäivä K M Lu Li artšipäivä M Li 1. argipäev будний день; M artšipään tehäs töötä argipäeval tehakse tööd; M praaznikkapäivüllä siz õli need õsõttu sõvad niku, a too artšipään õli kõik kotokuottu pühade ajal, siis olid need nagu ostetud rõivad, aga muidu, argipäeval, olid kõik kodukootud; Lu vot sitä viisii enne veitetti nooristo pühapäiväd i ohtogossa artšipäiväd vaat sedaviisi veetis noorsugu ennemalt pühapäevad ja argipäevaõhtud; M nätilpäivä ebõ õ artšipäivä, töizõt päivät kõikii kutsuass artšipäiväd pühapäev pole argipäev, kõiki teisi päevi kutsutakse argipäevadeks; 2. paastuväline päev скоромный день; Li pühäpanekki on viimine artšipäivä enne suurta pühää paastu algus on viimane paastuväline päev enne suurt paastu. – Vt. ka artšipäivikko.

artšisapana (Ra) argipäeva-s. (vadja naise vanaaegne linikutaoline peakate будничный женский головной убор типа покрывала); i tšerikoosapanad i pühäsapanad i artšisapanad i üüttää õlti sapanot pääz ja (olid) kiriku-s-d ja pühade-s-d ja argipäeva-s-d ja öösiti(gi) olid s-d peas.

artšisínak/ka ~ -k Li (linane sinist värvi) argipäevasarafan будничный (синий холщевый) сарафан; a artšisínakk see õli veel prostoi, sellä nappui böllu kassin eezä aga argipäevasarafan, see oli veel lihtne, sellel polnud nõõpe siin ees.

artšisöömä M paastuväline toit скоромная

пища; pühäsöömä on tehtü seemee võilla, a artšisöömä – siäl i lihhaa, siäl i piimää, võita, siäl on kõig paastutoit on tehtud taimeõliga, aga paastuväline toit – seal on liha, seal on piima, võid, seal on kõik(e).

arttleli K P M Lu I (Kõ-Len. Li J-Tsv.) artelli (Ränk) -õli Lu J-Tsv., g. -elii K P M Lu -õlii Lu J 1. nooda- või paadimeeskond, -ühistu (püügivahendi ühiseks kasutamiseks) артель (промысловая, рыбацкая); Lu tšümmee entšii õli arttelis, ku tšüüti nootall kümme inimest oli meeskonnas, kui käidi noodal; Lu vennee arttõli õli nell'ä i viis entšii i kuus paadiühistus oli neli ja viis inimest ja kuus; J pääzin õsamesessi arttõlisõõ pääsesin osanikuks (nooda)-meeskonda; 2. hulk, rühm, kamp; parv группа, толпа, ватага; стая; косяк; P kui üpsinää miez menep sinne naisii arttelisüõ kuidas mees läheb üksinda sinna naiste hulka; I arteliza sõisõvad kogoza, pajattavad seisavad rühmas koos, räägivad; M menimää pihkumäjelee laulamaa kõikõõ artteliikaa läksime Pihkumäele laulma kogu kambaga; M kala kuttõõb, sis tam tuõv suurõõkaa artteliikaa (kui) kala koeb, siis ta tuleb suure parvena. – Vt. ka nootta-

artteli/a L artelia (K-Al.), g. -a hulk, rühm, kamp группа, толпа, ватага; L õli suuri artelia tüttärii kopitõttu oli suur hulk tüdrukuid (kokku) kogutud; L pojokkõizõd mentii ühtie puolyõ artteliaasyõ poisikesed läksid (= kogunesid) ühele poole kampa.

artteli-vene J (paadi)meeskonna v. -ühistu paat артельная лодка.

artu/sa I, g. -zaa = artuz, naizõt tõivad artusaa naised tõid pühitsetud kirikuleiba.

artu/z M Li, g. -hsõõ [?] pühitsetud kirikuleib артос (хлеб, освященный в первый день пасхи); M peerrää enipäivää, esimeizel nätilpäivää sitä artussaa antaaš tšerikkõz. mokoma valkõa leipä, pikkaraizõv palokkõizid antaaž pärast lihavõtteid esimesel pühapäeval antakse seda pühitsetud leiba kirikus. Niisugune valge leib, väikesed tükikesed antakse. – Vt. ka altusi, artoz.

arvla K-Ahl. P M Ja-Len. Lu Li Ra J I (Kett. K-Al.) -õ J-Tsv. arv Ra J-Tsv., g. -aa P M Lu J 1. harv, hõre редкий; M riiga-aro, se on arva aro rehereha, see on harv reha; P gruõjatass iestä arvaa gruõjatiikaa tuulatakse algul harva sarjaga; J arvaa võrkkoo peen kala ep puutu harva võrku väike kala ei satu; Lu saunaa sillad on tehtü arvad, jod mennüüz [= menneiz] vesi läpi saunapõrandad on tehtud harvad(est laudadest), et läheks vesi läbi; Ra se on arv kui arakaa pesä see on hõre nagu haraka pesa; Lu

nõmmõl on arva mettsä nõmmel on hõre mets; J arva sitss hõre(dakoeline) sits; Lu häkä-pilved, matalall tsävvä, eväd õd paksud, arvat pilved udupilved, liiguvad madalal, ei ole tihedad, hõredad pilved (on); Lu *se on arvaa par-raakaa* see on hõreda habemega; Lu *arvaa luntaa saav* hõredat lund sajab; **2.** temp. harv редкий; Lu *mi süveb meri, se tuõp kõrkaapi ja arvapi lainõ* mida sügavam meri, seda kõrgem ja harvem tuleb laine; J *arv kõrt, ku tämä tuõb meile* harva (harv kord), kui tema tuleb meile. – Vt. ka *arvakkõin, arvikko, arvõin*.

arv/aa Li **1.** harva изредка; *tämä meil on arvaa, tsävüv arvaa* ta on meil harva, käib harva; **2.** harvalt, hõredalt редко, неплотно; *latti on se ruugussa tehtü laki; nämä võissa olla plotnossi, a võissa õll i arvaa* laudi on see latidest tehtud lagi; need (= latid) võivad olla tihedalt, aga võivad olla ka harvalt. – Vt. ka *arvassi, arvastaa, arvoiltaa, arvokkõizõd, arvõd*.

arvaaaja K-Ahl. Lu (P) -õ Lu, g. -aa **1.** K-Ahl. ennustaja гадалка; **2.** arusaaja, mõistev, tark догадливый; Lu *se on arvaaaja inemin, kumpa tõissa arvaav* see on arusaaja inimene, kes teist mõistab; **3.** P nõuandja [?] советчик [?]. – Vt. ka *arpoja, arponikka, arpuli*.

arvagoit/taa ~ **-ta** M, pr. -an M, imperf. -in M harvendada; harvaks v. hõredaks teha (ka impers.) прорө/живать, -дить; разрө/жать, -дить, раз/гонять, -огнать (также безл.); *ku tsülväd markofkaa i tuõv tsastõissi tsülvü, sis ku nõõv maa päälee, sis piäv arvagoitta* kui külvad porgandit ja külv tuleb tihe, siis kui (porgand) tõuseb üles (maa peale), siis tuleb harvendada; *taivas seltseneb, pilved arvagoitav* taevas selgineb, ajab pilved laiali. – Vt. ka *arvõttaa*.

arvakkõin Lu, g. -zõd Lu harv редкий. – Vt. ka *arva, arvikko, arvõin*.

arv/altaa: -õltaa J-Tsv. harvalt, aeglaselt раздельно (o произношении), медленно; *elä pajat nii tsüire, pajat arvõltaa* ära räägi nii kiiresti, räägi aeglaselt. – Vt. ka *arvokkõizõssi, arvokkõizõd, arvõd*.

arv/assi: -õssi J-Tsv. -assig I harva изредка; I *arvassig õõt kotona* harva oled kodus; J *sukulaizõt tsävvä meill liika arvõssi võõrõziz* sugulased käivad meil väga harva külas. – Vt. ka *arvaa, arvoiltaa*.

arv/astaa: -õstaa J-Tsv. = *arvassi*; *ize õõd naapuri, a nii arvõstaa tsävüd meill* ise oled naaber, aga nii harva käid meil; *jürimizzell to sakkassi, to arvõstaa lüüp tult* müristamise ajal kord sagedasti, kord harva lööb tuld.

arv/lata K P M Kõ Lu J Ku (R-Lön. L Ja-Len.) -õta ~ -õtõ Lu -õt J-Tsv. -atag I, pr. -aan K R L P M Kõ Lu J Ku -an J, imperf. -azin M Lu -õzin Lu J -azii I **1.** ära arvata, mõistatada угад/ывать, -ать, разгад/ывать, -ать; K *arvaa, tsen on arva* ära, kes on; Lu *miä nee arvotussõd arvaan* ma arvan (mõistatan) need mõistatud ära; Lu *ku arvaap tõin, kumpõ kõrvõ helizev, siiz mainitaa üvässi* kui teine arwab ära, kumb kõrv heliseb (= lööb pilli), siis räägitakse head; **2.** aru saada, mõista; osata пон/имать, -ять, разуметь; уметь; J *hullukkõin lahs eb arva, mitä tälle pajatõta* rumal (väike) laps ei saa aru, mida talle räägitakse; Lu *kõik tämä arvaav* ta saab kõigest aru; M *arvaamizõss arvaav, a pajattaa ep tunnõ* aru ikka saab, aga rääkida ei oska; Lu *tõin tõizõlt arvõtaa tuskaa* mõistetakse teineteise muret; Lu *se on älikäz inemin, kumpa tõissa arvaav* see on tark inimene, kes teist mõistab; Lu *siitä miä en arvaa jutõlla* seda ma ei oska öelda; I *tämä tozo arvaav täap kasta azzaa* ka tema oskab, teab seda asja; **3.** mõelda, arvata, oletada думать, полагать, реш/ать, -ить; Lu *peremmez arvaz jott tämä tahop tsintaita vargassaa* peremees arvas, et ta tahab kindaid varastada; Lu *mie arvaan, što tätä veijää jaamaa* ma arvan, et teda viiakse Jamburgi (= Kingisseppa); **4.** teada saada узна/вать, -ть; M *miä tahõn arvata, kussa tsüülässä tämä on* ma tahtsin teada saada, kust külast ta on; I *eellä en täätännüm miitäid, a nüt kõittsi arvazii* enne ma ei teadnud midagi, aga nüüd sain kõik teada; ■ M *mie tätä aivo üvvii arvaan* ma pean temast väga lugu; Lu *izze on vad'd'alain, a soikkolass idgõv. arvaa* ise on vadjalane, aga itkeb isuri keeli. Mõtle ometi!; P *a üpsi pojo õli tarkka, arvas tüvie tulla* aga üks poiss oli tark, otsustas juurde tulla; Lu *tämä ettee arvaav i tõizõd eloo* tema ennustab ette ka teise (inimese) elu. – Vt. ka *arvoa, arvoittaa, arvutõlla, arvõlla*.

arv/attava: -õttõva J-Tsv. muidugi, arusaadavalt разумеется.

arvat/toa Lu, pr. -on Lu, imperf. -tozin Lu = *arpoa*; *mustalain arvatov* mustlane ennustab.

arvatul/z K P M, g. -hsõd = *arvotuz*.

arvatõ/z: -s M-Set., g. -hsõd: -ssõd M = *arvotuz*.

arvauza K: *onko luikkoni luguza, onko anet arvauza* (Ahl. 102) rl. kas mu luik on alles [?], kas haned on olemas [?].

arvautõlla P, pr. -tõlõn, imperf. -tõlin frekv. mõistatada lasta загад/ывать, -ать, давать загадки, дать загадку; *mäntsiaäss arvautõllass* mängitakse, lastakse mõistatada. – Vt. ka *arvõittaa, arvotõlla, arvutuaa*.

arvik/ko Lu, g. -oo harv, hõre редкий; *arvikko mettsä* harv mets. – Vt. ka *arva, arvõin*.

arvo P Lu Li J (K M Kõ Ra I Ku), g. -oo Lu J 1. aru, mõistus ум, разум; J *vohmall bõlõ arvoa* rumalal pole aru; P *millõ niku arvua antõ pähie* mulle nagu anti (andis) mõistust pähe; J *tuhmõlõõ poigõlõõ isätsi arvoa pähää p* [= ep] paa rumalale pojale ei pane isagi mõistust pähe; Li *se piäb arvoookaa tehä* seda tuleb teha arukalt (mõistusega); J *tämä on nii paha arvoka, täüz durakk* ta on nii kehva aruga, päris loll; J *peenee arvoka* vähese aruga; J *tülpää arvokaa* nüri mõistusega; J *lühüid arvo* lühike aru; 2. mõistatus загадка; Lu *suuto anti kõlmõd arvua* kohus andis kolm mõistatust; ■ J *kahõ arvokaa inimizekaa* *kuitsi et saa kokkoo* otsustusvõimetu inimesega ei saa (sa) kuidagi hakkama (= kokkuleppele); P *ep tämä saannu arvua mitä miä* *tällie pajatin* ta ei saanud aru, mida ma talle rääkisin; Li *segotat kõik ühtee, a izzee et saa mittää arvua* ajad kõik segi, aga ise ei saa midagi aru; J *vai tämä metsälin saab üvüsüzess arvoa* või tema, metsaline, saab headusest aru!; J *tüüll ebõõ arvoa, epko õttsa* töö ei ole aru ega otsa; J *pitäväd arvoa* arutlevad, peavad aru. – Vt. ka *arvotuz*.

arvo/a ~ -ua Lu, pr. -on Lu, imperf. -ozin Lu mõtelda, arvata думать, гадать; *rikaz meez arvo, arvo, a jakkaa ep tuntõnuv* rikas mees mõtles, mõtles, aga jagada ei osanud. – Vt. ka *arvata*.

arvoiltaa J-Tsv. = *arvassi*; *arvoiltaa tsäüb meit katsomõz* harva käib meid vaatamas.

arvoiltaa (P) -ttaa J -tta J-Tsv., pr. -itan P -tõn J, imperf. -itin: -tin J 1. ära arvata, mõistatada отгадывать, -ать; P *a üõs arvoitas, tsell on* aga üks (mängijatest) mõistatab, kellel on (otsitav ese); 2. mõistatust esitada загадывать, -ать, дать загадку; J *miä sillõ arvotõn arvotusõ, a siä arva* ma ütlen sulle mõistatuse, aga sina mõistata ära. – Vt. ka *arvata, arvautõlla*.

arvokkõizõs/si: -s M harvalt, aeglaselt редко; *arvokkõizõss asattõli* astus aeglaselt (= harva sammuga). – Vt. ka *arvaltaa*.

arvokkõizõõ ~ -õ M *harvokkõizõõ* Lu harva; harvalt, aeglaselt изредка; редко; M *kloppi-loja aintaki puisizi koiza on. arvokkõizõõ, no aintaki puutus* lutikaid siiski puumajades on. Harva, kuid siiski juhtub (olema); Lu *harvokkõizõõ puuttu aijgerja* harva sattus (õnge) angerjas; M *täm arvokkõizõ asattõõv* ta astub aeglaselt (= harva sammuga). – Vt. ka *arvaa, arvaltaa, arvõõ*.

arvõlin J-Tsv., g. -zõõ tark умный, смыш-

лёный; *arvolin lahs, jo peenenne saab jutuss arvoõ* tark laps, juba väikesena saab jutust aru.

arvottaa¹ M Lu adv. liisuga, liisu abil по жребью; M Lu *niittü on jagõttu arvottaa* heinamaa on jagatud liisuga; M *nurmõza põlloõ on jagõttu tooz arvottaa* põllumaal on põllud jagatud samuti liisuga. – Vt. ka *arpoittaa*.

arvot/taa²: -ta J-Tsv., pr. -an: -õn J, imperf. -in J liisku heita бросать, -ить жребий; *jok arvo-titt? – jo!* – *tõelle arp hüppez?* kas heitsite juba liisku? – Jah! – Kellele liisk langes?

arvotu/z P M Lu J (Ja-Len.) -s J-Must., g. -hsõõ: -ssõõ M -sõõ ~ -sõ J mõistatus загадка; J *miä jutõn arvotusõ, a siä arva* ma ütlen mõistatuse, aga sina arva ära; M *lahzõt tõin tõizõõlõ pajat-taaz arvotussia* lapsed ütlevad üksteisele mõistatusi. – Vt. ka *arvatuz, arvatõz, arvo, arvutuz, arvõtuz*.

arvotõlla (R-Lõn.) -õll J-Tsv., pr. -tõlõn: -telen R-Lõn. -tõõn J, imperf. -tõlin J frekv.

1. (ette) aimata, ennustada загадывать; J *jõka inimin arvotõõõ õmass tulõmizõss* aga inimene ennustab (endale) oma tulevikku; 2. mõistatust esitada загадывать, давать загадки; J *lahzõd arvotõlla tõin tõizõõlõ arvotussii* lapsed ütlevad üksteisele mõistatusi; J *ain veel arvotõõtt ja ett võinõ arvõt* aina veel esitate mõistatusi ja ei suuda vist ära arvata. – Vt. ka *arpoa, arvautõlla*.

arvu Lu, g. -uu arv [?] число [?]; *jõka arvu õli kahs savvua* iga arv oli kaks kaigast (= iga mängija viskas oma mängukorral kaks kurnikaigast).

arvukkõizõõ Li *harvukkõizõõ* J-Must. harvalt, hõredalt редко; Li *õssi kahs arssinaa, sis teltsi arvukkõizõõ kasse* ... *sklatkõõ* ostis kaks arsinat (riiet), siis tegi harvalt sellesse ... voldid (tegi harvad voldid). – Vt. ka *arvaa*.

arvut/taa (J), pr. -an, imperf. -in mõistatada anda загадывать, -ать, давать загадки, дать загадку; *siä maamõ meilee arvutti ain* seda (mõistatust) andis ema meile alati mõistatada. – Vt. ka *arvautõlla*.

arvutu/z: -s M-Set., g. -hsõõ = *arvotuz*.

arvutõlla: -õll J-Tsv., pr. -tõlõn: -tõõn J, imperf. -tõlin J frekv. ära arvata, mõistatada гадать; *nämä arvutõlla, tsene on levvetüõd rahad* nad mõistatavad, kelle oma on leitud raha. – Vt. ka *arvata, arvõlla*.

arvõin J-Tsv., g. -zõõ J = *arvikko*; *arvõin sits* hõre(dakoeline) sits.

arvõlla (M), pr. -õn M, imperf. -in M = *arvutõlla*; *miä arvõlin, arvõlin, en võinnu arvata* ma arvasin, arvasin, (aga) ei suutnud ära arvata.

arvõttaa Li (J), pr. *-an*: *-õn* Li, imperf. *-in* Li harvendada разре/жать, -дять; Li *perrää tsülvöö borkkõnõ kazvab tihtii, siz vot näitä arvõttaaz* pärast külvi kasvab porgand tihedalt, siis vaat neid harvendatakse; J *tšezäll arvõtõtti nagriissa* suvel harvendati naerist. – Vt. ka *arvagoittaa*.

arvõtu/z Lu Li, g. *-hsõõ = arvotuz*; Lu *neit arvõtussia miä em vöi arvõta* neid mõistatusi ma ei oska (suuda) ära arvata.

arvõõ Kett. P M *-yõ* P *-õ* M = *arvokkõizõõ*; P *aryõ on õllu mokoma kuiva tševäd* harva on olnud niisugune kuiv kevad; P *arvõõ orjad asõlõvad* rl. harvalt (= aeglase sammuga) orjad astuvad.

arõ/ta M *harõta* (J-Tsv.), pr. *-nõv* M, imperf. *-ni* M lahti hargneda; laiali minna распус/каться, -титься, расходиться, разойтись; M *kõõz arõnõv kassa, siiz meed mehele senel vootta, a ku eb arõnõ, siiz isud tütterikkon* kui (vilja) palmik hargneb lahti, siis lähed sel aastal mehele, aga kui ei hargne, siis istud tüdrukuna (edasi); M *katokkaniitti tožo vöib arõta, ku et paa õtt-saa tšiin* rulliniit võib ka lahti hargneda, kui sa ei pane (niidi) otsa kinni.

asah/taa: *-aag* I, pr. *-aan*, imperf. *-iin* = *asattaa*; *õli asahtannut tšivilee* oli astunud kivile.

asat/taa M, pr. *-an ~ -taan* M, imperf. *-in*: *-tiin* M astuda ступ/ать, -ить; на- (ногой); *a kui rikkaud mennä sinne pääl'ee, asatad jalkoo, i vöid mennä üli päätä upota sinne, sil'niisee* aga kui juhtud minema sinna peale, astud (kor-raks) jalgadega, ja vöid minna üle pea, uppuda sinna laugastesse; *se lauta ep kestä, asattaa jalgaakaa pääle, siz eb nõiz järäämää* see laud ei püsi (saagimise ajal paigal), astu jalaga peale, siis ei hakka rappuma; *emmä saa tšävvä, emmä saa asattaa kuiniiv, niku klažzii päällä meemmä* me ei saa (rahesajus) käia, me ei saa kuidagi astuda, läheme nagu klaasi peal. – Vt. ka *assua*.

asat/õlla ~ azatõlla M, pr. *-tõlõn*: *-tõõn* M, imperf. *-tõlin* M frekv. ← *asattaa*; *tšennät emmä saa asattaa, niku kane klazije päälee asattõõmma* paljajalu me ei saa astuda (rahe-teradele), nagu klaasi(tükki)de peale astume; *tämä azatõli kahs arkkamussa etezi* ta astus kaks sammu edasi; *arvokkõizõss azatõli* astus aeglaselt (= harva sammuga). – Vt. ka *azõlla*.

asepaikka vt. *asõpaikka*.

asfal'titi M J-Tsv., g. *-ii* J asfalt асфальт.

asi [< e?] J-Tsv. *azi* Lu, g. *azii*: *azi* J (abstraktne) asi, tegu, toiming дело; Lu *azi meni laatuu* asi sai korda. – Vt. ka *azza*.

asiainõ (R-Lõn. R-Reg.): *sihe istuje, imoini, asiaine velvüeni* (Lõn. 689) rl.

asopaikka: *azopaika* [sic!] ~ *ozopaikka* [sic!] R-Reg. = *asõpaikka*.

azza vt. *azza*.

assia¹ vt. *astia*.

assia² vt. *azza*.

assikkõ vt. *astikkõ*.

assia vt. *aissia*.

asso/a (K-Al. R-Reg.), pr. *ason*, imperf. *-zin* R = *assua*; R *miä tulin tuumin tuojani assozin armojani* (Reg. 21) rl.

assu/a (K-Ahl. R-Reg.), pr. *asun*, imperf. *-zin* astuda ступ/ать, -ить; K *kuhõ issubi imoni, asub ainia velvüeni* (Ahl. 92) rl. kuhu istub mu armsam, astub mu ainus vennake. – Vt. ka *asattaa*.

astavapii Kõ äkkerpulk зуб бороны.

astavaraami Kõ äkkeraam рама бороны.

ast/i M, g. *-ii* M = *astia*; *mitä siell astii all on* mis seal astja all on?

ast/ia Kett. K P M Lu J I *-ija* Li I *-ja* Lu J-Tsv. (Ra) *ast'sia* Ku *assia* K-Ahl. Lu-Must. *Acmia* Pal.₂ *Ácmia* K-reg.₂ Ii-reg.₁, g. *-iaa*: *-ijaa* Li *-jaa* Lu astja, tõrs, vaat кадъ, кадка, чан; Lu *se õli astja, kuza piettii kapussaa i ližxaa* see oli astja, kus hoiti kapsaid ja liha; Lu *rahka pan-tii astiaa* kohupiim pandi astjasse; M *astial on kõm jalkaa* astjal on kolm jalga; M *astiall on varo* astjal on vits; Lu *astjal on kõrvad i katto on pääl* astjal on kõrvad ja kaas on peal; Lu *perrää nõistii tetsemää niku kirstud ne astiad* pärast hakati tegema neid astjaid nagu (riide)-kirstud; Lu *usattia viiz meni vettä, nii suurõd õltii, kõik pašti-i iuhellaizõd need astiad* õltii toobrit viis läks vett, nii suured olid, kõik peaaegu ühesugused need tõrred; Li *õka astijall õma katto* vs. igal astjal oma kaas; M *bumizõb niku tühjä astia* kk. kõmised nagu tühi vaat; Lu *lihane assia, rautanõ vitsa?* – Sõrmi *ja sõrmus* (Must. 160) mõist. lihane astja, raudne vits? – Sõrm ja sõrmus; Lu *kapusaa astiad* kapsaastjad; M *õlud astia* õlle käimatõrs; Lu *tšäükki astja* (õlle) käimatõrs; K *tšihutõz astia* õlletegemisnõu, käimatõrs; Lu *saunaz õli vesi astia* saunas oli veetõrs. – Vt. ka *javo-*, *juuttši-*, *kapussa-*, *latõ-*, *laõ-*, *liha-*, *sõpa-*, *taari-*, *tšäü-miz-*, *õlud-*.

astilkkoo Kett. Ränk M I, g. *-koo* M *-kkoo* I astja; pütt кадъ, кадка; I *astikkoo päällä on varo* astja peal on võru; M *astikkoz õli naka* astjal oli naga; I *on kapussaa astikko* on kapsaastja; I *varogaa paad astikkoo* kohupiima paned pütti. – Vt. ka *leipä-*, *tõrva-*, *õlud-*.

astik/kõ J-Must. (Lu-Must.) *assikkõ* J-Must., g. -õd pütt кадка; Lu *piimä maissab astikõla* (Must. 160) piimal on püti maitse (juures).

astin Ränk = *astikko*.

astivoilta: *ast'ivoita* (Ku), pr. -n, imperf. -zin äestada борон/овать, -ить; *nüd lampaita elä lazze künnēt'süü ehki ast'ivoistuu päällä* nüüd ära lase lambaid küntu või äestatu peale.

ast/ova Lu -ava Kõ *aštava* P-Len., g. -ovaa Lu äke борона.

ast/raga Kett. M Lu Li J -rõgõ Pi Ke J -õrga Li, g. -ragaa M Lu J ahing, västar острого; M *astragaakaa tappaas kalloo* ahinguga püütakse (tapetakse) kalu; M *astragall on terävät piiv i piittä varsi* ahingul on teravad harud ja pikk vars. – Vt. ka *aštalka*.

asturvas, asturvaz vt. *asõtturvaz*.

asu M Lu Li J-Tsv. I, g. *azuu* Lu Li *ažžu* M *azu* J I. tööriist; asi, ese орудие (труда), инструмент; вещь, принадлежность; M *võimma mennä kallaa püütämää, asu on valmiz* võime minna kalu püüdma, tööriist (= õng) on valmis; M *kui tšen juttõõv, riissa i asu, se on ühskõig* kuidas keegi ütleb, riist või (ja) tööriist, see on üks ja sama; M *seppää azud* sepa tööriistad; M *painopää-kuraz, kase kuraz on meehii asu* liigendnuga, see nuga on meeste asi; I *eläg võtag minu asuloja* ära võta minu asju; 2. (toidu)- nõu, anum посудина, сосуд; Lu *pulmõz piäv õlla pall'o asui, harttsua täün pulmas* peab olema palju (toidu)nõusid, toitu täis; Lu *asu on pata, paŋki* anum on pott, pang; Li *piimä maistab azul* piimal on nõu maitse; Lu *naapuriss mie pikkarazõd azuukaa tõin süttä* naabrilt tõin väikese anumaga sütt; Lu *elä kokkaa nii kõvassi glazissa assua, meeb rikkii* ära koksa nii kõvasti klaasnõu, läheb katki; Lu *puu asu võib õlla kõik, mikä on puussa tehtü: lännikõd, paŋgid, ušativ* puunõu võib olla kõik, mis on puust tehtud: lännikud, panged, toobrid; 3. laev судно; Lu *tuli suur tuuli, vei tšivije pääl i rikko azuu* tuli suur tuul, viis kivide peale ja lõhkus laeva. – Vt. ka *azõ*.

asua [?] (R-Reg.): *lintu asub puulla* (Reg. 12) rl.

asukaappi M Lu 1. M tööriistade kapp шкаф- (чик) для рабочих инструментов; 2. Lu nõudekapp шкаф(чик) для посуды, посудник. – Vt. ka *azõkaappi*.

asu/ma: -m J-Tsv., g. -maa J asi вещь, принадлежность; *kõik talu asutõd on tultu vanassi* kõik talu asjad on jäänud vanaks.

asuvainõ (R-Reg.): *azuvainen velvüeni ala jal-kuje jumala* (Reg. 12) rl.

asõ M, g. *azõd*: *azõd* M = *azõ*; *kase asõ voo-*

taav see nõu jookseb; *tühjä asõ tühi* (toidu)- nõu; *vahtšinõ asõ* vasknõu.

asõh vt. *azõ*.

asõlaut/oo ~ -o M nõuderiil полка для посуды, посудник; *asõlautoolla ovað aššõdõ* nõuderiilil (toidu)nõud. – Vt. ka *azõlautoo*.

asõmõlla: -I [*e?*] Li asemel вместо, взамен; *enne kui böllu rautalukkuja, siz õli lukuu asõmõll salapulikka* enne, kui polnud raudlukke, siis oli luku asemel salapulik.

asõpaikka: *asepaikka* K-Ahl. koht [?], asupaik [?] пристанище [?], прибежище [?]; *anna siha silmäleni, asepaikka ainialeni* (Ahl. 95) rl. *anna* koht mu silmale, asupaik [?] mu ainsale. – Vt. ka *asopaikka*.

asõttur/vaz vdJL -vas ~ *asturvas* ~ -pa [sic!] Ränk *asturvaz* I ahjuäärne pink, astmelaud ahjule ronimiseks скамья, ступень(ка) для залезания на печь.

asõvainõ (R-Reg.): *kuhe istzub imoni asevainen velvüeni* (Reg. 29) rl.

asõõ (P), g. *assõmõd* (jala)aste, samm шаг; *i jõka jalga assõmõlla panõtõltavassi* rl. ja igal sammul tagaräägitavaks.

aštalk/a (Lu), g. -aa = *astraga*; *aštalkakaa püüvvettii angriat. piittä varsi ja kokav õltii* ahinguga püüti angerjat. Pikk vars ja konksud (= teravad harud) olid.

aštava vt. *astova*.

azaille vt. *azõlla*.

azatõlla vt. *asatõlla*.

azbuk/ka Li, g. -aa Li tähestik алфавит, азбука; *tširja õli bukvar;* *a bukvariz on vet' süämmessi* *azbukka, azbukaa need bukvað* raamat oli aabits; aga aabitsas on ju sees (sisuks) tähestik, need tähestikutähed.

azbukkatširja ~ *azbuka-tširja* M aabits букварь.

azbuk/ki J-Tsv., g. -ii ~ -i J I. aabits букварь; *lahs lugõb azbukkia* laps loeb aabitsat; 2. tähestik алфавит, азбука; *õppõkk [sic!] azbukki päässi õpi* (ometi) tähestik pähe!

azd'a, azi, azja, azja vt. *ažža*.

azella vt. *azõlla*.

azopaika vt. *asopaikka*.

ažža Kett. K L P M Kõ Ja Lu Li J I (R-Reg. Pi) -õ Lu *azja* vdJ I (Pi-Len.) *azja* Kett. K Ma (I) *azd'a* I (Pi Ke) *ašša* J I *assia* (Ku), g. -aa P M Kõ Lu J *azjaa* vdJ I *azjaa* K I Ma *azd'aa* Pi Ke I I. (abstraktne) asi, tegu, toiming дело; Lu *pajata, kui on ažža* räägi, kuidas asi on; P *täll ažžad menevät kehnoosi, liukuvad allõ-mäjje* tal lähevad asjad halvasti, libisevad allamäge; M *bõõ sitä ažžaa, kuhõd tãm õmmaa neñnäü*

ep pisä pole seda asja, kuhu tema oma nina ei pista; Lu *kase bõd nagruu azzaa* see pole naeruasi; M *miä tulin teile azzaa* ma tulin teile asja pärast; M *ebõ-õ azzaa sinne mennä* ei ole asja sinna minna; M *siz omenaka ühes sõõtetii sikolailõd akanad*; *akanad kõig mentii azzaasõd* siis kartulitega koos sõõdeti sigadele aganaid; aganaid läksid kõik asja eest; Kõ *bõd aikkaa issua, azzad oottõdõvad* pole aega istuda, toimetused ootavad; Lu *millõ tehtii mokomad azzõd*, *ep saa tsellä i kaihoossõ* mulle tehti selliseid tempe, ei saa kellelegi kaevatagi; M *aikkaa jo õli kase azza* see lugu juhtus (oli) juba ammu; Lu *kontturiz õllaa azza tsäüütäjäd* kontoris on asjaajajad; M *ühs tee, kaks azzaa* kk. üks tee, kaks asja; Lu *se onõ tüpi tühjä azza* see on hoopis tühi(ne) asi; **2.** (konkreetne) asi, ese; anum вещь; посудина; I *roitõltii šveedaa kalmõissa i levvettii mõnta azzaa* kaevati rootsi kalmudes ja leiti mitu asja; L *azzõdi pezeb* peseb anumaid. – Vt. ka *hätä-*, *ime-*, *tõtuuz-*. – Vt. ka *asi*.

azu (I), g. *asuu* = *azõ*; *azutta et saag mittäid tehäg* mingit nõu ei saa sa teha (kadakast).

azuvainen vt. *asuvainõ*.

azõ Kett. M (R-Reg. U P Kõ Ja-Len.) *azõh* ~ *asõh* I, g. *asõd*: *asõdõ* M *assõd* M I (toidu)-nõu, anum посудина, сосуд; M *sõvvaakaa kattas se azõ* see nõu kaetakse riidega; I *sudnikka õli nurkka, kuza assõita piettii* s. oli nurk, kus hoiti (toidu)nõusid; M *jõka as-sõõss võttaass siel mitä* on igast nõust võetakse, mida seal on; M *sis vot soolaav uguritsad kassee asõdõsõdõ* siis soolad kurgid sellesse nõusse; I *azõtta roojakassa pal'lo õli* musti nõusid oli palju; M *kõig õltii savvizõd asõdõd*: *miltized herrad, mokomad i asõdõd* kõik olid savinõud: millised on härrased, niisugused on ka (toidu)nõud; M *kartõn azõ piäb vällaa tiinnaakaa, puin azõ piäp turvotuttaa, etti tam eb vootaiz plekknõu tuleb tinutada, puunõu tuleb turrutada, et see ei jookseks; M vahtšin azõ* vasknõu. – Vt. ka *puu-*, *savi-*, *sõõmä-*. – Vt. ka *asu*, *asõ*, *azu*.

azõgoitaa M, pr. *-an* M, imperf. *-in* M (paigale) panna; (põhja) vajutada вме/шать, -стить; уминать, умять; *kõõz soolataz kapussaa, vot sis mokom on suur petšel, sis señneekaa azõgoittaaz kapussaa* kui tehakse kapsaid sisse (soolatakse kapsaid), vaat siis on niisugune suur nui, siis sellega vajutatakse kapsad (põhja, paigale); ■ *tämä siältä vuhizõb kõikii päälle, ep tää, kuhhõd õmmaa süätä azõgoittaa* ta toriseb sealt kõigi peale, ei tea, kuhu oma viha välja valada; *ku süüvväz, a siiss* [sic!] *üvä perenna*

juttõdõb: noo venüütäga vähäkkõizõdõ, venüütä-gaa, azõgoittaaaz murud kui süüakse, (aga) siis hea perenaine ütleb: no heitke natukeseks pikali, heitke pikali, laske leiba lusse!

azõkaappi M nõudekapp шкаф(чик) для посуды; *azõkaappi seizov kuh niz nõudekapp seisab kõõgis*. – Vt. ka *asukaappi*.

azõlautoo M = *asõlautoo*; *azõlautoo on pliitaa tüvennä nõuderiinul on pliidi juures*.

azõlla (P) *azella* (K-Ahl. R-Reg.) *azailla* (R-Eur.), pr. *asõl/õn*, imperf. *-in* frekv. astuda шагать; ступать; P *arvõd orjad asõlõvad* rl. aeglaselt (= harva sammuga) orjad astuvad; K *seisotumm sõmeree peäle, aseemm arja-mät-tääle* (Ahl. 102) rl. seisatame sõmera peal, astume künkaharjale [?]; ■ R *mennä püütää püütämää anutta asailemaa* (Eur. 33) rl. (tuleb) minna püüd püüdma, hanekest tabama. – Vt. ka *asatõlla*.

azõta M (Kett. K P-Al. Ja-Al.), pr. *asõ/nõb* M *-õb* Kett., I. p. *aseen* K-Ahl., imperf. *-ni* M **1.** sadestuda, asetada (põhja) vajuda оседать, осесть, осаждаться; K *iiva asõõp põhjaa, jääp sirkõa õlud* pärm sadestub põhja, jääb selge õlu; M *ku omenjavvoo kotona teed, siz omenjavvo tooz asõnõb põhjalõ* kui teed kodus kartulitärklis, siis kartulitärklis settib samuti (uhtenõu) põhja; Ja *ohto aznutta õlutta* (Al. 53) rl. (on) rohkesti seisnud (= selget, valmis) õlut; **2.** K-Ahl. istet võtta, (maha) istuda усаживаться, усесться.

azõl'taa¹ M, pr. *-an* M, imperf. *-in* M lasta sadestuda v. settida v. (põhja) vajuda дать осесть; ■ *vizgastagaa vähäkkõizõd, azõttaga murud* heitke veidi(keseks) pikali, laske leiba lusse!

azõl'taa² P, pr. *-an*, imperf. *-in* äestada боро-н/овать, -ить; *siz azõttaass kahõlt kõlmõlt piilt* siis äestatakse kaks, kolm korda.

at'a P, g. *at'aa* isa отец; *enne õli at'a a nüid on t'at'a* enne oli (isa) a., aga nüüd on t'.

atama/na M *atmana* (K-Ahl.) *-n* K-Ahl., g. *-naa* **1.** ataman ataman; K *all on niitüt atmanad'ee, päälä põllot pälikkad'ee* (Ahl. 105) rl. all on atamanide heinamaad, peal on pealikute põllud; M *täm on niku atamana, jõka paikkaz esimein* ta on nagu ataman, igal pool esimene; **2.** vanakurat черт; K *ataman, se aadaššikka, ihse on rauta-ahiloiza tšinni pakoo pääzä* (Ahl. 111) vanakurat, see põrguvalvur on ise raudahelates kinni paku otsas; M *tämä õli atamanalla vargasõttu* ta oli vanakuradi varastatud.

atamanni J-Tsv., g. *-ii* J ataman ataman.

atlas/si M J-Tsv., g. *-ii*: *-sii* J atlas атлас

(материал); *J rikka mehe nain tsäüp šolkkõz ja atlassis rikka mehe naine käib siidis ja atlas-sis*; *M atlassi aluz* atlassvooder.

atmana vt. *atamana*.

ato L M Lu Li I *ato* M Lu *ato-o* M (aga) muidu; või siis a to; или (же); L *piep süön-nü òlla*, *ato tsako pettelev* peab olema söönud, muidu kägu petab ära; *M ku òli saaxarjavvua*, *nii pantii saaxarjavvua*, *ato smetanaa da soolaa* kui oli peensuhkrut, siis pandi peensuhkrut, aga muidu hapukoort ja soola; *M tultii kosimaa*, *tultii zenixaa emä il'i isä*, *ato-o rissintsä rissenmääkkaa* tuldi kosima, tuli peigmehe ema või isa, või siis ristiisa ristiemaga; Li *talkooz annõtti süüvvä*, *ato i muitõs tsäüiti* talgutel anti süüa või siis käidi ka muidu.

atpe-ettõli I, g. *-i* (inimene, kellele preester on tema arvatava surma eel pidanud vastava kirikliku talituse, kuid kes on haigusest siiski pääsenud ja elab pärast seda juba aastaid; niisuguseid inimesi kardetakse, neid arvatakse teistele halba toovad või soovivat) отпетый (человек, которого во время тяжёлой болезни соборова-ли и отпели, но который всё же выздоровел; такие люди внушали страх окружающим); *sabo-orovannõid*. *atpe-ettõid ovad*. *niku pool pokkoinikkaa* s-d. a-d on (olemas. Nad on) nagu pooleldi surnud.

atškla M Lu, g. *-aa* Lu silm (kaardimängus) очко; *M tsellä on enäv atškoo*, *señnee võitto*. *se on sis ku mäntsääz karttia* kellel on enam silmi, selle võit. See on siis, kui mängitakse kaarte.

atšk/av M Kõ Lu Li Ra *-at* M-Set. *-õd* Lu Li pl. t. prillid очки; *M pani atškad silmiile* pani prillid ette; *Li doherti millõ juttõöp što sillõ jo on kehnoð silmäð*, *sill piäv õssaa jo atškad* arst ütleb mulle, et: sul on juba viletsad silmad, sa pead juba prillid ostma; *Li mill ep piä atškoi*, *miä veel näen iivassi* mul pole prille vaja, ma näen veel hästi. – Vt. ka *silmä*-.

atškiõ ~ **adžgiõ** J-Tsv. = *atškad*; *vai nii slaaboit silmet ku atškiit piät silmill* kas (sul) on nii nõrgad silmad, et kannad prille?; *katsob läpi atškiijõ niku üü-lakko* vaatab läbi prillide nagu õökull.

atšle Ra, g. *-ee* ~ *atšee* Ra meieisapalve Отче наш (молитва).

aud'ikkõin M *audžikkõin* J-Tsv., g. *aud'ikkõizõd*: *-zõ* J havikene, väike haug, havipoeğ шучка, щуренок; *M puuttu pikkarain aud'ikkõin* sattus (õnge) väike havikene; *J jõgõ rookozikkõz om pal'lo peeniit audžikkõisiit* jõe roostikus on palju väikesi havipoeği. – Vt. ka *augiipulikka*, *aukolain*.

augata [?] (K-Ahl.), pr. *auk/aan* K, imperf. *-azin* avada открыва́ть, -ть.

augiipulikka: *augipulikka* J-Must. = *aud'ikkõin*.

auglin Kr puuvili фрукт.

augus/ta K Kõ *-tõ* Li *-t* Kõ, g. *-taa* Kõ august, augustikuu август; Kõ *kõmtsümmett esimein* *augustaa* kolmekümne esimene august; *Li männä voottõ augustõ kuulõ òli paul aaristõ* *profe-ssor* täälä möödunud aastal augustikuu oli professor Paul Ariste siin.

augusti ~ **avgusti** M, g. *-ii* = *augusta*; *kase òli esimeizel augustia* see oli esimesel augustil; *mõõ meemmä augustilla* *petteriise*, *augustikuulla* meie läheme augustis Peterburi, augustikuu.

augustikuu ~ **augustkuu** M = *augusta*; *χlaaripäivä on kahõsatõ-ššõmõlla* *augustikuuta* floorusepäev on kaheksateistkümnendal augustil.

aukaht/aa K, pr. *-aab* K, imperf. *-ii* = *aukustaa*; *koira aukahtaav* koer haugatab.

aukast/aa M, pr. *-aab*, imperf. *-ii*: *-i* M = *aukustaa*; *koira aukasti* koer haugatas.

aukata P M (K Kõ-Len.) *hauk/ata* Li J (Lu) *-õtõ* Li, pr. *aukkaan* M *-kaan* Li J (sõnatüvi основа слова:) *haukkaa-* J-Must., imperf. *aukkazin* P M *-kazin* Li J *-kõzin* Li hammustada, haugata; (veidike) süüa, einestada откусывать, -ить; перекусывать, -ить; закусывать, -ить; K *tütär aukkaz õunaa i koolii* [sic!] *sihe* tütar hammustas õuna ja suri sellest; *Lu kuhõõ meed*, *ain haukkaa leipää*, *sis tsako ep petä* kk. lähed kuhu(gi), ikka hammusta (söö veidike) leiba, siis kägu ei peta; *M oottõõ*, *miä vähäkkõizõ aukkaan*, *too nõõv minnua laihuttamaa* oota, ma söön veidike, muidu hakkab mind iiveldama ajama; *Lu ja tämä tuli tsüüsü tsainoi pere(m)-mehelte viinaa ja süüvve i nõisi perrää suurõõ madgaa haukkaamaa* ja ta tuli küsis teemaja peremehelt viina ja süüa ja hakkas pärast pikka (suurt) reisi einestama; *M opõn i tämä aukkas* (Set. 4) hobune sõi ka tema (koos heintega).

auki [*<* is, sm] Li Ku *-i* Ku lahti открыт, в открытом или раскрытом виде; *Li ku lehto ei ole veel auki*, *siiz on pupuškav* kui leht ei ole veel lahti, siis on pungad; *Ku ott'si taaripuuzessa putelii*, *teki proopkaa auki d'i proovaav* võttis kaljavaadist pudeli, tegi korgi lahti ja proovib; *Ku suu auki* suu lahti.

auk/ko Kett. K-Ahl. L P M Kõ Lu Li Ra J I (K-Al. Ku) *Ауко* Pal₁ *Ауко* K-reg.₂ *Аукó* Ii-reg.₁, g. *-oo* M Kõ Lu Li J I Ku *-uo* P *-o* J auk, avaus; õõs, süvend, lohk отверстие, дыра;

углубление, ямка; I *tehtii astikko aukko, sinneg pantii naka* tehti astjasse auk, sinna pandi naga; M *piäp panna kattoo arja tšiin, tuuli tēši suurōō aukoo* tuleb katusehari kinni panna, tuul tegi suure augu; M *sukka piäv štoopata, kunniz on peen aukko. elä oottōō, kunniz opōn meev ranjojōka läpi* sukka tuleb nõeluda, kuni auk on väike. Ära oota, kuni hobune läheb (= mahub) rangidega läbi; M *nell'ä meessä üh-tee aukko kusōvat. Lehmaa nännät* (Set. 18) mõist. neli meest kusevad ühte auku? – Lehma nisad; M *tšehspaiikkaa tehāz mokom aukko leipääsee, sinne pannaz uuz muna* (leivaküpsetamisest floorusepäeval:) keskpaika tehakse leivasse niisugune lohk, sinna pannakse toores muna; Ra *pahaizōt pōzgōd, luud kõjkillää, aukod õlla pōskiz kõhnad pōsed, luud väljas, pōsed on aukus; J pōlto on iire aukkoit tääinō* põld on hiireurgusid täis; J *pisä vōti lukuu aukko* pista vōti lukuauku; Lu *tšuuol on pää aukko* särgil on peaaug; M *tšennää aukod* pastla tärgmed; J *ihaa aukko* käise auk (= auk, kuhu käis õmmeldakse); J *sarjaa aukko* kärjekann; J *pōzgō aukko* põselohk; M *neñnää aukod* ninasõõrmed; M *kōrvaa aukko* kõrvauk; Lu *mulkuu pää aukko* kusiti ava (mehel); J *perz aukko* päarak; J *poolikk aukko ~ botšk aukko* (õlle)vaadi (naga)auk; J *kalm aukkoosōō* hauda. – Vt. ka *ahj-, hiki-, hooku-, jää-, kainalo-, kusi-, kõrva-, nauha-, pagla-, perz-, perä-, pruntii-, pää-, rul'a-, sarja-, savv-, tšivi-*.

aukkolikko: -k J-Tsv., g. -oo J 1. auklik дыр-
вый; 2. (orig.: пещеристый).

aukku Ränk -u Kr, g. -uu = aukko.

aukku K M (Kõ-Len. Ja-Len.) *haukkua* L Lu J (P Ku) *χaukkua* P *haukkuag* I, pr. -un K M *haukun* J, imperf. -kuzin M *haukkuzin* J *haukuda*; fig. *haukuda*, sõimata лаять; облаивать, -ячь; M *koira aukub, eitütäv lampaita* koer haugub, hirmutab lambaid; Lu *kumpa koira haukub, se nii tšiiiree ep purō* vs. see koer, kes haugub, nii ruttu ei hammusta; M *koira aukub, a tuuli kannav* vs. koer haugub, aga tuul kannab; J *haukub niku viho-viimij koir* haugub nagu vihuvaimane koer; J *tämä haukkumiss ja vertamiss em vōi terppiä* tema sõimamist ja etteheiteid ma ei vōi kannatada; M *elä auku keñrääjää, ku ed anna mittäid* ära sõima kerjust, kui sa talle midagi ei anna.

aukokiaz M -ōz J-Tsv., g. -kaa M J auklik, aukudega; katkine дыривый; рваный; M *astikkoz on pōhja aukokaz* astjal on põhi auklik; M *aukokaad omenav, mao sōōiūd* aukudega kartulid, ussi sōōdud; J *aukokōs kauhtōm* pääll katkine (auklik) jakk seljas.

aukkōin¹ J-Tsv., g. -zōō ~ -zō J auguke дырочка.

aukkōin² J-Tsv., g. -zōō ~ -zō J auklik дыривый, ямистый, ухабистый; *tševäd vesi teeb jää aukkōizōssi* kevadvesi teeb jää auklikuks.

aukolain Kõ-Len., g. -zōō fig. havikene (peigmeest tähistav metafoor pulmalauludes) щучка (метафорическое обозначение жениха в свадебных песнях); *volod'a, kala iloza, kala iloza aukolain* (Len. 225) rl. Volodja, lõbus kala, lõbus kala, havikene. – Vt. ka *aud'ikkōin*.

aukoliin Kett., g. -zōō auklik, aukudega дыривый.

auku vt. aukku.

aukust/aa (M), pr. -aav, imperf. -ii: -i M *haugata* твжнуть; *koira aukusti ühhee kõrraa i siz jäi vaid* koer haugatas ühe korra ja siis jäi vait – Vt. ka *aukahtaa, aukastaa*.

aukut/õlla P, pr. -tōlōn P, imperf. -tōlin = *aikutōlla*; *mitä sie aukuttōlōd, õlōd unōkaz* mis sa haigutad, (kas) oled unine?

aut/a Kett. K R-Reg. L P M Kõ S Po Lu Li J I (R-Eur. R-Lön. Ra) -ō Lu J *aut* Ra J-Tsv. *hauta* R-Reg. Lu (Ku) *Ayma* Pal.₁ *Ayma* K-reg.₂ *Gáyōa* Pal.₁ Ii-reg.₁, g. *avvaa* P M S Lu Li J I -a R-Eur. R-Reg. J *havvaa* Lu 1. auk, urg дыра, яма, нора; Lu *tōizōl autaa kaivad, a izze autaa lajkōōd* vs. teisele auku kaevad, aga ise auku langed; M *ku bōō kooppaa tšell, siz pannaaz omenav autaa* sōō kui mõnel pole keldrit, siis pannakse kartulid koopasse (auku); I *auta suuri on, õunaa paav, lantut paav, siz mätät tšiin* koobas (auk) on suur, paned kartuleid, kaalikaid paned, siis matad kinni; Ra *tōrvaa avvad* tõrvaajamise augud; J *izvosk panna auta, valōta vett pääle, siis tämä pōlōv* lubi pannakse auku, valatakse vett peale, siis see „põleb”; J *linad upotōtti autaa* linad uputati (= pandi likku linaleo)auku; Lu *kuza õllaa ragod i avvōd, špakljōfkal panna tšiin* kus on praod ja augud, pannakse pahltiga kinni; J *tuhk aut* leeauk, tulease; Lu *siäl õllii metsāz metsāsigava avvad, siäl näväd elussivad* seal metsas olid mägraurud, seal nad elutsesid; K *mene helvetii autaa* mine põrguhauda; 2. hauakoht jões, meres омут, впадина dna реки или моря; Lu *virt on uurtōnud avvaa* vool on uuristanud haa (jõepõhja); Lu *merēz on tooš hauta, pani hautaa võrkōv* ka meres on haud, pani hauda võrgud; R *eb lepu* [= lõpu] *meri kaloss süvā autaa ahvakkais* [= ahvakoiss] (Reg. 40) rl. ei lõpe merest kalad, sügavast haa(koha)st ahvenad; 3. (surnu)haud могила; K *pokoinikka veetii autaa* surnu viidi hauda; Lu *rohi-puu lastii*

autaa kirst lasti hauda; P *ühs jalka om maall, tōin jalka on avvaa serväl, autaa tökkumizöllaa* kk. üks jalg on maa peal, teine jalg on haa serväl, hauda kukkumas. – Vt. ka *kalmo-*, *kulta-*, *paasi-*, *rooja-*, *silmä-*, *suõd-*, *tõrv-*, *upi-*, *virt-*, *õuna-*.

autaaajad: -õD Lu = *autajaizõD*; *vätsi õli kop-piunut parvõd, taitaa siäl leeväv pulmõd vai koollõd autaaajõd* rahvas oli kogunenud kokku, vist tulevad seal pulmad või matused.

aut/ain: -õin J-Tsv., g. -*aizõd*: -õizõ J = *autalikko*; *kuza on aut avva pääll, se paikk ontši autõin* kus on auk augu kõrval (peal), see koht ongi auklik.

aut/ajaizõd: -õjaizõD Lu pl. t. matus, matused похороны; *õlin autõjaisiil, autamaz* olin matustel, matmas.

aut/alikko: -õlikko Li J-Tsv. -likko J-Tsv., g. -*aliko*: -õliko ~ -liko J auklik ямистый, уха-бистый; J *vihm aigõll teed on aut(õ)likõd* vihmasel ajal on teed auklikud; J *autõlikkoa teet müü rattaika travalt ed aja* auklikul teel sa kaarikuga traavi ei sõida. – Vt. ka *autolikko*.

autamin J-Tsv., g. -zõõ J matus, matused похороны.

autio [*e?*] (Lu), g. -oo Lu auto автомобиль; *l'uukua saab venneekaa i õpõzõõkaa i autoo-kaa* sõita saab paadiga ja hobusega ja autoga.

aut/oa P M Lu Li J (K-Ahl. R-Lön. Ra) -oag I -ua P M Kõ Lu (Kett.) *hautoa* Li, pr. *avvon* K P M Lu J, imperf. -*ozin* P M Lu J *avvõn* M 1. hautada; määndada; kõrvetada распари-вать, -ть, запари/вать, -ть, тушить, томить (o piitse); преть; печь; M *põrrää turpomissa siz lännikko piäb autoa* pärast turrutamist (turdumist) peab pütti hautama; Lu *vihta avvottii variz veez vihta* hautati tulises vees; M *akanad avvõttii* aganad hautati (loomatoiduks); P *brükvaa avvottii ahjoza* kaalikat hautati ahjus; M *avvõttu piimä* ahjus (hapendamiseks) soojendatud piim; Lu *ku lumi onj kaugaa pääl, siz avvob õrasõõd, mittää eb jää, meeb musassi* kui lumi on kaa peal, siis hautab orase, midagi ei jää (järele), läheb mustaks; M *eez jürrüä on mokoma ähhiä sää, kõvviä päivä avvov* äikese eel on niisugune lämmatav ilm, päike hautab kõvasti; 2. haududa (mune) сидеть на яйцах, высиживать (цыплят); I *kana avvov muñõdi* kana haub (istub munadel); Kõ *kana autõ põi-põd* kana haudus tibud välja; Lu *kana ku tahob automaa, siz ain klukav* kui kana tahab (minna) hauduma, siis aina loksuh; J *autojõd kana* hauduja kana; 3. haududa; pehkida; hauduma minna тушиться, томиться (o piitse); преть, со-, про-; подпревать; Li *roopat panna*

umpi-ahjoo automaa pudrud pannakse kinnis-esse ahju hauduma; Li *leivää säämmee pan-tii toorõ liha, se autoz ahjoz* leiva sisse pandi toores liha, see haudus ahjus; M *too elä mee pesemää nävät tšiiress autuvad, mätänevät tšiiress need võrkõd* muidu, (kui) sa ei lähe pesema, (siis) need pehkivad kiiresti, mädanevad kiiresti nad võrgud; M *õlgõd autozivad õled* pehkisid; M *siz veel emä piäv vahtia, etti lahz eb autuiz* siis peab ema veel (seda) valvama, et laps ei läheks hauduma. – Vt. ka *autuus-sa*, *autuuta*, *avvottaa*.

autolik/ko Lu, g. -oo = *autalikko*; *kase on autolikko tee* see on auklik tee.

automil/si ~ -zi J-Tsv. hautades; haudumisi, haududes распаривая; *сида на яйцах, выси-живая (цыплят)*.

autozik/ko J-Tsv., g. -oo aukliku, ebatasase pin-nasega koht ямистая местность; *kuza on liiv dali savi avvõt, sitä kõhta kutsutatsi autozikossi* kus on liiva- või saviaugud, seda kohta kutsu-taksegi a-ks. – Vt. ka *avvacko*.

autši Kett. Len. K P M Kõ V Lu Li Ra J I (Pi Ja-Len. vdjI) *auki* Lu Li *hauki* Ku *Авчу* Tum., g. *aud'ii* K M *audzii* J *augii* Lu Li haug шука; Lu *puuttuzid augiv* näkkasid haugid; I *amraad suurõd õlivad aud'illa* haugil olid suu-red hambad; M *autši se klunjkaav peenee aud'ii pulikaa* haug, see neelab (isegi) väikese havinol-gi (alla).

autšii/n J-Tsv., g. -zõõ haugirikas богатый шуками.

autšig/õ I, g. -õõ ~ -õ I maakeoja ручей с ржа-вой водой, ручей-ржавец; *meillä on moko-ma kutsuttii niittü autšigõ* meil on niisugune (oja), (seda) kutsuti heinamaa maakeoja; *aut-tšigõ laadva* maakeoja algus; *vehkaroho kazvas autšigõd rannaza, kuza vajop kõittši. autšigõ on mokoma ku kanava. siälä joosõb vesi, mo-koma ku virttsavesi. kase on maakkõvesi* soo-võhk kasvab maakeoja kaldal, kus kõik vajub. Maakeoja on niisugune nagu kraav, seal voolab vesi, niisugune nagu virtsavesi, see on maage (maakevesi).

autu/ussa Lu (J) -ussag (I) -ss J-Tsv. *hautuussa* (Li) *hautussa* (Lu Ra), pr. -*ub* Lu J I, imperf. -*uzi*: -uz Lu J *hautuuzi* Li = *autuuta*; Lu *siiz vähessi aigassi ušatti päältä tukattii, annõttii akanal autuussa* siis kaeti toober väheks ajaks pealt kinni, lasti aganal haududa; J *liha autuub ahjoz* liha haudub ahjus; Ra *millõ eglee varpaa välit hautustii varill ilmaa* mul eile varbavahed haudusid kuuma ilmaga.

autuu/ta M Kõ (K), pr. -*v* K M Kõ, imperf. -*zi*: -z M haududa тушиться, распари/ваться, -ться,

преть, co-; M *tšihva vesi vallaaz linnassii päälee i antaaz autuuta tunnia kahs keev vesi valatakse linnaste peale ja lastakse haududa tundi kaks*; M *roopalõõ piäp kaugaa autuuta, la üvvi turpoovad suurimad* puder peab kaua hauduma, las tangud paisuvad hästi; Kõ *sõppõill annõt-tii autuuta* pesul lasti haududa; M *emmä möö taho kasta tsäita, tām on autuunnu, vana* meie ei taha seda teed, see on (ära) haudunud, vana; M *valo autuup talvõõ* sõnnik haudub talv otsa (maas); K *veripaisõõlõõ ülehtä pantii, siš tšii-reepää autuuv* paisele pandi peale hapukoort, siis haudub kiiremini. – Vt. ka *autoa*.

autõ M: *on autõ päivä, etti vihmaa säittaab i päivüütä paisav* on haudjas päev, et vihma sajab ja päike paistab.

avahtaa/ssa (J-Tsv.), pr. -v, imperf. -zi: -z J avaneda открываться, -ться, распахиваться, -нуться; *präkinakaa avahtaa* uhs praginaga avanes uks.

avahtuu/ssa Lu, pr. -n, imperf. -zin ärgata про-ыпать, -нуться; *nainõ avahuu ülleell* naine ärkas üles. – Vt. ka *havahtua, havaita, havattsaassa, havattsua, havattsuussa*.

avallaa J-Tsv. = *avollaa*.

avan/to Ränk K-Set. Lu Li J Ku, g. -too K Lu Li -noo J -oo Li jääauk (jäässe raiatud auk) про-у-б; Lu *vörkko lastii avantossa jäännallõ* võrk lasti jääaugust jää alla; Lu *avantoo ääres paalikaakaa uhottii sõppaa* jääaugu ääres pesti kurikaga pesu; Li *jäxxjää on tehtü suur avanto* jäässe on tehtud suur (jää)auk (nooda laskmiseks); Ränk *alumein avanto* (Ränk 82) alumine jääauk (= jääauk, mille kaudu noot veest välja tõmmati). – Vt. ka *emä-, jää-, põlvi-*. – Vt. ka *avato, avattõ*.

avarinta R-Lön. fig. avarind (naist tähistav metafoor rahvalauludes *сердечная* (метафорическое обозначение женщины в народных песнях); *kui se nainen nagrajaisi, avarinta ailahtaisi* (Lön. 687) rl. kui see naine naerataks, avarind lagistaks naeru.

avarlo [< e?] Lu, g. -oo avar просторный; *meilä on avaro elomaja* meil on avar elumaja.

avalta Kett. K L P M Kõ S Lu J (R-Reg. Li Ku Kr) -tag vdj I (Ma) -tõ Lu -t J-Tsv. *avõta* (Lu), pr. -an K P S Lu J *avvaan* M *avvaa* I *avvaan* Lu -n J *awan* Kr, imperf. -zin K P M Lu J -zii I *avõzin* (M) *avõin* [sic!] J-Tsv. *avada*, lahti teha открываться, -ть, раскрыть, -ть; рас-стегивать, расстегнуть; развязывать, -ать; L *avagaa väräjäv* avage väravad; P *lahsi avaz jo silmäv* laps avas juba silmad; L *tšitolt rinta avattii* särgi rinnaesine tehti lahti; I *tuli sta-*

rikka, avazi kaiee zanaveskaa tuli vanamees, avas selle eesriide (= tõmbas eesriide eest); Lu *miä avvaan napud avõõ* ma teen nõõbid lahti; M *piäb avata sõlmu avõõ* tuleb sõlm lahti teha; Kõ *kattilall avatas suur bol'nitsa* Kattilal avatakse suur haigla; J *salatuss avama* saladust avaldama v. teatavaks tegema; Lu *miä tätä nii peltšään, en tõhi suuta avata* ma kardan teda nii (väga), ei tohi suud lahti teha.

avat/o Kett. M Kõ Lu J-Tsv., g. -oo M Lu J = *avanto*; M *miä tein avatoo, kuza viruttaa sõppõõ* ma tegin jääaugu, kus pesu loputada; J *too panjill avatoss vett* too pangega jääaugust vett.

avat/õ J-Must., g. -õõ = *avanto*.

avau/ssa (J) -ss J-Tsv. *avvaussa* (Li) *avvõussa* (I Ma), pr. -v J *avvaub* Li, imperf. -zi: -z J = *avauta*; J *uhs ize enessä avauz* uks avanes ise- enesest; Li *kukad jääväv umpõõ, eväv avvau avõõ* õied jäävad punga, ei avane; ■ J *kõig näd'd'ee sala-tüüd avautii väl'l'ää* kõik nende salaasjad tulid avalikuks.

avauz: *avvau/z* Lu, g. *avauhsõõ*: -sõõ Lu *avaus*, lõhik пропез; *matrosištanad õltii kahõza pool-la avvausõd avõ* madrusepüksid olid, kahel pool lõhikud lahti.

avau/ta M Li J *avõuta* L P (Kett. K Kõ-Len. Ja-Len.) *avvauta* ~ *avvõuta* (M), pr. -v J *avõub* K L *avvõub* M, imperf. -zi: -z J *avvauz* ~ *avvõuz* M *avõuz/ii* K -i L avaneda, lahti minna рас-крываться, -ться; развязываться, -аться; L *järkeä uhzõd avõuvad* kohe avanevad uksed; J *ripa avauz avõ* sääris läks lahti; L *kyõz minuu õnni avõub* millal mu õnn (kord) saabub? – Vt. ka *avaussa*.

avgusti vt. *augusti*.

avit/taa L P M Kõ Lu J Ku (Kett. K-Ahl. K-Al. R-Eur. R-Reg. Ra-Len.) -ta J-Tsv. -taag I, pr. -an Kett. K P M Lu J -õn Lu J, imperf. -in P Lu J *aidata* помо-гать, -чь, пособлять, -ить; Kõ *iilijä proro-k avitti jürätä jumalalõõ* prohvet Elias aitas jumalal mõristada; M *izäll õli pal'l'o töõtä, piti avittaa* isal oli palju tööd, tuli aida- ta; M *rautaroho, tām avitab naisii menolais- sa raudrohi*, see aitab naistehaiguste puhul; M *kallaa siipi avitap kalalõõ uijua* kala uim aitab kalal ujuda; J *see on nii kõva süäka, jot i palvomizõd eväv avit* see on nii kalgi südamega, et palvedki ei aita; J *suur kiitos avittõmizõssõ* suur tänu aitamise eest.

avoi Lu *avo* J-Tsv.: Lu *se on niku avoi suu, eb ällüü panna omaa suuta tšiin* see on nagu tõllmökk, ei mõista oma suud kinni panna; J *avo suu* ~ Lu *avoi suu* molutaja, logard; J *avo pää* lollpea.

avo-iha J-Tsv. lai varrukas прямой рукав (orig.: широкий рукав).

avoin J-Tsv., g. -zõõ = avõin.

avolain M, g. -zõõ = avõlain; *tehti avolaizõd õvõõd* tehti lahtised siseõued.

avollaa J-Tsv. lahti nastejъ, в открытом, раскрытом виде; *uhs on jätettü avollaa* uks on jäetud lahti; *rint avollaa* rinnaesine (rind) lahti; *makkap silmed avollaa* magab, silmad lahti. – Vt. ka *aavõlla*, *avallaa*, *avõsilla*.

avoo J = avõõ; *uhs sellällää avoo* uks selili lahti.

avo-pää J-Tsv. unustaja, hajameelne inimene дырявая голова.

avo-s ~ avo-os ~ avõs ~ avõis J-Tsv. võib-olla авось; *avo-s kui ni buit saamm läpi* võib-olla saame kuidagi läbi; *täräüt uhsõõ, avo-os* kuulla põruta uksele, võib-olla kuuldakse.

avosuu Lu Li J *avo-suu* J-Tsv. 1. tõllmökk, pidevalt avatud suuga inimene разиня, человек с постоянно открытым ртом; Lu *avosuu*, *eb ällü panna suuta tsiini* tõllmökk, ei mõista panna (= hoida) suud kinni; 2. molutaja, käpard (uimane, rumal, teovõimetu inimene) разиня, ротозей, раззява; J *näd on kuza avo-suu*, *eb ällü mittäit vasat* näed, kus on molutaja, ei mõista midagi vastata; J *avosuu kõig unohtõb*, *mitä tälle tšähzitä tehä* molutaja unustab kõik, mida tal kästakse teha. – Vt. ka *avõsuu*.

avral Lu (kogu laeva meeskonna) ühine töö аврал; *avral – ühtein tüü, se õlla kõikk tüüz a.* on ühine töö, kõik on tööõ.

avtomatta vt. *aftomatta*.

avu Kett. L M Kõ Lu Li J I (K P Ra Ma) *havu* J Ku *çavu* (Lu), g. *avuu* L P Lu *avvuu* M *havuu* J 1. okaspuu oks хвоя, ветка хвойного дерева; M *teimm enel'ee majab, kuuzõõ avulaissa* tegime endale onnid, kuuseokstest; M *avuss õli tehtü kupo* okaspuu okstest oli tehtud kubu; M *avu maja* kuuseokstest onn; 2. (okaspuu okstest) ahjuluud помело (из веток хвойного дерева); Lu *avu on tehtü petäjää õhass i seneekaa pühitää ahjoa* ahjuluud on tehtud männiokstest ja sellega pühitakse ahju; M *katti ahjoo meeb, jältseä p tee, ahjos tuõb jäl'et toob. Avu* (Set. 16) mõist. *kass läheb ahju, jälge ei tee, ahjust tuleb, jäljed toob?* – Ahjuluud; M *pää niku avu, ep tunnõ ilat õmma päätä* pea nagu luud, ei oska korrastada oma pead; L *lappolaizõd meneväd avull sellellä* nõiad lähevad ahjulua seljas; 3. okaspuu okas хвоинка, хвоя; J *kuuzõl ja petäjäl on havu* kuusel ja männil on okkad; Lu *katajaa avu* kadaka okkad.

avumaja M kuuseokstest onn шалаш из хвои; *avumaja karjušit tehäs suvõlla vihmaa varjossa*

[sic!], *vihmaa saossa* kuuseokstest onni teevad karjased suvel kaitseks vihmasaju vastu.

avunurkka M (vadja toa see nurk, kus seisavad ahjuhargid, ahjuluud jne. угол водского жилища, где помещаются помело, ухват и т.д.); *ahjunurkka, avunurkka, jumalnurkka* (vadja toa nurgad on:) ahjunurk, ahjuluanurk, ikooninurk.

avu-puu Lu *avupuu* J-Must. okaspuu хвойное дерево.

avupää M sasipea (голова как помело); *näd ivusat pissüä niku avupää* näed, juuksed püsti, nagu sasipea (= pea nagu ahjuluud).

avutta vt. *avvuttaa*.

avvaa-kaivoja: *avva-kaivojõ* J-Tsv. hauakaevaja могильщик.

avvakatti vt. *advokatti*.

avvak/ko Ra, g. -oo = *autozikko*.

avvalza: -z Lu aukus (наречие в форме ин-а от *auta*); *silmäd õlla avvaz* silmad on aukus.

avvata L P M Lu Li J (K-Ahl. U V Po) *-õt* J-Tsv., pr. *aut/aan* K P M Lu Li J -an J, imperf. *-azin* P M Lu Li *-õzin* J surnut matta; (midagi) maha matta хоронить, по-, зары/-вать, -ть; Lu *müü vell'ee autazimma i piimme pomitkov, autamaz õli pal'õ vättšit* me matsime venna ja pidasime peied, matmas oli palju rahvast; P *siä õlõt tšääppää tšäärüttü i autaa avvattu* rl. sa oled kääpasse kääritud ja hauda maetud; Lu *autazin koiraa mettsää* matsin koera metsa; P *sõta-riisad on avvattu sinne* sõjariistad on sinna maetud; M *kaivaaz mokomad avvad* kuivas paikkaa i sis avvataz omenad *tševväägossaa* kaevatakse niisugused augud kuiva kohta ja siis maetakse kartulid kevadeni (maasse).

avvaussa vt. *avaussa*.

avvauta vt. *avauta*.

avvot/taa Lu *-taag* I, pr. *-an ~ -õn* Lu, imperf. *-in* Lu hautada запарив/вать, -ть, распарив/вать, -ть; Lu *miä tahan avvottaa akanoita* ma tahan hautada aganaid; I *tšedrääd, rihmad leeväd, näitü avvottaag piäh ahjoza* ketrad, tulevad linased lõngad, neid peab hautama ahjus; Lu *astjat piäh avvottaa katajõõkkaa, katajõ panna* *astjaasõõ ja tšihuvõ vesi panna pääl, ja astja tukataa* astjad tuleb hautada kadakatega, kadakas pannakse astjasse ja keev vesi pannakse peale ja astja kaetakse kinni. – Vt. ka *autoa, avvuttua*.

avvotuz Lu J-Tsv., g. *-hsõõ: -sõõ* J *-zõõ* Lu hautis (hautatud toit või loomasõõt) запеканка (кушанье); корм приготовленный путём запаривания; Lu *avvotuz on ku makaronad vai vermišeelid on avvottu ahjos piimääkaa* hautis

on, kui makaronid või nuudlid on hautatud ahjus piimaga; *J veemm lehmilee avvotuss* viime lehmadele hautist.

avvotõlla: *-õll* J-Tsv., pr. *-tõlõn: -tõõn* J, imperf. *-tõlin* J frekv. ← *avvottaa; ahjoz avvotõlla pajuit lait'oa vart* ahjus hautatakse painar-deid ree jaoks.

avvut'aa: *avutta* J-Tsv., pr. *-an: avutõn* J, imperf. *-in: avutin* J = *avvottaa; avut viht* hauta viht (pehmeks)!

avvõlain vt. *avõlain*.

avvõllag vt. *avõlla*.

avvõussag vt. *avaussa*.

avvõuta vt. *avauta*.

avõi K-Ahl. = *avõõ*.

avõin J-Tsv., g. *-zõõ* J lahtine, ava- откры-тый; *avõim meri* avameri. – Vt. ka *avoin*.

avõkoono M avasui vahtija, molutaja razinja; *täm on õtmaa iä mokom avõkoono* ta on oma eluea (olnud) niisugune molutaja.

avõkukkula M **1.** tuulepea, kergemeelne inime- mene ветреная голова; **2.** lõge, lõgemekoht родничок.

avõlai/n M *avvõlain* Ränk, g. *-zõõ* M lahtine открытый; M *britška õli avõlain* kaarik oli lah- tine; M *enäpält õltii kõikilla tšiinõvvõõ pantu, a mõnikkaal õli veel siä vañnaa vañnaa moo- daa, siiz õli avõlain õvvi enamasti olid kõigil kinnised siseõued ehitatud, aga mõnel oli veel seda vana-vana moodi, siis oli lahtine siseõu; M eell õltii avõlaizõõ õvvõõ. vod ümperikkoa õli kõik kaitoo alla, a tšehspaikka õli kanni, niku ... kui lad'd'a, nii pittsä, tšehspaikk õli jä- tettü, see õli ilma kattoo* ennemalt olid lahtised

siseõued. Vaat ümberringi oli kõik katuse all, aga keskpaik oli niiviisi, nagu ... kui lai, nii pikk, keskpaik oli jäetud (lahtiseks), see oli ilma katuseeta. – Vt. ka *avolain, avõnain*.

avõllla M *-l* J-Tsv. *avvõllag* I, pr. *-õn* M J, imperf. *-in* M J frekv. *avada* открывать, отво- рять; *J mitä siä avõlõd uss, toukka tšiin* mis sa (aina) avad ust, tõuka kinni!; *I siä taitaa mak- kamaa tahod, ku ainõ aikottõõõ, suuta avvõlõõ* sa tahad vist magada, et aina haigutad, avad suud.

avõnai/n Li, g. *-zõõ* Li = *avõlain; avõnain õvvi* lahtine siseõu.

avõsilla: *-l* J lahti не прикрыт, открыт, на- стезь; *ahjoo õttsa õli tšiin, a tõin õttsa õli avõsil botškaa süämez* (toru) ahjupoolne ots oli kinni, aga teine ots oli lahti tünni sees. – Vt. ka *avollaa*.

avõssuu M Kõ *avõssuu* M lobiseja болтун, балаболка; M *näd miltin avõssuu* näed, missu- gune lobamokk. – Vt. ka *avosuu*.

avõta vt. *avata*.

avõuta vt. *avauta*.

avõõ K R M Lu Li J *avyõ* L *avvõõ* M *avõ* P M Lu Li Ra J *avõõ* I lahti, avatud открыто (в зна- чении наречия), в открытом или раскрытом виде; K *väräjää pieb avõõ tehä* peab värava lahti tegema; L *avaa silmäd avyõ* tee silmad lahti!; M *vaatap suu avõ niku pärvakka* vahib, suu ammuli nagu peergudest korv; M *lähe on talvõll avvõõ* allikas on talvel lahti; J *paglad õl- tii avõõ* paelad olid lahti; Lu *piäb louzata sõlmi avõõ* tuleb sõlm lahti teha; Lu *piä kõrvad avõõ* hoia kõrvad lahti! – Vt. ka *avoo, avõi*.

B

b- vt. ka *p-*.

baaba vt. *baba*.

baaba-jaga vt. *baba-jegaa*.

baabo vt. *babo*.

baabuk/az P Lu Li J -õz Lu Li J-Tsv. *vaapukaz* P Lu Li, g. *-kaa* Lu Li J *vaapukkaa* P Lu vaarikas, vabarn малина; Li *baabukõssa õli, a mansikõssa õli vähä* vaarikaid oli, aga maasikaid oli vähe; J *uuvvõll lõikõtsill kazvop pal'lo baabukõss* uuel raiesmikul kasvab palju vaarikaid; J *tahot ko suukkur-liivaa baabukkakaa* kas tahad peensuhkrut vaarika(te)ga?; P *vaapukkaa pyõzaz* vaarikapõõsas.

baabuk/ika K Li Ra J *vaapukka* K Kõ Ku, g. *-aa ~ -a* Ra = *baabukaz*; Ra *baabukaa pupuškad, sis tulla kukad, sis tulla luud, sis tulla valmeed baabukad* vaarika pungad, siis tulevad õied, siis tulevad luud (= kõvad teralised toored marjad), siis tulevad valmid vaarikad; Ra *baabukaa vars* vaarika vars.

baabukk-pehko J-Tsv. vaarikapõõsas малиновый куст; *taras kazvovõd (kazvossa) baabukk-pehgod* aias kasvavad vaarikapõõsad.

baabukk-vareñña: *baabukk-vareññ* J-Tsv. vaarikakeedis малиновое варенье; *üvä hanse on tšaajukaa i baabukk-vareññ* hea on ju teega ka vaarikakeedis.

baabukk-vars (J-Tsv.) vaarikavars стебель малины; *katkõs kõig baabukk-varrõd* murdis kõik vaarikavarred.

baabuška K L P M Li J -ka Ku -k J-Tsv. *babuška* L M-Set. S, g. *-kaa* P J **1.** vanaema бабушка; M *poigaa tütar tuli baabuškallõ* pojatütar tuli vanaema juurde; L *babuška, tãm peälie saa uuvvõ õli* vanaema, ta oli üle saja aasta (vana);

2. eidekene, vanaeideke бабка, бабушка; J *kopittu pal'lo baabuškoi ümpärilee* palju eidekesi kogunes ümberringi; Li *vana vattui-nõ baabuška* igivana eideke; **3.** K J ämmamoor повивальная бабка. – Vt. ka *esi-, taka-*. – Vt. ka *baba, babo*.

baabušk/o J, g. *-oo* vanaema бабушка.

baagra vt. *bagra*.

baagõrnoi J-Tsv., g. *-i* bager, süvendaja землечерпалка; *ust'iz jo panti kahs baagõrnoit tšäümä* Ust-Luugas pandi juba kaks bagerit käima.

baakan/a Lu, g. *-aa* Lu tulepaak бакен, бакан; *baakana onõ joomal* tulepaak on madalikul; *baakanas põlvõvat plikkivät tulõd* tulepaagis põlevad plinkivad tuled; *jõka baakanal on kello igal tulepaagil* on kell; *baakanad õllaa suurõpat ku bujuv* tulepaagid on suuremad kui poid.

baakiv Lu Li J *bakiv* M Ra J *vaakiv* Lu pl. t. põskhabe бакенбарды, баки; J *bakid on laznu kazvoma* on jätnud põskhabeme kasvama; M *on bakid laskõnnu šokkijee päälee* on kasvanud põskhabeme põskedele; Lu *baakkije eb aja poiz* põskhabet ei aja ära. – Vt. ka *bakenbardav, bardav*.

baak/ki Lu, g. *-ii* paak бак; *paaru baakki, siel baakkiš tšihutattii tšaajua i vettä* aurupaak (laeval), seal paagis keedeti teed ja vett.

baala L P M *-aa* M *baal* vdjl I, g. *-aa* L I **1.** ball, (tantsu)pidu бал, танцы; L *dvorttsaza õli suur baala* lossis oli suur ball; I *herra tetši baalaa, kuttsõ kõittšia herroja võõrazii i kuttsõ pappii* mõisahärra korraldas (tegi) peo, kutsus kõiki härrasid külla ja kutsus papi; **2.** pidu,

pidusööming пир; M *tuli kotoo tetsi baalat* (Set. 20) tuli koju, korraldas peo; P *tämä piäb baaloi* ta peab pidusid; M *pitääz nee vanapat tsälüid baalaa, sööttäis mehiä* (Set. 1) peavad need vanemad kälid pidu, söödavad mehi.

baalba vt. *paaluba*.

baapka vt. *bakpa*¹.

baareñ M härra барин; *baaryña se on frovva, a baareñ se on herra* b., see on proua, aga b., see on härra.

baaryña M, g. -aa proua барыня.

baaryšña M -õšñe J -õšñ J-Tsv., g. -yšña: -õšña J preili барышня; J *tsüzü baarõšñõltõ küsi* preililt.

baasñ P M -ra sõ ~ -s J-Tsv., g. -aa P M -a J bass бас; M *baassa on matala ääli* bass on madal hääl; P *nüd en laula baassaa, en mitäiv, ampaid bõlõ* nüüd ma ei laula bassi ega midagi, hambaid pole; M *täm laulab baassaa äälell* ta laulab bassi (bassihäälega); J *näd med'dee d'aakõnõll ku om baass* vaat kus meie diakonil on (alles) bass!

baat'k/o Ku *batko* (Ku-Len.), g. -oo 1. isakene батька; *batkos käet* (Len. 292) sinu isakese käed; 2. äi свёкор.

baats J-Tsv. patsti, matsti, kopsti, kærtsti бац; *eestä riijõlti, siiz baats tõin-tõiss kõrvõlõ* enne riieldi, siis patsti teineteisele vastu kõrvu; *baats kurikõll sikkaa pähää* kopsti nuiaga seale pähe; *baats püsüss jäness müü kærtsti püssist* jänesele pihta.

baat/sata P, pr. -tsaan P, imperf. -tsazin P lüüa patsti, matsti ударить, бацнуть; *baattsaz millyõ pihthaasyõ tsäjiekaa* lõi mulle käega patsti turjale.

baba L P M I *baab/a* L M Lu J-Must., g. *babaa* P -aa L 1. eit, vanaeit; vanatädi бабка, старушка; (старая) тётя; P *eliväd d'eda da baba* elasis taat ja eit; I *baba vorõzitti* vanaeit nõidus; M *oga baaba on kahõsaatšümmettä nell'ä vootta vana* Oga-tädi on kaheksakümmend neli aastat vana; 2. vanaema бабушка; M *izzää emä, baba laulõ* isa ema, vanaema laulis; P *baba pajatti mõizaa aikoiissa* vanaema rääkis mõisaegadest; 3. P ämmamoor, -emand повивальная бабка; ■ Lu *isä nõisi naimaa, võtti baaba jaga-a* isa hakkas abielluma, võttis nõiamoori (naiseks). – Vt. ka *taika-, taka-*. – Vt. ka *baabuška, baba*.

baba-jegaa P *baaba-jaga* Lu nõiamoor (muinasjutudes) баба-яга; P *baba-jegaa sei ühie tüttärikkõizyõ* nõiamoor sõi ära ühe tüdrukukese; Lu *meez nõisi naimaa, baaba-jagaa võtti* mees hakkas abielluma, võttis nõiamoori (naiseks).

bab/o J I (vdjI) *baabo* I, g. -oo 1. eit, vanaeit;

eideke, tädike (vanema naise kohta) старушка, бабка; бабуса, тётушка; I *vanapan, nee õlivad vanad dedad da babov* vanemad (inimesed), need olid vanad taadid ja eided; J *a pojui tsüzüis: kuhõõ meed babo* aga poiss küsibki: kuhu lähed, eideke?; 2. vanaema бабушка; I *vuukka tarttujõ baboosõõ, babo tarttujõ äd'jääsee, äd'jä nagriisõõ* (muinasjutust:) lapselaps haaras kinni vanaemast, vanaema haaras kinni vanaisast, vanaisa naerist. – Vt. ka *baabuška, baba*.

babuška vt. *baabuška*.

bad'd'a P M J I -õ J-Tsv., g. -aa M -a J 1. raand, suur veepang (puust või ka plekist) бадья, большое (деревянное или жестяное) ведро; P *bad'd'assi juõltii, kuza õlivat süvät kaivod, siell siis tsäüz rattaakaa. üõs meni allyõ kaivuusyõ i tõin nõisi üliez viekaa; siell õltii siz bad'd'a; kaks kõm panjõõa meni vettä* b-ks kutsuti, kus olid sügavad kaevud, seal siis käis rattaga, üks läks alla kaevu ja teine tõusis üles veega; seal olid siis b-d; kaks-kolm pange läks vett sisse; J *bad'd'a on suur puupanjki, vett võtõttii kaivossa* b. on suur puupang, (sellega) võeti kaevust vett; M *bad'd'a, suur panjõõ, alta ahaz, a päältä lad'd'a* b., suur pang, alt kitsas, aga pealt lai; M *bad'd'a on lad'd'a panjõõ, mizessä joottaas opõzia, kartapanjõõ* b. on lai pang, millest joodetakse hobuseid, plekkpang; J *vesi tilkup kato räüssäss suurõ bad'd'asõ* vesi tilgub katuseräästast suurde puupange; 2. (tauline) metallämber ведро; I *bad'd'a on kartõnõ. a nütte bad'd'at kane maliro-ovannõje, da paad* b. on plekist (ämber). Aga nüüd on need b-d emaileritud, ja potid (samuti).

bad'jo Kett., g. -oo = *bad'd'a*.

bagaz'i P M J-Tsv., g. -ii P J pagas багаж; J *paabagaži bagazii vagonaa* pane pagas pagasivagunisse; P *annõn bagaziisyõ vešav* andsin asjad pagasi; J *kerkåped riisõd võtamm vagonaa, a ranjõõõt paamm bagazii* kergemad asjad võtame vagunisse (kaasa), aga raskemad paneme pagasi.

bag/ra M Po Lu -rõ ~ -r J-Tsv. *bogra* P *baagra* I, g. -raa M Lu J *bograa* P pootshaak багор; P *bograakaa tõmmattii irsi viess välleä* pootshaagiga tõmmati palke veest välja; J *põloz ep tavannu bagroit* tulekahju ajal ei piisanud pootshaakidest; M *pikkarain bagra* (~ *tsäsi-bagra*) väike pootshaak (metsatõõdel); M *põloobagra* tuletõrje-pootshaak; J *bagraa varsi meni kattsi* pootshaagi vars läks katki; M *bagraa aarad* pootshaagi harud. – Vt. ka *tsäsi-*.

bagr-maš'i/na: -n J-Tsv. bager, süvendaja землечерпалка; *narovaa kaivota bagr-mašinakaa*

süvepessi Narva jõge kaevatakse bageriga sügavamaks.

baharo-odittsa vt. *boharoodittsa*.

bahvala P M J -al J -õl J-Tsv., g. -alaa P M -õlaa ~ -õla J subst., adj. hoopleja бахвал, хвастливый; P *meneb i tšiiitelev: miä õlõn rikaz vai voimakaz, se on bahvala, bahvaloitav* (kes) läheb ja kiitleb: ma olen rikas või tugev, see on hoopleja, hoopleb; M *bahvala meez, täll on, ebõ-õ, ain tšiiisõõb* hoopleja mees, (kas) tal on (või) ei ole, ikka kiitleb (oma rikkusega).

bahvaliittaa ~ **-olittaa** M, pr. -alittaa ~ -olittaa M, imperf. -alittazin M = *bahvaloittaa*¹; M *täll on, ebõ-õ, ain tšiiisõõb, bahvaliittaa* (kas) tal on (või) ei ole, ikka kiitleb, hoopleb (oma rikkusega).

bahvalo Lu J, g. -oo = *bahvala*; J *bahvalo on se inemin, tšen bahvaloittaa* hoopleja on see inimene, kes hoopleb; Lu *bahvalo inemin, se suvvaab bahvaloittaa* hoopleja inimene, see armastab hoobelda.

bahvaloittaa¹ P Lu, pr. -an P, imperf. -in hoobelda бахвалиться; P *bahvaloitav, etti on rikaz i voimakaz* hoopleb, et on rikas ja tugev.

bahvaloittaa² J, pr. -aan J, imperf. -iin = *bahvaloittaa*¹; *se ku bahvaloittaa*av, kõnvii uhkõa küll see (alles) hoopleb, (on) õige uhke.

bahvaloittaa: *bahvõlitta*/ss J-Tsv., pr. *bahvaloittaa*an: -an J, imperf. *bahvaloittaa*azin: -zin J = *bahvaloittaa*¹.

bahvalõittaa: *bahvõlõitta*/aassa (J), pr. -taan: *bahvõlõittaa*an J, imperf. -taazin = *bahvaloittaa*¹.

bahvolittaa vt. *bahvalittaa*.

bahvõittaa J, pr. -an, imperf. -in = *bahvaloittaa*¹; *ep pie bahvõittaa* ei ole tarvis hoobelda.

bajanli (Lu), g. -ii bajaan баян; *nüð lähetti jo bajanid, truba* nüüd tulid (kasutusele) juba bajaanid, pasun.

bajari vt. *bojari*.

bakenbardav M = *baakid*; *näd on laskõnnu bakenbardav, tsäüü bakenbardojõõkaa* näe, on lasknud (kasvada) põskhabeme, käib põskhabemega.

bakid vt. *baakid*.

baklaška K-Ahl. M I *batlašk/a* P, g. *baklaška*aa: -aa P 1. tõrvatünn дегтярка; M *baklaška on, kuza tõrvaa püitääz* b. on (see), kus hoitakse tõrva; I *tüütared i yolostoi tšäüisivät pragonalõõ põlõttamaa baklaška* tüdrukud ja poisid käisid (jaaniõhtul) karjatanumal tõrvatünni põletamas; 2. (lame) pudel, plasku баклажка, фляжка; P *batlaška õli klaziss vai al'uminiss tehtü, vai prostoiss karrass* plasku oli tehtud

klaasist või alumiiniumist või tavalisest plekist.

balab/oška M -ošk ~ *bolbošk* J-Tsv., g. -oškaa M -oškaa J lobasuu, keelereksja балаболка; M *balaboška on naizeläjä* b. on naisterahvas (= öeldakse naisterahva kohta).

balagan/a P M J-Tsv., g. -aa P M J 1. telk шатёр, палатка; M *mustalaisii balagana* mustlaste telk; 2. palagan, (laada)tsirkus балаган, цирк; J *elka han tüü tšerikoss tehka balaganaa* ärge ometi kirikust tehke palagani.

balagur M naljahammas баларуп; *balagur* on meezeläjä b. on meesterahvas (= öeldakse meesterahva kohta).

balala J interj.; *itse kil'uv: balala, balala* ise karjub: b., b.

balalaik/a P M Lu J, g. -aa P M Lu *balalaika* балалайка; M *garmonid, balalaikad, gitarid õltii kõig besedaz* lõõtspillid, balalaikad, kitarid olid kõik simmanil; M *täm üvvii määnd'äb balalaikalla* ta mängib hästi balalaikat.

balasti Lu, g. -ii ballast балласт.

balbar/i Lu, g. -ii Lu paburits, kukerpuu барбарис; *pullot tehtii balbarii puu koorõss* pullud tehti kukerpuu koorest. – Vt. ka *barbaris*.

balbottaa vt. *bolbottaa*.

bald/ahina: -õhina J-Tsv., g. -ahinaa: -õhinaa J baldahhiin балдахин; *kunigaa trooni seizob baldõhinan all* kuninga troon seisab baldahhiini all.

balxon/a M, g. -aa = *balhoni*; *kunikkaa tüütär sõisõ balxonall* kuningatütar seisib rõdul.

bal/honi P J-Tsv. -xonii L -koni J-Tsv., g. -honii P J -konii J rõdu, palkon балкон; J *tšezäll balkoniz juuvva tšaaaju* suvel juuakse palkonil teed; P *koto balhoniikkaa* palkoniga maja.

balkis Kг palk бревно.

balk/ka Kett. P Lu (M I) -k J-Tsv., g. -aa P Lu J tahatud palk, tala, aampalk балка; P *ülies pannass lakyõsyõ balkad, i sillaa allyõ, i siltojõõ allyõ* üles lakke pannakse talad ja põranda alla ning sildade alla; I *viskazi paglaa balkalõ, pani rihmaa kaglaa i kuhissujõ* viskas nõõri aampalgile, pani nõõri kaela ja poos enese üles; Lu *rihee balkka, i on õvvõz balkka* maja aampalk, ja (ka) siseõues on aampalk; J *lagõõ balkk* laetala; J *rissi balkk* põikatala. – Vt. ka *maa-, silta-*. – Vt. ka *palkki*.

balpattaa¹ P M (Pi) -battaa J *bolpattaa* P M (Pi) Kõ, pr. -patan P M Pi *bolpatan* P M, imperf. -patin lobiseda; mõttetusi rääkida болтать; говорить чепуху; M *bolpatab, mitä puutus, rajatar pal'lo* lobiseb, mis (ette) juhtub, räägib palju; M *mitä sie balpataa* mis sa lobised!; Kõ *elä bolpata* ära lobise! – Vt. ka *bolbottaa*,

boltaittaa, boltata, boltoittaa, borbottaa, bäl-bättää, börböttää.

balpat/taa² J, pr. -av J, imperf. -ti meelitada, (ligi) tõmmata тянуть, притягивать; *mõnikas laʒs ku mättiip kuhõõ, emä juttõõv: mitä sinnua nii balpatap sinne* kui mõni laps ronib kuhugi, (siis) *ema ütleb: mis sind nii meelitab sinna.*

bal'zama ~ -na M -m J-Tsv., g. -maa J palsam бальзам; J *tšülä rahvõz juttõõb, jot bal'zam avitõp kõikkiiss tautiiss külarahvas räägib, et palsam aitab kõikide haiguste vastu; M mie mälestän, etti mama ain kutsõ bal'zama ma mäletan, et ema kutsus ikka palsamiks.*

bal'zami P J-Tsv. -õm J-Tsv., g. -amii P J -õmii J = *bal'zama*; P *võd'd'a bal'zamikaa* võia palsamiga.

balv/ani ~ -õni J-Tsv., g. -anii ~ -õnii J tolvan болван; *vai tämä balvõni saab migäss tolkkua* või tema, tolvan, saab millestki aru! – Vt. ka *bolvana*.

bambuk/ka: -k J-Tsv., g. -aa J = bambukk-puu.

bambukk-puu (J-Tsv.) bambus, bambuspilliroog бамбук; *k'eppi bambukk-puuss kepp* (on) bambuspilliroost.

band'eroli P -deroli ~ -derol' ~ -d'ero-l' J-Tsv., g. -d'ero-lii P -deroli ~ -d'ero-lii J panderoll бандероль; J *jeka mahork patškõll õli band'ero-l' pääll igal mahorkapakil oli panderoll peal; P padžgaa peäll on band'eroli, i spitskoill tuoz paki peal on panderoll ja tikku-del* (= tikukarpidel) ka.

baŋ/ka¹ K Lu J I banka (I) -k ~ bank J-Tsv., g. -kaa Lu J bankaa J -gaa (K) I, purk, (konservi)карр банка; J *paamm vareñnaa kassae bankaa* paneme keedise sellesse purki; Lu *baŋka eb lõhkõõ ku paad võõnusõõ ahjoo* purk ei lõhke, kui paned nõrga tulega ahju; Lu *kalat pannaa baŋkojõõ, siz golofkõd lõikõtaa poiz* (kui) kalad pannakse karpidesse, siis lõigatakse pead ära; 2. kupp, kupuklaas банка (лечебная); I *mokoma kehno veri tuli tšellä, sis pantii bankoo* kellel tekkis niisugune paha veri, siis pandi kuppe; Lu *ku nivvuja vaivattii, toož õõrottii i pantii baŋkojõõ* kui niuded valutasi, (siis) kah hõõruti ja pandi (kuivi) kuppe. – Vt. ka *klazi*.

baŋ/ka² P J bank J-Tsv., g. -aa P bankaa J = *baŋkka*²; J *rahat pannaz baŋkaa* rahad pannakse panka; J *pani rahad bankaa* pani rahad panka; P *baŋkaasyõ eb vietü dengoit* panka ei viidud raha.

baŋ/ka¹ P M Li (Lu) bankka (P), g. -aa P M Lu = *baŋka*; 1. P *vareñd'jaa bankkaa krotta taukõzi* moosipurki kärvas rott; M *konservnõi baŋkka on tooš klazinõ, klazibaŋkka* konservipurk on

ka klaasist, klaasipurk; P *kartazõiz baŋkkoiz õli-vat siell kalad vai mitä õli* plekk-karbis olid seal kalad või mida oli; Lu *baŋkaa kuraz* konservi-karbiavaja; 2. M *baŋkoo pantii* kuppe pandi; M *baŋkka õli klazinõ pikkarañõ niku viinaa stopka* kupuklaas oli klaasist, väike nagu viinaklaas. – Vt. ka *karta-*, *klazi-*, *mesi-*, *piimä-*, *smetana-*, *tomatiisousii-*, *vareñna-*.

baŋ/ka² P M bankka M, g. -aa P M pank банк; M *pani rahad baŋkaa* pani rahad panka; M *rahad ovad baŋkka* raha(d) on pangas; P *antõ täillyõsyõ koko baŋkaa dengoita* andis talle kogu panga(täie) raha. – Vt. ka *denğa-*.

baŋkka³ Lu, g. -aa Lu madalikku tekitav kivi-pank (meres) банка (в море); *baŋkka matala* kivipangamadalik (= kivipanga ümber kuhunud liivast tekkinud madalik).

baŋkr/otti P bankrotti M -utti J, g. -otii: -utii J pankrotт банкрот; P *tämä meni baŋkrottiisyõ* ta jäi pankrotti; J *jäi kuile õmass torgovl'õss baŋkruttii* jäi kuidagi oma kauplemisest pankrotti; J *tsem puutup baŋkruttii, sene tarpõd müüvvä vasarõlt kes jääb pankrotti, selle asjad müüakse oksjonil*.

bañt'ik/ka L P M Po, g. -aa P M lehv бант, бантик; M *kazella lahzõlla on iloza bañt'ikka pääzä* sel lapsel on ilus lehv peas; Po *povoinikalõõ laadittii bañt'ikad linttizev* tanule tehti paeltest lehv; L *õli õmmõltu kaptšukka piitšii linttiikaa ja bañt'ikkoikaa* oli õmmeldud tubakakott pikkade paelte ja lehvidega.

bant/ta Ra -t J-Tsv., g. -aa J lehv бант; J *bantt siottu ivussiiõõ lehv* (on) seotud juustesse; Ra *ehteev: sarafana, polle, remeni, kušakka šolkkõinõ, tšäsilintiv, bloikkõ, bantta rinnõz* peorõivad (äs rahvarõivad); sarafan, põll, (võõ)-rihm, siidist vöö, käelindid, gofreeritud kaelus, lehv rinnas. – Vt. ka *rinta-*.

baŋ/ka¹ K P S Lu J -k J-Tsv. *baapka* Lu J, g. *babgaa* K P S Lu *baabgaa* Lu -kaa J-Tsv. ämmamoor, -emand повивальная бабка; S *baŋka tšäüz õõssi naizikoll dovarišassi* ämma-emand käis õõsel (sünnitajal) naisel seltsiks; Lu *baapka siop tšiin napavarrõõ* ämmamoor seob nabaväädi (murd. -varre) kinni; K *mokomad vanat staruxad õlivad baŋkann* niisugused vanad eided olid ämmamooriks; K *babgalõõ pannass õpõziita d'enjoji tarelkalõõ* ämma-moorile pannakse hõberaha(sid) taldrikule.

baŋ/ka² P, g. *babgaa* P kurnipulk чурка, рюха, бабка; *õli sahattu riugussa tšümmie griuxaa vai baŋkaa* latist oli saetud kümme g-t või b-t (= kurnipulka). – Vt. ka *tšedrä-*. – Vt. ka *bip-ka*.

baptist/a: -õ J-Tsv., g. -aa J baptist баптист;

jõgõperä rahvõz baptistojõ uskoa ep suva
Jõgõperä rahvas baptistide usku ei armasta.

barabaanit/õlla: -õll J-Tsv., pr. -tõlõn, imperf.
-tõlin frekv. trummi lüüa барабанить.

barablana K-Ahl. P M Po J (I) -õna J-Tsv.
-ban M borabana I, g. -anaa P M -ana ~ -õna
J trummi барабан; P sõtamehed kui meneväd,
siz lüöväd barabanaa kui sõdurid lähevad, siis
lõövad trummi; M jo saavvas täätää što košsiaz
i mennäz barabanaaka juba saadakse teada, et
kositakse ja minnakse „trummiga” (= ahjupel-
diga); I sis võõtse (= võttaasõd) ahjoo lauta ii
keppi tsäitsee i kaele kepillä kasta ahjoo lauta
müü lüüäsee. kutsutti tätä barabanaa lüüti.
lüüti barabaana. znatšt tämä se tüütrikko läh-
hev mehele siis võetakse ahjupelt ja kepp kätte
ja keppiga lüüakse vastu ahjupelti. Seda kutsuti:
lõõdi trummi. Lõõdi trummi. Tähendab, (et)
tema, see tüdruk, läheb mehele.

barabana-keppi J-Tsv. trummipulk барабан-
ная палочка; lazzõb barabana-keppiika (kep-
piill) trummi trummeldab trummipulkadega.

barabanoit/taa P, pr. -an P, imperf. -in trummi
lüüa барабанить, бить в барабан.

baraban/šikka P -šikk J-Tsv. -šikka M, g.
-šikka P trummilõõja барабанщик; M tām on
barabantšikka, lõõb barabanaa ta on trummi-
lõõja, lõõb trummi.

barana vt. borana.

baraška-lainõ Lu vahulaine барашки (пени-
стая волна); suurõll tormill on baraška-lainõ
suure tormiga on (merel) vahulaine.

barašk-pilvi J-Tsv. lambapilv(ed) барашки
(облака).

barbaris Lu = balbari.

barbu-ška Lu, g. -aa toriseja ворчун; se om
barbu-ška, üvvää juttua ep pajata see on tori-
seja, head juttu ei räägi.

bardap P = baakiv; mustalaizyõ bardap piäv
kannab mustlase (moodi) põskhabet. – Vt. ka
baken-.

bardakka P (M) -õkk J-Tsv., g. -akaa P -õkaa
J lõbumaja бардак; J sinu nain niku bardõ-
kõss levvetü sinu naine (on) nagu lõbuma-
jast leitud; M eel õltii bardakav ennemalt olid
lõbumajad.

barh J-Tsv. tutt, tups; narmad кисть; бахро-
ма.

barh/atti P -õtti J-Tsv., g. -atii P -õtii J samet
бархат; P täll on barhatiss sõvav tal on sametist
rõivad; J tämä on šolkkõz ja barhõttis kasvotõt-
tu ta on siidis ja sametis (üles) kasvatatud.

barhotk/a M, g. -aa sametpael бархотка; siottii
povoinikaa allaa mussa barhotka tanu alla seoti
must sametpael.

barišnik/ka P Lu (Kõ) -k J-Tsv. baryšnikka M
Li, g. -aa P Lu J -a J baryšnikaa M parisnik
барышник; M baryšnikka õsab i müüb opõzia,
lehmiä ja kõikkõa ziiivõttaa parisnik ostab ja
müüb hobuseid, lehma ja kõiki koduloomi; Li
barõšnikad õsõttii ja müüti laattoil, talopoi-
kild õsõttii i laattoil müüti parisnikud ostsid
ja müüsid laadal, talupoegadelt ostsid ja laadal
müüsid (edasi); J kuss hitolt on leütennü kõig
mokokõd barišnikaa kooziD kust kurat on (ta)
saanud kõik niisugused parisniku kombes?

barišša (P Lu J-Tsv.) -yšša M -õšš Lu, hrl. pl.
-išad Lu (P J-Tsv.) -õšad (Lu) kasu kauple-
misel, puhaskasu, vaheltkasu, pari прибыль,
барыш; Lu torgoftsa õsab i müüb, tämä saab
barišad, välirahaa kaupmees ostab ja müüb,
ta saab kasu, vaheltkasu; Lu elä lugõ barõššo-
ja lidnaa mennez, lugõ lidnõssõ tullõz vs. ära
loe puhaskasu linna minnes, loe linnast tulles;
P ajab bariššoi peälie, õsab uotavassi i müüp
kalliissi ajab kasu taga, ostab odavalt ja müüb
kallilt; J meni meez bariššoi ajama de pääsi
kõikkinaa lakkassi läks mees hangeldama ja
jäi täiesti lagedaks; M baryšnikka saab enelee
pal'lo baryššaa parisnik saab endale palju
vaheltkasu.

barklassi: -õssi J, g. -asii: -õsii J pargas баркас;
lastõta barkõssi alkoi(t) pargasele lastitakse
halupuid.

bark/ka Lu -k J-Tsv., g. -aa Lu J 1. praam
баржа; Lu barkka, tämä on lakkaa põhjaakaa,
gilliä ebõd praam, see on lameda põhjaga, kii-
lu pole; J buksõri veiteb barkkaa puksiir veab
praami; 2. pargas барка; Lu barkkoiz õllaa
škipparid pargastel on kiprid.

barometri J-Tsv., g. -ii baromeeter барометр;
noh, miltäiss ilmaa barometri näütev noh, mis-
sugust ilma baromeeter näitab?

baroñes/si J-Tsv., g. -ii ~ -sii J paruniproua,
-preili баронесса.

barõni Lu J-Tsv. -n Kõ boroni P M J-Tsv., g.
-nii Lu J boroni P J parun барон; P meil borõ-
nid õlivad mõizaza meil olid parunid mõisas; J
tšen on tavannu tsäüümä tegolõ juttõb jot barõ-
nid on kõikkas suurõpõt herrõd maa pääll kes
on juhtunud teol käima, (see) ütleb, et parunid
on kõige suuremad härrad maa peal; J baronii
metsäss et tõhi vittsatsi lõikõt paruni metsast ei
tohi sa vitsagi lõigata; M tām on niku boroni ta
on (uhke) nagu parun.

barššin/a K, g. -aa teoorjus барщина; kunn õli
barššina siin aikka pajatõttii vaissi. a kui tuli
voli, jo bõllu barššinaa, siiz jo nõistii pajatta-
maa venäissi kui oli teoorjus, sel ajal räägiti
vadja keelt. Aga kui tuli vabadus, (kui) enam

polnud teoorjust, siis hakati juba vene keelt rääkima.

barõšnikoitõlla: -õll J-Tsv., pr. -tõlõn: -tõõn J, imperf. -tõlin J hangeldada, parseldada бaрышничать.

bas/ña: -ñ J-Tsv., g. -ña: -ña J väljamõeldis [?], muinasjutt [?] выдумка [?] (orig.: басня); senee siä petteed, see om basñ seda sa valetad, see on väljamõeldis [?].

baši-baši M Lu J Ku = bašu-bašu.

baš/lykka P M -ikk Li J-Tsv., g. -ykaa P M -ikaa Li J paslik, peakott, tuisukott башлык; J tuisku kujall, tšääri bašlikk ümper kõrvii(t) väljas on tuis, kääri paslik ümber kõrvade; Li tõmpaaz bašlikaa pähjää tõmbas pasliku pähe; P baš-lykka õli peaz paslik oli peas.

bašm/akka L P M J I (K) -õkk J-Tsv. -ukka Li J -ukk J bošmukka Lu bošmokka J, g. -akaa K L P M J -õkaa ~ -ukaa J bošmukaa Lu 1. king башмак, башмачок; K jalgaz õlivad jo näill bašmakad, ruskyi tšiuotd i sarafanađ jalas olid neil ju kingad, (seljas) vene särgid ja sarafanid; L võtti tam bašmakad jalgass välleä ta võttis kingad jalast ära; M ku tunnõt siä millõõ tehä kultazia bašmakko, siz miä leen sinu noorik-kõ kui sa oskad teha mulle kuldseid kingi, siis ma saan su pruudiks; J bošmokka nüt kõikk tufflis kutsutaa kinga kutsuvad nüüd kõik t-ks; 2. adraking башмак (деревянный полоз, подшошник или резак); P pluugall õli bašmakka, ettep kuluissi pluugaa terä; kui menit tõizõlyõ põllolyõ, sis pantii allyõ adral oli king, et adra tera ei kuluks; kui läksid teisele põllule, siis pandi alla; 3. laeva kiilu tagumine osa башмак (задняя часть киля); Lu ahteršteevi alla on bošmukka, se on gil'ii õttsa ahtertäävi all on b., see on kiilu ots.

bašmak/ko M-Set., g. -oo king башмак, башмачок.

baš/ña M -ñ J-Tsv., g. -ña: J torn башня; J ivay kreepostii bašñõd narvõz ju laukõssaa Jaanilina kindluse tornid Narvas lagunevad juba; M vavilonaa bašña Paabeli torn.

bašu-bašu P M Lu ute-ute (häälightsus lamaste kutsumiseks) баша-баша (призывная кличка овец); P bašu-bašu kutsuttii lampaita ute-ute! – (ni) kutsuti lambaid. – Vt. ka baši-baši.

bašut/taa: -ta J-Tsv., pr. -an: -õn J, imperf. -in J utetada, lambaid kutsuda призывать овец.

bataljon/a J-Tsv. bataljona (Kõ-Len.), g. -aa ~ -a J bataljon батальон; J esimeize polka kõlmaz (~ kõlmaiz) bataljona esimese polgu kolmas bataljon.

bataljoni (J-Tsv.), g. -ii = bataljona; viijes-

tšümmeñz ühessemaz bataljoniz miätši sluužizin 59. patroljonis teenisin minagi.

atarli J-Tsv., g. -ii J 1. (suurtükiväe) patareia (артиллерийская) батарея; suurõt tiikit seissa bataris suurtükid seisavad patareis; 2. majakas, tuletorn; torn маяк, бакен; башня; pakarii batariss (~ majakõss) näütetä merelee tult Narva-Jõesuu majakast näidatakse merele tult.

batijka M botijka J, g. -aa M botijka J poolsaabas ботинок.

batko vt. baat'ko.

batlaška vt. baklaška.

bat'uška P, g. -aa P 1. preester священник, батюшка; 2. ristiisa крестный; no, poika meni tšüimäiseu, kutsõ bat'uška i matuška noh, poiss läks kosja, kutsus ristiisa ja ristiema; bat'uška algab vizgata d'enjoi ristiisa hakkab viskama raha.

bedla P M Li J I Бьда Pal.₂ K-reg.₂ Ii-reg.₁, g. -aa P -a J häda, viletsus беда; Li suur beda, näd mikä beda tuli suur häda, vaat, mis häda tuli; J meill mokom beda, jot jutõll em või: kaks lehmä hukkauz meil on niisugune häda, et ei saa rääkida: kaks lehma sai otsa.

bednõli K, g. -i vaene, kerjus, sant бедный, нищий; boranaa pääđ ja jalgad bednõilõõ jagõtti, keräjiilee jagõttii oina pead ja jalad jagati vaestele, kerjustele; lampai pääđ veetii papilõõ i bednõilõõ lammaste pead viidi preestrile ja kerjustele.

beegõli M, g. -i laiguline, kirju (hobuse kohta) пегий; beegõi opõn, tširjava opõn, on kaunis-sa i valkõata i on mussaa i valkõata laiguline hobune, kirju hobune, on punast ja valget ja on musta ja valget (karva).

beek/ki J, g. -ii tõrges, kangekaelne (hobuse kohta) строптивый, упрямый (о лошади); beekki õpõn, pahaizõss teep tüütä tõrges hobune, halvasti teeb tööd.

beeseda vt. beseda.

begana vt. peegana.

beglettsi M J-Tsv., g. -sii M J jooksik, põgenik беглец; J vai sitä beglettsiä levvet tšättee või sa seda jooksikut kätte saad!

bekas/si J-Tsv., g. -ii J tikutaja, taevasikk бекас.

bekkeri I vekkeri (I): siä õõd varma ku bekkeri sa oled tugev nagu b.; ainõd varmad õlimmag ku vekkerid iivõd õlimmag aina olime tugevad, olime nagu tublid v-d.

bekikiä (J), pr. -ib J, imperf. -ki = bäkättää; tämä siält va vohizõb (~ bekiB): miä ted'd'ed jalkoill tallon i sarvill revin tema (= kits) vaid mõkitab sealt: ma tallan teid jalgadega ja rebin sarvedega.

belak/ka M-Len., g. -aa (valge linane sarafan) бялак (особый белый льняной сарафан); *essä* [= *eessä*] *belakka öli tehtii kumakal. belakka piettiin tšiuuttoo* [= *tšiuutoo*] *päällä ilma rukavnikkoit* (Len. 264) eest oli *b.* tehtud (= kaunistatud) punase puuvillase niidiga. *b-t* kanti (peeti) särgi peal ilma *r-ta*.

bel'an/ka M, g. -aa = *bel'o*.

beletti vt. *biletti*.

bel'giit/ta: -*tsõ* J-Tsv., g. -*saa* belglane бельгинец.

bel'iila P M -*I* J-Tsv., g. -*laa* P J valge mineeraalvärv белила; P *ahjuo bel'ilaa tõin tõin ahju jaoks valget värvi*; J *praaznikõssi võd'd'õmm ahjuo bel'ilakaa* pühadeks võõpame (võiaime) ahju valge värviga.

bel'iit/ta M -*ta* J-Tsv. -*tää* ~ -*teä* P, pr. -*an:* -*õn* J, imperf. -*in* J valgendada, (valgeks) võõbata белить, по-; P *nõizõn bel'ittämä ahjuo hakkan ahju valgendama*; M *bel'iõllõ piäb bel'ittaa ahjo* ahi tuleb valge värviga võõbata.

bel'mla M-Set., g. -*aa* kae (silmal) бельмо.

bel'o Li Ra J-Must. *bel'o* J-Must., g. -*oo* Li valge lehm, murd. vaalik белая корова, белянка; Ra *valkaa lehmä öli bel'o* valge lehm oli vaalik. – Vt. ka *bel'an/ka*, *belu/uga*.

bel'on/ka (I), hrl. pl. -*ad* I mähe, mähkmed пелёнк/а, -и; *sis puhtaad bel'onkat panimtag* siis panime puhtad mähkmed; *sis võitii kañneiv bel'onkoo, bel'onkoisii kapaloittii* siis võtsin neid mähkmeid, mähkisin (lapse) mähkmeisse.

belu/ga: -*g* J-Tsv., g. -*gaa:* -*ga* J beluuga белуга.

belu-ug/a ~ **beluga** M, g. -*aa* M = *bel'o*.

berlog/a Lu, g. -*aa* karukoobas берлога; *talvõssi menev karu berlogaa* talveks läheb karu koopasse.

besed/a M Lu (J) -*õ* J *beseda* Lu (Li J-Tsv.) *bes-seda* I *beeseda* (I), g. -*aa* M Lu istjad, istjatsed, kõnek. subrik; kirmas, simman посиделки; супрядки; гулянье; M *beseda on, kuza korjauvad nuorisõ, sitä kutsuas beseda* istjad on, kuhu kogunevad noored, seda kutsutakse istjad; I *perää pokrova* kui riigat tapõtti, *siz alkõvad beeseda* pärast Maarja kaitsmise päeva, kui rehed peksti (= said pektstud), siis algasid istjad; M *besedassa mahzattii nii: pojod õssiivat karasinaa i tootii algõd i sahattii i lõhgot-tii, a tütätret pestii siltoja* istjate eest maksti (pererahvale) nii: poisid ostsid petrooleumi ja töid küttepuud ja saagisid ja lõhkusid, aga tüdrukud pesid põrandaid; J *pelattii besedõz, kõõz mitä* istjatel mängiti, millal mida (= millal millist mängu); Lu *pillittejät tšäütii pillittemäs*

pulmiiz i besedaza pillimehed käisid mängimas pulmades ja simmanil; M *garmoniõ, balalakaõ, gitarid õltii kõig besedaz* lõõtspillid, balalakaõ, kitarrid olid kõik simmanil; Li *siz mentii tõizõõ tšüllää, õpõziijekaa, dali tõizõss tšüläss tultii meijje tšüllä besedasõõ* siis mindi teise külasse, hobustega, või teisest külast tuldi meie külla simmanile.

besednik/ka M Lu, g. -*aa* Lu istjaline (istjatel v. simmanil olija участник посиделок, супрядок или гулянья); M *besednikat tultii besedass* istjalised tulid istjatele.

beset/ka P -*õ* J-Tsv., g. -*aa* P J lehtla беседка; P *mõizaa herra isub besetkaz mõisahärra* istub lehtlas; J *meñka besetkaa issuma, siällä om vilu minge lehtlasse* istuma, seal on jahe.

beskvit/ta P *biskviit* J-Tsv., g. -*aa* P *biskvita* J *biskviit* бисквит; P *beskvittaa, tšüläs tätä vähä süütii* biskviiti, seda söõdi maal (külas) vähe; J *võta biskvitta tšaajukaa* võta biskviiti tee kõrvale.

bespokoinõ/i Lu, g. -*i* rahutu беспокойный; *tämä on bespokoinõi inemin* ta on rahutu inimene.

bespokoit/ta: -*ta* J-Tsv., pr. -*an:* -*õn* J, imperf. -*in* J *tülitada* беспокоить; *elka pañkaa pahassi, jot bespokoitin* teit ärge pange pahaks, et tülitasin teid.

besputnoi J-Tsv., g. -*i* J kõlvatu беспутный; *nii om mikäle besputnoi: juumõri ja tappõlikko* ta on lausa kõlvatu: joomar ja kakleja.

bezbožnik/ka L P, g. -*aa* P uskmatu, usuvastane безбожник; L *bezbožnikaa, jumaloittomad rikkozivat tšasovnaa* uskmatud, usuvastased lõhkusid kabeli.

bez'd'e-el'ie J -*e-lii* K, g. -*e-el'ie* [?] asjatu, tühja läinud töö [?] напрасная, тщетная работа [?]; J *minuu kõühää perässe jõka paikkõz bez'd'e-el'ie* minu vaese pärast on igas kohas asjatut tööd; K *minuu tüõ peräss jyka paikkaz bez'd'e-lii* minu töö pärast on igas kohas tühja läinud töö.

bez'd'eel'it/ta: -*ts* J-Tsv., g. -*saa* J tühine asi безделица.

bez/meni M Lu I Ku -*meni* M I -*beni* K-Ahl. P M Kõ -*ben* ~ -*beñ* M-Set., g. -*menii* Lu Ku -*menii* M -*benii* P margapuu, päsmer безмен; Kõ *bezbeni on mittapuu* margapuu on mõõduriist; M *bezmeniikaa mittazimma einoi, omenoi ja hod mitä tahõd* päsrmriga mõõtsime heinu, kartuleid ja ükskõik, mida tahad; I *bezmenilla mitatass, mõnta naglaa leipää leev* päsrmriga mõõdetakse, mitu naela on leiba; Ku *bezmen eb oo papii henki, eb ota voittoa* päsmer ei ole papi hing, ei võta vaheltkasu.

bet Kr aga a, no.

betsofk vt. *bitšofka*.

bibli M J-Tsv. (Kõ-Len.) -/i P M *biibl'i* J *piibl'i* P, g. -/ii J -/ii M piibel *библия*; J *kuunõlkaa*, *lahzõt*, kui *izäz lugõb bibliä* kuulake, lapsed, kui (te) isa loeb piiblit; M *lugõb niku bibl'issä* loeb nagu piiblist. – Vt. ka *piiblitširja*.

bibli'a ~ -**ja** M, g. -*aa* = *bibli*.

bibliof'ek/ka: -*k* J-Tsv., g. -*aa* J raamatukogu библиотека.

biel'o vt. *bel'o*.

biibl'i vt. *bibli*.

biksel'd Kr pl. t. [?] püksid *брюки*.

biilet'i M J *bil'etti* M *beletti* P I, g. -/ii M J *bil'etti* M *beletii* P *pilet* билет; P *õsin beletii* ostsin pileti; M *biiletii on passii süämmez* pilet on passis vahel.

bil'jardi J-Tsv., g. -/ii J *pijard* *бильярд*; *tunnõd bil'jardia pelat* kas sa oskad *pijardit* mängida?

bimäl'tä Kõ (M), pr. -*äv*: *bimmääv* M Kõ, imperf. -*zi* piniseda (putukate kohta) *пищать*, *жужжать* (о насекомых); M *tihed bimmääväd*, *eväd anna rauhaa* sääsed pinisevad, ei anna rahu. – Vt. ka *birisä*.

binokli Lu, g. -/ii Lu *binokkel* *бинокль*.

bintoit'taa: -*ta* J-Tsv., pr. -*an*: -*õn* J, imperf. -*in* J (haava) *siduda* *перевязывать*, -*ать*, *бинтовать*.

bin'tta Lu I -/t J-Tsv., g. -*aa* J (haava)side *бинт*; Lu *bin'tta höbleni* (haava)side *лödvenes*; Lu *bin'tta lousauz* side tuli lahti.

bin'tuit'taa (M), pr. -*an*, imperf. -*in* = *bin'toita*; *tälle bin'tuit'tati tšäsi* tal seoti käsi (kinni).

biogra'afi/a V, g. -*a* biograafia *биография*.

bipka K, g. *bibga* = *bakka*²; *bibgad õlivat tšimme santimetriä* kurnipulgad olid kümme sentimeetrit (pikad); *ühez õtsasz õli viiz bipkaa* ühes otsas oli viis kurnipulka.

birata (Kett. M), pr. -*av*: *birraav* M, imperf. -*zi* = *birätä*.

birin/a P, g. -*aa* *pirin* *писк*, *жужжание*; *i jeka tih* *issuub suurõd birina laululla* ja iga sääsk *laskub* (istub) suure *pirinalauluga*.

birisä: -*ssä* M, pr. -*zev* M, imperf. -*zi* *piriseda*, *sumiseda* (putukate kohta) *жужжать* (о насекомых); *tšärpäzed birizeväd* kärbsed *pirisevad*; *tihed birizeväd* sääsed *pirisevad*; *tšimod jo birizeväd*, *elä mee litši* mesilased *juba sumisevad*, *ära mine ligi*. – Vt. ka *bimätä*, *birata*, *birätä*, *bõrisa*, *bõrisä*.

birka P S Li J -/k J-Tsv. -*a* M, g. -*aa* J *magasi-*, *teo-*, *pügalpulk* *бирка*; M *magaziza õli birka*, *birkalõõ kurassõll tehtii rissi* *magasiidas* oli *magasipulk*, *pulgale* *tehti* *noaga rist*; S *puuss õli lõikattu birkad* puust olid *lõigatud* *magasi-*

pulgad; P *birkalõõ lõikattii zaruubad* *magasi-* *pulgale lõigati* *sälgud sisse*; J *tšülää birkalõõ oitussa* *staarõstõll* küla *teopulgad* on küla-*vanema juures* *hoiul*.

birka-keppi P = *birka*.

birkkeli Li, g. -/ii *purje* *tugiriv* *бирка*, *поперечная палка на парусе*; *enne pantii peenellä venneellä* .. *seilil* *veel* *birkkeli*, *mokomain* *keppi* *kosomittaa ühess nurkass* *tõisõd nurkkaa* *ennemalt* *pandi väikesel* *paadil* .. *purjele* *veel* *tugiriv*, *niisugune* *kepp* *põigiti* *ühest nurgast* *teise nurka*.

birä'tä M, pr. -*äv*, imperf. -*zi* *piriseda* (putukate kohta) *пищать*, *жужжать* (о насекомых); *tihed alkõvad birätä* sääsed *hakkasid* *pirisema*.

biskvitt vt. *beskvitta*.

biton/a M I, g. -*aa* M *manner* *бидон*; I *piäp piimää* *vallaag* *bitonaa* *peab* *valama* *piima* *manner* *gusse*; M *seemevõi bitona* *taimeõli* *manner*. – Vt. ka *piimä*.

bitšofk/a P Lu J *bytšofka* M *betšofk* J-Tsv., g. -*aa* P *bytšofkaa* M *betšofkaa* J I. *veo-*, *kinnituskõis* *бечева*; P *bitšofka on rihma*, *pittsä i kõva* *veokõis* on *kõis*, *pikk* ja *kõva*; J *nootta tõmmõta* *betšofkoiss* *noota* *tõmmatakse* *veokõitest*; J *tšene* *vooro menne* *betšofkaa* *kelle* *kord* on *minna* *noota* *vedama?*; J *bitšofka*, *pittsä i paksu*, *ranta* *panna tšiin* *vene* *kinnituskõis*, *pikk* ja *jäme*, *paat* *pannakse* (sellega) *randa* *kinni*; 2. *nõör* *бечёвка*; M *too pala* *bytšofkaa*, *paglaa õttsa* *too* *tükk* *nõõri*, *nõõriots*.

blaagoveššapäivä ~ **blaagovišša-päivä** M *paastumaarjapäev* (25. III) *благовещение*; *kahtšümmett viijjettomall* *marttikuuta õli* *blaagovišša-päivä* 25. märtsil oli *paastumaarjapäev*. – Vt. ka *blaagoveštše*.

blaagovišša P M *blagovišša* I, g. -*aa* P = *blaagoveššapäivä*; M *blaagovišša õli* *puna-maarja* *paastumaarjapäev* on *punamaarja*; I *blagovišša* *piettii* *paastumaarjapäeva* *peeti*.

bl'aah/a: -*õ* J-Tsv., g. -*aa* J (võõrihma) *metall-* *pannal* *бляха*; *sõtamehill* *bl'aahõd* *va* *lääkived* *sõduritel* *metallpannad* *vaid* *läigivad*.

blaaži/a P M J-Tsv., pr. -*n* M J, imperf. -*zin* J *rumalusi*, *kõlvatusi* *rääkida* *говорить* *неподобающее*, *блажить*; M *mõni iheehmin on*, *blaažib* *mitä puutuv* *mõni* *inimene* on, *räägib* *rumalusi*, *mis* *aga* *ette* *puutub*; P *elä blaaži tüttärikko* *aikan* *ära* *räägi* *kõlvatusi* *tüdrukute* *juuresolekul*.

blaažu J-Tsv., g. -*uu* J I. *totter* *блажной*; 2. *totrus* *блажь*; *mokom tämä blaažu on ni*: *kuza ni õlko*, *aim* *pajatõb* *blaažua* *ta* *niisugune* *totter* *on(gi)*: *kus* *ka* *ei* *oleks*, *aina* *räägib* *totrusi*.

blaažu/a P Li J, pr. -*n* P Li, imperf. -*zin* =

blaažia; Li *tämä blaažuv*, *pahass pajatav* ta räägib kõlvatusi, kõneleb halvasti.

blagoi J-Tsv., g. -i J vilets, viljatu (maa kohta) худой, бесплодный (о земле); *blagoit maat eb mahz mitä i tšüntä, ühellaime mittäit ep kazvo viletsat maad ei maksa üldse kündagi, niikuinii midagi ei kasva.*

blagoissi J-Tsv. täiest kõrist благим матом; *vaile uppoop, ku nii blagoissi kall'us vist upub, et nii täiest kõrist karjub.*

blagoveštšle K *blahovešše* (J-Tsv.), g. -ee = *blaagoveštšpäivä*; K *punaa jootii blagoveštšenn* paastumaarjapäeval joodi „puna” (= punast veini).

blahaslavittaa (K) *blaxslavittaa* L *blaslabi-ittaa* (P), pr. -an, imperf. -in J õnnistada благослов/лять, -ить; L *nuorikyö isä i emä blaxslavittavad ženixaa i nuorikkõa* pruudi isa ja ema õnnistavad peigmeest ja pruuti.

blahoslove/nia K-Ahl. Lu-Must. -nñ J-Tsv., g. -niaa: -nñaa J õnnistus благословение; Lu *blahoslovenia annõttii kaasa* õnnistus anti kaasa; J *emää blahoslovenñ tulõz ep põlõ, epko veez uppo* ema õnnistus ei põle tules ega upu vees.

blaxoslovoittaa ~ bloxosloittaa P *blahoslovoitta* J-Tsv., pr. *blaxoslovoitan: bloxosloitan* P -õn J, imperf. *blaxoslovoitin: -in* J = *blahaslavittaa*; P *siel pappi siunaa vai blaxoslovoitti urvada* seal õnnistas papp urvad; J *blahoslovoitõn sinnua kunnialõd teelee* õnnistan sind ausale teele.

bl'ednõi L P -oi J-Tsv. *blednoi* Lu, g. -õi kahvatu бледный; P *tämä nägoss meni nii bl'ednõissi* ta läks näost nii kahvatuks; J *bl'ednoit lass tait laihõssi süüitetä* kahvatut last vist sõõdetakse lahjalt; Lu *blednoi liitsa* kahvatu nägu; L *päivä meneb bl'ednõissi päike läheb* kahvatuks.

blešipää vt. *pleešipää*.

blin/a Li J-Tsv., g. -aa J 1. pannkook блин; Li *siz lihhaa p süütü, muuta böllu ku se piimärooka ja blinnaa* tehtii siis liha ei sõõdud, muud polnud kui see piimatoit, ja pannkooke tehti; 2. hoop, laks, kõrvakiil удар, шлепок, пощёчина; J *said blina taka poolõd* kas said laksu vastu tagumikku?

blindõzi (M) -eži (Ku), g. -õzii: -ežii Ku *blindaaz*, punker блиндаж; M *siis kaivõmma kane maa blindõzid* siis kaevasime need maa(alused) blindaažid; Ku *d'i miä duumazin mennä blindõzeži üüssi* ja mina mõtlesin ööseks blindaaži minna.

blirisiä: -ss J-Tsv., pr. -zen J, imperf. -zin J tõi-nata реветь. – Vt. ka *brilisiä, brälisiä*.

bloxosloittaa vt. *blaxoslovoittaa*.

bloika Li J -kõ Li Ra *ploika* Kõ, g. -gaa kaelalint, gofreeritud kaelus (vadjä naise rahvarõivaste juurde kuuluv detail) плённая, гофрированная лента, воротник (деталь народной одежды водской женщины); Li *siiz vod i algõttii: bloigõt pantii, rintõbantõt pantii, tšäsilintii siottii, takalintii takkaa pantii, i kušakkõ* vaat siis alatigi (ehimisti): pandi kaelalindid, pandi rinnalehvid, käelindid seoti, tagalint (= seljalint) pandi taha, ja vöö (pandi vööle); J *bloika on tehtü sulkkulintiss, pannaä ümpär kaglaa* kaelalint on tehtud siidlindist, pannakse ümber kaela; Li *ku tahtozid üvvää bloikaa, sis piti kõlmõd arššinaa õssaa, daže nellä; bloikõ* tehtii, *sis* alatigi (heenokkõizõt sklatkõt, što *tämä õllõis põšnõi* kui tahtsid head gofreeritud kaelust, siis tuli osta kolm arssinat (siidlinti), isegi neli; kaeluseümbris tehti, siis tehti peenikesed voldid, et ta oleks kohev; Kõ *lintissä i kruuževossa* tehtii *ploika* paelast ja pitsist (on) tehtud kaeluseümbris.

blok/ki Lu Li *plokki* Li J-Tsv., g. -ii Lu *plokii* Li plokki блок; Lu *pannaa maštiiid alussõlõd i nõsõtaa* *blokid* ülel purjelaevale pannakse mastid ja tõstetakse plokid üles; Lu *maštii pannaä taaliv blokkidõkkaa* masti pannakse talid plokki-dega; Li *niijjed, a niisil õlti blokid, blokkijeka rippusti* niied, aga niital olid plokid, plokki-dega rippusid; J *plokii rataz* plokki ketas.

bl'uska Lu, g. -skaa ~ -zgaä (meeste) pluss блуза; *kamal'eka on naisijõd sõpa, a bl'uska on mehijee sõpa* jakk on naisterõivas, aga pluss on meesterõivas. – Vt. ka *bluuza*.

bluud/a J-Must. *bl'uud* J-Tsv., g. -aa: *bl'uudaa* J liud блюдо (посудина).

bluudila K P (M), pr. -n K, imperf. -zin P M ekselda, uidata блу/ждать, -дить; P *bluudizin, bluudizin i õhsüzin kõikkinaa* ekslesin, ekslesin ja eksisin täiesti; K *bluudid mettsäz* eksled metsas.

bl'uudlõtška M -õtšk J-Tsv. -etška (I) -atška P -otška Kõ Lu J, g. -õtška J -atška P -otška Lu J alustass, taldrikuke блюде, блюдечко; J *vala vari tšaaaju stokanõss bl'uudlõtškaa, muiõtõ põlõtõd uulõd* vala kuum tee klaasist alustassile, muidu põletad huuled; J *paan bl'uudlõtškaa päälle* *stokanaa* panen alustassi peale klaasi; Lu *tämä pani rooppaa bl'uudlõtškal* ta pani taldrikukesele putru; Lu *bl'uudlõtškaa täün võita* alustassitäs võid.

bluuz/a J, g. -aa J = *bl'uska*.

bluutka P M Lu -tkõ Li J-Tsv., g. -dgaa P Lu -tkaa J subst., adj. (ümber)hulkuja, ringikolaja блудливый; P *i pojo õli bluutka i tittärikko* nii poiss kui ka tüdruk olid ümberhulkjad

(= ei armastanud töötada, ei püsinud kodus); P *tšüleä bluutka on jo koton külahuligus* (= külas hulkuja) on juba kodus; P *bluudgassi juõltii i lehmeä, kui ep kestännü karjaza* hulkujaks kutsuti ka lehma, kui (ta) ei püsinud karjas; M *lehmä on mokom bluutka, eb vahi õmmaa kottoa* lehm on niisugune hulkuja, ei hoiä oma kodu; J *paŋka bluutkõlõ lehmele dolo kaglaa* pange hulkujale lehmale krapp kaela.

blägikko Lu, g. -oo kõva, sitke (puu kohta) твёрдый, плотный (о дереве); *maarjakoivu on blägikko süämez, tätä kuikaa lõhtsi et saa, kõvassi kõva, jäärevä koivu* maarjakask on seest kõva, seda (sa) ei saa kuidagi lõhki, väga kõva, sitke kask.

bläkku Lu, g. -uu kärbsepiits, -lapats хлопущка (мухобойка); *mineekaa tapõtaa tsärpäsiä, se on bläkku* millega tapetakse kärbseid, see on kärbsepiits.

bläntsähtü/ä (Lu), pr. -üv: -v Lu, imperf. -zi nätskeks, tihkeks, kerkimata jääda (taina kohta) остаться плохо пропечённым, диал. клёклым; *a ku on märänü iiva, sis bläntsähtüv* aga kui on vilets pärm, siis (tainas) ei kerki.

bläädi P M J-Tsv., g. -ii P J libu, hoor, ümberaeleja, liiderdaja блядь, блудница, -к; M *täm mokom onni bläädi, vaiõz lahsai teev, muut ebi tää mitäiv* ta ongi niisugune libu, vaid lapsi teeb, muud ei oska midagi; J *bläädikaa va tsäv-vä hoorimõz* libuga käiakse vaid hooramas.

bläädilä J-Tsv. *bläädiä* P, pr. -n J *bläädin* P, imperf. -zin J hoorata, pruukida блядовать; J *kast naiss koko tsülä bläädiv* seda naist pruugib kogu küla.

bobla¹ Lu Li J, g. -aa mänguasi, lelu mängu; Lu *lahs tahob savva enele sitä bobba* laps tahab saada enesele seda mänguasja; J *lahsii igruškad õllaa bobav* laste mänguasjad on b-d; Li *boba on lello* b. on lelu; Lu *lahsijee bobav* laste mänguasjad; Lu *lahzõdõkaa saab aikka veettää pellaamizõdõkaa, bobijõdõkaa* lapsega saab aega veeta mängimisega, leludega.

bobla² J-Tsv., g. -aa J 1. uba bob; 2. nupp, nõõp пуговица, пуговка; *hatull on boba* mütsil on nupp.

bobla³ J-Must., g. -aa (orig.: koppi).

boblo P M, g. -oo lastek. täi вошь; P *vaata, vaata, mikä suur bobo peäzä, niku soko* vaata, vaata, missugune suur täi peas (on), nagu notsu; M *oi silt bobot süüväs pää, anna õtsia* oi, sul söövad täid pea ära, lase otsida!

bob/ra: -rõ ~ -r J-Tsv., g. -raa kobras, piiber; kopra-, piibrinahk бобр; бобёр; *bobrõss on tehnü enellez vorotnikaa* piibrinahast on teinud enesele krae.

bobrik/ka P, g. -aa P kobras, piiber бобр; *bobrikaa nahgassa vorotnikka* piibrinahast krae.

bobulli Kett. R-Reg. P M Lu J-Tsv. *pobuli* Lu, g. -ii P M Lu J pops, vabadik, pobul бобыль; P *bobulilla bõllu maata, pikkarain tara õli, õli puol võroa vai võro maata* popsil polnud maad, väike aed oli, oli pool hingemaad või hingemaad; Lu *bobulil eb õllu talotussa, talo õli, a talotussa eb õlluv* popsil ei olnud talumajapidamist, maja oli, aga talumajapidamist polnud; Lu *tšell õli pal'lo poikia, mentii erii, maata eb õllu missä antaa, tämä jäi bobulissi kellel* oli palju poegi, mindi lahku, maad ei olnud, millest anda, ta jäi popsiks; J *tämä on täüz bobuli: eb maat, epko taloa* ta on täispopps: ei maad ega maja; Lu *meijjee tsüläz õli enne pal'lo bobulija* meie külas oli enne(malt) palju popse.

bobulihakka M popsinaine, -eit бобылиха; *bobulihakalla õli ühsi lehmä* popsinaisel oli üks lehm.

bobulinain M popsinaine бобылиха; *bobulinaizõõ poika* popsinaise poeg.

bobuškad I pl. t. rõuged оспа, оспины, диал. бобушки; *musad bobuškad õlivad. mõnikkaad dažõ koolivad näissä bobuškoissa* mustad rõuged olid. Mõned isegi surid nendesse rõugetesse.

bodroi J-Tsv., g. -i J reibas бодрый; *veel on bodroi starikk* (ta) on veel reibas vanamees.

bogoro-oditsa vt. boharooditsa.

bogra vt. bagra.

bogz/ata: -õt J-Tsv., pr. boks/aan J, imperf. -azin: -õzin J lüüa, virutada ударить.

boharooditsa P M boharooditsa J baharooditsa I bogoro-oditsa J, g. -saa P 1. jumalaema богородица; P *panõ tsüünteliä boharooditsalyõ* pane küünal jumalaemale; 2. rukkimaarja-, tulimaarjapäev (15. VIII) успеение богородицы; P *boharooditsaa praznikann pietii* rukkimaarjapäeva peeti pühaks; J *üpsi maara õli uspeni bogoro-oditsa. se õli siz rukkii maara, sütsüüi poolõ* üks maarjapäev oli jumalaema uinumispäev. See oli siis rukkimaarjapäev, sügise poole (oli); I *starikat pajattivad, buttoby õlivad vannaikaa i iil'ä i boharo-oditsa praznikav* vanamehed rääkisid, nagu oleksid vanal ajal olnud nii eliapäev kui ka rukkimaarjapäev (õlle)pühad; M *kapořoz on jõtši. johzõb allaa mäess. vätši alla sõisovad i pešseüväd. siell on päätmittsa paraskeevaa obraaza. boharooditsann siel tsäütii* Koporjes on jõgi. Voolab mäest alla. Inimesed seisavad all ja pesevad end. Seal on püha Paraskeva püha-kuju. Rukkimaarjapäeval käidi seal.

bohattri M Lu J -eri P *boḡattōri* Lu *boḡatteri* L M I, g. -*ōrii* Lu -*erii* P *boḡatterii* L vägilane богатырь; M *kōlmas poika ōli ivana boḡatteri* kolmas poeg oli Ivan-vägilane; L *tšivezä on boḡatterii jältši* kivis on vägilase jälg; M *varma niku bohattri* tugev nagu vägilane.

bohmarad I pl. t. narmad, narmendav äär бахрома; обтрёпанный подол; *kui silla eb õõg äppiä mennäg tsüllää müü, silla õlmat trepatud, bohmarad õlmaloiza rippuvad. võtag näitä lõikkaa poiz, kaned bohmarad* kuidas sul pole häbi minna mööda küla, sul on hõlmad naru-seks kulutatud, narmad ripnevad hõlmades. Võta lõika nad ära, need narmad.

bohomoftsa: -*ts* J-Tsv., g. -*saa*: -*sa* J jumalalaluja, palvetaja богомолец.

boi U, g. *boi* = *boju*; *boi õl'i suur aivoo* lahing oli väga suur.

boittsa vt. *moloto*-.

bojari J-Tsv. *bajari* (R-Eur. P), g. -*ii* J bojaar боярин; J *vai minuu poik bõ lusti. kats han, niku bojari* kas minu poeg pole ilus? Vaata ometi! Nagu bojaar!; P *jeka kuu kunikaat tsäüväd jekapäiväzed bajari* rl. iga kuu kuningad käivad, igapäevased on bojaarid.

bokallaa K L M Kõ S kütili набок; на боку; L *ženiḡa lüöb õikõall jalgalla paḡyõ bokallaa* peigmees lööb parema jalaga pange kütili; Kõ *kupol'o aatonn tsülvetaž. se vihta vizgatas katolõõ. kui eittäab bokallaa, siz nõõd läsimää kazell vootta jaanilaupäeval viheldakse.* See viht visatakse katusele. Kui langeb kütili, siis jääb sel aastal haigeks; M *paä länniko bokallaa, laa üvvii tuuluv* pane pütt kütili, las tuuldub hästi; M *ležib bokallaa* lamab kütili.

bokisa: -*ss* (J-Tsv.), pr. -*zõb*, imperf. -*zi* = *bäkättää*.

bokka Kett. K R-Reg. L P M Lu I (Kõ S), g. -*aa* Lu külg бок; I *kura bokka vai õikõa bokka silla vaivata*v sul (aina) valutab vasak või parem külg; M *tämä võip hot koko päiväd lamoa tilaza, tämä bokkõi eb vaivata ta võib kas või terved päevad lamada asemel, tema küljed ei valuta*; M *ku umalikko meez tuõp koõtoo, sis tooš teetä eb näe, häiläb bokald bokalõõ* kui purjus mees tuleb koju, siis ta (ka) teed ei näe, kõigub küljelt küljele; M *näväd isuttii rinnaa bokka bokkaakaa* nad istusid kõrvuti külg külje vastas; I *paimõnõlla ripub sumka bokkaza karjasel ripub kott küljel*; Lu *koorma vääntüüb ühell bokall* koorem käändub ühele küljele; M *tšäännettii tõizõd bokad* (viljavihkudel) pöörati teised küljed (peale); M *a täm juttõõb: la pajata*v, *a milta bokkaa ep sõõ* aga tema ütleb: las

räägib, ega see mul tükki küljest ära võta (ei sõi). – Vt. ka *tõrva*-, *väärä*-.

bokkalavõn M maja v. toa külgmise seina külge kinnitatud pikk pink лавка вдоль боковой стены избы.

bokkaluu P M I ribi, roie ребро.

bokklamii P M -*õmii* K I. küljetsi, küljega, külg ees боком; P *tämä bokkamii nõisi millõ etie* ta jäi küljetsi mulle ette; M *bokkamii tsäänüb minussa, kõõz meeb möötää* pöördub küljega minu poole, kui läheb mööda; 2. küllakil на боку; K *õli bokkõmii päällä* oli küllakil (vankri) peal.

bokkarätte R-Lõn. puusarätt (vadja naise rahvariете osa) набедренник (деталь народной одежды водской женщины).

bokkaseinü P M külgmine sein боковая стена.

bokkalza M -*z* L kõrval рядом; сбоку; M *arina on ahjoo eezä, mokoma laḡkõa, kirpitsassa tehtü, a pliitta on bokkaza* ahjuesine on ahju ees, niisugune sile, telliskividest tehtud, aga pliit on kõrval; L *pojokkõizõll õli suur saanikko bokkaz* poisikesel oli suur kelk kõrval.

boks J-Tsv. patsti, matsti бац; *boks kulakõll tsüлтsee* matsti rusikaga vastu külge!

boksla J, g. -*aa* J mats бац; *mie sill ku annan boksa* ma õige annan sulle matsu! – Vt. ka *boksu*.

boksila J-Tsv., pr. -*n* J, imperf. -*zin* J poksida бодаться, боксировать; *boksita niku boranõd* poksivad nagu oinad. – Vt. ka *buksia*.

boksu J-Tsv., g. -*uu* J = *boksa*.

bokšlo Lu, g. -*oo* = *bokšukala*.

bokšukala Lu viidikas ukleika; *angriat püüvetä kokkiekaa, bokšukala pannaa õḡkikokkaa* angerjat püütakse õngedega, viidikas pannakse õngekonksu otsa. – Vt. ka *pikša*.

bolbošk vt. *balaboška*.

bolbottaa ~ -*pottaa* M *balbottaa* J, pr. -*botan* M, imperf. -*botin* M = *balpattaa*!; M *bolbotab mitä puutuv, pajatar pal'õ* lobiseb, mis ette juhtub, räägib palju.

bol'nit'sa M Kõ Lu -*ts* J-Tsv. *bolnitsa* P Lu I (Li Ra-Len. Ku), g. -*saa* Lu J -*sa* J *bolnitsaa* P haigla больница; M *eellä bol'nitsõita eb õllu* ennemalt haiglaid polnud; J *läsinnü veeti bol'nitsaa* haige viidi haiglasse; Lu *milla jo mõnnõz vooz jalgad paizõttuvad, tsäin bol'nitsaz mõnta kõrtaa* mul juba mõni aasta jalad paistetavad, käisin haiglas mitu korda.

bolotta I, g. -*taa*: -*ítaa* I soo болото; *anõh eläv mettsazä, bolottaza* (mets)hani elab metsas, soos; *mee bolottaa glažzaa* lähen sohu murakale.

bolotti I, g. -ii I = *bolotta*; *tullii üli señnee bolotii* tulin üle selle soo.

bolpattaa vt. *balpattaa*¹.

boltaita/taa Kett. Lu (K-Ahl.) -ta J-Tsv., pr. -an K Lu -õn J, imperf. -in J = *balpattaa*¹; J *siä kuile boltaitõt tühjä juttua* sa vist lobised tühja juttu; Lu *elä boltaita ära lobise!*

bol/ata (P), pr. -taan P, imperf. -tazin = *balpattaa*¹; *bolttaav, mitä puutus* lobiseb, mis ette juhtub.

boltoita/taa P, pr. -an P, imperf. -in = *balpattaa*¹; *algot boltoittaa* hakkab lobisema.

bol/ta Lu J, g. -aa polt болт; J *bolтта, se on mokom pittšä i paksu naagla* polt, see on niisugune pikk ja jäme nael.

bolttuna ~ **boltu-n** M, g. -aa 1. subst., adj. lobiseja, lobasuu (mehe kohta) болтун; *täm on nii bolttuna* ta on nii (suur) lobasuu; *boltuška, se on naizeljäjä, boltu-n meezeljäjä* b., see on naine, b. (on) mees; *tämä öli mokoma bolttuna meez* ta oli niisugune lobiseja mees; 2. viljastamata muna (muna, milles haudumisel ei teki loodet) яйцо-болтун (насиженное яйцо без плода); *bolttuna on muna, kummaz bõõ põirpõõ, se on tühjä muna* b. on muna, milles pole (= ei teki) tibu, see on tühi muna; *bolttuna muna* muna, millest ei tule (haudumise järel) tibu.

boltuška P M Lu -k J-Tsv., g. -kaa P M Lu J 1. subst., adj. lobiseja, lobasuu (naise kohta) болтушка; P *boltuška bolttaav, mitä puutus* lobasuu lobiseb, mis (ette) juhtub; M *boltuška bolpatav, on mokom puusta inehmin, lõrizeb mitä ep piä* lobasuu lobiseb, on niisugune tühine inimene, lobiseb, mida ei ole tarvis; J *ai mikä boltušk naizikko* oi mis(sugune) lobiseja naine!; 2. viljastamata muna (muna, milles haudumisel ei teki loodet) яйцо-болтун (насиженное яйцо без плода); Lu *mõnikkaal ebõ-õ õntõa, om boltuškoit pal'õ, ku eb õnnisu, a mõnikkaal õnnisuv, jõka munassa saap puipuu* mõnel ei ole õnne, on palju viljastamata mune, kui ei õnnestu; aga mõnel õnnestub, igast munast saab tibu.

bolv/ana P Lu -ona M, g. -anaa 1. tolvan, tola болван; P *sie õlõd niku bolvana* sa oled nagu tolvan; 2. peibutis, topis приманка, чучело; M *bolvona tehäs kui ampumaa menet tedreit* peibutis tehakse, kui lähed tetri laskma. – Vt. ka *balvani*.

bomba I (V) -õ J-Tsv., g. -aa J pomm бомба; J *bombõ plajahtaa lõhtši* pomm plahvatas (lõhki); V *õli nellä kuuz bombia suuria* oli neli (kuni) kuus suurt pommi.

bombi¹ J-Tsv., g. -ii = *bomba*.

bombi² M *pompi* (M), g. -ii M põrnikas, sitikas жук; *meil jõka žuk on bombi* meil on iga põrnikas b. – Vt. ka *sitta-*, *vesi-*.

bombi/taa V, pr. -an, imperf. -in pommitada бомбардировать, бомбить.

bom/bo Lu Li Ra J Бомбо Tum., g. -oo Lu Ra 1. ujur, veemardikas плавунец, плавун; Li *bombo, se on siin jõgõz, eläv. sirkaaz jõgõz neitä bomboit eb i õõ, sammõlõjõgõz neitä on rohkaav* ujur, see on siin jões, elab. Selge veega jões neid ujureid ei olegi, soostunud jões on neid rohkem; Li *bombo. eb õõ suuri, no patši-i sittabõrõläizekaa yht suurutta, no vähä pitšepäd on jalgõõ, on ize om musõpi i tääv, vesieläine, tämä jo on tõiillaajõin* ujur. Ei ole suur, noh sitasitikaga peaaegu ühesuurune, aga jalad on vähe pikemad, ise on mustem ja, tead, vee-elanik, ta ju on teistsugune; J *bombo on mokoma bõrõläin, kumpa eläv roojaz* ujur on niisugune sitikas, kes elab poris; 2. Jõgõperä elanike pilkenimi насмешливая клычка жителей дер. Краколье; J *jõgõperäni tsüllä on roojakõz, senperässä jõgõperää nõmia narritaa bombo* Jõgõperä küla on porine, sellepärast narritakse Jõgõperä elanikke b-ks; Ra *kuniņkvallaa bomboõ* Jõgõperä kroonuvalla b-d; 3. J maipõrnikas, leherõrnikas майский жук; 4. Lu porikärbes синяя мясная муха; ■ Tum. *Suma bombo* sitasitikas. – Vt. ka *sitta-*.

bomi/sa P -ss J, pr. -zõn J, imperf. -zin J 1. pomiseda бормотать; J *pajatab ja ize enelee bomizõv* räägib ja pomiseb endamisi; J *bomizi mitäle vassaa, en saanu tolkkua* pomises midagi vastu, ma ei saanud aru; 2. kõmiseda громыхать, издавать глухой гул; P *lüöd astiit müütä, bomizõv* (kui) lööd vastu astjat, (siis) kõmiseb. – Vt. ka *borata*, *borisa*, *bumata*, *bumisa*, *bõrisä*.

bondlari K P M Lu Li I -õri J-Tsv., g. -arii P M Lu -õrii J pütt-, tünder-, aamissepp бондарь, бочар; M *bondari teep puišsiis aasõita* püttsepp teeb puust nõusid; M *kõnnuz õli i on para-ikuz bondarid, tehäs lännikkoita i tehäs vokkiita* Kõnnu(küla)s olid ja on praegu(gi) püttsepad, tehakse lännikuid ja tehakse vokka; J *vee puu-paņki bondõrilõõ praavitta* vii puupang tündersepale parandada.

bondarmaasteri M püttseppmeister бондарь.

boo vt. *ebõ-lä*.

booj/lu J-Tsv., g. -uu J lahing бой; *mõnõz boojus tapazin õlõmaa* juhtusin olema mitmes lahingus. – Vt. ka *boi*.

boom/i Lu Li J-Tsv., g. -ii Lu Li J 1. room (purjelaeval või -paadil) бом (на паруснике); Li *alupooli seiliä on siottu ruuku, see kutsutaa*

boomi purje alumisse serva on seotud ritv, seda kutsutakse poom(iks); Lu *boomi õttsaz on buugeli* poomi otsas on raudvõru; Lu *viimeized seilivenned, mid õltii meil, näl ahtõriz boomi õli metra pitšepälle* viimased purjepaadid, mis meil olid, neil oli poom ahtris meeter pikem(alt); **2.** pööra, vinna poom (nooda vedamiseks) шест-рычаг (рыболовного ворота), диал. воротажка; Li *boomiss kutsuttii veelä ühtä ... , mokoma ruuku, ku tõmmõttii merelä talvõla noottaa üleez, eteez, vorottõjeka. siz väänettii sitä vorottaa i mikä kepikaa väänetti paksu mokoma ruuku, sitä toož kutsuttii boomi, se õli vorotaa boomi* poomiks kutsuti veel üht ..., niisugune ritv, kui merel tõmmati talvel noota üles, edasi, pööradega. Siis pöörati seda pööra, ja kepiga pöörati, (oli) niisugune jäme ritv, seda kutsuti samuti poom(iks), see oli pööra poom. – Vt. ka *ahtõri-, kliiveri-*.

boomi-kliiveri Lu poomkliiver, kahvelpuri бом-кливер; *boomi-kliiveri, esimein kliiveri* poomkliiver, esimene kliiver (kliiverpoomi kinnitatud kliiver).

boomi-nurkka Lu kahvelpurje soodinurk шко-товый угол кливера.

boomiseili Lu ahtripuri кормовой парус; *ahtõriseiliä kutsutaa boomiseili* ahtripurje kutsutakse *b-ks*.

boomistaakki Lu (kliiver)poomi ja masti ühendav vaier e. terastross, kliiveriparduun бом-штаг. – Vt. ka *kliiver-*.

booria M, g. *-aa* tärge (pastlal) зарубка (поршня); *tšennää boorav* pastla tärkmed.

boora/z: *-s* Ja-Len., g. *-a* siga, põrsas; nuum-siga [?] свинья, поросенок; боров [?]; *leikattii booras* tapeti siga.

bootsmani vt. *botsmani*.

bootta: *-t* J-Tsv., g. *-aa* J luup, (ühemastiline) paat бот.

bootti: *-t* J-Tsv., g. *-ii* J = *bootta*.

borabana vt. *barabana*.

borana Kett. K L P M S Lu Li J I Ku *-nõ* Ku *-n* Lu Ra J-Tsv. *barana* Ku *borona* S I-Len. *Борань* li-reg.₁ *Борань* Pal.₂, g. *-naa* L P M Lu J *-na* J oinas, jääг баран; P *õsamma tsülääkaa jõka tševäd ühie boranaa* ostame (kogu) küla-ga igal kevadel ühe jäära; Lu *lampaa veimmä boranal* lamba viisime jäärale; Ku *kahz boranaa pant'sii sarvõd vast'sikkoo* kaks oinast panid sarved vastamisi; M *boranat kaivõlõvad* oinad pusklevad; Li *puskõlikko borana* puskle-ja oinas; M Li *naitõttu borana* kohitsetud jääг; M *poigad õlivat kõig varmad i tappõlikod, semperäss näitä i kutsuttii: tappõlikod borana* pojad olid kõik tugevad ja riiakad, sellepärast

neid kutsutigi: riiakad oinad; J *pulkissi silmed niku boran* ajas silmad pungi nagu oinas; J *katsob niku boran uusijõ veräjõ pääle* kk. vaatab nagu oinas uusi väravaid; Ku *uhkial boranall on ain sarved verez* vs. uhkel oinal on sarved aina verised (veres); Lu *kittsi boran* sokk; ■ J *boranaa pää luu* lollpea, lambapea; M *borana joukku* Boranovite suguvõsa (hüüdnimi oli tekkinud sellest, et suguvõsas oli palju suurekasvulisi, tugevaid ja riiakaid mehi). – Vt. ka *kili-, kittsi-, lammaz-, suku-, suvi-, voho-*.

boraljka M *-nka* (I), g. *-ykaa* M baranka, rõngaskuivik баранка; I *bulkad ili borankad mikä on* saiad või barankad, mis (parajasti) on; I *munõd korjaavad, lid'entsaa korjaavad, borankad ii kane brännikkojõ korjaavad* (lapsed) korjavad (lihavõttepühadel) mune, korjavad siirupikompekke, barankasid ja präänikuid korjavad; I *õsimmag saahharia siäll'ä borankoo sel'd'ia* ostime seal tükksuhkrut, barankasid, heeringat.

boranvoho M sokk козёл.

boralta: *-tag* I, pr. *-an:* *boŕraa* I, imperf. *-zin* = *borisa*; *mitä siä ainõ boŕraad* mis sa aina torised!

borbat/taa Lu, pr. *-av* Lu, imperf. *-ti* podiseda клокотать; *oi ku borbatap tšihhua* oi, küll podiseb keeda!

borbot/taa P M (Pi) *-taag* (I), pr. *-an* M Pi, imperf. *-in* M **1.** lobiseda болгать; M *borbotab mitä puutus* lobiseb, mis (keelele) juhtub; I *siä pal'to borbotad* sa lobised palju; **2.** pobiseda, poriseda бубнить, бурчать, ворчать; M *mitä-leeb borbotti ize-enellee neñnää allaa, a miä en võttanu tolkkua* midagi pobises iseendale nina alla, aga mina ei saanud aru; M *mitä siä aina borbotat ku sittabombi* mis sa aina porised nagu sitasitikas! – Vt. ka *balpattaa¹, bumbut-¹taa, börbõttää*.

borbottun/a P, g. *-aa* P lobiseja, lobasuu бол-тун; *borbottuna borbotav* lobasuu lobiseb.

bordovittsa I, g. *-saa* = *borodafka*; *bordovittsaa tšiskuas* käsna kistakse ära.

borlia Li (Lu) *-ria* Lu, pr. *-in* Lu, imperf. *-izin* Lu kraapida; maad tuhnida скрести; рыть(ся); Lu *ja lähen õpõzõd selles i lazõn miä peräs nooraa, kump teeb merkii borimizõllõ, tšivi nooraa õttsõs* ja lähen hobuse seljas ja ma lasen järel nõõri, mis teeb märgi kraapides, kivi nõõri otsas; Li *sika borib maata* siga tuhnib maad.

bori/sa (M-Set.) *-ssa*g I, pr. *-zõn* M, imperf. *-zin* poriseda, toriseda ворчать; I *mitä siä aina borizõt ku sitta-bombo* mis sa aina porised kui sitasitikas!; I *miä en nõizõg sinnuukaa bori-zõmmaag, miä en tahog borissag* ma ei hakka

sinuga torisema, ma ei taha toriseda. – Vt. ka *bomisa, borata, bõrisä*.

borkka K-Ahl., g. -aa volt, kurd борка.

borkkana K Lu Ra J I (Li) -õnõ Lu Li -õn J-Tsv. *porkkana* K, g. -anaa: -õnaa J, pl. Борканатъ Tum. porgand морковь; Lu *borkkõnõd piäv reppiä* porgandid tuleb (peenralt) üles kiskuda; Li *perrää tsülvõõ borkkõnõ kazvav tihtii, siz vot näitä arvõttaaz* pärast külvi kasvavad porgandid tihedalt, siis, vaat, neid harvendatakse; Li *borkkanalla, lantulla, turnepsilla õllaa naatitv* porgandil, kaalikal, söödanaeril on pealsed; I *sinnep paad borkkanaa, sis soolaa paad* sinna (= kapsaste hulka) paned porgandit, siis paned soola; Li *mõnnaarikko borkkõnõ* mitmeharuline porgand.

borodafka Lu, g. -aa soolatüügas, käsn бородавка. – Vt. ka *bordovitssa*.

boroni vt. *baroni*.

borotta vt. *vorotta*.

borovik/ka P M Lu Li J I Ku (Ra) -k J-Tsv. *borovikka* Lu, g. -aa P Lu Li J puravik боровик; P *borovikka on valkõa üvä obahka* puravik on hea valge seen; J *borovikka kazvab mettsäz* puravik kasvab metsas; I *valkõa grõba, valkõa borovikka* valge puravik. – Vt. ka *mussapää-, nõmmi-, valkõapää-*.

borš/šaa M, g. -aa peedisupp, borš борщ; *borššaa tšihutab* keedab peedisuppi.

bortta Lu Li -t J-Tsv., g. -aa Lu J parras, poort борт (судна); J *sõvvo alusõõ borttaa* sõua purjelaeva parda äärde; J *vene bortt on karraka ravvõõttu* paadi parras on plekiga üle löödud (rautatud); Lu *laiva võib mennä bortaakaa priistanii* laev võib minna pardaga ees maabumiskohale; Lu *meez üli bortaa* mees üle parda!; Lu *õikaa bortta* tüürpoort; Lu *kura bortta* pakpoort; Li *se on ala tuuli bortta, se tõin on pääli tuulõõ bortta* see on alltuuleparras, see teine on pealttuuleparras. – Vt. ka *sisi-*.

borttsa: -ts J-Tsv., g. -saa J maadleja борец.

bošmokka, bošmukka vt. *bašmakka*.

božnitsanalla vt. *alla?*

božnit/ssa I, g. -saa ikoonide riitul; pühase-, ikooninurk божница; красный угол; *tšerikossa tootii puteliza svätõit vettä, kotona božnitsaa pantii* kirikust toodi pudeliga pühitsetud vett, kodus pandi ikoonide riitulile; *urpovitsat sißottii ühtee patškaa. a sis pantii tõisõõsõõ rihhee božnitsaa* urvavitsad seoti ühte kimpu. Aga siis pandi teise tuppa ikooninurka.

botijka vt. *batijka*.

botsmani ~ -anni Lu -õnni J-Tsv. *bootsmeni* Lu, g. -anii ~ -annii Lu -õnni ~ -õnnii J bootsman боцман; Lu *bootsmeni näütüp kamandall,*

mitä piäp tehä laivaz bootsman näitab meeskonnale, mida peab laevas tegema.

botš/ka Ränk K L P M Lu Li Ra J I (Kõ V) -k J-Tsv., g. *bodžgaa* K L P M Lu J -kaa M V Lu Ra J -ka J I, vaat, tünn бочка; J *näill õli laivaa pääl pal'lo botškii* neil oli laevas palju vaate; K *õlud valõttii botškaasõõ* õlu valati vaati; M *siiniä soolataz tõzo botškaa* seeni soolatakse samuti tünni; L *antõ suuryõ bodžgaa kultaa* andis suure vaadi (täie) kulda; M *bodžgall on varo* vaadil on vits (peal); J *tõmpaa botškõlt pruntti* tõmba vaadil prunt eest ära; J *tühje botšk buntsahtub vassaa* vs. tühi vaat kõmatab vastu; M *puizõd botškad* puust vaadid; M *lautolaissa botškad* laudadest vaadid; M *tammizõd botškad* tammepuust vaadid; J *karassina bodžgõd jo tooti lidnõss* petrooleumivaadid juba toodi linnast; I *õli tõkõtiikaa botška* oli tõkativaat; V *tõrva bot kad* tõrvatünnid; Lu *vesi botška õli tuimaa veekaa* veevaat (laeval) oli mageda vee-ga; M *õpõzõõ bot ka* hobusega veetav vaat; M *bot kaa lavvab, varob, põhja, kaasi* tünni laud, vitsad, põhi, kaas; P *pajatab gromkõissi niku bodžgaa põhjass* räägib kõvasti nagu tõrre põh-jast; 2. Ränk väike pütitaoline puust võimasin небольшая маслобойка. – Vt. ka *javo-, karassina-, liha-, puu-, sel'di-, siini-, tõrva-, tõkõtti-, ugurittsa-, vesi-, või-, õlud-*.

botškalauta Li *botšk-laut* J-Tsv. vaadi-, tünni-laud бочечная доска; Li *tammizõd botškalavvad* tammised vaadilaudad.

botšõj/ka P M (Lu) -k J-Tsv., g. -kaa P M -ka J ankur; tünn(ike), pütt бочонок; P *botšõjka õli pikkarain; pien botšõjka, täll böllu peält avattu kõikk, õli aukko, valõttii mitäiv veteleä süäm-mie* ankur oli väike; väike ankur, see polnud pealt üleni avatud, oli auk, valati sisse midagi vedelat; Lu *lännikko on kõrvijeeekaa i astjal on kõrvad, botšõjkoil eb õõ* lännik on kõrvadega ja astjal on kõrvad, ankrutel ei ole; J *ailit pantti botšõjka* silgud pandi pütti; J *botšõjka varo meni kattsii* püti vits läks katki.

botten/la (P), g. -aa P hoop udar; *iestää miä sain pähääsie bottenaa a nüd i siä said milta* enne sain mina hoobi pähe, aga nüüd said ka sina minult.

botveñ/la P M *botviña* M, g. -aa P külm kaljasupp mitmesuguste lisanditega ботвинья; P *brükvaa avvottii ahjoza, õõrottii luzikaakaa, valõttii taarii päälle i süütii, se õli botveña* kaalikas hautati ahjus pehmeks, hõõrutati lusikaga katki, valati kalja peale ja söödi, see oli b.; M *botviña, sinne pannas luukka, miñnaa, sis pannas kalbassia, ukro-p, sis smetanaa, ku on taaria, sis pannas taaria, ku bõõ, siz*

vettä, sveežaa uгуритsaa i vot se on tsülmä suppi; okroška on tooš tsülmä suppi, ebõd välliä mitiäid botvinja, sinna pannakse sibulat, muna, siis pannakse vorsti, tilli, siis hapukoort, kui on kalja, siis pannakse kalja, kui pole, siis vett, värsket kurki ja, vaat, see on külm supp; okroška on ka külm supp, ei ole vahet midagi.

braaglia M J, g. -aa (suhkrust ja pärmist valmistatud) õlletaoline jook бпара; J braagaa tehliää sukurissa, sukuria i hiivaa panna, näтели-päivät tsäüv, mõni paab i umalaa b-t tehakse suhkrust, suhkrut ja pärmil pannakse, nädalapäevad käib, mõni paneb ka humalat.

braaklata: -õi J-Tsv., pr. -kaan J, imperf. -kazin: -kõzin J (välja) praakida, praagiks tunnista-da браковать, за-; eväd võtõttu sõtamehessi, braakõttii ei võetud sõduriks, praagiti välja. – Vt. ka brakuittaa.

braak/kaa (Lu), pr. -ав: -õv Lu, imperf. -ki kraaksuda, vaakuda каркать; varõz braakõv, kehnoa ilmaa tääv vares kraaksub, ennustab halba ilma.

braak/iki P J-Tsv., g. -ii: -i J praak; praak-, kasutamiskõlbmatu брак; бракованный, негодный; J braakki lavvõd viska ääree praaklaudad viska kõrvale.

braak/ikia Lu, pr. -ib Lu, imperf. -ki Lu = braak-kaa; varõz braakiv vares kraaksub.

braak/iku M, g. -uu praak-, kasutamiskõlbmatu бракованный, негодный; hako on braakku puu, seness et tee mittäid, süämmess tämä on laho pehkinud puu on praakpuu, sellest sa ei tee midagi, seest on ta mäda.

braakkumettsä M praakpuit бракованный лес; braakkumettsä tehtii algossi praakpuit tehti küttepuudeks.

braatšin/a M bratšina Ränk Ja-Len., hrl. pl. -ad K L Kõ I braatšinad (I) bratšinad Kõ brattšinad (M Kõ) 1. küla ühispidu братчина; M bratšina õli gul'änje mokoma, gul'aitõttii vätši, tšihutõttii õlutta, jürtsinnä bratšinaa piettii küla ühispidu oli niisugune pidu, rahvas pidutses, pruuliti õlut, pidu peeti jüripäeval; Kõ kupol'o kaivo õli, siel kupol'onn tsäütti, õlutta jootii; braatšinat siel peettii jaanikaev oli, seal käidi jaanipäeval, joodi õlut; külalpidu peeti seal; Kõ iiljan bratšinoita peettii niin: korjattii kahstšümme kopeikkaa hejgest [= hejgess], õsõttii linassia [= linnassia], õlutta keitettii (Len. 221) eliapäeval peeti külalpidu nii: korjati igalt inimeselt kakskümmend kopikat, osteti linnaseid, pruuliti õlut; I noori vätši pitiväd braatšinoi noorrahvas pidas külalpidu; 2. meeste külakonnapidu братчина (для мужчин); L minuu isä viel tsäüsi bratšinoiza minu isa

käis veel külakonnapeol; K mehüll õlivad braatšinad. viinaa jeivad, zakuskoi tehtii. ühes taloz õlivad. koko tsülä õli ühezä meestel oli külakonnapidu. Viina jõid, suupistet tehti. Ühes talus olid. Kogu küla oli üheskoos.

braavõ/i Lu, g. -i tore, mehine бравый; braavõi meez õli mokom oli niisugune tore mees.

bragattsi M -tši (K M Kõ S) brägättsi Lu brägättsi Po brägättsi Lu Li J brägättsi (J), g. -sii M brägätsii Po brägätsi J paakspuu крушина; Po brägättsi kazvav mettsáz paakspuu kasvab metsas; Po brägätsii kuori on musa, bõd paksu puu, tam niku tsäjee paksutta, põõsaal ep kazva paakspuu koor on must, pole jäme puu, ta on nagu käe jämedune, põõsana ei kasva; J brägättsi puu, eestää on kaunis marja, siz meneb musass. marjaakaa õmpõluzrihmaa kraazgattii naizõd. tehtii kraaska. muss kraaska tuli paakspuu, enne on punane mari, siis läheb mustaks. Marja(de)ga värvisid naised õmblusniiti. Tehti värvi. Must värv tuli; J too brägätsi koorii too paakspuukoori. – Vt. ka bragattsipuu, brägättšimarjapu.

bragattsi-koori (M) paakspuukoore кора крушины; tehtii lepää koorta, koorittii i sinne pantii ühtee bragattsi-koorta tehti lepakoort, kooriti, ja sinna pandi sekka paakspuukoort.

bragattšimarja: bragattšimarja (M-Set.), pl. -at M-Set. paakspuumarj jagoda крушины.

bragattsipuu M bragattsipuu (M-Set.) bragattšipuu (K Kõ) bragattšipuu (M) brägättšipuu Po brägättšipuu Lu = bragattsi; M bragattšipuu, musat peened marjad, noorõd oñ kauniid, mussa koori, señnee koorõdkaa krasitas kanamunõita paakspuu, mustad väiksed marjad, noored (marjad) on punased, must koor, selle koorega värvitakse kanamune; Po brägättšipuu õli, kraasitattii sõppaa paakspuu oli, värviti riiet.

bragattšipõõzaz M bragattšipõõzaz (M) paakspuupõõsas куест крушины.

bräkkö vt. brääkkö.

brakuittaa: -ta J-Tsv., pr. -an: -õn J, imperf. -in J = braakata; brakuitti kõikkina minu uuvvõd pal'ttoo tunnistas mu uue palitu täiesti praagiks.

bramahta/assa: -ss J, pr. -an J, imperf. -azin: -zin J prantsatada; plartsatada грохнуться, плюхнуться; bramahtass ümper maha prantsatada; koto bramahtaz maha maja varises prantsatades kokku; ujujõd bramahtasti vettee ujujad plartsatasid vette. – Vt. ka bransahtaassa, bräntsähtäässä.

branda-vahti Lu valvelae (sadamas) бренд-вахта; branda-vahti i maal onõ valvelae on

ka maal (= sadamas); *brandavahti laiva* valve-laev.

brandavaht-laiva Lu = *branda*-vahti..

bransahtlaassa Lu Li J *brantsahtass* J, pr. -aan Lu Li J -an Li *brantsahtaan* J, imperf. -aazin ~ -in [sic!] Li -iin [sic!] J *brantsahtazin* J prantsatada прохнутья, бухнутья; Li *täiüttä ruumõt-tõ bransahti maallõ* täies pikkuses prantsatas maha; J *brantsahtaaz magollaa maha* prantsatas kõhuli maha; J *brantsahtaaz õpõizõõ sel'ess maha* prantsatas hobuse seljast maha. – Vt. ka *bramahtaassa*.

brants J-Tsv. prantsti, plärtsti, sulpsti трах, бух, плюх; *brants tšehs-rooja* *vatsollaa* prantsti keset pori kõhuli; *brants turpailt vettee* sulpsti purdelt vette.

brantsahtu/z J-Tsv., g. -hsõõ: -sõõ J prantsatus трах, бух.

bratko Lu Li J, g. -oo ~ *bradgoo* 1. vennake, vend браток, братец, братко; J *ann antõssi, bratko, mitä õõn süüt tehni* anna andeks, vennas, mis vea (ma) olen teinud: J *rodnoi bratko* lihane vend; 2. nõbu двоюродный брат, диал. братан; Lu *minuu bratko õli laukaamõza kat-toa* minu nõbu oli katust lõhkumas.

bratšina vt. *braatšina*.

brauh J-Tsv. prauh, prauhti трах, тарарух, бац.

breediš Kr põder лось.

breediä M J (Lu) -äg I *briediä* (L) *breidiä* J (sõnatüvi основа слова:) *breidi-* J-Must., pr. -n M Lu J, imperf. -zin M Lu J sonida бредить; M *koko õõsee unõza ain breedi* kogu õõ unes aina sonis; Lu *nii kõvassi pääit vaivattii, breedizin* pea valutas nii kõvasti, sonisin; J *läsivä inimin breidiš* haige inimene sonib; J *koir breediš unõs, ku haukuš* koer sonib unes, kui hau-gub.

brigadla M Lu, g. -aa Lu brigaad бригада; M *esimein brigada* esimene brigaad.

brigadi J-Tsv., g. -ii J = *brigada*.

brigadiiri Ränk, g. -ii brigadir бригадир.

brüis, brüiš vt. *brõõs*.

brüitätä vt. *britata*.

brülist Lu -st Ku = *brõõs*.

brüitšü [?] (J), g. -šüi [?] pej. kass кошка; *meil õõ kahs brüitšüite, a riigallõ kõikk kotid värtšit-tii ja tõrtšititi* (Mati küla rahvas rääkivat nii:) meil on kaks kassi, aga rehes on kõik kotid katki rebitud.

bril'a-ntõvõli L, g. -i briljant-, briljandist бриллиантовый; *bril'a-ntõvõli dvorttsa* briljantloss.

brüli:sä: -ss J, pr. -zen, imperf. -zin piriseda, viriseda хныкать; *ep pie itkõa, brüli:ss* ei tohi nutta, piriseda; *älä brüli:ze, õõ vaiit* ära virise, ole vaiit! – Vt. ka *blüri:sä, brüli:sä*.

brüli:lää J = *brüli:lää*; *para-iko itku leep platt-siz: uulõd jo om brüli:lää* kohe on nutt platsis: huuled on juba torus.

brüli:ssää (J-Tsv.) = *brüli:ssää*.

brüli:zä: -z J-Tsv. = *brüli:lää*; *mokad brüli:z huuled* pruntis.

brüzguttaa S J (Lu) *priüzgut/ta* J-Tsv., pr. *brüzgutan* ~ -õn J, imperf. *brüzgutin:* -in J piserdada (püha veega); pritsida кропить (кропилом); прыс/кать, -нуть; S *jürtšinn opõzõõ, lehmäd i lampaat svätoil veell brüzguttaa* jüripäeval piserdatakse hobuseid, lehma ja lambaid püha veega; J *brüzgutap sültšü* pritsib (kõneldes) sülg; J *priüzgut tallee vett silmiile* pritsi talle vett silmadele. – Vt. ka *bruuzguttaa, brõüzguttaa, praüzguttaa*.

brüzgutõlla Li *priüzgutõll* J-Tsv., pr. -tõlõn: -tõõn Li *priüzguttõõn* J, imperf. -tõlin Li *priüzguttõlin* J frekv. ← *brüzguttaa*; Li *svätoi veekaa brüzgutõltii* püha veega piserdati. – Vt. ka *praüzgutõlla*.

britata M *brüitätä* (Ra), pr. -taan M, imperf. -tazin habet ajada, raseerida брить(ся); M *piäb britata parta vällää* tuleb habe ära ajada; Ra *ebõõ brüitettii meez* ei ole raseeritud mees.

britška M -kõ Li -k J-Tsv., g. -kaa J sõidukaarik, kaless бричка; M *tšed õlivad varakkaapad, näill õltii britškad, kahhõõkaa rattaakaa õli britška* kes olid rikkamad, neil olid kaarikud, kaarikud olid kahe rattaga.

britšva I, g. -aa rindpuu (kangaspuudel) при-шва.

britva M -võ J-Tsv. -fa K-Ahl., g. -vaa ~ -va J habemenuga бритва; J *mõnikõz britvõ eb lõika üvässi parta mõni habemenuga* ei lõika hästi habet; J *lõikkõz britvaka kurkuu kattši lõikas* habemenoga kõri läbi; J *tšen on tehni britvõ-lõõ ampaa* kes on teinud habemenoaale tække (hamba) sisse?

brod'alga Lu -g J-Tsv., g. -gaa J hulkur бродяга; J *brod'ag on see sama keräi, muut tãmä võip tappa, vargõssa, tätä pel'letä* hulkur on seesama kerjaja, aga ta võib tappa, varastada, teda kardetakse.

brod'ila M, pr. -b, imperf. -zi vajuda, õõtsuda (pinnase kohta) зыбиться (о трясине); *niku sooteed, et saa mennä opõzõlla, kõvvii brodiš* nagu sooteed, (sa) ei saa minna hobusega, õõtsub kõvasti.

brod'ila P, pr. -n, imperf. -zin hulkuda бродить; *brod'ib mettšii möi* hulgub metsi mööda.

brod/nikka Lu Li -nik J-Tsv. -nik Ränk, g. -nikaa: -nikaa J mutt, väike noot бредень; Li *nootta saap suissaa i brodnikka saap suis-saa, tõmmata poiz* noota saab välja tõmmata

ja mutti saab välja tõmmata; Li *brodnikka vai nootta, neil õllaa reijed* mutt või noot, neil on reied (= tiivad); J *brodñikõll autšia veess et tõmpa* mutiga sa haugi veest välja ei tõmba. – Vt. ka *jõki-*, *meri-*.

brodu M Lu, g. -uu Lu **1.** koole, koolmekoht брод; Lu *brodu on paikka jōgōza, kuza bōd sūvā* koole on (selline) koht jões, kus pole sügav; **2.** märg, vajuv, õdtsuv, mäda (tee kohta) топкий, вязкий (о пути); M *nii ku om brodu tee, et pääz menemā üli* küll on mäda tee, ei pääse üle minema; M *brodu tee, kuza on nõtku-paikaD* vajuv tee, kus on nõtkuvad kohad. – Vt. ka *brotku*.

broduzikko M, g. -oo märg, vajuv, soostunud koht топкая, вязкая местность, тряпина, зыбун; *nõtku-paikaD, broduzikko, siz siäl kutt-suaz, kuza vaijoov, niku sooteed, et saa mennā opōzõlla, kõvvi brodiv* nõtkuvad kohad, b., siis seal kutsutakse (nii), kus vajub, nagu sooteed, (sa) ei saa minna hobusega, õdtsub kõvasti. – Vt. ka *brotku, broduzikko*.

bronza: -õ J-Tsv., g. -aa J pronks бронза; *uhzõ kramppi on tehtü bronzõss* ukse käepide on tehtud pronksist; *bud'il'ñikk bronzõss tehtü* äratuskell (on) pronksist tehtud.

bronzi ~ -z J-Tsv., g. -zii J = bronza.

broška M J -škõ Li -šk J-Tsv. *proška* M -oška I, g. -žгаа M -škaa J (Li) -ožгаа (I) pross broš, брошка; Li *i sis panti broškõ rintaa. luizõt kanni õlti niku tšäet rissiz, mokomõd broškõd õltii* ja siis pandi pross rinda. Luust olid niivii-si, nagu käed ristas, niisugused prossid olid; J *kõikõlaizia broškia on igasuguseid prosse* on; I *naizilla rinnaa päälee pannass broožgav* näistele pannakse rinna peale prossid. – Vt. ka *kulta-*.

brotku M, g. -tkuu ~ -dguu **1.** märg, vajuv, soostunud koht; abajas топкая, вязкая местность, тряпина; заводь; *ii nüüd emmä saa siitt einää mittäid lüüvvä, muuta ku tuli kõig brotku see, mokom brotku, etti et pääs sinne jalgal, et pääz opōzõl meemää* ja nüüd ei saa me siit heina midagi niita, muud kui (siia) tekkis puha see b.; niisugune b., et sa ei pääse sinna jalgsi, ei pääse hobusega minema; **2.** märg, pehme, vajuv (pinnase kohta) топкий, вязкий (о почве); *siin ep kõrtait kuivõ, siin on aim brotku paikka* siin ei kuiva kunagi, siin on alati märg koht; *brotku tee* pehme, vajuv tee. – Vt. ka *brodu, broduzikko*.

brotkuzik/ko M, g. -oo = *brotku*; **1.** õlkoovai kui kuiva, ain on toorõ paikka. *siiz juõllas siin on õmmaa iä ain mokom brotkuzikko* olgu või kui kuiv (ilm), (see) on aina märg koht. Siis

õeldakse: siin on kogu aeg aina olnud niisugune b.; *sinne hoť koolõ lehmä, brotkuzikkoosõd* sinna kas või surgu (sure) lehm, b-sse; **2.** *brotkuzikko paikka, opōzõll et pääz üli* vajuv koht, hobusega ei pääse üle.

bro/va I, g. -vaa: -vva I kulm бровь; *kahsi brovva* kaks kulmu.

brugre vt. *bugra*.

bruhtiv Li kõögivilii овощи; *kõig bruhtiv (~ oovoššit) saap panna isutaizõssi* kõiki kõögivilju saab panna ruudiks. – Vt. ka *tara-*.

bruk/va K L P -fa (P), g. -vaa P kaalikas бруква; K *erneed da brukva vott erkud õlivad* herneed ja kaalikas vaat olid hõrgutised (vanal ajal); P *brukvaa avvottii ahjoza* kaalikat hautati ahjus; P *brukvat tehtii üftiesie kapussoikaa* kaalikad külvati ühes kapsastega.

brus/ka: -k J-Tsv., g. -kaa J **1.** latt брусok; *ahjo zvodõisõ om pantu rautõizõd bruskoD* ahjuvälvidesse on pandud raudlatid; **2.** (seebi)kang брусok (мыла); *brusk mõila mahzõp tšümme rubl'a* kang seepi maksab kümme rubla. – Vt. ka *bruussa*.

bružinoitaa (Li), pr. -an, imperf. -in äestada vedruäkkega, vedrutada (põldu) боронить пружинной бороной; *a sis taaz õlti bružijnkõD, taaz rautsõD. perrää bružinoitõtti, mokomõd ättseed õltii* aga siis olid taas (= veel) vedruäkkes, taas (= samuti) raudsed. Pärast vedrutati (äestati vedruäkkega), niisugused äkked olid.

bruuda L P M Lu J I -D J-Tsv. *pruuda* Lu Li I, g. -daa M Lu J -da J tiik пруд; L *kalad eläväd bruudaz* kalad elavad tiigis; Lu *bruudat kutsutaa, ku on pikkaraizõd, suurõd on järved* tiigid kutsutakse, kui on väikesed, suured on järved; J *mõnikkoiz bruudoiz vesi tšezäll kuivas* mõnedes tiikides kuivab vesi suvel ära; I *bruudaa puhasattii* tiiki puhastati; ■ Lu *ai ku siä bruuda oi, kui õgard sa oled!* – Vt. ka *vesi-*.

bruudavesi Li (pesu)tiigivesi прудовая вода.

bruuju! Lu Li J-Tsv. *pruuju* J-Must., g. -uu J (klaasi-, keraamiline) kild; prügi, praht битое стекло, оскомок, черепок; сор, мусор; Li *klazii rikkozid akkunassa, kõig meni bruujuissi* sa tegid aknaklaasi katki, kõik läks kildudeks; Lu *kani niku akkunõ težžää, siz glazii bruuju vizgõtaa, siz ühelle jalgallõ hüpitää, siz mennää võtõtaa se glazii bruuju poiz* nii nagu aken (= akna kujutis maapinnale) tehakse (laste keksumängus), siis visatakse klaasikildu, siis hüpeldakse ühel jalal, siis minnakse võetakse klaasikild ära; J *il'la, glazii bruujud val'aittässa tšünnüsennall* ettevaatlikult, klaasikillud vedelevad läve all! – Vt. ka *klazi-*.

bruuju² vt. *zbruuju*.

brüukid J-Tsv. pl. t. püksid брюки.

brüu/n [*e*] J-Tsv., g. -*naa* J pruun коричневый; *brüun jaati* pruun täkk.

brüunil I, g. -*ii* pruutneitsi подружка; *ženixa tuli druuškajokaa i brüuniikaa* peigmees tuli peiupeiste ja pruutneitsitega.

brüu/ssa M I -*ss* J-Tsv. -*ša* J-Must., g. -*sa* M J 1. tahatud palk, pruss; plank; tala балка, брус; толстая доска; стропилина; J *teemme kazett [sic!]* *irress kahs brüussa* teeme sellest palgist kaks prussi; J *viska brüuss lävennalaa, kuivõp rihee tull* viska plank läve ette, (on) kuivem tupp tulla; M *rautazõd brüusad ovad rautateesiltolailla* raudtalad on rautteesildadel; 2. (seebi)kang брус (мыла); M *brüussa mõilaa, brüusaz õli viiz naglaa* kang seepi, kangis oli viis paela; 3. luisk точильный камень, брус(ок); I *annaq millõ vikahtõd brüussa* anna mulle (vikati) luisk. – Vt. ka *rauta-*. – Vt. ka *bruska*.

brüuzgut/taa J, pr. -*an* J, imperf. -*in* pritsida прыс/кать, -нуть; *veekaa brüuzgutav; pikkarain poika ku võtar suhhõd vettä i brüuzgutav* veega pritsib; väike poiss kui võtab suhu vett ja pritsib. – Vt. ka *brizguttaa*.

brõizgut/taa: -*taag* I, pr. -*an*, imperf. -*in* piserdada опрыс/кивать, -ать; *sis piäb loota võttaag veekaa i brõizgutaaq* siis tuleb võtta viht, (kasta) veega ja piserdada (mesilasperet). – Vt. ka *brizguttaa*.

brõss Lu kerge tuul, briis бриз, лёгкий ветер (на море); *stiili on kuz on tüüni, a kuza väheze tuulav, se on brõss* tuulevaikus on (seal), kus on vaikne (= tuuletu), aga kus on natuke tuult, see on briis.

brõös M *bryös* M-Set. *briis* J-Must. -*š* Lu J-Must. = *brõöts*; Lu *briiš, briiš* kõtt-kõtt; J *ziis da briis* (Must. 184) kõtt; J *briiš, ziiš* (Must. 163) kõtt.

brõöts M kõss, kõtt брысь, пыц; *brõöts, mene vällää* kõtt, kasi minema! – Vt. ka *briist*.

brägättši, brägättsi, brägättsi, brägättši vt. *bragattsi*.

brägättsipuu, brägättsipuu vt. *bragattsipuu*.

brägättšimarjapuu Li Ra = *bragattsi*.

bräkkiä vt. *bräkkiä*.

bräkkö, bräkkö vt. *bräkkö*.

brälil/sä J -*ss* J-Tsv., pr. -*zen* J, imperf. -*zin* J 1. fig. pläriseda трещать; *elä brälize. tšen pal'l'o pajataw jutõlla* ära plärise! Kes palju räägib, (sellele) öeldakse (nii); 2. piriseda; viriseda хныкать; *brälizeb itka* piriseb nutta. – Vt. ka *blirisä, brilisä, bälisä, bārisä, bōrisä*.

brännik/ka L P M J I -*kõ* Li -*k* J-Tsv. *pränikka* Li, g. -*aa* J *pränikaa* Li *präänik* пряник; I *tõi lahsaa vartõ gasnitsoo. puuõuna il'i bränni-*

kad i l'identsad tõi laste jaoks külakosti. Õun või präänikud ja kompvekid; J *enipäänn hanse tsävvä brännikkaa kopittõmas* lihavõtterühadel käiakse ju präänikuid kogumas; Li *siz ümper tsülä tsäüti kopitõtti ne kamfetid i brännikõd, sis tulti kottoo* siis käidi mööda küla, korjati neid kompvekke ja präänikuid, siis tuldi koju; I *markkinoilla .. kane brännikad entiiz õlivad mokomad prostõid* laadal .. olid need endisaegsed präänikud, niisugused lihtsad; Li *ku tarkkõzi veel munnaa, siittä munassa sai pränikaa* kui tabas veel muna (munamängus), selle muna eest sai prääniku.

brännikkõil/nõ M, g. -*zõd* präänikust, prääniku- пряничный; *brännikkõizõd akkunad* (muinasjutust:) präänikust aknad.

brännišk/la M, g. -*aa* = *brännikka*; *õli bränniška tehtii* oli präänik tehtud.

bräntsähtä/ässü: -*ss* J, pr. -*än*, imperf. -*äzin* plartsatada плюхнуться; *se bräntsähtii vettee* see plartsatsa vette. – Vt. ka *bramahtaassa*.

brätšag/la: -*õ* Lu, g. -*aa* pori, muda грязь; *kui jutõllaa brätšagõ, sis se on aina märtsä, a ku brätšagõ kuivõv, siiz jutõllaa multa* kui öeldakse pori, siis see on alati märg, aga kui pori kuivab, siis öeldakse muld; *elä las lassa brätšagaa, patškaab enee* ära lase last porisse, määrib enda ära; *elä tuõ rihhee, silla on jalgad mullõz (roojõz, brätšagõz)* ära tule tuppa, sul on jalad mullaga (poriga, mudaga) koos.

brätšag/akaz: -*õkõz* Lu, g. -*akkaa* porine, mudane грязный; *tee onõ brätšagõkõz, perrää vihmaa* tee on porine, pärast vihma; *tševvääl õli kõik brätšagõkõz, a nüd on liiva* kevadel oli kõik porine, aga nüüd on liiv.

brääkata (J-Must), (sõnatüvi основа слова:) *brääkkaa-* J-Must. kraaksuda, vaakuda; karjuda, röökida каркать; орать, реветь.

brääk/ki J-Tsv. I, g. -*ii* J rukkirääk коростель, дергач; I *brääksi niitüllä brääkiv* rukkirääk rääksub niidul; I *brääksi algab brääksiäg õhtugona* rukkirääk hakkab rääksuma õhtul. – Vt. ka *rüz-*. – Vt. ka *brääkkö*.

brääk/kiä Lu J-Tsv. -*kiäg* I *bräkkiä* J, pr. -*ib* Lu I *bräkiv* J, imperf. -*ki* Lu kraaksuda, vaakuda; rääksuda; vääksuda каркать; кричать (o дергаче); вкаты; Lu *varõz brääkiv* vares vaagub; J *rüzbrääksi tämä bräkiv* rukkirääk, tema rääksub; I *brääksi algab brääksiäg õhtugona, oomniis tämä vähä brääkiv* rukkirääk hakkab rääksuma õhtul, hommikul rääksub ta vähe; Lu *lahz brääkiv* laps vääksub.

brääk/ko M S J-Must. *bräkkö* M-Set. S *bräkkö* K-Ahl. M-Set. *bräkkö* Kett. M *Bräkkö* Tum., g. -*oo* 1. rukkirääk коростель, дергач; M *bräkkö*

bräkizev rukkirääk rääksub; **2.** Tum. vutt [?] перепел [?]. – Vt. ka rüüz-. – Vt. ka brääkki.

brüllillää Lu = *brüllillää*.

brüllli J-Tsv., g. -ii J adj. pruntis (huulte kohta); pruntis huultega надутый (о губах); с надутыми губами; *brüllli uuli* pruntsuu (pruntis huultega inimene). – Vt. ka brüllizä.

brüllik(az) -öz J-Tsv., g. -kaa J paksuhuuleline, pruntis huultega; pungis põskedega толстогубый, с надутыми губами; толстощёкий; *kannimokomõit brüllikkait uulii ilmõz enõd nähtü* niisuguseid pakse (pruntis) huuli pole ma ilmaski näinud.

brüllillää Ra J-Tsv. pruntis, torus (huulte kohta) надув (о губах); Ra *uulõd brüllillää huuled* pruntis. – Vt. ka brillillää, brillizä, bröllillää.

brüllis/ellä J (Ra) -ell J-Tsv., pr. -selen: -seen J, imperf. -selin J frekv. ← *brüllissää*; J *brüllisellä niku martšikõd uulit* torutavad huuli nagu ahvid; J *mitä brüllisseed* mis sa mossitad?

brüllis/sää: -sä J-Tsv. (Ra), pr. -än: -en J, imperf. -in J huuli prunditada, torutada; pikki mokki teha, mossitada наду/вать, -ть губы; J *brüllissi uulõd* ajas huuled prunti. – Vt. ka brillissää.

brülliz/ä J, g. -ää adj. = *brüllli*; *inimin suutub, siz on uulõd brüllizäv* (kui) inimene vihastab, siis on huuled pruntis.

brüngä L (K-AL), g. -ää prutneitsi подружка; L *issu nuorikkõ Brüngijiekaa* istus pruut prutneitsitega; L *nuorikka antõ kahõlyõ Brüngäliesie tuožõ räted* pruut andis ka kahele prutneitsile rätid.

bubentsik/ka M I -kõ Li -k J, g. -aa J **1.** kuljus; (hobuse) kaelakell, õitsikell, kelluke бубенчик; J *tšellod ja bubentsikant trälissä lookkõz* kellad ja kuljused kõlisevad looga küljes; Li *sis panti virkõ bubentsikkõitõ õpõzõllõ kaglaa* siis pandi rida kuljuseid (pulma)hobusele kaela; I *bubentsikav ova. paad õpõzõllõ kaglaa, kõõz mettsäzä tabunaza, štoby ep hävviüssig õpõnõ* kellukesed on. (Need) paned hobusele kaela, kui (ollakse) metsas hobusekarjas, et hobune ei kaoks ära; Li *bubentsikkõ, .. siäl süämmez eb õdõ tšeele, a mikä-nibuť om pantu .. mokomain ümmärkõin, mikä siäl häülüb niku erne .., sis see guditõv* kelluke, .. seal sees ei ole keel, vaid miski on pandud .. niisugune ümmargune, mis seal liigub nagu hernes, siis see täriseb; **2.** M kullerkupp купальница; ■ I *läpii tšüllää meev, kaunis sarafana. tätä niin i narrittii, kutsuttii bubentsikka läbi küla läheb, „punane sarafan”*. Teda nii narritigi, kutsuti b. (= külakell).

bubi M, g. -ii: *bubii* M ruutu (kaardimast) бубны (карточная мазь).

bubi-damka M ruutuemand бубновая дама.

bubi-karoli M ruutukuningas король бубен.

bubi-val’etti M ruutusoldat бубновый валет.

bubni vt. *buubeni*.

bud’il’nikka M Lu *bud’il’nik/ka* ~ *budi:l’nikka* I -k J *budel’nik/ka* ~ -k Lu, g. *bud’il’nikaa* M *budil’nikaa* J -aa Lu äratuskell будильник; J *budel’nikk trälizes* äratuskell tiriseb; Lu *nii kase kõrva tširizi, niku bud’il’nikka* see kõrv ajas nii pilli nagu äratuskell.

bufetti M Lu J-Tsv., g. -ii M Lu J puhvet-(kapp) бужет; M *kaappi, a ku on klazin õsa päällä, siz jo on bufetti* (tavalisel on) kapp, aga kui on klaasosa peal, siis on juba puhvetkapp; J *etsi mitä nibuit bufetiss süüvve* otsi puhvetist midagi süüa; Lu *bufetii kaappi* puhvetkapp.

bug/ra P M Lu I -ra Lu Ra -re J-Tsv. *buugra* I *buugra* Lu *brugre* [?] J-Must., g. -raa M -raa Lu -ree J kungas, mäekink бугор, холм, горка; Lu *rovnoi sarka, eb õdõ nõtkua, eb õdõ bugraa* tasane põllutükk, ei ole lohku, ei ole kungast; I *siell on kõrkõap bugra* seal on kõrgem kungas; Lu *minuu koto on tehtü bugraa pääle, minuu koto on bugral* minu maja on tehtud künka peale, minu maja on künkal; Lu *kuiva bugra soozä* on soosaari kuiv kungas soos on soosaar. – Vt. ka *bungõri*.

bugrik/ko M J-Tsv., g. -oo künklik бугристый, холмистый; J *lähed joossa rohkap siäll, kuza maa pint om bugrikko* allikad jooksevad rohkem seal, kus maapind on künklik; M *bugrikko maa* künklik maa. – Vt. ka *bungõrikkõ*.

bugr/o J-Tsv., g. -oo J väike kungas, künkake бугорок; *eli, eli, de viimitetši veeti kalmoo bugrolõd* elas, elas, ja lõpuks viidi kalmu-künkale; *rovnoi kõig bugrood* [sic!] maa taze tasanda kõik künkakesed maatas.

buh/ta Lu (Ja-Len.), g. -aa = *buhti*¹.

buh/ti¹ J-Tsv. *buxti* Lu J, g. -ii J väike laht, abajas бухта; J *kõhtsizõd buhis seisä alusõd* Koskolovo lahes seisavad purjelaevad.

buh/ti² Lu J-Tsv. *buuhti* Lu, g. -ii Lu J -tii J sebidus (spiraalselt silindriks laotud tross v. kõis) бухта, канат, трос (уложенный кругами, образующими цилиндр); Lu *paä rossi buhill* pane tross spiraalselt kokku; Lu *buuhti sassiuz* sebidus läks sassi.

buinõ/i M, g. -i M tormakas, äge буйный; *tämä on mokoma buinõi pojo* ta on niisugune tormakas poiss.

buit J-Tsv.: *viska mitä ni buit koirõlõ jot ep haukuiz* viska midagi koerale, et ta ei hauguks.

buj/a Li g. -aa = *buju*.

bujofka (Lu-Len.) -k J-Tsv., g. -kaa Lu J = *buju*.

buju Lu J, g. -uu Lu J poi; võrgumärk буй; J *ujub niku buju vee pääll* ujub nagu poi vee peal; Lu *bujud õllaa, kuza tuli põlõb joomie pääl, bujud, neis põlõvat tulõd* poid on, kus tuli põleb madalikel, poid, neis põlevad tuled; Lu *baakanad õllaa suurõpat ku bujud* (tule)paagid on suuremad kui poid; Lu *buju mõrnääv* (kell)poi undab; Lu *kello-buju, ku tomakk onõ, sis tämä tääv* kellpoi, kui (merel) on udu, siis ta annab märku (= annab teada); Lu *anjkkur ku lassaa põhjaa, sis panna lappaa heeno rossi, rosii õtsaa panna puutükkii, sitä kutsutaa buju* kui ankur lastakse põhja, siis pannakse laba külge peen tross, trossi otsa pannakse puutükk, seda kutsutakse (ankru)poiks; J *ku panna võrkod vette, sis panna buju päälee* kui pannakse võrgud vette, siis pannakse võrgumärk peale. – Vt. ka *anjkkuri-, kello-, tuli-*.

bukaška M g. -aa M põrnikas, mardikas бы-кашка; *pikkaraižõd bukaška* väikesed põrnikad.

bukka Kr sikk, sokk; jääр козёл; баран. – Vt. ka *pukki*.

bukkanft R-Reg. (mõrjsja) puusarätt [?] набедренник [?] (невесты).

buk/kia J, pr. -in, imperf. -kizin **1.** puselda, (üks-teist) puksida бодаться; *boranad bukittaa* oinad pusklevad; **2.** koksida (mune) kok/ать, -нуть; кокаться (бить пасхальное яйцо о яйцо); *nõizõmm kana-muna bukkimaa* hakkame mune (muna) koksima. – Vt. ka *buksia*.

buks/ata: -õt J-Tsv., pr. -aan J, imperf. -azin: -õzin J lüüa, koksata, puksata ударить, тукнуть, боднуть; *tšen sillõd om muhguu buksõn-ni lobasõd* kes on sulle muhu otsaette koksanud? – Vt. ka *butsa*.

buks/eri Lu -õri J-Tsv., g. -erii Lu puksiir буксир; J *buksõri veiteb barkkaa* puksiir veab praami; Lu *bukseri-rossi bukserez on tšiin gaakkiz* puksiiril on puksiirtross kinni (pelitões kinnituv) haagis.

bukseri-rossi Lu puksiirtross буксирный трос; *alusõz onõ bukseri-rossi tšiini, kutsuta lompid vai špilikõrva*, mineekaa ajõtaa üle *anjkkuria*; *bukseri-rossi tuõb läpi hljuustii i panna tšiini lompii vai špilikõrva* purjelaevas on puksiirtross kinni, kutsutakse ankruvinna e. -peli kõrva, millega tõstetakse ankrut üles; puksiirtross tuleb läbi klüüsi ja (see) pannakse kinni ankruvinna kõrva(de) külge.

buk/si ~ -s J-Tsv., g. -sii J puks, müks (sarvedega või reaga) тычок, удар (рогами или головой); *oho-o, ühs buks jo tšäi* ohoh, üks müks juba käis!

buksia J-Tsv., pr. -n J, imperf. -zin J puselda,

(üks-teist) puksida бодаться; *paamm boranõd buksima* paneme oinad pusklema. – Vt. ka *bok-sia, bukkia, bässä*.

buksiroit/taa: -ta J-Tsv., pr. -an: -õn J, imperf. -in pukseerida буксировать.

bukv/a P M Lu J I Ku (K) -õ Lu J-Tsv., g. -aa M J täht, kirjatäht буква; Lu *bukvõd õppõzin i kõhallaa nõizin lukõmaa* õppisin tähed selgeks ja hakkasin kohe lugema; K *a siis suurõl dozgal nõisi bukvõi näüttämää* aga siis hakkas suurel tahvilil tähti näitama; M *veinnää bukvaa tširjotad* kirjutad vene tähe.

bukvar/ Li, g. -rii aabits букварь; *tširja õli bukar/*: a *bukvariz on vet' süämmessi* [sic!] *azbukka, azbukaa need bukar* raamat oli aabits. Aga aabitsas on ju sees tähestik, need tähestikutähed.

bulaf/ka M (Li) -k J-Tsv., g. -kaa M -ka J nõõrnõel; haaknõel булавка; английская булавка; M *pa tšiin bulafka* pane nõõrnõelaga kinni; J *pikkõrain karppe bulafkoi mahzõb va tšümme kopekka* väike karp nõõrnõelu maksab vaid kümme kopikat.

bul/buk/az/ ~ -õz J, g. -kaa jõenupp, vesikupp кубышка; *jõgõs kasvab bul/bukaz* jões kasvab jõenupp; *se kasvab üvaz veez, laukaaz* see kasvab puhtas vees, Laugas.

bul/buk/az² M, g. -kaa M mull водяной пузырь; *vudmasti veitee, nii etti takkaa kõik bul/bukka* virutas vette, nii et mullid taga.

bul/but/taa M J, pr. -av M J, imperf. -ti M vulksuda, mulksuda, sulpsuda бульк/ать, -нуть; J *vesi bul/butab aukossa* vesi vulksub august; M *tämä vizgasti veitee, nii takkaa va vesi bul/butti* ta viskus vette, nii (et) taga vesi vaid sulpsu.

bulbutta/ssa (Li), pr. -v, imperf. -zi kudrutada (tedre kohta) ворковать (о тетереве); *tedred bulbuttaaz* tedred kudrutavad.

buldukkoi/ssa: -ss J-Tsv., pr. -n J, imperf. -zin J **1.** sulistada плескаться; *lahs buldukkoi*z veez *de uppooz* laps sulistas vees ja uppus; **2.** sukelduda нырять.

buli/na: -n J-Tsv., g. -naa vulin журчание.

bulipl/ää Kett. -eä kiilaspea; kulupea лысый; плешивый.

buli/sa (Kett.) -ss J-Tsv. *bul/isa* M, pr. -zõv Kett. *bul/izõv* M, imperf. -zi vuliseda, suliseda, muliseda журчать; M *vesi bul/izõv* vesi muliseb (keedes). – Vt. ka *burisa*.

bul/jon/i J-Tsv., g. -ii J puljong бульон; *eham bul/joni õd taloopoigaa rook* ega puljong ole talupoja toit.

bul/kaht/aa J (Lu), pr. -aan, imperf. -iin J sulpsatada булькнуть; J *mie bul/kahtiv* vette

ma sulpsatasin vette; Lu *tšivi tokku vettee*, *bul'kahti* kivi kukkus vette, sulpsatas. – Vt. ka *bul'ksahtaassa*.

bul'kaht/aassa: -ass J-Tsv., pr. -aan, imperf. -azin: -iin J = *bul'kahtaa*.

bul'kahtu/z J-Tsv., g. -hsõdõ: -sõdõ ~ -zõdõ J sulps, sulpsatus бульканье; *kui tämä lanjkõdõz vettee*, *miä n nähni*, *va kuulim bul'kahtuss* kuidas ta vette kukkus, (seda) ma ei näinud, kuulsin vaid sulpsatust.

bulkka L P M Po Lu Li I (Ja-Len.) -ka Ra I -kõ ~ -k J-Tsv., g. -kaa M Lu Li J I sai булка; I *miä tahhoo tšühsettääg bulkõdõ* ma tahan saiu küpsetada; M *bulkkõit teimmä tegime* (küpsetasime) saiu; J *õssi buulõšnikalt kaks bulka* ostis pagarilt kaks saia; I *valkõa leipä*, *valkõa bulkka* sai, valge sai; Lu *frantsuskõi bulkka* ~ J *frantsuskõi bulkõ* prantssai; M *bulkaa kannikka* saiakannikas; M *bulkaa koori* saiakoorik; M *bulkaa pütsü* saiaiviil.

bulk/kaa M, pr. -av M, imperf. -ki vulksuda бульк/ать, -нуть; *vesi bul'kaav* vesi vulksub.

bul'ks J-Tsv. sulpsti бултых; *va nõjahtaas perilaa päälee*, *peril antiiz*, *de tämä bul'ks vettee* ta nõjatus vaid käsipuu peale, käsipuu andis järele ja tema – sulpsti vette.

bul'ksahtalassa: -ss J-Tsv., pr. -an J, imperf. -azin: -zin J = *bul'kahtaa*; *kui tämä petosõll bul'ksahtaaz üli perilaa vettee* kuidas ta sulpsatas kogemata üle (silla) käsipuu vette.

bull/i [< e?] J Ku, g. -ii J pull бык; J *meill õli saksa aikana ärtsä*, *kutsuttii bulli* meil oli saksa ajal härg, kutsuti pull; J *i on naitattu bulli* on ka kohitsetud pull; J *tšeerossõdp silmiit niku bulli* pööritab silmi nagu pull; J *süämikko niku bulli* vihane nagu pull.

bullikkõin [< e?] J-Tsv., g. -zõdõ J pullikene бычок; *sinuss hanse*, *miä katson*, *kazvob bul'likkõin* sinust, ma vaatan, kasvab küll pullikene.

bul'ta Kr nool стрела.

bulõšnõi vt. *buulašnõi*.

bumaga Len. M I, g. -vaa M I 1. paber бумага; M *ampaad õlivad valkõad niku bumagav* hambad olid valged nagu paber(id); I *viijkat pääzä*, *bumagass tehtü* pärjad peas, paberist tehtud; I *bumaga hoikka i paksu bumaga* paber on õhuke ja (on ka) paks paber; M *nepovoz õli faabrikka*, *bumagaa faabrikka* Nepovos oli vabrik, paberi-vabrik; 2. paber, dokument бумага, документ; I *herra tälle jutõdõs: vot miä sillõdõ mokomaa bumagaa tširjotaa* mõisahärra ütleb talle: vaat ma kirjutan sulle sellise paberi (dokumendi); I *kase bumagaa päälee pannass štampeli* sellele dokumendile pannakse tempel; 3. puuvill-lõng, tikkimislõng бумага (пряжа из хлопка); M

bumaga õli kauniz, *musssa*, *sinin*, *kõikõllaiss karvaa* puuvill-lõng oli punane, must, sinine, igat karva; M *tšiuuttolailõdõ tehtii uzorat kauniill bumagall iholaillõdõ* särkidele (= särgi varrukaile) tehti kirjad punase puuvill-lõngaga.

bumagõin M, g. -zõdõ M paberist, paber-бумажный; *bumagõizõd rahav* paberraha(d).

bumaška M (K-Al.), g. -žgaa M paberraha бумажка (денежный знак); M *võtin ühhee bumažgaa tšümmenikoo* võtsin ühe paberraha, kümnerublase; M *ühhee rub'laa bumaška* üherublane paberraha; K *müõ tahomma että siä kattaizit bumaškoilla kazõdõ naapaa* (Al. 29) meie tahame, et sa kataksid selle kausi paberrahadega. – Vt. ka *kõlmikko-*, *tšümmenikko-*, *viizikko-*.

bumazenõi ~ -nõi Li, g. -õi parhist, parh-бумазейный; *estää panti lõhkõjupka päällä*, *sis pantii bumazenõi jupka*, *sis pantii valkaa jupka*, *sis saraõna* (kui pruut oli kõhn, siis) kõigepealt pandi villane seelik selga, siis pandi parhist seelik, siis pandi valge seelik, siis sara-fan.

bumažnik/ka M -k J-Tsv. *bumažnikka* M, g. -aa J *bumažnikaa* M rahatasku бумажник; M *avvaa bumažnikka i mahza rahav* ava rahatasku ja maksa raha.

bumažnoi J-Tsv., g. -i puuvillane бумажный; *bumažnoi mat'eri* puuvillane riie.

bumažnõin M (K-Al.), g. -zõdõ = *bumažnoi*; M *bumažnõin siitssa* puuvillane sits.

bum/ata Lu, pr. -aav: -maav Lu, imperf. -azi kõmiseda громыхать. – Vt. ka *bomisa*.

bumbur/a (J), pl. -ad J vistrik прыщик.

bumbut'aa M, pr. -an M, imperf. -in M pobi-seda бубнить; *ühtä voimaa bumbutav* ühtjärke pobiseb.

bumi/sa P M (Kett.) -ssa Lu -ss J-Tsv. *pumisa* (M-Len. Kõ-Len.), pr. -zõv Kett. P M Lu J, imperf. -zi M J *pumizi* Kõ kõmiseda, kumiseda; müdiseda, tümiseda изда/вать, -ть гул, гудеть; громыхать; M *tühjä astia bumizõv* tühi astja kõmiseb; J *peenet tšellot tilissä*, *suurõd bumissa* väikesed kellas tilisevad, suured kõmisevad; Lu *kõrvõd jo bumizõvad niku tükiss ammutaa* kõrvad juba kumisevad, nagu suurtüki tultitatakse; M *vod nüd bumizi mennä* vaat nüüd müdises minna; M *lahzõd joonittõdõvad jäätä mõõ*, *muuta ku bumizõmin* va lapsed jooksevad mõõda jääd, (pole) muud kui vaid tümin (kuulda). – Vt. ka *bomisa*.

bumizoit'aa: -ta J-Tsv., pr. -an: -õn J, imperf. -in J kõmistada изда/вать, -ть гул.

bumps I pumps, põnts бау; *müü sitä konnaa ku algõmmak kanneilä keppilõillä lüüäg i lüüäg*.

tämä tol'ko: bumps bumps meie kui hakkasime seda konna keppidega lööma ja lööma. Tema ainult: pumps, pumps.

bugõ/ri J-Tsv. -r P, g. -rii J 1. kungas бугор; J *bugõrii pääle tsenni kaivoa ep kaivo* künka peale keegi kaevu ei kaeva; 2. pank, komp ком; J *väliss märtš maa meeb bugõrii* vahel läheb märg maa panka. – Vt. ka *bugra*.

bugõrik/ko J-Tsv., g. -oo = *bugrikko*.

bugõroitta/assa: -ss J-Tsv., pr. -an, imperf. -azin püherdada (poris), rabelda (vees), sipelda, väherda барахтаться.

buni/sa M, pr. -zõn M, imperf. -zin mögiseda говорить, молоть вздор; *mitä bunizõd* mis sa mögised?

bugkk/eri M -õri ~ *bunkkeri* Lu, g. -erii M -õrii Lu (laeva)punker бункер. – Vt. ka *hiili*.

buntlata P, pr. -taan P, imperf. -tazin P määratseada буйствовать; *tämä ep tappõlõ, a bunttaav* tema ei taple, aga määratseb.

buntsaht/assa: -ss J-Tsv., pr. -an J, imperf. -azin J 1. prantsatada, põntsataada бахнутья, бухнутья, грохнутья; J *lahs buntsahtaas tsäättsüss mahaa* laps prantsatas kätkist maha; 2. kõmatada громыхнуть, грохнуть; J *buntsahtaaz vassaa* kõmatas vastu.

buntsaht/ua J-Tsv., pr. -uuv: -uv J, imperf. -u kõmatada громыхнуть, грохнуть; *tülje botšk buntsahtub vassaa* vs. tühi vaat kõmatab vastu.

buntsaht/ussa: -ss J-Tsv., pr. -uv, imperf. -uzi = *buntsahtua*.

buntsast/aa M, pr. -aan, imperf. -iin prantsatada, põntsataada бухнутья, бахнутья, бацнутья; *tõkku lahsi sillasõ, nii va pää buntsasti* laps kukkus põrandale, nii (et) ainult pea põntsatas.

buntsuk/az: -õz J-Tsv., g. -kaa J paks, tüse толстый, плотный.

buntsut/taa: -ta J-Tsv., pr. -an: -õn J, imperf. -in J müra teha, kolistada; kopsida, koputada громыхать; стучать.

buntsutõlla: -õll J-Tsv., pr. -tõlõn: -tõõn J, imperf. -tõlin J frekv. ← *buntsuttaa*.

bunt/ta J-Tsv., g. -aa J mäss бунт, мятеж; *perält buntaa tuli rauhuuz* pärast mässu tuli rahu.

bunttsu J-Tsv., g. -suu J pank, komp ком.

burafka: -k J-Tsv., g. -kaa ~ -ka J 1. puur бурав; *burafk on niku uhõrti, vaam peener* puur on nagu oherdi, ainult väiksem; *burafkõll tehä (lassa) puhõd aukkoa* puuriga tehakse (lastakse) puusse auku; *burafka õtts tülpeüz* puuri ots läks nüriks; 2. korgits, korgitõmbaja пробочник, штопор; *tõmpakk burafkaka putelilt propk* tõmba ometi korgitõmbajaga pudelilt kork ära.

burafšik/ka: -k J-Tsv., g. -aa ~ -a J 1. käsi-, vikerpuur буравчик, штопор; 2. korgits, korgitõmbaja пробочник; *tõmpaa burafšikakaa putelilt propkõ* tõmba korgitsaga pudelilt kork ära.

burav/a M I *purava* Ränk, g. -aa M puur бурав; M *on suur i peen burava* on suur ja väike puur; M *teeb buravalla aukkoita* teeb puuriga auke; I *buravalla aukkoja svellittaass* puuriga puuritakse auke.

buravoit/taa: -ta J-Tsv., pr. -an: -õn J, imperf. -in J puurida буравить.

burdovoli Lu Li, g. -i bordoopunane бордовый; Li *i siiz õli takalintti, burdovoi vai sinine vai kossõ, kõik kukikkoita* õliti ja siis oli seljalint (tagalint), bordoopunane või sinine või must, kõik olid lillelised; Li *matara on sammalõ, kraasitav mokomassi burdovoissi* madar on sammal, värvib niisuguseks bordoopunaseks.

huri/sa (Kett.) -ss J-Tsv. -ssaG (I), pr. -zõb J I, imperf. -zi I. koriseda бурчать; J *vatts burizõb* kõht koriseb; 2. vultiseda, suliseda журчать; I *vesi joosõp kanavaza i burizõb* vesi jookseb kraavis ja suliseb. – Vt. ka *bulisa, bõrisä*.

burlak/ka: -k J-Tsv., g. -aa J burlakk бурлак.

burovikka vt. *borovikka*.

bus/a I, hrl. pl. -ad ~ *buzad* I helmes, helmed бусина, бусы; *ehtiüv, busat paap kaglaa* ehib end, helmed paneb kaela. – Vt. ka *buussa*.

bus/si J, g. -ii J buss, autobuss автобус. – Vt. ka *afto*.

buš/pari Lu -peri J-Tsv. -mõri Li, g. -parii Lu -perii J pukspriit бушприт; Lu *bušparii pääl onõ kliiverpoomi* pukspriidi peal on kliiverpoom; J *kl'iiverit tsäärittõ bušperisõõ* iisiin kliiverpurjed on käiritud pukspriidi külge kinni.

bušpert/ti J-Tsv., g. -ii J = *bušpari*.

bušpriit/ti: -t Lu, g. -ii = *bušpari*.

bušuit/taa: -ta J-Tsv., pr. -av: -õv J, imperf. -ti J tormitseda, mõllata бушевать; *meri bušuitõv* meri tormitseb; *tuuli bušuitõv* tuul mõllab.

buzalla: -l Lu: *seili on buzal jutõllaa ku tuuli puhup seilii* puri on pingul, õeldakse, kui tuul puhub purjedesse.

but/ka P Lu J (Li) -k J-Tsv. *but'ka* (P) *buutka* M I *puдка* Ränk, g. *budg/aa* P Lu J *bud'gaa* P -a J *butkaa* Lu J (talvine) kalastusonn; putka; koerakuut (došano) шалаш рыбаков (для зимней ловли); будка; конура; J *talvõll kalamehed eletä merell butkiiz* talvel elavad kalurid merel kalastusonnides; Lu *butka õli mokom lavvass tehtü, butkaz õlivad naarav* (kalastus)onn oli niisugune laudadest tehtud, onnis olid narid; Lu *budgad õlivad jääll* (kalastus)onnid olid jääll; I *tol'ko õli kase rihi ku buutka* oli

ainult see tuba nagu putka; J *koir ležib butkõz* koer lesib kuudis; M *täll on koto niku koiraa buutka* tal on maja nagu koerakuut. – Vt. ka *koiraa-*, *võrkkõ-*.

butisata M-Set., pr. *-tsaav* M, imperf. *-tsazi*: *-tsas* [sic!] M-Set. *pusata бод/ать, -нуть*. – Vt. ka *buksata*.

butš/ka L P J (I) *-kõ* J *-k* J-Tsv. *putška* P M, g. *-kaa ~ budžгаа* J *putškaa* M *puđžгаа* P kimp; (õle)kubu; tuust, kahl; томп пучок, пук; P *õlõmma niittämäz mõizaa põllol*, *putška vittsoi on persie pääle* oleme vilja lõikamas mõisa põllul, kimp vitsu on tagumiku peal; I *nühäv kasta parkkia*, *pikkaraizõd butškad tiiv* rebid seda parki, teed väikesed kimbud; L *tšümmie butškaa päreitä* kümme kimpu peerge; M *täm antõ millõ koko suurõd putškaa svetkoi* ta andis mulle suure kimbu lilli; J *too butšk õlkiä maalõd de eittiiskaa makkama* too kubu õlgi põrandale ja heitke magama; J *nõsa butšk einää maass* tõsta tuust heinu maast (üles); J *kuo üvässi võrkkõa, elä tee butškiit* koo võrku hästi, ära tee tompe (sisse); J *kahs kõlmõd võrkoo silmä ühtee kuottu om butšk* kaks-kolm võrgusilma kokku kootud on томп; J *lina butšk (~ roivõz)* lina-kubu. – Vt. ka *päre-*.

butškik/ko J-Tsv., g. *-oo* J sõlmeline, tombuline узловатый, в комках.

butškõin J-Tsv., g. *-zõd* J = *butškikko*.

butto K L M J nagu, just nagu будто; K *starikad juttõlivad*, *butto domovikka ajõli ovõssa* vanamehed rääkisid, nagu oleks majahaldjas hobust jooksutanud; L *no vod butto siäll on kahs vai kõlmõd autaa(D)* no vaat, seal oleks nagu kaks või kolm hauda; M *se õli hukko butto jumala* see taat oli nagu jumal; J *ja, butto što tämä* jah, just nagu oleks tema.

butt/oby K I *-õby* K nagu, justkui будто бы; K *tämä tolkutii buttoby jisus xristo-s tšäis maata* mõõ ta seletas, nagu oleks Jeesus Kristus käinud mõõda maad; K *buttõby tšenniit tanttsimaa nõisii* keegi hakkas nagu tantsuma; I *levvettii*, *buttoby praaviuvat silmäd* leiti, justkui paraneksid silmad.

buubeni P *bubni* J-Tsv., g. *-ii* P *bubnii* J tamburiin бубен; J *eläütteeb va bubnia ja viskaap tanttsia* täristab aga tamburiini ja vihub tanttsida; P *buubeni juõltii i barabana* tamburiini nimetati ka trummiks.

buudnikka I, g. *-aa* argipäev будний день; *tänänä buudnikka, piäp tüütä tehäg*; *a egle õli nätilpäivä* täna on argipäev, tuleb tööd teha; aga eile oli pühapäev.

buudnikkasõpa I argipäevarõivas будничная одежда; *kehno sõpa on buudnikkasõpa, a üvä*

sõpa on nätilpäivine sõpa vilets rõivas on argipäevarõivas, aga hea rõivas on pühapäevarõivas; *tänänä buudnikka, piäv buudnikkasõvad pannag* täna on argipäev, peab argipäevarõivad (selga) panema.

buudnikkasüümine I argipäevasõök будничная пицца; *buudnikkasüümine: tšihuttaaz rokkaa, rooppaa, huttua* argipäevasõök: keedetakse (hapu)kapsasuppi, putru, rukkijahuputru.

buugeli Lu, g. *-ii* raudkate, -võru бугель; *buugeli, boomii õtsasz, rauta-varod õllaa ümpäri kahõz õtsasz* raudkate (on) poomi otsas, raudvõrud on (poomil) ümber kahes otsas; *boomii õtsasz on buugeli, buugeliz onõ aukko* poomi otsas on raudkate, raudkattes on auk.

buugra, buugra vt. *bugra*.

buuhti vt. *buhti*?

buulašnõli M *bulõšnõli* (U), g. *-i* leivapood булочная; U *menin bulõšnõisõd* läksin leivapoodi.

buulošnikka M Ja-Len. *-tšnikk* J-Tsv., g. *-šnikaa*: *-tšnikaa* J pagar булочник; J *õssi buulotšnikalt kahs bulka* ostis pagarilt kaks saia; Ja *õmpõlia, sapožnikka, stol'ari, buulošnikka omat tšäsitõõmehet* (Len. 240) rätsep, kingsepp, tisler (ja) pagar on käsitõõlised.

buuñ/a (I), g. *-aa* rehetoapõrand пол риги; *buuñaa müü* mõõda rehetoapõrandat.

buuñ/a (M), g. *-aa* hallikas- või mustjaspruun бурый; *i on mussaa i valkõdata buuñaa karvaa opõn* ja on musta ja valget (= hallikas- või mustjas)pruuni karva hobune.

buurlo M, g. *-oo* küüt lehm корова с белой полосой на спине.

buusaa: *-s* J-Tsv., hrl. pl. *-ad*: *-õd* J = *busa*.

buutka vt. *butka*.

buut/ta Li, g. *-aa* ahjualus, -jalg бут, печье, основание печи; *vod allõ esimeizeess tehtii buutta, ahjo siha. sinne panti tšivviä ja savvia kõig, alla tehtii. sis päällä algõttii vassõ pannõ kirpitsõssõ* vaat alla tehti kõigepealt ahjualus, ahju koht. Sinna pandi kive ja sahi. Siis alles hakati peale tegema tellistest (tingu).

bõ¹ M I (partikkel, eeskätt tingiva kõneviisi rõhutamiseks) бы; I *tšen bõ avittaisig millõd, sis miä sahhaisii bõ alkoi* kui keegi aitaks mind, siis ma saeksin puid; M *miä bõ tullõizin, da jalkõzii en või tulla* ma tuleksin, aga jalgsi ma ei või tulla; M *miltizii bõ õli marjoit* milliseid küll oli marju! – Vt. ka *kuiõbõ*.

bõ², bõle, bõllu, bõllud, bõllug, bõllugõ, bõltu, bõlõ, bõlõc, bõlõiz vt. *enõ-lõ*.

bõriisa P (Kett. U), pr. *-zõv* P, imperf. *-zi* 1. piriseda, sumiseda (putukate kohta) жужжать (о насекомых); U *tšärpäzed bõrizõvad*

kärbsed pirisevad; **2.** P põriseda дребезжать. – Vt. ka *birisä, bõrisä*.

bytsk/a P M *bõtska* P (M), g. -*aa* M *bydžgaa* P hämm, (väike piklik) heinakuhilas omēt, (не-большая) копна сена; P *bytska on piener kui saatto, kuus kahõsaa pärähmeä pantii bytskaa* hämm on väiksem kui saad, hämmu pandi kuus (või) kaheksa sületäit (heinu); M *suurõt kogod on einä-kopnad, bõtskad on peenepäD* suured kuhilad on heinasaod, hämmud on väiksemad; M *paņkaa einäd bytskaa* pange heinad hämmu(desse); M *einää bytskad* heinahämmud. – Vt. ka *einä*.

bytsõfka vt. *bitsõfka*.

bõõ vt. *enõõ*.

bäkisü: -*ss* J-Tsv., pr. -*zeB* J, imperf. -*zi* J = *bäkättä*.

bäkä Ränk M, g. *bägää* võrgu(kudumis)hark станок сетевязания; M *bäkä, mizee päällä tehäs võrkkoa, on issulauta kahõd sarvõdõkaa* võrgu(kudumis)hark, mille peal tehakse võrku, on istelaud kahe sarvega; M *painõtu bäkä* (puust) painutatud võrgu(kudumis)hark; M *võrkoõ bäkä* võrgu(kudumis)hark.

bäkät/ellä: -*ell* J-Tsv., pr. -*telev*: -*teev* J, imperf. -*veli* frekv. ← *bäkättä*; *bäkätelka tüü nütt* mökitage nüüd (kitse moodi)!; *bäkätteeb voho viittä* mökitab kitse moodi.

bäkät/tää Lu J (Ra) -*tä* J-Tsv. -*tääg* I, pr. -*äv* Lu J I -*ev* J, imperf. -*ti* I mökitada бляеть; J *kittsi bäkätäv kits* mökitab; J *kili bäkätäv; kõdõs koitoo tuõp, siz algab bäkättääg kits* mökitab; kui koju tuleb, siis hakkab mökitama; J *bäkätēb niku voho* mökitab nagu kits. – Vt. ka *bekkiä, bokisa, bäkisä*.

bälblättää M -*että* J-Tsv., pr. -*ätän* M -*eten* J, imperf. -*ätin* M -*etin* J = *balpattaa*¹; M *bälbätäv mitä puutus* lobiseb, mis (keelele) juhtub.

bäli/sä (Kõ), pr. -*zen*, imperf. -*zin* fig. pläriseda трещать; *elä bolpata, elä bälize* ära lobise, ära plärise! – Vt. ka *brälisä, bõrisä*.

bäri/sä: -*ssä* Lu (Li), pr. -*zeB* Lu Li, imperf. -*zi* **1.** kähiseda, käriseda (hääle kohta) хрипеть (o голосе); Lu *ääni alki bärissä tsülmässä* hääл hakkas külmast kähisema; Lu *se niku bärizeb ääni, ebõd puhaz* hääл nagu kähiseb, pole puhas; **2.** fig. pläriseda трещать; Lu *paa suu tsiin, elä bärize nii pal'lo* pane suu kinni, ära plärise nii palju! – Vt. ka *brälisä, bõrisä*.

bäs/siä J-Tsv., pr. -*iv* J, imperf. -*si* J = *buksia*; *mitä tüü bäsitt niku boranõD* mis te puksite nagu oinad.

bõlinä K-Ahl. mõirgamine; ammumine рёв; мычание.

bõlilsä (K-Ahl.), pr. -*zen*: -*sen* K-Ahl. mõirgata; ammuda реветь; мычать. – Vt. ka *bõrisä, bõrätä*.

bõmb/õ Lu, g. -*õö* Lu (mardi)sant ряжен/ый, -*ая*; *bõmbõt tsäütii pühää välill ees suurt pühää* mardisandid käisid paastuvahel(isel ajal), enne suurt paastu.

bõmbõr/ä P, g. -*ää* põrnikas, sitikas жук; *meil-lä juoltii bõmbõräss kõik* meil nimetati sitikaks kõiki (põrnikaid). – Vt. ka *sitta*.

bõmbõr/äin vt. *sitta*.

bõngertellä M *büngertellä* J *büngertell* J-Tsv., pr. -*len* ~ -*en* M *büngerteen* J, imperf. -*lin* M frekv. **1.** püherdada валяться; M *sika bõngertees roojaza* siga püherdab poris; **2.** vänderdada; komberdada; kahlata, sumada шататься (на ногах); плестись; брести; J *laxs nät siin büngertees* laps, näe, vänderdab siin; J *meeb büngertees, tsen kehnossi tallaaB* komberdab (õeldakse selle kohta), kes halvasti käib; M *raskaz on bõngertellä suurõza lumõza* raske on kahlata sügavas lumis; **3.** J-Tsv. solistada, pladistada плескаться.

bõrbõit/ää Lu Li (P), pr. -*än* Li, imperf. -*in* Li **1.** lobiseda, ladrata болтать; Lu *leet tsüiree vana, elä nii pal'lo bõrbõtä* jääd kiiresti vanaks, ära nii palju lobise; Lu *mitä se vohma vaa bõrbõtäv; viiaz tääv, a eb juttõd, a se vaa bõrbõtäv* mida see rumal vaid latrab; tark teab, aga ei ütle, aga see ainult latrab; **2.** poriseda, põriseda, toriseda бурчать, ворчать; P *bõrbõtäv niku sittabõmbõrä* põriseb nagu sitasitikas; Li *mitä siä bõrbõtäv* mis sa torised? – Vt. ka *balpattaa*¹, *borbottaa*, *bumbuttaa*.

bõri/nä: -*n* J-Tsv., g. -*nää* J pomini (ebaselge jutt) бормотанье (невнятный говор); *tämä bõriness en saa mittäit tolkkua* tema pominaст ei saa ma midagi aru.

bõri/sä L P M (Kett. K-Ahl.) -*ssä* Lu Li J (Ra) -*ss* J-Tsv., pr. -*zen* P M Lu Li Ra J -*sen* K-Ahl., imperf. -*zin* M Lu J **1.** mõriseda, mõirata; ammuda реветь; мычать; L *truba nyõb bõrizemeä niku ärsit* pasun hakkas mõrisesa nagu härg; J *karuu bõrizemizess jõka inimin heitüv* karu mõirgamisest ehmub iga inimene; M *lehmäd algõttii bõrisä* lehmad hakkasid ammuma; **2.** põriseda, sumiseda (putukate kohta) жужжать (o насекомых); P *sittabõmbõr/äin bõrizev* sitasitikas põriseb; M *tsimmod* [sic!] *bõrizeväd* mesilased sumisevad; **3.** koriseda бурчать, урчать; Kett. *vattsaa nõõb bõrizemä ~ burizõ-maa* kõht hakkab korisema; **4.** lobiseda, fig. pläriseda болтать, трещать; Li *bõrizev: mitä puutus, sitä pajataB* lobised: mis (ette) juhtub, seda räägid; Lu *ku tsen petteev, jutõllaa: mitä*

siä bōrized kui keegi luiskab, (siis) öeldakse: mis sa lobised (tühja)!; *J mitä tämä bōrizep siin* mis ta siin pläriseb?; *J bōrizep pajatta, niku ag-litšina, mittäit et saa tolkkua* pläriseb rääkida nagu inglane, mitte midagi ei saa sa aru; **5.** K J romiseda, ebaselgelt rääkida бормотать, говорить невнятно; **6.** toriseda, poriseda ворчать; *J alki bōrissä* hakkas torisema. – Vt. ka *birisä, bomisa, borisa, brälisä, burisa, bälisä, bārisä, bōlisä*.

bōrältä M, pr. -äv: *bōrrääv* M, imperf. -zi mõirata; ammuda реветь; мычать; *ärtšä bōrrääv, jalgaaka* kaivab maata, vizgob *ülleez* pull mõirgab, kaabib jalaga maad, paiskab (mulda) üles; *lehmäd bōrrääväv, tehtii bōrräämin* lehmäd ammuvad, läks ammumiseks (lahti).

bōr'ō Lu, g. -öö põrnikas, sitikas; sitasitikas жук; навозник. – Vt. ka *sitta*-.

bōröläi/n Lu Li Ra J pōröläinen J-Must., g. -zee J põrnikas, sitikas; ujur жук; водяной жук; *J bombo on mokoma bōröläin, kumpa eläb roo-jaz* ujur on niisugune sitikas, kes elab poris; *J sitt bōröläin* sitasitikas. – Vt. ka *sitta*-, *tševäd*-.

bōriü J-Must., g. -iüü (orig.: pōrinä).

bōürätä Lu J-Tsv., pr. -äv Lu J, imperf. -zi Lu keerelda, pöörelda, viruda крутиться, вертеться, бурлить; Lu *vesi bōürääv* vesi keerleb; *J parahodaa vintt nii bōürääv, jot vesi va šumizōb vassaa* auriku vint pöörleb nii, et vesi vaid kohiseb vastu.

bōürämine (Lu): Lu *vesi bōürämize kōhta* veekeeris(e koht).

būngertellä vt. *bōngertellä*.

D

d- vt. ka *t-*.

da¹ K L P M Kõ Lu J I *de* M J *dõ* Lu Ra *d'i*
Ku **1.** ja, ning и, да; K *rokkaa da rooppaa õli*,
da munavõita kapsasuppi ja putru oli, ja muna-
võid; Lu *süütiin, juutii dõ laulottii* söödi, joodi
ja lauldi; M *tämä meni da üppii kaivoosõdõ* ta
läks ja hüppas kaevu; **2.** aga, kuid а, но; M *miä*
bõ tullõizin, da jalkõzii en või tulla ma tulek-
sin, aga jalgsi ma ei või tulla; K *tauti sõõtüb*
da eb lihota vs. haigus söödab, aga ei lihuta; J
õli kapitalaa kahs d'eeñeskaa de neettši ävitiin
oli kapitali kaks poolekopikalist, kuid kaotasin
needki ära; J *vass va ku ihtozin kurasõdõ, de jo*
taaz on tülppenennü alles nagu teritasin noa,
kuid juba jälle on nüriks läinud.

da² K-Al. J-Tsv. noh, no ну, да; J *kuhõ on saa-*
nu opõizõ arjõ? – miltään? – da migäll ovõiss
šodgõta kuhu on saanud (= jäänud) hobuse-
hari? – Milline? – Noh, millega hobust harja-
takse; K *da troitsass tahomma jõvvuttaa* (Al.
16) no nelipühiks tahame (pulmadeks) valmisi
saada.

daa K I *da* K Jah да; I *siä lühsäv vai ede – daa*,
lühsää kas sa lüpsad või ei? – Jah, lüpsan; I *noo*
grõdõza tälle on. daa no tal on song. Jah.

d'aa'd'a vt. *däädä*.

d'aa'd'uš/ka: -k J-Tsv., g. -kaa J onuke, lelleke
дядюшка.

d'aa'kõ/na: -n J-Tsv., g. -naa J = *diakona*; *näd*
med'ee d'aakõnõll ku om baass vaat (kus)
meie diakonil on (alles) bass!

daam/a M, g. -aa = *damka*.

daan/i (K), g. -ii tribuut дань; *podaritõttii ili*
daania mahzõttii, võlkaata kingiti või maksti
tribuuti, võlga.

daarom M Lu J **1.** tasuta, maksuta, muidu
даром; M *daarom teimmä töötä* tasuta tegi-
me tööd; J *daarom tšenni mittäit eb ann* mui-
du ei anna keegi midagi; **2.** ilmaaegu; asjata
напрасно, впустую; J *üü meni daarom* õõ läks
asjata.

daaž/e M Lu J-Tsv. -õ M Po J *daž/e* M Li I -i
M isegi даже; M *nii eittüzin, daažõ aikastin*
nii ehmusin, isegi karjatasin; Po *ain miez meni*
iezä, daažõ rinnaa eb mentü aina meesterahvas
läks ees, isegi kõrvu ei mindud; Li *lauitta õli*
sooja, daže vari õli talvõll laut oli soe, isegi pa-
lav oli talvel; I *musad bobuškad õlivad, mõnik-*
kaad daže koolivad näissä bobuškoissa mustad
rõuged olid, mõned isegi surid nendesse rõuge-
tesse. – Vt. ka *daize*.

daatš/a P M Lu J (Po) -š J-Tsv., g. -šaa suvila
дача; P *täll õli õma daatša* tal oli oma suvila;
J *näill on lusti daatš galdõriika* neil on ilus
suvila rõduga.

daatš/alla: -õll J-Tsv.: *daatšõll elämä* suvitama.

daatšnikka vt. *datšnikka*.

daatšoil/la: -l Po: *tütär on kõrvõttuiz daatšoil*
tütar on Kõrvõttulas suvitamas.

daatšoilõõ P: *tämä meni daatšoilõõ* ta läks
suvitama.

daav/i/a J-Tsv. (Ku), pr. -n, imperf. -zin **1.**
suruda, litsuda давить (о состоянии удушья
и боли); J *nii mikäle daavip tšültšee* küljes
miski surub nii; **2.** painata давить (о кошма-
ре); Ku *ain käi naissa daavimiz üüllä* (maja-
haldjas) käis aina naist õösel painamas.

daavis/saa L P, pr. -av L P, imperf. -si painata
давить (о кошмаре); L *domovikka daavisav*
majahaldjas painab.

d'ada vt. *däädä*.

dai K R-Reg. L P M Kõ V Lu-Must. *dei* I ja, ning да и; L *tuli nuor miez dai sültši* tuli noor mees ja sülitas; K *iivaa pantii pool naglaa, dai vähepää pantii* pärimi pandi pool naela, ja (ka) vähem pandi; L *trejki meni dai sei, dai jõi* sulane läks ja sõi ning jõi; M *akka se tuli, dai: mitä sie tahot tüttö* eit see tuli ja (küsis): mida sa tahad, tüdruk?

daiže ~ **-õ** P = *daaže*; *se õli daiže* (~ *daižõ*) *minuu izäll vai t'ad'all* see oli (= juhtus) isegi minu isal ehk taadil.

dakižo Lu-Len. J-Tsv. siiski, ometi все-таки; J *kui ni tšeeletti naimizõss, dakižo nai* kuidas ka keelati abiellumast, siiski abiellus; J *ahah, kõrt dakižo puuttu ahah*, kord ometi sattus käte!

dali K-Ahl. K-AI. P Lu Li J Ku *dal'i* Lu või; ehk или, диал. али; K *juttõõb õmalõõ emälee dali izälee* (AI. 9) ütleb oma emale või isale; Lu *ku süäntüüb dali tuska on, siz rihtä müü kõntaav* kui vihastab või kui (tal) on mure, siis kõnnib (edasi-tagasi) mööda tuba; Ku *ukoolookka tempaab vettä taivaas soossa ehki järvessä dali kanavassa* vikerkaar tõmbab vett taevasse soost või järvest või kraavist; Li *miä meen peräkosijie rikkomaa dali lahgotõõmaa* ma lähen (niidetud heina) kaari lõhkuma ehk laiali laotama.

dalik Kõ või или, диал. али; *tšäko dalik õrava tuli tsüülläsee, siz õli põlloa* (kui) kägu või orav tuli külasse, siis oli tulekahju.

dalisko P J *dal'isko* J-Tsv. = *dali*; P *võtato lampaa dalisko vohuo* kas võtad lamba või kitse?; J *hapo niku jõvikõz, dalisko vätshev taari* haru nagu jõhvikas või vägev taar; J *ühs kõig, tuõ siä, dalisko tšenni tõin ükskõik, tule sina või* (tulgu) keegi teine; J *paalub dalisko täkki* (laeva)lagi ehk (laeva)tekk.

damino-o vt. *domino*.

damkla M *-ka* Lu, g. *-aa* M Lu emand (kaardimängu) дама (в карточной игре); Lu *pata damkka* potiemand; Poti-Leenu (kaardimängu nimetus). – Vt. ka *bubi-*, *křesti-*, *rissi-*, *tšervi-*, *viini-*. – Vt. ka *daama*.

darav (J-Tsv.) pl. t. armulaualeib ja -vein святые дары; *pappi tuli raaju uhsiiss daroikaa amvonõllõõ* preester tuli altari värvatest armulaualeiva ja -viinaga altarisesele.

darila P, pr. *-n* P, imperf. *-zin* P kinkida дарить, по-; *miä darizin tällie, tämä eb võttanu* ma kinkisin talle, tema ei võtnud (vastu).

darit'taa: *-ta* J-Tsv. *dorit'taa* L, pr. *-an*: *-õn* J, imperf. *-in* J ande, kinke jagada, kinkida (pulmas) дарить (на свадьбе), диал. дариться; J

suku daritõb noorikkaa, ku isuta karikkõz, see ontši daritõõmin, dalisko lahjamin suguvõsa jagab pruudile ande, kui istutakse ringis ja juuakse pulmaõlut või -viina, see ongi (pruudile) andide jagamine ehk kinkimine; L *tulõb brüingä dorittamaa* tuleb pruutneitsi ande jagama.

darit'õlla: *-õll* J-Tsv., pr. *-tõlõn*: *-tõõn* J, imperf. *-tõlin* J (ära) kinkida, kinkidena (ära) jagada раздаривать, -ить; *aissiiä tuhm: kõik toomuzid daritõõli tšülä lahsiiõ* oh sa loll: kõik külakosti kinkis ära külalastele.

darova vt. *dorova*.

daže, daži vt. *daaže*.

datšnikka P M Ra *daatšnik/ka* ~ *-k* Lu J, g. *datšnikaa* P M Ra *-aa* Lu J suvitaja дачник; M *datšnikkoo on pal'lo* suvitajaid on palju; Lu *daatšnikk õli daatšoiill* suvitaja oli suvitamas.

dattšlain J-Tsv., g. *-zõõ*: *-zõ* J taanlane датчанин.

dava-i U P M Lu Li J I *davai* Lu I **1.** hakkem, hakkame pihta, las käia (tegevusele kehatav sõna) давай (в смысле подстрекательства); M *dava-i karttia mäntšämää* hakkem kaarte mängima!; P *dava-i, tšiusaamma rammao* las käia, katsume rammul!; **2.** kohe (tegevuse vahetut algamist märkiv sõna) давай (в смысле начала действия); J *tuli mees kottoo, nain dava-i sõittõõmaa* tuli mees koju, naine kohe sõitlema; Lu *tüttö dava-i lähsi etsimää poikaa* tüdruk läks kohe poissi otsima; **3.** anna только (по)давай; Lu *tämä on veõola nain, napsua suvvaav, ain davai* ta on lõbus naine, armastab napsi (võtta), anna aga kätte!

davaizē P I hakkem, hakkame pihta, las käia (tegevusele kehatav sõna) давай же (в смысле подстрекательства); I *no davaizē tšiusaamaa rammao, kummall on enäpig* noh, hakkame rammu katsuma, kummal on rohkem.

davo-l'nei K rahul, rahulolev довольный; *pala leipää i miä seniekaa davo-l'nei* pala leiba, ja mina olen sellega rahul.

de vt. *da*¹.

d'eda P M I *d'eeda* M *-dõ* ~ *-d* J *d'ieda* K, g. *d'edaa* P *d'edaa* M **1.** vanaisa дед, дедушка; P *kuolii d'eda, tälle õli ühesätšümmett vuotta* suri vanaisa, ta oli üheksakümneaastane; M *siell õli minuu d'edaa, äd'd'ää velli, kutsutti karpassi* seal oli minu vanaisa vend, kutsuti Karpaks; **2.** taat, vanamees дед, старик; P *eliväd d'eda da baba kahõõ tšezzie* eladis taat ja eit kahekesi; I *vanapav, nee õlivad vanad d'edad da babad* vanemad (inimesed), need olid vanad taadid ja eided. – Vt. ka *taka-*.

d'eeduška L P Lu *-õ* J *deeduška* / *-a* Ku, g. *d'eeduškaa* Lu **1.** vanaisa дедушка, дед; L

kast minuu d'eeduška pajatti seda rääkis minu vanaisa; **2.** таат дед, дедушка, старик; J *meill õli siäll üps vana deeduška* meil oli (seal) üks vanataat.

d'eegari vt. *jeegari*.

d'eela Li J -õ J-Tsv. *d'eel ~ d'jeel* J *diela* (Lu) *d'ela* K, g. -*aa ~ -a* Li J *dielaa* Lu asi дело; Li *juutõõ kui õli d'eela* räägi, kuidas asi oli; J *se ebõ-õ sinuu d'eela* rassõõ *paikkaa* see pole sinu asi selle koha pealt; J *lähetti sõtamehii(t) katt-soma, onko se d'eel tõtt* saatis sõjamehi vaatama, kas see asi on tõsi; J *kõig oj jumalaa d'eel* kõik on jumala teha (jumala asi); J *no et siä ilm d'eela* meill tullu noh, ega sa ilmaasjata meile tulnud?; K *se on mokoma d'ela* taina see on niisugune salaasi; J *sütsüzüll mill õltii suurõd litš-nõid d'eelõd* sügisel olid mul tähtsad isiklikud asjad; J *d'eelõt panna ajatõõma* asjad panevad mõtlema; J *d'eel lähsi väärii* asi läks viltu; Li *kui d'eelav* kuidas käsi käib?; ■ Li *tehtii d'eelaa* harrastati coitust.

d'eelo Li J, g. -*oo = d'eela*; Li *kursi on tsäezä, d'eelo on kurzilla* (asi) läheb hästi, asi on hästi käes; J *aikõ mennü i d'eelo mennü* aeg läinud ja asi läinud.

d'eenuška P *d'eeņēšk* J-Tsv., g. -*aa: d'eeņēškaa* J poolekorporikaline vaskraha монета в полкопейки; J *õli kapitalaa kaks d'eeņēškaa de neetsi äviitiin* oli kapitali kaks poolekorporikalist, aga kaotasin needki ära.

d'efka: -k J-Tsv., g. -*kaa* J tüdruk, plika девка.

deglis Kr tael трут.

dei vt. *dai*.

dekabr/a (Ja-Len.), g. -*aa = d'ekabri*.

d'ekabri P Lu (Li), g. -*ii* P Lu Li detsember декабрь; Li *esimeizell d'ekabrii kuutõ raanittii* esimesel detsembril haavati (mind).

d'ela vt. *d'eela*.

del'a (Li), pl. transl. -*ilõissi* Li osa, jagu доля.

d'eļ'anjka P -k J-Tsv. *d'il'anjka ~ t'il'anjka* Lu, g. -*kaa* J *d'il'anjkaa* Lu jagu, osa; metsalank дельянка.

delfin/a Lu, g. -*aa* Lu delfiin дельфин; Lu *näimmä suurta delfinoi karjaa* nägime suurt delfiinide parve.

d'emokraatti J-Tsv., g. -*ii* J demokraat демократ.

deng/a L P (K-Al. R-Reg.) *dengga* K-Ahl. *d'engga* P, hrl. pl. -*ad* K L P I *d'engga* L Lu (K P) I *Деньзатъ* Tum. **1.** metallraha, münt монета, деньга; L *nuorikkõ viskaab õpõzõd dengaa kai-vuosyõ* pruut viskab hõbemündi kaevu; P *võtii piäb õlla rubl'aa d'engga* võtmeks peab olema rublane raha; K *õikõaa jalгаа sukkaasõõ emä panõb vähäkkõizõõ villoit i õpõizõõ tšümmenee*

kopeikaa dengaa (Al. 30) parema jala sukka (= suka sisse) paneb ema veidi villu ja hõbedase kümnekopikalise; **2.** hrl. pl. raha деньги; Lu *d'engad on mill kaarmanaza* raha on mul taskus; K *tuļõvat kõikk ženičaa suku viskaataa noorikõlõõ dengoi* tulevad kõik peigmehe sugulased pruudile raha viskama; L *d'engoi vähä milla, a tiõtõ pal'õ* on raha on mul vähe, aga tööd on palju; I *trengile tämä mahsi dengoolla* sulasele maksis ta rahaga; P *sill bõlõ melkõid dengoi* (kas) sul pole peenraha? – Vt. ka *pape-ri-, vahši-*.

dengabaņkka (P) pank банк; *oi kunikaz älä tuskaa, dengabaņkkoii sill om pal'õ, čott üps baņkka tširjota minuu nimel'ie oi, kuningas, ära kurvasta, pankasid on sul palju, kirjuta kas või üks pank minu nimele.*

dengakaz: *denggakas* K-Ahl. rahakas денежный, богатый.

d'eņšik/ka P *deņšikka* M *d'eņšikk* J-Tsv. g. -*aa* P *deņšikaa* M tentsik денщик; P *tämä shuuzi sõtamehenn, õli d'eņšikkan* ta teenis sõdurina, oli tentsikuks; M *herra õli suur sõtameez, täll õli deņšikka* härra oli kõrge(m) sõjaväelane, tal oli tentsik.

d'epartaamentti J-Tsv., g. -*ii* departemang департамент.

d'eputaatii J-Tsv., g. -*ii* J deputaat депутат.

d'erilä (J), pr. -*n*, imperf. -*zin* **1.** tirida, tömmata, rebida дёргать; *kal'l'us: d'eri väl'l'ää, tšiin jäättü* hüüab: tõmba (saba) välja, kinni jäätus; **2.** peksta драть; *a jeesli mitä mokomaa, too d'eri minnuu* aga kui on midagi sellist, siis peksa mind.

d'erugla L P M Lu Li Ra J I -õ Li J *d'erjuga* M Kõ *d'eruga* (Ra I) *deruga* J (Kõ-Len.), g. -*aa* L P Li J *d'erjugaa* M jäme linane v. takune riie, kotirii; kaltsudest kootud tekk v. põrandariie дерюга; L *kata d'erugaakaa tšiin* kata jämeda linase riidega kinni; L *kahs d'erugaa jurpkaa* kaks takust seelikut; J *õpõzõõ katõ õli deruga* hobusetekk oli d.; Li *kokotuottu katõ kazeta šizgõsõd kutsutti d'erugõssi. d'erugõd õltii kahskañkõizõd i kõlmikañkõizõd* kodukootud kaltsudest tekki kutsuti d'-ks. d'-d olid kahest ja kolmest kangalaiusest (kokku õmmeldud); I *eellä õlivad d'erugav, od'ijalloo eb i õllug* ennemalt olid kaltsutekid, (poe)tekke ei olnudki; M *d'erjuga se kuõttii nii: lõimõd õltii niittizen, šizgoill kuõttii i õmmõltii d'erjuga maķkaasõlõõ päälee* kaltsutekk kooti nii: lõimed olid linased, kaltsud kooti sisse ja (siis) õmmeldi kaltsutekk magamisasemele (katteks); P *panõ d'erugad maalyõ* pane põrandariided põrandale. – Vt. ka *praaznikka-*.

dešatin/a Lu *dessattina* P *desättina* (M-Len.) *d'eset'ina* P J-Tsv. *tessettina* V-Len., g. -aa Lu *d'eset'ina* J tiin *десятина*; Lu *tšüntömaad öli kölmöd dešatinaa* künnimaad oli kolm tiinu; P *ühs võro öli viisi dessattinaa* üks hingemaa oli viis tiinu; V *maata vähä, ühsi tessettina nellälle inehmizelle* (Len. 270) maad (oli) vähe, üks tiin nelja inimese peale.

dešatka Lu *d'ešatka* J, g. -aa Lu kümme (kümnest koosnev kogus) *десяток*; Lu *munad mahsövöt tšümmee rubl'aa dešatka* munad maksavad kümme rubla kümme (tükki).

dešatnik/ka Lu, g. -aa kümnik *десятник*; *dešatnikka, tšen tšäütti tüütä kümnik* (oli see), kes juhatas tööd.

d'ezert'ür/a (J-Tsv.), g. -aa desertöör *дезертир*; *kõig d'ezert'üröd ölla metstes pagoz* kõik desertöörid on metsas paos.

d'ežurnoi J-Tsv., g. -i J korrapidaja *дежурный*.

d'evan/a (I), g. -aa = *d'ivani*; *tätä tootii riž'xee, pantii d'evanallõd* ta toodi tuppä, pandi diivanile (pikali).

d'i vt. *da*¹.

diadka vt. *jatkaa*.

diako/na L P J (K-Must.) -n Kõ, g. -naa P diakon *дьякон*; J *diakona lugõp tšerikkoza* diakon loeb kirikus; P *pappi meneb iez diakonaakaa* preester läheb diakoniga ees; L *diakona öli ühes puolyõ, a pappi töizõs puolyõ* diakon oli ühel pool, aga preester teisel pool. – Vt. ka *d'aakõna, d'jaakoni*.

dialka vt. *jalka*.

d'ieda vt. *d'eda*.

diikkis Kr tiik пруд.

d'iiko/i Lu J-Tsv. g. -i metsik; mets- дикий; J *näd vass kuza on d'iikoi niku buivoli* vaat, kus on alles metsik nagu pühvel; J *d'iikoissi menemä* metsikuks minema; Lu *d'iikoit silmäv, vihain katsomin* metsikud silmad, vihane vaade; Lu *d'iikoi tšimolain* metsmesilane; J *d'iikoi sors* metspart; J *d'iikoi otempuu* metsõunapuu; Lu *d'iikoi ärüv* metsristik; J *d'iikoi gartsitts* põldsinep; Lu *d'iikoi roho* umbrohi; Lu *d'iikoi kapussa* merikapsas; Lu *d'iikoi luukk* valge nartsiss.

diirikk-valli Lu tirkvall (purjelaeval) дирифал (на парусном судне); *diirikk-vallil nõsõttaa ahtõriboomia ülez* tirkvalliga tõstetakse ahtripoomi üles.

d'iiv/a: -õ J, g. -aa J ime, imelugu диво; *d'iiva böõ mittäit, öli sõaz de tapõtti* imet pole midagi, oli sõjas ja tapeti. – Vt. ka *d'ivjo*.

d'il'angka vt. *d'el'angka*.

dilektori vt. *d'irektori*.

d'iplomaat/iti J-Tsv., g. -ii diplomaat *дипломат*.

d'irektori ~ **d'ireektor** J-Tsv. *dilektori* Li, g. -ii: *dilektorii* Li direktor директор; Li *õlimma dilektoriikaa narvaza* olime direktoriga Narvas.

d'iskant/iti J-Tsv., g. -ii J tiiskant, sopran *дискант*.

d'ivan/i J-Tsv., g. -ii J diivan диван; *issuu d'ivanilõd* istu diivanile. – Vt. ka *d'evana*.

d'iviz/i J-Tsv., g. -ii J diviis дивизия.

d'ivizion/a J-Tsv. *divizionna* P (Kõ-Len.), g. -aa divisjon дивизион.

d'ivjo J-Tsv. = *d'iiva*; *kase on d'ivjo: vass piin tšäez – de jo kuhõle äviz naaskõli* see on ime-lugu: alles hoidsin käes, aga juba kadus naaskel kuhugi.

d'jaakon/i Lu, g. -ii = *diakona*; *kõikkaa vanõpi on pappi, siiz on d'jaakoni, siiz on jaatškõ* kõige vanem on preester, siis on diakon, siis on salmilaulja.

d'jakk: *Дякь* Tum. salmilaulja (kirikus) *дьячок*. – Vt. ka *jaatška*.

d'jeel vt. *d'eela*.

d'juuzina vt. *d'uuzina*.

djääädä vt. *dääädä*.

dobra P M S Po Lu Ra J *doobra* I, g. -aa ~ -a J varandus, vara добро, имущество; Po *jagattii küõllu dobra* jagati surnu vara; M *paikalt paikaldõ üpiv, dobraa ep saa* kohalt kohale hüpleb, varandust ei saa (= ei kogu); J *laisk perennain hõmõdõp koko dobra* laisk perenaine laseb hallitada kogu vara; S *lemmiis kantõ dobraa* kratt kandis (peremehele) vara. – Vt. ka *koto*.

dohlo/i ~ **dzhohlo** J-Tsv., g. -i nõder, hädine; loid дохлый; вялый; *vai siä õdõd dzhohloi, ku jedva- va liikuskõdõd* kas sa oled (nii) nõder, et vaid vaevu liigutad end?

dohmat/a (Kr), pr. -an Kr mõelda думать.

doht/ari P M Lu Li Ra I -õri Lu J I *tohtõri* (Li) -eri Li (Ku) -ori M Kõ Lu Ra I Ku *doxt/ari* P M Lu (V) -ori M J, g. *doht/arii* P Lu Li Ra -õrii J -orii Ra Ku *doxt/arii* M -orii M J arst, tohter доктор, врач; M *eellä doxtoria böllu* ennevanasti (külas) arsti polnud; I *eb ühšiid dohtõri jaçsannug letsittäät tätä kuiniiv* ükski arst ei suutnud teda kuidagi (terveks) ravida; J *läsivele on dohtõria tarviz* haigele on arsti tarviz; Lu *enne tämä rammitsi, dohtorit praavitõtti, nüd on terve* enne ta lonkas, arstid ravisid, nüüd on terve; J *nüd ettsiväd ain doxtorii müü* nüüd otsivad ikka tohtreid mõõda (abi); J *dohtõrisi õppõma* arstiks õppima; Li *menin dohterilla* läksin arsti juurde; J *väliss i dohtõrii rohod*

eväd avit vahel ei aita ka arstirohud. – Vt. ka *ammaz-*, *silmä-*.

dokumentti P J-Tsv., g. -ii P J dokument; pass документ; паспорт; P *tšüzütüiti tält dokument-tii* küsiti talt passi.

dolbila P J-Tsv., pr. -n P J, imperf. -zin P J 1. uuristada долбить, вы-; J *isä dolbip tširveka sigaa kaukoloa* isa uuristab kirvega seaküna; J *tikk dolbib nenäkaa vana petäjä* rahn uuristab nokaga vana mäнди; J *kane kôhad lavvöll kõig on sinu dolbittu* need (augu)kohad lauas on kõik sinu uuristatud; 2. fig. (kellelegi midagi pähe) tuupida долбить (в голову); P *miä dolbizin, dolbizin tällie, a tämä mitää eb võttanu izelie pähäsie* ma tuupisin, tuupisin talle pähe, aga tema pea ei võtnud midagi vastu.

dolo J *tolo* J-Tsv., g. -oo ~ -o ~ *toloo* J krapp (puust või plekist lehmakell) ботало (погрешка, подвешиваемая на шею коровы); *dolo tehtii kotonn, karrass ôli väännettii, raut-nagla pantii süämme* krapp tehti kodus, plekist oli painutatud, raudnael pandi sisse; *tolo panna bluutkôlô lehmele kaglaa, jot tšii-rep saiz metsäss tšättee* krapp pannakse hulkuvale lehmale kaela, et kiiremini leiaks (saaks) metsast kätte; *bluutkôll lehmell dolo trälizep kaglôz* hulkujal lehmäl kõlksub krapp kaelas.

dolotla P M Lu J-Must. I -t Lu J-Tsv., g. -aa P M Lu J peitel doloto; Lu *dolotaakaa kaivôtaa aukkoja* peitliga uuristatakse auke.

dolotlo Lu *doloto* Ränk, g. -oo = *dolotta*.

dominlo M *damino-o* Lu, g. -oo doomino (mäng) домино (игра); M *nôizômma mäntsämää dominoa* hakkame doominot mängima; Lu *damino-o on eri mänjo* doomino on üks (eri) mäng.

domovik/ka K R L P M Kô Lu Li J -k Lu J, g. -aa P Lu Li J maja-, kodu-, taluhaldjas домово́й, домовик, дворовик; K *ved' jôka taloz on domovikka* igas majas on ju majahaldjas; L *domovikka on venäissi, a altiaz on vaissi d.* on vene keeli (majahaldjas), aga a. on vadja keeli; Lu *järvezä ôltii haltijav, a kotona ôltii domovikav* järves olid haldjad, aga majas (kodus) olid majahaldjad; L *domovikka daavisav* majahaldjas painab (= käib luupainajaks); Kô *domovikka ôli lauttoiz* taluhaldjas oli lautades; M *milla domovikka varraapôô ovôssa murti* taluhaldjas painas mul varem hobust; Lu *taloo domovikka kannab dobraa* taluhaldjas kannab vara. – Vt. ka *laiva-*. – Vt. ka *dvorovikka*.

domovikko P M J, g. -oo = *domovikka*; J *domovikko on taloo haltialain d.* on majahaldjas; P *domovikko on rihez vai ôvviôz*

majahaldjas on majas (toas) või siseôues; M *domovikko jesl'i on mussa, ep suvvaavalkôata žiivattaa* kui taluhaldjas on must, (siis ta) ei armasta valget looma.

domovik/kô Lu, g. -ôô = *domovikka*.

domovoli I, g. -i = *domovikka*; *domovoi ôli naizeläjä* majahaldjas oli naisterahvas.

doobra vt. *dobra*.

dook/ka M J, g. -aa M J tark, arukas, nutikas, terane смышлëнный, дока; M *lahzôd on nüüd aivoo dokav* lapsed on nüüd väga targad; J *tämä on dookka nain* ta on arukas naine.

dookkar/i Ra, g. -ii Ra treial токарь.

dook/ki Lu, g. -ii Lu (laeva)dokk док; *siz laiva lassaa dookkii, tehliää remontti* siis lastakse laev dokki, tehakse remonti; *on kuiva dookki i vesi dookki* on (olemas) kuivdokk ja ujvdokk. – Vt. ka *parahoda-*, *vesi-*.

dool'a: -l' Lu J-Tsv., g. -l'aa ~ -l'a J osa доля, часть; Lu *dool' on ôsa d.* on osa; J *said ômaz dool'aa de ôô rauhõll* said oma osa (kätte) ja ole rahul; J *jaga kahtôô dool'aa* jaga kahte ossa.

doovila: *duovia* (P), pr. -v, imperf. -zi ennustada, endeks olla предсказывать, -ать; *tihut survovav, duovivat suojaav ilmaa* kihulased suruvad, ennustavad sooja ilma.

dorittaa vt. *darittaa*.

doro Kett. P Lu Li (J) *toro* J-Must. (tamme)tôru жëлудь; Lu *koffiisôô pannaa dorvoja* kohvi sisse pannakse (tamme)tôrusid (= kohvile lisatakse jahvatatud (tamme)tôrusid); Kett. *tammôô doro* ~ Li *tammi doro* tammëtôru. – Vt. ka *tammi-*, *tammôô-*. – Vt. ka *туру*.

doroš/ka Lu -k J-Tsv., g. -kaa J teerada дорожка.

dorova Lu Li *darova* Lu *zdarova* M = *draastui*; Lu *mee juttôô dädällee dorova* mine ütle onule tere!; Lu *argippa kuuma on pettelikko, ühs sõna täll vaa on verna, se on dorova* vader Argippa on valelik, üks sõna on tal vaid tõsi, see on „tere“; M *zdarova teilee* tere teile!

dorovoit/taa Lu, pr. -an Lu, imperf. -in Lu = *drastuittaa*; *miä tahon tälle dorovoittaa* ma tahan teda teretada.

dosad/a: -ô J-Tsv., g. -aa J meelepaha досада; *ômiz juttuikaa veited va minua dosadaa* oma juttudega teed mulle vaid meelepaha.

dos/ka P (K) -k J-Tsv., g. -kaa J *dozga* (K P) tahvel доска; K *a siis suurôl dozgal nôisi bukvôi näüttämää* aga siis hakkas (ta) suurel tahvlil tähti näitama; P *tširjotad dozgalvô melliikaa* kirjutad tahvlile kriidiga; J *pühi zadatšid doskôss väl'lää* pühi ülesanded tahvliilt maha (ära); J *grafitôss hanse i tehä griffeli doskiit*

grafiidist ju tehaksegi krihvlitahvleid; P *skouluu doska* koolitahvel. – Vt. ka *grüiffeli*.

dovarišša Kett. Len. U P M Kõ S Lu Li J (K Ja-Len) -šša Ku -šš ~ -š J *doverišša* M-Set. *tovarišša* I, g. -šaa S Lu Li J -ša J seltsimees, kaaslane, seltsiline; sõber товарищ; друг; K *eb õlõ mulla i dovariššaa tšetäid* ei ole mul kedagi seltsilistki; J *tuli on dovarišš üvä* tuli on hea kaaslane; I *keppi tovarišša leeb millõd, tšebiäpig mennäg teetä müü* kepest saab mulle kaaslane, kergem minna mööda teed; M *tšäüzin tüttärillee dovariššassi käisin tütardele seltsiliseks*; M *tulõds nüid hod millõd ize saataana dovariššassi* (Set. 13) tuleks nüüd kas või saatan ise mulle kaaslaseks; M *kase on sigalõd dovarišša, kõik stokanad viruttanu* (joodiku kohta öeldakse:) see on seale kambamees, kõik klaasid on ära loputanud; Lu *kahs dovariššaa puuttuzivat parvõd* kaks sõpra said kokku; Li *se koto minuu dovariššaa koto* see maja on minu sõbra maja.

draakika: -kõ ~ -k J-Tsv., g. -aa J kaklus, lööming драка; *poigõd umaliis-päiviis tehti draakk, tapõlti kanžiika* poisid tegid purjuspäi löömingu, taplesid kaigastega.

draanila (J-Tsv.), pr. -n, imperf. -zin katkuda, rebida обрывать, оборвать, рвать; *tappõluss tuli draanittu niku vana katti* tuli kaklusest rebituna nagu vana kass.

draastui P *drast/ui* ~ -u J-Tsv. tere здравствуй/й, -йте!; P *meniväd rihiesie, juttõlivad: draastui teilie* läksid tuppa, ütlesid: tere teile!; P *siel vastattii: draastui, draastui* seal vastati: tere, tere!; J *drastui, leip-sool!* – *drastui, tšäü parvõd!* tere, jätku leivale! – Tere, tule kampa! – Vt. ka *dorova*.

draatva K-Ahl. P Lu J *drat/va* Lu -võ ~ -v J-Tsv. *tratva* I, g. *draa/dvaa* J -tva Lu *dratvaa* Lu J pigitraat дратва; Lu *draatvaakaa õmmõllaa saappagojõd, paikataa toož* pigitraadiga õmmeldakse saapaid, paigatakse ka; J *eestä tee naaskõllil aukko, siiz vass pisä dratv läpi* enne tee naaskliga auk, siis alles pista pigitraat läbi; I *sapožnikka õmpõlõp saappugo kopulaa päällä, õmpõlõp tratvalla* kingsepp õmbleb saapaid liistu peal, õmbleb pigitraadiga.

dranuni J-Tsv., g. -ii J tragun драгун.

dranitsa: -ts J-Tsv., g. -saa J katuselaast, -pilbas драница, гонт; *dranitsõss tehhä sauna, ehtsi saraja kattoa pilpaist* tehakse sauna või kuuri katust; *nüit jo dranits-katod mennä moodõss väl'lä* nüüd lähevad laast(u)katused juba moest ära.

drastuit/taa P -ta J-Tsv., pr. -an P -õn J, imperf.

-in P J teretada здороваться, по-; J *nii meni uhkassi, jot ep taho drastuitta* läks nii uhkeks, et ei taha teretada(gi). – Vt. ka *dorovoittaa, zdorovittaa*.

drastuutaa M-Set. -taa (M), pr. -utan, imperf. -utin = *drastuittaa*; *tämä i tuli dai drastuutti: zdarova babuška* (Set. 13) tema tuligi ja teretas: tere, eideke!

drastuvoit/taa (J-Tsv.), pr. -an, imperf. -in = *drastuittaa*; *tämä on nii rumal, jot drastuvoit-tõmiss ebõ-õ kõnsait* ta on nii rumal, et tere-tamist ei ole kunagi.

drigand Kг täkk жеребец.

dril'ah/aa Lu, pr. -aav Lu, imperf. -ii Lu = *dri-lahtaassa*.

drilahtaa/ssa Lu, pr. -v Lu, imperf. -zi Lu kli-rahtada звякнуть; *glazi drilahtaap ku rikkaav* klaas klirahtab, kui katki läheb.

drili/sa Lu, pr. -zõv Lu, imperf. -zi tiliseda, kõliseda, heliseda звенеть.

drili/sä Lu -ssä Li *triliss* J-Tsv., pr. -zev Lu Li J, imperf. -zi Lu Li -z Lu tiliseda, kõliseda, heliseda звенеть, трезвонить; Li *tšello alki drilissä* kell hakkas tilisema; Li *eglee lüütii tšelloa, drilizi* eile löödi kella, helises; J *kuzale kaukall trilissä bubentsikad ja tšello* kusagil kaugel tilisevad kuljused ja kellad; J *tšello trilizev, dolo trälizev* kell heliseb, (aga) krapp kõlksub. – Vt. ka *tilisä, trälisä*.

drilizemin-drälizemin ~ trilizemin-trälizemin J-Tsv. kilin-kölin стук-звон.

drobla P J, g. -aa P J -a haavel, haavlid дробь; J *ilm drobõit lintua ed ammu* ilma haavliteta (sa) lindu ei lase; J *gruuti panna püssüü i droba, piža panna päalee* püssirohi pannakse püssi, ja haavlid, tropp pannakse peale; J *jeegõrid ammuta drobass tedriit i jänessiit* kütid lasevad haavlitega tetri ja jäneseid; J *gagarõll on nii sora sulk, jot heeno droba eb lüü läpi* kauril on nii tihe sulg(kate), et peen haavel ei löö läbi.

droba-püssü M Lu haavlipüss дробовик; M *püssümehillä on püsüd, drobapüsüd* jahimeestel (püssimeestel) on püssid, haavlipüssid.

drollisa: -ssa (Lu), pr. -zõv Lu, imperf. -zi Lu kõlksuda звякать, брэнчать; *drolli drollizõv* (plekist) lehmakrapp kõlksub. – Vt. ka *trälisä*.

drolli Lu Li, g. -ii Lu Li = *dolo*; Li *drolli õli karrass tehtü* krapp oli plekist tehtud; Lu *drolli pantii bluudgõl lehmäll kaglaa* krapp pandi hulkujale lehmale kaela; Lu *drolli piti ääntä* krapp tegi häält.

dros/ta: -t Lu, g. -taa Lu rästas дрозд; *drostat süüiväd marjoja* rästad söövad marju.

droška P M (J-Tsv.), g. -*kaa* J troska drožki; M *tšehspaikkaz õli üps aisa, a kaks ovõssa õli rakõtattu, sitä kutsuttii droška* keskel oli üks ais, aga kaks hobust oli rakkesse pandud, seda kutsuti troskaks; P *täll on üvä droška, üväd opõzõd* tal on hea troska, head hobused.

drotšona K P M S Lu Li J I *trotšona* Ränk K, g. -*aa* P Lu **1.** kartulimunarooq või -vorm dročena (kartofel'nyj zapëkanka s jajcom); P *nõizõd survomaa maamunii, tee drotšonaa* haka (keedetud) kartuleid tampima, tee *dr-t*; M *tehtii omenoissa drotšonaa, sinne pantii muna ja piimää* tehti kartuleist *dr-t*, sinna pandi muna ja piima; J *drotšonaa panna koortõ, võid, sigaa-lihaa, kanamunaa panna dr-sse* pannakse koort, võid, sealiha, muna pannakse; J *drotšonaa paisõtti ahjõz dr-t* küpsetati ahjus; P *maamuna drotšona* kartulimunarooq; **2.** munarooq dročena, jajniica; P *tänää tešid drotšonaa, panit piimää süämie* täna tegid munarooqa, panid piima hulka; K *trotšona õli tehtii valkõiss javoiss i munõiss* munapuder oli tehtud saiajahust ja munadest; I *valkõa drotšona* ahjus valmistatud ülepannikook piimast, munast ja jahust. – Vt. ka *omen-*, *õuna-*.

drubaapuhassaja: -*õja* Lu korstnapühkija трубочист. – Vt. ka *trubaapuhassaja*.

drubasauna Lu korstnaga saun белая баня.

drubattši Lu J-Tsv., g. -*šii* Lu J rasunapuhuja трубач; Lu *drubattši drubitõv* rasunapuhuja puhub pasunat.

druška L P Lu (K-Al.) *druuška* L Lu I (Li J) -*šk* J-Tsv., g. *družgaa* P Lu (K L) -*žgaa* Lu (L I) -*škaa* Lu J **1.** peiupoiss дружка; L *iezä tulivad družgav* ees tulid peiupoisid; L *druužgat tulõvad i viskavad denjõi* peiupoisid tulevad ja viskavad raha; L *ženiħaa puolõss tulõvat kaks druškaa* peigmehe poolt tuleb kaks peiupoissi; Lu *poigall võib õlla druškaa vel'ļje* noormehel võib olla peiupoisiks vend; I *noorikõõ druužgad õlivad lavvaa õttsaz* pruudipoolsed peiupoisid olid (= istusid) laua otsas; Lu *pulmijõõ aikanu noorikõl õllaa kõrvõllizõõ, a poigall õllaa druškaap* pulmade ajal on pruudil pruutneitsid, aga peigmehel (noormehel) on peiupoisid; **2.** K-Al. Li pruuttüdruk, -neitsi подружка. – Vt. ka *pojo-*, *tüttärikko-*.

druugla (J) *Друга* Tum., g. -*aa* sõber друг; J *üvässi druugõss tuli keräaje tälle* kerjus sai talle heaks sõbraks.

druvittaa Lu, pr. -*an*, imperf. -*in* puhuda трубить; *tämä druvitti ta* (= karjane) puhus pasunat. – Vt. ka *trubittaa*.

drälizemin vt. *drilizemin-*.

drääni P Lu, g. -*ii* P Lu **1.** mäda; rähm (silmas)

гной, дрянь; P *tielehto pannass paisyõlyõ, tämä pehmetäv, tõmpaab drääni* vällää teeleht pannakse paisele, ta pehmendab, tõmbab mäda välja; Lu *nõizõb drääni ajamaa* hakkab mäda (välja) ajama; **2.** vanakuri, kurat нечистая сила, нечисть; Lu *drääni minnuu lutissõli* vanakuri painas mind.

džimmi (J-Tsv.), g. -*ii* (omaegne moodne teravanaline peoking) ботинки «джимми» (модная в свое время обувь с узким носком): *häälüb niku kurki, moodnoid džimmi jalgõz* käib nagu kurg, moodsad peokingad jalas.

dubi/na P M Lu I (Li) -*n* J-Tsv., g. -*naa* P Lu J malakas, kaigas, nui дубина; J *kagrakaa saat tšiirep ovõiss etes ku dubinakaa* vs. kaeraga saad hobust kiiremini edasi kui malakaga; Li *siiz antõ dubinaa, keppiä gorbaasõõ, selšää* siis andis kaikaga, kepiga vastu küüru, selga; J *izge sikkaa dubinõll pähää* löö seale kaikaga pähe; P *siä õlõd niku dubina* sa oled nagu nui (= tuim, uimane).

dubina-keppi I kaigas дубина, палка.

dubis/saa: -*sa* J-Tsv., pr. -*an*: -*õn* J, imperf. -*in* J vemmeldada, tümitada, nüpeldada колотить, дубасить; *dubisõn niskaa, ku et hooli pelatõss* annan vastu kukalt (tümitan kukalt), kui sa ei lakka hullamast.

dubittaa P Kõ Lu Li -*ta* J-Tsv. pr. -*an* P -*õn* J, imperf. -*in* P Lu Li J (nahka) parkida дубить, вы-; P *tämä täap kui dubittaa nahkoi* tema teab, kuidas parkida nahku; Li *dubitõttu nahka* pargitud nahk.

dubli [*< e?*] Lu J-Tsv. -*li* J *tubli* (R-Reg.), g. -*lii* Lu -*lii* J *tubli*; tugev; priske, tüse крепкий; сильный, здоровый; полный; J *dubl'i viina juuma* *tubli* viina jooma; J *dubl'it tšæv* tugevad käed; J *dubl'i nisk* tugev turi; J *dubl'it sääree marjõd* түседad sääremarjad; Lu J *dubli meez* tugev, tüse mees.

duga vt. *duuga*.

d'uiima P Lu I -*m* J-Tsv., g. -*maa* P Lu J toll дюйм.

d'uiimittaa J-Tsv. tollikaupa по дюймам; *d'uiimittaa mittama* tollikaupa mõõtma.

d'uumõin J-Tsv., g. -*zõõ* J tolline дюймовый. – Vt. ka *kahs-*.

dumi/na: -*n* J-Tsv., g. -*naa* J tümin, müdin гул, топот (orig.: глухой стук, грохот).

dumisa: -*ssa* Lu Li -*ss* J-Tsv., pr. -*zõv* Lu, imperf. -*zi* Lu tümiseda, müdiseda гудеть; Lu *ku õpõn johzõp siz maa dumizõv* kui hobune jookseb, siis maa müdiseb; Lu *mikåle-e dumizõv* miski түmiseb. – Vt. ka *dumiså*.

dumõ Kõ-Set. (orig.: villi sinappi).

dundu Lu, g. -uu lollakas, ohmu придурковатый; see on niku dundu see on nagu ohmu.

durakika K L P M Lu J I (Ku) -kõ Lu -k Lu Li J Ku, g. -aa P Lu Li J -a J I. subst., adj. loll, rumal; hull [?] дурак; глупый, дурацкий; сумасшедший [?]; P juultii durakassi, tämä on vähää arvookaa nimetati (õeldi) lolliks, ta on vähese aruga; P siä õlõd durakka durakoissa sa oled lollidest lolliim; K durakkoi ep tsüntää ep tsülvää, ize süntäväd vs. lolle ei künta ega külvata, ise sünnivad; Lu inetin omaa iää eläb i õppõd, a ühssama durakkan koolõd vs. inime-ne elab oma eluaja ja (aina) õpib, aga ikkagi sureb rumalana; Lu durakka pää jalgol oogat eb anna vs. rumal pea jalgadele puhkust ei anna; Ku tahto männä durakõssi pidi (peaegu) hulluks minema; J täüz durakk ~ formennoi durakk päris loll; 2. turakas (kaardimäng) дурак (карточная игра); P nõizimma mäntsimää durakkaa hakkasime mängima turakat; J durakka pelama turakat mängima.

duratskoli J-Tsv., g. -i adj. loll, rumal дурацкий; duratskoi koozii saanu: kui umalaa, nii tsiroskõõma (on) rumala kombe saanud: kui (jääb) purju, siis (kukub) sõimlema.

duratšok J: ivan duratšok Loll-Ivan (kolmas poeg muinasjuttudes).

durisa P (Kett.) -ssa Lu, pr. -zõv P Lu, imperf. -zi müriseda, põriseda грохотать; Kett. rattaad durizõvad kaarik põriseb; Lu samal'ott durizõv lennuk müriseb.

durnaroho K umbrohi сорняк.

durnõli K-Ahl. P Lu -õ J-Must.: K durnõi roho (Ahl. 148) umbrohi; J durnõõ roho (Must. 168) (kollaseõieline) umbrohi; P tokoma roho, niku umalad, tätä juollass durnõi roho (on) niisugune rohhtaim, nagu humalad, seda kutsutakse d. r.

dur/sa K-Ahl. P J-Must., g. -zaa P 1. mütt ботало (рыболовный снаряд); P miä dursaan durzaakaa kaloi ma müttan mütaga kalu; 2. P tuur [?] пешня [?]. – Vt. ka duura.

dur/zata P, pr. -saan P, imperf. -sazin (kalu) mütata ботать; kaloi durzattii kalu mütati; miä nüd dursaan dursaaizõd, a kaloi bõlõ ma nüüd müttan tublisti, aga kalu pole.

dušgreika Lu -k Lu J-Tsv. dušagreika I, g. -kaa kasukvest, (käisteta) pihtkasukas душегрейка.

dušit/taa¹ P, pr. -an P, imperf. -in P lõhnastada душить, на- (духами); miä dušitan sinua duuheikaa ma lõhnastan sind lõhnaõliga.

dušit/taa² P -ta J-Tsv., pr. -an P, imperf. -in P kägistada душить, за-; J krappõs kurkuss tsiiin

de alki dušitta krapsas kõrist kinni ja hakkas kägistama; P dušitan õttsaassaa kägistan surnuks.

dušna J adv. lämbe душно; kõvassi vari, dušna väga kuum, lämbe.

dušni/kka P Lu I -kk J-Tsv., g. -kaa P Lu J -kkaa I 1. õhu-, tõmbeauk (korstnajalas) душник; P truba tõmpaab dušnikass haizuu vällää, võib õlla kahsi kõlmõd dušnikkaa korsten tõmbab tõmbeaugu kaudu haisu välja; võib olla kaks, kolm tõmbeauku; I dušnikka on trubaza tehtüg. kõõs pannag samovara, sis samovaraa paap trubbaa, dušnikkaa tõmbeauk on korstnasse (= korstnajalga) tehtud. Kui panna samovar (üles), siis paneb (perenaine) samovari (toru otsa) korstnasse, tõmbeauku; Lu dušnikka on ahjoll tooz, veitap paarua riheessä tõmbeauk on ka ahjul, viib auru toast välja; 2. räppen, leitse-, suitsuauk (suitsusaunas või -tares) дымовое оконце, диал. дымник (в чёрной бане или избе); P pikkarain mokomain aukko, sitä juultii: avaa dušnikka, lazzõ haisu vällää selline väike auk, selle kohta õeldi: ava räppen, lase hais (= suits) välja; Lu dušnikka il'i üleezakkuna on saunal, enne õli savurihel tooz, saunaz õli dušnikka lagõz, savurihez õli il'i lagõz il'i ülleel seinaz räppen ehk suitsuauk on saunal, enne oli ka suitsutarel. Saunas oli räppen laes, suitsutares oli kas laes või üleval seinas.

duug/a ~ duga I, g. -aa ~ duğaa I look дуга; opõzõlla duuga murtujõ, a müü panimmak tõizõd duugaa hobusel murdus look, aga meie panime teise looga; silkiv ripussaaz duğaa päalee lindid riputatakse looga külge.

duuh/a K-Ahl. P M-Set. I duuħa P M Дүүха K-reg.₂, g. -aa P 1. lõhn, hais дух, запах; M paskapoolõd juttõõvat: missi vätši on õma a võõraz duuha (Set. 6) paharetid ütlevad: miks rahvas on oma, aga lõhn võõras?; I vaatap kuulõv: duuha, tarõd duuha on vaatab, tunneb: lõhn, sauna lõhn on; P üvä duuħa hea lõhn; 2. K-Set. hingeõhk дыхание; 3. K-reg.₂ haistmine обоняние.

duuhad P pl. t. lõhnaõli духи; üväd duuhad on puteliz pudelis on hea lõhnaõli.

duuħid L = duuhad.

duu/ma P M Lu I -m J-Tsv., g. -maa P M Lu J mõte; mõtlemine дума, мысль; раздумье; P kas duuma õli üvä meil see mõte oli meil hea; M milliss nüd duumaa duumaad millist mõtet nüüd mõtled?; Lu ühs duuma üvä, kaks veel parõpi üks mõte on hea, kaks (on) veel parem; Lu suurõss duumass meni hullussi suurest mõtlemisest läks hulluks; I miñnuu duumat tühjäd ovaд minu mõtted on tühjad (= asjatud).

duumait/taa L, pr. *-an*, imperf. *-in* arvata думать, по-; *duumaitti, etti narrip tätä* arvas, et narrib teda.

duumlata Kett. K L P M Kõ Po Lu Li J Ku *-õta* Lu *-õt* Lu J-Tsv. *-atac* I *tuumata* (K-Al.), pr. *-aan* K P M Lu Li J Ku *-aa* I, imperf. *-azin* K P M Kõ Lu Li J Ku *-õzin* Lu J *-azii* I mõelda; arvata; kavatseda думать, по-; задумывать, -ать; M *tämä isub i duumaav* ta istub ja mõtleb; M *duumaa elä duumaa, kaaskoi enäp en tää* mõtle või ära mõtle, muinasjutte ma enam ei tea; M *a mie duumaan, en i duumaa* aga mina mõtlen ega mõtle (midagi välja); Po *mizzess sie duumaad* millest sa mõtled?; P *iestää duumaa, sis pajata* vs. enne mõtle, siis ütle (räägi); J *piäb duumata, kuhõõ mennä* peab mõtlema, kuhu minna; J *tämä tääp pal'lo rohkaap, kui siä duumaad* tema teab palju rohkem, kui sa arvad; Kõ *duumaš što on keräjä, tšen tuli* arvas, et on kerjaja, kes tuli; Li *miä duumaan etespäi nõissa õppõdmaa üvässi* ma kavatsen edaspidi hästi õppima hakata.

duur/a M S Ja J (P) *tuura* Li, g. *-aa* P 1. mütt ботало (рыболовный снаряд); Ja *riukul tõlkaat [= tõukkaad] i sis duural tarboos [= tarpoaz?]*, *inehmin tarbop korissa* (Len. 255) ridvaga tõukad (abara vette), ja siis mütaga mütakse. Inimene müttab ruhest; 2. P tuur пешня. – Vt. ka *dursa*.

d'uužilna P S Po Lu J I (K-Al.) *-n* J-Tsv. *d'juužina* (I), g. *-naa* P Lu J *d'juužinaa* I tosin дюжина; Lu *d'uužina võib juuvva olutta, eb mennü vattsa lõhtsi* tosin (pudeleid) võib juua õlut, ei läinud kõht lõhki; K *puugvitsoita d'uužinaa kõlmed* (Al. 17) nõpoe tosinat kolm; I *koko d'uužina terve tosin; P ku on kõlmtõššõmõv, siz juõllass: perkelee d'uužina* kui on kolmteist, siis öeldakse: kuradi tosin; Lu *juutii d'uužina ~ paha d'uužina* kolmteist (juudi tosin, kuradi tosin). – Vt. ka *pool-*.

duvantšik/ka Ra, g. *-aa* võilill одуванчик.

dvojurodnoi vt. *dvuju-urudnoi*.

dvořajka L, g. *-aa* mõisnikuproa дворянка.

dvornikka P Lu *-nikk* J-Tsv., g. *-nikaa* Lu *-nikaa* J kojamees дворник; P *dvornikka avaz värjää* kojamees avas värava.

dvorovikka P Lu (M) *-k* M, g. *-aa* Lu = *domovikka*; P *dvorovikka võib olla i üvä i võib i olla paha* majahaldjas võib olla ka hea ja võib olla ka halb; M *dvorovikk ep suvannu ruskõita, a mussõi suvazi* taluhaldjas ei armastanud punaseid (loomi), aga musti armastas.

dvorttsa L P Lu Li (K Ra-Len. J) *-ts* J-Tsv. *tvorttsa* (L), g. *-saa* Lu Li J loss, palee дворец; L *kunikaz jätti božatterii eneskaa dvorttsaa*

elämeä kuningas jättis vägilase enda juurde (enesega) lossi elama; Lu *vee kase märänüt koto kaugõpõld minuu dvorttsassa* vii see vilets maja kaugemale minu lossist; P *tämä eläb niku dvorttsaz, täll on nii üvä rihhi* ta elab nagu lossis, tal on nii hea maja; P *ühez dvorttsaza ilmaa uõsiitta i ilmaa akkunoitta* kui mõnt tuhatta entšiat. *se on ugrittsa* mõist. ühes lossis, ilma uste ja akendeta, (on) mitu tuhat hinge. See on kurk. – Vt. ka *talvi-*.

dvugri-ivennõi J-Tsv., g. *-i* kahekümnekopikaline münt двугривенник; *nagl liha jo mahžõb dvugri-ivennõi* nael liha maksab juba kakskümmend kopikat.

dvuju-urudnõi P *dvojurodnoi* M, g. *-i* nõbu двоюродный брат, *-ая* sestra; P *sõsaruxsii i vellexsii lažõd ovad dvuju-urudnõid* õeste ja vennaste lapsed on (omavahel) nõod; P *dvuju-urudnõi vell'i* meesnõbu; P *dvuju-urudnõi sõzar* naisnõbu.

dõ vt. *da*¹.

dõõ vt. *enõ-lõ*.

dyyšlla P Lu Li J *dõšla* M (I), g. *-aa* P Li J tiisel дышло; Lu *pluugall on dyyšla, kuhõõ panna aizad* (raud)adral on tiisel, kuhu pannakse aisad; P *opõzõt ko tõmpazivad, mill dyyšla meni kattši* kui hobused tõmbasid, läks mul (adra) tiisel katki; I *rattajee dõšlad* kaariku tiisel.

d'äd'o Lu, g. *-oo* lastek. onu, onuke дядя, дядюшка; *d'äd'o, tuõtku tänne* onu, kas tuled siia?; *d'äd'o võta liukumaa* onuke, võta sõitma!

däädä, d'üädä, d'äd'ä vt. *däädä*.

däädli K-Al. Lu Li J, g. *-ii* J 1. lelle- või onunaine жена дяди, тётка; Lu *meill õli taataa veljee nain, möõ kuttsuzimma däädli* meil oli isa vennanaine, me kutsusime (teda) *d.*; Lu *däädä naissa kutsutaa täti i däädli* onunaist kutsutakse *t. ja d.*; 2. Lu J-Must. tädi тётка.

däädlä K-Al. P Lu Li J (R-Eur. Ja-Len.) *-e* J *dääd* J-Tsv. Ku *d'äd'ä* Lu J I *djädä* J-Must. *dääd* K (J) *d'ädä* Kõ *d'äd'ä* K Ku *d'aad'a* P Li *d'ad'a* U P, g. *-ää* P Lu J *-ä ~ -e* J *d'äd'äd'ä* J 1. lell, onu дядя (со стороны отца или матери); Lu *däädä õli izää velli, toožõ emää velli* onu oli isa vend, ka ema vend; Kõ *mossõi kiri-l millõ d'ädä õli Mossõi* (poeg) Kirill oli mulle onu; J *kuuvvõõ velloo kukkazõnn, seittsemee d'äd'ädä nõjallõ* rl. kuue venna lillekesena, seitsme onu najal; P *izeä velli õli d'aad'a* isa vend oli lell; P *vana d'ad'a tuli vaattamaa pient plemänikkaa* vana lell tuli vaatama väikest vennapoega; Lu *däädä nain* lelle naine; 2. onu, tädimees (isa või ema õemees) дядя, муж тётки; Li *taataa*

sõzaraa (~ *tädi*) *meez on tädii kautta däädä*
isa õe (~ *tädi*) mees on tädi kaudu onu (= kut-
sutakse onuks).

däädünnain Lu onunaine жена дяди, тётка;
däädünnain õli sata vootta onunaine oli saja-
aastane.

d'õgotti vt. *tõkõtti*.

dümi/sä: -ss J-Tsv., pr. -zen J, imperf. -zin J
1. tümiseda, мүдiseda гудеть; *mikäle kuzale*

düimizeb miski tümiseb kuskil; *mee kattsahtha,*
mikä siäll dümizemin oŋ kujall mine vaata, mis
müdin seal väljas on; **2.** tümistada, мүдистada;
koputada топотать; стучать; *düimizeb jooss*
müdistab joosta; *tšenle dümizeb uhžõz* keegi
koputab uksele. – Vt. ka *dumisa*.

düpin/ä Lu, g. -ää Lu tümin, müdin гул, топот;
mentii müütä kõva düpinääkaa mindi mööda
kõva müdinaga.

E

e- vt. ka *he-*.

eb, eB vt. *en*.

EB P M Lu Li Ra J I *ei* Ra Eü Pal.₂ *ei*, mitte, mitte-; *ei* (...ega); *he, he-, ni-, ni* (...ни); P *ep tšenniid* *ei* keegi; M *eb ühsiid* *ei* ükski; J *mikä se on*. – *eb mikä* mis see on? – Ei miski; J *eb mikätsi minu vaivõlõ avit* miski *ei* aita minu valu vastu; Li *eb milleinkaa inemin tälle näutti ükski* (mitte mingisugune) inimene *ei* meeldi talle; J *eb ni migäll koozill* *ei* mingil moel, *ei* kuidagi; J *eb milläitši viittä* *ei* mingil viisil; J *kui tämä sillõ vassõz*. – *eb ni kui* kuidas ta sulle vastas? – Ei kuidagi; Li *kui sinnua kutsuta*. – *ep kuini* kuidas sind kutsutakse? – Ei kuidagi; J *eb ni kõns ~ eb ni kõnsait* *ei* kunagi; I *siä koolõv eb üvää surmaa* sa sured halba (mitte head) surma; J *tält jo eb ühs kõrtõ mur-rõltii taku jalgõv* tal (= koeral) oli juba enam kui üks kord tagajalad puruks lõõdud (murtud); Lu *pelättii eb minua, a trošo filippa* (Len. 278) kardeti mitte mind, vaid Trošo Filippi; J *sitä nätši pallõ rahvõss, eb va miä ühs* seda nägi palju rahvast, mitte ainult mina ükski; J *ep siin õõ vika* mitte siin pole viga; J *eb aika vass tšäi meill* hiljuti (mitte ammu) alles käis meil; Li *eb eestää nõissõ pajattama tänävä täna* *ei* hakata üldse (midagi) rääkima; P *meni sitä aikka ep pallõ* *ei* läinud palju aega (mööda); Ra *ei ennee pulmõi, ei, ei ennee* mitte enne pulmi, *ei*, mitte enne; J *passibo*. – *eb milte aitäh!* – Pole tänu väärt! Ra *ei mittä* pole viga; M *eb iiri i araga* *ei* hiir ega harakas; J *ep ko taattõ ep ko maamõ sitä täätennü(v)* *ei* isa ega ema teadnud seda; Lu *eb maaz eb taivaaz* (Must. 159) *ei* maa peal ega taevas; Lu *eb umalaz, epku*

siitiän *ei* purjus(päi) ega kainenana. – Vt. ka *en, ene, eni*¹.

ebaigaza I mitteõigeaegselt, ebaõigel v. kohatul ajal некстати, не ко времени; *tämä tuõb ebaigaza. möõhä tulið, müü makkaamaa lahtšim-mag* tema tuleb kohatul ajal. (Siis öeldakse:) tulid hilja, me heidame (juba) magama.

ebaikaa Li I hiljuti недавно; I *kase ebaikaa tapahtujõõ* see juhtus hiljuti.

ebe vt. *ene*.

ebi vt. *eni*¹.

ebiik vt. *enõlõ*.

ebko vt. *epko*.

ebmi-käiv P = *ebmi-llineiv*.

ebmi-llineiv P *ei* mingisugune, *ei* mingi, *ei* ükski никакой.

ebmikäiv P **1.** *ei* miski, *ei* midagi ничто, ничего; *ebmitäid juoltu* *ei* öeldud midagi; **2.** *ei* mingisugune никакой.

eb-ni J-Tsv.: *kui sinnua kutsuta*. – *eb-ni kui* kuidas sind kutsutakse (= kuidas su nimi on)? – Ei kuidagi.

ebnii-mikä J *eb-ni-mikä* J-Tsv. **1.** *ei* mingi никакой; *eb-ni-migäll viittä* *ei* mingil viisil; **2.** *ei* miski, mitte miski ничто.

ebnii-tšen J = *eptše-nniiv*; *en nähnü ebnii-tšetä* ma *ei* näinud kedagi.

ebo-o vt. *enõlõ*.

ebvihmakaz L vihmata, kuiv недождливый, сухой; *miltine suvi liev, vihmakaz vai ebvihmakaz* missugune suvi tuleb, vihmane või kuiv.

ebõ vt. *enõlõ*.

ebõikõassi P ebaõigesti, valesti неправдиво, неправильно, неверно; *tämä pajatab ebõikõassi* ta valetab (räägib valesti).

ebõ-le, ebõ-llu, ebõ-llud, ebõ-lõ, ebõlõ, ebõ-lõk vt. enõlõ.

ebõnnõkaz P õnnetu несчастный, несчастливый; *tätä lugõttii ebõnnõkkaassi inehmiizess* teda peeti õnnetuks inimeseks.

ebõ-õ, ebõõ vt. enõlõ.

ed, ed vt. en.

ed'd'itsää M *ed'jitsää* (Kett.) -sää M-Set. *editsää* (K-Ahl.) -sää [sic!] K-Set., pr. -säv K M *ed'jitsäv* Kett., 1. p. *editsen* K-Ahl., imperf. -si K-Set. õitseda (eeskätt rukki kohta) цвести (прежде всего о ржи); M *riüz jo algab ed'd'itsää* rukis hakkab juba õitsema.

ed'dõlmo Ar. *ed'jõlmo* Kett., g. -oo õietolm цвeть, цвeточная пыльца. – Vt. ka *ed'jelmü*.

ede¹ vt. ene.

ede² K-Ahl. lill цвeток.

edes vt. eteez¹.

edi¹ vt. etee.

edi² vt. eni¹.

editsää vt. ed'd'itsää.

ed'jelmü J-Must., g. -uu = *ed'dõlmo*; *rütsi ed'jelmü* (Must. 169) rukki õietolm.

ed'jitsää vt. ed'd'itsää.

ed'jõlmo vt. ed'dõlmo.

edõllõiz, edõõ vt. enõlõ.

ee L hei, hõi гeй, эй. – Vt. ka *ei²*.

eegle vt. eglee.

eehassalan vt. ihasõlla.

eeh/o I, g. -oo kaja эхо.

eei vt. ei.

eelawa, eelawo vt. elävä.

eeleelaulaja: *eeleelaulõjõ* Li = *eeltälaulaja*.

eeleltä Li: *eeleltä laulõv* laulab ees (= on eeslauljaks).

eeeli [ʔ] J-Tsv., g. -ee J soolo соло; *eelee laulõjõll on suur ja lusti ääni* soololauljal (= eeslauljal) on tugev ja ilus hää.

eellewe vt. elävä.

eellä K P M Kõ Lu I -le J -l P M Ja-AI. J I -ä Kõ I *eel* K M Kõ I *eel'ä* I *eel'* M *ielä* K-Ahl. *iel* K-Ahl. *iell* P *Иелля* Pal.₂ K-reg.₂ *Эль* II-reg.₁ 1. enne, ennemalt, vanasti ranee, прежде, в старину; M *nüid on metrad, a eellä õltii arššinanad* nüüd on meetrid, aga ennemalt olid arssinad; M *eellä peettii mehet tsiutoo päällä võdä* ennemalt kandsid mehed särgi peal vööd; 2. enne, varem ranьше, ranee; K *eb õe sitä ielä kuultu, ielä kuultu, ielä nättü* (Ahl. 107) ei ole seda enne kuulnud, enne kuulnud, enne nähtud; I *eell et tõhtinut tullak koitoo* enne (töö lõpetamist) ei tohtinud koju tulla; I *miä eellä jõvvuu* ma jõuan enne (kohale); 3. enne, algul, kõigepealt, esiteks сперва, сначала, прежде всего; Kõ *eellä piirtaasõ lütšid niitid, sis pannaz naa-*

pirtõv enne lükid lõimed (niidid) piirda, siis pannakse soolaad; I *eellä piäp tüütä tehäg, a siz nõizõt süümaa* enne tuleb tööd teha, aga (= alles) siis hakkad söõma; 4. postp. ees перед; J *elähan jõka kabakaa eell piättee (tšiin)* ära ainult iga kõrtsi ees peatu!; 5. prep. enne, eel до, перед; I *miä tullii koitoo eellä kõittsia* ma tuln koju enne kõiki; M *mettsä elizev eell üvvää säätä* mets kajab (vastu) enne ilusat ilma (ilusa ilma eel); K *eel sõtaa* enne sõda; 6. postp. enne, eel до, перед; J *tämä vass sinu eelle tšäi meille* tema käis alles enne sind meil; I *saamõi pulmõjin eellä* otse pulmade eel; M *ai ku päivä avvo, taitaa vihmaa eellä* oi, kuidas päike hautab, vist vihma eel; M *tšerinee pää eell siä laulav* (kui kana laulab, õeldakse:) kelle pea (mahalõõmise) eel sa laulad?; M *ku näet karrua unõza, sis se ženiħaa eellä* kui näed karu unes, siis see ennustab peigmeest; P *se bõlõ üveä iell* see ei ennusta head. – Vt. ka *epo-*. – Vt. ka *eestää¹*, *eezä*, *enne*, *entee*, *estää*.

eelläaika I = *ennaikaa*; *eelläaika* süntijee lahsi enneaegselt sündis laps.

eellämuinaa K *eellä-muinaa* M *eelmuinaa* Kett. Len. K M Kõ I (Ja-Len.) *ielmuinaa* K L P = *ennemuinaa*; K *mõzaa piti tšävvä ielmuinaa* vanasti pidi käima mõisas (tõöl); I *eelmuinaa õli jõgõza jõgõõ emä* muiste oli jões jõehaldjas.

eellä-vanaa: *eellä-vañnaa* Kõ = *ennevanassi*; *eellä-vañnaa õli* meill üps vargaz meez vanasti oli meil üks varas.

eeltä M Lu -I M I. adv. eest; ette спереди; вперёд, загодя, наперед; M *tämä tunnõb juõlla sillõ kõik eeltä* ta oskab sulle kõik ette (ära) õelda (= ennustada); M *eelt alkaja* eeslaulja; 2. postp. enne, ees, eel до, перед; Lu *kase eb õõ üvää eeltä* see ei tähenda head; Lu *kase on kehnoo eeltä* see ennustab halba.

eeltälaulaja Lu J *eeltlaulaja* R-Reg. J *eeltlaulaja* K-AI. eeslaulja запеваля; Lu *mie õlin pulmaza eeltälaulaja* ma olin pulmas eeslaulja. – Vt. ka *eeleelaulaja*, *eezlaulaja*, *esilaulaja*.

eenzepäivä Ku = *esimespäivä*.

eeskantalnõ P, g. -zõõ esimest korda poegiv v. poeginud (lehma kohta) первотельная.

eeskanto Kett. P M Kõ Li I subst., adj. esimest korda poegiv v. poeginud v. poeginu (lehma kohta) первотельная, первотёлка; M *noor lehmä, kumpa esimein kõrta kantõõv, se on eeskanto* noor lehm, kes esimest korda poegib, see on e.; I *õli lähtemä, siiz eeskanto lehmä* oli mullikas, siis (sai tast) esimest korda poeginud lehm. – Vt. ka *eeskanto-lehmä*, *esikanto*.

eeskantoiln Li. g. -zōō = eeskantanō; eeskanto-
toin lehmä esimest korda poeginud lehm.

eeskanto-lehmä M esimest korda poegiv v.
poeginud lehm *первоотёлка*; *õhva ku kantõõv*,
siz on eeskanto-lehmä kui mullikas poegib, siis
on (ta) esimest korda poegiv lehm. – Vt. ka *ees-*
kanto, *esikanto*.

eeskantoilnõ (Li), g. -zōō = eeskantanō; kõik
õllaa noorõd lehmäv, eeskantõizõd lehmäv
kõik on noored lehmad, esimest korda poegi-
nud lehmad.

eespäi P M *iespäi* P 1. ees, enne, varem *впе-*
реди, *раньше*; P *lehmät tulõvad, a voho jo ees-*
päi johsi lehmad tulevad, aga kits jooksis juba
enne; 2. prep. enne до, перед; M *se meez johsi*
eespäi hukkuu talloo see mees jooksis enne taa-
ti tallu.

eessauna M saunaesik *предбанник*; *saun*
[= *saunaa*] ees on *eessauna* (Len. 266) sauna-
(ruumi) ees on saunaesik.

eesisä K M Ja-Len. Lu Li J -sā Ku -se Lu J -s M
Lu J *ees* J-Tsv. *iesisä* K-Ahl. -s L P 1. adv. eest
спереди; прочь с (кого, чего); Lu *tämä on eess*
i takkaa nagrõttõva ta on eest ja tagant naeru-
väärne; Lu *eessä saab veittää, tõmmõtõ* eest
saab vedada, tõmmata; Ku *perednikaa tokut'sid*
eessä, t'süttõnnä lahzee teev (kui) põlle pillasid
eest, (siis) teed (= sünnitad) tüdrukuna lapse;
L *nõiskaa iess* mine eest!; Li *mee eessä poiz*
mine eest ära!; 2. postp. eest, lähedalt из-под,
y; M *kase tütrikko on nii korjaa, neñnä eessä*
eb näe entäaz see tüdruk on nii uhke, et (oma)
nina ette ei näe (= käib nina püsti); 3. postp.
eest, asemel за, вместо; M *meil õltii kõikk pal-*
kallizõt karjuisõ, palkaa eessä tehtii töõtä meil
olid kõik palgalised karjused, palga eest tegid
tööd; L *müõ sinuu iess vassaamma* me vastame
sinu eest; J *dalisko fet'kaa eesse karjušii paas-*
tõrissi meen või lähen Fedka asemel karjase-
abiliseks. – Vt. ka *neessä*.

eesisäi: *iessäi* K-Ahl. esiti, algul, kõigepealt,
enne сперва, сначала, прежде всего; *miä*
lähän iessäi, pajatan jumalale (Ahl. 111) ma
lähän, räägin kõigepealt jumalale; *tahot siä*
nüd mennä iessäi raita vaattamaasee vai tahot
aadaa mennä vaattamaase (Ahl. 110) kas sa
tahad nüüd enne minna paradiisi vaatama või
tahad minna põrgut vaatama? – Vt. ka *eesitā*¹.

eessäsõnalin: *eessesõnalin* M kiiresõnaline,
mõtlematu jutuga быстрый (на языке), опро-
метчивый (в речах); *elä õõ eessesõnalin, sõna*
suussa lentääv, tšiin et tappaa ära ole mõtle-
matu jutuga, sõna lendab suust, kinni (sa) ei
püüa.

eesitā¹ Ra -i M-Set. Lu-Must. Ra = *eessäi*; Ra

eesitii tšünnetää põlto kõigepealt küntakse
põld; Ra *eesitii pelattii ja müllettii õlkiiz* algul
mängiti ja mõllati õlgedes.

eesitii² Lu = *eestäiv*; *joozikall on niku niglad, et*
saa kerttää eesitii siilil on nagu nõelad, sa ei saa
(teda) üldse puudutada.

eesitiiid: -iit J -i-it J-Tsv. -it J-Must. = *eestäiv*;
tänävooonn paikottaa bõ eesitii roht kazvonnu
tänavu pole paiguti üldse rohtu kasvanud.

eesitiläin P Lu Li, g. -zee eestlane эстонец;
P *tätä kutsõtii vana jüri, eesitiläin õlitši* teda
kutsuti vana(ks) Jüri(ks), eestlane oligi; Lu
eesitiläized õltii kõikk rendäsikad (kohalikud)
eestlased olid kõik (mõisa)rentnikud. – Vt. ka
eesitiläin.

eesitā¹ Li = *eessäi*.

eesitā² Li = *eestäiv*; *i ebõ-llu prostinoitõ, eesitā*
bõllu prostinoi, ni magatti poduskoije pääl
ja (vanasti) ei olnud (voodi)linu, üldse pol-
nud (voodi)linu, nii(sama) magati aluskottide
peal.

eesitāid Lu Li J Ku -ä-*id* Lu (ei) sugugi, üld-
se (mitte) совсем (не), вообще (не); J *se silm*
eb näe eestäiv see silm ei näe sugugi; Li *viileä*
tuõp siis ku pilvi tukkaap päivüü il'i ku eb õõ
päivüütä eestäiv jahe hakkab siis, kui pilv katab
päikese või kui päikest ei ole üldse. – Vt. ka
ensiiikki.

eesitākää Lu = *eestäiv*; *eb luvannud illoo laula-*
jallõ, iloõlla eesitākää ei lubanud pidu lauljale,
pidutseda ei sugugi.

eesitiläin (Lu), g. -zee = eestiläin.

eesitāā¹ K U M Lu Li J I Ku -ä M Lu J *eesitā*
M *iest/ää* K L P -*ää* L P *iestää* Po *ees/ee* Kett.
K-Al. M Kõ S Lu *ees'tee* K-Al. -*e* M Kõ-Len.
iestee Po 1. esiti, kõigepealt, algul, enne снер-
ва, прежде всего, сначала; J *eesitā tult lüüv*,
siiz vass jürähtääv esiti lööb välku, siis alles
müristab; Po *iestää podaritab õma suku* esiti
annab pulmakinke oma suguvõsa; Lu *sõvat*
piäb eesitā veez ligottaa pesu (rõivaid) tuleb
kõigepealt vees leotada; P *tämä iestee õli venäi*
vieraza ta oli algul vene usku; Po *pokoimikka*
pantii autaa, autaa iestee kaaditõttii surnu pandi
hauda, haud suitsutati enne viirukiga; P *iestää*
duumaa, sis pajata vs. enne mõtle, siis ütle;
2. enne, ennemalt, vanasti прежде, раньше,
в старину; M *eesitee juõltii, što mettsä-elokaz*
vei rahvassa ennemalt räägiti, et vanakurat viis
inimesi (ära); M *eesitee õli mokoma* moodsa va-
nasti oli niisugune komme; Po *iestää nuorikkõ*
õli rabyynä vanasti oli noorik ori. – Vt. ka *eel-*
lä, eezä, enstää, enne², entee, estää.

eesitāā² ~ -*ä* Li = *eestäiv*; *eb eesitāā nõissõ pa-*
jattama tänävä täna ei hakata üldse (midagi)

rääkima; nõsimmõ võrkov, võrkkov õli aima ailia, tõiss kallaa böllud eestä tõstsime võrgud (veest välja), võrgus oli paljas räim, teist kala polnud sugugi.

eezaikaa M iezaikaa P = ennaikaa; P lahsi süntü iezaikaa laps sündis enneaegselt; M eezai-
kaa piti koolla pidi enneaegselt surema; P elä
süütsie iezaikaa kaivuusyõ, tulõb vettä juuvva
vs. ära sülita enneaegu kaevu, tuleb (veel) vett
juua.

eez-aikoo Po = ennaikaa; eez-aikoo böõ mitü
tšisõlla enneaegu pole millegi üle hoobelda.

eezeglettü M = enneglee.

eezepiü M Kõ Lu -i M Lu Li eezev K iezepiü P
-i M I. enne, varem прежде (всего), раньше;
P tšenie kogoss kõikkõa iezepiü nõzõb nokki-
maasyõ kukkõ, sis se tüttärikko menep tšiiress
mehelie kelle hunnikust hakkab kukk kõige
enne nokkima, siis see tüdruk läheb varsti (rut-
tu) mehele; M pahapoolõlõ piäv nellätšümmet
paaria tšentšii kuluttaa eezepi kõõs pulmad
nõisas kuuluma vanakurjal tuleb neliküm-
mend paari saapaid kulutada, enne kui pulmad
hakkavad kuulduma; Lu lahsi risitättii, siis tuli
nainõ saunass, tuli i eezepii (kui) laps ristiti,
siis tuli naine (= sünnitaja) saunast (ära), (va-
hel) tuli varemgi; 2. ennemalt, vanasti прежде,
в старину; P iezepii õlivad musad ahjov, sav-
vu-rihed vanasti olid korstnata ahjud, suitsu-
tared; M familijaa böllu eezepii perekonnanime
vanasti ei olnud. – Vt. ka ennepii, ennepää.

eezepää M S J -pä ~ -ppää ~ eezäpää ~ -ppää
M = eezepii; 1. J kui jürtsii piettii, tšüzüüti
eezepää: meetok jürtsii kui jürripäeva peeti,
(siis) küsiti enne: kas lähed jürripäevale?; M mie
kastõ inehmiss eezepää en nähññ ma ei ole
seda inimest varem näinud; 2. M eezepää piettii
mehed võitü vööllä ennemalt kandsid (pidasid)
mehed võid vööl; M kannii gul'aitõttii eezepää
tšihlogua nõnda lõbutseti vanasti vastlapäeval.

eezlaulaja Lu = eeltäulaja.

eezmuinaa Kõ = ennemuinaa; eezmuinaa ku
meil einää mentii lõõmä, siz jagõttii vanasti,
kui meil mindi heina niitma, siis jagati (heina-
maad).

eezä Kett. K M Kõ Lu Li J-Must. I -e M eez K
M Kõ S Lu Li Ra J iez/ä K L P M -eä P iezä
~ iez Po iez K-Ahl. P I. adv. ees впереди; J
jänez johzõb ees, koir takanõ jänēs jookseb
ees, koer taga; Li sis poikanõ meni eez ja sis
takkaa tšülvejä taas sihee poigaa jältšii müütä
tšülvi siis poisike läks ees ja siis takka külva-
ja külvas taas sinna poisi jälgi mööda; M noori
poika, tämall veel päiväd on eez noor poiss,
tal on (elu)päevad veel ees; Ra polle üvää eez i

sarafana pääl ilus (hea) põll ees ja sarafan sel-
jas; J pari õvõss eez paar hobuseid ees (= rak-
mes); Lu tokku katolt pää eez kukkus katuselt
(alla), pea ees; 2. ees, esimesena; enne, varem
впереди; сперва, раньше, ранее; L iezä tuli-
vad družgav, a ženiya tuli takaa ees tulid peiu-
poisid, aga peigmees tuli tagant järele; K eezä
einelle menijä, perälee põllolõõ jääjä (Al. 55)
rl. (perenaine on) ees einle mineja, viimase-
na põllule jääja; M tahot siä nüd eezä mennä
raajua vaattamaa vai haadaa kas sa tahad
nüüd enne minna paradiisi vaatama või pör-
gut?; M a täm õli iloz ilozä tüttärikko, se kum-
pa iezä päi mehel'ee meni aga tema oli ilus-ilus
tüdruk, see, kes enne mehele läks; 3. enne, en-
nemalt, vanasti раньше, прежде, в старину;
K vad'd'aa virred veel parapad õlivad eezä, ku
nüd venäissi (Al. 62) vadja laulud olid enne-
malt veel paremad kui nüüd vene keeli (laulda-
vad); Kõ ees forma böllu, leipä pantii ahjoo
põrmatallõ vanasti (leiva)vormi polnud, leib
pandi ahjupõrandale (küpsema); 4. postp. ees
перед; P mie issuzin ahjuo iezä ma istusin ahju
ees; Po lanjo tanttsi nõorikoo iez lang tantsis
pruudi ees; I tämä süvvaab kenassig pajattaag
siñnuu eezä, a meep tõisõõ paikkaa, tõizõl viisi
pajattaav ta armastab sinu ees ilusasti rääkida,
aga läheb teise kohta, räägib teistviisi; Lu ruis
taitšinassa tehtii tšämmelkakkua, ahjoo ees
paisõttii rehtilää pääl leivatainast tehti paiste-
kakke, ahjusuul küpsetati panni peal; M sau-
naa eezä tšihutatii õlutta sauna esikus pruuliti
õlut; 5. prep. ees перед; I meeg eezä minnu
mine minu ees; M õmmõllaaz i eez niglaa
müütäit kõhalissa õmpõlussa õmmeldakse ka
eestnöela mõnda sirget õmblust; 6. prep. enne,
eel до, перед; K minuu isä kooli eezä minuu
süntümää minu isa suri enne minu sündimist; L
iezä troittsaa on maaheñkääz enne suvistepühi
on taevaminemispüha; M sökkõaitsõv eez vih-
maa survoaz kihulased suruvad enne vihma; M
eezä luntä õli jo jarvi jäättünnü enne lund oli
juba järv jääs; J taas tuli kottoo eez õmiit vel'i
taas tuli koju enne oma vendi; Lu elä reppä eez
aikaa, tšippa vihõtus ära rebi korpa enneaegu,
haav läheb vihale; M eez meññää vootta tuna-
mullu; 7. postp. enne, eel до, перед; Lu päi-
vä räkitib jürüü eez päike kõrvetab äikese eel.
– Vt. ka rihen-. – Vt. ka eellä, eestää¹, enne²,
ente, neezä.

eetan vt. etee.

eetoo Li Ra ette вперёд, наперёд; Li raasseli
tõinkõrt mahsi rahad eetoo, saad vai et saa kal-
laa kalade ülesostja maksis mõnikord raha ette,
saad või ei saa kala; Ra inimin vass ajattõõb,

a jumal eetoo tääv inimene alles mõtleb, aga jumal teab ette. – Vt. ka *etee*.

eglea vt. *ennett-*.

eglee Kett. K-Ahl. K-AI. M Kõ Po Lu Li J I *egl'ee* V Lu *-ie* ~ *egl'ie* P *-e* R-Lön. R-Reg. M Kõ-Len. Lu Li Ra J I *eegle* ~ *ägli* Kr Эзлу Tum. eile вчера; M *egle õltii veel uhavat täänä vettä, a tänän tsülmä kõig porotti* eile olid loigud veel vett täis, aga täna kaanetas külm kõik; Kõ *eglee peärrää menin halkoo kantamaa* üleeile läksin halge tassima; J *üli egle satõ vihma* üleeile sadas vihma. – Vt. ka *enn-*, *ennett-*, *üli-*.

eglespää I = *enneglee*.

eglettü vt. *eez-*.

egleü vt. *enn-*.

egli/ine P Li vdj I *-n* Kett. J *-ine* Lu *-in* J-Tsv., g. *-zee* ~ *-ze* J *-izee* Lu eilne вчерашний; Lu *egliine päivä õli vihmakaz, a tänävä on üvä ilma* eilne päev oli vihmane, aga täna on hea ilm; I *kase on eglise rokka* see on eilne hapukapsasupp.

eh J-Tsv. eh, oeh эх, увы.

ehan Li J-Tsv. ega (ju), ega (ometi) ведь не, ведь ни; Li *ehan tämä jutõllu* ega ju tema ei õelnud; J *ehan õika inimän nõis turhaa-süüt pajattõma* ega ometi õige inimene hakka põhjuseta rääkima; J *ehan tõizii kast d'eela vöi kokkoo saavv* ega ju teisiti seda asja kokku ei (või) saa(da).

ehanto Li J-Tsv. = *ehan*; *ehanto mill õõ juuri(t) all* ega ju mul juuri all ole!

ehe K-Ahl. L M Lu Li J I-Set. (Kett. Kõ) *ehe* J-Tsv., hrl. pl. *ehteed* K P M Kõ Li Ra J I (Ränk R-Reg. L) *ehteed* J-Tsv. pidulik rõivastus; ehe наряд; украшение; J *enne üvä sõpa õli ehe* ennemalt oli hea rõivas peorõivas; Kõ *üväv ilozav sõvad, säääl om plat'jav, koftav, ühezä kõik on ehteed* head ilusad rõivad, seal on (siis) kleidid, jakid, kõik koos on peorõivad; L *õmmõllassa ehteitä mõnõllaisiit* õmmeldakse mitmesuguseid peorõivaid; Ra *ehteed: tsiutto pääle, sarafana, remeni, kuşkaka šolkkõinõ, tsäsilintiiv, bloikkõ, bantta rinnõz, elmet kaglõz, kassõ takanõ i lintti kassõz, polle üvä eez* peorõivad: särk selga, sarafan, (vöö)rihm, siidist vöö, käelindid, gofreeritud kaelalint, lehv rinnas, helmed kaelas, pats taga ja pael patsis, ilus (hea) põll ees; Kõ *ehteiz niku pulmalõõ ehteünnü* peorõivais nagu pulmaks ehtinud enese; J *sõr-mus tooz on üvä ehe* sõrmus on ka ilus ehe.

ehe-e L *ehee* эге; *ehe-e eb minua saattaa vällää ehee*, ei mind saadeta ära!

ehis/ellä: *-ell* J-Tsv., pr. *-selen* J, imperf. *-selin* J = *ehitiissä*¹.

ehit/ellä: *-elle* ~ *-ell* J-Tsv., pr. *-telen* J, imperf.

-telin J frekv. ← *ehittää*¹; *noorikka ehitellä venttsasõ* noorik ehitakse laulatuseks.

ehittäjä P (K-AI. R-Reg.), g. *-ää* ehtija, (peorõivaisse) rõivastaja наряжающ/ий, -ая, украшающ/ий, -ая; P *miä õlõn sinuu ehitäjä* ma olen sinu ehtija; R *armas miu armijani elteeni ehitäjäni* (Reg. 19) rl. minu armas hellitaja, minu hell ehtija.

ehittää¹ K M Po Lu Li Ra J (Kett. R-Eur. R-Lön. R-Reg. Ja-Len. S-Len.) *-teä* L P *-tä* ~ *ehittä* J-Tsv. *-tääg* I, pr. *-än* K R P Lu Ra *-en* J *ehiten* J, imperf. *-in* Lu Ra J *ehitin* J ehtida, kaunistada, pidulikult rõivastada наряжать, -дять; украшать, -сить; P *tuotii jolka, ehitettiin i pantii lakyösyõ rippumaa* toodi kuusk, ehti ja pandi lakke rippuma; K *opõzõll lookat kõikk ehitettü* hobustel on loogad kõik ehitud; L *nuorikyõ lavõn ehitteäss* pruudi pink ehitakse ära; Ja *puut ehitävät entä leholla* puud ehivad end lehtedega; Lu *miä sinuu eglee ehitin, a siä ehitä oomõn minnu* mina ehtisin eile sind, aga sina ehi homme mind; J *jok noorikk on ehitettü* kas pruut on ehitud? – Vt. ka *ehitiä*¹.

ehittää² Li J, pr. *-än*, imperf. *-in* ehitada строить, по-; J *riht ehitetää* ehitatakse maja; Li *ehitti kotoa* ehitas maja.

ehitä M-Set., pr. *ehiti/in* M, imperf. *-zin* M = *ehitiissä*¹.

ehitü/z Lu Li *ehitüz* J-Tsv., g. *-hsee*: *-see* Lu *ehitüse* J ehe наряд, украшение; Lu *pelduška on ehitüz kõrvarõngas* on ehe.

ehottaja J, g. *-aa* hellitaja ласкательница; *oi minuu ehtoiza emäni, ehtoiza ehottajani* rl. oh, mu hell ema, mu hell hellitaja.

ehrglis Kr kotkas орёл.

ehrms Kr ahv обезьяна.

ehsels Kr eesel осёл.

exagoittaa vt. *õhtagoittaa*.

ehelissä P, pr. *-en*, imperf. *-zin* P = *ehitiissä*;

1. *miä algan ehteissä* ma hakkam end ehtima;
2. *püheä välizä iezä tsiylagua ehteizvät pojot tüttärikko sõpõisyõ, a tüttärikot pojoi sõpõisyõ* paastuvahel enne vastlapäeva riietasid poisid end tüdrukute rõivaisse, aga tüdrukud poiste rõivaisse.

ehelüüä P (Kett. K) *-uta* (Kett. P), pr. *-ün*, imperf. *-üzin* = *ehitiissä*¹; K *eheüzii üvii, kõiki, pani üvät sõvad ülie* ehtis end hästi, puha, pani ilusad (head) rõivad selga; P *ehteugaa* ehtige end!

ehitiissä¹ Lu Li (J Ko) *-ss* ~ *ehitiss* J-Tsv., pr. *-in* Lu Li J *ehitiin* J, imperf. *-izin* Lu Li *-zin* ~ *ehitizin* J end ehtida (kaunilt, pidulikult rõivastuda) наряжаться, -дяться, выряжаться, -дяться; J *pulmlaizõd on ehtistü lustissi, kõig*

lintiiz ja nasikkoiz pulmalised on ilusti ehitud, kõik lintides ja pärgades; *J ehtii siivollaa, ved võdrõzi lähed* ehi end (= rõivastu) hoolega, lähed ju külla; *J võtti taas špeilii, ehtiiz, üvät sõvat pani päälee* võttis taas peegli, ehtis end, pani endale ilusad (head) rõivad selga. – Vt. ka *ehisellä, ehitä*.

ehtilissä Li, pr. -in Li, imperf. -izin Li jõuda (ajaliselt) успе/вать, -ть, поспе/вать, -ть.

ehtimizee Lu aegsasti заблаговременно; *miä tsäün ehtimizee* ma käin aegsasti (ära).

ehtilä M (J) -äg (vdJ) ächti Kr, pr. *ehin* M, imperf. -zin **1.** ehtida укра/шать, -сить; M *rihi ehitii* tuba ehitä (ära); **2.** end ehtida (kaunilt, pidulikult rõivastuda) наря/жаться, -даться, выря/жаться, -даться; *J vot sis kunigannain špeilii eez ehti ni üvii* vaat, siis kuninganna ehtis end peegli ees nii hästi. – Vt. ka *ehittä*¹.

ehtilä L P M S Lu Li J-Tsv. Ku (K Kõ-Len.) *ehtiä* (K P) -ε L -äg I, pr. *ehin* K Lu Li J, imperf. -zin Kõ Lu Li J **1.** jõuda (ajaliselt) успе/вать, -ть, поспе/вать, -ть; S *kump eezepää ehib, se võtab volii enelee* kes (kumb) enne jõuab, see võtab võimu enda kätte; Lu *ehin miä nõssa kasta tsivviä i oomõnna* ma jõuan tõsta seda kivi ka homme; *J jedvaa ku va ehtizime poojezdasõd* vaevu vaid jõudsime rongile; *J maa vass pestü, a siä jo ehtizit pläkittä* põrand äsja pestud, aga sina jõudsid juba ära määrida (plekitada); **2.** jõuda, jaksata, suuta быть в состоянии; M *ühsia emmä ehi süüvvä, a tõisia jumala läheta* ühtesid ei jaksata me (ära) süüa, aga jumal saadab teisi (juurde).

ehiti/ssä: -ss J-Tsv. -ssäg I, pr. -n J -ü I, imperf. -zin J -jee I **1.** end ehtida, (kaunilt, pidulikult rõivastuda) наря/жаться, -даться, выря/жаться, -даться; *J aik nõiss ehtiümä gul'ankaa* aeg on hakata end peole ehtima; *I tämä ehtiüb, üvät sõvat paap päälee, busat paap kaglaa* ta ehib end, ilusad (head) rõivad paneb selga, pärlid paneb kaela; *I forssuna õdõ, suvvaad üvvii ehtiüssäg* oled moenarr, armastad hästi rõivastuda; **2.** (mingiks ostnarrbecks) ümber rõivastuda, maskeeruda; moonduda переодеться, -ться (с какой-нибудь целью), маскироваться; превращаться, -титься; *I ehtiüväd, šuubaa paavat tõizippäg, hattu päähhee* rõivastavad end (jõulusandiks), kasuka panevad pahupidi, müts pähe; *I a kase õli kolduna ehtiünnük konnassigõ* aga see oli (hoopis) nõid, konnaks moondunud.

ehto Ra J, g. *ehoo* [?] hea, tore, kena хороший, пригожий, ненаглядный; Ra *isä kuttsu kullassõni, emä ehto lahzõssi* rl. isa kutsus oma kulla(kese)ks, ema heaks lapseks.

ehto/n Kõ-Len., g. -zõd = ehtoiza.

ehto/la J, g. -aa hell, hea, armas, kallid ласковый, добрый, родной, дорогой; *oi minu ehtoiza emäni, ehtoiza ehottajani* rl. oh, mu hell ema, mu hell hellitaja.

ehto/nõ: -ne R-Lõn., g. -zõd = ehtoiza; R *oi minu ehtone emäni* (Lõn. 717) rl. oi, mu kallid ema.

ehtsi K-Ahl. M-Set. Lu Li J *ehki* Lu Ku *ehk* Ku **1.** ehk, võib-olla может быть; Lu *miä arvaan, ehtsi tämä tuõb oomõnn* ma arvan, ehk ta tuleb homme; *J ehtsi jumal lähetepe lāsivelle tervüss ehk jumal annab* (läkitab) haigete tervist; *Ku johzamma ehki sinne jookseme ehk sinna; 2.* või или; Lu *vaapsalaizõd pesä ripub kattoz ehtsi seinäz* herilasepesa ripub katuse või seina küljes; Lu *puukki menev inemizel ehtsi lehmäl nahгаа süämee* puuk imeb end (lähed) inimesel(e) või lehmäl(e) naha sisse; *J miä tulõn tänävä ehtsi oomõnn* ma tulen täna või homme.

ehtõgo vt. õhtago.

ei¹ vt. *ev; en*.

ei² L P Li J-Tsv. *eei* P *hei* K-Ahl. L J-Tsv. **1.** hei эй, рей; Li *ei, oottõd minnu* hei, oota mind!; P *eei kiiveli lintu t'iu-t'iu anna ääli* hei, kiivitaja, tüu-tüu, tee häält!; *J hei, tüü. mitä teile tarviz* hei, teie (seal)! Mis teil vaja on? **2.** ah, oh, oi ax, ox; L *ei sie hullu matti* oh, sa Hull-Matti! – Vt. ka *ee*.

eiko Al. M (tema) ei; ei (ju), ega (on) не; ведь не; M *eiko minu kalliz kaukanna elä* ega mu kallid kaugele ela. – Vt. ka *eñka, eñko, eñku*.

eiklä Kett. K-Al. K-Set. M *eik'ä* M -e M Po *eik* K-Al. **1.** (tema) ei; ei (ju), ega; ei, mitte (on) не; ведь не, да не; ни-, не (частично с отрицательным значением, основывающаяся на форме вспомогательного отрицательного глагола *en* 3 л. ед. ч. в настоящем времени изъявительного наклонения); Po *õuna õunappuuss kaugaz eike viere* vs. õun õunapuust kaugele ei veere; M *noorikõd piti tsävvä õmmaa iäa kolpotška pääzä, kunniz eik'ä koolõ* noorik pidi käima (kogu) oma eluaja tanu peas, kuni ei sure; M *suur pühä õli seitsee nätelii, siz jo arkõa tsenniid eikä sõõtü* suur paast oli seitse nädalat, siis (juba) keegi ei sõõnud paastuvälist toitu; M *naapad valkõad õltii, eike kraazgattu* puukaunid olid valged, (neid) ei värvitud; Po *susi sutta eike süö* vs. ega hunt hunti sõõ (= murra); K *eikä tsenniize* (Set. 58) ei keegi; **2.** konj. ega и не; M *tserikkos kõikk õli veñnässi, eike pappi tuntõnnu vad'd'aa tseltä* kirikus oli kõik vene keeli ega osanud preestergi vadja

keelt; M *banjka pantii, eike tehtü raanaa, veri ize tulõb nahгаа vällii* kupp pandi ega tehtudki haava, veri tuleb ise naha vahele (= alla). – Vt. ka *eņka, eņko, eņku*.

eim/o K-AI., g. -oo hõim род, племя; *suku laulab sulkuttani, eimo elläs velvüttäni* (AI. 50) rl. suguvõsa laulab oma kullakesest (sulekest), hõim oma hellast vennakesest.

eina, eine vt. *einä*.

ein/e K Kõ, g. -ee eine; toit еда; пища; K *eezä eineellee menijä, perällä põllolõõ jääjä* rl. ees einele mineja, taga põllule jääja; Kõ *veekaa eineht emolõõ* rl. viige emakesele süüa.

einovakka Lu = *einäpärvakka*.

einus/saa J, pr. -an J, imperf. -in J = *ennussaa*; *ku tikkalintu tagop seinäz, se einusav, etti koolõõd leeb* kui toonesepi toksib seinas, see enustab, et keegi sureb.

einlä K L P M Kõ S Po Lu Li Ra J I (Kett. Len. R U Ja-Len.) *ein* M J-Tsv. *heinä* (J-Must. Ku) -e ~ -a Kr *Feüna* Pal.₁ *Эйна* Tum., g. -ää P M Lu J I. hein seno; J *ku roho lüüvvää maalõõ, siz on einä* kui rohi niidetakse maha, siis on hein; I *kazvi roho, rohõoo leimmäg einässig* kasvas rohi, rohu niitsime heinaks; Li *razvakaz einä* rammus hein; Lu *saarniitüll oņ kõva einä* Saarniidul on (= kasvab) kõva hein; Li *meilä õli kehno einä* meil õli vilets hein; Lu *päivüüd illmall on ivvä einää kuivõttaa i ilata* päikesepaistelise ilmaga on hea heina kuivatada ja koristada; Ra *einää lüüvvää, arotaa, kuivõõttaa, tehjää kuhjaa* heina niidetakse, riisutakse, kuivatatakse, tehakse kuhja; Lu *järvisoos tehtii einää* Järvesoos tehti heina; Ra *oornikol karotõlin einii* hommikul kaarutasin heinu; M *piäb mennä einoo ševalittämää* tuleb minna heinu kaarutama; Lu *einää väänämmä* heinu kaarutame; J *einää arota arokaa* heina riisutakse rehaga; J *ein om peräkozal* hein on kaares (pärast niitmist); Lu *einä on lagotõttu lainõõl* hein on lahutatud kuivama (looks v. kaaretiseks); M *paamma einät saattoo* paneme heinad saadu; Li *meilä ep pantu einiitää aartoo vai retelii* meil ei pandud heinu sarda ega kärbistele; J *eined veitetti kuhjõss kotto* heinad veeti kuhjast koju; Lu *einää illaajaav* heinakoristajad; Lu *mõnd bärämää einää nõssin üleez koormaa pääl* mitu sületäit heinu tõstsin üles koorma peale; M *anna mustalaizõlõõ tukku einää* anna mustlasele tuust heinu; Lu *suuri tolkk einä* suur tuust heinu; Lu *ku einä on presattu, on einä kiippa* kui hein on pressitud, (siis see) on heinapall; Lu *einää koko* heinahunnik; Lu *einä saatto* heinasaad; Lu *einä kuhja* heinakuhi; Lu *einä sikain* hämm, (väike piklik) heinakuhilas; M

einää bytskad hämmud (väikesed piklikud heinakuhilad); Lu *miä väänin kazee einä lainõõ* ma kaarutasin selle heinakaaretise; P M *einää lainõõd* ~ Ra *einä lahkõrõd* heinakaaretised; P *einä perekosa* heinakaar; P *einää kulmod* ~ J *einää ruuvud* ~ M *einä ruhgaav* heinapabred; M *einä rihma* heinaveokõis; J *tšüirellää seim murtšina de johzimm ein maalõõ* kiiresti sõime hommikueine ja jooksime heinamaale; J *vari einä aika* kuum heinaaeg; J *üväd einä päiväd* ilusad heinailmad (heinapäevad); Lu *einä širka širizev* heinaritsikas siristab; Lu *inemin ku hulkub ilm azzaa, siis tälle jutõllaa: siä tšüüt koiriil einää süüttemäz* kui inimese hulguib ilmaasjata, siis öeldakse talle: sa käid koertele heinu söötmas; Lu *isä oņ koirill einää antamaz* (väljaspool abielu sündinu kohta öeldakse:) isa on koertele heinu andmas; 2. rohi, rohttaim трава; Lu *mettsäz kazvav mokoma einä. konõ [= ko onõ] nell'ä lehtoa, siis se lehto annab õnõnõ. se on hapo einä* metsas kasvab niisugune rohi. Kui on neli lehte, siis see leht toob (annab) õnne. See (rohi) on jänesekapsas; Lu *piti ettsiä einä, tšen praavitti* pidi otsima rohu, mis tegi terveks; J *juhti ein* tarn; Lu *kasikaz einä* kastehein. – Vt. ka *irvee-, irvi-, ivuz-, juhti-, jussi-, kasikaz-, kasõ-, kultsu-, lehto-, luhta-, matsalkaa-, mettsä-, rantuli-, razva-, rooko-, savi-, soo-, soola-, tara-, tikoppi-, tšülvõ-, õzza-, ätälä-.*

einäaarto Li *ein-aarto* Lu heinasard сушило для сена.

einäaika M Lu Li (R-Lõn.) *einä-aika* K-Ahl. P Kõ Lu Li I (K-AI.) *einaika* U P J *einnaika* M *ein-aika* J I *einaik* Ra J-Tsv. heinaaeg сенокос, сенокосная пора; J *einaigall tehilää einää* heinaajal tehakse heina; J *meeb niitülee tšezälle, tšehštšezälle ein-aigallõ* rl. läheb niidule suvel, kesksuvel heinaajal; P *päiväd on nüüd niku einaikan* ilmad on nüüd (soojad) nagu heinaajal; J *einaikõnn tüüt saap tehä hikkõssaa* heinaajal saab tööd teha nii, et higi voolab; Kõ *vass on alku einä-aika* alles on heinaaja algus. – Vt. ka *alku-, lõppu-.*

einäakanuz I = *einäsaraja*.

einäaņko M I (Ja-Len.) *einä-aņko* K-Set. P M Li *einaņko* J-Tsv. *ein-anko* M-Set. heinahang сенные вилы; J *einaņko piäb õll kõlmi dal'isko nell'ē aarõin* heinahang peab olema kolmevõi neljajaruline; I *einäaņgolla einää nõssaaz* heinahanguga tõstetakse heina; J *einaņgoll panna einä saraja* heinahanguga pannakse heina küüni.

einäaro M Li (Lu) *einaro* Ra heinareha (heinateol kasutatav reha) грабли (для сгребания

сена); Lu *arol panna* ühštõiššõmõd i kõlmõt-tõiššõmõt piitã. *se on einäarod* rehale pannakse üksteist ja (= või) kaksteist pulka. Need on heinarehad.

einäarpa Li I 1. I (heinamaaosade jaotamisel heidetav) liisk жребий (при жеребьевке наделов покоса); 2. Li (liisuga saadud) heinamaatükk надел покоса (доставшийся по жребью).

einäbõtska I hämm, (väike piklik) heinakuhilas омёт, (небольшая) копна сена; *einäbõtska on piitsã* hämm on piklik (heinakuhilas).

einäjako M (liisuga saadud) heinamaatükk надел покоса (доставшийся по жребью); *einäjagod jagõttii* heinamaatükid jagati välja.

einäkaarõ P = *einälainõ*; nõisi viihkuri i vei *med'd'e einäkaaryõ* tõusis tuulispask ja viis ära meie heinakaaretise.

einäkoko Li *einä-koko* Ra väike heinakuhilas (kuivatamisel) ворох сена (при просушивании).

einäko/koin: -koin M = *einäkoko*.

einäkoorma M Lu I -*kuorma* (P) -*koorõm* Li heinakoorem воз сена; M *kreslad vanjukuria vartõ*, *etti õllõis parap väittã* *einäkoormaa* i *vihkokoormõta* raam vankri jaoks, et oleks parem vedada heinakoormat ja viihukoormaid; *P a miã sinu kõrjaan einäkuormaa pääliesie da šuubaakaa katan* aga mina peidan su heinakoorma otsa ja katan kasukaga; Li *tuli einäkoormakaa* tuli heinakoormaga.

einäkopna M I = *einäsaatto*; M *suurõt kogod* on *einäkopnad*, *bõtskad* on *peenepäv* suured hunnikud on heinasaod, hämmud on väiksemad.

einäkossia M heinakaar прокос.

einäkuhja M Lu Li I *einä-kuhja* Li heinakuhi стог сена; Li *kulokuhja*, *einäkuhja*, *õlkikuhja*. *a meil evät tee niitã kuhjiita* kulukuhi, heinakuhi, õlekuhi. Aga meil ei tehta neid kuhje.

einälainõ M Lu Li heinakaaretis, saadkeeritis несложенная или развороченная копна; Li *millõ piäb vääntã* *kase einälainõ* ma pean selle heinakaaretise kaarutama.

einämaa P M Li Ra J I (Ja-Len. Lu) *einä-maa* Li *einamaa* Kõ-Len. (K-Sj.) *einmaa* J-Tsv. (Ra) *ein-maa* J-Tsv. *heinämaa* (M-Set.) *Эйнама* Tum. heinamaa lуг, покос; Ra *einämaal tehjã* *einã* heinamaal tehakse heina; M *mitattii einämaa*, *sis pantii raagad vällii* mõõdeti heinamaa, siis pandi (oksa)raod vahele; J *perält pädrã lähemme ein-maalõ* pärast peetripäeva läheme heinamaale; J *tänãvoonnõ einmaad* on *laihõd* tänavu on heinamaad lahjad (= heinavaesed); Ra *kuuvvõtšezzee õlti einmaal aromaz*, *arot tšãez* kuuekesi oldi heinamaal

riisumas, rehad käes; I *einämaa talgod õlivad* olid heinatalgud. – Vt. ka *mitta-*.

einämõr/ttsu M Li -*ssu* [?] Lu *ein-mõrššu* J-Tsv. heinamärss, -võrk сетка, кошель для сена, сеник; J *lähed opõizõkaa lidnaa*, *pa ein-mõrššu kaas* lähed hobusega linna, pane heinamärss kaasa.

einämütti R-Lõn. *einä-mütti* K-Ahl. heinatort, -tuust клок, пучок сена; K *einä-mütti on elteepi*, *kagra-kappa on kall'iipi*, *minã ozmut ootavapi* (Ahl. 102) rl. heinatuust on armsam, kaerakapp on kallim, mina, kullake (= mõrsja), odavam.

einä-noora J = *einärihma*.

einänurkka I = *einäjako*; *einänurkkia*, *niittüã jakkaaz* heinamaatükke, heinamaad jagatakse.

einäprokosti I = *einäkossia*.

einä-päivä Li heina(teo)päev; heinailm сенокосный день; погожий день для покоса; *tänävã õli üvã päivã*, *sai üvãssi kuivattaa einã*, *tãüz einä-päivã* täna oli hea päev, sai hästi kuivatada heina, täis heina(teo)päev; *üvãd einä-päivãd* head heinailmad (heinapäevad).

einäpärvalakka P M *einä-pärvalakka* M -*okka* I *einäperukka* ~ *einperukka* S (suur peergudest) heinakorv (большой) кошель (из дранок) для (переноски) сена; M *einä-pärvalakka on suurri*, *meep puud einoi* heinakorv on suur, lähëb (= mahub) puud heinu (sisse); S *akanat pantii einperukka* i *veetii õvõõd* aganad pandi heinakorvi ja viidi siseõue. – Vt. ka *einovakka*, *einävakka*.

einäpärälhmã P I -*mã* P Li heinasülem, sületãis heinu охапка сена; Li *einäpärãmã*, *alkopärãmã*, i *pärãmã sõppaa saab võtta* heinasületãis, sületãis puid, ja (ka) sületãie rõivaid saab võtta.

einäreteli M, hrl. pl. -*id* M heinaredel прясло (для сушки сена); *retelid*, *einäretelid*, *ainoo kuivataz* redelid, heinaredelid, heinu kuivatatakse.

einärihma Li (Ra) heinakoormakõis верёвка для затягивания воза с сеном; Ra *einärihmattši venness tehtii* heinakoormakõiedki tehti niinest.

einäroho M Lu I orashein, -rohi пырей, пырейник; I *roho kasvav*, *einäroho rohi* kasvab, orashein.

einäruhka M = *einäruupu*; *avvottu einäruhka* hautatud heinapred.

einäruu/pu Lu Li J, hrl. pl. -*vud* J heinapred огрëбки, сенная труха; J *einäruupu on kuhja nallõ il'i sarajõz* heinapred on kuhja all või küünis; Li *einäruupua meil eb õllu*, *meilã õli kehno einã* heinapëpri meil ei olnud, meil oli

vilets hein; J *einäruupuja lehmille avvottii, pantii vettä päälle ja töukattii ahjoo autumaa* heinapepri hautati lehmadele, pandi vett peale ja lükati ahju hauduma; J *ku võtti tsülmä jalgad, sis tehtii jalkoilõd vanni einäruuvuiss* kui külm võttis jalad ära, siis tehti jalgadele heinapepredest vanni.

einäroukko Kett. (ümmargune) heinasaad
копна сена.

einäsaatto M *einä-saatto* Kett. Li *einsaatto* Lu heinasaad копна сена; M *einäsaatto, saatto, tām on puutaa tsümme vai nii, mokomat suurõd* heinasaad, saad. See on puuda kümme või nii, niisugused suured.

einäsaraja Li *-rai* M *heinäsaraja* (Ku) heinakuün сенной сарай, сеновал; Li *kuza meil pietää einiitā, se on einäsaraja* kus meil hoitakse heinu, see on heinaküün.

einäseivāz Li heinakärbis (pulkadega puu heinte kuivatamiseks) островина (для сушки сена); *einäseivāz: seivāz lüüvvää maaxaa, siz on tehtü aukod, kõlmõd aukkoa, alla on metrii päällä aukko, sis tullaa vällii pulikad, kõlmõd pulikkaa, einät panna vällii* heinakärbis: teivas lüüakse maasse, siis on tehtud augud, kolm auku, all on meetri kõrgusel auk, siis tulevad vahele pulgad, kolm pulka, heinad pannakse vahele.

einäsikain M Lu Li *einä-sikainõ* Li *-ikkain* [sic!] Li *einsikkain* [sic!] Lu = *einäbõtska*.

einäširikka ~ -šerikka Lu *-šerikka ~ -šerikkõ* Li rohutirts, heinaritsikas, ritsikas кузнечик; Lu *einäširikka širizev* heinaritsikas siristab.

einätara M tarastatud heinamaatükk огороженный сенокосный участок.

einätolkka: -k Li = *einämütti*.

einä-tsätšüü Kõ = *einäpärvakka*; *einä-tsätšüü on suur pärvõkkõ einääkaa* heinakorv on suur korv heintega.

einävakka M-Set. Lu Li = *einäpärvakka*.

eit/ellä Kett. R-Eur. P M Kõ (K-Ahl. K-A1.), pr. *-telen* K M *-teen* M *-tien* P, imperf. *-telin* M 1. (kõrvale) heita, maha jätta, hüljata бросать, отбросить, метать; Kõ *elä eittele emüttä* rl. ära hülga emakest; P *tämä ain henkiä eitteli* ta oli päris hinge heitmas (= suremas); 2. end heita, viskuda бросаться; метаться; Kõ *sõtamehet alkõvat ühzi eitelä* [= *eitellä*] *maa pääle* (Len. 213) sõdurid hakkasid üksteise järel maa peale viskuma; 3. nõõpaugupistega õmmelda, tikkida; üleäärepistega õmmelda, palistada обмётывать, обметать (петельным швом); M *aukot tehtii, tsell õli puu-nagla, tsell õli rautanagla, aukko eiteltii niitiikaa, se õli rišel'jee* augud tehti, kellel oli puust nael, kellel oli

raudnael, auk õmmeldi nõõpaugupistes niidiga (üle), see oli rišel'jõõ(tikand); M *koftaa petlid piäb eitellä* jaki nõõpaugud tuleb nõõpaugupistes õmmelda; Kõ *jalkarätet tehtii tsen kui pitsät tahtõ, a neõ õtsad ep pääranettii* [= *päärättii*], *a eiteltii, semperäss etti eb õõrtaiz jalkaa* jalarätid tehti kes kui pikad tahtis, aga neid otsi ei palistatud, vaid õmmeldi üleäärepistega sellepärast, et ei hõõruks jalga; ■ K *õhjat õnggaa eittelevät* (Ahl. 107) rl.

eitsenikko Set. = *eittsenikka*.

eitšessä: -sess I -tšess Ke-Set. õitsilt из ночного, с ночной пастьбы лошадей; I *kõõz eitšess tuõmmas siz makkaamak kotona* kui õitsilt tuleme, siis magame kodus.

eitsissä Li = *eitšessä*; *tulti eitsissä* tuldi õitsilt.

eitšissä Lu Li (P) *-iss ~ -ss* J, pr. *-in* Lu Li J, imperf. *-izin* Lu Li *-zin* J (magama, pikali) heita улецься; ложиться, лечь; Lu *miä tsümme tunnia ohtogossa eittiin makkamaa* ma heidan magama kell kümme õhtul; Lu *lahzõd evät taho eittiissä makkamaa* lapsed ei taha magama heita; J *tait õõd väsünnü, eitti pitkii, hookaa* oled vist väsinud, heida pikali, puhka.

eitšse Ke-Set., g. *-see* õitsilkäimine (hobuste õõsine karjatamine) ночное (ночная пастьба лошадей).

eitš/ee Kett. K M I *-ie* P *-e* Lu õitsile, õitsi в ночное; K *opõziikaa tsäütti eittsee mettsāz* hobustega käidi metsas õitsil; M *koko suvi tsäütti eittsee* kogu suvi käidi õitsil; M *eittsee tsäütti iil'aassaa. a pevrää iil'aa õlivat pimmiät õõt, siz opõzii eittsee eb lazzõttu* õitsil käidi eliapäevani. Aga pärast eliapäeva olid pimedad õõd, siis hobuseid õitsi (enam) ei lastud.

eittseese Ke-Set. M = *eittsee*.

eittsenik/ka P M Lu Li J, g. *-aa* Lu J õitsiline пастух в ночном; Lu *eittsenikad vahtivad õpõzija iüil* õitsilised valvavad õõsel hobuseid; Li *ku meil koñušnikka palkõtti i paastõri tooš palkõtti, siz maarjaassaa tsäütti koñušnikka i paastõri iüüttää i päivittää, a maarjassa nõisi tsäümää iüüttää koñušnikka i eittsenikka talossa, tsel õli õpõn, päivittää tsäi paastõri* kui meil hobusekarjus palgati ja abikarjus ka palgati, siis maarjapäevani käisid hobusekarjus ja abikarjus õõsiti ja päeviti, aga maarjapäevast hakkas käima õõsiti hobusekarjus ja õitsiline talust, kus (kellel) oli hobune, päeviti käis abikarjus.

eitš/ezä P *-ez* P Ke-Set. M Lu *-iez* P õitsil в ночном; Lu *eitšes tsäütti õpõzija vahtimaz* õitsil käidi hobuseid valvamas; M *eitšez nävāt koko õõsee ain laulõtti* õitsil nad kogu õõ aina laulsid.

eittsi J-Tsv., g. -sii J = *eittsee*.

eittsli Li -i J-Tsv. = *eittsee*; J tänävä opõizõd lassa esimeiss kõrta eitssi tänavu lastakse hobused esimest korda õitsi.

eittsinik/ka (J), g. -aa = *eittsenikka*; *kakk annõtaa opõzõllõd, a muna annõtaa eittsinikalõd, tšen isäüb opõzõdõkaa kakk antakse hobusele (floorusepäeval), aga muna antakse õitsilisele, kes käib hobusega* (õitsil).

eittsi/zä: -z Li J Ku -iz Li = *eittsezä*; Ku küläs käväs *hepoized eitssiz õittää* küläs käivad hobused õitsil õõsiti; J *poikazõt isäüiti eitssiz, õltii oomnikkoosaa* poisikesed käisid õitsil, olid hommikuni.

eit'tää¹ Kett. R-Eur. M S (K R-Reg. Kõ J), (sõnatüvi основа слова:) *eittä-* J-Must. -*teä* L P *heittää* Li J (Lu) *heittä* J-Tsv. *Éümma* K-reg.₂ *Éümma* ~ *Géümму* Pal.₂, pr. -*än* K R M Kõ *heitän* ~ *heiten* J, imperf. -*in* K-Ahl. R M *heitin* J **1.** heita (ära, kõrvale); maha jätta, hüljata; (järele) jätta, lakata брос/ать, -ить; поки/дать, -нуть; перестав/вать, -ть; J *ved' ette pannõ karjušillõ, heittäne ovõzmehelee, ettäko laatinõ lampurillõ* rl. teie ju vist ei pane karjusele (mehele), ei vist heida hobusekarjasele ega vist valmista lamburile; J *opõin heitep karvaa* hobune ajab (heidab) karva; K *elä eitä emüttäzi, emüd on nähnü suurõd vaivad* (Al. 50) rl. ära hülga oma emakest, emake on näinud suured vaevad; J *heitä itkõmin vällää* jäta nutmine järele; J *heit viina juumõss* jäta viinajoomine järele; J *heitti vihma satamõss* lakkas vihma sadamast; **2.** (rõivaid, jalatseid, peakatteid) seljast, jalast, peast ära võtta; (end) riidest lahti võtta сбрасывать, сбросить, снимать, снять; разде/вать(ся), -ть(ся); K *mehet kaatsad eitettii* mehed võtsid püksid jalast ära; P *fetu eitti sinäkaa välleä* Fetu võttis sinise sarafani seljast ära; P *eitä sõvad vällää* võta (end) riidest lahti; M *oota, maama sillõ jahzas jalgav i eitäp sõvad* oota, ema võtab sul jalad lahti ja rõivad seljast; J *heit hattu pääss väll'ää* võta müts peast ära; M *eitti eneen allassi* võttis enese alasti; **3.** (magama, pikali) heita улечься; ложиться, лечь; L *tämä eitti makaamaa* ta heitis magama; M *mõõhää eitettii* heideti hilja magama; J *heitti ookaamaa* heitis puhkama; Kõ *eitän vähükõizii, palat panõn räätua* heidan vähekeseks pikali, lasen leiba lusse (panen palad ritta); ■ Lu *piäb nõissa tšiin panõmaa, ahjo nõizõp heittämää* peab hakkama (siibrit) kinni panema, ahi hakkab jahtuma.

eit'tää² (J-Must.), imper. -*kää* J karta [?] боять-ся [?], по- [?].

eittäüitü L (Kett. Len. K-Set.), pr. -*n* Kett. K,

imperf. -*zin* Kett. Len. K lahti riietuda разде/ваться, -ться; L *alassi eittäüitü* võeti end alasti.

eittäü¹ K R-Lön. P (R-Reg. Kõ-Len.), (sõnatüvi основа слова:) *eittä-* J-Must. -*äg* (I) *heittäü* Lu Ra J *heittäüäg* (I) *höütüü* Lu Li, pr. *eitün* K P *heitün* Lu Ra J *höütün* Li, imperf. *eittäüzin* P M -*zin* Lu *höütüzin* Lu Li *heittäüje* I **1.** heituda, ehmuda, kohkuda пугаться, ис-; M nii *eittäüzin, ev võinnu kõik sõnnaa suussa juõlla* nii ehmusin, ei saanud sõna(gi) suust (õelda); Lu *unõss heittäü* heitus unest (üles); **2.** karta бояться; Ra *ep piä heittäü, kase koira ebõd pagan* ei ole vaja karta, see koer ei ole kuri. – Vt. ka *heittäüssä*.

eittäü² Kett. K L P M *heittäü* Lu, pr. *eittäüün* Kett. K L P M -*ün* Lu, imperf. *eittäüzin* P M -*zin* Lu = *eittäü*¹; **1.** M *jõka kõrt, ku miä eittäüün, siz ain räägastaan* iga kord, kui ma ehmun, siis alati karjatan; **2.** P *tämä eittäüüb matua* ta kardab ussi; L *älä eittäü* ära karda!

eittäüüssä (Lu-Must.), pr. -*ün*: -*n* Lu, imperf. -*üzin* = *eittäüssä*; *eittäün leppäämää* (Must. 160) heidan puhkama; *eittäüvät makaamaa* (Must. 158) heidavad magama.

eitäüt'tää P, pr. -*än*, imperf. -*in* = *eitäüt'tää*.

eitäütä Kett. K P M Kõ S (L J-Must.), pr. -*tään* K P M Kõ S, imperf. -*tiin* K M **1.** viskuda, end heita, (maha) laskuda брос/аться, -иться, кидаться, кинуться; упасть; Kõ *kupol'oo aatonn tšülvetäz. se vihta vizgatas katolõd, ku eitäütäb alaspäi, sis koolõt kazell vootta* jaanilau-päeval viheldakse. See viht visatakse katusele. Kui langeb (latv) alaspidi, siis sured sel aastal; Kett. *eitäütäp põlvii* laskub põlvili; **2.** (pikali, magama) heita ложиться, лечь; улечься; M *i juoltii läsvälle: eitäütä sihhee õlkõje pääle* ja õeldi haigele: heida siia õlgede peale (pikali); P *miä tahon eitäütä makaamaa* ma tahan magama heita.

eitäütellä K L M Po (Kõ) -*äg* I *heitütellä* Lu -*elle* ~ -*ell* J-Tsv. *heitütellä* (J) *höütütellä* Li, pr. *eitäütellin* L -*teen* J, imperf. *eitäütelin*: -*telin* J frekv. ← *eitäütä*; M *peenii lahsi eitäüteltii* väikesi lapsi hirmutati; M *eelä makkoa eitäüteltii* vanasti hirmutati tondiga; Po *riigaa pappi eitäüteli vättšiiä* rehaldijas hirmutas rahvast; J *üüvahti heitäütteeb varkait* öövaht hirmutab vargaid; J *koir heitäütteep kanoi(t)* koer heidutab kanu.

eitäüt'täjä (P) *heitüt'täjä* Lu, g. -*ää* heidutaja; (herne)hirmutis пугатель; пугало; P *i antõ kunikalõd kaks krapua i jutyõv: vott kanõ kahsi i ovattši meři kalaa eitäüt'täjäv* ja andis kuningale kaks vähki ja ütleb: vaat, need kaks ongi merekala(de) heidutajad.

eitüttää K M S (Kett. R J-Must.) -sä P eütüt-tää Po heitüt/tää Lu (Ra J) -tääG I -tä J-Tsv. heütüttääG (I) höütüttää Lu Li, pr. eitütän K R P M -än Lu -en J heütüttää I höütütän Li, imperf. -in Lu J höütütin Li heidutada, hirmutada, kohutada запугивать, -ать, пугать, ис-, на-; S *lahsia ain eitütettii: elä mene, juttõdõv, riigaa pappi siinnua võtab lapsi aina heidutati: ära mine, ütleb, rehehaldjas võtab su (kinni); M koira aukub, eitütäv lampaita koer haugub, hirmutab lambaid; Li apara-võrkko, ko loovvaa, siz apara-savvõdõkaa räimitää vettee, höütütetää kaloja kui abarvõrk lastakse vette, siis mütaga taotakse vette, hirmutatakse kalu; J parõp elä i eitütä minnuu miä ene peltšää (Must. 145) parem ära hirmutagi mind, ma ei karda; Lu heitütettü varõz i pehkoa peltšääv vs. hirmutatud vares pelgab põdsastki. – Vt. ka eitättää.*

eitütülz M -s J-Must. höütütüz Lu Li, g. -hsee: -ssee M (herne)hirmutis, peletis пугало, чучело; M piäp panna taralõ eitütüz, että linnud eivät seiseis marjoi tuleb panna aeda hirmutis, et linnud ei sööks marju; M paamma tämmää kanojõõ eitütüssessi peentärää päälee pane-me ta kanade hirmutamiseks peenra peale; Lu varõsõd ain tultii, siis pantii kuhilall höütütüz varesed üha tulid, siis pandi hakile hirmutis; M kañivaa eitütüz kanepi-, hernehirmutis; M tšen on kehnoosi sõvõnnu, sis juõllaz: siä niku nurmõõ eitütüz kes on viletsalt rõivastunud, siis (selle kohta) öeldakse: sa oled nagu hernehirmutis (põlluhirmutis); M makko on lahsii eitütüz (rehe)tont on laste hirmutis; M hääleb niku rahvaa eitütüz käib ringi nagu peletis (heidutis).

eiväd vt. en.

ekki vt. ätšie.

eks vt. eñkose.

ekzamentti ~ ikzamentti (Ja-Len.) jezamentti J-Tsv., g. ekzamentii: -ii J eksam экзамен; Ja kutsuttii zavoda ikzamentille (Len. 235) kutsuti tehasesse eksamile; Ja annin ekzament [= ekzamentii] (Len. 235) andsin eksami (ära).

ekvatoril Lu, g. -ii ekvaator экватор.

el vt. ellä¹.

elak/ko [?] S, g. -oo = elänikka.

elektra-lamppa M elektrilamp электрическая лампочка; lagõza ripuv elektra-lamppa laes ripub elektrilamp.

elektre-müllü (Kõ) elektriveski (elektri jõul töötav veski) мельница на электродвигателе; nüt tuuli-müllijä ep tehä, nüd jo on elektre-müllüd nüüd tuuleveskeid ei tehta, nüüd on juba elektriveskid.

elektro M, g. -oo elekter электричество; sütü

elektro, paa elektro põlõmaa süüta elekter, pane elekter (= elektrilamp) põlema!

elektrolamppi Lu = elektra-lamppa.

elektrotuli Lu elektrivalgus электрический свет.

elementti M (Li), hrl. pl. -id Li toetus, alimendid алименты; M saap poigalta elementid saab pojalt toetus; Li poika annõttii suuto elementtjee päälee poiss anti (= kaevati) kohtusse alimendide saamiseks.

elewants Kr elefant слон.

eli vt. ili.

elin/ä K-Ahl. Li -e J-Tsv., g. -ää: -ee J helin звон; J enipääñne ühtperä kuulup tšellojõ eline lihavõtete ajal kuuldub aina kellade helin. – Vt. ka elisüz, elizemin, eläimine.

elisä P M J (K L Kõ) -ssä M Li J (Lu) -ss J-Tsv. -säg I helissä Lu, pr. -zeb L P M Kõ Lu Li J I helizev Lu, imperf. -zi M J helizi Lu heliseda, kõliseda, kõmiseda, (vastu) kajada, kumiseda звенеть, издавать звон, гул, отзвук; гудеть; P tšerikoo tšelläd alkaavad elisä kirikukellad hakkavad helisema; Li vikahtõ üväs elizeb vikat heliseb hästi; K kõõz miä elmizä elizin (Al. 52) rl. millal ma helmestest helisesin?; J tširves kultain kumizi, varsi vaskinõ elizi rl. kirves kuldne kumises, vars vaskne helises; M stokanad elizeväd klaasid kõlisevad; M vaat ko elizeb puusta astia vaat, kuidas tühi astja kõmised; M tämä nii ahatti, että mettsä elizeb vassaa ta huikas nii, et mets kajab vastu; Lu ku õikaa kõrva elizeb, siš tšiiütetää, ku kurraa kõrva elizeb, siz laitõtaa kui parem kõrv kumiseb (= ajab pilli), siis kiidetakse, kui vasak kõrv kumiseb, siis laidetakse; ■ J vana äd'd, elisko kõrvaa, õli ivä meez vanavanaisa, olgu muld talle kerge, oli hea mees; I no ku siä elizeb niin rõhga no küll sina räägid valjusti (ja) heleda häälega! – Vt. ka elkkaa.

elisülz J-Tsv., g. -hsee: -see ~ -zee J = elinä.

elizejäroho Ra robirohi погромок; elizejäroho kasvab niitül robirohi kasvab niidul.

elizemiln M J-Tsv., g. -zee ~ -ze J helin, kõlin; kolin, mürin звон, гул, лязг; шум, грохот; J tšellojõ elizemin kuulup kaukalõ kellade helin kuuldub kaugele; J ku nõsõta añkkuria, siis kuulup tšeppojõ elizemin kui tõstetakse ankrut, siis kuuldub kettide kõlin; M vaat kui järästi maalõõ, muuta ku elizemin kuulub vaat, kuidas prantsatas maha, muudkui kolin kuuldub. – Vt. ka elinä.

elize/vä: -v (J-Tsv.), g. -vää: -vä J kõlav, helisev звонкий, звенящий; elizevä ääneka tüttõ kõlava häälega tüdruk.

eliä Kett. L P J-Tsv. (K-Sj. R-Eur.) eliä M Kõ

S Ja *elliä* Li *ell'ä* M *helliä* Lu Li J, g. *eliä*: -ä hele, helisev, kõlav, kajav звонкий, звенящий, звучный; Li *tšellol on elliä ääli* kellal on hele hää!; M *tal on üvä elliä ääli* tal on hea hele hää!; L *tšagoll on ääli eliäpi* rl. käol on hää! heledam; J *eliä tšello* kõlav kell; K *meill on einamaad eliäd* (Sj. 674) rl. meil on heinamaad helisevad.

elliässi: *elliässi* ~ *helliässi* Li heleda häälega, kõlavalt звонко, звучно; *pajatõv elliässi* (~ *helliässi*), *elliä ääleekaa* räägib heleda häälega. – Vt. ka *ellässi*.

eljju Li, g. -*uu* Li õli масло; *ültšee razvassa teh-tii eljuu* hülgerasvast tehti õli. – Vt. ka *õljü*.

elkaa vt. *elä*.

elkika R-Lön., g. -*aa* õis (last tähistav metafoor) цветок (метафорическое обозначение ребёнка).

elkikaa (K-Ahl.), pr. -*an* K-Ahl. heliseda звенеть, гудеть. – Vt. ka *elisä*.

elkiko K M Kõ (Kett. R-Lön.) *õlko* M, g. -*oo* Kett. M 1. õis цветок, цвет; M *mihii siä minuu tara kõvii vara elkod lazzõd maalõd* rl. miks sa, mu aed, väga vara lased õied maha?; M *tõrvakukal on roozovoid elkod tõrvalillel on roosad õied*; M *malinaa elkod* vabarnaõied; M *niinipuu elkko* pärnaõis; Kõ *puđõd elkko* putke õis; K *elkoo vallaza õites, õisi täis* (õite vallas); K *mil kasvii kana kotona, elkko enneni tiivenä* (Al. 52) rl. mul kasvas kana kodus, õis mu ema juures; 2. M õitsemine, õitseaeг цветение, пора цветения; M *leppä elkotsav, a peřvää elkkoa siz on urvad* lepp õitseb, aga pärast õitsemist, siis on urvad. – Vt. ka *galgana-*, *malina-*, *soo-*.

elkikoa (K-Salm.) *enne elkop põrmatalla, vaalieessõni varalla* (Salm., 733) rl.

elkkoaika K-Set. õitseaeг пора цветения.

elkoo, elkoođ, elkoon, elkoot vt. *elä*.

elkot/tsaa Kett. M Kõ -*tsa* M *õlkottsaa* M, pr. -*sav* Kett. M Kõ -*sõv* M Kõ, imperf. -*tsi* M õit-seda, õilmitseda кустер; M *porotšellä elkotsõb ümpär troitssa* kullerkupp õitseb sustepüha-de paiku; M *toomikkõpuu nõizõb elkotsamaa* toomingas hakkab õitsema; M *riüs kasvap, siz elkotsap, siz menev iŕveele* rukis kasvab, siis õitseb, siis loob tera; M *linad elkotsõvad* lina õitseb (linad õitsevad); M *tšennee kase tara iloza kõvii elkotsav* kelle see ilus aed (nii) väga õitseb?; ■ M *tširjamehed eväd elkotsa; hoř töö bõd raskaz vaattaa päältä, no kauniita šokkõja ed näe näiltä* teadlased ei ole õitsva välimusega; kuigi töö pole pealtnäha raske, kuid punaseid põski (sa) neil ei näe.

elkä, elkää, elkääm vt. *elä*.

ellamin vt. *elämine*.

ellan, ella vt. *õlla*.

ellata Kr, pr. *elan* Kг elada жить.

elle R M Li (K-Ahl. K-Sj. P) -*eh* (R-Lön.) *helle* (R-Lön.), g. *eltee* hell, armas, kallis; helde [?] родной, ласковый, дорогой, милый; щедрый [?]; R *armas miu armijani elteeni ehitäjäni* (Reg. 19) minu armas hellitaja, minu hell ehtija; R *enneni elle sünnütäjäni* (Lön. 186) mu ema, mu hell sünnitaja; R *laka vaatan sulكاني sukua, onko se suku kogosa, enne elteet ühesä* (Eur. 34) las ma vaatan oma kullakese (sulekese) suguvõsa, kas on see suguvõsa koos, ema armsad ühes; K *einä-müttö on elteepi, kagra-kappa on kall'iipi, minä ozmut ootavapi* (Ahl. 102) rl. heinatuust on armsam, kaerakapp on kallim, mina, kullake (= mõrsja), odavam; R *elteella palalla elättäjäni* (Reg. 19) rl. helde (leiva)palaga, mu toitja; ■ M *elteelle einä-aigalõ, ehitäjäni* (Al. 48) hellaks heinaajaks, mu ehtija. – Vt. ka *elles, elli*.

ellehtoja (R-Reg.), g. -*aa* hellitaja [?] ласкатель [?], -льница [?]; *kui toit ulka uinottajani vai eitit minu ellehtojeni* (Reg. 19) rl.

ellez: -*es* K-Al. R-Eur. (K-Sj.) -*äs* K-Al., g. *eltee* [?] = *elle*.

elletoot (R-Lön.): *lähä elletootuni* (Lön. 186) rl.

elli R-Reg., g. -*ii* = *elle*.

ellin vt. *õlla*.

ellit/tää Li (P), pr. -*än* P Li, imperf. -*in* 1. hellitada ласкать, нежить; P *siä lahsai ellitäv* sa hellitad lapsi; 2. impers. hellaks teha, hellaks muuta изнеживать, -ть; Li *minuu jalkojõd alki ellittää* minu jalgu hakkas hellaks tegema (= jalad hakkasid hellaks muutuma). – Vt. ka *ellüütää*¹.

ell'ä vt. *eliä*.

ellä¹ ~ *el* K-Ahl. kui, juhul kui если.

ellä² K-Ahl. K-Al. K-Salm., R-Lön. R-Reg. M I (R-Eur.) -*e* M *hellä* Li (Lu) *helle* J, g. -*ää* hell, õrn, tundlik чувствительный, нежный; K *enne on ellä eittümä* (Al. 46) ema on hell ehmuuma; M *ellä paikka on tsäezä: kui puututad, vaivattaav* hell koht on käe sees: kui puudutad, (siis) on valus; M *mentii ellässi jalгаа alussõd* jalatallad muutusid hellaks; J *ai kui on helle, nii ett vaa eb anna kerttää* oi, kui hell on, nii et ei või puutada; I *elläd rõhгаа lahsõd* lapsed on väga õrnad; ■ J *ühs on hellä einää aika, tõinõ on rutto rüttšee niittü* rl. üks on hell heinaaeг, teine on kiire rukkilõikus.

elläss/i: -*ig* I = *eliässi*; *siä ku ellässig pajatad* sa räägid nii heleda häälega.

ellüt/ellä (R-Lön.), pr. -*telen*, imperf. -*telin* frekv. ← *ellüütää*¹; *kui se enne ellütteli, naine*

kaunis kasvatteli (Lön. 700) rl. kuidas see ema hellitas, naine kaunis kasvatas.

ellüt/tää¹ Kett. K M-Set. (R-Lön.), pr. -än Kett. K, imperf. -in hellitada ласкать, нежить; Kett. *ellütän tütärtä* hellitan tütart. – Vt. ka ellittää.

ellüt/tää² Kõ, pr. -än, imperf. -in helistada звонить, по-; *ellüttää tsälläl* kella(ga) helistada.

elmi/i L P M Kõ Po Lu Li J (Ränk K-Al. R-Lön. Ra) *el'mi* Li J (R-Reg. Po) -e M *el'me* J, g. -ee P M Kõ Lu Li J -e J *el'mee* Li J helmes; (väike) klaaspärl, kudrus бусина; бисеринка; Li *elmiit pantii mõnta virkaa kaglaa* helmeid pandi mitu rida kaela; M *lütsiigaa elmed* lükkige helmed (keeks); J *virgob elmiit* lükib helmeid; L *siñaka õmmõltii tsëlliikaa, elmiikaa i tsivilõukkõikaa* sinine sarafan õmmeldi (välja) kellukeste, klaaspärlite (= kudruste) ja kaurikarpidega; J *elmee virk* helmekee, -rida; P *elmee kantõmõdõ* helmepael, -kett. – Vt. ka *kulta-*.

elmi-lintti J-Tsv. helmelint, -pael (kaelas) лента (на шею, вышитая, унизанная бисером); *noorikõll on nii lustid elmilintti kaglõz* pruudil on nii ilusad helmelindid kaelas.

elmine Li -nee K-Ahl. -in J-Tsv., g. -zee: -ze J-Tsv. helmestega, helmine; (väikeste) klaaspärlitega, kudrustega бисерный, унизанный бисером, бусинами; J *enne tsäüti elmiizis sapanoiz* varem käidi kudrustega (kaunistatud) tanudes; K *la tantsin, tare järiseb, rihi kuusi-nee kumiseb, kõta elminee eliseb* (Ahl. 104) rl. las tantsin (nii, et) tare väriseb, kuusepuust tuba kumiseb, helmine koda heliseb.

elmivirka Li J *elmi-vir/ka* Li *el'mivirka* J -k J-Tsv. helmekee, helmerida бусы, нитка бус; J *el'med lütsätää rihmaa, sis tuõb el'mivirka* helmed lükitakse niidile, siis tuleb helmekee; J *elmivirka õli kaglaz ja rissi õli õtsaz virgalla* helmekee oli kaelas ja rist oli kee küljes.

elmivüü Salm.₂ helmestega ehitud vöö poya, унизанный бусинками, бисером.

elo K L P M Kõ Po Lu Li J I K U (Kett. U Ra) *Эло* Pal.₁ Pal.₂ *Эло* K-reg.₂ Ii-reg.₁, g. *eloo* K Lu J *elloo* M *elo* J **1.** elu жизнь, житьё; Lu *sõkkaall elo bõdõ elo* pimedal) elu pole elu; Lu *sell on elo niku pulmaz* sel on elu nagu pulmas; Lu *miä oma eloo veetin turhaa, sitä viisii ep piä elloa veettää kui miä veetin* ma elasin (veetsin) oma elu asjatult, sedaviisi ei tohi oma elu elada, nagu mina elasin; J *annõm miä mokomaa sõnaa iizenellee, jot miä viinaa õmaz eloz enäpää suhõdõ em paa* ma andsin endale sellise sõna, et viina ma oma elus enam suhu ei võta (pane); Lu *noorõd eläväd uutta elloa,*

parõpaa elloa eb või õlla noored elavad uut elu, paremat elu ei saa (või) olla; K *ku näed unõz vassõss rihtä, sis tõin elo leev* kui näed unes uut elumaja, siis tuleb elumuutus (teine elu); Li *neill on sopunõd elo* neil on leplik elu; Lu *õlõn elännüt talopoigaa elloa* olen elanud talupoja-elu; Lu *soo siäl, soo tääl, kuzaa bõdõ kuivaa, se oñ kehnoo inemizee elo* soo seal, soo siin, kuskil pole kuiva, see on viletsa inimese elu; P *miä elän mustalaizõdõ eloa, bõlõ mill õmaa kottua* ma elan mustlase elu, pole mul oma kodu; J *niku koira elo, jõgass leivä palass verrõta* nagu koera elu, iga leivapala pärast näägutatakse; J *eloo voim* elujõud; J *elo paikk* elukoht; J *gal-kõt suvata elä lütsi elo* maja hakid armastavad elada elumaja lähedal; J *elo aikõin* eluaegne; **2.** Pal.₂ K-reg.₂ varandus пожитки, нажитое (orig.: добро). – Vt. ka *tühj-*.

eloaika P *elo-aika* P M Li eluaeg век, жизнь; M *se õli minuu elo-aigaza* see oli minu eluajal; P *tämä eloaigaz nätsi mokomaiss kummitus* ta nägi (oma) eluajal niisugust kummitust; P *mie tätä elo-aika* en suvaa ma ei armasta teda sugu-gi (pole eluaeg armastanud).

elo-iiri Kõ Li Ra J „eluhiiir” (närvitõmblus lihastes; vere tükslemine soontes) тик (непроизвольное подёргивание мышц века и т. д.; заметно сильное биение пульса); Li *elo-iiri hüpip silmäs silm(alaug) tõmbleb* („eluhiiir” hüppab silmas); Kõ *elo-iiri on ihoza, tsäez* lihaste tõmblus („eluhiiir”) on ihus, käes; J *elo-iiri tükäp sooniz veri* („eluhiiir”) tüksleb soontes; J *elo-iiri eläv, juõltii ku inimizel veri tsäüü* „eluhiiir” elab õeldi, kui inimesel veri käib. – Vt. ka *elo-tiuro*.

elok/laz Kett. P M Lu Li J I -as J-Must. -õz Lu Li J, g. -kaa P Lu Li J **1.** elav, elus живой; I *siä õdõd elokaz ili koollug* kas sa oled elus või surnud?; Li *ni on ku elokõz* on nii kui elav; J *kane oñ kõig elokkaad inimized* need on kõik elus inimesed; **2.** elusolend; elanik, inimene живое существо; житель, человек; J *mikä on elokaz, se on elokaz* mis on elus, see on elusolend; Lu *all on liiva, pääl on liiva, tsëhsipaikaz elokkaat?* – *Rihi* (Must. 159) mõist. all on liiv, peal on liiv, keskpaigas on elanikud? – Maja; M *met-sää elokaz õli mettsäzä* metsshaldjas oli metsas; Lu *võõraamaa elokaz välismaalane* (võõra maa elanik); Kett. *naiz elokaz* naine, naisterahvas; **3.** loom; putkas животное, зверь; насекомое; J *lauttõz on elokkaad: võdnõv, vazikõd, kroolikõd* laudas on loomad: talled, vasikad, küülikud; P *juttyõn naizõlyõ i laxsailõd, sukuperälee i tuttaviilõd i kõikkiilõd metts elokkailõd* ütlen naisele ja lastele, suguvõsale ja tuttavaile ja

kõigile metsloomadele; P *jumalaa lehmä on mokomain pikkarain kauniz elokaz sametlest* on niisugune väike punane (mullas elutsev) putukas; ■ Lu *oi siä elokōz* (elavaloomulisele lapsele öeldakse:) oh sina ritsikas! – Vt. ka *lidna-*, *meez-*, *mettsä-*, *naiz-*. – Vt. ka *eloz^{a2}*, *eläjä*, *elävä*.

elok/ka M, g. -aa = *elänikka*; *tšüllää elokka* maainimene (külaelanik).

elokka/altaa Lu Li -*alta* Li -*ltaa* J-Tsv. elusalt, elusana живым, заживо; J *sōaz väliss avvōta inimisiit elokkaltaa* sõjas maetakse mõnikord inimesi elusalt; Li *siitä kutsuttii satkōssi, kuza piettii, oijōttii elokkaalta kallaa* seda kutsuti sumbaks, k. g. peeti, hoiti kala elusana; J *proro-k il'ja elokkaltaa õli vōtōttu taivasō* prohvet Elias võeti elusana taevasse. – Vt. ka *elävältää*.

elokunta M elukäik, elu жизненный путь, жизнь; *et tää, kui meeb elokunta* sa ei tea, kuidas elukäik läheb.

elomaja Lu *elo-maja* P Li J-Tsv. elumaja, elamu жилой дом, жилище; J *kase taita bōō elomaja, ku akkunōd on tšiini lüütü* see pole vist elumaja, kui aknad on kinni lõõdud; Li *tämä sai õmaa elo-majaa* ta sai oma(ette) elamu.

elon/õssa: -õss J-Tsv., pr. -õn J, imperf. -in J elustuda ожи/вать, -ть; *tševälle konno elonõv* kevadel kann elustub.

eluo: *eluo* L *elloo* M *ell'oo* Li Ku -o Lu-Len. = *eloo*sõd; Li *õli niku koollu, a elpü, nõisi elloo* oli nagu surnu, aga elustus, ärkas ellu; Ku *jää'tši elloo jäädi* ellu.

elolosõ M J *elloosõd* M -*osõ* K -*sõd* J -*sõ* J-Tsv. ellu (jääda, ärgata) (остаться) в живых, (пробудиться) к жизни; J *perält ruikoo kõig lahōd koollu, va ühs jäi elosõ* peale rõugeid (= rõugete põdemise järel) surid kõik lapsed, vaid üks jäi ellu; K *nõisi tüttärikko elosõ* ärkas tütarlaps ellu. – Vt. ka *eluu*.

elo-paikka P Li J elukoht, -paik место жительства; Li *minuu elo-paikka on liivtšüláz* minu elukoht on Liivtšüläs; P *elo-paikka on siin vai siel* elukoht on siin või seal.

elo-rihi P I elumaja, -ruum жилой дом, жилое помещение.

elo-sooni Li J *elo-suoni* P arter, tuiksoon артерия; J *lõikkaz elo-soonōd kattši, tuli pall'o vertä* lõikas tuiksoone läbi (katki), tuli palju verd; Li *tšäee ku leikkaz, elo-soonõssa puhu vertä, sitä vertä tšäüiti lumpaamas staruhhoilla* kui käe (tuiksoone) lõikas (läbi), tuiksoonest purskas verd, seda verd (= verejooksu) käidi sulgema (= sulgeda laskmas) vanaeitede (= posijate) juures.

elos/saa: -sa J-Tsv., pr. -an: -õn J, imperf. -in J

elustada ожив/лять, -ить (orig.: одушев/лять, -ить; давать, дать жизнь).

eloz^{a1} Kett. K U L P M Kõ J-Must. I -z P M Kõ Po Lu Li J (Ra-Len.) adv. elus жив, в живых; M *duumazimma etti on koollu, a tämä avas silmäd, on eloz* arvasime, et (ta) on surnud, aga ta avas silmad, on elus; Li *sinne pantii se kala, kumpa piti pittää kauaga eloz* sinna (= sump) pandi see kala, mida pidi kaua elus hoidma.

eloz^{a2} K-Ahl. K-AI. K-Salm.₁ (Kett. L) -z J-Tsv., g. -zaa adj. elus, elav живой; K .. *tüttärikko, kummal on isä da emä elozad* (AI. 30) .. tüdruk, kellel isa ja ema on elus; L *että tүү lie elozad liettä ilmaa päittä* teie ei jää ellu, jääte ilma peata. – Vt. ka *elokaz, elävä*.

elo-tiirō L P = *elo-iiri*; L *elo-tiirō kõrrass niku tōmpaav iniehmizez ja žiivatas tuožō* „elutiir“ korraks nagu tõmbleb inimeses ja loomas samuti; P *elo-tiirō tikap pääzä vai tšäez vai jalkoiz* „elutiir“ tiksus peas või käes või jalgades; P *elo-tiirō raputap silmē ripsiiz*, „elutiir“ raputab silmaripsmeis (= silmalaua tõmbleb).

elotu/z J, g. -*hsõd* elujärg, elu-olu жизнь, жизньё-бытьё; *mil on üvä elotuz, kõikkōa ohto* mul on hea elujärg, kõike on küllalt.

elo-veri Li (elu)veri кровь; *tältä johsi elo-veri poiz, sellä i tämä i kooli* temast jooksis (elu)veri välja, sellepärast ta surigi.

elo-voima P elujõud жизненная сила; *elo-voimad mill on kehnod* elujõud on mul vilets(ad).

elpiü/ssä: -ssäg I, pr. -n: -ü, imperf. -zin: -jee I terveneda, paraneda выздороветь, поправиться; *tämä õli läsiivä i elpiüjee* ta oli haige ja paranes.

elpütellä M, pr. -*telen*: -teen, imperf. -*telin* rõõmustada, rõõmus olla радоваться, об-, по-; *ellää elpütellä* elada ja rõõmus olla.

elpü/ä P Li (Lu-Len. J), pr. *elvün* Li, imperf. -zin Lu Li J ellu ärgata, meelemärkusele tulla, toibuda, elustuda ожи/вать, -ть, ожив/ляться, -иться, очнуться; Li *õli niku koollu, a elpü, nõisi elloo* oli nagu surnu, aga tuli meelemärkusele, ärkas ellu; J *tämä õli eännettä, siz elpü* ta oli hingetu, siis toibus.

elpiü/ssä: -ss Li, pr. -n Li, imperf. -zin Li ellu ärgata, elustuda ожи/вать, -ть, очнуться.

elteü/z (R-Eur. R-Reg.), g. -ü armastus, hellus любовь, ласка; *pikoa leeb suku üvä vähä eimo elteüttä* (Eur. 40) rl.

elti/ä [?] (L), g. -ä helde, hell, armas добрый, родной, ласковый, милый; *eltieni sünnütte-lieni* rl. mu helde sünnitaja; *nõizō, nõizō ülielie*, *eltieni* rl. (pulmaitkust:) tõuse, tõuse üles, mu armas.

el'tšü P, g. -ä kõmisev, lajav; kõlav гулкий, грохочущий; звонкий.

elus/saa (Lu Li) -sa J-Tsv., pr. -an: -õn Li J, imperf. -in J elutseda, elada жить, обитать; Lu *siäl õltii metsäs metsäsiga avvab, siäl näväd elussivad* seal metsas olid mägraurud, seal nad elutsesid; Li *kui siä kassin elusõd* kuidas sa siin elad?; J *jo tšümme voott elusõn elä kassen oonõz* juba kümme aastat elan selles majas.

elus/õlla: -õll J-Tsv., pr. -sõlõn: -sõõn J, imperf. -sõlin J frekv. ← *elussaa; mustõlaizõd elusõlla kuja pääll* mustlased elutsevad lahtise taeva all.

eluu: *elluu* Kl = *eloosõd*.

elä: sg. 2. p. *elä* Kett. Len. K R P Pi M S Po Lu Li Ra J Ku *eläg* vdji I *älä* K L P Lu J, sg. 3. p. *elk/oo* Ar. K-Ahl. -oon Len. *älkoo* Ar., pl. 1. p. -ääm [sic!] Len., pl. 2. p. -aa K M Ja-Al. Lu Li Ra J I -ä Kõ-Len. *elk'ää* Ku *älkaa* K L Lu, pl. 3. p. -oo Ar. K-Ahl. *älkoo* Ar. -ood Ar. -oot Len. (sina) ära, (tema) ärgu, (meie) ärgem, (teie) ärge, (nemad) ärgu (eitusverbi imperatiivivormid; indikatiivivorme vt. sõnaartiklist en) ne (вспомогательный отрицательный глагол с парадигмой повелительного наклонения; формы изъявительного наклонения см. в статье en); Lu *elä sülli sihee kaivoo, kussa vet-tä juud* vs. ära süлита sellesse kaevu, kust (sa) vett jood; I *eläk petteleg minnua* ära peta mind!; Lu *elä sie* mis sa nüüd!; K *elkoo jooko, ujuko, võttako* (Ahl. 71) (ta, nad) ärgu joogu, ujugu, võtku!; *elkääm õlko* (Len. 210) ärgem olgem!; Li *nõiska mäntsemää, elkaa pelatkaa* hakake mängima, ärge hullake!; Ja *elkaa paykaa pahassi* (Al. 53) ärge pange pahaks!; M *kui üvvii sutta elkaa sööttäga, a susi vaatab metsää* vs. kui hästi te hunti ka ei söödaks, aga hunt vaatab (ikka) metsa (= metsa poole). – Vt. ka en.

elähtä/nnü Kett. Kõ -nnüd P -ännü Li *helähtännü* Lu elatanud pojiloid, в легах; Kõ *kui sill bõd äppiä, sie õlõd elähtännü ineehmiin* kuidas sul pole häbi, sa oled elatanud inimene; Lu *tüttö ku onõ jo rohkaap kõlmõtsümmettä vootta, siiz jutõlla elähtännü tüttö* kui tüdruk on juba üle kolmekümne aasta vana, siis öeldakse (tema kohta) vanatüdruk; Lu *helähtännü tüttö i helähtännü poika* vanatüdruk ja vanapoiss.

eläht/äässä Li -äss J-Tsv. (sõnatüvi основа слова: *elähtä-* J-Must., pr. -ääv Li J, imperf. -ääzi: -ääz ~ -äz J -i [sic!] Li helahtada, kor-raks heliseda звякнуть, издать звук, звон, отзвук; Li *tšello elähti* kell helahtas; Li *vikahtõ elähti* vikat helahtas; J *glazid va elähtästi vassaa* klaasid vaid helahtasid vastu; J *uukahtaa, mets elähtääb vassaa* hüüata, mets helahtab vastu.

elähtüt/tää: -tääg (I), pr. -äv I, imperf. -ti äiata, lajavata, virutada ударить, хлестнуть; *a se soldatti polun alta nõisi, kepillä ku elähtüt-täp seltšääsee pappiata* aga see sõdur tõusis põrandalt, (ja) kui (siis) äigab kepiga papile (vastu) selga.

eläi vt. riig-.

eläiin (Li) *elläin* (Ku) Эляинь Pal., g. -mee loom животное; Li *eläimed ku tapimmõ ...* kui tapsime loomad ...; Ku *nintaa elettäz laiskoi elläimed* nii elavad laiskade (inimeste) loomad.

eläiz/zää Kett. -zää ~ -zä L -z M-Set. *elläiz/zää* ~ -iz M -izä Kõ *elläiz* Li (ei) eladeski, (ei) eales(ki), (mitte) kunagi никогда, во век не; L *mokomaa lassa eläizä eväd õlluud nähmiid* niisugust last ei olnud nad eladeski näinud; Kõ *elläizä eb läsinnu* (ta) pole eales haige olnud. – Vt. ka *eläizä*.

eläjelzä: -z J-Tsv. 1. (ei) eladeski, (ei) eales(ki), (mitte) kunagi никогда, во век не; *miä nii suuttuzin sinu pääle, jot eläjez en tuõ teile* ma vihastasin nii sinu peale, et eladeski (ei) ei tule (enam) teile; 2. kunagi, (üks)kord некогда, как-то; *eläjez miä tšäin karjuššinnõ* kunagi olin ma karjuseks. – Vt. ka *eläizä*.

eläjjä Len. L P M Kõ Lu Li J (R-Eur. Ja-Len.) -e Li -õ J-Tsv., g. -ää Lu J 1. elanik, inimene; (elus)olend житель, человек; (живое) существо; Li *se on mejjee tšülää eläjä* see on meie küla elanik; L *tuvvass nuori eläjä taluo* tuuakse noor inimene (= minia) tallu; Lu *õli eläjjiitä ühesää tšümmed entsiä* oli elanikke üheksakümmend hinge; Lu *müü kõik õõmma rannaa eläjäd* meie kõik oleme randlased (rannaelanikud); Li *meille tuli uuz eläjä* meile tuli uus elanik (= üüriline); Kõ *õli võõttu, što siäl om mikäleb eläjä, riigaa pappi* arvati, et seal on mingi olend, reheldjas; 2. loom животное; зверь; Ja *koira i katti on samõt* [= *samõit*] tõsisat [= tõsizõd?] eläjät (Len. 242) koer ja kass on kõige ustavamad loomad; Lu *metsä eläjäd* metsloomad. – Vt. ka *esi-*, *meez-*, *mets-*, *naiz-*, *rannaa-*, *suvi-*. – Vt. ka *elakko*, *elokaz*, *elokka*, *elänikka*, *elänikko*.

eläka (R-Reg.) = *eläko*.

eläko Ra J (vastavaid indikatiivivorme vt. sõna-artiklist *enjo* формы изъявительного наклонения см. в статье *enjo*) ega (ära) (и ты) не (негационный союз, выступающий между однородными членами и основывающийся на форме 2 л. ед. ч. повелительного наклонения от вспомогательного отрицательного глагола); J *elä lüü tšülää kujalla, eläko vallaa vainiolla* rl. ära löõ küla tänaval ega valla vainul.

eläku M-Set. (vastavaid indikatiivivorme vt. sõnaartiklist *enku* формы изъявительного наклонения см. в статье *enku*) = *eläko*; *elä võta rahoo, eläku raha peräss ühtä jätä eläku töissa ära võta raha(sid) ega ära raha pärast ühte jätä ega teist.*

elämine P -n Lu J-Tsv. *ellamin* Kr, g. -*zee* Lu -*ze* J **1.** elu, elamine, elujärg; elulaad жизнь, житъё; P *mill on elämine paska mul on elu(järg) halb (vilets); J tusk on kattsoa köühä elämize pääle kurb on vaese elämist vaadata; J siin taloz on hitoo elämize: nain ajab ratsözii mehee sell'ez selles talus on kuradi (vilets) elu: naine sõidab ratsa mehe seljas; 2. Kr varandus, omand имущество, пожитки, добро.*

elämä R-Lön. L Lu Li (K-A1.) -*m* J-Tsv. *Элямя* ~ *Елямя* Pal.₁, g. -*mää* K -*meä* L elu жизнь, житъё; Lu *eb lee üvä elämä, revod nõistii häülümää* ei tule hea elu, rebased hakkasid (ringi) liikuma; Lu *kasõ elämä on õllut tsirjava see elu on olnud kirju; J hoz viska petli kaglaa, nii tuli raykk eläm viska või silmus kaela, nii raske elu tuli; Li kui sill on kurja elämä küll sul on vilets elu; L tüttärikuo elämeä jeätütättä* rl. (itkust:) teete tüdrukud elu külmaks (jäiseks).

elämä Lu Li (J-Tsv.) *elläämä* [< is?] (Lu J), g. -*ää* Lu (kodu-, kari)loom домашнее животное, скотина; Lu *miä müün viimizee elämää poiz, em vôi tehä, saavva tätä vart rookaa* ma müün viimase (kari)looma ära, ma ei suuda teha, saada tema jaoks toitu; Lu *akana pantii akanikkoo i talvõl süüettii elämäl* aganad pandi aganikku ja talvel söõdeti looma(de)le; Lu *mill on ühs elämä taloz mul on üks loom talu(majapidamise)s; Lu tämä kõikkaa hullupassi tüõb inemissee ja elläämää tsiini* ta (= kihulane) tuleb kõige hullemini inimese ja looma kallale; J *elläämi tapõttii sütsüzüsse* loomi tapeti sügisel; Lu *elämä meeb mukkaa* loom kasvab hästi.

elämü/z ~ -s Lu, g. -*hsee*: -*see* Lu **1.** elu жизнь, житъё; *raykka elämüz* raske elu; **2.** vara, omand имущество, пожитки, добро; *mie toin lidnass tsüllää koko õmaa elämüsee* ma tõin linnast maale (külasse) kogu oma vara; *i vod nämä laadiustii matkaa ja võõttii nämä kõig õmat trengid ja koko õma elämüz* ja vaat, nad seadsid end teele (minema) ja võtsid kõik oma sulased ja kogu oma vara (kaasa).

elänik/ka: -*kõ* J-Tsv., g. -*aa*: -*a* J elanik, inime- ne житель, человек; *lidna elänikad evät tunnõ tehä talopoiga tüüte* linnainimesed (linnaelanikud) ei oska teha talupoja tööd. – Vt. ka *elakko, elokaz, elokka.*

elänik/ko P, g. -*oo* = *elänikka*; *tämä on tsülää*

elänikko, bõlõ lidnaa ta on külaelanik, ei ole linn(elanik).

eläst/ää M, pr. -*ääv* M, imperf. -*ii* M kõlksata- da, kolahtada звякнуть, издать звон; *stokanad elästäävõd* klaasid kõlksatavad; *viskaz värtsii, kõikk elästii* viskas koti (maha), puha kolahtas.

elästüü/tää M, pr. -*än* M, imperf. -*in* = *eläüttää*; *elästüütän tsellää* helistan (= lõõn) kella.

elät/ellä (K-Ahl.), pr. -*telen* K-Ahl., imperf. -*telin* frekv. ← *elättää*¹.

elät/tää¹ (K-Ahl. R-Reg.), pr. -*än* K, imperf. -*in* elatada, toita содержать, кормить; R *elteella palalla elättäjani* (Reg. 19) rl. helde (leiva)pa- laga, mu toitja.

elät/tää² (M), pr. -*än* M, imperf. -*in* = *eläüttää*; *miä elätän tsellää* ma helistan kella.

elätä M (Kõ) *helätä* Lu, pr. -*äv*: *ellääv* M Kõ *hellääv* Lu, imperf. -*zi*: *heläzi* Lu heliseda, kõliseda, kumiseda звенеть, издавать звон, гудеть; Lu *koivussa tehtü kannõl hellääp parapii* kase(puu)st tehtud kannel heliseb paremini; M *tsellä ellääv* kell heliseb (= kella lüüakse); M *pata ellääv* (savi)pott koliseb; M *arvaa, kumpa kõrva ellääv* arva (ära), kumb kõrv kumiseb; Kõ *varraa nõissa ülleez, sis pannas tsellä elläämä* (kui on tarvis) vara üles tõusta, siis pannakse kell helisema.

elä-unohita: -*t* J meelespealil, lõõsilml неза- будка.

eläv/vä L P M Lu Li (R-Lön.) -*v* J-Tsv. *Эляв*¹ Pal.₂ *Элява* K-reg.₂ *eel/awa* ~ -*awo* ~ -*lewe* Kr, g. *eläv/vää* M Lu J -*ä* J **1.** elav, elus живой; Lu *täm eb õllu koollu, epku eläv, a veel entsi õli süümez* ta ei olnud surnud ega elus, aga hing oli veel sees; M *tapazin elävää jänese* sain elusa jänese kätte; L *teäl kaks eläviitä leživ* siin lamab kaks elavat; P *tämä on veel elävä inehmiin* ta on veel elus inimene; Lu *elävä kala* eluskala; **2.** elav, kiire-, elavaloomuline; lõbus живой, резвый, бойкий; весёлый; J *nii on eläv meez – niku kõik põlvõ* (ta) on nii elav(aloomuline) mees – kõik nagu põleb; Li *tämä on elävä inemin* ta on lõbus (elav) inime- ne; ■ M *elävää õppõdata pantii jumalnurkkaa salvõmõõsõõ* haljast hõbedat pandi pühasenur- ka seinakordadesse; Kr *eelawo uopi* elavhõbe. – Vt. ka *elokaz, elozä*².

elävält/ää M Lu Ku -*ää* L *elävältä-ä* P *elävel- tää* J-Tsv. -*ä* R-Lön. = *elokkaaltaa*; Lu *võtin jänese* poigaa *elävältää tsiin* võtsin jänese- poja elusalt kinni; M *kala õsõttii elävältää* kala osteti elusalt; J *ved jo kõns on koollu, a unõz näin niku vot eläveltä* juba ammu on surnud, aga unes nägin (teda), vaat nagu elusana.

elä/ü Kett. K U L P M Kõ Lu Li Ra J (R V) *eleä*

L P *elä* J-Tsv. *ellää* M Kõ *ellää* Po Lu Li Ku *ellää* I Элла Pal.₂ *ellata* Kr, pr. -n K U L P M Kõ Po Lu Li Ra J *elan* Kr *ellää* vdJ I, 3. p. Элянь Pal.₂ II-reg.₁ Зелань Tum., imperf. *elin* K R L P M Kõ V Lu Li J *el'in* M V *ellii* ~ *ellii* I elada; asuda, olla; läbi saada; abielu elada, kokku elada жить; проживать, обитать; сожительствовать; M *kui elämmä aivoo vuvvõd, siz leeb nätsüvällää, kui leeb õttsaassaa voosi eletü* kui elame selle aasta, siis saab näha, kuidas on (saab) aasta lõpuni elatud; J *tšej kauga eläp, se pal'lo näev* vs. kes kaua elab, see palju näeb; Lu *miä ilma tüütü ev vöi ellää* ma ei saa ilma töota elada; Lu *inemini ep tunnõ ellää* inimene ei oska elada; M *elettii aivoo varmassi elati väga jõukalt*; Lu *ain eletü sopuzassi* aina elati leplikult; Po *sussiikaa eläv, sussii viittä piéb i ulvua* vs. huntidega elad, huntide viisi tuleb ka ulguda; M *sõittõlikookaa naizikookaa on kehno ellää* riika naisega on vilets elada; J *tämä eläv ain õmmaa elämässä* ta elab aina omaette (elab oma elamist); P *kui eläv* kuidas elad (= kuidas käsi käib)?; P *ühéz rihez eletü talvõll, tõizõs suvõll* ühes toas elati talvel, teises suvel; Lu *linnalain eläv lidnaz* linlane elab linnas; Li *miü elämmä eri* me elame lahus; M *sarvi läheb vällää, siz jääp pähhee tolo, mikä eläp sarvõd alla* (kui) sarv tuleb ära, siis jääb pähe tohl, mis on sarve all; L *tontti on paha, jõka paikkaz eläv* kurat on paha, (ta) asub igal pool (igas paigas); Lu *kui eläd mind'aaka* kuidas sa miniaga läbi saad?; L *täm starikaakaa eli* ta elas vanamehega (= oli vanamehega abielus); M *tämä naizikookaa nõis elämää* ta hakkas naisega (kokku) elama.

elämiine: *elläämiine* Kõ, g. -zee = *elinä*; *tšellä se elizäv ilozassi, a pälppä, bõd ni iloz elläämiine* kell, see heliseb ilusasti, aga krapp, (sellel) ei ole nii ilus helin.

elääzä: *elääzä* P *ellääzä* M *ellääzä* Ku = *eläjezä*; 1. M *mie ellääzä en saannu passibua* ealeski ei saanud ma (kelleltki) tänu; 2. Ku *miä olin ellääzä ohvatalla, kevvällä* ma olin kord jahil, kevadel.

eläüt/ellä: *elläütellä* (M), pr. -telev: *elläüttee* M, imperf. -*teli* frekv. heliseda, kajada звенеть, звучать; *täll on ääli niku astia põhjassa elläüttee* tal on (niisugune) hääl, nagu astja põhjast kajab.

eläüt/ellä: -*elle* ~ -*ell* J-Tsv., pr. -*telen*: -*teen* J, imperf. -*telin* J frekv. ← *eläütü*; *elä eläüttee tšelloa* ära helista kella; *kuhniz eläütellä tarelkoika* kõõgis kolistatakse taldrikutega; *eläüttee va bubnia ja viskaap tanttsia* helistab aga tamburiini ja vihub tantsida.

eläüt/täü: -*tä* J-Tsv., pr. -*än* ~ -*en* J, imperf. -*in* J helistada, (kella) lüüa звонить, по-, уда-рять, -ить в колокол; *tšeriko stoorõž kahs kõrta eläütü tšelloa* kirikuvalvur (= kella-mees) löi kaks korda kella; *kuuntõkk, minuss niku tšelloa eläütetti* kuula ometi, minu arvates helistati kella; ■ *eläütin kõrvõdõ äigasini vastu kõrvu*. – Vt. ka *eläütüütää, eläütää*?

elüt/tää (R-Reg.), pr. -*än* R, imperf. -*in* armastada любить.

emak/ko¹ R-Eur., g. -*oo* = *emüd*; *emakko imetätjäni, vana naine vaaliani* (Eur. 34) rl. emake, mu imetaja, vana naine, mu mähkija.

emak/ko² K-Ahl., g. -*oo* = *emäsika*.

emik/az (Li), g. -*kaa* = *emäkaz*; *ku pani minua emikkaal* küll sõimas mind ropult.

emik/ko K-Ahl. P M Kõ S Lu Li Ra J Ku, g. -*oo* Lu Li J I. emasloom; emane, emas-, ema- самка, матка; женская особь; женского пола; Lu *kattii poika ko onõ kõlmikarvanõ se onõ emikko* kui kassipoeg on kolmevärviline, (siis) see on emane; Ra *sis joonitõlla mõnt koiraa ühes paikkaa, kuza on emikko* siis jooksevad mitu koera ühes kohas, kus on emane (koer); Lu *emikko parõp kottoa vahiv, a kulli meeb ain tšüllää vaa* emane (koer) valvab paremini maja, aga isane läheb aina küla peale; Lu *kattii emikko* emane kass; Lu *koira emikko* emane koer; Lu *emikol katil õllaa poigav* emasel kassil on pojad; Lu Li Ra J *emikko koira* emane koer; Li *emikko kroolikko* emane küülik; J *emikko vazikkõ* lehmvasikas; Ra *emikko õpõn* mära(hobune); Li *emikko lammaz* emalammast; 2. emis свиноматка; Lu *põrzaz on emikko i kulli põrsas* on (= võib olla) emis ja (= või) kult; Lu *kulli johzõtab emikkoja* kult paaritab emiseid; J *emikko sika tõi pal'lo põrsai* emis tõi palju põrsaid. – Vt. ka *emakko*², *emäin*, *emäsika*.

emikkokatti ~ **emikko-katti** Li = *emä-katti*.

emikkokoira Lu Li *emikko-koira* Li = *emä-koira*.

emikkopõrzaz Lu Li emispõrsas молодая свинка (поросёнок-самка).

emikkosika Li *emikko-sika* M Lu = *emäsika*.

emikkõin J-Tsv., g. -*zõdõ*: -*zõ* J emasloom; emane самка; женская особь; *kattii poikiiz, de kõig on emikkõizõd* kass poegis, ja kõik (pojad) on emased.

emintim/lä Kett. K L P M Lu Li J, g. -*ää* Lu J -*ää* L -*ä* J võõrasema мачеха; J *pahaizõ emintimäka lahzõd nähkhä goora* halva võõrasemaga näevad lapsed viletsust; M *õli emintimällä õma tütär i tütär lentämä* võõrasemal oli oma tütar ja võõrastütar; Lu *meri kõnz on emä, kõnz emintimä* vs. meri kord on ema, kord võõrasema.

emizä M-Set., g. -ää = emäsika.

emitlellä M Kõ Li -elläg I, pr. -telen M -teen M Kõ Li, imperf. -telin Li frekv. ← *emittää*; M *kui mened vanass tšasovnass möö i emitteled, siz halpaav* kui lähed vanast kabelist mööda ja kirud ropult, siis halvab (= saad halvatus); M *tämä kõvvi emitteev* ta vannub väga ropult; I *süämikko inehmine söittölõb i emitteev* tige inimene riidleb ja söimab ropult.

emittelik/ko M, g. -oo ropult vanduja, kiruja, söimaja похабно ругающийся человек, сквернослов, матерщинник.

emitlää M, pr. -än, imperf. -in ropult vanda, kiruda, söimata похабно ругаться, сквернословить, материться; *emittivät kõvvi* (nad) vandusid väga ropult.

emitöli J-Tsv., g. -i J = emätoo; *emitöiss lass piäb žaleitta* emata last tuleb haletseda.

emko vt. *ejko*.

emma¹, emme vt. *emä¹*.

emma² vt. *õma*.

emme vt. *en*.

emmetnaina vt. *emätännain*.

emmä, emmäg vt. *en*.

emmäko vt. *ejko*.

emmäku vt. *ejku*.

emo¹ K-Ahl. K-Al. R-Eur. R-Lön. R-Reg. L P Pi-Set. M Kõ S Ja Mu Kl-Set. *Емо* Pal.₂ *Éмо* Ii-reg.₁, g. *emoo* I. emake матушка, мамочка; M *emo pal'l'o vaivoi nätsi* rl. emake palju vaeva nägi; M *eb õõ sitä mätässä, kuza b emo oogannu* rl. pole seda mätast, kus emake pole puhunud; M *elä eitte emmoa* rl. ära hülgema emakest; 2. emä мать; P *vanall aikaa juoltii emossi, vielä juoltii ennessi, isää juoltii ädässi* vanasti (vanal ajal) kutsuti (ema) e-ks, veel kutsuti e-ks, isa kutsuti ä-ks; ■ Pi *emo tšivi* (Set. 58) suur kivi. – Vt. ka *emä¹, emüd*.

emo², g. *emoo* J hõlm пола; *pal'tol on emo* palitul on hõlm; *on kura ja õika emo* on vasak ja parem hõlm.

emoio M (K-Sj.) = emüd; M *elä ülkää emoittasi* rl. ära hülgema oma emakest.

emolnõ: -nee K-Ahl., g. -zõõ = emüd; *enne nätsi suuree vaivaa, tsärsisi emonee tšipua* (Ahl. 94) rl. emä nägi suure vaeva, kannatas emake valu.

emopäivä (R-Reg.): *elkaa eittüka minua emopäivistä* (Reg. 30) rl.; *kui annab südämes sünnettäjani äntä minua emopäiväz eltiieni leikuttejeni* (Reg. 20) rl.

emud [?] (R-Reg.): *peskaa peätä peäzkollani ilatkaa emu ivuzet* (Reg. 10) rl. peske pea(d) mu pääsukesel, seadke korda e. juuksed.

emä¹ Kett. K R L P M Kõ S Po Lu Li Ra J I Ma

Kr (U) *Емя* Pal.₁ *Эма* Tum. *ämma* ~ *emmla* ~ -e Kr, g. *emää* R M Lu J *emmä* M I Ma *emä* Lu J I. emä; emaloom мать; matka; M *issää veel kutsõttii t'at'a, a emä ain õli emä* isa kutsuti veel t', aga emä oli ikka e.; Lu *emäl on süä pihoz, ku lahzõd on läisiväv* emäl on süda peos, kui lapsed on haiged; Lu *meri kõnz on emä, kõnz emintimä* vs. meri kord on emä, kord võõrasema; Lu *istä on mõnta, a emä on ühs* vs. isasid on mitu, aga emä on üks(ainus); Ra *kase lahsi kõvvi tunneb emääsee* see laps on kõvasti emasse läinud; Ra *niku emässä lõhgõttu, nii on emmä tämä lahz* nagu emast lõigatud, nii on emasse see laps; Li *tämä mill on sukkuu emää poolõssa* ta on mulle emä poolt sugulane; M *näd noorukkõinõ üppi mehelee, veel emmä piimä uulilt ep kuivannu* näe nooruke(sena) läks (hüppas) mehele, emapiim pole veel huultelt kuivanud; J *rodnoi emä* liha ne emä; I *ämmä õli mehhee emä* ämm oli mehe emä; Lu *emäl eläv* (ta) elab emä juures; M *jumalaa emmä rukooltii* palvetati jumalaema poole; M *tšimo emä* emamesilane, mesilasema; J *meill on lautta lähtemii, tõin on lähtemii emije* rl. meil on laut (täis) õhvasid, teine on õhvade emasid; Kõ *ep pie juõlla, etti põrsaad on niku iired, ato emä võib neet süüvvä* ei tohi öelda, et põrsad on nagu hiired, muidu võib emis (ema) nad (ära) süüa; P *i kuoli i emä lintu ja (nii) suri emalindki*; Lu *kui lammais poikiib, siz on emä lammais, teeb võdnäv* kui lammais poegib, siis on emalammais, toob (teeb) talled; 2. eideke, emake матушка; Kõ *soikkolaz on emä nastassija* Soikkolas on eideke Nastassia; 3. haldjas дух, сверхъестественное существо, женского пола; Po *jõka paikkaz õlivad õmad emäv* igas kohas olid omad haldjad; M *tulõll on emä, emä od'd'ap tulta* tulel on haldjas, haldjas hoiab tuld; K *tulõõ emä tulõb ahjoss* tulehaldjas tuleb ahjust; L *babu ka rissiezi taivaa emälie, i maa emälie i vie emälie, i tuulyõ emälie* vanaema palus risti ette ülües taevaema (= neitsi Maarjat) ja maahaldjat ja veehaldjat ja tuulehaldjat; Lu *vesi emä taitaa veez onõ* veehaldjas on vist vees; I *jõggõõ emmä nähtii jõgõza jõehaldjat nähti jões*; Po *saunaa makko il'i saunaa emä* saunahaldjas; I *tarõõ emä tšuidittii* saunahaldjas kummitas; I *ku õlimmap peened, meitä aina puga-l'i: elkaa mehkaa riigaa, sielä riigaa emä isub, teitä võtav* kui väikesed olime, siis meid aina heidutati: ärge mingi rehetuppa, seal istub renehaldjas, võtab teid (kaasa); ■ P *tulyõ emä vieri ahjuo iezä* keravälk veeres ahju ees. – Vt. ka *isä-, jarvi-, maa-, mettsä-, riiga-, riss-, sika-, soo-, tšimo-*

tuli-, tulõõ-, vee-, vesi-, üü-. – Vt. ka *emo¹*, *enne¹*.

emä Li, g. *emää* = *emäavanto*; *sitä suurt avantoa kutsutti emä* seda suurt jääauku kutsuti *e.*; *elä toku emmää ära kuku jääauku*.

emäavanto Ränk Li emäavandus (suur jääauk pooda väljatõmbamiseks крупная прорубь для выборки невода).

emäin Lu Li *-ine* J *-ne* P Lu *-n* Lu, g. *-izee* J *-zee* Lu **1.** emane, ema- самка, matka; женская особь; Lu *tõin katti poika õli emän* teine kassipoeg oli emane; P *emäne sika* emis; Li *emäin sorsa* emapart; Lu *emäin tsimolain* emamesilane; **2.** emaroolne по матери, по материнской линии; J *tsenee lõdkku – vellää tehtü, tsäsi puut tsälüü emäzee* rl. kelle kiik? – Venna tehtud, käsipuud emaroolse käli (tehtud). – Vt. ka *emikko*, *emikkõin*.

emājuuri M Lu *emä-juuri* P J-Tsv. emājuur, (puu) peājuur главный, становой корень; P *jõka puul on emä-juuri, a rohkõap pihgull igal puul on peājuur, aga (kõige) rohkem männil; J petäjell emä-juuri kazvop kõhti mahaa männil kasvab peājuur otse maa sisse*.

emäkahtsi M põliskask, vana jäme kask большая, матёрая берёза; *emäkahtsi, kazvannu jo sata vootta, a tuuli tsäänäv* põliskask, kasvanud juba sada aastat, aga tuul murrab maha.

emäkala M Lu Li emäkala рыба-самка; M *ko on emäkala, täll on süämmez marja* kui on emäkala, (siis) on tal mari sees; M *emäkalal on marja, isäkalal on mahso* emäkalal on mari, isäkalal on niisk.

emäk/az (P Ku-Len.), g. *-kaa* (ropp, rõve vandesõna гнусное ругательство, матерщина); *Ku no kui vaa hän viskas suussa emäkkä [= emäkkää] vällä, ni põnatat pertissä hävisti* (Len. 289) noh, kui ta vaid paiskas suust ropu vandesõna välja, nii kadusid tunnistajad toast; P *lõikkas sõrmõõ dai verissi emäkaall* lõikas sõrme ja vandus ropult. – Vt. ka *emikaz*.

emä-katti I emakass кошка; *emä-katti, katti pikkõzõõ kattiikaa* emakass, kass väikeste poegadega. – Vt. ka *emikkokatti*.

emäk/ka (J), g. *-aa* = *emäkaz*; *tämä tsiroz emäkalla* ta vandus ropult.

emäkoira Lu I emane коер сука. – Vt. ka *emikokoirra*.

emälammaz P M Li Ra J I Ku **1.** utt, emalammas ярка, овца; M *estä on võdna, a siz võdnassa tuõp tallikkõ, a tallikkõssa tuõb emälammaz* algul on voon, aga siis voonast tuleb tall, aga tallest tuleb utt; P *mikä tapa emälampaal, se i tallikkõizõl* vs. mis komme on emälambal, see on tallekeselgi; **2.** lastemäng „Tagumine

paar välja!” ярка (детская игра); Ra *emälammaz: kõik võtimma tõin-tõiss sarafanass tsiin, a siz ühs õli ees susi* emalammas: kõik võtsime üksteisel sarafanist kinni, aga siis üks oli ees „hunt” (= püüdja).

emänainõ: *emänaine* R-Eur. *emä-naine* R-Reg. pruuttüdruk [?] подружка невесты [?]; R *isämees issujapoika emänaine naisotüttõ* (Eur. 32) rl.; R *emä-naine enneetüttõ isä-mies isüõ poika peskaa peätä peäzkollani* (Reg. 10) rl.

emännain Ra perenaine, -emand хозяйка.

emän/tä K-Ahl. M Lu (Kõ-Len.) *ämman* Kr, g. *-nä:* *-nä* Lu-Must. **1.** M Lu perenaine, -emand хозяйка; **2.** emand, proua госпожа, барыня; Lu *kupsa emännõ poika, õle meilä öötä* (Must. 158) kaupmeheemanda poeg, ole meil ööd; ■ Kõ *põlvii kummartattii i pajatattii: maa izäntät, maa emäntät, teile puhas võraa* (Len. 216) põlvini kummardati ja öeldi: maahaldjad (maaisandad, maаемандад), teile puhas ohver; K *tueb purje puhtaita, purjeeza puhas emäntä* (Ahl. 98) rl. – Vt. ka *emätä*, *emätännaa*, *emätännain*.

emäpiimä M Li emapiim материнское молоко; M *emäpiimä bõõ kuivannu uulijee pääll, a täm õpõtab vanapia* emapiim pole (veel) huulte peal kuivanud, aga tema õpetab (juba) vanemaid.

emäpuu M põlispuu, vana jäme puu большое матёрое дерево; *emäpuu on suur puu* põlispuu on suur puu; *emäpuu on mokoma paksu puu* põlispuu on niisugune jäme puu; *kori õli tehtü emäpuussa* ruhi (vene) oli tehtud jämedast puust; *nävät pantii suur emäpuu maalõ* nad langetasid suure jämeda puu.

emäpõõzaz P M emarõõsas (vana laiaks ja tihedaks kasvanud rõõsas) старый разросшийся куст, кустище; M *emäpõõzaz on vana põõzaz, tāmä on jo kõvvi lad’d assunnu* emarõõsas on vana rõõsas, see on juba väga laiaks kasvanud; P *ku ep pääz litši, siz juõllass emäpõõzaz* kui (rõõsale) ei pääse ligi, siis öeldakse emarõõsas.

emäsika M J I *emä-sika* Lu emis свиноматка; I *emäsigalla ovat põrsaad* emisel on põrsad. – Vt. ka *emakko²*, *emikko*, *emikkosika*, *emizä*, *emüz*.

emä-tedri J-Tsv. emateder тетёрка.

emä-tig/ra: *-r* J-Tsv. ematiiger тигрица.

emätännain vt. *emätännain*.

emät/loo Li, g. *-toma* emata сирый, без матери; *emättomav lahzõb* emata lapsed. – Vt. ka *izätoo-*. – Vt. ka *emitiõ*.

emätšimolain Li emamesilane, mesilasema пчелиная матка.

emätlä I, g. -ää perenaine, -emand хозяйка; *lemmus toop kõitits emätällee* kratt toob kõik perenaisele; *aa emätä, mind'aa emä õli mennüg kasta dohtõria tooma* aga perenaine, minia ema, oli läinud arsti tooma. – Vt. ka *emäntä*.

emät'lännaa vdj I Kl-Set. -ännaag ~ -anna ~ -annaag ~ -annag I = emätä; I *emätännaa meev tüüle a siä vot lahsiijeekaa õõg* perenaine läheb tööle, aga sina, vaat, ole lastega; I *tuub emätännaag, illaap kañneita piimijä poizõg* tuleb perenaine, koristab need piima(poti)d ära.

emät'lännain (L) *emätä-nainõ ~ -annainõ* I -naina ~ *emmetnaina* Kr 1. perenaine, -emand хозяйка; I *etsi emätännaizõss i peri perennai-zõss* rl. otsi emanda juurest ja päri perenaise käest; 2. Kr *abiellunaine замужня женщина*. – Vt. ka *emäntä*.

emä-õpõin Rā mārāhobune кобыл/а, -ица.

emäpäimä Kõ = *emäpimä*.

emü (Ja-Al.), g. *emüü = emüü*; *elä eittele emüü* rl. ära hülga emakest.

emüü Kõ J (K) -I K-Ahl. K-Al. R-Eur. R-Reg. -d K-Salm. R-Reg., g. -ü emake матушка, мамочка; J *lahzõd itkõvad emütta* rl. lapsed nutavad emakest (taga); J *emüid minnua sünnütteli* rl. emake mind sünnitas; Kõ *elä eittele emütta, emüid nätsi suurõd vaivad* rl. ära hülga emakest, emake nägi suured vaevad. – Vt. ka *emakko*¹, *emo*¹, *emoiõ*, *emonõ*, *ennekko*, *ennen*, *enni*.

emü/z: -s I-Len., g. -hsee = *emäsika*.

en: sg. 1. p. *en* Kett. Len. K R-Reg. U L P Ke M V Lu Li J vdjl I Ko Kl Ku ün Kr, sg. 2. p. *ed* Kett. Len. K-Ahl. K-Al. K-Sj. R-Reg. U L P M Lu Li J I *ed* Kr, sg. 3. p. *ev* Kett. Len. vdjL K R-Reg. U L P M Kõ Po Lu Li Ra J vdjl I Ku *eb* Kr *ei* Kett. K R-Lõn. M V Lu Ra J-Tsv. I, pl. 1. p. *emm/ä* K R-Reg. L M V Po Lu Li J Ku -e Len. J -äg I, pl. 2. p. *ett/ä* K-Ahl. L M Lu-Len. J-Must. -e Len. J-Tsv. *ett* J-Tsv. -äg I, pl. 3. p. *eväü* Kett. Len. K R-Reg. U L P Ke M Kõ S V Po Lu Li Ra J vdjl I Ko Ku *eiväü* Li J-Must. (mina, sina, tema, meie, teie, nemad) ei (eitusverbi olevikvormid; imperatiivivorme vt. sõnaartiklist *elä*) (я, ты, он, она, мы, вы, они) не (вспомогательный отрицательный глагол с парадигмой настоящего времени; формы повелительного наклонения см. в статье *elä*); Lu *miä en tää, meen miä vai em mee* ma ei tea, lähen ma või ei lähe; L *el liene sillõ pari* ma ei saa sulle paarimeheks; J *em miä süünü, em miä juunu* ei ma söönud, ei ma joonud; J *miä ene peltšää* (Must. 145) ma ei karda; Lu *õõt sie vait vai ed õõ* kas sa oled vait või ei ole!; Lu *kurjall ilmall et saa mittää kujalla tehä* halva ilmaga ei saa (sa) väljas midagi teha; Lu

tämä eb õõ terve ta ei ole terve; Lu *tšen meni, tšen ev* kes läks, kes ei (läinud); K *tšenniid eb näe, tšenniid ep kuulõ* keegi ei näe, keegi ei kuule; L *ep sinua vesi upota, ebi tuli põlõta* ei sind vesi uputa ega tuli põleta; Lu *elä soo tõizõl sitä, mikä enell ei kõlpa* vs. ära soovi teisele seda, mis endale ei kõlba; P *litši ep tõhi mennä* ligidale ei tohi minna; M *ei pie minulõõ* mul ei ole vaja; M *süvv eb annõttu* süüa ei antud; Lu *linnud ennä ep tultu tarraa* linnud enam ei tulnud aeda; Lu *müü emmä süünee* veel meie ei (ole) veel söönud; Lu *müü kazvatamma omaa poikaa tüü perässä, a emmä vargassa* meie kasvatame oma poega töö jaoks, aga ei (kasvata) varast; J *emmä tullõ maitsõ, emm meritte* rl. me ei tule maitsi ega meritsi; L *ilm emm anna ilma* (rahata) me ei anna; L *että tüö lie elozad, liettä ilmaa päittä* te ei jää ellu, jääte ilma peadeta; I *etäg õlõg* te ei ole; J *paan luzikaa lautoilõõ, etti lahzõd evät saataiz* panen lusika riivile, et lapsed ei saaks (kätte); L *evät saa immoa riitõmizõss* (nad) ei saa riidlemisest himu täis; Li *talopoigad eivät tšäütü jahtii* talupojad ei käinud jahil; ■ (sporaadiliselt liitununa eelneva või järgneva sõnaga; eitusverbi liitumise kohta järgneva verbiga *õlla* vt. sõnaartiklist *enõlõ* спорадически присоединяется к предыдущему или последующему слову; о слиянии этого негационного глагола с последующим глаголом *õlla* см. в статье *enõlõ*;) J *emmiä enepä ted'd'ee talosõõ jalkaa pisä* ei ma enam teie tallu jalga tõsta (pista); P *dabušnikka pajatti meilie kaaskoi, etti müömmä nukkuiss makaamaa* hobusekarjus rääkis meile muinasjutte, et me ei einuks magama; J *rihez on niku viñga haisu? – entä, minuss viñka bõõ!* toas on nagu vingulõhna? – Ma ei tea, minu arvates vingulõ pole; I *epko õis sõkkya* kui ta poleks pime!; J *pääs kõig nii mässäüz, jot enepä nsaa migäüsstsi tolkkua* peas läks kõik nii segi, et ma enam ei saa millestki aru; P *peltšäzin dai m mennü* kartsin ja ei läinud; P *mie n tää, tšen õli* ma ei tea, kes oli; Lu *ko t tunnõ, nii miä õpõtan* kui sa ei oska, siis ma õpetan; J *sai vanassi, ilm keppiä jo bi häülü* jäi vanaks, ilma kepita enam ei käi; U *no mihs naizikko p tuõ appi äessämää* no miks naine ei tule appi äestama?; K *möö mmää tää* me ei tea; L *ilma mm anna ilma* (rahata) me ei anna. – Vt. ka *ev, eiko, eikä, elä, eläko, eläku, ene, eni¹, eñka, eñko, eñkose, eñku, enõlõ, ettes*.

end'estellä M *hengestellä* (M), pr. -en: *henges-teen* M, imperf. -in M frekv. 1. hingata дышать; *varmal inehmizel raskaz on end'estellä* paksul inimesel on raske hingata; *miä ill'ää*

hengesteen ma hingan tasa (= rahulikult);
2. ohata vдыxать; *ep piä end'estellä* pole vaja ohata. – Vt. ka *enñeskõlla, entsiä*.

end'estää ~ *hengest'ää* M, pr. *end'estään* ~ *-ään* M, imperf. *end'estiin* ~ *-iin* ~ *-in* M **1.** hingata дышать; *piäp süvääle end'estää* peab sügavalt hingama; **2.** hingahtada, korraks hingata дохнуть, дыхнуть; *siä taaz umalaz. – miä en joonu.* – *vai miä en näe. a nooka end'estää* sa oled jälle purjus. – Ma pole joonud. – Kas mina ei näe? Noh, hinga!; **3.** hinge tõmmata, puhata перев/одить, -ести дух, передохнуть; *miä jo hengestiin* ma juba tõmbasin hinge; **4.** M-Set. ohata vдыxать. – Vt. ka *entsiä, hejkiätä*.

end'etöi Li *enñetöi* J-Tsv., g. -i [ʔ]: *enñetöize* [sic!] J-Tsv. hingetu, elutu бездыханный; Li *tämä öli siäl end'etöi* ta oli (= lebas) seal hingetu(na).

end'itää M-Set., pr. *-än*, imperf. *-in* = *entsiä*.

end'ähtellä Li *enñähtellä* (J-Tsv.) *enñehtellä* (J-Tsv.), pr. *-len*: *-en* Li *enñähteen* J, imperf. *-lin* Li *enñähtelin* J frekv. hingeldada задыхаться; Li *end'ähtep kõvassi* hingeldab kõvasti. – Vt. ka *enñeskõlla*.

end'ähtää Ke-Set. (Kett. vdJL) *end'ähtää* Lu Ra *endjähtää* (Kett.) *enjähtää* (Kett. Lu J) *enñähtää* Ra J *enñähtää* (Lu J) *ennähtää* (K-Ahl.) *end'äähtää* (K Pi) *end'ähtääg* (I) *engähtä* L *hejgähtää* ~ *-äähtää* P *-ähtä* L, pr. *end'ähtään* Kett. Ke *end'ähtään* Lu Ra *endjähtään* Kett. *enjähtään* Kett. Lu *enñähtään* Ra *-n* Ra J-Tsv. *enñähtän* Lu J *ennähtän* K-Ahl. *end'äähtään* K Pi, imperf. *end'ähti/in* Kett. *-n* Ke *enñähti/in* Ra *-n* J *end'äähtiin* K Pi *end'ähtii* I **1.** hingahtada, (korraks) hingata дохнуть, дыхнуть; Ra *sisarta koolõtin, kõl-mõt kõrtaa enñähtii* suretasin õde, kolm korda hinga(hta)s (ja suri); J *väll'ä enñähtämä* (korraks) välja hingama; **2.** hingata дышать; L *et saa engähtä* sa ei saa hingata; J *kats ku vatts lõõtsub enñähtämizess* vaat, kuidas kõht õõtsub hingamisest; **3.** ohata vдыxать, vдыдохнуть; J *väsümizess dalisko murhõss inimin enñähtäv* väsimusest või murest inimene ohkab; J *inemin väsi i ranğass enñähti* inimene väsis ja ohkas sügavalt (raskesti); **4.** hinge tõmmata, puhata перев/одить, -вести дух, передохнуть; P *tahon hejgähtää* tahan hinge tõmmata; Ra *maa entsämüz on ennee troittsaa, siiz* maa *end'ähtääb* taevaminemispüha on enne nelipühi, siis maa puhkab. – Vt. ka *entsiä, hejkiätä*.

end'ähtäässä Li *enñähtäässä* (J) *-ss* J-Tsv. *hejgähtäässä* Ku, pr. *end'ähtään* Li *-n* J-Tsv., imperf. *end'ähtääzin* Li *-äzin* J *-zin* J-Tsv.

1. ohata vдыxать, vдыдохнуть; Li *mitä siä nii kõvassi end'ähtääziv* mis sa nii raskelt (kõvasti) ohkasid?; J *vañkkõ taaz enñähtääz, i nõisi vahtimaa akkuna* Vanka ohkas taas ja hakkas aknast välja vahtima; **2.** hinge tõmmata, puhata перев/одить, -вести дух, передохнуть; J *nõizõmm enñähtämm, väsiizin tõmbame* hinge, (ma) väsisin (ära); J *vozhessenñõnn maa enñähtäv* taevaminemispühal maa puhkab. – Vt. ka *hejkiätä*.

end'ütü P (J) *hejgätü* P M, pr. *entsään* ~ *hejkään* P, imperf. *entsäzin*: *hejkäzin* P **1.** hingata дышать; P *kala hejkääv, šokkaluud liikkuvad* kala hingab, lõpused liiguvad; **2.** hingeldada задыхаться; P *miä entsään, johzin nii kõvassi, pani end'ie tšiin* ma hingeldan, jooksin nii kiiresti (kõvasti), matab hinge (pani hinge kinni); **3.** hinge tõmmata, puhata перев/одить, -вести дух, передохнуть; M *väliss ku opõn raskaassi meeb mätšee, siz juõllaz: anna hejgätü vähäk-kõizõõ* vahel, kui hobune läheb raskelt vastumäge (mäkke), siis öeldakse: lase (hobusel) väheke hinge tõmmata. – Vt. ka *enñeskõlla, entsiä, hejkiätä*.

ene: sg. 1. p. *ene* J-Must., sg. 2. p. *ede*, sg. 3. p. *ebe* Li = *eni*¹.

enepii vt. *enäpi*¹.

enepitäväin Lu, g. *-zee* subst., adj. ennast täis, upsakas, uhke напыщенный, надменный; *enepitäväin valitsõb inemissä, ep taho pajattaa; tšen on prostoi inemin, se pajatap kõikkijõdka* upsakas valib inimest, ei taha rääkida; kes on lihtne inimene, see räägib kõigiga (kõikidega); *enepitäväin meez* ennasttäis mees.

enepä, enepää vt. *enäpä*.

engähtä vt. *end'ähtää*.

eni²: sg. 1. p. *eni* Ar., sg. 2. p. *edi* L M, sg. 3. p. *ebi* L P M Lu Li J I *epi* J (mina, sina, tema) ei (emfatiseeritud eitusverb ainsuse olevikuvormidega) (я, ты, он, она) не (эмфатический вспомогательный глагол с парадигмой единственного числа настоящего времени); L *edi näe tätä kõrtaid* sa ei näe teda (enam) kunagi; I *mittäid ebi tullug* (mitte) midagi ei juhtunud (tulnud); Lu *suurõs püház ebi riijjõllaa* suure paastu ajal ei riielda. – Vt. ka *eb, en*.

eni² J-Tsv.: *eni päive* lihavõtte(püha)d.

enimpäivä (Kett.) = *enipäivä*.

enipäivä Len. K L P M Kõ S Lu Li J I Ku *eni-päivä* K-Ahl. Li J *-e* J-Tsv. Ku *enipäivä* I lihavõtte(püha)d naxca; P *enipään tšihuttaass kanaa munad, kraazgattaass* lihavõttepühadel keedetakse kanamune, värvitakse; P *enipään mäntšiäss mehed da pojot kanaa munõtkaa munamängkua* lihavõtete ajal mängivad mehed

ja poisid kanamunadega munamängu; K *enipäivässä algöttii löökkua* lihavõttepühadest peale hakati kiikuma; L *esimeizell enipäiveä tullass munõi kopittamaa* esimesel lihavõttepühäl tullakse mune koguma; P *sitã viisii vietettii enipäivää päiväv* sedaviisi veedeti lihavõttepühade päevad.

enjähätä vt. *end'ähtää*.

enka: sg. 1. p. *enka* I, sg. 2. p. *etka* I, sg. 3. p. *epka* I ega (mina, sina, tema) и не (негационный союз, выступающий между однородными членами и имеющий парадигму с формами трёх лиц ед. числа от вспомогательного отрицательного глагола в настоящем времени); *siã ed jaksag i tsävväg etka mittäv* sa ei suuda käiagi ega midagi; *suuri katto štobõ lumi ep puuttuissig epka tuuli puuttuissigõ* suur katus, et lumi ei pääseks ega tuul ei pääseks (sisse). – Vt. ka *eiko, eikä*.

enkelli J *enkeli* J-Must., g. -ii J ingel ангел. – Vt. ka *angeli*.

enka/o: sg. 1. p. -o K Li Ra J *enka* R-Lön., sg. 2. p. *etko* M-Set. J I, sg. 3. p. *epko* Kett. K L P Lu Li J I Ku *ep-ko* J-Tsv. *ebko* J-Must., pl. 1. p. *emmäko* J *emko* J, pl. 2. p. *ettäko* M J -ako J-Must., pl. 3. p. *evätko* K-Ahl. (vastavat imperatiivivormi vt. sõnaartiklist *eläko* форму повелительного наклонения см. в статье *eläko*) I. ega (mina, sina, tema, meie, teie, nemad) и не (негационный союз, выступающий между однородными членами и имеющий парадигму с формами трёх лиц ед. и мн. числа от вспомогательного отрицательного глагола в настоящем времени); Ra *miä väsüzin, enepää en vöi avittaa enko pajattaa* ma väsisin, enam ei vöi aidata ega rääkida; J *et siã õõ med'd'ee maama, etko med'd'ee laukojainõ* rl. sa ei ole meie ema ega meie pesijake; Lu *tormi vei võrkob; mentii katsomaa: ebõõ kallaa epko võrkko*i torm viis võrgud; mindi vaatama: pole kala ega võrke; J *emmä tulnõ süümiss vartõ*, *emmäko jooznõ juumiss vartõ* rl. me ei tulnud sõbmise pärast ega jooksnud joomise pärast; M *emmä möö, ettäko töö* ei meie ega teie; 2. kas (mina, sina, tema, meie, teie, nemad) ei не (я, ты, он ~ она ~ оно, мы, вы, они) ли (вопросительно-отрицательная частица с вышеупомянутой парадигмой); I *etko siã tääp pajattaas skaaskoi* kas sa ei tea jutustada muinasjutte?; M *epko saa teill suojõtõlla* kas teil ei saa(ks) end soojendada?; J *katsõõb, ebko näü kuza oonõht(a)* (Must. 144) vaatab, kas ei paista kusagil (mingit) hoonet; K *evätko söõ* (Ahl. 5) kas nad ei söõ? – Vt. ka *eiko, eikä, enku*.

enkose ~ enks Li J-Tsv. *eks* J-Tsv. kas ma ei, eks разве я не, ведь; J *enks miä sillõ jutõllu, jot nõizõb vihma satama* kas ma ei öelnud sulle, et hakkab vihma sadama!

enku: sg. 1. p. -u Lu *enku* Lu Li, sg. 2. p. *etku* M-Set. Lu, sg. 3. p. *epku* Lu Li, pl. 1. p. *emmäku*, pl. 2. p. *ettäku* M-Set., pl. 3. p. *evätku* (vastavat imperatiivivormi vt. sõnaartiklist *eläku* форму повелительного наклонения см. в статье *eläku*) = *enka*; 1. Lu *miä oma eloo veetin turhaa, en saanu enele enku muilõ mittäv üvväv* ma veetsin oma elu asjatult, ei saanud endale ega teistele (muudele) midagi head; Lu *sie mittäv ed arvaa, etku tää* sa ei saa midagi aru ega tea; Lu *vaata, jott rossi ep purkajaisiiz, epku menneiš tsikkaraa* vaata, et tross ei hargneks lahti ega läheks keerdu; 2. M *tsüzüb karjuššailta ettäku nähnü mokomaa mokomaa naizikko*a (Set. 19) küsib karjustelt: kas te ei näinud niisugust (ja) niisugust naist?

enküü vt. *entsäü*.

ennaik/aa Lu Li J -a J-Tsv. enneaegselt, enneaegu преждевременно; J *lehmä poikiz ennaikaa* lehm poegis enneaegselt; Lu *pal'lo tääd ennaikaa, siis kasvop suur parta* (kui) enneaegu palju tead, siis kasvab suur habe; J *ku ennaika havattaad üle, siis päivelle nukutõv* kui ärkad enneaegu üles, siis tikub päeval uni peale. – Vt. ka *eelläaika, eezaikaa, eezaikoo*.

enne! Kett. K R L P M (U S-Len.) *enhe* P Энне Pal.₁ *Энне* K-reg.₂ Ii-reg.₁ Энне Tum., g. -ee K P ema мать; P *enne õli enne, a nüid on mama* enne oli (= õeldi) e., aga nüüd on m.; P *pojokkõin räägub: miä ennee kaipa*an poisike karjub: ma kaeban emale!; L *kuoli enne, jätti minuu* rl. suri ema, jätsi mu maha; R *emmeni elle sünnüttäjäni* (Lön. 186) rl. mu ema, mu hell sünnitaja. – Vt. ka *emä!*

enne! K-Ahl. K-Al. R P Kõ-Len. V Lu Li Ra J Ku -ee M Po Lu Li Ra J *enn* K-Ahl. Lu Li Ra J -en [< sm] R-Reg. Эннень ~ Вннень [< sm] Pal.₂ 1. enne, ennemalt, vanasti раньше, прежде, в старину; Lu *enne tämät rammitti, dohторit praavitõitti* enne ta lonkas, arstid ravisid (terveks); K *enne õli gooraa pal'lo, enne pal'lo idgõttii* (Al. 58) ennemalt oli palju muret, ennemalt palju nuteti; Lu *ennee laulottii vaissi* ennemalt lauldi vадja keeli; Po *ennee algõttii kottua tehä, rahhaa pantii jumalnurkkaa* vanasti, (kui) hakati maja ehitama, pandi raha ikooninurka; Li *õikõi enne õpõziijekaa poikõzõt kõig menti siš tšerikkoo, õpõzõ sellaz õige* vanasti läksid poisikesed siis (= floorusepäeval) kõik hobustega kirikusse, hobus(t)e seljas; Ra *enn aikka eväd mentii linna* vanasti (endisel

ajal) ei mindud linna (elama); *J eli enne muina staruh ja starikk* elasid ennemuiste eit ja taat; **2.** prep. enne перед, до; *M ennee juhanusõd päivää* enne jaanipäeva; *Lu enne vihmaa koira pekerteev* enne vihma koer püherdab (maas); *J enne minu mälehtüss med'd'e rahvõz veel tsäi rüüdiiz* enne minu mäletamist käis meie rahvas veel rüüdes (= linastes pikk-kuubedes); *Lu võtab nii heittüüb, teep tšehzikoo enn aikka* võtab, ehmub nii, (et) sünnitab (enneaegse) lapse; *J enn aikõin surm* enneaegne surm; **3.** ennem, pigem, parem скорее, лучше; *J ennee ühesää tsüütüü ku üqs naonapukka* pigem üheksa küdi kui üks naonääpsuke; ■ *K enn eglee* (Ahl. 23) üleile. – Vt. ka *epo-*. – Vt. ka *eellä, eestää², eezä, entee*.

enneetüttö R-Reg. = *ennetüttö*.

enneglee M Lu (K-Ahl.) *enne-eglee* J-Must. -e R-Lõn. üleile, tunaeile позавчера; *Lu enneglee õli pädrä* üleile oli peetripäev. – Vt. ka *eezeglettä, eglespää*.

ennegleä M Lu Li *enne-egleä* Lu Li -ää J-Must. *enneglaa* Kett. I = *enneglee*.

enñehtellä vt. *end'ähtellä*.

ennekiko R-Eur. R-Lõn., g. -oo = *emüð*; *ennekko imettäjani vana naine vaaliani* (Eur. 39) rl. emake, mu imetaja, vana naine, mu mähkija (vaalija).

enneku K-AL. -u Ra enne kui прежде чем; *Ra ennee vattsõ reppiimää enneku üvä rookõ jäämää* vs. enne rebenegu vats, (enne) kui hea roog (järele) jääb.

ennemmäz Li -äz ~ -äss Lu -mez J **1.** enne, varem раньше; *Lu tuli tuõb ennemäs ku jürü tuli* (= välk) tuleb enne kui müristamine; *Lu mehet tsävvää ennemäs pessimäz i tsülpeemäz, perrää mennää naizõd i lahzõd* mehed käivad enne pesemas ja vihtlemas, pärast lähivad naised ja lapsed; *Lu no vil'ja piti ennemäss riigaz kuivattaa, kõns tämä õli veel õlgõs tsüini noh, vili tuli enne rehes kuivatada, kui ta oli veel kõrre (õle) küljes kinni*; **2.** enne, ennemalt, vanasti, ammu ranee, в старину, давно; *Lu ennemäz lahzill õli kolpukka* ennemalt oli lastel sirmita müts; *Li kase tapahtu jo ennemmäz* see juhtus juba ammu.

ennemuin/aa M Lu Li -a Lu *enn-muina* J-Tsv. ennemalt, vanasti, muiste прежде, в старину, в былое время; *Lu ennemuinaa õli tehtü suurõd lõdku* ennemalt oli(d) tehtud suured kiiged; *J pajatõkk, d'eda, kui tüü enn-muina elite räägi* ometi, vanaisa, kuidas te vanasti elasite. – Vt. ka *eellämuinaa, eellävanaa, eezmuinaa, entis-aikaa*.

ennemuiss/sa: -s Li = *ennemuinaa*; *ennemuiss*

patukõissõ tehti *päänalus poduskõid* ennemuiste tehti hundinuiadest peapatju (peaaluse patju).

enneln (P), g. -zee [?] = *emüð*; *vaata minuu peälie enneseni* rl. vaata minu peale, mu emake.

ennepe Lu Ra **1.** enne, varem раньше, ранее; *Ra nävä kui tsülvetää siz mõnikas kazvap kõrkaapi i ennepe i valmisub* kui need (= kanep) külvatakse, siis mõni (taim) kasvab kõrgem ja ka valmib varem; **2.** postp. enne раньше; *Lu luizõ kõikkaa ennepe johsi kujalle* Luise jooksis kõige enne tänavale.

enneplii Lu Li J -i Li Ra *ennep* J-Tsv. **1.** enne, varem раньше; *Li vesi ennepii tilkku vesi tilkus* (juba) enne; **2.** prep. enne раньше, до; *J tämä tuli ennep sinnua* ta tuli enne sind; **3.** enne, ennemalt, vanasti прежде, в старину; *Lu ennepii õli võrkoilla toho-pullo* ennemalt oli(d) võrkudel tohtpullu(d). – Vt. ka *eezepii, eezepää*.

ennepää [?]: *enneppä* R-Reg. varem [?] раньше [?].

enñeskõlla (J-Tsv.), pr. -lõn: -õn J, imperf. -lin frekv. hingata; hingeldada дышать; задыхаться; *taita dääd om menemiziill, ku nii ranõkõssi enñeskõõv* onu on vist suremas, kui nii raskesti hingab. – Vt. ka *end'estellä, end'ähtellä, end'ätä, entsiä*.

enñelzä: -z J-Tsv.: *poolõz enñez õlõma* pooles hinges (= pooleldi elus) olema. – Vt. ka *hejkiizä*.

ennetši Li ennegi, ennemaltki и прежде; *torbõ õli meil ennetši torp* (= hobuse peakott) oli meil ennemaltki.

ennetteglea Li = *enneglee*.

ennetteglee Li J -ie P = *enneglee*.

enñetõi vt. *end'etõi*.

ennetüttö K-Sj. ematütar (дословно:) dochь матери; *emõi naine ennetüttö, isä mies isüe poika* (Sj. 674) rl.

enne-van/aa: -naa Li = *ennevanassi*; *enne-van-naa meijjee nõmat tsäütii mõizaa tüüsee* vanasti käisid meie omad mõisa(s) tööol.

ennevanassis: -s P Lu J ennemalt, vanasti прежде, в старину; *P ennevanass õlivat kõvad inehmiized* vanasti olid tugevad inimesed; *J ennevanašš tsäütii mõisaa* vanasti käidi mõisas (teol); *Lu jürtsipäivänn naizõd gul'atõttii; ennevanass ep tsäütü mehed, nüt õllaa i mehed* jüripäeval naised pidutsesid; vanasti mehed ei käinud (sellel peol), nüüd on mehedki. – Vt. ka *eellämuinaa, eellävanaa, eezmuinaa, entis-aikaa*.

ennevanastaa Li = *ennevanassi*.

ennli Len. P, g. -ee = *emüð*; *enni on nii kalliz* emake on nii kallis.

ennata Kr saba хвост; *enrika tächtiñ* sabaga täht (komeet).

ennus/saa P Kõ, pr. *-an* P, imperf. *-in* ennustada предсказывать, -ать, предвещать; P *se ennusab etti med'd'e talo põlõb vällää* see ennustab, et meie talu põleb maha. – Vt. ka *einussaa*.

ennust/aa L, pr. *-an*, imperf. *-in* L = *ennussaa*; *tämä ennusti, etti liep suur sõta* ta ennustas, et tuleb suur sõda; *õli mokoma ennustaja* oli niisugune ennustaja.

ennust/õlla: *-ella* L, pr. *-õlõn*, imperf. *-õlin* frekv. ← *ennustaa*; *tämä ennusteli kõikk maai-lmaa elua* ta ennustas kogu maailma elu.

ennus/õlla P, pr. *-sõlõn* ~ *-sõõn* ~ *-syõn* P, imperf. *-sõlin* frekv. ← *ennussaa*; P *nõita ennussyõb* nõid ennustab; P *lenteäb lintu akku-naasyõ, se ennussyõp surmaa* lendab lind vastu akent, see ennustab surma.

ennähtellä vt. *end'ähtellä*.

ennähtäss vt. *end'ähtäässä*.

ennähtää, ennähtää, ennähtää vt. *end'äh-tää*.

ennähtäässä vt. *end'ähtäässä*.

ennähtülz: *-s* J-Tsv., g. *-hsee:* *-ze* J hingamine; hingeõhk; hingus дыхание. – Vt. ka *entsämüz*.

eno M J-Tsv. *õno* (R-Eur.), g. *enoo* J *ennoo* M onu, lell дядя; M *mill on kaks ennoa, ühs on emmä poolõssa, a tõin on izzää poolõssa* mul on kaks onu, üks on ema poolt, aga teine on isa poolt; M *eno, izzää velli vei minnuu petterii* lell, isa vend, viis mu Peterburi; R *õnot osmalaisellani. dädädät tähtimarjallani* (Eur. 38) rl. onud mu kallikesel, lelled mu ilmaletoodul. – Vt. ka *ono, onu, onõ*.

ensiikkil: *-i* [*< is?*] Ku = *eestäib*; *kuras külze eb old loot'sia ensiikki* vasakus küljes polnud üldse kuuli.

enstä [*< is?*] Ku *-ä* Kõ-Len. Ja-Len. = *eestää*¹; **1.** Ku *oikia jalka tarviz enstää keñgettää, too eväb mee assiad laatuu* parem jalg tuleb kõigepealt kängitseda, muidu asjad ei laabu; Ja *enstä emme täätännü mitää, sis nõizimma arvaamaa* (Len. 236) algul ei teadnud me midagi, siis hakkasime aru saama; **2.** Kõ *enstä hovis išäim-mä* (Len. 221) vanasti käisime mõisas (tööl).

enžätä vt. *endžätä*.

entee I ennemalt прежде. – Vt. ka *eellä, eestää*¹, *eezä, enne*².

entilne M Kõ Lu Li Ra J I (Kett. L Ja-Len.) *-nee* K-Ahl. *-n* P M Kõ Lu Ra *-in* J-Tsv. *ent'sine* Ku, g. *-zee* M Lu J *-ze* ~ *-izee* ~ *-ize* J endine, endisaegne, muistne прежний, быллой, давний, старинный; Ra *a entin susi nõis emälampaasi* (lastemängus:) aga endine „hunt” hakkas

„emalambaks”; Kõ *mikäleb entin võropaikka on siäl* mingi endine ohvripaik on seal; M *kan-nii entin vätsi piettii pühhää* nõnda pidas endisaegne rahvas paastu; Lu *se õli võtõttu mokoma entin mooda* oli võetud niisugune endisaegne komme; I *entiiz laadgad õlivad puulaadgad* endisaegsed kausid olid puukausid; Lu *pänni, se on entine sõna, ihan, ihan entine sõna* p., see on endisaegne sõna, täiesti, täiesti endisaegne sõna; Lu *entine vad'd'alain* endisaegne vadjalane; ■ Lu *ku bõõ tarkka meez, sitä jutõllaa epo entine* kui pole tark mees, (siis) öeldakse tema kohta: vanaaegne (= arenematu, vananenud mõtteviisiga). – Vt. ka *epo*.

entisaikaa M *entizaikaa* Lu = *ennevanassi*; M *entisaikaa kõrjattii mahhaa rahhaa* vanasti peideti maa sisse raha; Lu *entizaikaa tsülüz ved' eb õllu klubija, eb õllu mittää* vanasti külas ju ei olnud klubisid, ei olnud midagi.

entsee Lu: *entsee viisii* endist viisi.

entsee J-Tsv.: *entsee tulõma* ellu ärkama, toibuma.

entsi Kett. Len. K P Ke-Set. M Kõ Po Lu Li Ra J I (L Ja-Len. Ko) *entsi* P *heñki* Kett. K L P M V I (Kõ-Len.) *-i* Ku *henki* P *enki* Kr *Ендзи* Pal., *Ендзи* li-reg., *Енчжъ* Pal., *K-reg.*, *Генгу* Pal., g. *end'ee* Set. vdjL P Ke M Lu Ra *end/ jee* vdjL *end'ee* M Lu Li *enhee* Kett. *enhee* Lu Ra J *engee* Ra *-zee* K vdjI I *-zie* P *hejgee* M Ku **1.** hingamine, hing, hingus; hingeõhk; õhk; tuuleil, puhang дыхание; дух, дуновение; воздух; M *mitäleev tätä kõvvi ahisav, ep saa entsiä, paav heñkiä tsiin* miski ahistab teda väga, ei saa hingata, paneb hinge kinni; J *entsi jääb rintoisõõ* hing jääb rindu (kinni); P *mie kuulõlin näd'd'ie pajattamissa, õlin ilma entsiä* ma kuulasin nende rääkimist, hoidsin hinge kinni; J *entsiä tõmpama* hinge tõmbama; J *entsi tuõp suuss* hingeõhk tuleb suust; P *kala end'üb, võtab entsiä enelliez* kala hingab, võtab endale õhku; J *nii on tüüni, tuulõõ entsiä eb õõ* on nii vaikne, ei ole tuuleõhku(gi); M *entsi kurkku* hingekurk; M *entsi nõka* õllevaadi õhuaugu prunt, naga; **2.** hing, elu(vaim) душа, дух; M *inehmizee heñki* inimese hing; I *silla on entsi vai eb õõg entsiä* kas sul on hing või sul ei ole hinge?; J *tämä juttõõb: minu enneelee nii piäptši* tema ütleb: minu hingele nii ongi vaja; J *enness oolt kantõma* hinge eest hoolitsema; J *enñett* hingeta (= tundetu, kalk); Ku *bezmee eb oo papii heñki, eb ota voittoa* margarpuu ei ole papi hing, ei võta vaheltkasu; Po *ku inehmiin kuolõb, siz entsi lentääp taivaasõõ* kui inime-ne sureb, siis hing lendab taevasse; Lu *rajkka on ellää, a ents on süümez* raske on elada, aga

hing on sees; Lu *karu võtab end'ee poiz* karu võtab hinge välja (= tapab); K *hejki läheb vällää* hing läheb välja; K *eittep hejkiä* on hinge heitmas; J *tämä öli enñettä, siz elpü* ta oli hingetu, siis toibus; J *enñee tšiskojo* mõrtsukas; J *entši va lud'd'ijõ väliz liikuv* hing on vaevalt sees (hing ainult liigub luude vahel); J *entši rippu niitii nõjall* hing rippus niidi otsas ~ surm oli silmade ees; **3.** hing (inimene, olend) душа (человек, живое существо); Lu *vennee arttöli öli nel'tä i viis entšiä* paatkonnas oli neli ja (= või) viis inimest; Ra *ölimma siell kahõõ enñee* olime seal kahekesi; J *linnassii panna kahtšümme naglaa enñess* linnaseid pannakse kakskümmend naela inimese kohta; M *mito entšiä, nii mõnta end'ee maata, nii mõnõõ end'ee maa* mitu hinge, nii mitu hingemaad, nii mitme hinge maa; J *enñe mahsu* hingemaks; Kett. *lehmiä on kõm entšiä* lehmä on kolm tüki; **4.** (kuri; püha) vaim (zлой; святой) дух; L *tätä vaivattii paha hejki* teda vaevas kuri vaim; L *altiaz on paska hejki* haldjas on paha vaim; J *pühä entši* (Must. 153) püha vaim.

entsü/ssä Lu Li -sse Lu, pr. -n Li, imperf. -zin Li = entšiä; Lu *saunaz on nii kuuma, ep saa entšiüssä* saunas on nii kuum, ei saa hingata; Li *miä rajkassi entšiizin* ma hingasin raskelt.

entsimü/z Lu, g. -hsee = entšämüz.

entsinaka M Li **1.** õllevaadi (õhuauku sulgev) naga zатычка, диал. бочечный гвоздь; M *a ku paat señnee entsinağгаа tšiin, siiz võib radgata botškaa* aga kui paned selle õhuaugu naga ette (kinni), siis võib (õlu) vaadi lõhki ajada; **2.** Li õllevaadi õhuauk отдушина, отверстие в пивной бочке.

entsi-paikka **1** = entši; *kase on milla entši-paikka* see on mul süda.

entsü/ä M Li J-Tsv. *hejkiä* M, pr. *enñin* J, imperf. -zin J hingata дышать; M *mitäleev tätä kõvvi ahisav, ep saa entšiä, paav hejkiä tšiin* miski ahistab teda väga, ei saa hingata, paneb hinge kinni; J *nii uinooz, daaze entšimiss ep kuulu* uinus nii, et isegi hingamist ei kuulu; Li *end'i kõvõpi* hinga kõvemini!; J *enñiv, veel on eloz* hingab, on veel elus; J *raskassi entšimä* raskelt hingama. – Vt. ka *end'estellä, end'estää, end'ähtää, end'ittää, end'ätä, enñeskõlla*.

entšämü/z Li Ra, g. -hsee hingamine, hingetõmme дыхание, в(3)дох; Ra *viimine entšämüz on milla mul on viimine hingetõmme*; ■ Ra *maa entšämüz on ennee troittsaa* taevamineispüha on enne nelipühi. – Vt. ka *enñähtüz, entšimüz*.

entšää (P), pr. *end'än* P, imperf. -in **1.** hingata дышать; **2.** hinge tõmmata, puhata *pepe/-*

водить, -вести дух, передохнуть. – Vt. ka *entšiä, hejkiätä*.

entšäüspäivä vt. maa-.

entšäüz M Lu (*χ*)*enčkäü/z* (P), g. *entšäühsee*: -hsee (P) hingamine; ohkamine дыхание; вздыхание, вздох; P *vietit kazyõ üö tšipõil tšünelihillä ja raskail* (*χ*)*enčkäühsiillä* sa veetsid selle ööl kibedate pisarate ja raskete ohetega; ■ Lu *maa entšäüz on pooltõiss nätelie eezä troittsaa* taevamineispüha on poolteist nädalat enne nelipühi; M *maa entšäüs päivä* taevamineispüha. – Vt. ka *maa-*.

entšü M, g. *end'üü* süda сердце; *entšü on rinnaa tüvenn kurõaz bokkaz* süda on rinna juures vasakul küljel. – Vt. ka *entši-paikka*.

entšü/ä Ra J (P), pr. *end'ün* P *enñün* Ra J, imperf. -zin = entšiä; P *kala end'üb, šokkaluud liikkuvad* kala hingab, lõpused liiguvad; J *tämä ep saa entšüä* ta ei saa hingata.

entšü/üssä: -ssä Lu, pr. -ün: -n Lu, imperf. -üzin: -zin Lu = entšiä; *üle võib ölla veen alla viistõiššümmed minuttia, siis piäv nõissa vee pääle entšümää* hüljes võib olla vee all viisteist minutit, siis peab tõusma vee peale hingama.

entä, entäüz vt. ize.

enõllõ: sg. 1. p. -õ J-Tsv., sg. 2. p. *edõõ ~ dõõ* J-Tsv., sg. 3. p. *ebõ-lõ* R L P *ebõlõ* Li *ebõ-õ* M Lu Li J *ebõõ* M Lu J *ebõ* Pi-Len. Lu-Len. J-Tsv. -õk ~ ebiik Kl-Set. *ebõ-le ~ ebo-o* Ku *bõll/õ* Kett. K U L P M J-Tsv. *bõle* J-Must. -õg I *bõõ* Kett. K U L P M Lu Li J *bõ* J-Tsv. *boo* Ku *Эбьгъ* li-reg.₁ *Эбьгъ ~ Эюг* Pal.₂ *Эю ~ Эүло* Tum. *Бэла* K-reg.₂ *Бэла* Pal.₂, imperf. sg. 3. p. *ebõ-llu* M Lu Li J-Tsv. -ud Lu Ra *bõll/ü* K R L M *Kõ* Lu Li J -ug ~ -ugõ I -ud P, kond. sg. 2. p. *edõllõiz* J-Tsv., sg. 3. p. *bõlõiz* L M *bõllõisi* M (mina, sina, tema) ei ole, pole, imperf. (tema) ei olnud, polnud; kond. (sina, tema) ei oleks, poleks (я, ты, он, она) не, нет, не было, не было бы; J *kannimokoma boltuška* inimiss veel *enõõ kuullu* niisugust lobisejat inimest ei ole ma veelt kuulnud; J *ved edõõ pikkarain, jot kaattoisitt häülüv* sa pole ju (enam) väike, et püksata (ringi) käid; J *siltäin jot siä dõõ kõnsait i nähñü* niisugune, et sa pole (sellist) kunagi näinudki; Li *nüid enepää ebõlõ tširkkõja* nüüd enam ei ole kilke; Lu *tämä nätsēmiss näev, ebõ-õ tikkünä sõkkõa* ta pisut (siiski) näeb, ei ole päris pime; L *ku bõlõ leivälie rissie tehtü, lemmüz võtab* kui pole leivale risti (peale) tehtud, (siis) kratt võtab (endale); M *ku on taaria sis pannas taaria, ku bõõ, siz vettä* kui on taari, siis pannakse taari, kui pole, siis (pannakse) vett; Lu *naizõd õlivad, mehii ebõ-llu* naised olid, mehi ei olnud; M *eellä doxtoria bõllu* vanasti (küläs) arsti

polnud; I *pluugõd böllug, adrad õlivad, moko-mad puizõd adrad* raudatru ei olnud, harkadrad olid, niisugused puust adrad; J *eb mee päivä, jot edõllõiz umalõz* ei lähe päeva(gi mööda), et sa poleks purjus; L *laulõizin ja lyõkuttõlõizin, ku bölõis paha mieli* rl. laulaksin ja lõõritaksin, kui poleks paha meel. – Vt. ka *en, õlla*.

enäpi¹ Al. Kett. Len. K M Lu J-Must. I -*b* Len. K U L P M Kõ Lu J-Must. I -*pii* L Lu *ene-pii* Li J -*piç* I 1. rohkem, enam больше; L *no ka vaatamma, tšell juttyõv on enäp voimaa* noh, vaatame, ütleb, kellel on rohkem jõudu; I *mie tää enäpis siinnua* mina tean rohkem kui sina; M *piituuatta õli enäp ku lad'd'uutta* pik-kust oli rohkem kui laust; I *lemmus säätiije i enäp ei tullug* kratt vihastas ja enam ei tulnud; 2. enamasti, suuremalt jaolt большей частью, в большинстве случаев; M *enäp tām laulop siällä, mettsäz* enamasti laulab ta seal, met-sas; M *õltii mokomad rahvaad, etti täättii tehä pal'l'o pahhaa. kase kõik tehtii pulmaa aigalla enäv* olid niisugused inimesed, et oskasid teha palju paha. Seda kõike tehti enamasti pulma-(de) ajal.

enäpi² (K-Al.), g. -*ää* adj. enam, rohkem боль-ший; *süamidüile sõpõilõ, enäpiüle ehteilee* (Al. 49) peenlinastele rõivastele, enamatele ehe-tele.

enäpäältää ~ -*tä* ~ -*t* M enamasti большей частью, в большинстве случаев; *meil ved' on musat saunad enäpäältä* meil on ju enamasti suitsusaunad; *enäpäält õltii tšii nõvõvõd, kaüto alla* enamasti olid kinnised siseõued, katuse all. – Vt. ka *enäpi*¹, *enäpää*.

enäpässi M enamaks, kauemaks больше, дол-ше; *ühee nätelii päiväv, enäpässi elä jää* ühe nädala päevad, kauemaks ära jää.

enäpäää K U P M S Ku -*ää* L -*ä* Ra-Len. *ene-pää* K Lu Li Ra J Ku -*ä* Ra 1. enam больше; U *miä em või enäpää elää sinuukaa* ma ei või enam sinuga elada; Li *tšagolõd meni õz-ra-õkkainõ kurkkuu, eb nõiznu enepää kukku-maa* käl lõks odraokas kurku, ei hakanud enam kukkuma; Li *miä elläis teil enepää en too* ma ei tule eladeski enam teile; 2. enamasti большей частью, в большинстве случаев; S *enäpää narvaa tšäütiil opõziil õssamaz* enamasti käidi Narvas hobustega ostmas; M *enäpää kutsuttii sukulaizõti talkoo* enamasti kutsuti sugulased talgule. – Vt. ka *enäpi*¹, *enäpäältää*.

enäpääz: *enäpees* K-Ahl. rohkem, enam больше.

enää: *ennää* Lu Li Ra J -*ä* ~ *enä* Lu enam (eitavas lauses) больше (в отрицательном предложении); Lu *elä ennää laula* ära enam

laula; Lu *inemin väsä, tüü ennää eb mee nii eteez* inimene väsis, töö ei lähe enam nii (hästi) edasi; Lu *ennää tüütõkkõin kõnsaa mettsää eb mennü marjaa epku gribbaasõd* tüdrukuke ei läinud enam kunagi metsa marjule ega seenele.

epi vt. *eni*¹.

epka vt. *enka*.

epko, ep-ko vt. *enka*.

epku vt. *enku*.

epo M Lu: Lu *ku böd tarkka meez, sitä jutõllaa* *epo entine* kui pole tark mees, (siis) öeldakse tema kohta: vanaaegne (= arenematu, vananenud mõtlemisega); M *epo entine hakka* vanaaegne eit.

epoeellä ~ *epo-eellä* ~ *epo-eelä* M ennevanasti в старину; *epo-eellä ebõllu õsõttu sarafana, a õli kotonn kuottu* vanasti ei olnud ostetud sarafan(e), vaid oli kodus kootud.

epoenne Li = *epoeellä*; *a epoenne jo aikka, niku böllud neitä veel pluugõi, siz adraka i tšünnetti, maiv* aga ennevanasti, juba ammu, kui (nagu) polnud veel neid raudatru, siis puuadraga ka künti, maid.

epo-entine (M) endisaegne, vanaaegne древ-ний, старинный; *epo-entized akad piettii kokoõnikkoi pääz* endisaegsed eided kandsid tanusid peas.

eps R-Lõn. ega, egas ni, и не; *eps ole emüt eit-tämine* (Lõn. 687).

epsuuri P väike небольшой; *tšüläd õlivad epsuurõd* külad olid väikesed.

epšenni Lu J -*nii* J, g. -*ee* = *epše-nniiv*; Lu *epšenni taho tänne tulla* keegi ei taha siia tulla.

epše-nniiv P, g. *epše-neiv* P ei keegi, mitte keegi никто; P *epše-nniit pajattannu vaissi* keegi ei rääkinud vadja keelt.

eptuttava L tundmatu незнакомый; *minuu tivie tuli eptuttava iniehmine* minu juurde tuli tundmatu inimene.

epšõsi (M Lu) vale неправда; M *täm eptõtta pajatab* ta räägib valet.

epšõtuuz (M) = *epšõsi*; *täm pajatab eptõtuutta* ta räägib valet.

epä-sur/ma: -*m* [< is] J-Tsv. varjusurm, letar-gia мнимая смерть, летаргия.

epäs/üz J-Tsv., g. -*ühsee*: -*üsee* ~ -*süze* [sic!] J kangestus, jahmatus оцепенение, остолбене-ние; *nii heittüzin, jot epäsüz võtti ehmusin* nii, et kangestusin.

epäuskoja Lu = *epäuskomitoito*.

epäuskomitoilo: -*n* Lu umbusklik недоверчи-вый; *epäuskomitoon inemin umbusklik* inime-ne.

epäuskomöin P *epä-uskomöin* Li 1. umbusklik недоверчивый; Li *epä-uskomöin inemin eb uzgo mittää* umbusklik inimene ei usu midagi; 2. P ebausklik суеверный.

epä-üvä J halb нехороший; *jänez meeb üli tee, siz on epä-üvä önni* jänes läheb üle tee, siis on ebaönn.

eragoittaa M Kõ (K-Al.) -ta M *erägoittaa* P *eräkoittaa* Kõ, pr. -an ~ *eräkoitan* Kõ, imperf. -in: *erägoitin* P = *erottaa*; M *piäp kase lehmä eragoittaa karjassa vällää* see lehm tuleb karjast eraldada; M *näväv kõvvii söitöltii, miä menin välliisee, proopazin näitä eragoittaa* nad riidlesid kõvasti, mina läksin vahele, püüdsin neid lahutada.

eragoita (K-Al.), pr. -on, imperf. -zin = *eroa*; *kui nõõn lahkoamaa, laukojaani, eragoomaa, ehittäjäni* (Al. 43) rl. kuidas hakkas lahkuma, mu pesija, eralduma, mu ehtija.

eraussa: *erraulssa* [< is?] Lu Li, pr. *eraun*: -n Lu Li, imperf. *erauzin*: -zin Lu Li = *eroa*; Lu *öltii ivät tuttõvõb, a siis tuli riito vällii ja erraustii, mentii erii* oldi head tuttavad, aga siis tuli riid vahele ja mindi lahku; Lu *päänahka öli erraunnu ivusiika poiz* (raudteeõnnetusel:) peanahk oli ära tulnud koos juustega.

ereksee J-Must. = *erillää*.

erga vt. *ärtää*.

ergaz M, g. *erkaa*: *erkkaa* M ergas, erk чуткий; *tämmää piäv ölla erkkaanna niku lintu puu õhzalla* ta peab olema ergas nagu lind puu oksal; *täm on ergaz unõlõ* ta on erksa unega.

eri K-Sj. R-Reg. P M Lu Li Ra J-Tsv. adj., indekl. eri, eraldi; eri(sugune) отдельный; разный, различный; M *tširjotav jõka sõna eri leholõõ* kirjutad iga sõna eri lehele; P *nõisass vaalimaa leipää lavvaa peäl, ontši eri lauta* hakatakse leiba laua peal vaalima, (selleks) ongi eraldi laud; Ra *jõka päivä öli kõik eri sapana, i üüsapan öli veel eri* iga päev oli puha eri tanu, ja öötanu oli veel eraldi; J *eri tüüss saad eri palka* (iga) eri töö eest saad eraldi palga; J *miä elän fa'eriz eri süütsill* ma olen (elan) korteris eraldi (= oma) söögil; ■ Lu *eri tuuli* lahktuul (maa ja mere poolt tuul korraga); Lu *tänävä eri oma in rastroistv* täna on eriline meeleolu lan-gus.

erii K L P Kõ Lu Li J I *errii* M eri M Kõ S Lu Li Ra J eraldi, lahus, lahku отдельно, врозь; M *peremeez isub errii tõizissa* peremees istub teistest eraldi; Lu *meez jätti naizõõ, meni naizõssa erii* mees jättis naise maha, läks naisest lahku; K *jagõttii minuu erii* minu osa (talust) eraldati; J *vel'lesed mentii eri* vennaksed (vennad) läksid (suurperest) lahku; Li *rooppa*

on siiriä, jõkka suurim on erii puder on kohev, iga tangutera on eraldi; ■ M *täl on jõka sõpa eri enessä, ev isu nii kui piäv ölla* tal on iga riie ebasobiv, ei istu nii, nagu peab olema; Lu *miä ku senee tein eri süäv* kui vastumeelselt ma seda tegin!; Li *karu liha niku meni eri süätä, en tahtonnu karuliha oli nagu vastumeelt, (ma) ei tahtnud.* – Vt. ka *erillää*.

erikalmõd M erikalmistu, kalmistust eraldi asuv matmispaik заградный погост, место погребения за оградой кладбища; *kumpa kurissu, sinne i avvattii erikalmoilõõ* kes poos enese, maetigi sinna erikalmistule.

erikooritsa ~ **-õ** M lahtise koorega leib хлеб с отставшей коркой; *leipä on erikooritsa, koorõõ viskaab vällää, semperäss etti bõõ üvvii* *apannu taitšina* leib on lahtise koorukesega, lõõb koorukese lahti, sellepärast et tainas pole hästi hapnenud.

erilläin Li, g. -zee erisugune, erinev разный, различный; *ko lõõz [= õlõiz] rohkaapi vättšiä ni siz õlõizi pal'õ erilläisiä juttujõ* kui oleks rohkem rahvast (= keelejuhte, jutustajaid), siis oleks palju erisuguseid jutte.

erillää J-Tsv. eraldi, lahus отдельно; *kõik kotid on rääõz, kaks va on erillää* kõik kotid on reas, kaks ainult on eraldi. – Vt. ka *ereksee, erizee, eritsellä, erittii, erittää*³.

erinessä: -ess J-Tsv., pr. -en J, imperf. -in J = *eroa*; *kattsoga, ku lontti erineb jääss* vaadake, kuidas jäätükk eraldub jääst.

erisuku (R-Reg.): *sulka niin erisukua* (Reg. 23) rl.

erizee Lu = *erillää*; *paglatšentsä on ühezä tük-küzä tehtü, a uupukkail päälüzed on erizee õmmõltu* pastel on ühes tükis tehtud, aga sussi-kingadel on pealsed eraldi õmmeldud.

eritap/anõ: -õnõ Lu eri(neva) iseloomuga разного характера, разный, различный; *jõkahiin inemin on eritapõnõ* iga inimene on eri iseloomuga.

eritsellä J-Tsv. = *erillää*.

erittii J-Tsv. = *erillää*.

erittää¹: -tä J-Tsv., pr. -än: -en J, imperf. -in J = *erottaa*; *erit vazikõd lampaiss väll'ä* eralda vasikad lammastest; *miss lehm on eritettü töi-siiss* miks lehm on teistest eraldatud?

erittää² M, pr. -än M, imperf. -in M hirmutada пугать; *miä eritin koiraa kepiikaa* ma hirmutasin koera kepiga; *ep piä erittää koiraa, koira võip purra* ei tohi koera hirmutada, koer võib hammustada; *koira eritäv lampaita* koer hirmutab lambaid.

erittää³ J-Tsv. = *erillää*; *häpelikko häülüp töi-siiss erittää* häbelik käib teistest eraldi.

erituuli ~ **eri-tuuli** Lu vahelduva suunaga tuul переменный ветер; *eri-tuuli jutõllaa, ku on maa ja vesi rinnal* vahelduva suunaga tuul õeldakse, kui tuul on maa ja mere poolt korraga (kui maa ja vesi on kõrvuti).

eri-õm/ain: -main Li *eri-omain ~ eri-oma/n* Lu, g. *eri-õmaizõd*: -zõd Lu eriline, ebatavaline osobый, необыкновенный; *Lu ku süüb mokomaa vassumõissa, eri-omassa, vattsa algõb urnaa* kui sööb niisugust võõrast (toitu), erilist, (siis) kõht hakkab korisema; *Lu ivusõd õlla tulõd karvaa, eb näütti, eri-omain* juuksed on tulekarva, (see) ei meeldi, (on) ebatavaline; *Li tämä on niku eri-õmmain inemin* ta on nagu eriline inimene.

erke, erké vt. ärtsä.

erkku K-Ahl. P M (Kett. K R-Lön. Kõ) *herk/ku* Lu Li Ra J (Ku), g. *erkuu P -uu* Lu Ra J maiusroog, hõrgutis, maiustus лакомое блюдо, лакомство; *P talkkuno i vanad vad'd'alaizõd lutšivat suurõssi erkussi* kanepiseemneist kama-käkke pidasid vanad vadjalased suureks maiusroaks; *K erneed da brükva* *vott erkud õlivad* herned ja kaalikad, vaat, olid maiusroad; *M tootii lahzõlõd erkku* toodi lapsele maiustusi.

erkutõlla (P) *herkutõllõ* Li -õll J-Tsv., pr. *erkuttõlõn*: -tõõn Li J, imperf. *erkuttõlin P -tõlin* J 1. maiusroogadega toita кормить лакомствами, лакомыми блюдами; *P üviüllä erkkuill erkuttõlid* sa toitsid mind heade maiusroogadega; 2. hellitada (heade sõnadega) осыпать ласковыми словами; *J laaskovoi lahs tunnõb kõiki kiill üviüll sõnoill herkutõll* lahke laps oskab igasuguste heade sõnadega hellitada; ■ *J ent herkutõõma* uhkustama.

erne/le Kett. Len. Set. vdJL K L M Kõ S Po Lu Li Ra J I (P) -ez M -eh vdJ I Kl *herne* Lu Ku *õrne* Kr Эрне ~ ОЭрне Tum., g. -ee M Kõ S Lu Li Ra J *hernee* Lu hernes горошина, горох; *P iirenätüll kasvavat palgod, palguo süämmez om musad ernied* hiirehernel kasvavad kaunad, kauna sees on mustad herned; *J ernehtä vähä tšülvettii* hernest külvati vähe; *L tšüüneled niku erniet silmiiss viereväd* pisarad veerevad silmist nagu herned; *M tälle viskaa niku erneitä seinäsee, eväd minuu sõnat tälle tartu talle viska* nagu herneid vastu seinä, ei minu sõnad temale mõju (külge hakka); *Lu siä nii kiher-teed niku õltaiz erneed alla* sa niheled nii, nagu oleksid herned all; *M ernee aarod* hernesarrad (sarrad, millel kuivatatakse herneid); *J ernee varsi* hernevars; *M ernee palko* hernekaun; *M erne suppi ~ erne guušša* hernesupp; *M iiree erne* hiirehernes. – Vt. ka *iiree-, iiri-, kurgõd-*.

erne-aarto (K-Ahl.), pl. *erne-aarot* K-Ahl. hernesard сушило (для сушки гороха).

ernee-koori J-Tsv. (tühi) hernekaun, hernekauna kest (пустой) стручок гороха, кожура стручка гороха.

erneesuppi Kõ = *erne-suppi*.

erneguušša M-Set. Li Ra *erne-guušša* Lu Li *erneh-guušša* I hernesupp гороховый суп; *Lu erne-guuššaa tehhiää, panna* *ernei i vesi i panna* *ahjoo autumaa* hernesuppi tehakse, pannakse (potti) herneid ja vett (vesi) ja pannakse ahju hauduma.

ernejavo Li (I) *ernehjavo* I hernejahu гороховая мука; *I ernejavossa tehtii kiisseliä* hernejahust tehti kiislit; *Li ernejavoa meil ep tehtii* hernejahu meil ei tehtud.

erne-jüvä Lu hernetera горошина.

ernekalko Lu J *erne-palko* P Li *ernehpaalko* Kl-Set. hernekaun стручок гороха.

ernekõlto M hernekõld гороховое поле.

ernekukka M Ra *erne-rokka* Lu hernesupp (kapsaga) гороховый суп (с капустой).

ernesuppi M *erne-suppi* Lu *ernehsuppi* I hernesupp (kartuliga) гороховый суп (с картофелем); *Lu maamunaakaa tehhiää ernesuppi* kartuliga tehakse hernesuppi.

ernevarsi M hernevars стебель гороха.

ero Li J-Tsv., g. *eroo* J 1. erinevus, vahe разница, различие; *Li see on mussa i see on mussa, a pikkara in ero on: se on vähäize musõpi* see on must ja see on must, aga väike erinevus on (olemas): see on natuke mustem; 2. J-Tsv. eraldatus отделённость, разделённость; 3. J-Tsv. eraldamine, väljalülitamine исключение, изъятие.

erola (P), pr. -n, imperf. -zin P eralduda, lahku minna раздел/яться, -иться, отдел/яться, -иться, расходиться, разойтись; *P poika eroz minussa* poeg läks minust lahku (elama). – Vt. ka *eragota, eraussa, erinessä, eroussa*.

eronõssa: -ss J-Tsv., pr. -n J, imperf. -zin J = *eroa*; *kõlmõt kurkia eronõsti partiss väl'lä* kolm kurge eraldus parvest.

erolossa: -ss J *errossa* Li, pr. -on: -n J *errossa* Li, imperf. -ozin: -zin J *errossa* Li = *eroa*; *J miä eron teiss väl'lä, lähen õma teet* ma lahkun teist, lähen oma teed; *Li meez ja nainõ errossa mees ja naine läksid lahku*.

erott/ta Lu Li (M Ra J), pr. -an M Lu Li, imperf. -in M Lu Li eraldada, lahutada раздел/ять, -ить, отдел/ять, -ить, разлуч/ать, -ить; *M miä erotin kažzee lampaa tõizissa väl'lä* ma eraldas selle lamba teistest; *Lu pajupillie ku tehtii, piiti erottaa koori puussa* kui pajupilli tehti, tuli koor puust eraldada; *Li koirat tapõlti*

ni miä erotin kepiikaa näitä töin töizõss koerad kisklesid, ma lahutasin neid kepiga teineteisel; Li miä erotin pehgoõ juuris in põõsa välja; Lu isä juttõli poikiil: mie teijed erotan isa ütles poegadele: ma jagan teile varanduse ära. – Vt. ka eragoittaa, erittää¹.

erotuz Li -s J-Tsv., g. -hsõõ: -sõõ J eraldumine, lahkumineк отделение, разделение, разлука; Li *meill tuli erotuz* meil tuli lahkumineк.

erou/ssa: -ss J-Tsv., pr. -n J, imperf. -zin J = *eroa; et sovi med'd'eka parvõ, ni erou väll'ä* (kui) sa ei sobi meiega kokku, siis lahku!

erre Kr ära прочь.

erut/taa P (sõnatüvi основа слова:) *herututa*-J-Must., pr. -an, imperf. -in sõõrutada (ударат) разм/инать, -ять (вымя); P *iesteä eruta i siz lühzä* enne sõõruta ja siis lüpsa.

erägoittaa vt. *eragoittaa*.

eräht/ää¹ (Li), pr. -ääv, imperf. -ii erituda, sõõrduda нас/ачиваться, -очиться; *vähä an nõp piimä, vähäze libo on ni erähtännü sinne* vähe annab piima, või (ehk) on vähe sinna (ударasse) sõõrdunud.

eräht/ää² J, pr. -ään, imperf. -iin: -in J prantsades maha kukkuda, prantsatada грохнуть(ся); *kaappi erähti maallõõ* kapp prantsatas maha.

eräkoittaa vt. *eragoittaa*.

eräpooliin J-Tsv., g. -zõõ: -zõõ J 1. väline välineк; 2. eräpooletu беспристрастный.

eräz J-Tsv. = *erätse; eräs pooli* välipool.

erütse Lu -ts J-Tsv. adj., indekl. väline, välis-, väli-, väljas- välineк; Lu *uhzõõ kramppi on sisi poolõz i erätse poolõz, mõlõpaz poolõz õl-laa krampi* ukse käepide on seespool ja väljaspool, mõlemal pool on käepidemed; J *eräts pooli* välipool.

erätsel/tä: -t J-Tsv. väljastpoolt снaружи.

erätsille Li väljapoole наружу; *siis tehtii sinne paasi, erätsille, sinnepoolõõ, kuhõ panti raama* siis tehti sinna õnar, väljapoole, sinnapoole, kuhu pandi (akna)raam.

erätsillä Li väljaspool снaружи, вне, с внешней стороны; *a sinn ulkorpõõõ, erätsillä nališnikat tehtii* aga sinna väljapoole, väljaspool tehti (aknale) piirlaud.

erätsipooli ~ erätsi-pooli Li välimine pool, väliskülг внешняя сторона; *erätsi-pooli seinää märkenev, a sisi-pooli on vahva* välimine pool seinast mädaneb, aga sisemine pool on tugev.

esemeizessi vt. *esimeizessi*.

esi¹ Ränk M J-Must. (Ja-Al.) *esii* K-Ahl., g. *ee* M 1. esiosa, -tükk; (millegi) esine передняя часть, перед, передок; M *esi on lad'd'õp, eell on ihasuu* esitükk on laiem, esitükil on käe-

auk; M *miä ee teen tsirjavaa* ma teen (kamp-suni) esitüki kirju; 2. Ränk esi (viljalõikamisel) дялянка (при жатве); ■ *Ja mi jääb eessi enneleni, varass vaaliõizõllõni* (Al. 54) rl. mis jääb e-ks mu emale, toeks mu vaaliljale (mähkijale)? – Vt. ka *ahjo*-.

esi² M Lu J-Tsv. adj., indekl. esi-, ees-, esimene передний, первый; Lu *esi ampaav* esihambad; Lu *esi kommi* eestuba, esik; J *esi õtts* eesots, algus; J *esi poolõõ* ettepoole; J *esi pool-la* eespool; M *esi eläjä, samõi esimein eläjä tsüläzä, tām esimein pani koo* esimene elanik, kõige esimene elanik külas, ta ehitas esimesena maja.

esiammaz Li (M Lu) esihammas передний зуб; Li *esiampaad i takuampaav* esihambad ja tagumised hambad (= purihambad).

esi-baabuška Lu vanaema (antonüümina sõnale *taka-baabuška* vana-vanaema) бабка, бабушка (как антоним слова *taka-baabuška* прабабка, прабабушка).

esi-eläjä Lu Li J juht, pea(mees) вожак, глава; Lu *kolhozaz on pret'sedat'el' esi-eläjä, kolhozaa vanõpikko* kolhoosis on esimees juht, kolhoosi ülemus; J *peremees taloz on esi-eläjä* peremees on talus pea(mees).

esii K-Ahl. ette вперед; *menivät .. nõlepat esii jumalale* (Ahl. 112) läksid .. mõlemad jumala ette. – Vt. ka *ete*.

esijalk/a M -õ ~ *esi-jalka* Li esijalg передняя нога; Li *õpõzõt pantii kammitsaa, esijalgõt pantii, jot õpõn ei joonittõllõiz* hobused pandi kammitsasse, esijalad pandi, et hobune ei jookseks (ringi).

esikanto Lu J esimest korda poegiv v. poeginud lehm первотёлка; J *õpškõrt on poikinnu lehme, se on esikanto* ühe korra on lehm poeginud, see on e. – Vt. ka *eeskanto, eeskanto-lehmä*.

esikliiveri Lu kliiver(puri), eesपुरи кливер.

esikommi Lu eestuba, esik передняя, сени; *meil on suur esikommi* meil on suur esik.

esilaulaja: -õjõ Lu = *eeltäulaja; pulmiza õltii ne esilaulõjõõ* pulmades olid need eeslauljad.

esilauta M -tõ Li -t ~ *esi-laut* J-Tsv. vankri esilaud передняя доска телеги; Li *vankkuril on esilautõ i takulautõ, i rattail tooz* vankril on esilaud ja tagalaud, ja kaarikul samuti.

esilukko J = *esilukku*.

esilukku M Li *esi-lukku* Li J-Tsv. tabalukk висющий замок.

esimašti Lu esimast, fokkmast фок-мачта.

esim/ein Kett. K U L P M S Po Lu Li Ra J Ku (Kõ-Len.) -eine Lu Ra J-Tsv. I -mein M *essimeine* I *esmein* Ke-Set. -ene M-Set. Ra -enee K-Ahl. -õinõ K-Al. *äsemine* Kr, g. -eizee U M

S Lu Li J *-eizie* P *-eize* J *essimeizee* I subst., adj. esimene первый; Po *tšen meneb esimein* kes läheb esimesena?; K *elä võta esimõissa, elä tapaalõ takumõissa* (Al. 54) rl. ära võta esimest, ära püüa tagumist; U *miä menin peterii esimein kõrta parkiikaa* ma läksin Peterburi esimest korda pajukoore(koorma)ga; S *esimein mees kooli germanskoi voinaa, a tõin kaššõd sõittaa* esimene mees (= abikaasa) suri Saksa sõtta (= Esimene maailmasõda), aga teine sellesse sõtta; Li *esimein õttsa* eesmine ots; M *esimeized jalgaõ* esijalad; M *kahstšümmed esimein* kahekümne esimene; J *esimein mees koko tšüläss* esimene (= silmapaistvaim) mees kogu külas; I *essimeizellä tunnilla meeväv taas tүүlee* kell üks lähevad jälle tööle; J *esimeim päiv* esmaspäev. – Vt. ka *kahstšümnenäiz-, sata-*.

esimeinpäivä P = *esimespäivä*.

esim/ieizessi K-Al. M Lu Li J-Tsv. *-eizess* L P M Po Li Ra J *-e-izess* P *esemeizessi* K-Al. *-eiss* M esiteks, esiti, esmalt, kõigepealt, algul; esimesena во-первых; сперва, сначала; первым; J *esimeizessi juttõ kuza tšäid, tõizõssi mitä teiv* esiteks ütle, kus käisid, teiseks, mida tegid; J *meem vaikk liivtšülääsee esimeizess lähme* esmalt kas või Liivtšülässe; P *esime-izess ämmää ja äd'd'ää tšiuutot peze* kõigepealt pese ämma ja äia sargid; P *tšen õli eso, sis se esimeizess alkõ vierettää kana munõi* kes oli esimene, siis see hakkas esimesena veeretama kanamune (munamängus). – Vt. ka *estää*.

esimespäivä Lu Li Ra *esimes-päivä* ~ *esimis-päivä* Li -v J-Tsv. *esimeispäivä* J Ku esmaspäev понедельник; Li *esimespäivä, siz on tõinõpäivä* esmaspäev, siis on teisipäev; Lu *meil jutõltii sitä viisii: esimeisse kõrtaa kallaa püütämää ep saa mennä maarjapäiväll i esimespään* meil õeldi sedaviisi: maarjapäeval ja esmaspäeval ei tohi esimest korda minna kala püüdma. – Vt. ka *eenzepäivä*.

esimäiln Lu Ku (R-Eur.), g. *-zee* = *esimein*; R *elä võta esimäissä, elä võta takumaissa* (Eur. 31) rl. ära võta esimest, ära võta tagumist.

esinukka Li *esi-nukk* Ra = *esinurkka*; Li *esinukka i takanukka* (kirvetera) eespoolne nurk ja tagumine nurk; Ra *ühs esi-nukk, kuza sõv-võtaa, a tõin on taka-nukk* üks (on paadi) nina, kus sõutakse, aga teine on pära.

esinurkka M Li esimene ots, esimene nurk, esimene nurk; (paadi) nina przednij kōnec, przednij uõõl; nosok topõra; nos (loodki); M *tširvee esinurkka* kirve(tera) eespoolne nurk; Li *aluzvene rohkõap tehtii, esinurkka õli terävä, a takunurkka eb õllu terävä* purjelaeval

olev paat tehti enamasti (nii): nina oli terav, aga pära ei olnud terav.

esipala M (rõiva) esitükk пéред (платья); *miä vassa algan tehä esipalaa soõjalõ tšiuutõ* mina vast hakkas tegema esitükki soõjale sargile (= kampsunile).

esiperii: *-errii* M *-eri* Li Ra J-Tsv. *-peri* P päripidi; esipoolega, esipool ees пéредом; Ra *miä sõutõzin esiperi i takaperi* ma sõudsin päripidi ja tagurpidi; J *seizo minu eez esiperi, a elä takaperi* seisa minu ees esipoolega, aga mitte seljapoolega.

esipollõ ~ *-e* J põll передник, фартук.

esipooli Lu Li *esi-pooli* Li J-Tsv. *-i* Li **1.** esipool, esiosa передняя сторона, передняя часть, перед(ок); Lu *laivaa rinta on laivaa esipool* laeva rind on laeva esiosa; Li *tšuuotto on rikki rintapoolõssa, esipoolõssa* sark on rinnaesisel, eestpoolt katki; **2.** Lu häbe(dus) (vulva) влагалище (женские внешние половые органы).

esipoolõ Lu ettepoole вперёд; *esipoolõd pan-tii nenätammiz, a tõin õli ahtõristeevi takapool* ettepoole pandi võõrtääv, aga teine oli ahtertääv, tagapool.

esirihi Lu Li eskamber, esimene tuba, eestuba первая, передняя горница; Li *ku on salvottu parvõs takurihi i esirihi, siiz on viisseinikko* kui esimene tuba ja tagumine tuba on koos (s. t. ridadami, mitte teine teisel pool esikut) ehitatud, siis (selline maja) on viieseinaline.

esiseili Lu eespuri передний парус; *kahs õli suurt seiliä: esiseili ja takaseili* oli kaks suurt purje: ees- ja tagapuri.

esisilmilln Lu otsekohene, avameelne откровенный; Lu *miä õõn esisilmilln miiz* ma olen otsekohene mees.

esisilmälin Ra = *esisilmilln*.

esiteltši Lu Li esitelg передняя ось; Li *vankkurilla on esiteltši ja takuteltši* vankril on esitelg ja tagatelg.

esivalta Ra: *jäi se kukko kutsumatta, esivalta vaalimatta* rl. jäi see kukk kutsumata, kõige tähtsam (?) austamata.

esivanõplad: *-õd* J-Tsv. pl. esivanemad предки.

eskadr/a Ja-Len., g. *-aa* eskaader эскадра.

eskadrooni J-Tsv., g. *-ii* J eskadron эскадрон.

esmein vt. *esimein*.

eso P Lu Li J, g. *ezoo* Li esimene (liisusheitmisel, mängus) первый (при метании жребия, в игре); Li *sinuu arpa hüppäsi essoo, a minuu jäi jobbaa* sinu liisk langes (hüppas) esimeseks, aga minu oma jäi viimaseks; P *tšertass mitattii*

kepiikaa, tšenie muna õli eso, tšenie tõinõ joonest mõõdeti kepiga, kelle muna oli esimene, kelle teine (munamängus).

essimeine vt. *esimein*.

estakaadla Lu, g. -aa vaitõke (jõe või sadama suudmes) эстакада.

est'ää Kõ-Len. Lu Li -ä Li *est'ee* K-Al. esiti, kõigepealt, algul, enne sperva, прежде всего, сначала; Li *mõnikõd lastii vagod estää. sis pantii munaa mõned* lasksid esiti vaod. Siis pandi kartul maha; Li *vil'la märkenev. estä meev hõmmõd, hõmõhtuub, siiz jo märkenev* (niiske) vili mädaneb. Algul läheb hallitama, hallitab, siis (aga) juba mädaneb; Lu *nüüd nään sinnua ilminä, a estää nään unõz nüüd näen sind ilmsi, aga enne nägin unes.* – Vt. ka *eestää¹, esimeizessi*.

eššo I veel, alles ещё; *a eššo multiäz mõ õlim pikkaraizõd* aga millised väikesed me alles olime!

ešto K M *ešto* Kõ I et что (союз); M *tämä juttõp soldatillõd, ešto laa nüüd makkaavat kotonn* ta ütles soldatile, et las nüüd magavad kodus; K *tämä suuttu starikka ešto kõik pettieb voho* see vanamees vihastas, et kits aina valetab; K *tääd, ešto enäpi, nii parapi* (Al. 30) tead, et (mida) rohkem, seda parem.

ezitee M edaspidi в дальнейшем, позже; *küll täm jõvvub ezitee kõikk täätää küll* ta jõuab edaspidi kõik teada (saada). – Vt. ka *etee, eteespäi, eteez¹*.

et vt. *etti*.

etalla vt. *etällä*.

etažerika Li -k J-Tsv. *etažõrka* M, g. -kaa J väike (jalgadega) riul этажерка; J *paa tširjõ etažerkõlõ* pane raamat riulile.

etaži vt. *jätäži*.

etee K P M *etie* L P *e'tee* M I *ett/ee* Po Lu Li Ra J Ku -e Kõ-Len. Li J-Tsv. *edi ~ eetan ~ ätten* Kr 1. adv. ette вперёд; J *etee maamõz rissi, tagaa izääz rissi* rl. ette su ema rist, taha su isa rist; Li *ku väantiis takaas tõissa kõrtaa tšülvämää ni siiz ettee pantii poikanõ menemää* kui pöördus tagasi teist rida (korda) külvama, siis pandi ette (= külvivahesse) poisike minema; J *opõizõd ettee pantu, võitt sõitta* [< e?] hobused (on) rakendatud (ette pandud), võite sõita; J *süüka jurmõssi, elka ootõlka ettee panõmiss* sööge julgusti, ärge oodake paksumist; Lu *se inemin üväs ettee arvaab* see inimene ennustab hästi; J *etee tähettemä* ennustama; J *etee näitsemä* ette nägema; J *etee katsomõtt* ettenägematult, ootamatult; Lu *katso ettee* vaata ette (ole ettevaatlik!); J *etee katsomatoi* ettevaatamatu; J *etee tulõma* ette tulema, juhtuma; 2.

postp. ette перед; L *nõisõvad ženiža i nuorikkõ vanõpii etie põlvinaa* peigmees ja pruut laskuvad vanemate ette põlvili; Li *tuli viieleä, pilvi meni päivüü ettee* hakkas (tuli) jahe, pilv läks päikese ette; K *pojod i tüttäred mentii rižen etee tanttsimaa* poisid ja tüdrukud läksid majaesisele tantsima; 3. prep. ette перед; J *elä mee ettee muissa* ära mine teistest (muudest) ette; Lu *etee silmije on üvä, a takkaa silmije ain lõikkaaz, ain pani inemissä* silme ees on hea, aga tagaselja aina lõikas, aina laimas inimest; M *kõhalizõ õmpõluzõ õmpõõn ettee niglaa* sirge õmbluse õmblen eestnõela; 4. postp. eest; asemel; vastu, suhtes za; вместо; против; в отношении (кого-нибудь, чего-нибудь); Lu *laapot'ii ettee tarviz antaa kukko* viisu eest on tarvis anda kukk; Ku *seep tehniüt süüimizee etteekki* see ei teinud (tööd) söögi eestki; M *minu piti mennä, a täm meni minu ettee* mina pidin minema, aga tema läks minu asemel; J *paratko jumal, em või selle ettee mittäi(t) parat* halastagu jumal, ma ei või sinna (selle vastu) midagi parata; 5. edasi дальше; J *tehkaa tüüt ettee, elkaa kläkittega* tehke tööd edasi, ärge lobisege; Lu *sapožnikka jäi elämää, tüütä tetsemää ja ettee laulomaa* kingsepp jäi elama, tööd tegema ja edasi laulma; 6. edaspidi в будущем, в дальнейшем; J *etee ~ ettee päi* edaspidi. – Vt. ka *rihen-.* – Vt. ka *eetoo, esii, ezitee, eteez¹, eteez², netee, neteese*.

eteepäi K-Al. *e'teepäi* I = *eteez¹*; 1. I *taaz meeväd e'teepäi* jälle lähevad edasi; 2. K *elkaa eteepäi* unohtagaa meitä (Al. 14) ärge edaspidi meid unustage!

eteeslee: -e K-Ahl. -ie ~ *etiesie* P = *eteez²*; P *panin opõzõlyõ einoi etiesie* panin hobusele heinu ette.

eteeslii: -i R-Eur. = *eteez²*.

eteespäi: *etiespäi* P *etespäi* Li = *ezitee*; Li *miä duumaan etespäi* nõissa õppõõmaa üväsä ma kavatsen edaspidi hakata hästi õppima.

etees-takaaz Lu Li J *etes-takaaz* Li *etes-takaz* Ra J-Tsv. edasi-tagasi, siia-sinna туда-сюда, туда и обратно, вперёд и назад, так и сяк; Lu *ühs staruha jalkazõd tšäi kiijevaa, etees-takaaz* üks vanaeit käis jalgsi Kiievis, edasi-tagasi; Li *tüüt ep tee mittäin, a muitõs häülüv etes-takaaz* tööd ei tee midagi, longib aga muidu edasi-tagasi; Lu *eb meri õõ kõnsa paikalla, tämä ain virtaab etees-takaaz* ei meri ole kunagi paigal, ta aina voogab edasi-tagasi; Li *koir kápäliikaa kõikõl viittä määlip kattia, määlip etees-takaaz* koer väntsutab igat moodi kassi käppadega, väntsutab siia-sinna; Ra *täm on lipakaz, pettelikko, etes-takas pajatab* ta on libekeelne, vale-

lik, räägib nii ja teisiti; *J loob etees-takaaz loob* (kangast) edasi-tagasi.

etelez' K M Kõ Lu Li J Ku -es K-Ahl. Lu-Len. *ēteez* M Kõ -z P Lu Ra J Ku (Kõ-Len.) *edes* Lu-Len. J-Must. **1.** edasi дальше, вперед; *M mennä ēteez vai taḡgaaz* kas minna edasi või tagasi?; *Lu akanaa tuuli toob etez* agana(d) toob (= viib) tuul edasi (= viljast kaugemale); *P õppõzin miä üvässi, no etez böllu izäl enäpää voimaa miniekaa minua õpõttaa* ma õppisin hästi, aga edasi polnud isal enam jõudu (= vara), millega mind õpetada (= koolitada); *Lu inemin väsi, tüü ennää ev mee nii eteez* inimene väsis, töö ei lähe enam nii (hästi) edasi; *Lu inilintu on eteez saamatoo* unimüts on edasi (= endiselt) saamatu; *M jānes teep kokkõi ēteez taḡgaaz* jānes teeb haake edasi-tagasi; **2.** edaspidi в дальнейшем; *Lu piep kattsoa, mitä jumal etez annav* peab vaatama, mida jumal edaspidi annab; *Li elkaa unohtakaa meitä i eteez* ärge unustage meid edaspidigi!; *J etez ~ etes pāi edaspidi.* – Vt. ka *ezitee, etee, eteepāi, etezii*.

eteez' M (K-AI.) *ēteez* M *etes* R-Reg. adv. ette вперед; *M tee rissii ēteez* lõõ risti ette (= tee endale ristimärk ette); *M vaata eteez, elä tsāü silmät takkaa* vaata ette (= ole ettevaatlik), ära käi, silmad selja taga. – Vt. ka *etee, eteesee, eteesii, neteesee*.

etel-pooli Li = *etelä*.

etelä Lu Li -l J-Tsv., g. -lää Li -lä J edel юго-запад; *J tuuli puhub eteless* tuul puhub edelast; *Li etelä tuuli* edelatuul.

etelä-tuuli Lu Li *etel-tuuli* Li edelatuul юго-западный ветер.

etenessä Li (P M J) -ess J-Tsv., pr. -en Li J, imperf. -in Li J edeneda, edasi jõuda v. saada v. minna, kasvada п(р)одви/гаться, -нуться (вперед), спориться, расти; *M tällä töö etenev* tal töö edeneb; *Li tämä eb etene* ta ei jõua (koolis) edasi; *J eväd meill põrsaat kuile taho eteness* ei meil taha põrsad millegipärast kasvada; *J puu etenev silmää nähez* puu kasvab silmanähtavalt.

etep/ellee ~ **-ele** Ra -elee J-Tsv. -äl'lee J eemale, kaugemale (по)дальше; *J päävil'le meni etepäl'lee, a perävil'le jäi litšepel'lee* parem vili läks (tuulamise) kaugemale, aga halvem vili jäi lähemale; *Ra mentii tsülässe etepellee* mindi külast eemale.

etepäz Lu -ez Li eemale, kaugemale; edasi (по)дальше; *Li mee minussõ etepez, miä en taho, što siä õlõizid minu litši* mine minust eemale, ma ei taha, et sa oleksid minu ligidal; *Lu vesi etepäz eb mene* vesi edasi ei lähe.

etez/ii K L P Lu J -i K Kõ Lu J = *eteez'*; *L ain ovõss etezii ajõ* ajas aina hobust edasi; *Lu piep tsāssiikaa etezii tõmmata alussa* peab purje- paati käsitsi edasi tõmbama; *Kõ pojokkõin pani johsõmaa etezi* poisike pani edasi jooksma; *K lampaad eväd mene etezii* lambad ei edene (ei kasva).

etka vt. *enka*.

etko vt. *enka*.

etku vt. *enka*.

etsemoi'n Ränk, g. -zee otsmine конечный; *etsemoin lavõn* otsmises seinas olev pink. – Vt. ka *lavõn*.

etsittelijel'n (P), g. -zee otsija (vanemaid, eeskätt ema tähistav metafoor rahvalauludes) родитель, -ница (метафорическое обозначение родителей, особенно матери в народных песнях); *ku etsin miä etsittelijsiitää* rl. kui ma otsin oma otsijaid (= hoolitsejaid, vanemaid).

etšto vt. *ešto*.

ett vt. *en*.

ettako vt. *enka*.

ette vt. *en*.

ettev L Kõ Lu I (K-Sj.) et ei чтобы не; *Kõ leivää pani ahjoo perennaa i tetsi risii päälee, etteb veiseiz lemmüz* leiva pani perenaine ahju ja tegi risti peale, et kratt ei viiks ära; *I vähäiss ettep tavannus suuta antaa vähe* (puudus), et oleks ulatanud suud andma; *L rohuo peälie kartõtti tallata, etteb roho painuiss* rohu peale hoiduti astumast, et rohi (= hein) ei lamanduks. – Vt. ka *en, jotteb*.

ettli K L P M Kõ S Po Lu Li J *ett* K-Ahl. P Kõ J I *et* Lu-Len. et, selleks et, sellepärast et что (союз), чтобы, потому что; *M vai siä ed näe, etti siäl on võhheessaa vettä* kas sa ei näe, et seal on vööst saadik vett!; *K emä pajatti, ett kass õli inehmiin nõd'd'ottu suõssi* ema rääkis, et see oli hundiks nõitud inimene; *L panõm puu pihlagaa, etti nõita eb noppaissi* rl. (loitusust:) panen (= istutan) pihlakapu, et nõid ei napsaks; *M paniduraa alalehtoita ail lõikkaamma välld, etti näväd võttaaz aivo pal'l'o rammua kazessa panidorassa* tomati alumisi lehti aina lõikame ära, sest et nad võtavad palju rammu sellest tomatist ära. – Vt. ka *että*¹.

ettsig'lo (L), g. -oo: -uo L otsing [?]; *kuikas tetsi suuryõ ettsiguo, kuttsõ kõikyõ väjje* kuningas tegi (= korraldas) suure otsingu, kutsus kogu rahva (kokku).

ettsii, ettsiä vt. *õtsia*.

ettsü J-Tsv., g. *etsüü* otsimine искание.

että¹ K R-Reg. L M Lu Li J-Must. *että* Ku *емтя* Pal.₂ = *etti*; *Li juttõd marõlõ, että ol'a laitti ter- vüssiä* ütles Marjole, et Olja saatis tervisi; *M*

tämä nii ahatti, että metsä elizev vassaa ta hui-
kas nii kõvasti, et mets kajab vastu; Li *venutti*
kaglaa, että parõp nättõüssi sirutas kaela, et
paremini näeks.

että², ettäg vt. en.

ettäko vt. enko.

ettäku vt. enku.

etällä ~ **etalla** (K-A1): *ei õlõ izüttä etälläni,*
izüid on kaugas aikaunnu (A1. 50) rl. ei ole isa-
kest e., isake on kaugele sattunud.

etäälle: *ettääll* Ku kaugele далеко; *omen ome-*
nass ettääll eb lan̄kii vs. õun õunast kaugele ei
kuku (= käbi ei kuku kännust kaugele).

etäüz Ra eemale, kauge(ma)le вдаль, дальше;
ku susi sai lampaa, sis sene pani etäüz ääre
(laste mängus:) kui „hunt” sai „lamba” (kätte),
siis pani selle eemale kõrvale.

euksi P-Len. (Lu), g. -ee = eüz; Lu *aja eukse*
aja esikusse!

evankeljumii (J-Must.), g. -ii evangeelium
евангелие; *jeesus .. pajatti evankeljumia ..*
(Must. 155) *jeesus .. kuulutas evangeeliumi ..*

evdakkeja (K), g. -aa K eudokia-, oudakei-
päev (1. III) Евдокиин день; *evdakkejaa*
päivänn ei mitäit tehtü eudokiapäeval ei teh-
tud midagi (= mingit tööd). – Vt. ka *jevdokki,*
oodekei, oudekki.

eve¹ Kõ, g. *evee* söök пища, еда; *mõnikkaas*
paikkaz juoltii söökki, tõizõs paikkaz eve mõnes
kohas õeldi (söögi kohta) s., teises paigas e.

eve² R *eve/e* K-Ahl., g. -e (linnu)sulg (птичье)
перо, пух; R *too eme eve poduskat* (Eur. 34)
rl. too ema sulgpadjad.

evee-poduška K-Ahl. sulgpadi пуховая по-
душка; *enneni evee-poduška, laukojaiseni*
lakanat (Ahl. 92) rl. mu ema sulgpadi, mu
pesijakese linad.

evel vt. ärtšä-.

eväv vt. en.

evälz Lu Li Ra J-Tsv. (P M), g. *evvää* Lu -see J
(kaasavõetav) toidumoon съестные припасы,
провизия; M *siä meet pittsää matkaa, võta*
enäp evässä kaasa sa lähed pikale teekonnale,
võta rohkem toidumoon kaasa; Lu *karjušši*
võtti evvääkaa sumaa kaasa karjus võttis kaasa
koti toidumoonaga.

evätko vt. enko.

evätku vt. enku.

evü/d (R-Lõn.), g. -ü dem. ← *eve²*; *enneni evüt*
potuska (Lõn. 692) rl. mu ema sulgpadi.

eüz J, g. *eüs/ee*: -e J esik сени; *ratti eüz aida-*
esik. – Vt. ka *rihen-, saunaa-, tarõn-*. – Vt. ka
euksi, neüz.

eütüütää vt. eitüütää.

F

faabrik/ka K M Kõ Lu Li J I (Ja-Len. Ra Ku) -k Lu J-Tsv., g. -aa M Lu Li Ra J vabrik фабрика; M *õli mokoma faabrikka, kuza kraazgattii suukkunaa* oli niisugune vabrik, kus värviti kalevit; M *nepovaza õli bumagaa faabrikka* Nepovas oli paberivabrik. – Vt. ka *paperi-, puuvill-, sika-, suukkun-, špeili-, villa-*.

faabrikeit/taa: -ta J-Tsv., pr. -an, imperf. -in fabritseerida фабриковать.

faagli/na Lu -n Lu-Len., g. -naa: -na Lu raadi kinnitustross v. -kõis причальный конец; *faaglina on venneez, mineekaa panna vene tšiin rantaa f.* on paadis (see kõis), millega pannakse paat randa kinni; *müü nõizimma peltšäämä, jotta lastikaz vene katkap faaglina* (Len. 277) meie hakkasime kartma, et suure koormaga paat rebib trossi katki.

faal/a Lu, g. -aa Lu vall (tross v. kõis purje ülestõmbamiseks) фал; *kliiveria nõsõtaa ülez kliiverii faalaakaa* kliivrit tõstetakse üles kliivrivalliga. – Vt. ka *kliiveri-*.

fabrikant/ti Lu J-Tsv., g. -ii Lu J vabrikant фабрикант.

fagot/ti J-Tsv., g. -ii fagott фagot; *trubitõp fagottia* puhub fagotti.

falberika: -k J-Tsv. *fambõrkk* Lu *farbalkka* Li *farvorka* P, g. -kaa J *farbalkaa* Li *farvorkaa* P 1. äärispael, rook кайма, тесьма, фалбала; Li *farbalkka panna allõ jubgallõ* äärispael pannakse seelikule alla; Lu *plattja on õmmõltu fambõrkojõdkaa* kleit on õmmeldud äärispaeltega; Li *kamalikalla võib õlla farbalkka* pluusil võib olla äärispael; 2. Li volang [?] волан [?].

fal'erk, fal'erka vt. *farelka*.

fal'siivõli Lu J-Tsv. *hval'sivõi* P, g. -i 1. võlts, vale, vale-, väär фальшивый, ложный, неверный; P *täll on hval'sivõid dengad* tal on vale-rahad; 2. Lu valelik лживый.

fal'si-ivõi-راها J-Tsv. valeraha фальшивые деньги.

fal'si/ši Lu J-Tsv. -š Lu, g. -ii J 1. valskus, pettus, vale фальшь, ложь; J *fal'sšia tetsemä* valskust tegema, petma; 2. valelik фальшивый, лживый; Lu *fal'sš inemin* valelik inimene.

fal'zbor'tti ~ -t Lu, g. -ii Lu liigparras фальш-борт; *pääl täki onõ fal'zbor'tti* tekist kõrgemal on liigparras; *fal'zbor'tii lavvad* liigparda laud.

faltal'b: -t Ke-Ränk pl. voldid, voldistik складки.

fal't/tsi Li, g. -sii valts, õnar, soon фальц; *glazi pantii raamaa; raamasõõ lastii see fal'tsi mokomainõ, jott kuhõ issujaiseis parõpi* klaas pandi raami sisse; raami sisse tehti niisugune soon, (et) kuhu (klaas) istuks paremini.

fambõrkk vt. *falberka*.

famil'i M, g. -ii M = *familija*.

familija M Kõ Li -l'ija Li *fami-ilija* M -lia P Lu -l'ja M -l'a M Lu Li -l' J-Tsv. *fomilia* I, g. -lijaa M Kõ Li -l'ijaa Li -l'aa J perekonnanimi фамилия; Li *mikõ on tejee familija* mis on teie perekonnanimi?; M *familijaa bõllu eezepii* perekonnanime enamalt polnud; J *võt-ti enlelez uuvvõõ famil'aa* võttis endale uue perekonnanime.

famin-päivä M toomapäev (21. III) Фомин день; *famin-päivää niku nätilpäivää peettii* toomapäeva peeti nagu pühapäeva. – Vt. ka *fomaa-päivä, foma-päivä, fomka*.

fanari vt. fonari.

fañel'i P Lu Li *flanelli* J-Tsv. -eli Lu, g. *fañel'ii* P Lu -lii J 1. *flanell* фланель; Lu *fañel'ii ala-pool* on *karvanõ* *flanelli* alumine pool on *karvane*; 2. *madruse vormipluus* фланелевка; Lu *siz näilä vielä on flaneeli, se onõ sininõ sõpa ja sinizee vorotnikaakaa* siis *neil* (= *madrustel*) on veel vormipluus, see on sinine rõivas ja sinise kraega.

faneri/i Ra J, g. -ii Ra J *vineer* фанера.

faraoni/i Lu, g. -ii: -i Lu *vaarao* фараон; *hül-tseed õllaa faraoni* *vätsi* *hülged* on *vaarao rahvas*.

farbalkka vt. falberka.

faralka P Li Ra -l'ka Li *forelka* Lu -l'ka Li *fal'erika* M Lu Li I -k J-Tsv. *valerka* J, g. *farel'ka* P -l'kaa Li *forel'ka* Li *fal'erkaa* M J *forell* фореель; J *makuzapa kala poža-alui bõõ ku fal'erk on* *maitsvamat kala vist küll pole kui forell*; J *fal'erk on* *kallis kala forell* on *kallis kala*. – Vt. ka *foreli*.

fararain P, g. -zõõ *portselan-*, *portselanist* фарфоровый; *farfaraizõt tšazgav* *portselan-tassid*.

farfo-ravõli I, g. -i *portselanist* фарфоровый; *farfo-ravõit tarel'kad i tšaškad* *portselanist* *taldrikud* ja *tassid*.

farfori Lu J-Tsv., g. -ii J *portselan* фарфор; Lu *farforiss tehlihää tšaškoja* *portselanist* *tehakse* *tasse*.

farisse/i Lu *farisei* (J-Must.), g. -i *variser* фарисей; J *a ku tämä pall'o fariseita ja sadukeita nätsi risittävähsi tulõva ..* (Must. 153) *aga kui ta nägi palju varisere ja sadusere ristituks saavat ..*

farsiroit'taa: -ta J-Tsv., pr. -an, imperf. -in *farssida*, *farsiga täita* фаршировать.

fartoni Lu, g. -ii Lu *parduun* (vant, tross *tengi kinnitamiseks*) фардун; *tongiss rautavantat tullaa, fartoniit kutsutaa* *tengist tulevad* (alla) *terasvandid*, (neid) *kutsutakse* *parduunideks*.

farfoovõli Li J-Tsv., g. -i *kena*, *tore*, *uhke* фартовый; J *noorivõõ ja zenih on õikõ farfoovõi paari pruut ja peigmees on õige tore paar*.

fartuk/ka M Kõ (Salm.), g. -aa M Kõ põll *фартук*; M *i mehed eellä pieltii fartukkaa eezä* *mehedki pidasid* *enemalt põlle ees*.

fartulkki I, g. -kii ~ -kkii I = *fartukka*; *lihhaa pallaa siä annat tälle, a tämä fartukkii paap kõrjaav ii taas job i jõõg* *sa annad talle lihastüki*, *aga tema paneb põlle* (sisse), *peidab ja taas juba ei olegi* (liha). – Vt. ka *kleejõnka*.

fartõla: -l J-Tsv., g. -laa J *kvartal* квартал.

farvorka vt. falberka.

fasol'i-jüvä *türgi* *oa* *tera* фасоль, зерно фасо-

ли; *fasol'i-jüvä on peenepi pavuu jüvässä türgi* *oa* *tera* on *väiksem* (põld) *oa* *terast*.

fassoli (Lu) -l M Lu *fasol'i* (Lu) *faso-l'* J-Tsv., g. -lii *türgi uba*, *aeduba* фасоль.

fassolipalko Lu *türgi* *oa* *kaun* стручок фасоли.

fazan/a Kõ, g. -aa Kõ *faasan* фазан.

fat/a M Ra, g. -aa (pruudi)loog (свадебная) *фата*; Ra *ennepii fatiaa bõllu noorikõlla* *enne-malt pruudil loori polnud*.

fateri M I (Ku) *fat'eri* Lu Li *hval'teri* P I -l'eri Lu Li J *çvat'eri* K, g. *faterii* M *fat'erii* Lu Li -terii P -l'erii Lu *korter* квартира; P *hvat'eri bõllu tšüläzä, õli pietariz vai kuza lidnaz* *korter polnud* *maal*, *oli Peterburis* *või kuskil* *linnas*; Li *tšen teill on fat'eriz* *kes teil on korteris?*

fat'erilai/n Lu, g. -zõõ = *faternikka*; *meill õllaa fat'erilaizõv* *meil* on *üürilised*.

faternik/ka M *fat'ernikka* Li, g. -aa M *üüriline* квартирант; M *mil on eläjän, faternikab, kummad elävänd* *vooz ümperikko* *mul* on *elanikud*, *üürnikud*, *kes elavad* *aasta läbi*.

febrali vt. fevrali.

fekla vt. fjokla.

feršali P Lu I -šali (K) -šõli J-Tsv. *felšeri* Lu, g. -alii P Lu *felšerii* Lu *velsker* фельдшер; P *menin feršalilyõ* *läksin* *velskri juurde*; I *feršali letšitäv, lekarstvoa annav, tšellä mitä vaivat-taav* *velsker ravib*, *annav ravimit*, *kellel mis valutab*.

fevral'a (Ja-Len.), g. -aa = *fevrali*; *kahtõišõ-matta fevral'aa* (Len. 234) *kaheteistkümnendal* *veebruari*l.

fevrali P Lu Li -l'i M -l' J-Tsv. *febrali* Lu, g. -l'ii M *veebuar*, *veebuarikuu* февраль; Lu *tõizõl fevrali päivää* *teisel* *veebruari*l; J *fevral' kuu* *veebuarikuu*.

fevrali/a P, g. -a = *fevrali*.

fevralikuu M I = *fevrali*; M *fevralikuu on tuis-kukuu* *veebuarikuu* on *tuisukuu*.

fial/ka P M Ra I -kka Lu Ra -k J-Tsv., g. -kaa P Lu J *kannike* фиалка; Lu *fialkka on* *vaininõ kukka* *kannike* on *varane lill*; P *kaz on nüt fialka kukka* *see* on *nüüd kannike*. – Vt. ka *õõ*.

figu/ra P M Lu Li I (K-Al.) -r J-Tsv. *figu-ura* S, g. -raa J 1. *kuju*; *figuur* фигурка; (женская) *figuura*; Lu *puuss tehlihää figuroja* *puust* *tehakse* *kujusid*; I *naizõlla on figura*; *tšellä on kena figura*, *tšellä eb õõg üvä* *naisel* on *figuur*; *kellel on ilus figuur*, *kellel ei ole ilus*; 2. *kujutis*; *muster*, *kirj* *figuura*, *изображение*; *узор*; Lu *pikarijeekaa ja putelijeeka õli* *tehtü figurat kursileiväll* *peekrite* ja *pudelitega* *olid pulmaleivale* *tehtud* (mitmesugused) *kujutised*; Lu *pilutõttu figura* *tikutud* *muster*; Lu *alõtsõlla on figurav* *labakindal* on *kirjad*; 3. *vigur*, *vemp*,

- temp prodelka, фокус; P *tämä tiep figuroi* ta teeb tempe.
- fükki/illä ~ -llää** Lu adv., fig. 1. kirtsus (nina kohta) сморщенный (о носе); *ain tsäüb nenä fükkillää* aina käib, nina kirtsus (= on aina rahulolematu); 2. püsti (nina kohta) задранный (о носе); *nät ku on uhkaa inemin, nenä fükkiillää tsäüb* vaat, küll on uhke inimene, käib, nina püsti.
- füku/z** I, g. -*hsõd* kummipuu (toataimena) фикус.
- füla** K-Ahl., g. -*aa* viil [?] напильник [?] (orig.: fil).
- füzik/ka**: -*k* J-Tsv., g. -*aa* J füüsika физика.
- filippa-päivä** Ku viilipipäev (14. XI) Филиппов день.
- finni** K, g. -*ii* Soomes elunev soomlane финн, проживающий в Финляндии.
- fit'li ~ fit'eli** Lu, g. -*ii* Lu taht фитиль; *lampii fit'eli* lambitaht.
- fit'ka** Lu Li, g. -*aa* ~ *fid'gaa* trääs figa; Lu *miä tälle näütin fit'kaa* ma näitasin talle trääsa.
- fit'ku** J-Tsv., g. *fid'guu* J = *fit'ka*.
- fjokla** L P M Li *vjokla* S *fökl/lä* Lu Li Ra -l J-Tsv. *vöklä* Lu *fekla* K-Ahl. *sfjokl/a* M *sfiokla* I *svjokla* (M) *svjokla* Lu (M), g. *fjoklaa* P M -*aa* M *föklää* Lu Li J *vöklää* Lu peet свёкла; P *suurõt kauniit fjoklad* suured punased peedid; I *sfioklaa õli vähä taraza* peeti oli vähe aias; J *avvottu fökl om makuzõp ku toor* hautatud peet on maitsvam kui toores; Li *fjoklal on naatiti* peedil on pealsed; M *stalovyi sfjoklad ovat kauniit sõõgipeedid* on punased; M *saaxarnyi sfjoklad ovat valkõad* suhkrupeedid on valged; M *fjoklaa lehod* peedilehed.
- flaag/a** I (M), g. -*aa* I = *flakku*.
- flaagaakeppi** M lipuvargas древко знамени, флагшток.
- flaagma/ni** Lu -*n* Ja-Len., g. -*nii* flagman (eskaadriieme laevastikus) флагман. – Vt. ka *flagmana*.
- flaag/u** P, g. -*uu* P = *flakku*.
- fläga** vt. *fl'ääga*.
- flagman/a** (Ja-Len.), g. -*aa* = *flaagma/ni*; *meit tsäütii vaattamaa vanapat flagmanat* (Len. 237) meid käisid (üle) vaatamas vanemad flagmanid.
- flak/ku** Lu J-Tsv. -*k* L -*u* Lu *flaak/ku* Lu Li, g. *flakuu* Lu J -*uu* Lu Li lipp, plagu флаг; Lu *nõis-saa flakku nõssõma* hakatakse lippu üles tõmbama; Lu *sis lastii poolõd maštii flaakku* siis lasti lipp poolde masti; Lu *flakuu rihma vai flaaku liini* plagunõõr või plaguliin; Lu *hätä flaaku* hädalipp. – Vt. ka *hätä-*, *lootisi-*. – Vt. ka *flaaga*, *flaagu*.
- flaneeli, flaneli** vt. *fañel'i*.
- fl'aška** Lu Li -*šk* J-Tsv., g. -*škaa* Lu Li -*žgaa* J plasku фляжка; Lu *fl'aška on sõtamehill* plasku on sõduritel; J *juu fl'azgõss vett* joo plaskust vett. – Vt. ka *fl'ääga*.
- fl'juuger/i ~ fl'uuger/i** Lu, g. -*ii* tuulelipp флюгер; *fl'juuger/i on maštii tsiiin* tuulelipp on masti küljes kinni.
- floks/a** Li, g. -*aa* Li floks, leeklill флокс; *ne floksõt toož mentii hodduu, no peened õllaa veel* need floksid läksid samuti kasvama, kuid (nad) on veel väikesed.
- fl'oot/ta** Lu Li (Ja-Len.) -*t* J-Tsv. *fluotta* P, g. -*aa* Lu Li J -*a* Ja laevastik флот; P *tämä sluuzip fluottaz* ta teenib (sõja)laevastikus. – Vt. ka *kala-*, *sõta-*, *torgu-*.
- fl'uuger/i** vt. *fl'juuger/i*.
- fl'ääga** I (Al.) *fl'äg/a* P *fl'aga* M-Set., g. *fl'äägaa*: -*aa* P I, plasku фляга; I *kõõs tagosap kallaa jögõssa, to paap fl'äägaa* kui (poisike) saab kala jõest kätte, siis paneb plaskusse; 2. Al. M-Set. lähker бочёнок. – Vt. ka *fl'aška*.
- fokusk/a** P, g. -*aa* P trikk, mustkunst фокус.
- fokusnik/ka** P I *fookusnikk* J-Tsv., g. -*aa* P *fookusnikkaa* J mustkunstnik фокусник; P *fokusnikka tiep fokusko* mustkunstnik teeb trikke.
- fokul/z** I, g. -*hsõd* = *fokuska*; *fokusnikka näütüp kõikõllaiisäia fokusso* mustkunstnik näitab iga-suguseid trikke.
- fomaa-päivä** Lu = *famin-päivä*.
- foma-päivä** Li = *famin-päivä*.
- fomilia** vt. *familija*.
- fomk/a** L, g. -*aa* = *famin-päivä*; *fomkann võtõttii xatuv, pantii seineä naglaa rippumaa* toomapäeval võeti (talve)mütsid (peast), pandi seinale varna rippuma.
- fonar/i** K-Ahl. L P Lu J (Al.) *fanari* M-Set. Lu Li I, g. -*ii* Al. K P Lu J *fanarii* I latern фонарь; I *fanarii paa põlõmaa, mee lauttaa* laterna panen põlema, lähen lauta; Lu *hätä-tulõd õllaa valkaat tulõd, mahaitataa fanariikaa* hädatuled (merel) on valged tuled, vehitakse laternaga; I *fanariõ õlivad mokomad puizõd fanarit* tehtüüd laternad olid, niisugused puust laternad olid (ennemalt) tehtud; L *nõisivat fonarit paissuma* hakkasid laternad paistma. – Vt. ka *štaakki-*.
- fooflani**: -*õni* J-Tsv., g. -*anii*: -*õnii* J rumal, loll-pea фофан, дурак.
- fookusnikk** vt. *fokusnikka*.
- foossun/a** (I), pl. -*ad* I (kleidi)mood, fassong фасон (платья).
- forelli** Lu, g. -*ii* = *farelka*.
- forelka, forel'ka** vt. *farelka*.
- forilsa** M, pr. -*zõv* M, imperf. -*si* = *forkata*; *opõn forizõv* hobune puristab.

- forklata** M, pr. *-kaav* M, imperf. *-kazi* ~ *-kaz* M puristada (hobuse kohta) фырк/ать, -нуйт (о лошади); M *opõn forkkaav* hobune puristab. – Vt. ka *furkata*.
- fork/kaa** P M, pr. *-av* P M, imperf. *-kazi* kor-sata; puristada (hobuse kohta) фырк/ать, -нуйт (о лошади); P *opõn alkõ forkkaa, mitäleep peltšeeäv* hobune hakkas korskama, kardab midagi.
- for/ma** P M Kõ Lu I *-m* J-Tsv., g. *-maa* M Kõ J 1. vorm форма; M *rautõzõt formad* rauast vormid; Kõ *ees forma* böllu, *leipä pantii ahjoo põrmatalõ* ennemalt (leiva)vormi polnud, leib pandi ahju põrandale (küpsema); I *leipä formad* leivavormid v. -pannid; 2. (ettenähtud) kord, plaan форма, образец; I *revolutsia meile, talopoigalõ, antõ slobodno jaka maat vassõssa forma müü* (Len. 287) revolutsioon andis meile, talupoegadele (talupojale), vabaduse jagada maad uue korra järgi; 3. kuju, olek форма, вид; P *surma tuli dai vei, en õlõ kuullu sitä, millizes formas tämä on surm tuli ja viis, ma ei ole kuulnud, millisel kujul ta on.* – Vt. ka *leipä*-.
formen/ka Lu, g. *-aa* madruse vormipluus форменка; *šinel, pušlatti i formenka onõ matrossijee sõpa sinel*, kuub ja vormipluus on madruste rõivas.
formennoi Lu J-Tsv., g. *-i* J 1. vormi- форменный; J *formennoi pal'tto* vormipalitu; 2. täielik, täitsa, päris суций, форменный; J *formennoi durakk* päris loll.
form/la J-Tsv., pr. *-n* J, imperf. *-zin* J vormida формовать, с-; *kuza izäz?* – kirpittsoi *formis* kus su isa on? – Vormib telliskive.
form/lu Li, g. *-uu* Li vorm, vormirõivas форменная одежда, форма; *meil õllaa ühellaajizõt formud* meil on ühetaolised vormirõivad.
forsit/taa Lu Li, pr. *-an* Lu, imperf. *-in* uhkel-dada, erutada форсить; Lu *forsuna forsitap siäl* toretseja uhkel-dab seal.
fors/su M, g. *-uu* M uhkus, toredus пышность, форс; *sitä forssua böllu, etti släppi õli pääzä* seda uhkust polnud, et müts oli peas.
fors/una P Lu I *-suna* I, g. *-unaa* P toretseja, moenarg форсу/н, -нья; I *forssuna õõd, suvvaad üvvii ehtiüssäg* oled toretseja, armastad hästi riietuda; P *tämäll üvä opõn, üvä bruiju peäll, vaata menep forsuna* tal (on) hea hobune, head hobuserakmed (peal), vaata, lähleb toretseja.
fort/otška Lu I *-otška* J-Tsv. *-atška* P, g. *-otška* Lu J *-atška* P õhuaken форточка; P *vanallai-kaa böllu fortatškoi, mie jo algõn nõisa mehesi, sis tulivad akkunoisyõ fortatškad* vanal ajal polnud õhuaknaid, mina hakkasin juba meheks saama, siis tulid akendele õhuaknad; Lu *miä avaan fortotškaa avõõ* ma teen õhuakna lahti.
fortuv/la P, g. *-aa* P tore, uhke фартовый; *fortuva pari* tore paar.
fotograaf/fa M Lu *-f* J-Tsv. *-a* M, g. *-aa* M Lu fotograaf фотограф.
fraak/ka: *-k* Lu, g. *-aa* frakk фрак; *enne peettii herrat fraakkoja* enne kandsid härrad frakke.
fraak/ki: *-k* J-Tsv., g. *-ii* J = fraakka.
frantsusi Ja-Len. = frantsuskõi.
frantsuskaa P = frantsuskõi.
frantsusk/õi Lu *-oi* J-Tsv. adj., indekl. prantsuse французский; J *enne suur frantsuskoi bulk mahsi viis kopekka* vanasti maksis suur prantssai viis kopikat.
frant/ta (J-Tsv.), g. *-aa* frant, keigar фронт; *tulla vassa noorõt frantõd de nagrõta* tulevad vastu noored keigarid ja naeravad.
frantsu/sz J-Tsv. prantslane француз; *terešk dääd mälehti, ku frantsus tsäi moskovõz* onu Terešk mäletas, kuidas prantslane käis Moskvas.
frika/del'ka M *-d'el'k* J-Tsv., g. *-del'kaa:* *-d'el'kaa* J frikadell фрикаделька.
frit'il/aari (Li), g. *-ii* Li püvilill рябчик, фри-тиллрия; *männä voottõ augustõ kuulõ õli paul aaristõ profe:ssor täälä, tõi millõ frit'il'aarii. niku maamuna, mokomaizõ* möödunud aastal augustikuus oli professor Paul Ariste siin, tõi mulle püvilille (juurika). Nagu kartul, niisuguse.
front/ta M-Set. Lu Li (K-Ahl. P Kõ-Len. J-Tsv.), g. *-aa* Lu *-a* Kõ rinne фронт; M *piäb jõutua fronttaasõõ* (Set. 2) peab jõudma rindele; P *õlin frontall* olin rindel.
front/ti K I, g. *-ii* K = frontta.
frovv/la Kett. K L P M Kõ Lu Li J I *-õ* ~ *frouva* J, g. *-aa* Kõ J I *frouvaa* J I. proua, daam госпожа, дама; M *bojarii lazгаа tütär tuli lidnaza frovvasi* Vlas Bojarovi tütar sai linnas prouaks; K *müõ niku frovvad issuziimma* me istusime nagu prouad; 2. mõisaproua, mõisnikuproua помещица; K *frovva õli nemsä* mõisaproua oli sakslane; ■ M *noor frovva preili.* – Vt. ka *mettsä*-.
fruh/i, frux/i vt. pruhti.
fšoravn/o P *-o* M J *fšo-ravno-o* ~ *fšorovno-o* I *šorovno-o* Lu *všooravnoo* J-Tsv. 1. ikkagi, siiski, niikuinii всё же, всё равно, всё-таки; I *fšorovno-o võitaa* ikkagi võtan; J *elä mee kottoo, fšoravno- kattoo et pääze* ära mine koju, niikuinii sa ei pääse koju; 2. hea küll, hästi; ükskõik хорошо, ладно; всё равно; Lu *xerrõ*

juttõõb tällõõ: palkkaa millõ – sorovno-o härra ütleb talle: palka end minu juurde (tõõle)! – Hea küll!; I no fso-ravno-o no ükskõik.

fudbolla (Lu), g. -aa jalgpall футбол; *fudbolaa ep täättü tsülazä eestäv* jalgpalli ei teatud (= tuntud) külas sugugi.

fugan/a Lu, g. -aa = *fugan/a*.

fugan/ka P M Li I -*ŋk* ~ -*nk* J-Tsv., g. -*ŋkaa* P M J pikkhöövel фуганок; *J lazz veel kõrta kaks fugan/kõll, siiz leeb lakka* lase veel korda kaks pikkhöövliga, siis saab sile(daks); Li *fugan/ka on pittsä struga* f. on pikk hõövel.

fundamentti P M Lu Li I (Ra) -*õmentti* ~ -*mentti* J-Tsv. -*õmetti* Lu, g. -*amentii* P M Lu Li -*mentii* J vundament фундамент; Lu *fundamentii pääl on tehtü koto vundamendi peale* on tehtud maja; P *tehtii fundamentti paasi-tšivessä* tehti vundament paekivist; Lu *ku bõõ tšivi fundõmettia, siis panna multairsi, se on alumõin irsi, maata vassa* kui pole kivivundamenti, siis pannakse muldpalk, see on alumine palk, vastu maad.

funissa vt. *vunisa*.

furaš/ka K L P M Kõ Lu Li I -*kõ* Li -*k* J-Tsv., g. -*kaa* L P Kõ Lu Li J nokkmüts, sirmiga müts фуражка; K *furaškat pähää i tõisõõ tsülää mentii gul'amaa* nokkmütsid pähe ja mindi teise külla pidutsema; P *talvõl pitääss hattua, suvõl furaškaa* talvel kantakse talvemütsi, suvel nokaga mütsi; Kõ *se õli sünti suur, ku mees sei furaška pääz* see oli suur patt, kui mees sõi, müts peas.

furi/sa P Lu -*ssa* Li -*ss* J, pr. -*zõn* P Lu Li J, imperf. -*zin* Li **1.** müriseda гудеть, шуметь; Lu *samal'otti furizõv* lennuk müriseb; **2.** luriseda сопеть; J *nenä furizõv* nina luriseb; **3.** norsata храпеть; Lu *tämä halizõb i furizõv* ta põõnab ja norskab; **4.** toriseda ворчать; P *mitä sie furizõd* mis sa torised?

furk/ata (Lu), pr. -*kaav* Lu, imperf. -*kazi* = *for-kata*; *ebõõ üvä haisu, nenäkaa furkkaav* ei ole hea lõhn, puristab ninaga.

furk/ka Lu, pr. -*in* Lu, imperf. -*kizin* Lu (nina-ga) luristada сопеть, шмыгать носом; *nenä-kaa furkiv* luristab ninaga.

furri vt. *vurri*.

fur/skaa J, pr. -*zgan* ~ -*zgõn* J, imperf. -*zgin* **1.** (nina) luristada сопеть, шмыгать носом; **2.** korsata фырк/ать, -нуть (о лошади); *õpõin furzõv* hobune korskab. – Vt. ka *forkkaa*.

fursk/ia Li J-Tsv., pr. *furzgin* Li J, imperf. -*zin* J = *furskaa*; **1.** J *elä furzgi nenäkaa* ära lurista nina; J *furzgi nütt itka* lurista nüüd nutta!; **2.** J *opõizõt furzgiita* hobused korskavad.

furzg/ata Lu (Li) -*õt* J-Tsv., pr. *fursk/aan* Lu J, imperf. -*azin* Lu -*õzin* J nuusata сморкать, вы-, сморкаться, вы-; Lu *furskaa lahzõld nenä* nuuska lapse nina puhtaks; J *furskaa räkä nenäss* nuuska tatt ninast (välja).

fu'tku Lu Li Ra J *fu'tku* ~ *fu'tsku* J, g. -*uu* Lu Li **1.** vesivutt погоньш; J *liivtsülää jõgõz on lintu fu'tku, se lintu laulob üüllä* Liivtsülä jões on lind vesivutt, see lind laulab õõsel; **2.** Liivtsülä elanike pilkenimi насмешливая кличка жителей дер. Пески; J *meemm vaikk liivtsülääsee esimeizess. meemmä futkuit kattsomaa* lähme kas või Liivtsülässe kõigepealt (lõbutsema), lähme f-sid vaatama; J *liivtsülää nõmia jõgõperää nõmat kutsutaa fu'tku* Liivtsülä omi kutsuvad Jõgõperä omad f.; **3.** rumal, loll глупый, дурацкий; Lu *fu'tku inemin ep tunnõ mittää tehä* rumal inimene ei oska midagi teha.

fu'tku-lintu J vesivutt погоньш; *fu'tku-lintu on harmaa lintu, pittsäi jalkoikaa* vesivutt on hall lind, pikkade jalgadega.

fuut/ta P -*t* Lu J-Tsv., g. -*aa* P J -*a* J jalg (mõõt-ühik) фут; Lu *se on kaks fuutaa pittsä* see on kaks jalga pikk; J *vett jõgõs kaht fuutta* jões (on) vett kaks jalga.

fökl, föklä vt. *fjokla*.

föklävesi Li peedivesi (peedijook, leotis hautatud peetidest) свекольный отвар.

fökkää [?] (J-Must.), (sõnatüvi основа слова:) *fökkä-* J-Must. nuuksuda всхлипывать.

G

g- vt. ka *k-*.

gaad/la Kett. Set. K L P M Lu Li Ra (sõnatüvi основа слова:) *gaada-* J-Must., g. *-aa* Kett. K madu, uss; fig. halb inimene змея, гад; Li *kassin mettsäz on pal'lo gaadoja* siin metssas on palju usse; Kett. *gaada niglaab* madu hammustab; K *noorõpall mind'all meneb gaada suhõd* nooremal minial läheb madu suhu; L *suurõd gaadat purõlivad* suured maod purelesid.

gaadina M *gaad'i/na* Lu *-n ~ zgaad'in* J-Tsv., g. *gaadinaa* jõle, kõlvatu olend, jõletis гадина; J *miä tämä zgaad'inakaa en taho pajattatsi* mina selle jõletisega ei taha rääkidagi.

gaado: Гадо Tum. madu, uss змея, гад.

gaados/ti Lu *-t'i* J-Tsv., g. *-tii:* *-t'ii* J jälkus, jälk asi гадость; Lu *haizob mikä il'i on pillaanud jutõllaa: gaadosti* (kui) haiseb miski või on rikenenud, (siis) öeldakse: jälkus.

gaaffali Lu Li *-õli* (Lu) *-eli* Li, g. *-alii ~ -õlii* Lu *-elii* Li kahvel (laeval), kahvelpuri гафель; Li *gaaffeli on kokall i petlall tsiin* kahvelpuri on konksu ja aasaga kinni; Lu *gaaffalii nurkka* kahvelpurje piiginurk.

gaaffali-nurkka Lu kahvelpurje piiginurk нок гафеля.

gaakki (Lu), g. *-ii* haak (pelitoes) гак (железный крюк на судне); *bukseri-rossi bukseriz on tsiin gaakkiz* puksiiril on puksiirtross kinni (pelitoes kinnituvus) haagis.

gaarnitts vt. *gartsa*.

gaarõstla ~ **-õ** Li, g. *-aa* kant, äärispael гарусная тесьма; *sis panti ülleelle gaarõsta. i sis ku õm-mõlti proimõd, proimill ümperikkoa panti toož mussõ gaarõstõ* siis pandi (sarafanile) üles (äär-

de) kant. Ja siis, kui õmmeldi õlapaelad, õlapaeltele pandi ümberringi samuti must kant.

gaasnikk, gaasnikka vt. *gašnikka*.

gaal/za Ra *-z* J-Tsv., g. *-zaa* Ra J gaas газ; J *ñemtsõt tukõhoitõtti med'd'e sõtamehiit gaazoika* sakslased lämmatasid meie sõdureid gaasi(de)ga; J *mikäle muudõr gaazaa haisu* mingisugune imelik gaasihais; Ra *meill on gaazaa pliitta* meil on gaasipliit.

gaazatõrva: *gaazõterva* Ku gaasitõrv (gaasi-ajamisel saadud tõrv) газовая смола; *katto oli gaazõtervall vojjettu* katus oli gaasitõrvaga tõrvatud.

gaav/ani Lu (Ja-Len.) *-õni* J-Tsv., g. *-anii* Lu *-õnii* J sadam гавань; J *gaavõnis seissaa võõraa maa alusõd* sadamas seisavad välismaa purjelaevad.

gadait/taa M Lu Li J, pr. *-an* M J, imperf. *-in* M J ennustada гадать; Lu *mustalaizõt tultii karttojeekaa gadaitamaa* mustlased tulid kaartidega ennustama; Li *i siz uuvvõ voovvõn nallõ nõisti gadaitõmaa* ja siis vana-aastaõhtul hakati ennustama.

gad'ug/la Lu, g. *-aa* Lu rästik гадюка.

gaf/ka Lu *-k* J-Tsv., g. *-kaa* Lu J *-ka* J (rooja)julk gavешка; Lu *meni sittumaa, näd laski gafkaa* läks sittuma, näe, laskis julga; J *see tait koir tšeerti mokoma gafka* vist koer laskis (keeras) sellise julga.

gagalra Li *-r* J-Tsv., g. *-raa* J kaur garapa; Li *gagarõd nämäd õllaa sorzaa porodaa* kaurid, nemad on pardi tõugu; J *gagarõll on nii sora sulk, jot heeno droba eb lüü läbi* kauril on nii tihe sulg(kate), et peen haavel ei löõ läbi.

gaik/la Lu, g. *-aa* mutter гайка.

galantsaa J-Tsv. adj., indekl. hollandi, Hollandi голландский; *kase taita oij galantsaa laiv, ku näd'd'e flakku maštiz* see on vist Hollandi laev, kui nende lipp on mastis.

galant/tsa (J-Tsv.), g. -saa hollandlane голландец; *galantsöd da saksölaizöt põlötöta savi-piippua* hollandlased ja sakslased suitsetavad savipiipu.

galaveška Lu I *goloveška ~ koloviška* I, g. *galaveška*: -žgaa I -ška (I) tuletukk головня, головешка; Lu *alko põlözi i vähäzee jäi, se öli galaveška* halg põles ja vähe jäi järele, see oli tuletukk; I *mussa ku goloveška* must kui tuletukk.

gald/ari: -öri J-Tsv., g. -arii: -örii J rõdu, palkon балкон, галлерей; *näill on lusti daatš galdöriika* neil on ilus suvila rõduga.

gale/tti Lu, g. -ii Lu mere-, laevakuivik галета; *galetid öllaa kalatssi-javossa vai valkaass javossa* laevakuivikud on saiajahust ehk valgest jahust.

galgana M Lu J -an Ra -ön J-Tsv. *kalg/ana* Li I -ön J-Tsv., g. *galg/anaa* J -ana Lu Ra -öna J *kalgöna* J 1. M Lu Ra J I tedremaran лапчатка; 2. tedremarana juur корень лапчатки; Ra *galgana kukka, a juuri on galgan* tedremaran(a) õis), aga juur on tedremaran(a) juur); 3. J-Tsv. *kalganijuur* kalgan.

galganaelkko ~ kalganaölkko M tedremarana õis цветок лапчатки; *galganaelkko, költön svetka* tedremarana õis, kollane lill.

galganajuuri M *kalganjuuri* Li tedremarana juur корень лапчатки; *galganaviina on tehtü galganajuurössa* tedremaranaviin on tehtud tedremarana juurest.

galganaviina M *galgana-viina* M J tedremaranaviin (viin, milles on leotatud tedremarana juuri) лапчаточная настойка; J *galgana-viinaa tehtii, galganaa juuria panna viinaasöd, kui sivuita vaivattii, sis sitä galgana-viinaa juutii* tedremaranaviina tehti, tedremarana juuri pannakse viina sisse; kui ristlud valutasid, siis joodi seda tedremaranaviina.

galgani M, g. -ii M tedremaran лапчатка; *galgani on mokoma lekarstva, mokomad juuröd, se on aivoo üvä vattsatavvissa* tedremaran on niisugune ravim, niisugused juured, see on väga hea kõhuhaiguse vastu.

galjas/si Lu *gal'jössi* J-Tsv. *kal'jössi* Li, g. -ii Lu *gal'jössii* J kaljas гальяс; Lu *galjasio öltii nel'töššötmöd sül'tää* kaljased olid neliteist süllda (pikad); Lu *galjasila on tonggiika mašti* kaljasel on tengiga mast; J *lastöds gal'jössii alkoa de läh-si peterii* lastis kaljase(täie) küttepuid ja sõitis (läks) Peterburi. – Vt. ka *seili-*.

gal/ka Lu Li -k J-Tsv., g. -kaa Li -ka J hakk галка; J *galköt svuvata elä litši elo maja* hakid armastavad elada elumaja lähedal.

gal/ssa ~ -s Lu, g. -saa Lu halss галс; *ku tuuli tuulöp kurraa borttaa, laiva menep kurall galsall* kui tuul puhub vasakule pardale, (siis) läheb laev vasakhalsil.

gals/si (Lu), g. -ii = *galssa*; *öikaal galsill* paremhalsil; *kurraal galsill* vasakhalsil.

galstuk/ki M Lu (Li), g. -ii kaelaside, lips галстук; Li *siiz öli tšuutto. ebö galstukikaa* siis oli särk. Mitte kaelasidemega.

galuboi M *goluboi* M Lu Li Ra J, g. -i M *goluboi* Lu Li J helesinine голубой; J *ühs elm öli sinine, tön öli goluboi* üks helmes oli sinine, teine oli helesinine; M *tšiuutto öli galuboi karvaa* särk oli helesinist karva; M *ku öli pojolahs, siis pantii goluboi lintti* kui oli poeglaps, siis pandi (kaelaristile) helesinine pael; Ra *pääzgoo muna goluboi* pääsukese muna (on) helesinine; J *goluboi ma'teri rohkapössi veerev* helesinine riie pleegib (köige) rohkem.

galun/a M Li, g. -aa kardpael галун; M *naizöt peettii sinäkkoo, galunad öli pantu eítee* naised kandsid siniseid linaseid sarafane, kardpaelad olid ömmeldud (pandud) ette; Li *sinäkköilö pantii galunöita eítee* sinistele sarafanidele pandi kardpaelu ette.

gantiliin vt. *kahz-, nell'ä-*.

gant'ik/ka L Lu Li -k Li *gant'ikka* (J-Tsv.), g. -aa Lu peenike siidpael, äärispael кант, кантик, отделка; L *sinäka öli mönölaizyö linttiikaa i gant'ikkoikaa* sarafan oli mitmesuguste lintide ja peenikeste siidpaeltega; Lu *sell jupkal on gant'ikka* sellel seelikul on (kaunistuseks) peenike siidpael; Li *gant'ikköi peettii* (rõivastuses) kasutati peenikesi siidpaelu; Li *estä pantii kassée gant'ikk ümperikkoa* kõigepealt pandi siia (= sarafani seelikuossa) peenike siidpael ümbering; ■ J *näet han siä, miltäizenn gant'ikkönn on tropp tallöttu* sa ju näed, kui kiira-käära on teerada tallatud.

gant'ikka I, g. -aa kompekripaberist nelinurk (pandimängu mängimiseks) фант, фантик; *gant'ikkoilla mäntšiväv lahsöd* kompekripaberist nelinurkadega mängivad lapsed.

garabulli Ra, g. -ii kikkaputk дягиль.

garkušk/a Lu, g. -aa männiriisikas горькушка.

garm/oni K M S Po Lu Li I (P) -öni Lu I *karmoni* M -ani (M) -öni J-Tsv., g. -onii M Lu Li -öni ~ -öni J löötpill, harmoonika гармонь; M *garmania pillitättii, tantsittii, gul'ätattii siäl* mängiti löötpilli, tantsiti, pidutseti seal (vastlapäeval); J *šnibris garmöni kokkoo* surus

lõõtspilli kokku; J *garmõnii tseeled* lõõtspilli keeled.

garmoni-meez: *garmoni-miez* P harmoonika-meese, harmoonika-, lõõtspillimängija гармонист; *suur pilli-miez, suur garmoni-miez* suur pillimeese, suur lõõtspillimängija.

garmonist/la Kõ Lu Li I, g. -*aa* Lu Li harmoonika-, lõõtspillimängija гармонист; Lu *garmonista pillitti* гармония lõõtspillimängija mängis lõõtspilli; Kõ *ühz garmonista õli võtõttu, tätä potšitattii viinall* üks lõõtspillimängija oli võetud (= palgatud), teda kostitati viinaga.

garm/onja (vdJl) -õnja (J), g. -*onjaa* = *garmoni*.

garmonšik/ka M, g. -*aa* = *garmonista*; *garmonšikka pillitab* гармониста lõõtspillimängija mängib lõõtspilli.

garmoška L M J I, g. -*škaa* M -*žgaa* (L) lõõtspill, harmoonika; väike lõõtspill гармонь; гармошка; J *pojod garmoškaa pillittiväd* poisid mängisid lõõtspilli; L *pojot tulivat pillittämää garmozgalla* poisid tulid lõõtspilli mängima; I *garmonid on suurõd, a garmoška pikkarainõ* g-d on suured, aga g. on väike.

garni/za Lu Li -z J-Tsv. *karniza* (Li) *karnissa* I, g. -*zaa* J karniis, kaunistus карниз; Li *sis kolpokõ tehtii, siz näd kolpoka* pääline, *sis sinne garnizõd ülez lastii* siis tehti (ahju)kumm, siis, näe, kummipealne, siis sinna üles tehti karniisid; Lu *akkunal toož on garniza* aknal on ka karniis; Lu *ahjoo garnizad* ahju karniisid.

garnizon/a M Lu Li *garnizona* J-Tsv., g. -*aa* M Lu Li *garnizona* J garnison гарнизон; M *ovad garnizonad, sõtalaisii garnizonad* on garnisonid, sõdurite garnisonid; J *petterii garnizona on õikõ suur voisik* Peterburi garnison on õige suur sõjavägi.

garpun/i Lu J-Tsv., g. -*ii* Lu harpuun гарпун; *kitoja püüvvetää garpunilla* vaalasid püütakse harpuuniga.

gartšit/ta P M Lu Li I -*ts* J-Tsv., g. -*saa* M Li J siner горчица; Lu *gartšitsa on karkia* siner on kibe; M *sein stüüdeniä gartšitsaaka* sõin sülti sinepiga; J *tippa kurasõd nenäll vähäize gartšitsa* võta noaotsaga natuke sinepit.

gartšitsa-javo Lu sineripulber горчичный порошок; *gartšitsaa tehkiä gartšitsa-javosa* sinepit tehakse sineripulbrist.

gav/ta M Lu Li -*nitsa* P *gaarñit/ta* J-Tsv., g. *gartsaa* M Lu -*saa* J karnits (mahumõõt) гарнец; M *esimeizez on vakka, siz on poolvaka, siz on tšetvjorka, siz on vass garttsa, samõi peen mitta* esiteks on vakk, siis on poolvaka, siis on setverik, siis alles on karnits, kõige väiksem mõõt; M *garttsa on pool tšetverkaa,*

vakkaa meni kahõsaa garttsaa karnits on pool setverikku, vakka läks kaheksa karnitsat; J *kahs gaarñitsa rüiss vein tšülä magazii* kaks karnitsat rukist viisin küla magasiaita. – Vt. ka pool-.

gas/nitsa P M I -*nitsa* K-Ahl. -*tintsa* (Po) *gos/nitsa* (Ja-Len.) -*tintsa* Po (Lu) -*tintsa* (J-Tsv.), hrl. pl. *gas/nitsad* Al. M I (K-Ahl. P) -*tintsad* Po *gos/nitsad* (Ja-Len.) -*tintsad* Po Lu **1.** külakost (enamasti maiustused) гостинец; гостинцы; P *millõd tõi d'eda gasnitsoi* mulle tõi vanaisa külakosti; M *veettä toomussõd, gasnitsad* viite külakosti; I *miä mee võdrazii, võttaa gasnitsad kaasa, annaa näitä lahsiloilõ* ma lähen võõrusele, võtan külakosti (= maiustusi) kaasa, annan neid lastele; **2.** rahaline või naturaalne hüvitus денежная или натуральная компенсация; J *karjušillõ annõta gost'intsossi kahs-kõlmõd lina pääsemä* karjusele antakse naturaalsuiks kaks-kolm linapunti; M *herra antõ gasnitsaa rahhoo* mõisahärra andis hüvituseks raha; **3.** maiustused лакомства; M *õsõttii gasnitsoi* osteti maiustusi; I *kane entiiz gasnitsad õlivad: prännikad i lid'entsad* need olid endisaegsed maiustused: praänikud ja siirupikompevedid; I *miä tahhoo kõrjataa gasnitsad lahsiloilta* pois ma tahan maiustused laste eest ära peita; Po *joulumm tuotii jolka, ripusattii gostinsad* jõuludeks toodi kuusk, riputati maiustused (otsa).

gašnikka M I *gašnik/ka* Li Ra -*k* J-Tsv. *kaasnikka* J-Must., g. *gašnikaa*: -*aa* J püksivärvel; püksipael (pael v. nõör pükste v. aluspükste ülalhooldmiseks) гашик (шнурок, посок для подвязывания штанов); M *gašnikka on mehhi štanolailla* püksivärvel on meeste pükstel; Ra *gašnikka se õli pagla, se õli kaatsoo gaašnikka* g., see oli pael, see oli pükste pael.

gazet/ta M, g. -*aa* M = *gazetti*; *tširjotan gazetata, što tahon tulla prislugassi* kuulutan (kirjutatan) ajalehes, et tahan tulla teenijaks.

gaze/tti P M Lu Li I *kazetti* J-Tsv. -*t'šii* Ku, g. -*tii* P Lu Li -*itii* I *kazettii* J ajaleht газет; J *lugõtko jõka päiv kazettia* kas loed iga päeva ajalehte?; I *see tuõb, potštuu toob gazettie da tširjija* see tuleb, toob posti, ajalehti ja kirju; I *miä luđ'ii gazetii, nüid illaa pois tämmää* ma lugesin ajalehte läbi, nüüd koristan selle ära; M *sveeža gazetti* värske ajaleht.

gavruš/ka Li, g. -*aa* praänik, meekook коврижка.

gektari Lu, g. -*ii* hektar гектар; *narvi on saari, ühs gektari maata* n. on saar, üks hektar maad.

general/a P Lu I *genera/la* Li J-Tsv. -*l* J-Tsv. -*al* V, g. *generalaa* Lu -*la* J kindral генерал;

Li luuttsaa on avvõttu génerala Luuditsasse on maetud kindral.

genraali L, g. -ii = generala.

geograaf J-Tsv., g. -ii J = geograafija.

geograafija Li J-Tsv., g. -aa Li geograafia география.

geometr J-Tsv., g. -ii J = geometrija.

geometrija Li J-Tsv., g. -aa Li geometria геометрия.

georgina Lu Li I -ina M Li Ra -n Kõ S J-Tsv., g. -naa Lu Li -na J georgiin, jorjen, daalia georgin; I kena l'el'o georgina jorjen on ilus lill.

geriba: -bõ J-Tsv. -b Lu Li, g. -baa vapp герб.

gerbovo J-Tsv., g. -i vapi-, templi-, tempel- гербовый; *gerbovo paperi* tempelpaber.

gerke vt. järtšü.

germani (Ja-Len.), pl. -id Ja sakslane немец.

germantsaa P adj., indekl. saksa немецкий, германский; *germantsaa sõta-aikan* Esimese maailmasõja ajal (Saksa sõja ajal).

germant P, g. -saa sakslane немец, германец.

gertso g. -gõ Li J-Tsv. -G Lu, g. -gaa: -ga J hertsog герцог; J *gerttsoga metsäd jääti talo-poikiilõ* hertsogi metsad jäid talupoegadele; J *med'd'e ja gerttsoga metsä välill om proseg* meie ja hertsogi metsa vahel on (metsa)siht.

gerttsog J-Tsv., g. -ii J = gerttsoga.

gerttsogii-maa J-Tsv. hertsogimaa герцогские земли, герцогство; *pitäiz menne gerttsogii-maalt kotoo puit saama* peaks minema hertsogimaaalt puid koju tooma.

gerttsogiiina Lu -in J-Tsv. -na Li, g. -inaa hertsoginna герцогиня.

gialka vt. jalka.

gielte Kr jahikull, pistrik сокол.

giihm Kr nägu лицо.

giikka vt. martõn-.

giilõ J-Tsv. pl. t. song gryжа, кила; *tereškõll on suurõd munat kaatsoiz, giilõ* Tereškal on suured munad püksis, (tal on) song.

giira M Lu Li I -rõ ~ -r J-Tsv., g. -raa M Lu Li J (kaalu-, kella)пomm гиря; J *nõsa tunnii giirõ* tõmba (tõsta) kellarommid üles; I *tunnii giira* kellaromm; Lu *veesso* giira kaalupomm. – Vt. ka *tunnii*-.

gil'd J-Tsv., g. -ii J gild гильдия; *kase kupts on esimeez gil'd'iz* see kaupmees on esimeses gildis; *torguitti nii voimõssi, jot pääsi esimeize gil'd'ii kuptsõssi* kauples nii võimsalt, et pääses esimese gildi kaupmeheks.

gili Lu Li J-Tsv. *gil'i* Lu Li *kili* Lu, g. -ii Lu -i J *kili* Lu 1. (laeva, paadi) kiil, andur киль; Lu *gili*

on alla, giliss algata laavaa tehä kiil on (laeva) all(osas), kiilust hakatakse laeva tegema; Lu *vene meni kummoo, gili tuli päälle* paat läks kummuli, kiil tuli peale(poole); Lu *gili on koko laavaa pituutta* kiil on kogu laeva pikkune; Lu *petäjä ja kuusi puu pantii gil'issi* kiiluks pandi männi- ja kuusepuu; J *alusõ gilise tšiiinisetä kaarõd* purjelaeva kiilu külge kinnitatakse (laeva) kaared; Lu *barkka õli ilmaa gilliä* praam oli ilma kiiluta; Lu *panna gil'il* ehitada (laev) kiilule; 2. (hobuse) selgroog хребет (лошади); Lu *õpõn ko meeb laihassi, siz jutõllaa, ku õpõzõll on gili sel'l'äz* kui hobune jääb lahjaks, siis öeldakse, et hobusel on selgroog väljas. – Vt. ka *laavaa-*, *pääl*-, *venee*-.

gil'ipuu Lu kiilupuu (laevaehitamisel) килевое дерево (в судостроении); *gil'ipuu piti õlla juurõdkaa, juuri pantii ahtõri-poolõd* kiilupuu pidi olema juurega, juur pandi ahtripoolele.

gil'vaatter Lu, g. -ii kiiluvesi, laevajoom кильватер; *gil'vaatteri meneb üfš eez ja tõin takan, gil'vaatteriz mennä* kiiluvees sõidetakse (minakse), üks (laev) ees ja teine taga.

gim na Li -nõ J-Tsv. -n Lu, g. -naa J hümn ГИМН.

gimnazi Lu J-Tsv., g. -ii J gymnaasium гимназия; Lu *tämä tšäüb gimnaziz* ta käib gymnaasiumis.

gimnazi-skoulu Lu = gimnazi.

gipk ol J-Tsv., g. -i painduv, nõtke гибкий; *nõdrassi, gipkoissi tetsemä* painduvaks, nõtkeks tegema.

gip sa M -s Lu J-Tsv., g. -saa Lu J kips гипс; Lu *inemin ku katkaap tšäee il'i jalгаа, sis panna gipsaa* kui inimene murrab käe või jala, siis pannakse kipsi.

gitari M Lu J-Tsv., g. -ii M Lu J kitarr гитара; Lu *gitari on suurõpi mandolinaa* kitarr on mandoliinist suurem; M *garmonid, balalaikad, gitarid õltii kõig bešedaz* lõõtspillid, balalaikad, kitarrid olid kõik simmanil; J *siäll laulotta ja pillitetä, tšej gitaria, tšem balalaika* seal lauldakse ja mängitakse pilli, kes kitarr, kes balalaikat.

gitarii-tšee li Lu kitarr keel струна гитары.

glaadit ta M, pr. -an M, imperf. -in M 1. silitada гладить, по-; *glaaditab anõtta* silitab hane; 2. triikida гладить, вы-; *piäp sõvad glaadittaa* peab pesu ära triikima; *miä sõppõd glaaditin utjukaaka* ma triikisin pesu triikrauaga; *glaaditattu rätte* triigitud rätt.

glaazi (Lu): *glaazii lüüvvää ühs, kahs, kõlmõd, nel'tä glaazia, üli nel'tää tunnii ain muuttiis; vahtii lüüv* g. lüüakse, üks, kaks, kolm, neli g., nelja tunni takka aina muutub; vaht lõõb (jutt

on laevadel tavaks olnud aja märkimisest ja teatamisest kellahelistamisega).

gladioola Li, g. -aa gladiool, kuremõök гладиолус.

glai/za Lu Li J (P) -zõ Lu -z Ra J-Tsv. -sa J-Must. *klaiza* Lu, g. -zaa Lu J I. kõrkjas, kaisel камыш; Lu *rooko* ja *glai*za *kazvõvõd mata-loizjärviiz ja jõkiloiz* pilliroog ja kõrkjas kasvavad madalates järvedes ja jõgedes; Lu *glai*zõ *ep kestä, kattoo katõtaa roogookaa* kõrkjas ei pea vastu, katust kaetakse pillirooga; J *rantuli on heenokkõin, matala, a glai*za on *kõrkaa* (rand)-kõrkjas on peenike madal (kõrkjas), aga kaisel on kõrge; J *glai*za *kazvob meree rannaz* kõrkjas kasvab mererannas; Li *enne pädrää lüüiti glai*zaa enne peetriäeva niideti kõrkjat; P *ako jarvyõ glai*zoiz kõvii *konnad laulav*õd rl. aga kui järve kaislais konnad kõvasti krooksuvad; 2. pilliroog тростник; P *miä õlõn il'i tien miä glai*zoiss *pil'i* rl. ma olen Illi [= Elias], teen ma pilliroo(gude)st pilli.

glaizikko Lu Ra *klaizikko* Lu Ra, g. -oo Lu *klaizikoo* Ra kõrkjastik камышник, камышло; Lu *glai*zikko, *kuza kazvab glai*za kõrkjastik (on see), kus kasvab kõrkjas.

gl'anttsa: -ts J-Tsv., g. -saa J läige, klants глянец; *kart'inõlõ gl'antts on tõmmõttu pääle* pildile on tõmmatud läige peale.

glazi vt. *silmä*.

glazikaappi Lu klaaskapp стеклянный шкаф.

glazi-meez J-Tsv. klaasija стекольщик; *kutsu glazi-meez rihee, la paab uuvvõd zvena akkunaa* kutsu klaasija tuppa, las paneb aknale uue klaasi (ruudu).

glazi(ro)itaa: -ta J-Tsv., pr. -an: -õn J, imperf. -in J glasuurida глазурировать; *laadgod, piim-paad, tšazgõt säämess on glazi*roitõttu savipannid, piimapotid, tassid on seest glasuuritud.

glazun/a L P (K), g. -aa härjasilm (munatoit) глазунья; L *glazunoi tehtii munass* munast tehti härjasilmi.

glaz/a ~ -ža I, g. -aa murakas морошка, диал. глажевина; *bolottaa kazvav marja glazža, pal'l'o glazža*a soos kasvab murakamari, palju murakaid.

glaz/aa: -žaa I murakale, murakaid korjama po morošku (narechie в форме илл-а от *glaz/a*); *mee bolottaa glazža*a lähen sohu murakale.

glatkõli Li, g. -i sile, lage гладкий; *kazell on nõt strotõtõttu, tõin sarafana õli lintiijekaa, kõlmaz õli prošmõjekaa, a nellaz õli glatkõi sellel, näe, on (sarafan alt) läbi tepitud, teine sarafan oli paeltega, kolmas oli pitsidega, aga neljas oli sile.*

glauberi J-Tsv.: *glauberi sool* glaubrisool.

glist/a M -õ Lu, g. -aa soole-, kõhuuss, solge глист.

glodv/a J-Tsv., pr. -n J, imperf. -zin J (süüa) ahmida жадно глотать, поглощать; *glodvip süüvve niku susi* ahmib süüa nagu hunt; *taita sill on nältš, ku nii žaadnoissi glodvit süüvve sul on vist nälg, et nii aplalt ahmid süüa.*

gloobus/i J-Tsv., g. -ii J gloobus глобус.

glu/hari P Li -hhari M Kõ S I -hhar' I-Len. -çari S *gluuhari* ~ -çari P -ççari I, g. *gluharii* Li metsis, mõtus глухарь; Li *gluhari on mettsä-lintu, mettsäs tämä on metsis on metsalind, ta on metsas; S gluçari laulav* metsis laulab; P *gluuhoi niku gluhari* kurt nagu metsis. – Vt. ka *metso*.

glu/ço M -hho Ränk, g. -çoo = *gluhoi*; ■ Ränk *gluhho õvvi* kinnine siseõu.

glu/hoi Ra J -çoi K M -hhoi M Lu Li *gluuhoi* P -hhoi Li I, g. *gluhoi* J kurt глухой; Ra *miä õõn gluhoi, miä en kuul mittä* ma olen kurt, ma ei kuule midagi; I *mihes siä nii rõhga*a räägüv, *müü emmäg õõg gluuhhoiv* miks sa nii kõvasti karjud, me pole kurdid; I *kase starikka gluuhhoissig tuli* see vanamees jäi kurdiks; J *gluhoika pajat, dalisko elä, ühellaim pol'zi* kurdiga räägi või ära (räägi), teeb ühe välja (ühesugune kasu); J *gluhoi i müttš* kurt ja tumm (~ kurt-tumm); Lu *gluhhoi duña* kurt Dunja; ■ K *õli jo gluçoi õõ* oli juba pilkane õõ; J *gluhoi pereulk umbtänav*.

glupõi K *gluupõi* Lu -oi J, g. *glupõi*: -õi Lu rumal глупый; J *nää mikä se on gluupoi d'eel: inimin ize-enellee teep paskaa* näe, mis rumal asi see on: inimele teeb iseendale halba.

glušit/ta ~ *klušittaa* M, pr. -av ~ *klušitav* M, imperf. -ti ~ *klušitti* M I. impers. kõrvu lukku ajada оглуш/ать, -ить; *glušitti kõik kõrvav* ajas kõrvad kõik lukku; 2. lämmatada заглуш/ать, -ить; *rümä on mokoma roho, klušitab linnaa* tuder on niisugune rohi, lämmatab lina (ära).

gluupink/ka J-Must., g. -aa rumaluke глупенький.

glõõz/a I, g. -aa mullakamp, -kamakas глыба, диал. глыжа (земли); *nurmõlla glõõzaa pal'l'o* põllul on palju mullakamakaid; *kookalla sär-gii kañneita glõõzoo* konksuga purustan neid mullakamakaid; *mee nurmõlõ glõõzõd lüümää* mine põllule mullakamakaid taguma.

glätšern/e Lu, g. -ee vikk vika.

gneed/a I *gnieda* K-Ahl. -õ Li, g. -aa adj. kõrb гнедой; Li *ko li mokomain mussa äntä i arjõ de siz mokomaiss kaunissõ karvaa, see õli gneedõ õpõnõ* kui oli niisugune must saba ja lakk ja siis niisugust punast karva, see oli kõrb hobune.

gofmlani ~ **-õni** (J-Tsv.): *gofmanii kapliid* ~ *gofmõnii kapliid* Hoffmanni tilgad; *ku mill peennenn vattsu vaivõtti, siiz annõtti gofmõnii kapliit juuvv* kui mul väiksena kõht valutas, siis anti Hoffmanni tilku juua.

gogot/taa (Li), pr. *-an*, imperf. *-in* kaagatada гоготать; *tämä gogotti niku anõ* ta kaagatas nagu hani.

goitin/a R-Reg., g. *-aa* tups, tutt кисточка.

goittan/a K-Ahl., g. *-aa* 1. siidpael, mis ripub kõrvarõnga(st)e küljes (vadja naise rahvarõivaste detail) шёлковая лента, свисающая с серги (деталь женской народной одежды води); 2. tups, tutt (suitsetel, päitsetel, sedelgal) кисточка (на узде, на седёлке); *neite idgeb, tšüünel veereb punasilta põskusilta kauniile goittanoile, kauniilta goittanoilta rummes-tširjale rukale, pääle põlvee, põlvi-liinaa, pääle vöö võvvarma-tširjaa* (Ahl. 105) rl. neuu nutab, pisar veereb punastelt põsekestelt kaunitele siidpaeltele, kaunitelt siidpaeltelt r-kirjalisele seelikule, põlve peale, põlle peale, vabarnakirjalise vöö peale.

goliniš/ša ~ **golinišša** (I), g. *-aa* saapasäär голенище; *vazikkaa nahgass mokomb goliniššõdõkaa uuletiv* vasikanahast niisugused säärtega (pehmed omatehtud) saapad; *nahkõdõz golinišad i uuletti nahkõnõ* nahksed sääred ja saabas nahkne.

golofk/a M Lu (P Li J-Tsv.), g. *-aa* ~ *golovgaa* 1. pea головка; Lu *kalat pannaaj baŋkojõdõ, siz golofkõd lõikõtaa poiz* (kui) kalad pannakse karpidesse, siis lõigatakse pead ära; M *golofka saaxxaria* suhkrupea; 2. pl. saaparõiad головки (сапор); Li *tee millõ golofkõd, mil varrõd on tee mulle saaparõiad, mul (saapa)-sääred on*; Lu *saappagaa golofka* saapa põid. – Vt. ka *saaxxari-*.

golotka M, g. *-tkaa* ~ *-dga* reharea, -руи колодка, брусок с зубьями (часть граблей); *riigaaro on arva. tällä golotka on lad'd'a, a piitã on vähã, va seitsee piitã* rehercha on harv. Tal on pea lai, aga pulki on vähe, ainult seitse pulka.

golov/a Lu, g. *-aa* Lu ülem начальник, глава; *kontturi golova* kontoriülem.

goloveška vt. *galaveška*.

gol'u vt. *gul'u*.

golub, golubi vt. *goolubi*.

goluba Lu Li, g. *-aa* Lu tuvi голубь; Lu *ühz goluba on valkaa, tõin on harmaa* üks tuvi on valge, teine on hall; Lu *laivois peettii goluboja, heenokõinõ paperi õli pantu jalkaa, sis tämä vei maallõd senee* laevades peeti tuvisid, õhuke paber oli pandud jala külge, siis ta viis selle

maale. – Vt. ka *koto-*, *mettsä-*. – Vt. ka *golupka*, *goolubi*.

golubniik/ka I-Len., g. *-aa* aedmaasikas клубника. – Vt. ka *klubnikka*.

goluboi vt. *galuboi*.

golup/ka Ra *-k* J-Tsv., g. *-kaa* J = *goluba*. – Vt. ka *metts-*.

gol'ut/taa: *-ta* J-Tsv., pr. *-an:* *-õn* J, imperf. *-in* J kutsuda tuvisid призывать голубей; *gol'ut golupkoit:* *gol'u gol'u* ... kutsu tuvisid: tuvi, tuvi ...

goolik/ka Lu, g. *-aa* Lu luuataoline meremärk голик; *goolikka on juurõss il'i vitsass tehtü* g. on juurtest või vitstest (juurest või vitsast) tehtud; *läns-vehall õllaa goolikõt kauniib, a šesta on kauniz i valkaa* (madalikust) läänepoolse meremärgi luuad on punased, aga teivas on punane ja valge.

goolu/bi M Kõ *-B* K M I *golubi* M Li *golub* M, g. *-bii* = *goluba*; M *kussaleeb lentivãd golubid* kusagilt lendasid (külasse) tuvid.

goorã P M Kõ Lu Li (K-Al.) *guoã* (K U P) *-ã* (J-Tsv.) *-ã* J-Tsv. *goã* L P (M Kõ-Len.), g. *-ãaa* M Lu Li J *guoãa* U 1. mure rope; K *enne õli gooãaa pal'õ, enne pal'õ idgõttii* (Al. 58) rl. enne oli muret palju, enne palju nuteti; M *pää maaz isub, taitaa on gooãaa pal'õ* istub, pea norus, vist on palju muret; K *muut miã üvãã en saannu mitãã ku üht guoãaa va nãin* muud head ei saanud ma midagi, kui vaid nägin üha muret; U *jãtid minuu guoãasõdõ* jätsid mu muresse; L *no goãaa sillõ staruxaakaa pal'õ lieb* no vanaeidega tuleb sul palju muret; P *pajatan õmaa goãaa* räägin oma mure(s)t; Kõ *viskaap tuskatãid, kui gooãa tulõv* (~ *tuõv*) ilmuvad muretãid, kui mure tuleb; J *ohto jo on rüüpettü gooãa, ja nii tait kalmoo multassaa* küllalt on juba muret tuntud, ja nii vist hauani (kalmumullani); J *gooãess alki juuvvõ* murest hakkas jooma; 2. adj. murelik, mure- горестный; P *mill on gooãat päivãd* mul on murepäevad; P *õmii guoãõi päivii pajattamaa* oma murepäevadest rãkima.

goornišnoi vt. *gornišnoi*.

goornits/a I, g. *-aa* (talu) puhaskamber горница; *sillã ku puhaz on, niku goornitsa üvã* on küll sul on puhas, (tuba) on nagu ilus puhaskamber.

goornitsnoi, goornitsnoi vt. *gornišnoi*.

gooruhha, gooruxa vt. *korjuha*.

goã vt. *gooãa*.

gor/ba K-Ahl. P Kõ Lu Li Ra I (M) *-B* J-Tsv., g. *-baa* Lu Li J küür рорб; Li *mõnikkaal kazvob gorba mõnel kasvab küür*; Lu *gorba on sellãz, mõnikkaid on kahõd gorbaakaa, sellãz i rinnãz*

küür on seljas, mõningaid on kahe küüruga, seljas ja rinnas; Kõ *annab gorbaa* annab vastu küüru; J *puuttu tsivell kõhti gorbasõ* tabas kivi-ga otse küüru pihta.

gorbaa Li I adv. küüru (наречие в форме илл-а от *gorba*); Li *meil on siin üks suku, kõikk mennää gorbaa* meil on siin üks sugu(võsa), kõik jäävad küüru; I *vana inehmine tuli gorbaa* vana inimene jäi küüru.

gorbaasõõ Ra = *gorbaa*; *pikkarain katti nõsõb enee gorbaasõõ* väike kass(ipoeq) tõmbab enese küüru.

gorblain Lu Li -*ðin* Ra J-Tsv., g. -*aizõõ* Lu Li -*õizõõ* J I. adj. küürakas; küüruga; kühmus, vimmas; kongus (nina kohta) горбатый; сутулый; с горбинкой (о носе); Lu *gorbain inemin, jumal antannu õmassi iässä rissii kantaa* küürakas inimene, jumal on andnud kogu elueaks risti kanda; J *kõig gorbõizõt ütöd on jätüü vanassi* kõik küürakad tüdrukud on jäänud vanaks (= vanatüdrukus); J *verblud oñ gorbõin kaamel on küüruga; J lapa-luut tehä tätä gorbõizõssi* abaluude tõttu on ta selg kühmus; Ra *gorbõin nenä, süämikko inimin* kk. kongus nina, kuri inimene; 2. subst. küürakas горбу/н, -нья; Li *se on gorbain* see on küürakas; J *gorbõizõõ aut praavitõv* kk. küüraka parandab (vaid) haud.

gorbakaz M -*õkaz* I -*õkõz* J-Tsv., g. -*akkaa*: -*õkkaa* J adj. küürakas; kühmuline, kõver горбатый; изогнутый; M *gorbakaz inehmin, gorbasetšä* küürakas inimene, küürselg; I *siä õõd gorbõkaz* sa oled küürakas; J *kase gorbõkõz irsi ep kõlpa maatisõssi* see kühmuline palk ei kõlba laetalaks.

gorbanenä M Lu *gorb-nenä* J-Tsv. kongnina(ga) inimene; kongninaline горбоносый человек; горбоносый; Lu *niku jeevre gorbannenä* (ta on) nagu juut – kongnina; J *gorb-nenä poik* kongninaline poiss.

gorbaselšä M küürselg, küürakas горбу/н, -нья; *gorbakaz inehmin, gorbasetšä* küürakas inimene, küürselg.

gorblaza: -*az* Ra -*õz* Lu J-Tsv. küürus сгорбившись; Lu *kannii on gorbõz niku lookka* nii on küürus nagu look; J *häülüb gorbõz, jeel'e kannõb vanoi luit* käib küürus, vaevu kannab (oma) vanu luid.

gorblazii: -*õzii* J-Tsv. = *gorbiiza*; *ize noor inimin, a seizõb gorbõzii niku vana* ise noor inimene, aga seisab kühmus nagu vana.

gorblazillaa: -*õzillaa* J-Tsv. = *gorbaza*.

gorbazissa M = *gorbaza*.

gorbiiza Lu Li -*iz* J-Tsv. -*zaa* M Lu -*za* I küürus, kühmus сгорбившись, сутуло; M *vana*

inehmin tsäüb gorbizaa vana inimene käib küürus; Li *se staruhha meeb gorbiiza* see vana-eit käib küürus; J *noor meez, a jo oñ gorbiiz* noor mees, aga juba on kühmus.

gorbi/nõ I, g. -*zõõ* = *gorbain*.

gorbis/sua Li J-Tsv. (Kett.) -*suag* I, pr. -*un* J, imperf. -*ssuzin* J küüru vajuda v. jääda; küüru tõmbuda, küürutada горбиться, с-; сутулиться, с-; Li *tämä on gorbissunnu kõvassi* ta on kõvasti küüru vajunud; J *jo vanassi meen, gorbisun* jään juba vanaks, vajun küüru; I *vana inehmine tuli gorbaa, gorbissujõ* vana inimene jäi küüru.

gorbissuu/ssa (J-Tsv.), pr. -*n*, imperf. -*zin* küüru vajuda горбиться, с-; *kats ku gorbissuuz painuss* vaata, kuidas vajus raskuse all (raskusest) küüru.

gorbiu/ssa: -*ss* J-Tsv., pr. -*n* J, imperf. -*zin* J küüru jääda горбиться, с-; *äd'd' jo sai vanassi, kõikkinaa gorbiuz* äi jäi juba vanaks, jäi päris küüru.

gorbulli P Lu Li J-Tsv., g. -*ii* J pindlaud горбуль; Li *ku sahaad lautaa, siz äärimäized jäävad ned õllaa gorbulli* kui saed lauda, siis äärmised jäävad, need on pindlaudad; J *saaduu ait on tehtü märänneiss gorbulliiss* viljarpuuaia tara on tehtud viletsatest pindlaudadest.

gordoissi J-Tsv. uhkelt, kõrgilt, üleolevalt гордо; *nii gordoissi pajatõv* nii üleolevalt räägib.

gord/ovoi P Lu -*õvoi* J-Tsv. -*ovõi* I, g. -*ovoi* Lu -*õvoi* J tsariaegne kordnik, kardavoi гордовой; Lu *lidnaz õli gordovoi, tsüláz õli uraadnikka* linnas oli kardavoi, külas oli urjadenik; I *gordovõi postilla sõisi petterizä* kardavoi seisib Peterburis (vahi)postil.

gord/õi P -*oi* J-Tsv., g. -*õi*: -*oi* J uhke, kõrk гордый; J *helvetii gordoi inimin* kuradi uhke inimene.

gorizont/ti Lu J-Tsv., g. -*ii* horisont горизонт.

gorlla: -*lõ* Lu -*l* J-Tsv., g. -*laa* J kõri, kurk горло; J *harottõõ nütt gorlaa* aja nüüd kõri pärani (= kisenda nüüd kõigest kõrist!).

gor/na M Lu Li I -*n* J-Tsv., g. -*naa* Lu J ääs; tellisepõletusahi кузнечный горн; горн (для обжигания кирпичей); Lu *pajaz on gorna, lõõtsu* sepikojas on ääs, lõõts; M *gornaza õlivat süet pajaza* separajas olid sõed ääsil; J *sepp'e kuumõtõõb rauta gornõz* sepp kuumutab rauda ääsil; I *gorna on, kuza kirpittso tehäss, kirpittsa-zavoda* tellisepõletusahi on (seal), kus tehakse telliseid, tellisetehas(es).

gor/nitšnoi M -*nišnyi* R *goor/nitšnoi* J-Tsv. -*nitšnoi* (J) -*nišnoi* Lu (J), g. *gornitšnoi*: -*nitšnoi* J toatüdruk горничная; M *õlin gornitšnoinn* olin toatüdruks; J *taña võtõtti*

herroilõõ goornitsnoissi Tanja võeti mõisa-härradele toatüdrukkuks.

gorn/o M, g. -oo ääs горн (кузнечный); *gorno on tām, gornolõ pannas süssiä* see on ääs, ääsi-le pannakse süsi.

gosnitsa vt. *gasnitsa*.

gospital' ~ **hospital'** J-Tsv., g. -/ii haigla, hospidal' госпиталь.

gosti Lu, g. -ii Lu karjase rahapalgale lisatav naturaalpalk прибавка натурой к пастушным.

gost'innit'sa: -ts J-Tsv. *gost'si-inittsa* (Ku), g. -saa J hotell, võõrastemaja гостиница.

gostint'sa, gost'int'sa vt. *gasnitsa*.

gosudarstv/a M, g. -aa M riik государство; *gosudarstvaa piti mahso mahsaa riigile tuli maks maksta.*

gotšina vt. *kottšina*.

gourušši Ra J-Must. J-Tsv., g. -ii J trulling; vingerjas; rünt голец; вьюн; пескарь; J *lähsi sadgaka gouruššia püütemä* läks kahvaga vingerjaid püüdma.

gov/eittaa Lu Li J-Must. -etta Lu -õttaag I *kovõttaa* Lu, pr. -eitan Lu Li -etan Lu, imperf. -eitin Lu Li -etin Lu paastuda говеть; Lu *mie koko nätelii govetin* ma paastusin kogu nädala; J *kuu [sic!] siä goveitat, siis võd'ja õma pää ja pese õmat silmät* (Must. 156) kui sa paastud, siis võia oma pea (siledaks) ja pese oma silmad; I *pühänä tšerikkoo valmissujõvad i govõttivav* paastuajal valmistuti kirikusse (mine-ma) ja paastuti.

graadusnik/ka M Lu Li I -k J-Tsv. *graadosnikka* P, g. -aa J kraadiklaas, termomeeter градусник; J *graadusnikk näütep sooja* kraadiklaas näitab sooja; J *graadusnikkõz on eläv õppa* kraadiklaasis on elavhõbe; Lu *koira täap säätä, se on niku graadusnikka* koer ennustab ilma, see on nagu kraadiklaas.

graadus/sa Li (Ja-Len.), g. -aa Li = *graadussi*; Ja *lämmittäitii [= lämmitättii] graadussoo möö* (Len. 235) köeti kraadide järgi.

graadus/si M Lu J-Tsv. I (Li) -i L, g. -ii Lu J kraad градус; I *tänävä on kõlmõto-ššõmõtta graadusšia soojaa* täna on kolmteist kraadi sooja; L *mihie sie nii väheä viinaa jõid, ku graadusii sinuz böllu* miks sa nii vähe viina jõid, kui sul polnud (sooja)kraade (= kui sul oli külml).

graaf/a K P Lu -f J-Tsv., g. -aa K P J krahv граф; K *pihlaalall õli graafa siivertsof* Pihlaalas oli krahv S.; K *minu emä õli võtõttu pihlaalaa graafalt* minu ema oli võetud (naises) Pihlaala krahvi(le alluvate inimeste) hulgast.

graaffi Lu, g. -ii Lu = *graafa*; *mikolai graaffi* krahv Nikolai.

graamat/a M, g. -aa kirjaoskus грамота; *se õli entin graamata, muuta eb õpõtattu* see oli endine kirjaoskus, muud ei õpetatud.

graamotnoli M, g. -i kirjaoskaja грамотный; *eb böllu graamotnoi vätsi* rahvas ei olnud kirjaoskaja.

graap Kr katel котёл.

grafin/a¹ (K-Ahl. M-Set.), g. -aa K M krahvin-na графиня.

grafina² P I -n J-Tsv., g. -naa: -na J karahvin графин; J *vala grafinaõss ihs rumk viina* vala karahvinist üks pits viina; I *grafinaza on vesi* karahvinist on vesi.

grafina-puteli P Lu *grafin-buteli* Li = *grafina*²; Lu *grafina-putelill on hoikka kagla* karahvinil on peen kael.

grafit'ta: -t J-Tsv., g. -aa J grafiit графит; *grafitõss hanse i tehä griiffeli doskiit* grafidist ju tehaksegi kriihvitahvleid.

gramafoonakukka ~ gramovonakukka Lu *gramafonakukka* Ra 1. Lu kellukas колокольчик (цветок); 2. Ra tuliliilia бульбоносная лилия.

gramm/a Lu, g. -aa Lu gramm грамм; *sata grammaa suukkuri javua* sada grammi peensuhkrut; *sata grammaa hiivaa* sada grammi pärm. – Vt. ka *kilo*.

grammatik/ka J, g. -aa grammatika грамматика; *esimein vad'd'aa tšeelee grammatikka* esimene vada keele grammatika.

gramofon/a (J-Tsv.), g. -aa grammofon граммофон; *kuuntõõmm gramofona* kuulame grammofoni.

granat'ti P J-Tsv., g. -ii J granaat граната; J *granatti laukõs tšäez de tappõ kaks inimiss* granaat lõhkes käes ja tappis kaks inimest.

grainittsa P -hitts J-Tsv., g. -nitsaa: -hittsaa J piir граница; J *joosti üli grainitsaa* joosti üle piiri.

grāzda-nskyi K M: K *kõõz grāzda-nskyi sõta õli* kui kodusõda oli; M *ees kasta grāzda-nskyi sõitaa piettii pulma* enne seda kodusõda peeti pulmad.

graviliiva M kruus гравий; *sofrõa liiva on graviliiva* jäme liiv on kruus; *piäp puissaa teelee graviliivaa* peab puistama teele kruusa.

greba vt. *griba*.

grebjon/ka M I -ka P, g. -aa M naiste soengu-, ehtekamm гребень (как украшение в причёске); I *miä grebjonkat paa pähhee* ma panen ehtekammid pähe.

greboška: -šk Li, g. -škaa ~ -žgaa = *grebjonka*; siiz *grebošk panti pāxxjä i pää õli nii lakkia*

niku *vod* *u'ugoitõttu* siis pandi ehtekamm pähe ja pea oli nii sile nagu triigitud.

greeben/i J, g. -ii J kamm гребёнка, расчёска; *greebenika arjõta pää*t kammiga soetakse pead; *võta greebeni de sugõ pää* (*ivusõd*) võta kamm ja soe pea (juuksed); *panivad špeilii ja greebenii päänalaa* nad panid peegli ja kammi pea alla; *greebenii piid* kammi piid.

greekaa J-Tsv. adj., indekl. kreeka греческий; *greekaa tšee*li kreeka keel.

greekk/alain: -lain J-Tsv., g. -alazõdõ: -laizõdõ J kreeklane грек; *med'd'e usko on tullu greekk-laisiilt* meie usk on tulnud kreeklastelt.

greez/a Lu, g. -aa jonnakas капризный; *greeza lahsi* jonnakas laps.

greeza/ta P Lu Li (J-Tsv.), pr. -an P Lu Li -n Lu, imperf. -zin Li jonnida капризничать; Li *lahsi greezaav* laps jonnib; J *nõizõd greezama, ni saat põldikõss perzett müü* (kui) hakkad jonnima, siis saad nõgesega perset mööda.

greeziü J-Tsv., pr. -n J, imperf. -zin J = *greezata; lahs taita mitäni tahop, ku nii greezib* laps vist tahab midagi, et nii jonnib; *ann vitsall perzett müü, siiz eb greezi* anna vitsaga vastu perset, siis ei jonnii.

greezutõlla: -õll J-Tsv., pr. -tõlõn: -tõdõn J, imperf. -tõlin J frekv. (jonni pärast) karjuda, vinguda кричать, визжать, капризничать; *lahs greezutõdõv* laps karjub (jonnib).

greefina-kakku M tatrajahust kook лепёшка из гречневой муки.

greettsina Lu Li *griettina* P -tsin J-Tsv. -šina M Lu *greet'ina* ~ *gret'ina* M *kretina* M-Ränk, g. -tsinaa Lu Li J *griettinaa* P *greet'inaa* M, pl. *krähzinatt* Kr tatar гречиха; J *väliss i med'd'e poolla tšülvetä greeetsina* vahel külvatakse ka meie pool tatart; M *sis tšülvääz rüissä, kagraa, õzraa, greeetsinaa* siis külvatakse rukist, kaera, otra, tatart; Lu *greettsinaa lese*me tatra kesi; Li *greettsinaa suurima* ~ P *griettinaa suurima* tatratang(ud); J *roopp keitetü greeetsin suurimõss* puder (on) keedetud tatratang(ud)st. – Vt. ka *gret'navil'la, gret'sa*.

greettsinarooppa M tatraperud гречневая каша.

greettsina-suurima: *greettsin-suurima* M Lu -m J-Tsv., hrl. pl. *greettsina-suurima* I *greettsinsuurima* M tatratang(ud) гречневая крупа; J *greettsina-suurimoissa tšihuttaass rooppaa* tatratangudest keedetakse putru.

greettsinõil/n J-Tsv., g. -zõdõ J tatra- гречневый.

gret'sa: -s J-Tsv., g. -saa J sõudja, aerutaja гребец.

gret'navil'la M = *greettsina*.

gretsinäkalmokakku (Por.) (surnute mälestuspäeval) kalmule viidav tatrajahust kook v. kakk поминальная лепёшка или колобок из гречневой муки.

gret'sa S-Ränk, g. -tšaa ~ -džaa = *greettsina*.

griba Lu Li J-Tsv. I Ku (vdjI) *gryba* I *grõba* P I *greba* P, g. -aa Lu Li J I. seen (igasugune seen peale piimikute, eeskätt puravikud) гриб (любой гриб, кроме млечников, прежде всего боровики); Lu *tämä väsiü, eb võinmu ennää gribaa kopittaa* ta väsis, ei saanud (= jaksanud) enam seeni korjata; I *tõimmag gryboo pall'o, pärvakat täünnä* tõime palju seeni, (peerg)korvid täis; Lu *lännikus peettii gribbaa, võita, piimää* lännikus hoiti seeni, võid, piima; J *tänävä puust-päiv, süü gribaa suppia* täna on paastupäev, söö seenesuppi; Lu *griba vihma on heeno vihma niku põllü* seenevihm on peenike vihm, nagu tolm; Lu *mohovikka griba sitä süüvää* sametpuravik, seda süüakse; Lu *kauniz griba punapuravik; I valkõa gryba, valkõa borovikka* kivipuravik; Li *paganikko griba* mitesõodav seen; Li *tšärpäzee griba on kaunis päält, valkoizõt prikud on pääl puulõz* kärbseseen on pealt punane, valged täpid on pealpool; 2. päkk, murd. seen, kühm (hobuse kabjal); käsn; pahk (puul) коленный гриб, нарост (на копыте лошади); губчатый нарост; кап, наплыв (на дереве); P *gribat kasvavat kabjaa pääle vai obahka kasvav* käsnad kasvavad (hobustel) kabja peale või pahk kasvab; Lu *koivu griba ~ koivu pahkõ* kasekäsn, -pahk, -torik; ■ Lu *gribbaa juun* joon teeseenevett; Lu *meri griba* teeseen. – Vt. ka *gruza-, kanto-, kaunispää-, kauniz-, koivu-, konna-, konnaa-, paju-, pet'a-, sitta-, tuššu-, vöi-*.

gribaa: *gribbaa* Lu *griõbaa* vdjI *grõõbaa* ~ *gryõbaa* I adv. seenele, seeni korjama по грибы (наречие в форме илл-а от *griba*); Lu *müü menimmä metsää, gribbaa* me läksime metsa, seenele.

gribaasõõ: *gribaasõõ* Lu = *gribaa*; *ennää tütõkkõin kõnsaa metsää eb mennü marjaa epku gribaasõõ* tüdruk ei läinud enam kunagi metsa marjule ega seenele.

gribameez M *griba-meez* Lu seeneline (mees) грибник.

gribanaizikko M seeneline (naine) грибница.

gribanik/ka M Lu -k J-Tsv., g. -aa Lu J seeneline грибник, -ца; Lu *gribanikat tšävää metsää müü, kopittõvad griboja* seenelised käivad metsa mööda, korjavad seeni; J *nee tait gribanikat kall'uvõd mettsez* need vist seenelised hõiguvad metsas. – Vt. ka *grybatnikka*.

griba-silakka Lu toit seentest ja soolaräime-dest блюдо из грибов и солёной салаки.

griba/za: -z Lu J grybaza I adv. seenel (наречие в форме ин-а от *griba*); I õlimmag mettsázä grybaza olime metsas seenel.

gribazik/ko Lu, g. -oo seenemets, -koht грибной лес, грибное место.

gribavakka Li J seenekorv грибная корзина; Li *einävakka, gribavakka, munavakka, marjavakka, kane ovad pärevakad* heinakorv, seenekorv, munakorv, marjakorv, need on peergorvid.

gribavar/si: -z Lu seene vars, seene jalg грибная ножка.

gribavesi Lu teeseenevesi, -jook, teekali чайный квас; *se gribavesi, se millõ avitti* see teeseenevesi, see aitas mind (= aitas mul paraneda).

gribavihma ~ griba-vihma Lu seenevihm грибной дождь; *griba-vihma, heeno vihma* seenevihm, peen vihm; *gribavihmaa saav* seenevihma sajab.

grüffeli J-Tsv. *grifeli ~ grifili* (I), g. -ii ~ -i J *grifilii* I krihvlf грифель; J *grüffelika tširjutõta doskasõd* krihvliga kirjutatakse tahvlile; J *grafitõss hanse i tehä grüffeli doskiit* grafiidist ju tehaksegi krihvlitahvleid; I *sinnep pantug kniškõi, grifilii lauta pantug, grifelid* sinna (= kotti) on pandud raamatuid, krihvlitahvel on pandud, krihvlid.

grüffeli-dos/ka: -k J-Tsv. krihvli-, kivitahvel грифельная, аспидная доска; *jõka škol'nikk jo on saanu grüffeli-doska* iga kooliõpilane on juba saanud krihvlitahvli; *lei grüffeli-doskaa purussi lõi* krihvlitahvli puruks.

grüüsi M Lu J-Must. -zi M Li, g. -zii M Lu 1. song грыжа; Lu *tämä läzib grüüzi peräsä, eb või tehä tüütä* ta põeb songa pärast, ei või tööd teha; M *mehiil on munõlaiz grüüzi; tšen raskassa nõsav, sis pillaab ennee* meestel on kubemes (munandeis) song; kes rasket tõstab, (see) siis teeb endale häda; 2. rahhiit рахит; J *grüüsi sööv* rahhiit kurnab (sööv). – Vt. ka *grõõza*.

grüüza vt. *sitta*-.

grüüzi vt. *grüüsi*.

grüüzarja vt. *kriisimarja*.

grüüzarjapuu Lu kukemari, kukemarjarõõsas вороника, куст вороники.

grüüzarja vt. *kriisimarja*.

grüüvenikka Li I (U Kõ-Len.) -nikka P *grüüvenikka* Lu (J) -k J-Tsv., g. *grüüvenikka:* -aa Lu J kümnekopikaline (raha) гривенник; U *kahõsa grüüvenikka milta võtõttii niiss kahõssa naglasa* kaheksa kümnekopikalist võeti minult nende kahe naela eest; Lu *kase mahzõb grüüvenikka* see maksab kümme kopikat (kümnekopikalise);

J *kahõ grüüvenikka eess saad naglaa liha* kahe kümnekopikalise eest saad naela liha; I *õppõa grüüvenikka* hõbekümnekopikaline.

grink/a I, g. -aa (savi)pott кринка; *täütti grinkat täünä piimää i meni poizõg* valas (täitis) potid piima täis ja läks ära; *grinkoo avvotammak katagalla* (piima)potte hautame kadakaga; *pantii tol'ko ühsi grinka lavvalõd, enäpig ep tootug* pandi ainult üks (piima)pott lauale, rohkem ei toodud.

grišovnikka vt. *križovnikka*.

griziskõlla Li -l J-Tsv., pr. -õn, imperf. -in frekv. närida, purra; purelda грызть; грызться; J *õlka han tüü rauhõz, griziskõlla, niku koirõd* olge ometi rahus, purelevad nagu koerad.

grizitä (M), pr. -in: *griziiin* M, imperf. -zin = *griziiä; iiri griziiib* hiir närib.

griziiä Lu J-Tsv. -ziiä Lu Li *grõlziia* I -šsiag (I) -zia (P), pr. *griziiin* Lu J *grõzin* P, imperf. -zizii Lu J närida, järada, pureda грызть; J *sill onj kõvad ampaad, võta grizi kase leivä koori* sul on tugevad hambad, võta näri seda leivakoorikut; I *iiri grõzip siltaa, tiib aukkoa* hiir närib põrandat, teeb auku; J *iiri onj grizinnü tšitotod läpi* hiir on särgid läbi närinud; Lu *sinull piäb luuta griziiä* sul tuleb konti närida; Lu *ku katti vaal'aittõd vaaz i grizii rohtoa, siis soovib tormia* kui kass püherdab maas ja närib rohtu, siis (see) ennustab tormi; J *grizip süüvve leipä* järab leiba (süüa); J *pähtsenä grizimä* pähkliit purema.

griuux/a P, g. -aa kurnipulka пюха; *õli sahattu riugussa tšümmie griuuxaa vai bakkaa* latist oli saetud kümme g-t või b-t (= kurnipulka). – Vt. ka *bapka², bipka*.

grobla K L P M Kõ S Li Ra J I (Po Ku) *grooba* I, g. -aa K L P S Li -a J puusärk, kirst рюб; K *pokoinikka pantii õlakai pääle kunni groba teh-tii, sis pantii grobaasõd* surnu pandi õlgedele, kuni puusärk tehti, siis pandi puusärki; M *ku pokoinikka on grobaz, siz obraaza on rohipuu pääll* kui surnu on kirstus, siis on pühapilt kirstu peal; J *tammiin groba kaugõp kestep kui pe-täjein* tamme(puu)st puusärk peab kauem vastu kui männipuust; I *sinneg autaa pagloil lazzõttii groba* sinna hauda lasti puusärk kõitega; Ku *ko annal lobbaa ni lent'siid grobbaa* kk. kui annan vastu pead (laupa), siis lendad kirstu (= siis saad surma); L *õli läsivä grobaassaa* oli haige surmani (puusärgini).

grobli (I), g. -ii haavel дробь; *grobid ovat püssüä vartõ* haavlid on püssi jaoks.

grohot/ta Lu, g. -aa Lu = *grooxtati*.

grohot/taa Lu Li, pr. -an Li, imperf. -in Li sarjata грохотить, про-; Li *enne grohotõtti*

heenoja õlkiä enne sarjati peeni õlgi. – Vt. ka *groohata*.

gromk/oi Lu J-Tsv. -õi P, g. -oi Lu J vali, kõva громкий; Lu *oh-oh, ku on gromkoi ääni* ohoh, küll on vali hää!; Lu *tämä on gromkoi äänee-kaa* ta on valju häälega.

gromk/oissi J-Tsv. -õissi P -ossi Lu valjusti громко; P *pajatab gromkõissi, niku bodžгаа põhjass* räägib valjusti nagu tõrre põhjast; J *gromkoissi laulov* valjusti laulab.

groohata: *gruo/hata* ~ -*χata* P, pr. *groohaana*: -*haan* P, imperf. *groohazin*: -*hazin* P = *grohot-taa*; *gruoχatiikaa gruoχattii, ku õli üvä tuuli sarjaga sarjati*, kui oli hea tuul; *miä tahon gruo-hata* ma tahan (vilja) sarjata.

grooχ/latti K -otti M *gruoχatti* (P) *grooh/latti* Ränk -otti Ränk M *gro/hotti* Li -*χotti* M, g. *gruoχattii* K *gruoχattii* P -*hotii* M *gro/hotii* Li -*χotii* M (vilja)sari грохот (решето); M *gruoχotti õli tehtü pärreeläissä* sari oli tehtud peergudest; Li *grohotti on suuri sigla* sari on suur sõel; M *vil'aa laskõaz üli groχotii* vilja sarjatakse (lastakse läbi sarja). – Vt. ka *grohot-ta*.

groohotti-pärvokka I (peergudest vilja)sari грохот (из дранок); *groohotti-pärvokkaakaa pannass jäättimää kaloja* peergudest (vana vilja)sarjaga pannakse kalu külma kätte (kül-muma).

groom/a I, g. -aa I = *groomu*; *perää groomaa* pärast müristamist.

groom/lu I, g. -uu äike, pikne, müristamine гром, гроза; *õli suuri groomu* oli suur äike; *groomulla tappõ lampaad, kastõ šmõtta tükküü* äike tappis lambad, kaksteist tükki.

groomu-pilvi I äikesepilv грозовая туча; *tuli groomu-pilvi i tappõ näitä sinnek kõittsiä* [sic!] tuli äikesepilv ja tappis nad kõik sinna.

grooš/ša P Lu I -š J-Tsv. *groša* Li, g. -aa J *grošaa* Li I. kross (poolekopikaline münt) грош (монета в полкопейки); J *levvim maass vanaa groošaa* leidsin maast vana krossi; J *pal'õ mahzõv?* – *eb mahz ni groošša* kui palju maksab? – Ei maksa krossigi; **2.** (endisaegne) münt (старинная) монета; J *levvin tervenäizee kattilaa grooššii* leidsin terve katla(täie vanu) münte; I *suurõd dengad, vahtši-dengad* – *grooššad* suured rahad, vaskrahad on mündid.

grooš/ši (I), g. -ii (endisaegne) münt (старинная) монета; *suurõd mokomad groošid, musad. ku räimääv kane groošid, viskaav, rikov kaijje paa* niisugused suured mündid, mustad. Kui virutab need mündid (savipotti), viskab, lõhub selle poti (katki).

groz/ia P Li J-Tsv., pr. -n P Li J, imperf. -zin Li

J ähvardada грозить, по-, при-; Li *tämä grozib minnuu* ta ähvardab mind; J *siä grozid a lahs oottõõb rauhuttõmiss* sa ähvardad, aga laps ootab rahustamist; J *isä grozip sõrmõka* isa ähvardab sõrmega; J *grozimiss kse tämä hoolib või* (kas) ta ähvardamisest hoolib!

grozit/taa: -*taag* I, pr. -an, imperf. -in = *grozia*; *mitä siä minnuu hozitav* mis sa mind ähvardad!

grudnik/ka P Lu Li -k J-Tsv., g. -aa Lu Li J pudipõll нагрудник; J *paa lahzõlõ grudnikk ette, siiz ep paatša rinta* pane lapsele pudipõll ette, siis (ta) ei määri rinda (= rinnaesist) ära.

grunt/ta (K), g. -aa K külast eemal asuv maa-ala ühe või enama hajataluga хутор; *virolaizõd õli-vad gruntaa päällä ümpärikkuu* eestlased olid (= elased) hajataludes ümberringi.

grunt/ti P Lu Li Ra J I (U) *kruntti* Lu, g. -ii Lu Li J I. külast eemal asuv maa-ala ühe või enama hajataluga хутор; Lu *müü gruntil elimmä* me elasime g-l (= meil oli külast väljas asuv maa-alal hajatalu); Lu *siäll gruntill on kui-mõnt talloa* seal g-l on (õige) mitu talu; Lu *taitaa viis kilometria rütsümälb, siäl eli virolain jüri kruntil* umbes viis kilomeetrit Rüsümäelt, seal elas eestlane Jüri hajatalus; **2.** (eraldi) maatükk, põllutükk, sarg (отдельный) участок; J *parõp saavvõ maa grunttiinn ku ühtiizes põlloz* parem saada (põllu)maa (eraldi) maatükkidena kui ühises põllus; J *tšülv in jo fstaroo-va maaja, pool grunttia, pool jätin* külvasin juba teisel mail, pool põllutükki, pool jätsin külvamata.

grup/pa Li -p J-Tsv., g. -aa Li -paa [sic!] J rühm, grupp группа; J *seiska kõig ühez grup-põz* seiske kõik ühes rühmas.

grus/ta: -t M, g. -taa (M) kaseriisikas груздь; *grustõd ovad valkõad i lippõat päältä; nävät suvavat kazvaa kazgõõ lehtõjõ alla* kaseriisikad on valged ja pealt libedad; nad armastavad kasvada kaselehtede all. – Vt. ka *gruzagriba*.

gruz/a P Lu Li Ra J-Tsv. I -uza Lu Li, g. -zaa Lu Li J I. (mitmed riisikaligid, eeskätt kaseriisikas, kollariisikas e. võiseen, pirarriisikas, valgeriisikas, tõmmuriisikas различные виды млечников, прежде всего грузди и розовая волнушка); Lu *gruzat kazvavad nõmmõll* kaseriisikad kasvavad nõmmel; P *valkõad gruzad* valgeriisikad; P *musad gruzad* tõmmuriisikad; **2.** kukeseen [?] лисичка [?]; Lu *lähzim miä mettsää gruzaa kopitõmaa* ma läksin metsa kukeseeni korjama. – Vt. ka *gruuzda*.

gruz/aa: -zaa Lu adv. kaseriisikale, kaseriisikaid korjama по грузди (наречие в форме илл-а от *gruza*); *menimmä gruzaa* läksime kaseriisikaid korjama.

gruza/asõõ: -sõ J-Tsv. = *gruzaa*; *kaššelit sel'lez lähetti gruzasõ* märsskorvid seljas, mindi kaseriisikaid korjama.

gruzagriba Lu kaseriisikas груздь. – Vt. ka *grusta*.

gruza/za: -z Lu adv. kaseriisikal, kaseriisikaid korjamas (наречие в форме ин-а от *gruza*); *tšäimmä õmaa mehekaa gruzaz* käisime (käisin oma) mehega kaseriisikaid korjamas.

gruz/zi ~ **-zd'i** M -uzdi Kõ, g. -zdii 1. valge-riisikas розовая волнушка; *õlass mokomad valkõat siinev, neitã kutsuass gruzdiõ* on niisugused valged piimikud, neid kutsutakse valge-riisikaid; 2. Kõ piparriisikas перечный груздь. – Vt. ka *gruuzda*.

gružovnikka vt. *križovnikka*.

gruuboissi J-Tsv. jämedalt, toorelt грубо; *elã han siã, poik, izãska nii gruuboissi pajat ära ometi sina, poiss, oma isaga nii toorelt räãgi*.

gruubõi P -oi J-Tsv., g. -õi: -oi J toores, jäme; kare, jämedakoeline; rohmkas грубый; P *tãmã on gruubõi* ta on toores; J *gruuboi inimizekaa or ranjk elã* toore inimesega on raske elada; J *gruuboi sõna* jäme sõna; J *gruuboi sits* kare (jämedakoeline) sits; J *gruuboi tüü* rohmkas töö.

gruudi-sarvi J-Tsv. püssirohusarv пороховница.

gruuš/a K M Lu Li J -ša M, g. -aa Lu J pirn; pirnipuu груша; грушевое дерево; Lu *kassin puus kazvop pall'o gruušaa* siin puus kasvab palju pirne; J *gruušad meil evãt kazvo* pirnipuud meil ei kasva.

gruušapuu M Kõ Li *gruuššapuu* M *gruušapuu* Lu pirnipuu грушевое дерево, груша.

gruuš/i M, g. -ii = *gruušapuu*.

gruuz/a vt. *gruza*.

gruuz/a²: -z J-Tsv., g. -zaa J last, koorem груз, кладь.

gruuzda M, g. -aa piparriisikas перечный груздь. – Vt. ka *gruza*, *gruzdi*.

grõba, gryba vt. *griba*.

grybaza vt. *gribaza*.

grybatnik/ka I, g. -aa = *gribanikka*.

grõbbaa, grybbaa vt. *gribaa*.

grõššiac, grõzia, grõzziac vt. *griziã*.

grõžovnikka vt. *križovnikka*.

grõžovnikkapõžaz M karusmarjarõõsas крыжовенный куст.

grõž/a P I *gryž/a* Li, g. -aa song gryžja; P *tãll on grõžõza, seneeperãss ev makaa* tal on song, sellepärast ei maga; I *lahsi idgõv sää nalla, tãllã on grõžõza* laps nutab halva ilma eel, tal on song. – Vt. ka *griisi*.

gubla Lu Li J, g. -aa Lu Li J laht, merekäär небольшой залив, губа; Lu *nãit tapas üü tšiiini guballa* (Len. 277) nad jäid lahel õõ kätte (õõ tabas neid lahel); J *meree butkõt seissaa guball* kalurite onnid seisavad lahe(jää)l; Lu *luužitsaa guba* Lauga laht.

guber/na M I (P) -ña Kõ Li *guberna* (K), g. -naa M -naa Li kubermang губерния; K *tãmã sluuzi valadi imirskyi gubernaza* ta teenis Vladimiri kubermangus; Kõ *meez meni tõisõõ guberña* mees läks teise kubermangu.

gubernaato/ri Li -r J-Tsv., g. -rii J kuberner губернатор.

guber/ni Ja-Len. J-Tsv. -ni Lu *guber-nii* I, g. -nii J -nii Lu = *guberna*; J *vad'dõlaizõd eletã petterii guberniz* vadjalased elavad Peterburi kubermangus.

gudit/taa (Li), pr. -an: -õn Li, imperf. -in heli tekitada производить звук, гудеть, звенеть; *bubentsikkõ, .. siãl säämmez .. mokomain üm-mãrkõin, mikã siãl hãüllüv niku erne, i sis siãl tšãüp säämmes, sis see guditõv* kuljus, .. seal sees .. niisugune ümmargune, mis seal liigub nagu hernes, ja siis käib seal sees (edasi-tagasi), siis see tekitab heli (= tõriseb).

gul'agla P Li, g. -aa subst., adj. hulkuja, ulaja, looderdaja гуляка; P *gul'aga pojo, gul'aap tšülãã müõ* (ümber)hulkuja poiss, hulgub mõõda küla.

gul'aña/a K M Po Li -ña P -nõ (J-Tsv.) -ja (Kõ) -je Kõ Li -jõ Lu *gul'anja* (Ku), g. -aa K -jaa Kõ (tantsu)pidu, simman гулянье; M *enipããn mentii gul'añalõõ* lihavõtte ajal mindi peole; Kõ *viinaa eestee jõimma, siiz menimã lõõkuu tüvvee gul'anjaa paikalõõ* algal jõime viina, siis läksime kiige juurde poispalgale; Li *a müü noorõõv menimã gul'aña tantsuloil* aga meie, noored, läksime simmanile tantsima; Li *siiz veel kluubõi bõllu, siz õli sitã viittã gul'anje: vot tuli minu voori* siis veel klubisid polnud, siis oli pidu sedaviisi: vaat, tuli minu kord (oma kodus pidu korraldada).

gul'añka K -ñkõ J -ñka Lu (J-Tsv.), g. -nkaa = *gul'aña*; K *se õli vesola ja vesola gul'anja* see oli lõbus-lõbus pidu; Lu *oommõn leep siin taloz gul'anja* homme on siin majas pidu.

gul'aššoli Lu Li J-Tsv. *gulaššoi* J-Must., g. -i J 1. subst., adj. (ümber)hulkuja, prassija, pummeldaja, looderdaja, разг. гулящий, гуляка; Li *gul'aššoi ep suvannu tüütã tehãã, gul'azi i jõi* ümberhulkuja ei armastanud tööd teha, looderdas ja jõi; J *gul'aššoi poik tšiiire levveb õmas slaava* prassija poiss saab ruttu kuul-saks; 2. J-Must. (küla) keelepeksja, „külakell” (деревенский) сплетник.

gul'ata K L P Li (U Ja-Len.) -äta (U) -äita L, pr. -aan P -an L -äin (L), imperf. -azin K P -äzin U -äizin (L) **1.** jalutada гулять, прогуливаться; K *no meni gul'azi* no läks, jalutas; K *a miä lähen gul'amaa* aga mina lähen jalutama; Ja *menimmä liidna gul'amaa* (Len. 236) läksime linna jalutama; **2.** pidutseda, lõbutseda гулять, веселиться; L *mentii tšerikkuo uomnikkonn ja õhtagonn gul'attii* hommikul mindi kirikusse ja õhtul pidutseti; L *kõlmii nellii päivii gul'äittii* kolm-neli päeva pidutseti; K *venttsa-sõpõikkaa gul'amaa ep täüüti* laulatusrõivastega pidutsemas ei käidud; K *miä ku senel pulmal gul'azin, jõin sein mitä tahõn* kuidas ma selles pulmas lõbutsesin, jõin, sõin, mida tahtsin! **3.** (ümber) hulkuda, ulada, looderdada гулять, лодырничать; Li *gul'ašsoi ep suvannu tüütä tehliä, gul'azi i jõi* ümberhulkuja ei armastanud tööd teha, looderdas ja jõi; **4.** kurameerida; poistega ringi ajada гулять (с парнями); распутничать; P *tšeniekaa tämä gul'aav* kellega ta kurameerib?; K *tšen gul'azi, sill lõikattii ivuuh-sõd vällää* kes poistega ümber ajas (ja jäi rasedaks), sel lõigati juuksed ära; ■ M *lehmä on jo gul'annu* lehm on juba paaritatud.

gul'attaa Po Lu Li J (K M Kõ-Len.) *gulattaa* Ja-Len. -attaa M J -aittaa P M Lu (Li J) -aitta J-Tsv. -a ittaa ~ -l'aittaa M -äittaa M S Lu Li (Kõ) -l'attaa (M) -l'äittaa M Kõ, pr. -atan Lu -aitõn Lu J -äitan Lu -l'aatan M, imperf. -atin Lu -aitin Lu Li J **1.** jalutada гулять, прогуливаться; Ja *tahot siä gulattaa metsaa* [= *mettsää*] mõõ (Len. 240) kas sa tahad jalutada mõõda metsa?; Kõ *tämä võtti senee tšüütšõlaa, vei tee servääsee ... kuza xerra meeb gul'äittamaa õmaa* naizõõkaa ta võttis selle hernehirmutise, viis tee serva ..., kus härra läheb jalutama oma naisega; **2.** pidutseda, lõbutseda, püha pidada гулять, веселиться, празничать; K *gul'attatii, õlutta tšihutõttii* pidutseti, pruuliti õlut; P *tervee nätelii gul'aitõttii* terve nädal pidutseti; M *kõik suku ženixall gul'aitattii* kõik sugulased pidutsesid peigmehe pool; Lu *jür-tši, naizõd gul'õtõtaa, süüvvää i juuvvaa* jüripäev, naised pidutsevad, söövad ja joovad; M *gul'äitõttii tšihlogua* peeti vastlapäeva; Li *toop prazznikk, meemmä gul'äitamma* tuleb püha, läheme pidutsema (= peame püha); **3.** hulkuda, jõude olla, logelda, looderdada слоняться, шататься без дела, лодырничать; Lu *tämä on joutava, gul'äitav* ta on jõude, logeleb; **4.** kurameerida гулять, крутить любовь; Lu *ihassu senee tüitõõkaa, nõisi seneekaa gul'äittõmaa* armus sellesse tüdrukusse, hakkas sellega kurameerima; Lu *miä hülkäzin õmaa noorikaa,*

kummaakaa gul'aitin ma hülgasin oma pruudi, kellega kurameerisin.

gul'ba¹ K-Ahl. M Kõ I *gulba* M-Set. I-Len., g. -aa kõõmen тмин, диал. гульба; M *leipääsee gul'bat pantii* leiva(taina)sse pandi kõõmneid; I *gul'baa pannass leipää i kapussaa pannass tätä* kõõmneid pannakse leivasse ja kapsastesse pannakse seda; I *neeminiitõüllä kazvavat meilä rohot: .. on i .. gulba* (Len. 285) luhai-namaadel kasvavad meil rohud (= rohttaimed): .. on ka .. kõõmen; I *gul'ba roho* kõõmen.

gul'ba² Lu, g. -aa Lu (küla)pidu; pummeldamine гульба; кутёж; *nävät peettää gul'baa* nad peavad pidu.

gulbe Kr luik lebed.

gulkõi P, g. -i lajativ; kõlav, hele гулкий; звонкий.

gulkõilssi: -s K-Al. lajavalt; kõlavalt, heledalt гулко; звонко; *mõlkõäs* [= *mõlkõassi*] *tšedräzi, gulkõis kutõ, valkõassi valgassi i meilee podaritti* (Al. 21) rl. ketras (lõnga) peeneks, kõlavalt kodus, valgeks pleegitas ja meile kinkis.

gultsu vt. *konnaa*-.

gul'u Kett. P (Lu) *gulu* M *gol'u* J-Tsv., g. *gul'uu:* -uu J, lastek. tuvi, tui голу́бь, гуля.

gul'u-gul'u ~ **gul'-gul'** Lu tui-tui гуль-гуль, гуля-гуля (призыв голубей); *gul'u-gul'u kutsutti golubaa, ku annõttii süüvvää* tui-tui, kutsuti tuvi, kui anti süüa.

gupka I -k J-Tsv., g. -kaa J *gubgaa* (I) pesukäsn губка; I *lahsa pesäz gubgalla* lapsi pestakse pesukäsnaga.

gupkõin J-Tsv., g. -zõõ J käsnataoline, poorne, urbne губчатый.

gusari Lu Li J-Tsv., g. -ii Li J husaar гусар; Lu *gusarid õlla sõtamehed* husaarid on sõjamehed.

guž'a I, hrl. pl. -ad I rangiroom, pl. -roomad гуж; *rañkõloilla ovad gužad, rakõttaaz, i gužõloissa pannass lookka* rangidel on roomad, rakendatakse ja roomadest pannakse look (läbi).

guugut'aa M, pr. -av M, imperf. -ti kudrutada (metsise kohta) токовать (о глухаре); *mettso guugutav* metsis kudrutab.

guust'a (M), g. -aa tihe, paks густой; *kõvvi guustat paksud ivusõd* väga tihedad, paksud juuksed.

guuš'ša P M Li I, g. -aa P Li herne- või oasupp гороховый или бобовый суп; Li *guuš'all pan-naa vähäizee munnaa sekkaa* hernesupile pannakse väheke kartulit sekka; Li *guuš'ša, uvass tooš tehliää sitä* g., ubadest (oast) tehakse ka seda; P *tšüüzün øeku ämmält laadguo rokkaa, luzikaa upa guuš'šaa* küsin Feku vanaemalt

kausi(täie) kapsasuppi, lusika(täie) oasuppi; M *erne guušša* ~ P *ernie guušša* hernesupp. – Vt. ka *erne-*, *upa-*.

gvardeitssa Lu *gvard'e-it/ts* J-Tsv., g. *gvardeitsaa*: *-saa* J kaardiväelane гвардеец; J *suur ja varm niku gvard'e-it/ts* suur ja tugev nagu kaardiväelane.

gvard'i Lu J-Tsv., g. *-ii* J kaardivägi гвардия; J *fed'a ku varm ja suur meez, ni puuttu gvard'isõ* Fedja kui suur ja tugev mees, nii sattus kaardiväkke.

gvozdiik/a Li, g. *-aa* (habe)nelk (бородатая) гвоздика.

gõndli [< e?] J-Tsv., g. *-ii* J hulkumine, lonkimine, luusimine, looderdamine бездельничанье, праздное шатание, лодырничание; *gõndii hanse kõik sinuu aigõd i mennää* hulkumise peale kogu su aeg lähebki.

gõndi/a [< e?] J, pr. *-n* J, imperf. *-zin* J hulkuda, lonkida, luusida, looderdada бродить, слоняться, шататься без дела, лодырничать; *mitä siä gõndid nurkõss nurkkaa* mis sa longid ühest nurgast teise (~ nurgast nurka)!

gõndiskõilla [< e?]: *-ll* J, pr. *-lõn*: *-õn* J, imperf. *-lin* frekv. ← *gõndia*.

gäkki vt. *jõtši*.

ha- vt. ka *a-*.

haa K P M ahah ara; M *haa*, *arvazi* ahah, arvasid ära!

haadulai/n J-Tsv., g. -zõõ J = *haamulain*.

haakid L pl. t. linahari драчка; *linaa kraappiasa haakkõilla* lina soetakse linaharjaga. – Vt. ka *häglä, hääkki*.

haak/ki M Lu Li J I (Ra), g. -ii M Lu Li J I -i J **1.** voki lüht; lühi haru дуга веретена (на водской самопрялке); J *vokilla on haakki, värtenä panna haakkii* vokal on lüht, värten pannakse lühti; Li *haakki on pulikkoje väliz, nahkoikaa pantu* lüht on pulkade (= lühipostide) vahel, nahkadega (kinni) pandud; I *värtänä on haakii süämmezä. haakki on puinõ i tälle ovad niku ampaad tehtüd* värten on lühi sees. Lüht on puust ja talle on nagu hambad tehtud; M *värtenällä on kaks haakkia* värtnal on kaks lühi haru; I *vokkii haakki* voki lüht; M Lu *haakii ampaad* lühi konksud e. hambad; **2.** konks, haak; (voki)lühi konks e. hammas; ahingu haru; õngekonks крюк; крүчок на дуге веретена (на самопрялке); зуец остроги; рыболовный крүчок; Ra *lühez õllaa tsii-ni rautakokad, ne õllaa haakid* lühis on kinni raudkonksud, need on lühi hambad; Lu *astragalla õli kahstõ-istõümmeht haakkia* ahingul oli kaksteist haru; **3.** västar, ahing острора; J *haakika püüvvetä veess kala* västraga püütakse veest kala; **4.** kõblas, kabli мотыга; J *haakki lähsi varrõss väl'lä* kõblas tuli varre otsast ära; **5.** (ristamisi asetatud lattidest) kärbis пряло (положенные крест-накрест палки, жерди); J *linad om pantu haakki* linad on pandud kärbisele (kuivama); J *ärüt kuivap põlloll haakkiiz*

ristikhein kuivab põllul kärbistel; **6.** J (võrgu-, nooda)vabe вешало, шесты, на которых высушивают невод. – Vt. ka *vokii-*.

haak/kia J-Tsv., pr. -in J, imperf. -kizin J **1.** västraga kala püüda ловить рыбу острогой; *egle müü haakkizimm jögõss kala* eile püüdsime me jõest västraga kala; **2.** õngega kala püüda ловить рыбу крүчком; *haakittu kala on vizgõttu venese õngega* püütud kala on visatud venesse.

haal/ata: -õ J-Tsv., pr. -aan J, imperf. -azin: -õzin J (endale) kahmida заре/бать, -сти; *mitä va kuss sai, kõik haalõz enellez* mida vaid kuskilt sai, kõik kahmis endale.

haam/i Lu J-Must. *хаами* Li *aami* Ränk, g. -ii Lu kahv сачок; Lu *haami on ümmärköin, võrko on pantu pääle, tsüllez on rutška* kahv on ümmargune, võrk on pandud peale, küljes on käepide; Lu *siiz noottõ suisotaa, kalad vizgõtaa koparaa haamiikaa* siis tõmmatakse noot välja, kalad visatakse (jäässe kraabitud auku) hunnikusse kahvaga; Lu *haamiikaa koblataa* kahvaga kahmatakse (kalu noodast).

haam/o Kett. K P J *хаамо* L P *aamo* K-Ahl., g. -oo (surnu) vaim, viirastus, kummitus; luupainaja; peletis, hirmutis душа, дух умершего, призрак, привидение; кошмар; пугало, страшило; P *enäpää mehie хаамо ep tullu tsüusaamaa naizikkua* enam ei tulnud (surnud) mehe vaim naist kiusama; P *makazin dai tuli millõ, nõisi päälle haamo* magasin ja minu peale tuli luupainaja; L *ku bõlõ silmät pestü, siz õlõd хаамо* kui silmad pole pestud, siis oled (nagu) peletis; ■ P *metsää haamo* metsahaldjas. – Vt. ka *mettsä-*. – Vt. ka *xiimo*.

haamolainõ ~ xaamolainõ L -n K, g. haamolaižõd vanakurat, vanapagan чёрт; L *tulõp takaa haamolainõ* tuleb tagant (järele) vanakurat.

haam/ü Lu Ku, g. -uu Lu (surnu) vaim, viirastus, kummitus душа, дух умершего, призрак, привидение; Lu *jutõltii, što pokkoinikaa haamu tsäi kattoo* räägiti, et surnu vaim käis kodus (= kodukäijaks); Lu *se jäi pahaizõssi, niku haamu, luu da nahka* see jäi kõhnaaks nagu viirastus, (ainult) luu ja nahk.

haamulain M, g. -zõd põrguline, põrgu sigitis адское отродье; *ai siä haamulain* oh sa põrguline! – Vt. ka *haadulain*.

haap/ata: -õt J-Tsv., pr. -paan J, imperf. -pazin: -põzin J kahmata, krapsata, (ahnelt) haarata загре/бать, -сти, хапать; *haappõz bärämää õikõ tavalizõlt einää* kahmas sülle õige tublisti heina.

haapjo (Li), g. -oo haabjas, haavapuust õdnestatud ruhi, vene (ühetüvepaat) односторёвка из осины, диал. осиновка; *haapjojob aapazõd, aapoiss kaivattii, metriä nell'ä. teräväd õltii, lakkia põhja* haavapuust vened, haabadest õdnestati, meetrit neli (pikad). Olid terava(ninalise)d, lame põhi. – Vt. ka *aapiain*.

haappõ/a J-Must., g. -a himukas, ahne жадный, падкий.

haappõassi J-Must. himukalt, ahnelt жадно, падко; *haukkaab haappõassi* hammustab himukalt.

haa/ä (J), g. -aa nägu лицо; простор. харя; *miä algin ännesse, a tämä ku repäs tsäesse de seldii mordaakaa alki minnuu haaraa torkkima* ma alustasin (heeringa puhastamist) sabaat, aga tema kui rebis käest ja hakkas mind heeringa peaga näkku torkima; *lumi komkõll viskõs tõizõlõ haaraa* lumekamakaga viskas teisele vastu nägu.

haar/ata: -at J-Tsv., pr. -aan: an J, imperf. -azin: -õzin J haarata хватать, схватить; *meeck haara tält omõnõt tsäess* mine haara tält (~ temalt) õunad käest.

haarot/õlla: -ella (Ku), pr. -tõlõn, imperf. -tõlin frekv. (suud) pärani ajada разевать; ■ *monikkaisit kummat suut haaroteltii rohkiap, klapattii kiini* (Len. 290) mõned, kes rohkem suud pruukisid, krabati kinni.

xaarttsu vt. *harttsu*.

haasila J, g. -a: -aa J rõuguredel, kärbis прясло; *haasiaa pääl kuivatõtaa einää* rõuguredeli(te) peal kuivatatakse heina; *tšen juttõõb reteli, tšen juttõõp haasia* kes ütleb redel, kes ütleb kärbis.

haat/ta: -t J-Tsv., g. -aa J hütt, tare избушка,

хибарка, хата; *tetši enelles haataa de eläb niku herr* tegi endale hüti ja elab nagu härra.

haav/ari ~ õori Lu, g. -arii avarii авария; *laivõl tuli haavõri* ja *laivõ meni põhjaa* laeval tuli avarii ja laev läks põhja; *peen haavari, se on mitä saab oma kamanda praavittaa* väike avarii, see on, mida saab oma meeskond parandada; *ku on suur haavari, siz jo piõp panma alus praavitussõd* kui on suur avarii, siis peab juba (purje)laeva remonti andma (panema); *tšehs haavari* keskmine avarii.

habal/ka Li -k P J-Tsv., g. -kaa Li J -gaa P 1. Li jäme, jultunud inimene грубый, нахальный человек, хабалка; 2. kergearuline, -meelne inimene, eblakas, kergats; kergemeelne naine, libu ветрени/к, -ца; женщина лёгкого поведения, потаскуха; Li *siä joonittõd niku habalkka* sa jooksed (ringi) nagu eblakas; J *siä õdõd niku habalk. vai sill ebõd kõikkiit pääz* sa oled nagu kergats. Kas sul pole peas kõik korras?; P *siä õlõt habalk* sa oled kergemeelne naine. – Vt. ka *haida, haidukka*.

habrastav/a Ra, g. -aa hapukas кислотатый; *ublikka on toož habrastava* oblikas on ka hapukas.

hagok/az: -õz J-Tsv., g. -kaa juurikaline, juuri(kaid) täis корневищевый, полон корней; *uutt põltoa on ranjk tsüntä, tämä on nii hagokõz* uut põldu on raske künda, ta on nii juuri(kaid) täis.

hah K interj.; *ah hah hah, a se on üvä ku miä õdõn ilozap kõikkõa i parap kõikkõa a. h.,* aga see on hea, et mina olen kõige ilusam ja kõige parem!

haida Li, g. -aa kergemeelne, -aruline inimene, kergats ветрени/к, -ца; *siä õdõd niku haida* sa oled nagu kergats.

haiduk/ka P Lu Li J I -k Li J, g. -aa P Lu Li J 1. Li J jäme, jultunud, vulgaarne inimene грубый, нахальный человек; 2. kergemeelne, poolearuline inimene; kergemeelne naine, libu ветрени/к, -ца; женщина лёгкого поведения, потаскуха; Lu *pellaap ku haidukka* hullab kui poolearuline; P *siä õlõd niku haidukka* sa oled nagu libu. – Vt. ka *habalkka*.

hajjallaa, hajjalla-a, hajjõllaa vt. *hajallaa*.

haikotta/assa Li (Lu) -assõ Li -ss J-Tsv. *aikottaassa* I, pr. -an Li -n J, imperf. -azin Lu Li -zin Li Ra J refl. haigutada зевать, позёвывать; Lu *siä haikottaazid i minnuu panit haikottaamaa* sa haigutasid ja panid ka minu haigutama; J *inimij ku tahop magat, siis tämä haikotta* kui inimene tahab magada, siis ta haigutab. – Vt. ka *aikottaa¹, aikottaa², aikotõlla, aikutõlla*.

haikotu/z Lu Ra, g. -hsõd: -sõd Lu haigutus

зевание, зевок; Lu *miä en vöi terppiä haikottussa* ma ei vöi haigutust tagasi hoida; Ra *en taho haikottaa, a haikotuz tuõv* ma ei taha haigutada, aga ajab haigutama (haigutus tuleb).

hailahtuz J-Tsv., g. -*hsõõ*: -*sõõ* J naerulagin хохот.

haili Kett. K L P M Kõ S Lu J (Ku) *χaili* M *aili* Lu Li Ra J-Tsv. I, g. -*ii* P M *ailii* Lu Li J räim, silk салака; Lu *talvõll püüzimme nootaakaa ailia* talvel püüdsime noodaga räimi; L *starikka õssi kuormaa kaloi, hailiita* taat ostis koorma kalu, räimi; M *soolatat hailiv* soolasilgud; M *kaptšo nnyit hailiv* suitsuräimed; Lu *kutu aili* kudev räim; Lu *meill on nootta, aili noottõ* meil on noot, räimenoot. – Vt. ka *kutu-, nootta-, võrko-*.

hailikala M = *haili*.

hailikoorma (Ku) räimekoorem воз салаки; *repo näki, että mees tuap hailikoormaaka* rebane nägi, et mees tuleb räimekoormaga.

hailikurissaja (Kõ), pl. -*ad* Kõ „räimekägistaja, „pooja“ (Soikkola poolsaare elanike pilkenimi) «вешатель, душитель салаки» (насмешливое прозвище жителей Сойкинского полуострова).

haili-leipä P silk-leib, leib silguga хлеб с салакой; *süõ haili-leipää i läntüpiimää, a lihaa et tõhi tsüsüä* söõ silku-leiba ja hapupiima, aga liha (sa) ei tohi küsida.

hailinootta M *aili-nootta* Lu räimenoot невод для ловли салаки.

hailipiir/aga: -*ga* M *ailipiirõgõ* Li räimepirukas пирог с салакой; Li *õli ailipiirõgõ i õli vimpõpiirõgõ* oli räimepirukas ja oli vimmapirukas.

hailisuppi M *ailisuppi* I *aili-suppi* J-Tsv. räimesupp суп из салаки; J *sveez aili-suppi on õikõ makuz* värsketest räimedest supp on õige maitsev; M *hailisuppia teimme, hailipiirgaa* tegime räimesuppi, räimepirukat.

hailivõrko M *ailivõrko* Li Ra *aili-võrko* Lu Ra räimevõrk сеть для ловли салаки; Ra *ailivõrko on heenoss niitiss* räimevõrk on peenest (võrgu)niidist.

hailov/a: -*õ* J-Tsv., g. -*aa*: -*a* J loll, jabur, kerge aruga дура(к), слабоумный; *ted'd'e tüttõä tsüläs panõtõlla hailovõssi* teie tütart laimatakse külas lolliks.

hairo/a Li J, pr. -*n* J, imperf. -*zin* J tuikuda, vaaruda покачиваться, пошатываться; J *ai ku on umalas kõvassi, kõikk hairov* oi kui kõvasti on purjus, lausa vaarub. – Vt. ka *hoirata, hairoa, hairoossa, hoirua, hoiruussa, hõürüü²*.

hairo/ossa: -*ss* J-Tsv., pr. -*on* J, imperf. -*ozin*: -*zin* J = *hairoa*; J *kõik hairoop tallajõz, nii om*

väsünnü lausa tuigub käies, nii on väsinud; J *põörtünnü hairoob niku umalikaz* pöörituse saanu tuigub nagu joobnu; J *vai õlla umalõs, ku nii hairossa* kas ollakse purjus, et nii vaarutakse?

hairus/si I, g. -*ii* harjus, ärn (teat. mageveekala) хариус (опр. пресноводная рыба).

haiska L Li, g. -*zga* ~ -*skaa* raisk, raibe (sõimus.) стервец, стерва; L *a sie hullu haiska* oh sa hull raibel!; Li *oo, siä niku haiska* oh, sa oled nagu raisk.

haiso Lu *Gáüzo* Pal.¹, g. -*zoo* Lu hais запах; *kui kraappazit pitskaa, sis tuli nennää kehno haiso* kui tõmbasid tikku, siis tuli ninna halba haisu (= väävlhaisu). – Vt. ka *aisu*.

haisoa Lu Li, pr. -*zov* Lu Li, imperf. -*sõ*: -*so* Lu haiseda; lõhnata вонять; пахнуть; Li *mikä pillaup se kõikk haizov* mis rikneb, see kõik haiseb; Lu *paan sõvat tuultumaa, to haizotaa houhtunull* panen rõivad tuulduma, muidu haisevad läppunult; Lu *kala haizov, liha haizov* kala haiseb, liha haiseb; Lu *sitta haizov* sitt haiseb; Li *kukat haisovad üvälee* lilled lõhnavad hästi. – Vt. ka *aisaa*.

haisua J-Tsv., pr. -*zuv* J, imperf. -*su* = *haisoa*.

haizut/taa: -*ta* J-Tsv., pr. -*an*, imperf. -*in* haizutada, haisu tekitada v. levitada распространять, -ить вонь, источать зловоние.

haizutõlla (J-Tsv.), pr. -*tõlõn*: -*tõõn* J, imperf. -*tõlin* J frekv. ← *haizuttaa; valo vetomizõ aigõllõ haizutõlla i sitaka* sõnnikuvedamise ajal levitatakse ka sõnnikuhaisu (haisutatakse ka sõnnikuga).

hait/sata Lu, pr. -*tsaan* Lu, imperf. -*tsazin* Lu hullata, vallatleda шалить, резвиться; *elä nii kõvassi haittsaa* ära nii kõvasti hulla; *miä suvvaan haittsata* ma armastan hullata.

hait/taa Lu Li Ra, pr. -*an* ~ -*õn* Lu Li, imperf. -*in* Lu Li häirida, segada, tülitada; takistada мешать, по-, беспокоить, по-; Ra *mee, elä haita* mine (eemale), ära sega; Li *ep piä meitä haittaa* ei tohi meid segada; Lu *ku paad alkoja riittaa, sis kõngõt haittõvõd* kui paned halge riita, siis (oksa)mügerikud takistavad. – Vt. ka *häittää*.

hait/to Li, g. -*oo* = *haituz*; *kõva haitto, kõvassi haitta* meitä suur häirimine, sa häirid meid väga; *vana inemin on nooriije haitto* vana inimene on noortele tüliks (= segab noori, noorte elu).

hait/tsa¹ Lu, g. -*saa* edvistaja жеманни/к, -ца; *haittsa on ülpiä inemin* edvistaja on alp inime-ne.

haittsa² vt. *huittsa*.

haitu/z Li, g. -*hsõõ* häirimine, takistus помеха;

miä nõizin pesemää poukkua ii tuli haituz: joo-vutti sell aikaa võdrav ma hakkasin pesu pesema ja tuli takistus: sel ajal tulid külalised.

hajallaa: *hajj'alla* ~ -*alla*-a ~ -*õllaa* M hajali, harevil (juuste kohta); laiali, segi распрѣпано (о волосах); в рассыпную; *hailüp ivusõt hajjalla-a* käib, juuksed hajali; *pää on niku avu, hajjalla-a* pea (= juuksed peas) on nagu ahjuluud, harevil; *lööp hajjallaa kuli lidnaa* lööb laiali kurni(mängu) linna.

hajallõd M-AI. laiali, hajali (juuste kohta) распрѣпано (о волосах); *siz ivussõd lazzõb pih-tõi hajallõd* (AI. 48) siis laseb juuksed õlgadele laiali.

hajoossa: -*joossa* (Lu Li), pr. -*oov:* -*joov* Lu Li, imperf. -*oozi* laguneda, mureneda; laiali vajuda размельч/аться, -иться, крошиться; распа/даться, -сться, развали/ваться, -тсья; Lu *sõtõrõtsivi, siitä ku mineekaa liüü, ranjakaaka, tämä hajjoov, murõnõv* liivakivi, kui seda millegagi lööd, raskega, (siis) ta laguneb, mureneb; Li *rautõvarov ku roosõtuvõd, i botškõ hajjoov, taaz botškõa bõd* kui raudvõrud roostetavad, (siis) vajub ka tünn laiali, taas pole tünni.

hajuussa: -*juussa* (Lu), pr. -*uuv:* -*juuv* Lu, imperf. -*uuzi* = *hajoossa*; *murja muna hajjuuv, vesikaz muna eb hajju* mure kartul mureneb (keetes), vesine kartul ei murene.

hak/ata K P (Kett. M-Len. Kõ-Len. Li) -*atõ* Lu *akata* K, pr. -*kaan* P Lu Li *akkaan* K, imperf. -*kazin* Kett. K P -*kõzin* Lu *akkazin* K **1.** raiuda, lõhkuda рубить, сечь, колоть; Lu *miä tänävä koko päivää hakkõzin jäätä* ma raiusin täna kogu päeva jääd (= auku jäässe); **2.** peksta сечь, высечь; K *mõnikkaa nii hakattii, etti er pääz-nü üleez järjült mõnda peksti nii, et ei suutnud* (pekstu)pingilt tõusta; K *vittsoikaa hakattii* vits-tega peksti; ■ Li *väliss jutõllaa, ku tšen üvässi liüüb einää kõic se: nät se ku hakkaab einää ni. tuuli peräl, ku annav. üvässi liüüb einää, hakkaab einää* vahel öeldakse, kui keegi niidab hästi heina: vaat (kus) see alles vihub heina niita. Tuul on taga, kui annab (pihta). Hästi niidab heina, vihub heina niita.

hako P M Lu Li J *ako* P, g. *hag/oo* M Lu Li J -*o* J *aguo* P **1.** jäme pehkinud puu валежина, дупляк; Lu *hako on kaugaa ležinnü puu h.* on kaua (maas) lamanud puu; J *vana puu, lajõõnnu maallõd, se on hako* vana puu, langenud maha, see on h.; Li *mettsäzä suur lajõõõnnud ..., no võib i sõissõ, mokom jo mäännüv vana suur summainõ lad'd'a mokom paksu puu sõizõv; se on hako, vana hako* metsas on suur mahalangenud ..., noh (ta) võib ka seista, niisugune juba

mädanenud, vana, suur vägev, lai, niisugune jäme puu seisab; see on h., vana h.; J *makkaab niku hako* magab (liikumatult maas) nagu vettinud puutüvi; **2.** tuulest murtud puu känd; pehkinud känd ветролом; дуплистый, гнилой пень; Li *miä mättiizin hagoo päälle* ma ronisin (vaevaga) tuulest murtud puu kännule; J *sinuss om pol'zia nii pal'lo, niku vanass hagoos* sinust on kasu nii palju nagu vanast pehkinud kännust; J *hago juuri* mädanenud kännu juur; **3.** J-Tsv. puu reajuur; maapinnale kasvanud jäme juur корневище.

hako-petjü Kõ vettinud männitüvi сосновая валежина; *havaitse [= havaitõ]* *hako-petjü* (Len. 224) rl. ärka, vettinud männitüvi.

hakopuu Lu vettinud puu валежина, дупляк.

hakuliv Lu pl. juukseudemed волоски, пушок; *hakulid õllaa esimeized ivusõd, nee lähetaä poiz* udemed on esimesed juuksed (imikul), need lähevad ära.

halatti Li J-Tsv. *çalatti* Li, g. -*ii* Li J halatt, kitel, öökuub халат; J *kauhtõn õmmõltu lad'dõ niku halatti* kaftan on õmmeldud lai nagu halatt; Lu *domovikk õli niku inemiin, släappi pääs, çalatti päälle* majahaldjas oli nagu inimene, kübar peas, halatt seljas.

hale J-Tsv.: *hale hertõlõ* (= *mustõlaizõlõ*) [sic!] *ann vaa koorõtt, küll tämä siis tsätt katsov h. h.* (= mustlasele) anna aga hapukoort, küll ta siis kätt vaatab.

haleri J-Tsv. I *çaleri* Ku, g. -*ii* J koolera холера; J *sai surma haleriss* suri koolerasse; I *haleri tsäüsi, läsiväd inehmized i pal'lo näitä kooli* koolera oli (käis), inimesed põevad ja neid suri palju.

halero J-Must., g. -*oo* haiglane, põdur болезненный, хворый.

halisa P Lu Li J (M-Set.) *alisa* L -*sta* [sic!] M-Set. -*ssõ* J, pr. -*zõn* P M Lu Li J *alizõn* L, imperf. -*zin* Lu Li J **1.** magada, põõnata спать, почи/вать, -ть; L *sie avvaza alizõd* rl. sa magad hauas; J *parõn on pajuz magatõ, lepää õhsilla levätä, aavaa õhsillõ halissõ, ku pahaa mehee parraanallõ* rl. parem on pajus magada, lepa okstel lehada, haava okstel põõnata, kui paha mehe parra all; P *mene siä halizõmaa* mine sina magama; M *talvõlla hakonna halizõb, tševäällä jänessennä keikab. – Kori* (Set. 18) mõist. talvel magab mahalangenud puutüvena, kevadel hüppab jäneseana? – Vene; Lu *jõi viinaa, meni umalaa, nüt halizõv jõi viina, jäi purju, nüüd põõnab; J mitä nii kaugaa halizõd magatõ, inimizied laatiussaa tihee* mis sa nii kaua põõnad magada, inimesed seavad end tööle (minema); **2.** lonkida, luusida, tegevusetult ringi kolada

brodить, слоняться, шататься без дела; Li *mitä siä halizõd*, *mee parõpi makkaamaa* mis sa longid, mine parem magama; Li *halizõd niku haltiaz* luusid ringi nagu haldjas.

hallkõa J, pr. -gõn, imperf. -gin lõhestada, lõhki lõigata рассе/кать, -чь, разрезáть, разрезáть; *aud'ilt vattsu halgõttii* rl. haugil lõhestati kõht.

halli L P M Kõ Lu Li Ra J I *χalli* L *hal'li* (Kett.) *alli* K-Ahl. R-Lõn. Li *all'i* (K-Ahl.), g. -ii P Lu Li J -õõ J *χallii* L *all'ii* K 1. (vanadusest) hall седой; I *ku inehmine vanassit tuuv*, *ivuhsõd tuuvad hallid* kui inimene jääb vanaks, (siis) lähevad juuksed halliks; Lu *tshell on pal'vo hoolta*, *leep halli pää* kel on palju muret, (sel) jääb pea halliks (tuleb hall pea); Lu *hallissaa elit*, *a meelt ep kopittunud* elased vanaks (halliks minekuni elased), aga mõistust ei kogunenud; L *tuli narvass halli parta*, *rikaz minua tsäümeä* rl. tuli Narvast hallhabe, rikas mulle kosja; Kõ *vana halli starikka* vana hall taat; J *halli (opõin)*, *om mennü vanassi hall* (hobune), on jäänud vanaks; I *halli opõnõ* ~ P M *halli opõn* ~ Li *halli õpõn* (vanadusest) hall hobune; J *vana mehe part om mennü hallii* vana mehe habe on läinud halliks; Li *kõvassi meni hallii* läks väga halliks; 2. halli (hallikat) v. valget (valkjat) karva; hall v. valge hobune, kimmel серый (сероватый) или белый (беловатый), белёсий (о животном); серая или белая лошадь, серка; L *meneb minuu deeduška χallii opõzyõkaa* läheb minu vanaisa halli hobusega; P *halli voho* hall kits; M *halli opõn* ~ Li *halli õpõn* valge hobune; J *halli opõin* kimmel; Li *halli*, *väliss halliss i kutsuttii valkaat õvõssõ* kimmel, vahel kimmiks nimetatigi valget hobust; Li *hallilla ep hooli tšezällä tšelloo ja talvõlla tallia* kimmel ei vaja suvel kella (kaela) ega talvel talli.

halliaizõssi: *hal'l'jaizõssi* Lu Li haledasti, kaeblikult жалобно, жалостно; Li *nii hal'l'jaizõssi pajatti* nii haledalt rääkis; Lu *tämä laulap hal'l'jaizõssi* ta laulab kaeblikult. – Vt. ka *alõassi*, *alõizõssi*.

halliassi Lu Li = *halliaizõssi*; Lu *ai ko halliassi lauli* oi kui kaeblikult ta laulis!

hallihtav/a P, g. -aa (vanadusest) hallivõitu, pisut halliks läinud седоватый, поседевший; *algab mennä hallissi*, *on hallihtava* hakkab minema halliks, on hallivõitu.

halliparta M hallhabe, halli habemega mees человек с седой бородой, седая борода.

hallipää M hallpea, halli peaga inimene седовласый человек, седая голова.

hallis/sua J-Tsv., pr. -un J, imperf. -suzin J halliks minna сесть, по-; *äd'd'e õj kõikkina hallissunnu* äi on täiesti halliks läinud.

hall-maa J-Tsv. hallaga kaetud maa земля, покрывтая изморозью.

hallõt/taa: -ta J-Tsv., pr. -an, imperf. -in hallaga v. härmatisega katta покрыв/ать, -ть изморозью или инеем; *oomnikkõtšülme on hallõtõnnu kapusa taimõd* õökülm on hallaga katnud kapsataimed.

hallõt/ua J-Tsv., pr. -un J, imperf. -tuzin: -in [sic!] J-Tsv. = *hallõttuussa*.

hallõttu/ussa: -ssa J-Tsv., pr. -un, imperf. -uzin härmatuda покрыв/аться, -ться инеем; *puut hallõttussa* puud härmatuvad.

hallõt/õlla (J-Tsv.), pr. -tõlõn: -tõõn J, imperf. -tõlin frekv. ← *hallõttaa*.

haltiain L Ra *χaltiajn* J *halt'siajn* Ku, g. -zõõ Li *halt'siaizõõ* Ku haldjas (лесной, водяной, домово́й) дух, сверхъестественное существо; J *veezä*, *lähteez õltii χaltiaizõõ* vees, allikas olid haldjad; Ku *ujumaa ko meet keskpäivällä*, *sis halt'siajn veep pohjaa* kui lähed keskpäeval ujuma, siis haldjas viib põhja; J *rihee χaltiajn*, *tätä ev nätsünni* majahaldjas, teda ei nähtud (ei olnud näha). – Vt. ka *vesi-*. – Vt. ka *altia*, *altiaz*, *altõõ*.

haltialain J, g. -zõõ J = *haltiajn*; *domovikko on taloo haltialain d.* on majahaldjas. – Vt. ka *kalmoo-*, *mettsä-*, *vesi-*.

halt/uu ~ -u J-Tsv. -tuu Lu võimu alla, valdusse во владение; J *noor meez õj kõikkina võõtõtu naisiijõ haltuu* noor mees on võetud täiesti naiste võimu alla; J *juudõlaizõõ om võõtõtu kõik torgov'l'a õma haltu* juudid on võtnud kogu kaubanduse oma valdusse; Lu *peremeez anti sõnaa*, *jot siä võid võttaa minuu tütõõ enee haltuu*, *enen nõõd* peremees andis sõna, et sina võid võtta minu tütre enda valdusse.

haltuu/za: -z M võimu all, valduses во владении; *perennaizõõ haltuuz on koko koto perenaise võimu all* on kogu maja(pidamine).

χalu/i Lu, g. -i tallalakkuja холуй; *siä õõd niku χalui* sa oled nagu tallalakkuja.

halukaz vt. iki-.

halukkain J, g. -zõõ igatsev тоскующий; *kons sulap süä surukkain*, *alõõõb meeli halukkain* rl. kunas sulab süda murelik, alaneb meel igatsev?

hal/va': -v J-Tsv., g. -vaa: -va J = *halvatuz*; *däädõ ležip halva tavviz* onu on halvatud (lamab halvatuses).

halv/a? [< sm?] Li J-Tsv., g. -aa J odav дешёвый; J *tänä voonn laattoill on halvõd opõizõõd* tänavu on laadal odavad hobused; Li *hookaa* ~ *halva tavara* odav kaup.

halvahtu/ussa: -ssa (J-Tsv.), pr. -un: -n J, imperf. -uzin: -zin J halvatud saada v. olla

парализоваться, быть парализованным; *seltšluu katkõõz, de jalgõt halvahtusti selgroog läks katki ja jalad said halvatud; kaze ranjkaa tšännõka tšäet halvahtusti selle ränga künniga said käed halvatud; ruumõz on paikoti halvah-tunnu keha on paiguti halvatud.*

halvassulussa: -ssa (J-Tsv.), pr. -un, imperf. -uzin = halvahuussa; *seltš-roo meni kattši, de jalgõd halvassusti selgroog läks katki ja jalad said halvatud.*

halvatuz Li -õtuz J, g. -atuhsõd: -õtuzõ J halva-tus паралич, удар; Li *halvatuz, se on mokoma tauti halvatus, see on niisugune haigus; J sene juumräte halvõtuz om võtõnnu seda joomarit on halvatus tabanud.*

halvaunnu J-Tsv., g. -uu J halvatu, paralüütik паралитик; *halvaunnu tagotõp sõna halvatu kogeleb.*

halvaussa (J-Tsv.), pr. -n J, imperf. -zin J = halvauta.

halvauz (Lu), g. -hsõd: -ssõd Lu = halvatus; *koko ruuma on halvaussõz kogu keha on halvatuses.*

halvautta (J-Tsv.), pr. -n J, imperf. -zin J halvatud saada v. olla; nõrkeda, lõtvuda парализоваться, быть парализованным; расслабляться, -иться; *tšäsi on halvaunnu käsi on halvatud; kotonn ebõd tšettä, ku va halvaunnu äd'd'õ kodus ei ole kedagi (teist) kui ainult halvatud vanaisa.*

halvõpassi Lu-Len. -õssi J-Tsv. odavamalt дешевле; J *jätüsed omenõt saap jo halvõpõssi müüvve ülejäänud õunad võib juba odavamalt müüa; Lu miä teen halvõpassi (Len. 278) ma teen (selle töö) odavamalt.*

hamar/la Lu Li (J) -õ Li, g. -aa Lu Li kirve-kand, -silm обух; Li *tširveellä on hamara i terä kirvel on kand ja tera; Li tširvee hamaraakaa liüvvää naglõjõ kirvekannaga taotakse naelu; Lu õpõzõl kazvattuvad lumi komkõd jalkojõn allõ, tširvee hamaral liüvvää poiz hobusele tekivad (kasvavad) lumekombad jalgade alla, kirvesilmaga liüakse ära; J tälle piti hamarall antaa talle pidi kirvesilmaga äigama (andma). – Vt. ka tširvee-.*

hamp-hamp K = hau-hau; a koira see juttõõv: *hamp-hamp, tulõb ... rikas kotoo tütär aga koer, see ütleb: auh-auh, tuleb ... tütar rikkana koju.*

hampipu Li, g. -uu Li joodik; huligaan пьяница; хулиган.

han J-Tsv. ometi, ju; alles, ainult же, ведь; только; *elä han siä pajat tõizõss nii kehnoossi (hoonossi) ära sa ometi räägi teisest nii halvasti; elä han tülpekkaa kurasõkaa leipää lõikka ära ometi nüri noaga leiba lõika; vass õsõttu*

ma'eri, a kats han siä kui õj komokkaa mennü äsja ostetud riie, aga sa vaata ometi, kuidas on kokku läinud; see han se on jeegõri, kump tun-nõb lintua lennoss ampua see alles on kütt, kes oskab lindu lennult lasta. – Vt. ka jo-, ko-, ni-

hanjki vt. antši.

hanjkkia Lu (M J-Tsv.), pr. -in M Lu imperf. -kizin Lu 1. hankida, soetada, muretseda добы/вать, -ть, приобре/тать, -сти; Lu *miä hanjkin senee riisaa ma hangin selle riista; J ize noorikkõin, a jo õj hanjkkinnu kaval'eera ise noorukene, aga on juba hankinud kavaleri; J petosõka rikasuss et hanjki pettusega (sa) rikkuste ei soeta; 2. (kellegi eest) hoolitseda заботиться, ухаживать; M *tällä bõd perestä [sic!], bõd tšettäiv, täm va ize entän i hanjki tal pole peret, pole kedagi, ta vaid iseene eest hoolitsebki.**

hanjkuu Lu, g. -gun Lu, imperf. -kuzin lüüa удар/ять, -ить; *eb mennü hanjukmaa nais ei läinud naist lõoma.*

hanse J-Tsv. ju, ometi ведь, же; *eittsis hanse kulusti med'd'e kultõizõd aigõd õitsil ju kulusid meie kuldsed ajad; tšugunõss hanse i tehä tšugunikoi(t) malmist ju tehaksegi malmipotte; kahõss tšeiis (säikeess) hanse paglaa punota, kahõss inimizess pereä sünnütetä vs. kahest keermest (säigemst) ju nõõri punutakse, kahest inimesest peret luuakse (sünnitatakse); üvã hanse on tšaajukaa i baabukk-vareññ teega on ometi hea ka vaarikakeedis. – Vt. ka jo-*

ханжа I, g. -aa vagatseja святоша, ханжа; *iil'ia pänitšana aina tšäisivãt ханжаv eliareedel käisid aina vagatsejad.*

hapat/taa (Lu), pr. -an, imperf. -in = happanoit-taa; *ku ligotõtaa ja hapatõtaa (happanoitõtaa), soolõta, siis süüvvää vari maamunaakaa kui (lepaseent) leotatakse ja hapendatakse, soola-takse, siis süüakse kuuma kartuliga.*

hapatu/z: -s Ränk, g. -hsõd = happauz.

hapopiimälännikko Li hapendatud kohupiima lännik v. pütт кадка для квашеного творога; *siel on hapopiimälännikko, siel on võilännikko, siel on ugritšalännikko; kõikkil õlti ne õman nimev seal on hapendatud kohupiima lännik, seal on võilännik, seal on (hapu)kurgilännik; kõigil olid (need) omad nimed.*

haporah/ka: -k Ränk hapo-rahk (J-Tsv.) 1. hapendatud kohupiim квашеный творог; J *sveežaa rahka panna piirgaa; hapo-rahgõss tehä hapo-piimä värsket kohupiima pannakse pirukasse; hapendatud kohupiimast tehakse h. (= veest ja hapendatud kohupiimast saadavat jooki v. leivakõrvast); 2. Ränk kohupiim творог.*

hapo-roho Lu jänesekapsas кислица; *hapo-roho on kõlmõd lehookaa; ku nell'ä lehtoa, siz on se õnniroho, nell'üz lehto on õnni-lehto* jänesekapsas on kolme lehega; kui on neli lehte, siis on see õnnetaim, neljas leht on õnneleht.

hapo-rokka Lu hapukapsasурп кислые щи.

haplota: -otõ Lu, pr. -ponõv, imperf. -tu = *happõnõssa; haponnu rahka* hapendatud kohupiim.

hapot/taa: -ta J-Tsv., pr. -an: -õn J, imperf. -in J = *happanoittaa; noort kapussa hapotõta* värsket kapsast hapendatakse; *nõizõmm kapussa hapottõma* hakkame kapsast hapendama.

hapot/ua J-Tsv., pr. -uv, imperf. -tu = *happõnõssa; hapottunnu kapuss on hapo* hapukapsas (hapnenud kapsas) on hapu.

hapotu/z J-Tsv., g. -hsõõ: -ssõõ (J) -zõ J maargas, maarjajää; *hapatis* (parkimisel) квасцы; дубитель; *nahgõd on hapotussõz* nahad on haratises. – Vt. ka *happo*.

hapo-ublik/az Lu Li J -õz Li hapuublikas щавель; Li *hapo-ublikõs kazvop taraz, keitetää rokkaa* hapuublikas kasvab aias, (sellest) keedetakse suppi.

hapo-uguritsa Lu hapukurk солёный огурец.

happanoit/taa Lu Ra (Li) *happõnoittaa* Lu, pr. -an, imperf. -in hapendada квасить; Lu *piimää sellä happanoitõtaa, tahotaa jamakkaa ja rahkaa* piima hapendatakse seepärast, (et) tahetakse hapupiima ja kohupiima; Lu *uguritsat happanoitõtaa* kurgid hapendatakse; Lu *kapussaa happanoitõtaa* kapsast hapendatakse; Li *se happanoitõttii taitšina* see (leiva)tainas hapendati. – Vt. ka *hapottaa*.

happau/z Lu, g. -hsõõ: -zõõ Lu (leiva)juuretis закваска; *vanat staruhõv jutõltii taitšinaa juuri, a nüü jutõllaa taitšinaa happauz* vanad eided ütlesid (leivajuuretise kohta) t. j., aga nüüd öeldakse t. h.; *miä jätin happauzõõ taitškahjaasõõ* ma jätsin leivajuuretise leivaastjasse. – Vt. ka *hapatuz*.

happi/ssa (Lu), pr. -v Lu, imperf. -zi = *happõnõssa; kui happiuv, siis panna sukurliiava* kui harneb, siis pannakse peensuskrut.

hap/po J-Tsv., g. -oo: -o ~ -poo [sic!] J subst. haru; maarjas, maarjajää кислота, кислятина; квасцы; *hapo paap hümmissümä* haru paneb võdisema; ■ *taitsin on happoz* tainas on hapnemas. – Vt. ka *hapotuz*.

happom vt. *hippom*.

happolossa: -ss J-Tsv., pr. -ov J, imperf. -ozi = *happõnõssa; poolõkkaat happossa astiaz* pohlad hapnevad astjas.

happõnõssa: -õss J-Tsv., pr. -õv J, imperf. -i J harneda, haruks minna киснуть; скис/ать, -нуть, кваситься; *kapuss happõnõb astiaz* kapsad harnevad tünnis; *rahk ku happõnõp, siis tätmäss tuõp hapo-piim* kui kohupiim harneb, siis tuleb sellest hapendatud kohupiim; *piim happõni* piim läks haruks; *no õõ siis kotonn, happõnõ* no ole siis kodus, hapne! – Vt. ka *apata, hapota, hapottua, happiussa, hap-poossa*.

happõrtõv/a Lu, g. -aa hapukas, hapuvõitu кисловатый; *kõig rooka, mikä algas hapata, jutõllaa happõrtõva* toit, mis hakkab haruks minema, (selle kohta) öeldakse hapukas; *kapussa jo väähäzee on happõrtõva* kapsas on juba vähe hapukas (hapnemise alguses).

hapsijassi J: *haukkaa pala hapsijassi, purõ pala puhkõjassi* rl. hauka (leiva)pala h-ks, pure pala pudedaks [?].

harah/ta J, pr. -aan: -an J, -iin: -in J mom. rögastada, röga välja kõhida харкнуть; *miä nõizõn harahataama* ma hakkam rögastama.

harak/ka Lu Ra J (Li) -kõ J-Must. Ku -k Lu J-Tsv. *Oapaka* Tum., g. -aa Lu Ra J -a J **1.** harakas сорока; Lu *harakk tsagatap katol, ebõõ üvvää* harakas kädistab katusel, (see) ei ole hea (= ei tähenda head); Lu *tsempe harakkaa nõssi aitseipää kui omat siived* vs. kes (muu) tõstis haraka aiateibasse kui omad tiivad; Ra *harakaa poigad* haraka pojad; **2.** voki keps шатун самопрялки; Ra *harakaa veivi* vokikerpsu vänt; **3.** J-Must. kaustavits (jalase esiotsa ja esimest põikruud ühendav tugiside reel) вязок (гибкая лесина, связывающая вставленные в полозья саней копылья, служащие опорой кузова); ■ Ra *harakaa putki* harakputk. – Vt. ka *soo-*. – Vt. ka *araga*.

harakkõin J-Tsv., g. -zõõ: -zõ J haraka- сорокий.

harast/aa M, pr. -aan: -an M, imperf. -iin: -in M kärkida, käratada гарк/ать, -нуть; *starikka harasti niku koira* taat kärkis nagu koer; *hukko harastav: a sie tõrvastaakka* taat käratab: ah sa tõrvasekoorem!

harlia Lu Li J-Tsv. -ria Li, pr. -in Li J, imperf. -izin Li J **1.** harida (maad) воздел/ывать, -ять (землю); J *üväll talupoigõll põllod on haritu* tublil talupojal on põllud haritud; J *hari-mõtt põllot tsiire rohossussa* harimata põllud rohtuvad kiiresti; J *hari va parõp maat, küll siis priibõli* kazvov hari aga paremini maad, küll siis tulu kasvab; Li *peentäroja piäp harria* peenraid peab harima; Lu *haritaa nurmia* haritakse nurmi; **2.** puhastada, kasida, harida чистить, очищать; J *ampaad mitäle nõisti*

murtuma, kuini harin hambad hakkasid mille-gipärast murduma, kuidas ka (neid) harin; Lu *õpõzõõ harijõ, niku koõnuõnikõõ* hobusehariaja, nagu tallimees; J *kõik pilaub, mitä va inimin ep hari* kõik rikneb, mida inimene ei hari; **3.** kasvatada, hooldada, hoida (last) воспитывать, нянчить; Li *miä harizin võõrai lahsia* ma kasvatasin (koolis) võõraste lapsi; J *jutõltu on: tšen ep hari lass, parõp õllõiz, ku selle pantaiz müllü tšivi kagla de upotõttaiz merez* õeldud on: kes ei kasvata last, oleks parem, kui sellele pandaks veskikivi kaela ja uputataks merre; J *nañk harib lass* lapsehoidja hoiab last.

harisa M, pr. *-zõv* M, imperf. *-zi* uriseda ворчать, урчать; *koira harizõv* koer uriseb.

harjoja (J), g. *-aa* hoidja, hooldaja попечитель; *ühs siä vaa i jäid minu harjojõssi* sina üksi vaid jäidki minu hoidjaks.

harkkata Lu Li J *-õtõ* Lu *-õt* J-Tsv. *arkata* (J-Must.) *-ata* G, pr. *-kaan* Lu Li J (sõnatüvi основа слова:) *arkkaa-* J-Must. *-kan* J *-kaa* I, imperf. *-kazin* Lu J *-kõzin* Lu Li J *-kazii* I astuda pika sammuga; millestki üle astuda шаг/ать, -нуть (размашисто); перешагнуть; Li *miä harkkazin kahs harkkamussa* ma astusin kaks (pikka) sammu; Lu *oh kui harkkaad suurõd harkkamusõd* oh kui suured sammud sa astud!; J *viimein kõrt harkkaab minu jalk üli ted'd'e tšümmisee* (manamine:) viimane kord astub minu jalg üle teie künnise!; Lu *miä harkkaan üli kanavaa; ku on lad'd'a, nii üppään* ma astun üle kraavi; kui on lai, siis hüppan. – Vt. ka *harkkia², harpata*.

harkkamizi J-Tsv. sammudes; sammhaaval шагая, шагом; шаг за шагом; *menimme üli soo* (sooss) *harkkamizi* läksime sammhaaval üle soo.

harkkamuz Lu Li J *arkkamuz* M *harkkaamuz* (Ku), g. *-hsõõ*: *-sõõ* Lu J *-zõõ* Lu Li J *-zõ* J samm шаг; J *kuza suur teep harkkamuzõ, peen teep kahs* kus suur teeb (= astub) sammu, (seal) väike teeb kaks; M *sargaa lad'd'utta õli arkkamussa kuus põllutüki laius oli sammu kuus*; J *peen (lühüv) harkkamuz* väike (lühike) samm; J *suurõll (pitšäll) harkkamuzõll tšüümä* suurte (pikkade) sammudega käima; J *võõnoll harkkamuzõll* aeglasel sammul; Lu *mene kanaa harkkamuzõll* mine kanasammuga (= lühikeste sammudega); Lu *perrää mükkulaa joulunn päiv on pitsõp kukoo harkkamusõõ* pärast nigu-lapäeva jõulude ajal on päev kukesammu (võrra) pikem; Li *harkkamuz harkkamuzõlt saab mennä päiväs suuri matka* samm-sammult saab (= jõuab) päevas käia pika tee; Lu *miä ajan harkkamuzõl* ma sõidan (hobusega)

sammu. – Vt. ka *arkasuz, harkkauz, harpatuz, harpotuz*.

harkkazii I harkisjalu, jalad harkis расставив ноги; *inehmine harkkazii sõizov* inimene seisab, jalad harkis.

harkkauz I, g. *-hsõõ*: *-zõõ* I = *harkkamuz*; *harkkazi ühhee harkkauzõõ* astus ühe sammu.

harkki J-Tsv. (Lu Li) *arkki* Ränk, hrl. pl. *-id* Lu Li J **1.** (ristiku-, vilja- jne.) redelid прясло, сушило; Lu *ärüttä pantii harkkijõõ pääl kuivamaa* ristikhein(a) pandi redelite peale kuivama; Li *aartõ õli paikallin, harkkia veiteltii* sard oli paikne, redelid veeti (ühest kohast teise); Li *harkkia piäb veitellä, kuza on ärüv* redelid tuleb vedada (sinna), kus on ristikhein; **2.** hargikujuline detail (vankril, vokil) вилообразная деталь (телеги, прялки); J *harkkiika panna tšiin teltš aisoisõ* h-dega pannakse telg aisade külge kinni; J *vokill kaas on harkid* vokil on ka h-d.

harkkia¹ Li, pr. *-in* Li, imperf. *-kizin* Li rögastada, röga välja kõhida харк/ать, -нуть; *tämä on läsivä ja harkiv* ta on haige ja rögastab; *tämä piäp harkkia* ta peab röga välja kõhima.

harkkia² J, pr. *-in* J, imperf. *-kizin* J sammuda, astuda шагать, идти (шаг за шагом); *harkkijõõ päästi üli soo* (sammhaaval) sammudes pääseti üle soo; *harkita pitsä matka* sammutakse (maha) pikk tee; *harki tšiiirepessi, elä jää tõistiis taga astu* kiiremini, ära jää teistest maha; *meni sõtamehessi, meni jumala ilma harkkima* läks sõduriks, läks (mööda) jumala maailma astuma; *tämä jältšüite müü harkitaa, pääd maaz, kahs vanaa koiraa* tema jälgi mööda astuvad, pead maas, kaks vana koera. – Vt. ka *harkata, harpata*.

harm/aa P Lu Li J *-a* M Lu Li I Ku-Len., g. *-aa* P M Lu Li J hall серый; M *suvõlla jänez on harma, talvõlla on valkõa* suvel on jänes hall, talvel on valge; Lu *ivusõõleikkaaja on harmaata tšättä* (~ *harmaa karvaa*) õielõikaja (mardikas) on halli värv; Lu *harmaad silmäd* hallid silmad; Li *harmaa parta* hall habe; J *meill õli harmaa voho* meil oli hall kits; P *harmaa opõn* ~ Li *harmaa õpõn* ~ I *harma opõnõ* hall hobune; ■ Lu *harma tšärpäne* sõgelane, parm; J *harmaa siini* tõmmuriisikas. – Vt. ka *valkaa-*.

harmaa-paarmaz Lu sõgelane, parm дождёвка.

harma-kauhtana: *harma-kauhtõna* (J-Tsv.) hall kaftan серый кафтан; *pani harma-kauhtõna pääle de lähsi naapurii* pani halli kaftani selga ja läks naabri juurde.

harma-mussa: *harma-muss* J-Tsv. hallikas-must, tumehall тёмносерый, вороночальный;

harma-mussaa karvaa opõin hallikasmusta karva hobune.

harmastav/a Li J *harmõstõva* Li, g. -aa Li hallikas, hallivõitu сероватый; Li *sukad õllaa vähäizõd harmastavaa* sukad on vähe hallikad; J *katti on harmastava* kass on hallivõitu.

harma/z M, g. -a M = *harmaa*; *enäpältää teim-mä harmaat suukkunõd* enamasti tegime halli kalevit.

harõk/ika Kett. M Kõ S Lu J *harõkka* L P -k Ra J-Tsv., g. -aa J tuhkur, tõhk хорь, хорёк; Lu *harõkka süüp kanoja ja kana-munia* tuhkur sööb kanu ja kanamune; J *tälle õli mussõ karvõ i pittše, niku harõkõllõ, ruumõz* tal oli must karv ja pikk – nagu tuhkrul – keha. – Vt. ka *hoõka*.

harom/in J-Tsv., g. -zõd lahkne mine, lahe про-свет, разделение; *pilvee haromin* pilve lahe.

haronõ/ssa: -ss J-Tsv., pr. -v J, imperf. -zi lahkneda, hajuda расходиться, разойтись; *pilvet haronõssa taivaaz* pilved hajuvad taevas.

harou/ssa: -ss J-Tsv., pr. -v J, imperf. -zi paisuda, tursuda разда/ваться, -ться, разбух/ать, -нуть; *uhzõd on haroustu märjess* ukсед on niiskusest (märjast) tursunud.

harplata P M *arpata* Kett. (K-Ahl.), pr. -paan P M *arppaan* K, imperf. -pazin P M = *harkata*; M *tõin inehmin meev kõvvi, a siä d või kõvvi mennä; sis tãm sillõd juttõdõv: no harppaa lad'd'assi, no harppaa lad'd'õpassi, harppaa, elä od'd'a jalkoi* teine inimene käib kiiresti, aga sina ei saa kiiresti käia; siis ta ütleb sulle: no astu pika sammuga, no astu pikema sammuga, astu, ära hoi jalgu!; P *piäp harpata või üpätä, kanava on lad'd'a tuleb* (üle) astuda või hüpata, kraav on lai; M *harppaa üli astu üle* (kraavi).

harpatu/z Kõ, g. -hsõd = *harkkamuz; kõm harpatuss* kolm sammu.

harpotu/z Kõ, g. -hsõd = *harkkamuz; mõni harpotuz* mõni samm.

harrillaa Lu Ra J laiali, ammuli, pärani vrazbros, vrazbroad, rastaav (ноги), rasp простерев (руки), razinav (рот), razesiv (уши), vyтарашив (глаза), nastezhь; Lu *kõig riisõd on vizgottu harrillaa* kõik asjad on visatud laiali; Lu *karja on harrillaa* kari on laiali; Lu *kujall on algot harrillaa väljas* (külateel) on halud laiali; Lu *kuuntõ nüt kõrvõd harrillaa* kuula nüüd, kõrvad kikkis (laiali); J *seizob jalgav harrilla* seisab, jalad harkis (laiali); J *tšäet harrillaa* käed laiali; J *hiusõt pitsäv, harrillaa* juuksed pikad, laiali; Lu *nii kõvassi nagrav, što suu on harrillaa* nii kõvasti naerab, et suu on pärani; J *vahib niku üü-lakko silmet harrillaa* vahib nagu õökull, silmad pärani; Lu *miä avaan*

uhzõd harrillaa ma teen ukse pärani lahti; Lu *uhz on avõd harrillaa* uks on pärani lahti.

harris/saa: -sa J-Tsv., pr. -an: -õn J, imperf. -in J laiali ajada разв/одить, -ести, расстав/лять, -ить; *harrisit tšäeb, harrissõga i jalgõd* ajasite käed laiali, ajage ka jalad.

harrissu/ussa: -ss J-Tsv., pr. -un: -n J, imperf. -uzin: -zin J laieneda, laiaks minna разда/ваться, -ться (в плечах и т. д.); *poigõss on tullu täüzmeez, nääku om pihtoiss harrissunnu* poisist on saanud täismees, näe, kuidas on õlgadest laiaks läinud.

hart/ila [< is]: *hart'sia* (Ku), g. -a õlg плечо; *siz ot'sin püsüü kättee d'i tempazij kurokad ülläällä d'i loozäa jo viskazin hart'siaaz* siis võtsin püssi kätte ja tõmbasin kuked üles ning viskasin püssilae juba vastu õlga.

hartsovn/i (I), g. -ii trahter, kõrts; teemaja харчевная; чайная; *meni hartsovnii üüsseessi* läks õöseks kõrtsi.

hartsovn/a: -õ I, g. -aa = *hartsovni*.

hart'tši (Ja-Len.), g. -ii = *harttšu*.

hart'tšu M Lu J I *harttšu* M *hararttšu* S, g. -šuu Lu J *hararttšu* S toit, söök харчи, пища; Lu *harttšu on lavvalla* toit on laual; I *millõd piäv ahjo lämmitääg, hartšut tšihuttaag* ma pean ahju kütma, toidu(d) keetma; Lu *pulmõz piäv õlla pal'vo asui harttšua* täiün pulmas peab olema palju (toidu)nõusid toitu täis; J *mee tühee, võta harttšua kaaz, a to leep sillõ kõvassi nältsä* mine tööle, võta toitu kaasa, muidu tuleb sulle kõva nälg peale; I *kase harttšu eb õlg* [= õlõg] *miñnuu müü* see toit ei ole mulle meelt mõõda; Lu *tšenee hartšul, süükil siä õdõ, omall vai peremmehee* kelle toidul, söögil sa oled, oma(1) või peremehe (toidul)?; Lu *tuima harttšu* mage toit; I *üvä harttšu* hea toit.

harvokkõ/in J, g. -zõd hõre редкий; *tälle ku on tšuuто päällä harvokkõin* küll temal (alles) on hõre särk seljas.

haššillaa Lu sassis растрёпанно (о волосах); *ivusõd om muglittu, õllaa haššillaa* juuksed on sasi tud, on sassis.

haššipää Lu sasipea растрёпа; *näd meev haššipää* näe, läheb sasipea.

hat/tu L P M Kõ Ja-Len. Lu Li Ra J I *hattu* L P Kõ J, g. -uu L P M Lu Li Ra J *hattu* P J *hattuu* I müts; talvemüts шапка; зимняя шапка; Lu *paa hattu päžžää* pane müts pähe; Kõ *se õli sünti suur, ku mees sei hattu pääz* see oli suur patt, kui mees sõi, müts peas; M *võtõtti päässä hattu välää* võeti peast müts ära; M *meessä mõõ i hattu* kk. mehe järgi ka müts; P *talvõl pitääs hattua, suvõl furaškaa* talvel kantakse talvemütsi, suvel nokkmütsi; L *fomkann*

võtõtti xatud, pantii seinä naglaa rippumaa toomapäeval võeti talvemütsid (peast), pandi seinale varna rippuma; *M naisii hattu tehäz, pannaz vatu alussõdkaa* tehakse naiste (talve) müts, pannakse (alla) vatt voodriga; *J talvi hattu on õmmõltu valka jänesee nahgõss* talvemüts on õmmeldud valge jänesena nahast; *Lu tšesä hattu* suvemüts; *J raut hattu* kiiver; *L nellä miessä sõisovad ühie hatuu alla. kas on lauta mõist. neli meest seisavad ühe mütsi all?* – See on laud; *Lu niku hatull päätä müü lüütü* kk. nagu mütsiga vastu pead löödud (= loll, napakas); *Kõ papii xattu paikkoi täünä. saunaa ahjo* mõist. papi müts, paiku täis? – Sauna ahi; *Lu itä vaha, kasi on valkaa i mussa keppi, a kase hattu onõ kõik mussa* idatooder (= madalikust idapoolne meremärk), see on valge- ja mustavöödiiline kepp (valge ja must kepp), aga see „müts“ (= ülemine osa) on kõik must; ■ *M tämä on niku tuuli hattu, tämmää tšeezä rahad evät kestä* ta on nagu tuulepea, tema käes raha ei püsi. – Vt. ka *karva-, tormi-, tuuli-*.

hau-hau Lu J auh-auh тьяв-тяв; Lu *koira haukup hau-hau* koer haugub auh-auh; *J a koir se juttõõv: hau-hau, tuõb rikas tütär kottoo* aga koer see ütleb: auh-auh, rikas tütar tuleb koju. – Vt. ka *hamp-hamp*.

haukahtulz: -s J-Tsv., g. -hsõõ: -zõ J haugatus лай, тьявание (однократное действие); *üüill koir anti haukahtuzõ* õõsel koer haugatas.

hauk/ata (J), pr. -kaan, imperf. -kazin haugata откус/ывать, -ить; *haukkaa pala hapsijassi, purõ pala puhkõjassi* rl. hauka (leiva)pala h-ks, pure pala pudedaks [?].

hauki vt. *autši*.

hauk/ka J-Must. I-Len. -k J-Tsv., g. -aa: -a J-Tsv. (kana)kull ястреб; *J kuza kukkõ. haukka sõi* (Must. 162) kus kukk? – (Kana)kull sõi (ära); *J kana haukk vei kahs puippua (~ pul'ppua)* kanakull viis kaks tibu. – Vt. ka *kana-*.

haukki-pala J *haukkpala* Ra suutäis кусок, откусенный в один приём; *leivää haukkpala* suutäis leiba.

haukkuu/ssa (Lu), pr. -v Lu, imperf. -zi haukuda лаять, тьякаты; *koira haukkuuv, a tuuli kannav* vs. koer haugub, aga tuul kannab.

haukuskõ/lla J -ll J-Tsv., pr. -lõn: -õn J, imperf. -lin frekv. 1. haukuda лаять, тьякаты; *koirõd mitäle koko üüt haukuskõlti* koerad haukusid millegipärast kogu õõ; 2. tõelda, sõimelda браниться, лаяться; *tämä piäb ain haukuskõlla, ep saa rauhaa* ta peab aina sõimlema, ei saa rahu.

haukut/õlla J -õll J-Tsv., pr. -tõlõn: -tõõn J,

imperf. -tõlin J haugutada, näägutada жучить, обла/ивать, -ять; *ämme haukuttõõb noort miinna* ämm haugutab noort miniat.

haulli P, g. -ii haavel дробь.

haulipatroni (Ku) haavlipadrun охотничий патрон; *haulipatronid ot'sim poiz d'i panin loohet süäme* haavlipadrunid võtsin ära ja panin kuulid sisse.

havahtu/a J *avahtua* Ku, pr. -un: -n J, imperf. -zin J *avahtuzin* Ku = *havattsassa*; *J havah-tuzin üleez unõssõ* ärkasin unest üles; *Ku minu käell tuli nii kippiä, što miä avah-tuzin ülläl* mu käel hakkas nii valus, et ma ärkasin üles.

havait/a Lu (Kõ-Len.), pr. -sõn Lu, imperf. -sin Lu = *havattsassa*; *Lu havaitsin üleez makkaamassõ* ärkasin magamast üles; *Kõ havaitse [= havaitõõ] hakopetäjä* (Len. 224) rl. ärka, vettinud männitüvi!

havattsal/assa (J-Tsv.), pr. -an J, imperf. -azin ~ -zin J ärgata прос/ыпаться, -нуться; *havattsaaz üleez de alki mitäle unõss pajattõma* ärkas üles ja hakkas midagi unisest peast rääkima; *ku ennaika havattsaad üleez, siis päivelle nukutõb* kui ärkad enneaegu üles, siis tuleb päeval uni peale; *meil õli havattsazin üleez, liivtšüläz õli õrtšähtäzin üleez* meil oli (= õeldi): h. üles, Liivtšüläs oli (= õeldi): õ. üles. – Vt. ka *avah-tuussa, havahtua, havattuussa*.

havattsua Lu J-Tsv. -ittsua Lu, pr. -tsun Lu J, imperf. -ttsuzin Lu J -ittsuzin Lu = *havattsassa*; *Lu ennaikaa hava(i)tuzin üleez* enneaegu ärkasin üles; *Lu nõsõtõtaa üleez, piäv hava(i)ttsua* aetakse üles, peab ärkama; *J üles havattsuma* üles ärkama.

havattsu/ussa: -ss J-Tsv., pr. -un: -n J, imperf. -uzin: -zin J = *havattsassa*.

he- vt. ka *e-*.

heblen/tää [?] (Ku), pr. -nän, imperf. -nin kergendada, kergendust tuua об/легч/ать, -ить, прин/осить, -ести об/легчение; *tunsid tulla, tun i olla, heblen [= tunne i olla, heblennä] batkos käet* (Len. 292) oskasid tulla, oska ka olla (= elada), too kergendust oma äia kätele.

heekata [?] (J-Must.), (sõnatüvi основа слова:) heekkaa- J-Must. (orig.: lelettä-); *lahzi heekkaa-* (Must. 169).

heek/ka: -k J-Tsv., g. -aa: -a J hea добрый; *kase on õiki heeka süäka meez* see on õige hea südamega mees.

heekkaliiva Lu J valge peen(eteraline) liiv белый тонкозернистый песок; *Lu heekkaliiva on valkaa heeno liiva* h. on valge peen liiv; *Lu heekkaliiva on valkaa liiva, se on mereerannaz* h. on valge liiv, see on mererannas; *Lu ku süvepää tšünnät siz on heekkaliiva pääl* kui

sügavamalt künnad, siis on valge peen liiv peal (= väljas).

heekuuz [?]: -s J-Tsv., g. -u: -sõ J headus добра; *pagan inim* ep *tää heekuss* halb inimene ei tunne headust.

heelmata [?] (J-Must.), (sõnatüvi основа слова:) *heelma-* J-Must. õitseda цвести.

heelmoittaa P, pr. -av P, imperf. -ti õitseda (rukki kohta) цвести (обо ржи); *rüüz algav heelmoittaa* rukis hakkab õitsema; *rüüz heelmoittaa* rukis õitseb.

heeno M Kõ Lu Li Ra J *hieno* (K-AI.), g. -oo M Lu Li Ra J **1.** peenike, peen; väike тонкий; мелкий; Lu *niitti õli nii heeno niku katuškaa niitti* niit oli nii peenike nagu rulliniit; Lu *tšed-räzin hoikõssi, heenossi* ketrasin (lõnga) peenikeseks; Lu *toho õmmõltii juurõdkaa, heeno juurõkaa* toht(u) õmmeldi juurega, peenikese juurega; Li *enne grohotõttii heenoja õlka* enemalt sarjati peenikesi õlgi (= rehepeksul tekivat peent õlepuru või sasi); J *heenoa kapussa panna piirgaa* hakitud kapsast pannakse pirukasse; M *markofkad lõikkazimma kroššizimma heenossi, sis kuivatimma, teimmä tšaita senesä* porgandid lõikasime, hakkisime peeneks, siis kuivatasime, tegime sellest teed; Li *kaivottii kannod, siz lõhgottii heenossi i pantii ahjoo* kaevati künnud (välja), siis lõhuti peeneks ja pandi ahju; Lu *sorraad i heenot suurimõd* jämedad ja peened kruubid; Lu Ra *heeno liiva* peen liiv; Lu Li *heeno vihma* peen vihm; Lu *moška on kõikkaa heenopi kõikkiiss tšärpäziis-sä* kihulane on väikseim kõigist kärbestest; J *saad vakaa täünn heenoi kaloi* saad korvitäie väikesi kalu; M *heeno žiivatta: lampaad, kanad* väikesed koduloomad: lambad, kanad; Lu *se jäi heeno raha* (järele) jäi peenraha; J *võdveskasõ on tširjutõttu, jot kasse müüvvä heenoa tavara* sildile on kirjutatud, et siin müüakse pudukaupa; **2.** peen(ekoeline), õhuke тонкий; M *süämmizissä linoissa puottu heeno kangaz on mokoma ahtikkõin palat'entsakangaz* kõige parematest linadest kootud õhuke kangas on niisugune kitsas käterätikangas; Ra *heenoss kanjkaass õli tšiuutto* särk oli (tehtud) peenest linasest riidest; Li *heeno ma'eri* õhuke riie.

heenokai/nõ Li, g. -zõd Li õhuke тонкий.

heenokkõin M Lu Li J, g. -zõd M Lu Li J **1.** peenike, peen; väike тонкий; мелкий; Lu *mettsäz õllaa mokomat kadikkaad, heenokkõizõd* metsas on niisugused kaikad, peenikesed; J *rantuli on heenokkõin, matala, a glaiza on kõrkaa* (rand)kõrkjas on peenike madal (kõrkjas), aga kaisel on kõrge; M *tuskatäid õltii heenokkõizõd* vaevatäid olid väikesed; M

veel on mokomad marjad, lillikkaad; näväd on mokomad heenokkõizõd marjad veel on niisugused marjad, lillakad; need on niisugused väikesed marjad; **2.** Lu Li õhuke тонкий.

heeno-راها J-Tsv. peenraha мелочь, мелкие деньги.

heenossi Lu päris, täiesti совсем; *meni heenossi, puhtaassi rikki* läks päris katki.

heenot/taa: -ta J-Tsv., pr. -an: -õn J, imperf. -in J peenestada, murendada крошить, размелч/ать, -ить, раздроб/лять, -ить; *võta heenot kanoilõ leipä* võta murenda kanadele leiba.

heertaa vt. õõrtaa.

heik/ata: -õt J-Tsv., pr. -kaan: -kan J, imperf. -kazin: -kõzin J halvustada порочить; *naapuri heikkab minu ovõiss, juttõv: jalgõd eväd õõ terved* naaber halvustab minu hobust, ütleb: jalad ei ole terved.

heik/ko K-AI. M-Set. J-Tsv. *eikko* K-Ahl., g. -oo J **1.** nõrk, jõuetu; kõhn слабый, бессильный; тощий; J *kül on tullu heikossi perält läzü küll* on jäänud kõhnaks pärast haigust; J *heikko meez nõrk mees*; J *heikoo meeleeaa nõrga mäluga*; **2.** vilets, halb плохой, худой; K *matk õli pittsä, tie õli heikko* (AI. 29) rl. matk oli pikk, tee oli halb; M *heikod rütšee* (Set. 60) viletsad rukkid; **3.** õhuke, vile, vähe vastupidav тонкий, непрочный; J *kase on heikko sa'in* see on õhuke satiin.

heittü/üssä (J) -ssä (Ra J) -ss J-Tsv. -üssäg ~ heittüüssäg I, pr. -iin ~ -n J heittüü (I), imperf. -üzin: -zin J heittüje I **1.** heituda, eh-muda, kohkuda пугаться, ис-; J *tult iski de jü-rähtäz nii kõvassi jot opõizõt heittüsti* lõi välku ja müristas nii kõvasti, et hobused kohkusid; I *siä heittüüid i pakkoo joosõd* sa kohkud ja jook-sed paku; **2.** karta бояться; I *eläg heittüüg ära* kardal; J *müü heittüüzimä karua* me kartsime karu. – Vt. ka eittüü¹, eittüü².

hella Lu Li J-Must., g. -aa ~ -a Lu (väike mär-gistatud) poi, võrgumärk буюк, поплавок; Lu *jõka raitil õli hela, helal õli jõka ainagol oma merkki* igal võrgujadale oli (väike) poi, poi oli igäihel oma märk; Lu *hela se on mokom lauta, aukko on tšehspaikkõz. i siit aukoss on pisettü keppi, sültä pittsä, tämä õttasz on mikä-ittsää azza pantu* poi (võrgumärk), see on niisugune laud, auk on keskpaisgas. Ja sellesse auku (siit august läbi) on pistetud kepp, süld pikk, selle otsa on pandud mis tahes asi (märgiks); Lu *sis kala ku loppu jo, merel ennää eb mentü, jutõl-tii: hela on venneez* siis kui kala juba lõppes, merele enam ei mindud, õeldi: poi (võrgumärk) on (juba) paadis; Li *hela vene* poivene.

heliai/n Li, g. -zõd = helisjä.

helisijä Lu, g. -ää Lu robirohi погренок; *helisijä kazvop talvitšülvüz, tämä kazvob aarikko, õttsaa tullaa pikkarazõd niku erneed i tämä pillaab javo, se teeb javo musassi robirohi kasvab talviljas, ta kasvab haruline, otsa tulevad nagu väiksed herved, ja tema rikub jahu, see teeb jahu mustaks; helisijää, sitä erottaa et saa, se jääb robirohtu, seda kõrvaldada ei saa, see jääb (viljaterade hulka).*

helletüü/ssä (Ra), pr. -b, imperf. -zi = *hellisüü*; *sein pal'lo omenaa, hellettüsti ampaad* sõin palju õunu, hambad muutusid hellaks.

hellis/süü (Ra), pr. -üv, imperf. -süzi hellaks, tundlikuks muutuda *статья чувствительным; kui jääb pal'lo omenaa, siis hellisüväd ampaad* kui sõon palju õunu, siis lähevad hambad hellaks.

helliä vt. *eliä*.

helliässi vt. *eliässi*.

helm, helm, helma vt. *õlma*.

helpossi J-Tsv. hõlpsasti, kergesti легко, удобно.

helpotu/z J-Tsv., g. -hsõd: -sõd J kergendus, hõlbustus облегчение; *kalmo-autassaa ootõdõt helpotuss* surmani (hauani) ootad kergendust.

helpotõlla: -õll J-Tsv., pr. -tõlõn: -tõõn J, imperf. -tõlin J kergendada, hõlbustada облегчать, -ить.

helppo P M Lu J-Tsv. *helpo* J-Tsv., g. *helppo*: -oo J I. hõlbus, kerge лёгкий; J *helppo on rahakkall inimizell elä* hõlbus on rahakal inimesel elada; Lu *süämel on helpo, süämel tuli helpopi südamel on kerge, südamel hakkas kergem; J helpop tseeli kergem (= osavam) keel; 2. kergendus, hõlr облегчение, лёгкость; M sielt ain saatii helpooa sealit ikka saadi kergendust; J helpoll elämä hõlbul elama (= elama rahulikku, kergel elu).*

helpoo Li hõlpsasti, kergesti легко, удобно; *üle z mättiä mättiiv, a l'uukuv takas alaz mättiä kerkeässi, helpoo meeb alaz mäest üles ronib, aga mäest alla sõidab (kelguga) kergesti, hõlpsasti läheb alla.*

helvetissi J-Tsv. põrgulikult, väga чертовски, очень.

helvetii R-Reg. P Kõ Li Ra J-Tsv. (Kett. K) *elvetii* J, g. -ii Kett. Li Ra J -i J *elvetii* J I. põrgu vad, преисподняя; P *kõikk meneväd helvetiisive vai aadaasyõ kõik lähevad põrgusse; P mejje herr on helvetissä* rl. meie härra on põrgust; Li *mee siä helvetii mine sa põrgu!*; P *sinuu isä on helvettizä* sinu isa on põrgus; K *mene helvetii autaa* mine põrguhauda!; 2. põrguline, vanakurat, kurat (ka üle kantud tähenduses ja sõimusõnana); J-Must. jõletis, lurjus дьявол, чёрт,

бес (также в переносном значении и как ругательство); изверг; Kõ *helvetii tuõp kalmoiss koitoo i eläp kotonn i mettsäz* vanakurat tuleb kalmistult koju ja elab kodus ja metsas; Li *siä õõd niku helvetii* sa oled nagu vanakurat; J *ai siä elvetii* oi sa põrguline!; J *tämä, helvetii, taaz on juunu ene umala* tema, kurat, on jälle joonud enese perju; Li *mee siä helvetii maallõd* mine sa vanakuradi maale!; ■ J *helvetii lusti tüttö* – niku kart'in pagana ilus tüdruk – nagu pilt.

hejgestellä vt. *end'estellä*.

hejgestää vt. *end'estää*.

hejgähtää vt. *end'ähtää*.

hejgähtää, hejgähtäe vt. *end'ähtää*.

hejki, хеjki vt. *entiä*.

hejkiizä: -z M elus, hinges жив, в живых; *mee vällää kunniz õõd hejkiiz* kasi minema, kuni (veel) hinges (= elus) oled (kuni sul veel hing sees). – Vt. ka *enñezä*.

hejkiä/tä M, pr. -n M, imperf. -zin M hinge tõmmata, puhata пере/водить, -вести дух, передохнуть; *laa miä vähäkkõizõdõ hejkiän* las ma puhkan natuke. – Vt. ka *end'estää, end'ähtää, end'ähtäässä, end'ätä, entisää*.

hejkapäivä Kõ *hejka-päivä* K hingederäev (surnute mälestuspäev) духов день (день поминания умерших); K *hejka-päivänn tserik-koo tsäütii* hingederäeval käidi kirikus.

hejkiiz vt. *entisääz*.

hentsata L, pr. -tsaan, imperf. -tsazin L hulkuda бродить; *mie koko maailmaa hentsazin* ma hulkusin kogu maailma läbi.

hentsula (P), pr. -un P, imperf. -zin = *hentsata*; *mitä sie hentsuud* mis sa hulgut?

hepo vt. *opo*.

hepoine vt. *opõõnõ*.

heristää [?] (J-Must.), (sõnatüvi основа слова:) *heristä-* J-Must. ähvardada; õrritada, nardida грозить; дразнить (orig.: *heristä-, häristä-*).

herkka Lu -kõ ~ -k J-Tsv., g. -aa Lu J -a J I. hell, õrn чувствительный, нежный; J *tämä on nii herkk: kui sõna juttõlin, nii itku platsill* ta on nii hell: kui sõna ütlesid, nii nutt platsis; Lu *siä õõd nii herkka, sinnua et saa kerttää ni sõnal ni muull* sa oled nii hell, sind ei saa puutada ei sõna ega muuga; J *ai mikä herkk lahs: kui mitä vähäize-e, nii tsüünelet silmiiz* oi mis õrn laps: kui vähe midagi (on), nii (kohe) pisarad silmis; 2. erk, terane (kõrva kohta) чуткий, тонкий (о слухе); J *jänesell on herkõt kõrvõd* jänesel on terased kõrvad; Lu *herkka kõrva* terane kõrv; 3. õrn, habras, rabe хрупкий, ломкий; Lu *glazi on herkka rikkaumaa* klaas on õrn (kerge) katki

minema; Lu *vana sõpa on herkka reppeümää* vana riie on habras rebenema; ■ Lu *herkka on süätüümää* ta vihastab kergesti.

herkkakõrvanõ M ergu- v. terase kõrvaga, ergu v. terase kuulmisega с чутким, острым слухом; *se liikaa on herkkakõrvanõ, kõik kuulõb* see on väga terase kõrvaga, kõik kuuleb.

herkku Li, g. -uu maiusroog, hõrgutis лакомство, лакомое блюдо; *saunnaizõlõ veetii tšem mitä; enn eb mentü õssamaa laafkassa, a enne tehtii kotona i veetii kottoa herkkua: tšen vei rooppaa, tšen vatruškaa, tšen omenaa, marjaa, munakakku* nurganaisele viidi, kes mida (viis); ennemalt ei mindud poest ostma, vaid ennemalt tehti kodus ja viidi kodunt maiusrooga, mida sinna viidi: kes viis putru, kes korpi, kes õunu, marju, munarooga.

herkku-roolka: -k J-Tsv. = *herkku*; *kõrt õõd näl'iiz ni elä han alg herkku-roogõss süüvve* (kui) oled kord näljas, siis ära ometi alusta söömist maiusroast.

herkuttaa: -ta J-Tsv., pr. -an: -õn J, imperf. -in J 1. kostitada, võdrustada; maiusroogadega toita угощать, кормить лакомствами, лакомыми блюдами; *pulmiis hanse i herkutõta tavallaa* pulma(de)s ju kostitataksegi tublisti; 2. meelissõnadega hellitada осыпать ласковыми словами.

herkra Kett. K R-Reg. L P M Kõ S Ja-Len. Po Lu Li Ra J I (R-Eur. Ku) -rõ J-Tsv. -r Lu J-Tsv. Ku *her/ra* Kett. K M Lu -rõ ~ -r J *her/ra* P Kõ J (Li I) -õ Lu Li *her/ra* V (K M R) *Gerpa* Tum. *Gerpa* Pal.₂ Ii-reg.₁, g. *her/raa* K M Lu Li J I -a ~ *her/raa* J *her/raa* V I. mõisnik, mõisahärra pomestik, барин; I *heralla õli pal'yo maata, i mettsiä pal'yo* mõisnikul oli palju maad, ja metsi palju; Kõ *kattilall õli toož herra saksalain* ka Kattilal oli mõisnik sakslane; S *kõm päivää nätelis tehtii heralõõ i kõm päivää kotonn tehtii* kolm päeva nädalas tehti mõisahärrale (tööd) ja kolm päeva tehti kodus; K *noorikod veetii her/raa tüvee* noorikud viidi (esimeseks õöks) mõisahärra juurde; Po *med'ee valtoi her/ra* meie mõisahärra; M *rendimehed, nävät piitääs her/raa maata rendillä* rentnikud, nemad peavad mõisniku maad rendil; V *i muukkov õli her/raa valtaa* ka Muukova oli mõisahärra valdus; J *maama õli her/raa vallass* ema oli (pärit) mõisniku valdusest (= Jõgõperä küla mõisnikule kuuluvast osast); Lu *enne õli mõiza, siäll elettii her/ra* enne oli mõis, seal elasid mõisahärrad; J *menti aigõt kõns herroilõ piti tüüt tehä* mõõdas on (lääksid) ajad, millal tuli mõisnikule tööd teha; 2. härra, saks, isand; pl. härrased, saksad барин, господин; баре, господа; M *baaryña*

se on frovva, a baaren se on her/ra b., see on proua, aga b., see on härra; P *släppi pääzä, tulõb niku her/ra* kaabu peas, tuleb nagu härra; Lu *talopoika vizgab maalõ, a her/ra paab kor-mõnaa?* – *Räkä (rätšä)* (Must. 160) mõist. talupoeg viskab maha, aga härra paneb tasku? – Tatt; M *meiltä tsäütii petteriisee mamkann, imetättii lahsaa herrolt* meilt käidi Peterburis ammeks, imetati sakste lapsi; R *siäl her/roilla piti sõvat pesä, puhassaa, komnatid ilata* seal härraste juures tuli pesud pesta, puhastada, toad koristada; J *ivä haisu on herrojõ haisu* lõhnaõli on sakste lõhn; M *herroje kuttser* härraste kutsar; J *metts herro metsnik, metsa-ülem*; M *ühelee herrolõ puututtii sluužimaa* sattusid ühe ja sama härra juurde teenima; K *üpsi velli õli mõizas her/ral fersšalina* üks vend oli mõisas härra juures velskriks; Lu *aina her/ral tsäin* aina käisin mõisahärra juures (tööl); M *õli aina ümpärikkoo herrolailla* oli aina ümbruses sakste juures (teenistuses); 3. issand господь; J *sinu ep piä her/ra sinu jumalaa tsüusaama* (Must. 154) sa ei pea issandat, oma (sinu) jumalat kiusama; 4. Pal.₂ Ii-reg.₂ sõdur воин. – Vt. ka *majakka-, mettsä-, oma-, suuto-, sõta-*.

herrannaa ~ her/raannaa Kett. = *herrannain*.

herrannain Lu proua госпожа, барыня.

herrašnik/ka Ra, g. -aa Ra subst. saksik, peenutseja жеманный человек, кривляка; *rikkaad õltii i herrašnikad* rikkad olid ka peenutsejad.

her/ravalta M Ra *her/ra*valta Lu *her/ra*valta J *her/ra*-valt ~ *her/ra*-valt J-Tsv. mõisniku valdus, mõisnikule kuuluv ala помещичье владение; M *esimein õli kõhtšilaistšülä, siz õli her/ra*valta esimene oli Koskise küla, siis oli mõisniku valdus; Lu *kõhtšõl õli kunikaa valta i her/ra*valta Koskisel oli kroonuvaldus ja mõisnikuvaldus; Ra *jõgõperäl oñ kahõz linez: kunikavalt i her/ra*valta Jõgõperäl on (majad) kahes reas: kroonuvaldus ja mõisnikuvaldus.

her/ra P Lu J -sõ ~ -t J-Tsv. [*<* i, sm], g. -aa Lu -a J ärtu черви (карточная масть); J *her/ra* äss om vanõp *her/ra*tõ kunigõss ärtuäss on vanem ärtukuningast; ■ J *hale her/ra*tõ (= *mustõlaizõlõ*) [*sic!*] *ann vaa koorõtt, kül tämä siis tsäit katsov h. h.* (= mustlasele) anna vaid hapukoort, küll ta siis kätt vaatab. – Vt. ka *her/ra*ttu.

her/ratain [*<* sm?] M, g. -zõõ südamik, hea сеп-дечный, добрый; *her/ra*tain inemin hea inimene. – Vt. ka *hetaiza*.

her/rattu Ku, g. -uu = *her/ra*ttu.

her/ratä Ra, g. -ää helde щедрый; *se on nii her/ra*tä inemin, što annab i tšiuuto päält see on nii

helde inimene, et annab särgigi seljast. – Vt. ka *hetaiza*.

heruvilm J-Tsv., g. -*maa*: -*ma* J keerub херувим.

hervi vt. irvi.

hetailza ~ **-zõ** ~ **-z** Lu, g. -*zaa* südamlük, hea; helde сердечный, добрый; щедрый; *tämä on hetaiz inemin, kõikkijõ avitõv* ta on südamlük inimene, kõiki aitab; *hetaizõ inemin, se eb õõ skuppoi inemin, tämä annõp tõizõlõ, tsellä mitä eb õõ* helde inimene, see ei ole kitsi inimene, tema annab teisele, kellel mida pole. – Vt. ka *herttain, herttä*.

hetlaz [*< is?*] Li J -*as* J-Must., g. -*taa* Li J = *hetaiza*; *J tämä on hetaz inimin, tõisia avitõv* ta on helde inimene, aitab teisi.

hetkilissä Lu, pr. -*in* Lu, imperf. -*izin*: -*zin* Lu tahta хотеть; *miä hetkiin mennä laafkaa* ma tahan poodi minna; *hetkiip tulõmaa* tahab tulla.

hevell [*< e?*] P, g. -*lee*: -*lie* P hõõvel рубанок, струг; *mie heveltän heveliekaa* ma hõõveldan hõõvliga.

hevellassu P hõõvli laast стружка.

heveltää [*< e?*] P, pr. -*ään*: -*än* P, imperf. -*iin*: -*in* P hõõveldada строгать; *mie heveltän heveliekaa* ma hõõveldan hõõvliga.

heüttüä vt. eittä¹.

heüttüüssä vt. heittüüssä.

heütüttä vt. eütüttä.

hi- vt. ka *i-*.

hibija Lu, g. -*aa* = *hibijo*; *pal'az hibija* paljas ihu.

hiblijo Lu -*jo* Lu J *hibjo* J-Tsv., g. -*ijoo* Lu -*joo* Lu J *hibjoo* J ihu (голое) тело; кожа; Lu *elä isu päivüüz kaugaa pal'aa hibijookaa, a too põlõtat hibijoo* ära istu palja ihuga kaua päikesse käes, muidu põletad ihu; Lu *milla ku on tsülmä, hibijo on ku tsülmä suurimõz* kui külm mul on, ihu on nagu kananahal; Lu *mill on kõikk hibjo higõõz* mul on kogu ihu higis; *J paissõd visko koko hibjoo müü* paiseid ajas kogu ihu täjs. – Vt. ka *iho*.

hibjo'in J-Tsv., g. -*zõõ*: -*zõ* J kehaline, ihu- телесный.

higõk'laz: -*õz* Ra *higõkõz* J-Tsv., g. -*kaa* Ra *higõkkazõ* [sic!] J-Tsv. higine потный; *J higõkkas tsüuttos sittsüväv täiv* higises särgis siginevad täid; *Ra ivusõd õlla higõkkaad* juuksed on higised.

higõs-päi J-Tsv. adv. higise peaga, palehigis [*?*] с потной головой, в поте лица [*?*]; *higõs-päi raataap tüüt tehä* palehigis rassib tööd teha.

higõs/sua Lu J-Tsv. (Li) *higõssua* J-Tsv., pr. -*un* ~ *higõsun* J, imperf. -*suzin* Li J *higõssuzin* J higistada потеть; *J sauna lavall tsülpejõ*

higõssuvad saunalaval vihtlejad higistavad; *J tüüs higõsud* töös higistad; Lu *akkunat higõssuvad*, *tääb vihmaa* aknad higistavad, ennustab vihma.

higõsut/taa (J-Tsv.), pr. -*av*, imperf. -*ti* higistama panna v. ajada вгонять, вогнать в пот; *karvoitt suub ep higõsut* karvadeta kasukas ei pane higistama.

hihit/ellä (J) -*elle* J-Tsv., pr. -*telen*: -*teen* J, imperf. -*telin* J frekv. ← *hihittä*; *hihitteep starik-kojõõ viittä nagraa* kihistab taatide viisi naerda; *lahzõv, elka hihitelka* lapsed, ärge itsitage!

hihit/ää Lu -*tä* J-Tsv., pr. -*än* Lu -*en* J, imperf. -*in* J kihistada (naerda), itsitada хихикать; *J hihiteb nagra* kihistab naerda; Lu *mitä tämä hihitäv* mis ta itsitab?

hiidali L, g. -*ii* hirmutus, peletis пугало, страшило; *minuu nainõ niku hiidali pittsüi ivuh-siikaa* minu naine (on) nagu peletis pikkade juustega.

hiili Lu Li J *xiili* (Lu) *iili* Lu J-Tsv., g. -*ee* Li *iilee* Lu J -*e* J (tuline, hõõguv) süsi пылающий уголь; Lu *gornaa panna* *hiili* ääsi pannakse süsi (= söed); Lu *hiilet tõmmõttii, staganoje pääle pantii tsugunikka, a siel all õli hiili* söed tõmmati (ahjust), kolmjala peale pandi malm-pott, aga seal all oli süsi; *J elä paa drubaa tsiin, iiled veel põlvõvd ahjõz* ära pane truuپی (= siibrit) kinni, söed veel põlevad ahjus; *J kizgit ripilakaa iiliit* sega roobiga süsi; *Li hiilitä sammutõtaa* veekaa süsi kustutakse veega; *J iilee põlvõttõja* sõepõletaja. – Vt. ka *alko-*.

hiili-buqkkõri Lu sõepunker (laeval) угольный бункер.

hiiloli J-Tsv., g. -*i* kidur; põdur хилый; хворый; *vai siä t süüt* (= *et süütä*) *õmiiz lahsiit ku nämä on nii hiiloid* kas sa ei söõda oma lapsi, et nad on nii kidurad?

hiiloilta: -*t* J-Tsv. kiduralt, kidurana; põduralt, põdurana хило, хилым; хворым; *hiiloilt sündimüt lass suuba* *ihas kazvõtõta* kidurana sündinud last kasvatatakse kasuka varrukas.

xiim/lo L, g. -*oo* peletis, hirmutus пугало, страшило; *kui peätä ed õlvõ sukõnnu, siz õlvõ xiimo* kui sa ei ole pead sugenud, siis oled peletis. – Vt. ka *haamo*.

hiiresilmä: *hiiresilmä* Lu „tattmina”, „hiiresilm” (pudelist tehtud lamp) копилка («мышинный глаз»); *hiiresilmä: õli puteliss lamppi laaittu* „hiiresilm”: oli pudelist lamp tehtud.

hiirek'az Ra, g. -*kaa* Ra hiirhall, hiirekarva hall (hobuse kohta) мышастый (конская масть); *jumal istuuz* [= *issuuz*] *õpõzõllõ hiirekkaallõ* (nõiasõnad:) jumal istus hiirhallile hobusele. – Vt. ka *iirikko, iirikõ*.

hiisnoi J-Tsv., g. -i rööv-, kiskja- хищный; *kana šakkõli on hiisnoi lintu* kanakull on rööv-lind.

hiizma/ta (J-Must.), (sõnatüvi основа слова:) *hiisma-* J-Must. = *hõõzmata*; *variloiza hiismab* (Must. 186) kuumuses lõõtsutab.

hiitro, hiitroi vt. *χιτρώι*.

hiitrosti vt. *hitrosti*.

hiivaa Lu hiiva (komando) поднять (команда).

hiivata Lu, pr. -an, imperf. -zin hiivata (ankrut) поднимать, -ять (якорь).

hiivop ~ hü-vopp Lu = *hiivaa*.

hiki vt. *itši*.

hiki-aukko Lu higiauk, poor пóра; *hiki tulõb nahganalta hiki-aukkoissa* higi tuleb naha alt higiaukudest.

hilkau/z (J), g. -u [?]: -sõõ J häbelikkus застенчивость, стыдливость; *a vertuškõ õmaa hilkauzõõ perässe eb aivõssaa, a vaa viiputtõõb äntää* aga Vertuška oma häbelikkuse pärast ei aevasta, vaid liputab aga saba.

χilkemü/z K *χilkimüz* P, g. -hsee vanakurat; koletis, peletis чёрт; чудовище, страшилище; K *stakanaa sõrvall isup χilkemüz, paha hejki* klaasi serval istub vanakurat, kurivaim; P *näe mi räboi χilkimüz näe*, mis rõugearmiline koletis!

hilkliä Kett. P M S-Len. *χilkiä* (P) -a J-Tsv. *ilkiä* I Ku (P) -õa J -aa Lu J -a Lu Li J-Tsv., g. *hilkiiä*: -aa J 1. vastik, vastumeelne, jälk, ilge; inetu отвратительный, противный, мерзкий; гадкий; Lu *se ko on ilka inemin, ilkanäkõin* kui vastik inimene see on, ilgenäoline; J *umalõs tämä on nii ilka meez* purjus (olles) on ta nii vastik mees; I *vihma-mato mikä ilkiä, märtšä* vihmauss, mis ilge, märg; Lu *vot ku on ilkaa sõna: miä menen sittumaa* vaat, kui inetu sõna on: ma lähen sittuma; M *siä õõd iloz, a miä õõn hilkiiä* sina oled ilus, aga mina olen inetu; 2. subst. vastikustunne, tülgastus отвращение, омерзение; Lu *võtan rokkaa, ätšiissää prusakka luzikkaa tuli i tõin tuli, kõlmõs tuli, nii mil ilkaa tuli* võtan kapsasuppi, äkki tuli prussakas lusikasse ja teine tuli, kolmas tuli, siis tuli mul tülgastus (peale); 3. subst. häbi стыд; J *vai hilkka tuli, jot päät painõd maha* kas hakkas häbi, et lõõd silmad maha (painutad pea alla)?; Lu *täll on nii kõvassi äppiä (~ ilkaa), eb õõ kuhõ silmii panna* tal on väga häbi, ei ole (= ei tea), kuhu silmi panna; Lu *piäp panna ilka äärii, piäv mennä* tuleb häbi maha suruda (kõrvale jätta), tuleb minna; Lu *ilkaa jutõlla* häbi ütelda; ■ J *ilka alassi* ihualasti. – Vt. ka *ilkõza*.

hilkiiä-näkõinõ: *hilkie-näkõinõ* L *ilkiä-näkõi-*

ne J *ilkanäkõin* Lu ilgenäoline, vastiku näoga с отвратительным лицом; Lu *se ko on ilka inemin, ilkanäkõin* küll see on vastik inimene, ilgenäoline; L *a sie paavo pahatapainõ, a ize hilkie-näkõinõ* rl. ah sa, Paavo, pahade kommetega, aga ise ilgenäoline.

hindrikka Ra: *pittšä hindrikka* = *hindrikko*.

hindrikko Ra J-Tsv.: Ra *pittšä hindrikko* ~ Ra J *pittš hindrikko* pikkpeeter (keskmise sõrme nimetus название среднего пальца). – Vt. ka *pittš-*.

hiini/na: -n J-Tsv., g. -naa ~ -na J hiniin хинин; *kõrt õõt tšulmettünü, siiz va võta hiiniina* kui (kord) oled külmetanud, siis võta aga hiniini.

hippop-happom Ra (mingi hapuka maitsega söõdav taim некое кислое съедобное растение).

hirm/a Lu, g. -aa hirm страх.

hirviajo (Ku) põdrajaht охота на лосей; *ühs kert müü olimma zemskaa mikookaa hirviajõz* ükskord olime me Zemska Mikkoga põdrajahil.

hit/oa (J) -toa [sic!] J-Tsv., pr. *hion* J, imperf. -ozin J ihuda, teritada точить, на-, вострить, на-; *tämä meni hitomaa kurass* ta läks nuga teritama. – Vt. ka *hiutaa*.

hitossi J-Tsv. kuratlikult, väga, hirmsasti чертовски, очень, ужасно; *hitossi (~ helvetissi) tarkk* kuratlikult tark; *kõrt nõisi tserikkos hitossi peeruttõma* kord hakkas kirikus hirmsasti peeretama; *hitossi suur kaiho* hirmus suur kahju.

hitrosti Kett. K-Ahl. *hiitrosti* (J-Tsv.), g. -ii kavalus хитрость; K *nämä kõikki tetšivät ned hitrostit* (Ahl. 119) nemed tegid kõik need kavalused.

χitrõi M *hitrõi* Lu -ee K-Ahl. *hiitr/oi* J-Tsv. -o Ra, g. *hitrõi* Lu -oi J -oo Ra kaval хитрый; M *meez õli χitrõi* mees oli kaval; M *mõni χitrõi nõsap šizgaa, etti nätä [= nähä]* mõni kaval tõstab kaltsu üles (= pealt ära), et näha; J *agl'itšinad, hiitroi viitši* inglased (on) kaval rahvas; Ra *muna hitrop ku kana* vs. muna on kavalam kui kana.

hit/to Kett. P J I, g. -oo J kurat, vanakurat (ka sõimu- v. kirumissõnana) чёрт, бес (и как бранное слово); J *hitto vei koorõma ümper* kurat viis (= ajas) koorma ümber; J *emitelläss, hitossi juõllass, i saatanassi* sõimatakse ropult, nimetatakse kuradiks ja saatanaks; J *ai siä hitto, vana hitto* ah sa kurat, vana kurat!; J *hitto, ku tšippassi tallõzid villii päälee* kurat, kui valusasti sa konnasilma peale astusid!; P *hitto sinua võtaguos* kurat sind võtku!; J *kuss hitolt on leütennü kõig mokomõd barišnikaa* koosid

kust kuradilt on (ta) saanud (leidnud) kõik niisugused parisniku kombid!; *J hittoatsi eb näü pimmiáz* mitte kuraditki ei näe pimedas; *J mee hitolõ* (~ *mee hitoo maalõ*) käi kuradile (~ mine kuradi maale!); *J kõik pööriten rihess hitolõõ* keerutan kõik toast kuradile!; *J kui tämä hitoo viisi brantsahtaa ahjopäält maalõõ* kuidas kuradi kombel ta (ometi) prantsatas ahju pealt maha!; *J hitoo vahv meez* kuradi vahva mees.

hiitolainõ *J -n* J-Tsv., g. -zõõ **1.** kurat черт, бес; *hiitolain ajõ koorõta ümper* kurat ajas koorma ümber; **2.** J-Tsv kuratlik, kuradi- чертовский, бесовский.

hiug/ata *Lu (J) -õt* J-Tsv., pr. *hiuk/aa* Lu J -av J-Tsv., imperf. -azi: -õz Lu J iiveldada, iiveldama v. oksele ajada тошнить; *J merell algõp süämelt hiugõt* merel hakkab süda iiveldama; *J slaaboi inimin hiukamiss ep kannõt, järestää õhsõndv* nõrk inimene iiveldamist ei kannata, otsekohe oksendab; *Lu ku on nältsä, siiz jutõllaa: hiukaa* kui on nälg, siis öeldakse: ajab iiveldama.

hiut/taa *Lu Ra J (Li), pr. -an* Lu Ra J -õn Lu Li, imperf. -in Lu Li Ra J **1.** ihuda, teritada точить, на-, вострить, на-; *Lu kuras piäp hiuttaa, terävä siz leev* nuga tuleb ihuda, siis saab teravaks; *Lu kurassa hiutõtaa luiskaasõõ, a luizgaakaa hiutõtaa vikahtõja* nuga teritatakse vastu luisiku, aga luisuga teritatakse vikateid; *Lu napilkaakaa hiutõtaa sahoja, tširvejä, saksia* viiliga teritatakse saage, kirveid, kääre; *J pöörääkkaa hiuttaa* käiaiga teritada; **2.** küürida, nühkida, hõõruda тереть, растирать, мыть; *Lu miä hiutan tuutikokaa asujõ i lavõzii* ma küürin nuustikuga anumaid ja pinke; *Lu metlakaa maa hiutõttii i porokaa virutõttii* põrand küüriti luuga ja loputati lehelisega; *Lu ann miä hiutõn siltä seltšää* las ma küürin (saunas) sul selga; *Li eb õõ, što hiutiv hiutid de puzõrtid de taaz* (pesupesemisel) ei ole (nii), et nühkisid, nühkisid (natuke) ja väanasid ja taas (uus pesutikk kätte); *Lu kana muna rikõd, paad miska, hiutav senee ühtee teed (kanu)muna kaatki, paned kaussi, hõõrud selle kokku;* ■ *Ra ep piä hiuttaa ampait tõizõõ päälee, elä siivolla* ei pea ihuma hambaid teise peale, ela korralikult. – Vt. ka hitoo.

hlaam/ü *Lu J-Tsv. hlaamu* Lu J (K), g. -uu Lu J kolí, rämps, risu хлам, дрянь; *Lu ne, mikä kuhhõõ ep kõlpaa, se on hlaamu need, mis kuhugi ei kõlba, see on rämps;* *J viska vana hlaamu rihee päälee* viska vana koli toa peale (= toalakka); *Lu tee on hlaamua täünn, on kehno mennä* tee on risu täis, on kehv minna; ■ *Lu ku inemin rajkõssi tallaa, siz jutõllaa, što meeb*

niku vana hlaamu kui inimene kõnnib vaevaliselt, siis öeldakse, et läheb nagu vana krõnks. – Vt. ka vana-.

hlaamuin J-Tsv., g. -zõõ J koli täis, rämpsune, risune полный хлама.

hlaamuzik/ko J-Tsv. *hlaamuzikko* Lu, g. -oo J rämpsu, risu täis olev koht, risustik; tuulemurd захламленное место; ветролом, бурелом; *Lu siäl tuõp tõin õja, siäll on hlaamuzikko i rätäzikko* seal tuleb teine oja, seal on risustik ja rägestik.

hlaari *K L M Kõ Li Ra J (I) hlaari* J-Tsv., g. -ii Kõ *hlaarii* J flooruse- ja laurusepäev (18. VIII) день Флора и Лавра; *M hlaari õli kahõsatõ:ššõmõll* augustikuull floorusepäev oli kaheksateistkümnendal augustil; *L hlaari õli opõzii pühapäivä* floorusepäev oli hobuste püha; *K hlaarinn opõzii svätitattii* floorusepäeval pühitseti hobuseid; *Lu hlaarinn tüõt ep tehtü, opõzõd uokazivad* floorusepäeval tööd ei tehtud, hobused puhkasid; *Kõ rüüssä tšülvääs perävä hlaaria* rukist külvatakse pärast floorusepäeva; *Kõ hlaarii päivä õli meil opõzii praaznikka* floorusepäev oli meil hobuste püha.

hlaarikakku Ränk = *hlaarileipä*.

hlaarileipä Ränk *M hlaarileipä* M floorusepäevaleib ржаной хлеб, выпекаемый ко дню Флора и Лавра; *hlaarileipä. rüüstaitšinassa tãm tehtii nii. leivävä päälee tehtii taitšinassa rissi. i rissi pantii kannii leivävä päälee. tšehs leipääsee tehtii süvä aukko, etti sinne uppois kañnaa muna. siiz leipä kasõttii i pisettii ahjoo. tšühsi leipä i tšühsi see muna. siis ku leipä jahtu, see sõõtetti opõzõllõõ, a muna peremmehele* floorusepäevaleib. Rukkileivatainast tehti ta nii. Leiva peale tehti tainast rist. Ja rist pandi nii leiva peale. Kesk leiba tehti sügav auk, et sinna mahuks (upuks) kanamuna. Siis leib kasteti ja pandi ahju. Kõpses leib ja kõpses see muna. Siis kui leib jahtus, see sõõdeti hobusele, aga muna peremehele.

hlaaripäivä *M (Ränk) = hlaari; M välipühapäiväv on maarjapäivä, kupol'opäivä, pädräpäivä, iil'apäivä, hlaaripäivä* argipäevale langevad pühad on maarjapäev, jaanipäev, peetripäev, eliapäev, floorusepäev; *M hlaaripäivä on kahõsatõ:ššõmõlla augustikuuta* floorusepäev on kaheksateistkümnendal augustil; *M hlaaripäivällä üvä peremmez tagotav ovõssa rakkõisii ep panna, annav opõzõlõ oogata* floorusepäeval tavatseb hea peremees hobust rakkesse mitte panna, laseb hobusel puhata; *M hlaaripäivä. sis perenna tšühzetäv* leivävä floorusepäev. Siis perenaine kõpsetab (hobusele) leiva; *M i opõzõllõõ veel niittääs*

haaripäivällä kagravihkoa ja hobusele niidetakse floorusepäeval veel kaeravihk.

xlapuška/a M, g. -aa M = hlopolkka.

hlebait/taa: -ta ~ h'ebaitta J-Tsv., pr. -an: -õn ~ h'ebaitõn J, imperf. -in ~ h'ebaitin J lürpida, helpida хлебать; *issuska hlebaittõma rokka* istuge kapsasuppi helpima; *hlebait tsiirep süüvve de lähemme menemä* helbi kiiremini süüa ja läheme minema.

hlebait/õlla: -õll J-Tsv., pr. -tõlõn, imperf. -tõlin frekv. ← hlebaittaa.

hlebnik/ika: -k J-Tsv., g. -aa J leivategija хлебник, хлебопёк.

hliid'enttsa vt. led'enttsa.

hljuusti ~ **hljuusti** Lu, g. -ii Lu klüüs клюз; *bukseri-rossi tuõb läbi hljuustii i panna tsiini lomppii vai špilikõrvaa* puksiirtross tuleb läbi klüüsi ja (see) pannakse kinni ankruvinna kõrva(de) külge; *hljuusti rauta* klüüsiraud.

hljuusti-rauta Lu klüüsiraud (klüüsi metallääris) металлическая окантовка клюза; *hljuusti-rauta, ümmärkõin, jott eb rikkoiz aluzõlt vööripoolt* (on) klüüsiraud, ümmargune, et ei rikuks purjelaeva vööripoolt.

hlopiata (J-Tsv.), pr. -paan, imperf. -pazin lükata, lüüa, paisata хлоп/ать, -нуть; *hloppa kirstuu kaani tsiin* lükka kirstu kaas kinni.

hlopolk/ika Lu, g. -aa Lu kärbsepiits, -lapats хлопущка; *hlopolkaaka tappa tsärpäzii* kärbsepiitsaga (saab) tappa kärbseid. – Vt. ka *xlapuška*.

hlopot/ta (J) -t J-Tsv., g. -aa: -a J askeldus, askeldamine хлопоты; *praaznika eell piäme hlopotta* püha(de) eel on palju askeldamist (= toimetamist).

hloputtaa: -tta ~ -itta J-Tsv., pr. -tan: -tõn ~ -itõn J, imperf. -tin ~ -itin J 1. askeldada; *mu retseda, vaeva näha; hoolitseda, hoolt kanda* хлопотать, возиться; заботиться; *õmass eloss ep kehtaa hlopotta* oma elu eest ei viitsi hoolt kanda; 2. hankida выхлопотать; *hlopoitti enelleez üvä tila* hankis enesele hea koha.

hloput/taa: -ta J-Tsv., pr. -an: -õn J, imperf. -in J patsutada похлопать; *hloputõb va minnu tsäell pihtaa* patsutab vaid mulle käega õlale.

hm L J interj. hm гм; L *a portnoi juttyõv: hm, bõõ rovñaittaa* aga rätsep ütleb: hm, ei saa võistelda.

χmelinav (K-AL) pl. t. (õlle sees olnud) humal(ad) шишка хмеля, хмелина (мочённая в пиве); *isä seisob nii-samottaa, a emä siglaa kaa tuob χmelinoita, viskaab ženixallõõ da nuorikõllõõ pihoo kaa vassaa* (Al. 35) (pulumakomme:) isa seisab niisama, aga ema toob sõelaga (õlle sees olnud) humalaid, viskab

peigmehele ja pruudile pihuga vastu; *χmelinad omad õlluud õluuza, a umalad viel eväd õlõ õlluud õluuza. χmelinoita õitaassa ku tuvvasa* (Al. 35) χ-d on olnud õlle sees, aga u-d veel ei ole olnud õlle sees. χ-id hoitakse (seni), kuni tuuakse (noorpaar).

ho- vt. ka o-.

hod/a J-Tsv., g. -aa: -a J = hodu.

hod/du Ja-Len. Lu Li J-Tsv. Ku *χodu* Lu Li Ku hoodu Ja-Len. Lu, g. -uu Lu Li J Ku J *χoduu* Lu 1. käik, liikumine; sõit ход, движение; езда; Lu *mill on üvä hodu* mul on hea käik (= kõnnin v. käin kiiresti); J *kazell opõizõll bõõ mil-täistši hodu*a sellel hobusel ei ole mingit käiku (= see on aeglase käiguga hobune); Lu *ohotnik-ka õli opõzõ sellazä ja χoduu pääl võtti suõõ tsiini* jahimees oli ratsa ja võttis sõidu peal(t) hundi kinni; Ku *siz izvošikka lähsi menemää suuree hoduukaa* siis läks voorimees suure kihutamisega minema; 2. käik, läbikäik; lõõr ход, проход; дымоход; Ku *kreepost'siss meeb χodu maanalatt'si meree rantaa* kindluses lähel käik maa alt mereranda; Lu *suurõt hanğõd õltii, piti kaivaa hodu, ku saad väräjää avõõ* suured hanged olid, tuli kaevata käik, et saad värava lahti; Lu *kuza on matala ja laivõt tahotaa tsävvä, sinne on kaivottu jooma, laivaa hodu* kus on madal ja laevad tahavad liikuda, sinna on kaevatud joom, laeva läbisõidutee; J *savvu hodu ahjoz suitsulõõr ahjus*; Ku *kassto-issa tunnia kesküüllä avvaa kiukaa drubaa hodu auk*i kell kaksteist keskõõl tee ahju korstnalõõr lahti. – Vt. ka *laiva-, savu-*.

hoduk/az: -õz Ra J, g. kaa J kiire, kärmas, nobe, väle; kiire käiguga, liikuv расторопный, быстрый; ходовой; J *kase õli pikkõra-iskuin, la-ihukkõ-in no maailmaa teräv i hodukõs starikkõ* see oli väike, kõhnakene, kuid ilmatu terane ja kärmas vanamees; J *assiä mi hodukõz vars* oh kui väle varss!; Ra *hodukõz inemin, sell matka jovvuv* kiire käiguga inimene, sellel teekond edeneb.

hodussa Lu käigust, sõidust (наречие в форме эл-а от *hodu*); *alus tuli hodussa* (purje)laev tuli sõidust.

hodulza¹: -z Lu käigus, sõidus, liikvel (наречие в форме ин-а от *hodu*); *alus on hoduz* (purje)laev on sõidus; *ku jää on hoduz, sis tamä kõvassi meeb eteez* kui jää on liikvel, siis see lähel kõvasti (= kiiresti) edasi.

hodu/za²: -z ~ hooduz Lu otsekohe; ruttu, kiiresti тотчас же; быстро; Lu *ku vana inemin enne makkamizõõ nõistua süüp soolõssa vai hapoota i nõizõv hoduz makkaamaa, siis kõvassi näro põlõv* kui vana inimene enne magamaheitmist

söb soolast või haput ja läheb otsekohe magama, siis ajab väga kõrvetisi üles; *tämä nõisi minnua narrimaa, a miä panin hodus suu tšiin* tema hakkas mind narrima, aga mina panin (tal) otsekohe suu kinni; *miä sil teen hoodus* (Len. 278) ma teen sulle (selle töö) kiiresti (ära).

hoduu: *hoduu ~ xodduu* Lu Li *hooduu* Lu käiku, käima, sõitu, teele, liikvele (наречие в форме илл-а от *hodu*); Lu *motorii sai hodduu* sai mootori käima; Lu *miä ookazin, saam mennä hodduu* ma puhkasin, võin (jälle) minna käima; Lu *aluz ennää eb mee hodduu, kõvassi on vana* (purje)laev ei lähe enam sõitu, on väga vana; Lu *tüttö ja poika taaz lähsivät hooduu* tüdruk ja poiss asusid (läksid) jälle teele; Li *tuli vari ilma, siz lähtevät kõiködlaižid itikat xodduu* tuli palav ilm, siis lähevad kõikisugused putukad liikvele; ■ Li *ne floksöt toož mentii hodduu, no peened ollaa veel* need floksid läksid samuti kasvama, kuid on veel väikesed.

hoduusõd J = *hoduu*; ■ *uguritsad nii märänessi tänävooonna mennää hoduusõd* tänavu lähevad (kurgid) nii viletsasti kasvama.

hohotitaa Lu, pr. *-an*, imperf. *-in* 1. (naerda) rõkata; lagistada хохотать; *hohotab nagraa kulkku löhtiši* rõkkab naerda, (nii et) kurk lõhki; 2. mõhitada (tikutaja kohta) бляеть (о бекесе); *taivavzoho hohotav* tikutaja mõhitab. – Vt. ka *hühüütää*.

hoi J-Tsv. interj. hei, hoi reii.

hoigata (Ku-Len.), pr. *hoika/an*, imperf. *-zin* (ette) valmistada, valmis panna приготавливать, -ить; *hoikaa heinäd heposella* (Len. 292) pane heinad hobusele valmis.

hoikka-lehtoinõ Li õhukeseleheline (sae kohta) с тонкой полосой (о пиле); *hoikka-lehtoinõ saha, se on üvä saha* õhukeseleheline saag, see on hea saag.

hoikahtalassa: *-ss* J-Tsv., pr. *-an* J, imperf. *-azin*: *-zin* J hüüatada, hõigata крикнуть, окликнуть; *kuuntõd, izáz mitäle hoikahtaaz, vaile sinne kutsuv* kuula, su isa hõikas midagi, vist kutsub sinna; *sokkoa pelajõz mee va hoikahtamizõd pääle* pimesikku mängides mine ainult hüüatamise peale.

hoikata: *-õt* J-Tsv., pr. *-kaan* J, imperf. *-kazin*: *-kõzin* J hüüda, hõigata, kutsuda кликать, -нуть, звать, по-; *hoikkaa, la tuõp takaz hõika, las tuleb tagasi; hoikkaa tätä litšepéz* hüüa (kutsu) teda lähemale. – Vt. ka *hoikiskõlla, hoikka, hoikkua*.

hoikattaa: *-õtta* J-Tsv., pr. *-atan*: *-õtõn* J, imperf. *-atin*: *-õtõn* J peenendada, õhendada, peenemaks või õhemaks teha утончать, -ить.

hoikiskõlla: *-ll* J-Tsv., pr. *-lõn*, imperf. *-lin*

frekv. huigata, hõigata, hüüda кликать, пере-кликаться; *lahzõt hoikiskõlla mettsez* lapsed huikavad (vastamisi) metsas.

hoik/ka Kett. P M Lu Li Ra J I *hoikka* P -k J-Tsv. *oikka* K-Ahl. P (R-Eur. R-Lõn.) *oikkõ* L, g. *-aa* M Lu Li J *oikaa* K P peenike, peen, peenekoe-line; õhuke; kitsas; sale; kõhn; nõrk; õrn тонкий; узкий; стройный; худощавый; хилый; нежный; J *tšäet paksud, sõrmõt hoikad* rl. käed paksud, sõrmed peened; Lu *kane jalgat täll õltii hoikad niku tšäsivars minuu* (need) jalad olid tal peenikesed nagu minu käsivars; Lu *inemin ku jääp pahaizõssi, viü-kõhta jääp hoikassi* kui inimene jääb kõhnaks, (siis) vöökoht jääb peenikeseks; P *käre kahtši on hoikka il'i lühüü* vaevakask on peenike või lühike; Lu *jõvikkaal on pitsäd varrõd ja hoikad, tämä kazvov maata müü* jõhvikal on pikad ja peened varred, ta kasvab maapinnal (mööda maad); M *hoikka rihma* peenike kõis; Lu *tšedräzin hoikõssi* ketrasin (lõnga) peenikeseks; Lu *linapihossa tehlijää saamo* *hoikkaa kangõssa* linapeost tehakse kõige peenemat linast kangast; Lu *tšuuutto tehtii hoikõssa matterissa, a sorriapõssa õmmõltii allaa* särk tehti õhukesest riidest, aga jämedamast õmmeldi alla (= õmmeldi alumine pool); Lu *hoikka sitta* õhuke sits; Li *hoikkaa kartaa saab leikata i peeniil saksil* õhukest plekki saab lõigata ka väikeste kääridega; Li *i luiska kulub, menev hoikõpõssi* ka luisk kulub, läheb õhemaks; Li *väliss on nii hoikka tehtü saiija, että kahsi koorta on üheez* vahel on tehtud nii õhuke sai, et kaks koorikut on koos (ühes); M *hoikka jää on uhavod'd'e päällä* õhuke jää on (suurte) lompide peal; Lu *võtõtaa taitšinaa tikkü i lüüvää hoikka* tikkü tšämmeleekaa, se on tšämmelkakku võetakse tainatikk ja lüüakse peoga õhukeseks, see on paistekakk; Ra *hoikad uulõd* kitsad huuled; Ra *taitškahja õli alt hoikapi, päält õli lad'd'õpi* astja oli alt kitsam, pealt oli laiem; M *hoikka niku naatti* sihvakas nagu putk; P *pani peene pettšeleee, oikaa uhmarõõ nõjalõd* (Kett. 777) rl. panu väikese petkeli juurde (peale), nõrga uhmri nõjale; Li *hoikka inemin* kõhn inimene; Lu *lahz on hoikka, õmmaa pääb eb või kanta* laps on nõrk, ei suuda oma pead kanda; L *oikkõni, oikkõni, kuhyõ mie jain tšülmälie tšüllälie* rl. mu õrn(ake), mu õrn(ake), kuhu ma jain külma küla peale (= võõraste hulka). – Vt. ka *hoiskia*.

hoikkasääri Ra keppjalg, peensäär (peenikeste säärtega inimene) тонконогий человек; *hoikkasääri, hoikat säärev* keppjalg, peenikesed sääred; *miä õõn hoikkasääri* mina olen keppjalg.

hoikkia J-Tsv., pr. *-in* J, imperf. *-kizin* J frekv. hüüda, hõigata, hõikuda звать, кликать; *hoi, hoi...* hoikki tšenle mettsez hõi, hõi... hõikus keegi metsas.

hoikkua (J-Tsv.), pr. *-un*, imperf. *-kuzin* hüüda, huigata, hõigata звать, по-, клик/ать, -нуть, перекликаться; *mettses kuulahaas hoikkumin* metsas kuuldas hüüdmist.

hoikkõn/õssa: *-õss* J-Tsv., pr. *-õn* J, imperf. *-in* J peenikeseks muutuda v. jääda, peeneda утонч/аться, -иться; ссыхаться, сохнуть; *tuberkul'oozõss tšäsi kõikkina hoikkõni* tuberkuloosist jäi käsi sootuks peenikeseks.

hoikkõin M J-Tsv., g. *-zõd* J peenike, kleenuke; sihvakas, sale; õhuke; tilluke [?]; тонкий, тоненький; стройный; крохотный [?]; M *hoikkõizõd reevenii naatid* peenikesed rabarberivarred; M *hoikkõin rihma* peenike kõis (nõõr); J *pittš ja hoikkõin riuku* pikk ja peenike rity; M *hoikkõin niku rooska, roozгаа* varsi peenike nagu piits, piitsavars; M *pahhain, mokom hoikkõin hakka* kõhn, niisugune kleenuke eit; M *nii nõdra, hoikkõin ku kahtši puu* nii nõtk, sihvakas nagu kasepuu; M *alõtsõd ovad villassa tehtü, a tšintaad ovad nahgassa, hoikkõizõssa nahgassa* labakindad on villast tehtud, aga *tš-d* on nahast, õhukesest nahast; M *hoikkõin pala omõnaa* tilluke [?] tükk kartulit.

hoir/ata: *-õt* J-Tsv., pr. *-aan* J, imperf. *-azin:* *-õzin* J kõikuda, tuikuda, vaaruda, ebakindlalt käia пошатываться, идти нетвёрдой походкой; *taita õõd väsinüü, ku nii hoiraad* oled vist väsinud, et nii tuigud. – Vt. ka *hairoa, hairoossa*.

hoiro/a J-Tsv., pr. *-n*, imperf. *-zin = hoirata*.

hoiro/ossa: *-ss* J-Tsv., pr. *-on* J, imperf. *-ozin:* *-zin* J = *hoirata*; *nii väsiizij kõik hoiron* nii väsisin, (et) lausa tuigun.

hoirua J-Tsv., pr. *-n* J, imperf. *-zin* J kõikuda, tuikuda; ringi käia (pea kohta) пошатываться; кружиться (о голове) *taita põörtüizij ku pää hoiruv* vist sain vingumürgistuse, et pea käib ringi. – Vt. ka *hairoa, hairoossa*.

hoiru/ussa: *-ss* J-Tsv., pr. *-un:* *-n* J, imperf. *-uzin:* *-zin* J = *hoirua*.

hoiskila Lu, g. *-a* sale, sihvakas стройный; *hoiskia niku naatti* sihvakas nagu putk. – Vt. ka *hoikka*.

hoitau/ssa: *-ssag* (I), pr. *-v*, imperf. *-zi:* *-jõd* I säilida, seista, alles olla сохр/ан/аться, -иться, содержаться; *lännikkoza se vöi hoitaujõd* lännikus seisis (säilis) see vöi.

hoks/ata Lu (Li), pr. *-aan* Lu, imperf. *-azin* Lu *-õzin* Li märkata замеч/ать, -тить; Lu *tämä*

teete müü hoksõs dabunaa ta märkas piki teed hobusekarja (tulemas); Li *miä hoksõzin, što utšit'el'a on takan, siz miä tširjottaa en saanu, siz mill tšäsi värizi* (kui) ma märkasin, et õpetaja on (minu) taga, siis ma ei saanud kirjutada, siis mul käsi värises.

hol/ka Lu Ra, g. *-гаа* Lu turi холка.

χolost/oi L P Lu Ra J I *-õi* I *holost/oi* M Lu J-Tsv. *-õi* I, g. *χolostoi ~ -oi* Lu J I. subst., adj. vallaline (mehe kohta); poissmees холостяк; холостой; I *kase sussedii χolostõi tahov nad'dussag* see naabri vallaline (poeg) tahab naist võtta; L *ko on χolostoi, siz võttaguo χot' kummaa tüttärie tahov* kui on poissmees, siis võtku (naiseks) ükskõik kumma tütre (tahab); Lu *taatt õli holostoin omaš tšülüz* isa oli (= elas) poissmehena oma külas; L *mie õlõn χolostoi pojo* ma olen poissmees; M *täm on ühzikko, holostoi meez* ta on üksik, vallaline mees; Lu *χolostoi poika* vallaline poeg; Lu *oh-hoo, vana poika, vana holostoi, taitaa tämä veel nõizõb naimaa oh-hoo*, vanapoiss, vana poissmees, ta hakkab vist veel naist võtma; 2. noormees, poiss парень; I *χolostoid i požiloit kõitšii õlivad* noormehed ja eakad, kõik olid; I *meevät kahsi, χolostõi i tütterikko, mettsää hulkkumaa* lähevad kaks (= kahekesi), noormees ja neiu, metsa jalutama; J *partti holostoit tuõb laulukaa rühm* noormehi tuleb lauluga; L *suuri, terve χolostoi* suur terve noormees.

hong/akaz: *-õkõz* J-Tsv., g. *-akkaa:* *-õkkaa* J (ühtlaselt) kõrge (mets) стволитый, дюжий; *halikkõz on lusti hongõkõz metts* Halikkas on ilus (ühtlaselt) kõrge mets.

hoj/ka M Lu Li J honka J-Must. *-kõ* Li *-k* J-Tsv. *-ga ~ honga* M-Set., g. *-гаа* M Lu Li J I. hong, vana suur jäme mäнд кондовая сосна; Lu *vana suur paksu petäjä kutsutaa hojka, tämä on süämessä tühjä* vana suurt jämedat mäнди kutsutakse hongaks, ta on seest tühi; J *uhzõd ja akkunaa piinõd on tehtü vanass hongõss* ukse ja akna piidad on tehtud vanast männist; M *kal-mopihkuu tooze kutsuas hojka* kallistumäнди kutsutakse ka hongaks; J *hongaa ladvaz on linnuu pesä* honga ladvas on linnu pesa; J *jo on päivä päälē pud'd'ee, omnikko hojkii tazall* rl. juba on päev puude kohal, hommik hongade kõrgusel; J *hojka metts* vana männimets; 2. suur vana jäme puu кондовое дерево; M *suur vana emäpuu on hojka* suur vana emarpuu on h.; Li *hojka on vana suuri puu, pašti jo koollu h.* on vana suur puu, peaaegu juba surnud; J *petäjään hojka* vana jäme mäнд; M *kuusin honga* (Set. 60) suur jäme kuusk; M *pihkun honga* (Set. 60) suur jäme mäнд; 3. Li murdunud

tüvega puu дерево с поломанным стволом. – Vt. ka *tõrvas*–.

hojkamettsä Lu vana männimets кондовый сосновый лес; *rüsümää takaa on hojkamettsä* Rüsümäe taga on vana männimets.

hojkapetäjä Lu = *hojkarpuu*.

hojkarpuu Lu *hoj-k-puu* J-Tsv. hong, vana jäme mänd кондовая сосна; Lu *hojkarpuu, se on paksu vana petäjäpuu* hong, see on vana jäme männipuu.

hojkazik/ko: *hojkōzikko* J-Tsv., g. -oo = *hoj-kamettsä*.

hojkomettsä J = *hojkamettsä*; *tämä tetši rütšiiss suurõõ hojkometsää* ta tegi (= nõidus) rukkist suure männimetsa.

hojkozikko-mettsä Lu = *hojkamettsä*.

hoodu vt. *hodu*.

hooduz vt. *hoduza*².

hooduu vt. *hodu*.

hooka/a Li, g. -a odav дешёвый; *õssi hookaataa sitsaa* ostis odavat sitsi; *hookaa ~ halva* tavara odav kaup.

hookaut/taa Li, pr. -an, imperf. -in trans. puhata отдохнуть; *perennain ajab makkaamaa, päätä piäv hookauttaa* perenaine ajab (kõiki) magama, tuleb pead puhata.

hooko/ossa: -ssa Lu, pr. -on Lu, imperf. -ozin Lu = *hokuussa*.

hooku Li J-Tsv. (M), g. -guu J 1. hingus, hingeõhk, -aur; (tuule)hoog, puhang дыхание, пар, идущий изо рта; порыв (ветра); J *hooku tuõp suuss* hingeõhk tuleb suust; J *hooku tsäüüb läpi seiniiss* (*vanoiz oonõiz*) (tuule)hoog käib seintest läbi (vanades hoonetes); J *tuulõõ hooku tsäüüb läbi* tuulehoog käib läbi; 2. õhk, gaas воздух, дух; M *sis tehäz naaskõlika seltsääsee aukko, laskõas sitä hookua vällää* siis tehakse (lehmale puhituse korral) naaskliga auk selga, lastakse seda õhku (gaasi) välja; J *hooku tuli poolikoss väll'tä* gaas tuli (õlle)vaadist välja; 3. jõud сила; J *ep tappa hookua tüüt tehä* ei jätku jõudu tööd teha; J *hooku tuõp rakkoiis süämee jõud* tuleb (keha)rakkudest sädasse.

hookuaukko Li õhu-, tuulutusaug (kartulikuhjal, juurviljakoopal) вентиляционное отверстие (в буртах).

hookuma: -um Ra, hrl. pl. -umad: -umõd Lu Ra -omad ~ -omõd Lu Li *ookumõt* J-Must. ninasõõre, pl. -sõõrmed ноздря, -и; Lu Ra *nenää hookumõd ~ Lu nenää hookomad ~ Lu Li nenää hookomõd* ninasõõrmed.

hookuri vt. *vesi*–.

hooku/ussa: -ssa Li -ss J-Tsv., pr. -un J, imperf. -uzin: -zin Li J frekv. hingata дышать; Li *miä tänäväh vähäize jäättüzin, mill pani kõ-*

vassi rinnõt tsüini i mill on nii kõvassi ranjka hookussa täna ma külmetasin veidi, mul pani kõvasti rinnad kinni ja mul on nii väga raske hingata. – Vt. ka *hookoossa*.

hoolia M Kõ Lu J (K-AI. K-Salm.₁ R-Eur. Li) *huolia* (R-Reg.) *χoolia* (Kõ J) *χuolia* P -ag I *oolia* (K-Ahl.), pr. -n Lu J *oolin* K-Ahl., imperf. -zin Lu 1. muretseda печалиться, кручиниться, горевать; K *elä hooli velvüeni, sõsares siut sõvitti* [= *sõvõtti*], *emäs siut ehitti* (AI. 45) rl. ära muretse, mu vennake, su õde sind rõivastas, su ema sind ehtis; R *elä huoli velvüeni, edlie* [= *ed lie*] *lüütü lehtüeni* (Reg. 14) rl. ära muretse, mu vennake, sind ei lööda, mu leheke; 2. hoolida; (sõna) kuulata считаться; прислушиваться, слушаться; M *tälle paa хот' terävä tsirves pää päälee, ep tämä hooli talle* pane või terav kirves pea peale, ei ta hooli; M *emä kui tseelti, kultazil sõnolaila, ep tām hoolinnu emmää sõnnaa. aintaki meni, kuhõ tahtõ* kuidas ema (ka) keelas, kuldsete sõnodega, ei tema hoolinud ema sõna(de)st, ikkagi läks, kuhu tahtis; J *peksemiss han tämä hoolib* või tema peksmisest hoolib!; Lu *tälle mitä nii juttõõ, mitä nii tsäzi tehä, ep tämä hooli, epku nõis tetsemää* talle ütle ükskõik mida, ükskõik mida käsi teha, ei tema hooli (kuula) ega hakka tegema; J *jo kui viittä tsüsüzin, jot eb jõisõiz viina, vai siis tämä hoolib* mil viisil juba palusin, et ta ei jookes viina, (aga) või siis tema hoolib (kuulab); J *hoolit siä vai kas sa kuulad* (= jätat hullamise järele!); J *hooli* kuula (= jäta hullamine järele!); 3. vaja olla, tarvitseda, pida-da (eituse puhul) надо, должен (с инфинитивом при отрицании); M *levvin, ep hoolinnu mamalta tsüsüüä* leidsin, polnud vaja emalt küsida; M *tämä on kuultava lahs, tämmää perässä ep hooli vanapilla ävetä* tema on sõnakuulelik laps, tema pärast pole vaja vanematel häbeneda; M *semperässä adraa allaa i tsülvetti, etti siz on maa pehmiä, ep hoolinnu patstii äessä* sellepärast adra alla külvatigi, et siis on maa pehme, peaaegu polnud vaja äestada; Li *see õli koton izze tehtü, sitä p hoolinud õssaa* see oli kodus ise tehtud, seda polnud vaja osta; J *ep hooli kuunõlla kukkoa* rl. ei ole vaja kukke (= hommikust kukelaulu) kuulata; Lu *lunta valkaapaa ep hooli* kk. lumest valgemat pole vaja (= pole olemas).

hoolimait/oo Lu, g. -tomaä kangekaelne упрямый; *hoolimaitoo inemin ep kuuntõõ tsettää, ain teeb enee mukkaa* kangekaelne inimene ei kuula kedagi, aina teeb enda (tahtmise) järgi.

hoolimat/o J-Must. (Li), g. -oo = *hoolitoo*; Li

naapuriza ollaa hoolimatoḃ lahzōḃ naabruses (= naabril) on sõnakuulmatud lapsed.

hoolimatoi J-Tsv., g. -i J = hoolitoo; ai mikä siä õḃt hoolimatoi, kõikkina õḃd mennü hukkaa oi, missugune sõnakuulmatu sa oled, lausa hukka oled läinud!

hoolimoitoli (M), g. -i = hoolitoo; hoolimoitota lassa piäb õpõḃḃta, etti nõisõiz vanapia kuul-taamaa sõnakuulmatut last peab õpetama, et (ta) hakkaks vanemaid kuulama.

hoolimoit/oo M -o M Li -on Lu, g. -tomaasõnakuulmatu, üleannetu; kangekaelne непослушный, озорной; упрямый; M kui lahzōḃ evät kuultaa emmä, juõllaz: nät miltizōḃ hoolimoittomad lahzōḃd kui lapsed ei kuula ema, (siis) öeldakse: ennäe, missugused sõnakuulmatud lapsed!; Lu tšen ep kuuntōḃ, se on hoolimoiton inemin kes ei kuula (teiste õpetusi), see on kangekaelne inimene; Lu siä ed muuta omaa tappaa, ainō õḃd hoolimoiton sa ei muuda oma iseloomu, aina oled kangekaelne; M kase õpõn on hoolimoito see hobune on kangekaelne.

hoolitoli J-Tsv., g. -i J = hoolitoo; hoolitoli lahs, kõnsait tämä sõna p kuuntōḃ sõnakuulmatu laps, kunagi ta sõna ei kuula.

hoolit/oo M, g. -tomaasõnakuulmatu, üleannetu непослушный, озорной; tätä piäb võḃḃta ivusiissa tšiin, tämä on hoolitoo lahz tal tuleb võtta juustest kinni, ta on sõnakuulmatu laps.

hoolit/taa: -ta J-Tsv., pr. -an: -õn J, imperf. -in J (last) kussutada, rahustada, vaigistada убаю-кивать, успокаивать.

hoolitsaa Ra -tsa Lu oolitsa M, pr. -san: -sõn Lu Ra oolitsõn M, imperf. -sin Lu oolitsin M muretseda, muret tunda, vaeva näha; kellegi v. millegi eest hoolitseda заботиться, беспокоиться; печься; Lu miä ku õlin peremehen, miä kõikkissa hoolitsin kui ma olin peremees, ma muretsesin kõige eest; Lu se on hoolõton inemin, ep tämä mittä hoolitsa see on muretu inimene, ta ei muretse millegi pärast; Lu ku tahod ellää, siis piäb i hoolitsa kui tahad elada, siis tuleb ka vaeva näha; M piäb tõin tõizõssa oolitsa peab teineteise (~ üksteise) eest hoolitsema; Ra on tarviz hoolitsaa lahsii vart on tarvis hoolitseda laste eest.

hoolõ/oo: -on Lu, g. -tomaasõnakuulmatu, hoolitu bezзаботный, спокойный; mill on hoolõton elo, ep piä mittä hoolitsa mul on muretu elu, ei pea millegi pärast muretsema.

hoom/ata Li (J-Tsv.) oomata (J-Must.), pr. -aan J, imperf. -azin Li -õzin J märgata замечать, -тить; J kuu nütte iroda oomasi, jotta tämä on

viisaissa petettü .. (Must. 152) kui nüüd Herodes märkas, et targad on teda petnud (et ta on tarkade poolt petetud) ..; J paa kõik tähelee, mitä va hoomaad pane kõik tähele, mida vaid märkad; J miä hoomõzin jäness da järjestä tõmpõzin kuroka ülez ma märkasin jänest ja tõmbasin kohe püssikuke üles.

hoon/o R-Lõn. Lu Li J (Kett. Len.) huono ~ хуono (P) oono K-Ahl. R-Lõn. Хуонь K-reg.₂ Хуонь Pal.₂ Гоно Tum., g. -oo Lu J 1. halb, paha; Tum. kuri, tige дурной, худой; злой; J aittüü hoonod, et tüü õḃ parõpõḃ oh teie halvavad, ei te ole paremad!; P a siä nõizõḃt kazõḃta karissamaa i idgul menemää хуонua miess ettsimää rl. (pulumaitkust:) aga sina hakkad (rohult) kastet (maha) varistama ja lähed nutuga halba meest (= abikaasat) otsima; P en nõõ хуolimaa хуонua sääḃtä ma ei hakka hoolima halvast ilmast; R hoono elämä ~ oono elämä (Lõn. 186, 187) halb elu; 2. kurivaim, kurat, põrguline; veehaldjas дьявол, чёрт; водяной; J mees da hoono mees ja kurivaim; Lu se böllu hoono, se õli suur kala see polnud veehaldjas, see oli suur kala; ■ Li hoono kala ~ Lu hoono treḃki (vesi)kiil; Lu hoono korenta tondihobu (kiililiik). – Vt. ka vesi-.

hoonokõõ/nõ M-Set., g. -zõõ kõhn, lahja худой. – Vt. ka oonokkainõ.

hoonokorento Lu tondihobu (kiililiik) коромысло (род стрекоз).

hoonolain Kett., g. -zõõ = hoonopooli.

hoonopooli Kett. хуонopool K хуонopuol P kurat чёрт; P хуонopuol on sesa-ma perkele х. on seesama kurat.

hoonossi Lu halvasti плохо; kase inemin hoonossi pajatõb, kase on hoono inemin see inime-ne räägib (teistest) halvasti, see on halb inimene.

hoonosää: Гоносéа K-reg.₂ Гоносéа Pal.₁ torm буря.

hoono-treḃki Lu (vesi)kiil стрекоза.

hoop/pa Lu Li, g. -vaa Li vilt войлок; Li villa meep hoovassi vill lähēb (lamba seljas) vildiiks (= pulstub).

hoopasaappaga Lu viltsaabas валяный сапог, валенок.

hoor/a¹ Lu Ra J huora Kõ-Len. хуора ~ хуор Lu -r J-Tsv. Гоппа Tum., g. -aa ~ -raa J хуорaa Lu hoor шлюха, потаскуха; Lu хуор хуорaa eb uzgo hoor hoora ei usu; Ra ai siä hoora ah sa hoor!; Kõ nõizõ, nõizõ, noor huora rl. tõuse, tõuse, noor hoor!

hoor/a² Lu, g. -aa Lu laulukoor хор; tšerikkoz laulo kahs hooraa kirikus laulis kaks koori. – Vt. ka хуорõ.

hooria J-Tsv. *-ria* (J-Tsv.), pr. *-in* J, imperf. *-izin* J hoorata блудить, распутничать; ■ *hoorittu* (~ *hoorittu*) lahs vallaslaps.

hoorija: *-ijō* ~ *-rijō* J-Tsv., g. *-ijaa* ~ *-rijaa* J hooraja потаску/н, -ха.

χοορόδ K hoor J-Tsv., g. *-ōō*: *hoorōō* J **1.** laulu-koor хор; J *med'd'ee tserikoo hoor lustissi laulov* meie kiriku koor laulab ilusasti; **2.** kooripealne (kirikus) хоры (в церкви); K *χοορόδ buttōbi tšenniit tanttsimaa nōisi* kooripealsel hakkas keegi nagu tanttsima. – Vt. ka *hoora*².

hoovata (Li) *-vōtō* Li *-pōt* [sic!] J-Tsv., pr. *-paan* Li J, imperf. *-pazin* Li *-pōzin* Li J **1.** hoovata, tagurpidi sõuda табанить; Li *a ku takavari nōizōt soutamaa, se kutsutaa sto hoopaan. hoopaan, hoopaan, znatšit anna sis takaperi, sovvo tōizippāi* aga kui hakkad tagurpidi sõudma, selle kohta öeldakse (seda kutsutakse), et hoobad. Hooba, hooba, tähendab anna (= sõua) siis tagurpidi, sõua teistpidi; Li *hoopaan ühee airookaa* hooba ühe aeruga; Li *takaaz antaa airookaa, se on hoopamin* aeruga tagasi tōugata (anda), see on hoobamine; **2.** J-Tsv. püsida vee peal käte või jalgadega kerget liigutusi tehes держаться на воде, поддерживая равновесие легкими движениями рук или ног.

hop Kō J-Tsv. *hops* J-Tsv. hopp, hopsti, vupsti гоп, гопля, прыг; Kō *a repo tām̄māā hop suxōō i sei i kōik* aga rebane tema hopsti suhu ja sõi ja kōik; J *johsi, johsi, de siis hop üli kana-vaa* jooksis, jooksis, ja siis vupsti üle kraavi.

hopsata: *-ōt* J-Tsv, pr. *-aan* J, imperf. *-azin*: *-ōzin* J hüpelda, kerselda, hopsata скакать, прыгать, подпрыгивать; *hopsaap tanttsia* kersleb tanttsida.

horkka M *χορκα* I *-ka* I-Len., g. *-aa* = *ha'okka*; M *ho'ka sōōp kañnoi* tuhur sōōb kanu.

horkka P Ra *χορκα* P, g. *-aa* P Ra = *horkka-tauti*; P *horkka raputab inehmiiss, puisav* kõrge palavik raputab inimest (= kõrgest palavikust on inimesel külmavapped).

horkkatauti P *horkka-tauti* J *horkktauti* Ra **1.** kõrge palavik лихорадка; J *enne lähitiiti, õli horkka-tauti vaa, nūd on ain tšihotka* enne pōeti, oli ikka palavik, nüüd on ainult tiisikus; **2.** soetōbi, tüüfus тиф.

hornten/si I, g. *-zii* hortensia гортензия.

hor/zgata: *-zgōt* J-Tsv., pr. *-skaan* J, imperf. *-skazin*: *-skōzin* J noriseda, norsata храпеть; *horskaab magat* noriseb magada.

hos K-Ahl. J-Must. J-Tsv. *hoz* ~ *χos* ~ *χos* J *hoš* Lu-Must. Ra **1.** kuigi, ehk küll, olgugi et хотя, хоть; J *hoz nāmā i virossi pajatōtti, miā järestāā arvōzin, migāss on juttu* kuigi nad rääkisid eesti keelt, sain ma kohe aru, millest on

jutt; J *elkaa tüü pahassi pañkaa χos* miä tšüitān *velloa* rl. ärge te pahaks pange, ehk küll ma kiidan vennakest (= peigmeest); **2.** kas või хоть бы, пусть даже; J *vala millō χos ühs silmā* (muinasjutust:) vala mulle kas või üks silm; J *up'ramoi lahs, hos pää lõikka õtsass väl'l'ä* kangetaelne laps, lõika kas või pea otsast ära; J *hoz bō sukutši* kas või pisutki; **3.** ükskõik (kui), kui tahes хоть как, хоть сколько; Ra *anna hoš kui pal'l'o, a täll on ain vähä* anna kui palju tahes, aga tal on ikka vähe.

hospital vt. *gospital*'.

hosudaarōn'/na: *-n* J-Tsv., g. *-naa* J valitsejanna государственная.

χοτ' K L M Lu Ra I *hoτ'* L M Lu Li Ra J I *hot* Al. Kett. K M Lu J-Tsv. (R-Reg. Ku) *hod* M R-Reg. *hoτ'* Lu **1.** kuigi, ehk küll, olgugi et хотя, хотя бы (и); M *hoτ' i õli raskaz, a tahōn lõpōttaa tōōtā* kuigi oli raske, aga (ma) tahtsin tööd lõpetada; I *hoτ' i riigalō ajjaaz a tol'ko tšülässä tuud kussa* ehk küll aetakse (vara hommikul) rehelegi, aga alles tuled külast kusagilt; **2.** kas või; vähemalt хоть, пусть даже; хоть бы; M *tāmā on kõhallin inehmin, tām juttōōp kõhallaa silmiisee hod enelee kunikkaalōō* tema on otsekohene inimene, ta ütleb otse näkku kas või kuningale enesele; M *tāmā vōip hot koko päiväv lamoā tilaza, tāmā bōkkōi eb vaivata* tema vōib kas või terved päevad asemel lamada, tema küljed ei valuta; K *χοτ' pala leipää vōta* vōta kas või pala leiba(gi); M *vargaz vargasav hoτ' seinād jātāv, a tuli sōōp kōik varas varastab, vähemalt seinad jätab* (alles), aga tuli sōōb kōik; **3.** või; kas ... või ... или; или ... или ...; M *tälle pajata hoτ' elā pajata, tāmässä ep tuō mittāiv valmiissi* talle räägi või ära räägi, tema ei ole millekski valmis (= ta ei tee väljagi); M *vōid nikastuttaa tšājee hoτ' jal-gaa vōid* nikastada käe või jala; M *kahnōttunnu hoτ' leipā, hoτ' bulkka* kõvaks läinud, kas leib või sai; **4.** ükskõik (kes, mis, missugune jne.), (mis, missugune, kui, kuidas, millal jne.) tahes хоть (кто, что, как, какой, когда); Lu *tuhka pantii assuu, hoτ' mikā asu, hoτ' puinō, hoτ' rautanō* tuhk pandi anumasse, ükskõik mis anum, kas puust või plekist; M *bežmeñiikaa mittazimma einoi, omenoi ja hod mitā tahon* margapuuga mõõtsime heinu, kartuleid ja ükskõik mida tahad; M *hoτ' kumpaa tōhhee mened* ükskõik mis tööle lähed; L *hoτ' ku vana õlkuo, hoτ' ko lāsivā õlkuo, kōikii pieb õlla* kunikaall olgu kui vana tahes, olgu kui haige tahes, kōik peavad olema kuninga juures; I *inehmissä hoτ' kui süütäg üvvii, tāmā ainō vaatab mettsāā ku susi* inimest sōōda kui hästi tahes, tema vaatab

aina metsa (= metsa poole) kui hunt; Ra *tulõ хот' kõnsa* tule millal tahes.

hoti K-Ahl. kuigi, ehkki, ehk küll, olgugi et хотя, хотя бы (и).

houhtula (Lu), pr. *-uv*, imperf. *-zi* läppuda, korpitada источать затхлость; ста/новиться, -ть затхлым; *paan sõvat tuultumaa, to haizotaa houhtunull* panen rõivad tuulduma, muidu haisevad läppunult.

hov'i [*< is, sm*] (Kõ-Len.), g. *-ii* mõis имение; *enstä hovis tsäimmä* (Len. 221) ennemalt käisime mõisas (tööl); *hakattii hovis vitsolail [= vittsolail]* (Len. 221) mõisas peksti vitstega.

hraabrõi Lu, g. *-i* vapper храбрый; *siä õõt hraabrõi* sa oled vapper.

hrabrosti J-Tsv., g. *-ii* J vaprus храбрость; *tappaap hrabrostia hot tsenee vassaa* jätkub vaprust ükskõik kelle vastu.

hramaitaa ~ **χramaitaa** (M), pr. *-an* M, imperf. *-in* longata хромать; *täm on hramoi, hramaitav* ta on lonkur, lonkab; *niilä letšittäaz lampaa kopsuuta, ku lampaad χramaittav* nendega ravitakse lamba jalgu, kui lambad lonkavad.

χramoi L P M *hramoi* M, g. *-i* subst., adj. lonkur, lombakas хромой; M *täm on hramoi, täm hramaitav* ta on lonkur, ta lonkab; M *täm on hramoi jalgaakaa* ta on lombaka jalaga; L *meill on χramoi voho* meil on lombakas kits.

χramo/o M, g. *-o* = *χramoi*.

χrapisa Ra, pr. *-zõv* Ra, imperf. *-zi* kähiseda хрипеть; *sellä ääni nii χrapizõv* sel hääl nii kähiseb.

χrapitaa M, pr. *-an*, imperf. *-in* piserdada (püha veega) кропать (кропилом); *pappi χrapitti svätoi veekaa karjaa* preester piserdas pühitsetud veega karja.

χrenni M *χreeni* P *hren* J-Tsv. *hreeni* I, g. *-ii* M määrõigas хрен.

χrustuit/taa P, pr. *-an*, imperf. *-in* suud andes häid lihavõttepühi soovida христосоваться; *tüttärikot pojoiikaa χrustuittivad* tüdrukud ja poisid soovisid suud andes häid lihavõttepühi.

hrupkoli J-Tsv., g. *-i* J habras, rabe хрупкий; *kase on hoikk, hrupkoi glazi* see on õhuke, habras klaas; *migädle hrupkoid niglõv: kui tsättee, nii kattši* mingisugused haprad nõelad: kui kätte (võtad), nii (on) katki.

hrust/ali: *-õli* J-Tsv., g. *-alii:* *-õlii* J kristall (klaas) хрусталь; *kase saahõrõitts on hrustõliss tehtü* see suhkruatoos on kristallist tehtud.

hrüük/kiä J-Tsv., pr. *-in* J, imperf. *-kizin* J rõhkida хрюкать; *sika hrüükip, taita on näl'iz* siga rõhib, vist on näljas.

hu- vt. ka *u-*.

huilma¹: *-m* J-Tsv., g. *-maa* J = *huimatuz*.

huilma² M Lu J *-mõ* ~ *-m* Lu, g. *-maa* Lu I. met-sik, äge, taltsutamatu, põõrane, meeletu буйный, безудержный, отчаянный; J *se on huilma inim* see on äge inimene; Lu *minuu ženiça õli huima ajamaa* minu peigmees oli põõrane kihutama; J *huimõss pääss* ägedast peast; 2. kiire, väle быстрый, резвый; M *jõgõza on huima virta* jões on kiire vool; Lu *huim õpõn* kiire hobune; Lu *oh-oh, kui on huimõ johsõ-maa: johzõv nii, što jalgõd evät tappa mahhaa* ohoh, kui väle jooksmas: jookseb nii, et jalad ei puutu maha.

huim/aa ~ **-a** Li = *huimassi*; *a ku siä huimaa kazvod* no küll sina kasvad kiiresti!

χuim/aa (P), pr. *-av* P, imperf. *-i* = *huimata*.

huim/akaz: *-õkõz* J-Tsv., g. *-akkaa:* *-õkkaa* kiire, hoogne быстрый, стремительный.

huim/assi M *-õssi* Lu kiiresti быстро; M *aivo huimassi johzõv vesi* väga kiiresti voolab (jookseb) vesi; Lu *johzõp huimõssi* jookseb kiiresti.

huim/ata M (Kett. Li) *uimata* (Kett. K-Ahl.) *-õt* J-Tsv., pr. *-aav* Kett. M J *-av* J, 1. p. *uimaan* K-Ahl., imperf. *-azi* impers. pead põõritama rapna кружить, вс- (о головокружении); M *millõ alkõ huimata päätä* mul hakkas pea ringi käima; Li *nii pall'o põlõtti, jotta nõisi huimamaa pääss, viskaz niku päässä maalõ* nii palju suitsetas, et pani (tal) pea põõritama, tekitas nagu tasakaaluhäireid; J *nii kõvassi huimav, tait põõrü meni pähäse* pea käib nii kõvasti ringi, vist läks ving pähe.

huim/atuz: *-õtuz* J-Tsv., g. *-atuhsõõ:* *-õtusõõ* J pearõõritus головокружение.

huits/ata Ra J *-sõt* J-Tsv., pr. *-tsaan* Ra J *-tsan* J, imperf. *-tsazin* ~ *-tsõzin* J I. kiikuda качаться; J *tämä ku huitsaap nüt kõrkõallõõ* küll ta kiigub nüüd kõrgele; 2. kiigutada качать; Ra *mitä siä huitsaap, ep piä huitsata* mis sa (lapsest) kiigutad, pole vaja kiigutada.

huitsit/õlla: *-õll* J-Tsv., pr. *-tõlõn:* *-tõõn* J, imperf. *-tõlin* J frekv. kiigutada [?] качать [?].

huitsa ~ **hauitsa** J-Tsv. hõissa (vaimustust v. rõõmu väljendav interjektsioon междометие, выражающее восторг или радость); *huitsa, hauitsa, oomõn troittsa* hõissa, hõissa, homme on suvised!

huitt/asia J-Tsv., pr. *-sin* J, imperf. *-tsizin* J kiikuda [?] качаться [?].

huj/lu P, g. *-uu* peenis, suguti мужской член; ■ *mene hujusyõ* mine *h-sse*.

huk/ata K-Ah. L M Lu Li *-atõ* Lu *-at* J-Tsv. *-atag* I ukata (K-Ahl. R-Salm.), pr. *-kaan* L Lu Li J *ukkaan* K-Ahl., imperf. *-kazin* M Li *-kõzin*

Lu J 1. raisata; (ära) kulutada, (ära) tarvitada; kasutada тратить, ис-, расхoдoвать, из-; употреблять, -ить; M *tämmää tsäezä rahad evät kestä, täm suvvaav hukata pal'lo rahhaa* tema käes raha ei püsi, ta armastab raisata palju raha; M *pal'lo ep hukata saaxxaria* suhkrut palju ei raisata; Lu *elä hukkaa aikaa* ära raiska aega!; L *siä ömaz iäz ed ehi hukata* sa ei jõua (seda) oma eluajal ära kulutada; Li *laafkaa menin i hukkazin vaa pool rub'aa* läksin kauplusesse ja kulutasin vaid pool rubla; Lu *ku leiväd on süütü, jutõllaa: on hukattu* kui leivad on söödud, (siis) öeldakse: on ära tarvitatud; Lu *mikä om pantu riissa omal paikõl, on hukattu* mis(sugune) asi (tõõristi) on pandud oma kohale, (see) on kasutatud; 2. (maha) jätta бросать, -ить, покидать, -нуть; I *šveeda hukkazi mahhaa kareti* rootslane jättis (oma) tõlla maha. – Vt. ka *hukkaõlla*.

huk/ka P (Kett. Lu Ku) *hukka* (Lu) -k Ra J-Tsv. ukka K-Ahl., g. -aa J hukk(umine), häving; kadumine; rikinemine гибель, пагуба; пропажа; порча; Ra *rahaa rukk, end'ee hukk* vs. raharikkus (on) hinge hukk.

hukkaa Kett. P Lu J-Tsv. Ku *hukkaa* Lu hukka, otsa; hukka, nurja (narechie в форме илла от *hukka*); P *žiivatta ep kuolõ, a hukkaa saav* loom ei sure, vaid saab otsa (lõpeb, kärvab); Lu *nõis hüppäämä, hüpät eb võinnu i tokku maallõ i sai hukkaa i kooli nagrusuillõ* hakkas hüppama, hüpata ei suutnud ja kukkus maha ja sai otsa ja suri naerusui; Ku *hüü saat'sii hukkaa siittä virtsavee haizussa* nad surid sellest virtsavee haisust; Lu *mill elo eb mennü mukkaa, meni hukkaa* mul ei läinud elu korda, läks nurja (hukka); J *meni kõikkina hukkaa juumizõskaa* läks täiesti hukka oma joomisega; J *hukkaa ajama* hukka ajama, hukutama.

hukkau/ssa Lu Ra (J-Tsv.) -ssag I ukkaussa Li, pr. -v Lu I, imperf. -zi: -z Lu Ra J ukkauz Li -jõ ~ -ji I hukka v. otsa saada, lõppeda, kärvata околе/вать, -ть; Ra *inemin koolõv, a žiivatta hukkaussa* inimene sureb, aga koduloomad lõpevad (saavad otsa); Lu *zveeri taukõõv, a žiivatta hukkaub* metsloom kärvab, aga koduloom lõpeb (saab otsa); Lu *meil ühs lehmä melkein puna tavvissa hukkauz* meil üks lehm peaaegu lõppes punataudi; I *kui koira hukkaub il'i kati il'i tšen, siiz mahhaa tukatass* kui koer saab otsa või kass või keegi (= mõni muu loom), siis maetakse maha. – Vt. ka *hukkauta*.

hukkau/z J-Tsv. (K-AI.), g. -hsõõ 1. väljaminek, kulu расход, трага; K *ühed hukkausõd: pühapäivä i pulmad* (Al. 11) ühed kulud: püha ja pulmad; 2. J-Tsv. kärvamine околение;

3. J-Tsv. hukk(umine), kadu, häving гибель, пагуба.

hukkaulta L M Kõ (Kett. Len. Ja-Len.) *hukkauta* (Kõ), pr. -v M, imperf. -zi Len. L -zii Kett. -si M-Set. -z L Ja = *hukkaussa*; M *koolõv inehmin, a žiivatta hukkaub vai taukõõv* inimene sureb, aga loom saab otsa või lõpeb; L *pummala nõita tetši, että lehmä hukkauzi* Pummala nõid tegi (nii), et lehm lõppes; L *lampaa tauti on ollu varõpõ, pal'lo hukkauz lampaita* varem on olnud lambataud(i), palju lambaid sai otsa; Kõ *repo on hukkaunnu tee serväz* rebane on kärvanud tee servas.

hukkaõlla [?] -alla (K-AI.), pr. -õlõn: -alõn K imperf. -õlin frekv. raisata тратить; *eväd hukkaalõ üvüttä, pillaõlõ piiragoita* (Al. 53) rl. ei (nad) raiska varandust, (ei nad) pilla pirukaid. – Vt. ka *hukata*.

hukko/nõ M, g. -zõõ M taadike дедка, дедушка; *starikka, hukkonõ, ümper kõitoa avitti kõikk* taat, taadike, kodu (maja) juures aitas kõike (teha).

hulk/kua Lu, pr. -un, imperf. -kuzin hulkuda, kõndida бродить, блуждать, ходить; *tütõkõin ain suvas tsävvä metsää rantaa müü ja hulkkaa ja pelata* tüdrukuke armastas aina käia metsaserval, kõndida ja mängida (seal).

hulkkuja: -õ J-Tsv., g. -aa hulkuja, hulgu; logard, looderdaja бродяга; шагун.

hullu Kett. K L P M Kõ S Lu Li Ra J I (Ja-Len. Ku) *hullu* M Kõ Lu J *ullu* K-Ahl. R-Lõn., g. -uu K P Lu J 1. subst., adj. hull, hullumeelne; meeletu, rõõrane сумасшедший; безумный, отчаянный; M *hullu pajatap tarkõpassi meelevää hull* räägib targemini kui tark; J *joonitõõp ku hullu pää sel'lez jookseb* kui hull, pea seljas; Lu *eb õõ puhaz hullu, a vähäizee p tap-paa* ei ole päris hull, aga (mõistust) jääb veidi puudu; Lu *suurõss duumass meni hullussi* suurest mõtlemisest läks hulluks; Lu *hullujõõ koto* hullumaja; J *tämä juup hulluu viisti* ta joob hullu moodi; J *hulluss pääss tappõ tizõõ* hullust peast tappis teise (ära); Lu *õpõn õli maailmaa selve ja hullu johsõmaa* hobune oli ilmatu kiire ja pöörane jooksmas; J *hullu tappõõmaa* pöörane kaklema; J *hullu juumaa* meeletu jooma; Lu *se on hullu õpõn* see on hull (= lõhkuja, perutaja) hobune; L *hullupaa sinua maai-lmaza bõlõ* sinust hullumat (= halvemat) maailmas pole; 2. marutõbine бешеный; Lu *ku hullu koira purõv, inemin meev hullussi* kui marutõbine koer hammustab, siis läheb inimene hulluks; J *koira meni hullussi* koer jäi marutõppe; 3. adj., subst. rumal, loll глупый, дурак, дура; M *hullu pää, niku tšihval leiväl pähää lüütü* rumal

(loll) pea, nagu kuuma leiva(pätsi)ga pähe lõõdud; M *χullu pää jalgolõõ eb anna sihaa* loll pea ei anna jalgadele asu (kohta); M *tšen bõ alguu aluttaisõis, tšen bõ lõppuu lõputtaisõis, ni hullu tšehsipaaka kokuttaisõiz* kes alguse alustaks, kes lõpu lõpetaks, siis rumal koputaks keskpaiga (= teeks keskpaiga valmis); K *ai mi hullu med'd'ee enne, alpa armidõizuni* (Al. 54) rl. oi kui rumal (oli) meie ema, halb meie hellitajake; Kõ *entin vätši õli χullu* endisaegne rahvas oli rumal (= harimatu); I *a lahsõd hullud i peltšäväv, arkõa eväv siünnüüv* aga lapsed, rumalad, kartsidki, paastuvälist toitu ei söönud; I *eläk kuultaa, fsorovno ed arvaa mit-täid, sõizõt ku hullu ära kuula, niikuinui ei saa sa midagi aru, seisad kui loll; I mitä siä pajatad ainõ hullua* mis sa räägid aina rumalust!; ■ P *mitä tüõ hulluu saitta tämässä* mis hullu te temast saite?; Lu *mitä hullua teettä* mis hullu te teete? – Vt. ka *pää*–.

hullukkainõ: -ne J-Must., g. -zõõ meeletu, rõõrane, ohjeldamatu безумный, отчаянный.

hullukkõin Lu J-Tsv. *χullukkõinõ* J *ullukkõinee* K-Ahl., g. -zõõ Lu J 1. dem. adj., subst. rumaluke, lollike; väike laps, lapsuke (hellitusõnana) глупенький; маленький (o rebõnke, laskateline sõna); J *kahs aastaikõin lahs veel on hullukkõin* kaheaastane laps on veel rumaluke; Lu *siä õõd niku hullukkõin lahz* sa oled nagu väike laps; J *hullukkõim makkaap tsättšüiz* lapsuke magab kätkis; J *perennainõ pahatapainõ, ize ilkaa näkoinõ, ep pannu lassa kattsomaa, χullukkõissa hoitamaa* rl. perenaine õel, ise ilge näoga, ei pannud last vaatama, lapsukest hoidma; 2. K-Ahl. veidi hull bezрассудный.

hullumeeliin J-Tsv., g. -zõõ hullumeelne сумасшедший.

hullupassi Lu hullemini, halvemini; ägedamalt хуже, более тязжо; более рьяно; *enne veel hullupassi elättii* enne elati veel halvemini; *moška kõikkaa hullupassi tuõb inemissõõ ja elläämää tšiiini* kihulane tuleb kõige ägedamalt inimese ja looma kallale.

hullupii ~ **χullupii** P hullemini, ägedamalt более рьяно; *tämä viel hullupii tšierti einoi* ta keerutas heinu veel ägedamalt.

hullusekan P püstihull самый что ни на есть сумасшедший; *tämä on hullusekan* ta on püstihull.

hullus/saa L M J -sa J-Tsv. *ullussaa* (K-Ahl.), pr. -an L J -õn J *ullusan* K-Ahl., imperf. -in J 1. hullumeelselt käituda, (hulluna) määrtseda; tembutada, jantida безумствовать, беситься;

дурачиться, валять дурака; M *minuu isä niku hullussamaa nõisi* minu isa hakkas nagu määrtsema; J *tämä hullusav* ta tembutab; 2. hulluks ajada; hullutada сводить, свести с ума; дурачить; J *tõiss mitä hullussa, ku ize õõt hullu* miks teist hulluks ajada, kui ise oled hull; L *mihie sie tõisii hullusad* miks sa teisi hullutad?

hullussi M J-Tsv. hullusti, meeletult, põõraselt безумно, отчаянно; M *võib ihassua hullussi pojo* poiss võib hullusti armuda; J *hullussi juumaa* hullusti jooma.

hullus/õlla: -õll J-Tsv., pr. -sõlõn: -sõõn J, imperf. -sõlin J frekv. hullumeelselt käituda, (hulluna) määrtseda, raevutseda безумствовать, беситься, неистовствовать, бушевать; *kui saab umalaa, nii algõp hullusõll* kui jääb purju, siis hakkab määrtsema.

hullutauti Li *hullu-tauti* J-Tsv. 1. marutõbi бешенство (у животных); Li *koiral on hullutauti* koeral on marutõbi; 2. J-Tsv. hullumeelus; peajaipõletik сумасшествие; воспаление мозга.

hullu/uz (Lu) -z J-Tsv., g. -u Lu -sõõ J hullus, hullumeelus, meeletus; raev [?] сумасшествие, безумие; Lu *nii on hulluu voimaz* nii on hulluse võimuses.

hulpello Lu Ra J-Must., g. -oo õmblus(koht), palistus; riidekanga äär, ultusaäär шов, рубец; кромка.

hummer vt. *uhmar*.

hummur/a Lu, g. -aa Lu *uhmer* ступа. – Vt. ka *uhmar*.

hunt/ti Li Ra J, g. -ii J hunt (eufemistlik nimi); purjatu, õel inimene волк (как эвфемизм); паршивец, плохой, злой человек; Li *makkaab niku huntti* kk. magab nagu hunt; ■ Li Ra *laiska huntti* laiskvorst.

hunt/tsu Lu J, g. -uu J *tukunui* (tuim inimene) соня, увалень; Lu *isub niku hunttsu* (pidevalt vaikiva inimese kohta õeldakse:) istub nagu *tukunui*.

hunt/tu Lu Li Ra J-Tsv., hrl. pl. -nuõ Lu Li Ra J 1. mähe, mähkmed пелёнка, пелёнки; Lu *lahzõll õlivat suurõd i peened hunnuõ* lapsel olid suured ja väiksed mähkmed; J *kuza peened lahzõt, siäll on ain huntujõ haisu* kus on väikesed lapsed, seal on ikka mähkmete lõhn; J *lahs on sittunnu huntuu* laps on sittunud mähkmesse; Lu *lahzõõ hunnuõ on märjäv* lapse mähkmed on märjad; Lu *lahzõõ hunnut piäp pessää i kuivattaa* lapse mähkmed tuleb ära pesta ja kuivatada; Lu *lahzõõ hunnuõ, kaõkaizõt hunnuõ* lapse mähkmed, linased mähkmed; 2. J-Tsv. mähkmevõõ свивальник. – Vt. ka *kapalo*–.

hupsutõlla J, pr. -*tõlõn*, imperf. -*tõlin* J = *huputõlla*.

huputõlla J, pr. -*tõlõn*, imperf. -*tõlin* J frekv. kekselda, karata подпрыгивать, поскакивать; *näin .. ku siä tanssizit taputtõlid, umalas huputtõlid* (~ *hupsuttõlid*) rl. nägin .. kuidas sa tantsisid, tapsutasid, purjuspäi kekslesid. – Vt. ka *hutsutõlla*.

hursti [*< is, sm*] Lu J, g. -*ii* Lu J laud-, voodi-, surilina скатерть, простыня, саван; J *harotõga hursti lavvõlõ* laotage lina lauale; Lu *tõi lauta hurstii kammugaa* tõi niisuguse laudlina; Lu *tila hursti voodilina*; J *koollõd hursti* surilina. – Vt. ka *lauta-*, *tila-*. – Vt. ka *ursi, urssi*.

hurstu/d: -*t* Ku-Len. pl. t. (labasest linasest riidest endisaegne vadja naise) hõlmikseelik, pallapool (старинная водская холстяная) нешитая юбка; *kahe poole oltii hurstut, nämä oltii pilutettu lanjan kaa* (Len. 295) hõlmikseelik oli kahe poolega (kahel pool olid *h-d*), need olid tikitud villase lõngaga.

hurstu/hsõd: -*kset* Ränk J-Must. = *hurstud* (Must. orig.: paltinaiset helmat hameessa).

hurtti J: -*t* J-Tsv., g. -*ii* J hurt; tobu, puurea; loikam, kolakas борзая (собака); балбес; дылда; *vot hurtt, vai part om papill* vaat (kus) tobu, või papil on habe!

hutsutõlla Ra, pr. -*tõlõn*, imperf. -*tõlin* Ra = *huputõlla*; *tantsizin, tapsuttõlin, umalas hutsuttõlin* rl. tantsisin, tapsutasin, purjuspäi kekslesin.

huttu I, g. -*uu*: *huittuu* I rukkijahupuder (крытая) каша из ржаной муки; *tšihup kipitku ahjoza vai pliitalla, siz võtsõd rüüs-jañvoa, siz rüüs-jañvoa kipitkuza hämmeltäz männällä, se leev huttu* keeb vesi ahjus või pliidiil, siis võetakse rukkijahu, siis segatakse rukkijahu keevas vees pudrumännaga, sellest tuleb rukkijahupuder; *huttua tšihutatti* rukkijahuputru keedeti.

huutori ~ -*ori* Lu -*ari* Ra, g. -*torii* üksik-talu хутор; Lu *ku huutorii meittä, siz veerot panjaa allõ* kui üksiktallu lähete (= asute), siis pange rattad alla; Lu *möö elimmä huutorill* me elasime üksiktalus; Lu *sõssõrõjaz õli kahs talloa vaa huutorill* Sõssõrõjal oli ainult kaks talu üksiktaludena; Lu *serednei luužitsa õli huutorii tšülä, siäll õli tšümmee taloa* Kesk-Luuditsa oli üksiktalude küla, seal oli kümme (talu)majapidamist.

hvaastuitta/assa: -*ss* J-Tsv., pr. -*an* J, imperf. -*azin* J hoobelda хвастаться.

hvalšivõi vt. *falšivõi*.

hvateri, hvaeri, xvaeri vt. *fateri*.

hvooja Ra, g. -*aa* okas (okaspuudel) хвоинка, хвоя.

hõ- vt. ka *õ-*.

хõ P haa (vene tähestiku h-tähe nimetus) ха (название буквы х).

hõllõassi J-Must. lõdvalt, lodevalt ненатянуто, не туго, слабо.

hõmõs/sua J-Tsv., pr. -*ub* J, imperf. -*su* J = *hõmõssuussa*; *kapuss astia on hõmõssunnu* kapsaastja on hallitanud.

hõmõssuussa: -*ssa* (J-Tsv.), pr. -*ub*, imperf. -*uzi* hallitada, hallitama minna плесневеть, за-; *la leived õlla rihez, kammõris hõmõssuussa* las leivad olla toas, sahvris lähevad hallitama.

hõmõttaa: -*ta* J-Tsv., pr. -*an*: -*õn* J, imperf. -*in* J hallitada lasta давать, дать плесневеть, за-; *laisk perennain hõmõtõp koko dobra* laisk perenaine laseb hallitada kogu vara.

hõmõtulussa: -*ss* J-Tsv., pr. -*ub* J, imperf. -*tu* J = *hõmõssuussa*; *uguritsat hõmõtustii* (hapu-)kurgid läksid hallitama.

hõrkkikõrva J-Must. = *hõrkkikõrva*.

hõõzm/ata (Ra) -*õtõ* Lu Li, pr. -*aan* Lu Li Ra, imperf. -*azin*: -*õzin* Lu lõõtsutada, hingeldada; raskelt hingata задыхаться, страдать одышкой; с трудом дышать; Lu *lehmä hõõzmaav, ku on väsünüd* lehm lõõtsutab, kui on väsinud; Lu *siä hõõzmaav niku pajaa lõõtsu* sa hingad raskelt nagu serapaja lõõts. – Vt. ka *hiizmata*.

hä- vt. ka *ä-*.

häg/lä (Kett.) K-Ahl. M Lu Li I (J vdjI) -*I* J-Tsv. *ägle* Ränk (Kõ), g. -*lää* M Lu J -*lä* J linahari льночесалка; Li *linnaa sugõtaa hägläkaa* lina soetakse linaharjaga; J *eestä linat hägletä hägllell, siis tšedretä* enne linad soetakse linaharjaga, siis kedratatakse; Lu *hägläll on piid niku naglad* linaharjal on piid nagu naelad; J *lina hägl on tehtü raut piiss* linahari on tehtud raudpii(de)st; Li *arva häglä* harv linahari; Li *tšastõi häglä* tihed linahari. – Vt. ka *lina-*, *rauta-*. – Vt. ka *hääkki*.

häg/lätä P M Lu (U Kõ Li Ra J) -*täg* I *äglätä* (Ränk Kõ), pr. -*än* M Kõ Lu J, imperf. -*zin* M Lu *äglezin* Kõ linu sugeda чесать лён; Li *vi-tõmõlla viõtäa päisseret poiz, a siis häglätää* ropsimõdgaga ropsitakse kuprad ära, aga siis soetakse; M *meemmä linnoo sukõmaa, häglämää* lähme linu sugema; M *häglällä häglätäz* linaharjaga soetakse (linu); Ra *nelinurkkõin lauta õli nagloi täinn, senekaa häglättii linoit* nelinurkne laud oli naelu täis, sellega soeti linu; I *peñrää häglämässä tetšiväv koontalav* pärast sugemist tegid nad koonlad.

häg/lätä (Lu J) -*getä* (Lu Ra) -*get* J-Tsv., pr. -*kääv* Lu -*kääb* J-Must. -*keäv* Lu -*käv* J,

imperf. -käzi: -káz Lu -kezi Ra J (silmi) pimestada ослеплять, -ить; Lu *kui katsot kaugaa päivüü pääl, siis häikääp silmäv, kaugaa mit-tää ed näe* kui vaatad kaua päikesesse (päikese peale), siis pimestab silmad, kaua ei näe (sa) midagi; Ra *se on nii lusti, kõik silmät häikezi see* on nii ilus, silmad lausa pimestas ära.

hällleä (M), pr. -en M, imperf. -in = hälllätä; *hälllev niku rahvaa eitütüz käib ringi nagu peletis.*

hälllätä M hälllätä M (Li-Len.), pr. -än ~ hälllään M, imperf. -zin M hällläzin M Li ringi käia, ringi joosta; hulkuda, uidata ходить, расхаживать; бродить, шататься (без дела); M *täm hällläb niku nättünikkä* ta käib ringi nagu kaltsukaupmees; M *hällläb ain ampaad irviüllä* käib aina, hambad irevil; Li *pienen hällläzimä* kõik naapuri lahzed [= lahzõd] parvõs (Len. 299) väiksenä jooksime ringi kõik naabrilsed koos; M *hällläp tsüllässä tsüllää*, on mokoma *tolkutoo* hulgub külast külla, on selline arutu; M *hälllään mettsázä* hulgun met-sas. – Vt. ka hälllüä.

hällläü M Kõ äüllä P, pr. -än M Kõ äüllän P, imperf. -in 1. käia, liikuda; ringi käia; hulkuda ходить, двигаться; расхаживать; бродить, шататься (без дела); M *hällläb ivusat haijalla-a käib*, juuksed hajali; M *kui pal'lo naizikko häll-läv raskaanna* kui kaua (palju) käib naine rasedana ringi?; M *tütteril eb õllu aikka süüvvä ili kinolaiza hälllä* tüdrukutel ei olnud (ennemalt) aega (maiustusi) süüa ega kino(de)s käia; M *tuujukala kutsuaz, nävät partitta-a hällläväv*, *sis ku on kutuaika* kudekalaks kutsutakse, nad liiguvad parvedena siis, kui on kudemisaeg; Kõ *mie jään itsäässi hälllämäv* ma jään igavesti hulkuma; 2. kõikuda, tuikuda, taaruda; õõtsuda, hõljuda колебаться, шататься; качаться; M *täm nii pal'lo jõi, jo alkõ hälllä bokal bokalõd* ta jõi nii palju, (et) juba hakkas tuikuma küljelt küljele; P *puu algav äüllä* puu hakkab (tuules) õõtsuma; M *senes paikkaa aivo kõvvii hälli soo* selles kohas õõtsus soo väga tugevas-ti. – Vt. ka hälllüä.

hälllütä vt. hälllütä.

hälllüä vt. hälllüä.

hällzi J-Tsv. hädamisi, kuidagiviisi; kiirustades, kiiresti кое-как; на скорую руку, поспешно, быстро; *põlo aigõll kõiki joossa hällzi appii* tulekahju ajal jooksevad kõik kiirustades appi.

hällzä M Lu Li Ra -zää Lu J-Must. -z J-Tsv. äizää P hädas; rahutuses, mures, ärrituses; ajapuuduses, kiiruses в беде; в тревоге, в волнении; некогда, недосуг (кому-либо); Lu *tämä eläv ommaa elloa üvvii, ebõ-õ häizä* ta elab

oma elu hästi, ei ole hädas; Lu *inemin hättälev, on häizää; ep piä hättällä, ep piä õlla häizää* inimene närveerib, on rahutu; ei ole vaja närveerida, ei ole vaja olla rahutu; J *elä siä jumalaa peräss õd minuss häiz* ära sa, jumala pärast, minu pärast muretse; P *inehmiin on suuttunud, menep sitä äzzaat praavittamaa, ize on äizää* inimene on vihastanud, läheb seda asja parandama, ise on ärritatud; M *miä õõn häizä, en tää, kuhõ jõutua: sinne piäv i tänne piäv* mul on kiire, ei tea, kuhu (püüda) jõuda: sinna peab ja siia peab; Lu *mitä siä nii tsiree meed, ed õd häizä* mis sa nii kiiresti lähed, ei ole sul kiiret; Li *hättüri on ühtä päätä häizä* hädatsejal on ühtesoodu kiire; Lu *elä häizä õd ära* kiirusta!

hälltää Li, pr. -än Li, imperf. -in Li segada, tülitada мешать, по-, беспокоить, по-; *elä hälltä, siä minnu hälltäv* ära sega, sa segad mind. – Vt. ka hälltaa.

hällkä Lu Ra J, g. hällgää 1. (kastest tekkinud külml) udu(viirg), hägu; (külml) kaste стелющийся туман; (холодная) роса; J *ku oomnikoz meed väl'lää, sis hällkä laskõdõv, tšezäll* on kui hommikul lähed välja, siis udu (hägu) laskub, (see) on suvel; J *hällkä on tänävä maaz* udu on täna maas; Lu *tsüllmällä aikka on hällkä* (~ tomakka) külmal ajal on udu; Lu *tsüllmä hällkä; hällgässä tuõp tomakka külml hägu; hällgust tuleb udu; Lu oomnikossa tševvää* on tsüllmä hällkä hommikul on kevadel külml kaste (maas); 2. J-Must. (lume)helves снежинка. – Vt. ka lumõdõ-

hällkäin: hällkäin M, g. -zee äge, äkiline; kiire несдержанный, вспыльчивый; быстрый; *täm on aivoo hällkäin inehmin* ta on väga äge inimene.

hällkä-pilvi (Lu) udupilv (madal hõre pilv низкое редкое облако); *hällkä-pilved, matalall tsävvä, eväd õd paksud, arvat pilved* udupilved, madalal käivad, ei ole paksud, hõredad pilved.

hällmeltä: -ä J-Tsv. (sõnatüvi основа слова:) hällmeltä- J-Must. -ääg I, pr. -ään: -en J -ää I, imperf. -iin: -in J -ii I 1. segada; (võid) teha, kokku lüüa помешивать, мешать, по-; сби/вать, -ть (масло); J *hällmelt vähäize rahkpiimä männäkaa* sega kohupiima natuke pudrumännaga; I *siz rüüz-jävvoa kipitkuza hällmeltääz männällä* siis segatakse rukkijahu keevasse vette pudrumännaga; I *luzikalla võtav hällmeltäv* lusikaga võtad segad; J *vesi onj hällmeltettü* vesi on sogane (segatud); I *kui võita hällmeltii ülleessä, siiz võissa lähsi võipiimä* kui võid tegin (segasin) koorest, siis eraldus võist pett (võipiim); 2. segada, häirida

мешать, по-, беспокоить, по-; I *eläk hämmel-täg millõ tüütä tehäg* ära sega mul tööd teha; I *piimä roho hämmeltäv. i se tõmmõttii poizõgõ* piimohakas segab. Seegi kitkuti ära; I *prostic minnuu, što miä hämmeltää teilee* andesta mulle, et ma segan teid; 3. J-Must. (orig.: hästää, mässää).

hämmeltü/z: -s J-Tsv., g. -hsee: -se J segadus неурядица; *perez eväd elä ilm hämmeltüiss* perekonnas ei elata ilma segaduseta.

hämmeltüüssä: -üss J-Tsv., pr. -üüv J, imperf. -üüzi: -ü J sogastuda, sogaseks minna взбаламутиться; *vesi oj hämmeltünnü* vesi on sogastunud.

hämmelentää Ra (Lu J) -entääg vdjI -äntää (J), pr. -entään [?]: -enen [sic!] Ra -änen [sic!] J, imperf. -entiin [?] 1. (segi) segada мешать, по-, болтать, раз-, вз-; Ra *männäl hämmenet-tii kagr kiisseliä* männaga segati kaerakiislit; Lu *rokkaa i rooppaa hämmenetää* kapsasuppi ja putru segatakse; 2. segada, häirida мешать, по-, беспокоить, по-; J *miü pajatimma, a tõin inimin tuli, meill hämmäni* me rääkisime, aga teine inimene tuli, segas meid.

hämnenõit-tää: -tä J-Tsv., pr. -än: -en J, imperf. -in J (segi) segada мешать, по-, болтать, раз-, вз-; *viska rokkasõõ näpüll soolaa de hämmenõit luzikakaa* viska kapsasupisse näpuga soola ja sega lusikaga.

hämnet-tää: -tä J-Tsv., pr. -än: -en J, imperf. -in J = hämmenõit-tää.

hämnetä Lu, pr. -nen Lu, imperf. -nin Lu = hämmenõit-tää; *hämne luzaakaa koorõ i kanamunad* sega lusikaga koor ja kanamunad (segi).

hämnpipi J-Tsv., g. -ii J väike koer; koeranäss собачка; моська.

hämälük/ko (J-Tsv.) ämmelikko Kõ, g. -oo J = hämöläin; J *hämälükoo võrkkoo* ämblikuvõrk.

hämärtüüssä: -üss J-Tsv., pr. -üüv: -üv J, imperf. -üüzi: -ü J hämarduda smerkat'sja; *päiv jo hämärtüv* päev juba hämardub.

hämli Lu, g. -õõ = hämöläin; *hämöläin teeb hämõ võrkkoo* ämblik teeb ämblikuvõrku.

hämöläin Lu Ra J -nen J-Must., g. -zee Lu J -ze J ämblik паук; Ra *hämöläin ripub akkunaza* ämblik ripub akna küljes; J *tšärpein om puuttunnu hämöläize võrkkoo* kärbes on satunud ämblikuvõrku. – Vt. ka *vesi-*. – Vt. ka *hömöläin*.

hämövõrkkoo Lu Ra J-Must. J-Tsv. *hämõ-võrkkoo* Lu J ämblikuvõrk паутина; Lu *lagõz on hämõ-võrkkoo, nät se tääb rikasussa* laes on ämblikuvõrk, vaat see ennustab rikkust; Lu *hämöläin teeb võrkkoo, hämövõrkkoo* ämblik teeb võrku,

ämblikuvõrku; J *tšärpein pinizep hämövõrkkoo* kärbes piniseb ämblikuvõrgus.

hän [< is] Ku (K-Al.) *hään* Ku Гянь ~ Гань ~ Гэа ~ Ге Pal.₂ *Гэа ~ Ге* II-reg.₁, g. *hānee* Ku tema oh, она; Ku *hän jäi jutuukaa umpee* ta jäi jutuga ummikusse; Ku *hään on süüimättä i juumatta* ta on söömata ja joomata; Ku *siz miä hänt turuzij kovassa* siis ma võlesin temaga kõvasti; Ku *miä lähzin hänell* vassaa ma läksin talle vastu; K *lauletaa tämä laulu hänele* (Al. 49) lauldakse seda laulu (see laul) temale.

häsent-tähti Lu komeet, sabatäht комета.

häpegoit/taa Li, pr. -an, imperf. -in häbistada стыдить, при-; *häpegoita tätä, mitä täll eb õõ ühtä häppiätä* häbista teda, miks tal ei ole sugugi häbi. – Vt. ka *häpettää*.

häpematõi ~ häppematõi J-Tsv., g. *hāpematõi*: -i J häbematu, häbitu бесстыдный; *kase holostoi on nii häpematõi ja lopizõja, jot tüütõd evät hilkõ tätä kuunõll* see noormees on nii häbematu ja ropendaja, et tüdrukud ei julge teda kuulata; *ai siä, häppematõi, vet toukkõz vana inimize rooja* oh sa häbematu, tõukas ju vana inimese porri! – Vt. ka *äpemõitoo*.

häpet-tää: -tä J-Tsv., pr. -än: -en J, imperf. -in J = *häpegoittaa*; *koiru tüüss lass piäp häpettä* koeruste eest tuleb last häbistada.

häpiässi: -piässi J-Tsv. häbelikult, arglikult застенчиво, стыдливо; *võörõs häppiässi isub lavva takann võöras* istub häbelikult laua taga. – Vt. ka *äpeizää*.

härkül/i Vilb. K, g. -ii 1. Vilb. põldristikhein клевер; 2. K *harilik* hiirehernes мышиный горошек.

härmak/ka ~ härmakka M *härmakka* Kõ, g. -aa M pikk-kuub (vanaegne kodukootud kalevist pikk meeste üleriie, kanti ka kasuka või palitu real) армяк (верхняя долгополая крестьянская одежда в виде халата или кафтана из сукна или грубой шерстяной ткани); M *härmakkaa eellä pieltii, mehed mentii mettsää, pantii härmakka lad'd'a selt'sää* vanasti kanti pikk-kuube. Mehed läksid metsa, panid laia pikk-kuue selga; M *härmakka on kotokuõttu suukunassa, tehtii mokoma suur niku tulupaa moodaa, tehtii lad'd'a kagluz, etti talvõlla mentii pod'räädaa mettsää töölee, kaglusõõ nõsab ülleez, sis täll'ee sooja; pantii pal'too i šuubaa päälee* pikk-kuub on kodukootud kalevist, tehiti niisugune suur, nagu kasuka moodi, tehti lai kaelus, et (kui) talvel mindi metsa tükitõole, tõstab kaeluse üles, siis tal on soe; *pandi palitu ja kasuka peale*; M *härmakka lõngassa õli tehtü. tehtii i linazõd lõmõd i lõngaakaa kuottii* pikk-kuub oli villasest lõngast tehtud. Tehti ka

linased lõimed ja villase lõngaga kooti. – Vt. ka *ärmakka*.

härmaak/ko Lu (P) *ärmakko* L, g. -oo Lu -uo P = *härmaakka*; Lu *härmaakko õli valkaa pittsä päälisõpa* pikk-kuub oli valge pikk pealistrõivas; P *härmaquo pani päälie i kušakaaka pani tšehspaikass tšiin* pikk-kuue pani peale ja võõga pani keskpaigast kinni; L *ženixalyõ annõttii* *ärmakko* peigmehele anti pikk-kuub.

härm/e Lu Ra, g. -ee Lu härm, härmatis иней; Ra *puud õllaa härmez, härme päällä* puud on härmas, härmatis (on) peal; Lu *ebõ-õ härmettä* ei ole härmatist.

härme/ezä: -ez Lu -z Lu Ra J-Tsv. **1.** härmas, härmatanud; kahutanud покрытый инеем, заиндевелый; подмороженная (о земле); Ra *puud õllaa härmez, härme päällä* puud on härmas, härmatis (on) peal; Lu *härmees puud* härmatanud puud; Lu *nii kõvass kritzeb maa, on härmez maa* (pind) krudiseb (jala all) nii kõvasti, on kahutanud; **2.** (aurust) higihärmas (aknaklaasi kohta) потный (об окне); J *akkunõd on härmes* aknad on (aurust) higihärmas.

här/mä P M Lu Li (I) -m J-Tsv. *ärmä* M, g. -mä M Lu J -mä J **1.** härm, härmatis иней, изморозь; M *päiväll õli ärmää* päeval oli härma; J *puud menti valkassi härmess* puud läksid härmatisest valgeks; I *rohoppäällä* [= *rohoo päällä*] i *kattoi päällä õlivat härmat* [sic!] (Len. 286) rohu peal ja katuste peal oli härmatist; J *saap härmä* langeb härmatist; J *härmäsi menemä* härmatisega kattuma; J *hõmõ niku härn leivä päälle* hallitus (on) nagu härmatis leiva peal; **2.** udu, ähm, hägu; udune, sombune туман, тусклость, туманный, мгlistый; J *mill on niku härm silmijõ eez* mul on nagu ähm (udu) silmade ees; J *härm ilm* sombune ilm; **3.** (lai) räitsakane lumi крупный снег; Lu *härmättä saav* sajab (laia) räitsakat; Lu *härmä lumi* (lai) räitsakane lumi.

härmää J-Tsv. uduseks, ähmaseks (наречие в форме илл-а от *härmä*); *silmel mentii härmä* silmade ees läks uduseks.

härm/äüzä ~ -äüz M -üz P Lu **1.** härmas, härmatanud покрытый инеем, заиндевелый; M *kui on vainaa ja uuvvõd jouluu välillä puut härmäzä, siz leeb marjavoosi* kui jõulu ja uusaasta vahel on puud härmas, siis tuleb (hea) marja-aasta; **2.** higihärmas, higile aetud (hobuse kohta) взопрелый (о лошади); Lu *õpõn õli härmäz* hobune oli higihärmas.

hätinää: *hättinä* [< is?] Kõ-Len. kiiresti быстро; *mõõ hättinä üppäzimä ülles* [= *üppäzimä ülez*] (Len. 212) me hüppasime kiiresti üles.

hättüri [< is] M Lu Li Ra J, g. -ii Lu Li **1.** subst., adj. hädaldaja, rabistaja, kiirustaja; räpakas; rahutu, närveerija суетливый, сума-тошный (человек), торопыга; неряшливый (человек), неряха; Li *hättüri on ühtä päätä häizä* hädaldajal on ühtesoodu kiire; Ra *elä õõ nii hättüri, kerkiit tehä* ära ole nii (sugune) rabistaja, (küll) jõud tehä; Lu *hättüri inemizel tuõp tšüirepää õnnõtuz* kiirustajal inimesel tuleb rutem õnnetus; Lu *se on hättüri inemin* see on räpakas inimene; Lu *se on hättüri inemin, nii peltšäv varkaita* see on hädaldaja inimene, nii kardab vargaid; **2.** J-Must. lobasuu; tobu болту/н, -нья; болван.

hätä K L P M Kõ Lu J-Tsv. (Ku) *ätä* K, g. *hää* J **1.** häda; hädaoht беда; опасность; K *hätä tuõv, nii kõikk tropad levväv* vs. (kui) häda tuleb, siis leiad kõik (pääse)teed; K *mill on pal'lo ätätä* mul on palju häda; P *miä õlõn hääzä* ma olen hädas; Lu *vennässi märännessi pajatan, hättää perrää pajatan* vene keelt räägin viletsalt, hädapärast räägin; Ku *avit minnua häässi poiz* aita mind hädast välja; J *nütt on hätä tšäez* nüüd on häda käes; J *veelko on rankk sluuzia?* – *bõ hättä, saab aiko* kas on raske (aega) teenida? – Pole viga, läheb korda; M *hätä eb anna ävetä* vs. häda ei anna häbeneda; M *hätä ajab i ärjää kaivoo* vs. häda ajab härjagi kaevu; J *tuliin hätä* tuline häda; J *vdruk tšehs üüll nõisti hätä tšelloo lüümä* äkki, keskööl hakati hädakella lööma; Lu *hätä flaakku* hädalipp (laeval); Lu *hätä tulõd õllaa valkaat tulõd* hädatuled on valged tuled; **2.** kiire, rutt снешка, снех; M *millõd tuli hätä tšäitee, piäp tšüireep* tehä mul tuli kiire kätte, tuleb rutem tehä; M *näd on hätä, bõõ aikka süüvvä* näe, on kiire, pole aega süüa; M *milla kazessa töössä eb õõ hättää, teen kõõz teen* mul ei ole selle tööga kiiret, teen millal teen; J *ku lüüvvä hätä-tšelloo, siis kõiki hääs, sui-päi, joossa põlosõd* kui lüüakse hädakella, siis kõik kiiresti, ülepeakaela jooksevad tulekahjule; M *šveetta jätti kapoõsõõ õmmaa šlänpäi, nii tuli hätä aika, etti piti tšüireess välä mennä* rootslane jättis Koporjesse oma kübara, nii tuli kiire aeg, et tuli ruttu ära minna; J *hätä risittemin* hädaristimine. – Vt. ka *meri*-.

hätäaika M kiire aeg спешное время; *hätäaika on sis, ku tšüireess piäv* kiire aeg on siis, kui kiiresti peab (midagi tegema).

hätäazä M kiire v. hädaline asi v. toiming спешное дело; *inehmin meni eteez, täll mikä-leev õli niku hätäazä; lei va millõd tšäeekaa, etti bõõ aikka* inimene läks edasi, tal oli nagu mingi kiire asi; löi ainult (mulle) käega, et pole aega.

hätäflaakku ~ **hätä-flaaku** Lu *hätä-flaku* (Lu-Len.) hädalipp флаг-сигнал бедствия; *hätäflaakku nõsõtaa, kõnz laival on õnnõtuz* hädalipp tõstetakse, kui laeval on avarii (õnnetus).

hätäine Ra *hättäin* J-Tsv., g. *hätäizee*: -zee J kärsitu, kannatamatu, rutakas, hädaline нетерпеливый, торопливый, поспешный, суетливый; Ra *se ko on hätäine tüülee, ain va tetsiiz* see alles on kärsitu tööle, aina vaid teeks.

hätäleipä Lu hädaleib, näljaajaleib хлеб бедственных времён; *kopitattii marjaa pää, kuivõtõttii i javõtõttii i sitä pantii leivää sekkaa, se õli hätäleipä* korjati oblikat, kuivatati ja jahvatati ja seda pandi leiva(taina) sekka, see oli hädaleib.

hätälin vt. *meri*-.

hätäl/lä Lu, pr. -en Lu, imperf. -in Lu rahutu v. kärsitu olla, närveerida беспокоиться, волноваться, нервничать; *inemin hätälev, on häizää: ep piä hätällä, ep piä õlla häizää* inimene närverib, on rahutu; ei ole vaja närveerida, ei ole vaja olla rahutu.

hätämene M kiire, rutt, kiirustamine, hädalisus спешка, спех; *hätämene; mõnikaz inehmin ain suvvaab ruttaa, a enessä tolkkua eb õõ* kiirustamine (hädalisus); mõni inimene aina armastab rutata, aga enesest tolku ei ole.

hätäpussi Lu subst. hädatseja, kiirustaja, räpakas inimene суетливый, нетерпеливый человек, торопыга; *oh-oh ku hätäpussi, ain on tšiiree* oh-oh kui hädatseja, alati on kiire.

hätä-tšello J hädakell, häirekell набат; J *ku lüüvvä hätä-tšelloa, siis kõiki hääs, sui-päi, joossa põlosõõ* kui lüüakse hädakella, siis kõik kiiresti, ülepeakaela jooksevad tulekahjule.

hätätšellä M fig. hädapasun нытик; *tällä eb õõ i suurta azzaa, ku tam on hätätšellä* temal polegi suurt viga (asja), kui tema on (juba) hädapasun.

hätä-tuli (Lu) hädatuli световой сигнал бедствия; *hätä-tulõõ õllaa valkaat tulõõ, mahaitataa fanariikkaa* hädatuled on valged tuled, viibutatakse laternaga.

hätöin: -töin J-Tsv., g. -õizee: -tõizee J = *hätäine*; *hättöiss bõõ mitä hättöittä, tämä ilmtši rutav* kärsitut pole vaja (midagi) kiirustada, ta ruttab niigi (ilmagi).

hätöittä: *hätöitit* J-Tsv., pr. *hätöitän*: -en J, imperf. *hätöitin*: -in J (tagant) kiirustada топипить; *elka hättöittega ent, veel jõvvutt parahodasõõ* ärge kiirustage, jõuate veel laevale.

hävütä (L), pr. -ün L, imperf. -zin kaduda исчезать, -нуть; *lemmüz niku tulyõ voimaz*

laskõub, i tulyõ voimaakaa nõizõb i hävüüb kratt nagu tules laskub ja tules tõuseb ja kaob.

hävüt/õõ (Ja-Len.), g. -tõmää häbitu бесстыдный; *nütsüne noorizo evät tää mitä entiziä, nännii hävüttõmät sanat* (Len. 255) praegune noorsugu ei tea midagi endistest (asjadest), nende häbitud sõnad.

hääkiki J-Tsv., g. -ii: -i J linahari драчка. – Vt. *ka haakid, häglä*.

hään vt. *hän*.

hääri/lä (Lu), pr. -n, imperf. -zin askeldada, sekeldada суетиться, хлопотать; *hääri, hääri navaa päälle, meni süamee, tetši paks! se on lukku võttimõõ* (Mäg. 211) mõist. askeldas, askeldas naba peal, läks sisse, tegi plõks? – See on (taba)lukk (ja) võti.

häärä/tä Kett. M Li (K-AI. P) -tä Ku *äärätä* M (K-Ahl.), pr. -än Kett. P M Li *äärään* K-Ahl. M, imperf. -zin askeldada, toimetada, (midagi) kiiresti teha суетиться, хлопотать; M *tämä siell hääräap pal'lo töötä, hääräab ühsinää* ta askeldab seal paljude töödega, askeldab ükski; M *mitä sieäärääd* mis sa askeldad?; M *miä häärään i pää märtšä, a tam eb i duumaa miitäid, hot' miitäid avittaa tehä, vahib varõssia* mina askeldan (et) peagi märg, aga tema ei mõtlegi midagi, (et) kas või midagi aida-ta teha, vahib (vaid) vareseid; M *nii suvvaap tehä töötä, etti kõik palavusa päivinää häärääb* nii armastab tööd teha, et askeldab lausa higinena; Li *too siä millõõ appii hääräämää* tule sa mulle appi toimetama (= pulmaroogi valmistama).

hääüttää K *ävüt/tää* M (Kett.) *äüttää* M, pr. *hääütän*: -än M, imperf. *hääütin*: -in Kett. *äütin* M võõrutada, ära harjutada отвпаживать, -дить; M *piäp tämä äävüttää kazessa, etti tämä ep tetsseiss koirutta* teda peab sellest ära harjutama, et ta ei teeks ulakust; K *domovikka hääütettiin siit taloss välää* majahaldjas võõrutati siit talust ära; M *niüd lahzõõ rinnass äütid* niüd võõrutasid lapse rinnast.

hääül/lä: -äg I, pr. -n, imperf. -zin loksuda, lainetada плескаться, волноваться; *vesi hääülis* vesi loksus.

hääüläht/ää: -ää L, pr. -ääv, imperf. -ii L kergetelt liikuda, liigahtada, väreleda всколыхиваться, -нуться; *vesi hääülähtii* vesi (= veepind) väreles veidi.

hääülätä vt. *hääülätä*.

hääüluskõ/lla: -ll J-Tsv., pr. -lõn: -õn J, imperf. -lin J frekv. liikuda, käia; kõikuda, lõnkuda двигаться; шагаться.

hääülüt/ellä: -ell J-Tsv. *äülütellä* (P), pr. -telen: -teen J *äülütellen* P, imperf. -telin J frekv.

liigutada, õõtsutada, kõigutada двигать, качать; J *tuuli häälütteep puit* tuul õõtsutab puid.

häälüttää Kett. Lu (P M) *-teä* L *-tä* Lu J-Tsv. äülüttää (K-Ahl. P) häälüttää M, pr. *-än* M Lu *-en* Lu J äülüttän K P häälüttän M, imperf. *-in* Lu J häälütin M liigutada, kõigutada, vangutada, viibutada, lehvitada двигать, качать, шатать, колебать, шевелить, махать; J *elä häälüüt lauta, en saa tsirjutta* ära liiguta lauda, ma ei saa kirjutada; J *võtakkõ häälüüt ad'd'a seivess* võta ometi kõiguta aiateivast; M *tuuli häälüttäp puita* tuul kõigutab puid; Lu *isun i jalkojõ häälüttän* istun ja kõigutan jalgu; L *kala ännäll häälütti i meni vettie* kala viibutas saba(ga) ja läks vette; M *täm vai häälüttäp pääkaa: ai, ai, ai* ta vaid vangutab pead: ai, ai, ai!; M *miä häälütin tsäekaa* ma lehvitasin käega; M *häälütti räteekaa* lehvitas rätiga.

häälüüä Kett. L Lu Li J (Ra) *-äg* I häälüüä M Kõ (Lu) äülüüä (K-Ahl.), (sõnatüvi основа слова: äülü- J-Must., pr. *-n* Lu Li Ra J äülüün K, imperf. *-zin* Lu Li J häälüüzin M Lu 1. käia, liikuda; ringi käia v. joosta; (tegevusetult) hulkuda, kolada, lonkida ходить, двигаться; расхаживать; бродить, шататься (без дела); Lu *ku õlõd vana, et kõhta häälüüä, vanad jalgad eväd mee eteez* kui oled vana, (siis) ei jaksa käia, vana jalad ei lähe edasi; M *häälüüzin, häälüüzin rissii rassii i õhsüzin teeltä, ävitin tee käisin, käisin siia-sinna (risti-rästi) ja eksisin teelt, kaotasin tee; J jo miä õn häälüünnü kõik paikõd läpi* ma olen juba kõik kohad läbi käinud; J *vass on nainnu, sem peräss kukoo viittä i häälüüb* äsja on naise võtnud, seepärast käibki (ringi) nagu kukk (kuke moodi); J *med'd'e poolla va karjušit häälüütä jalk-rätteiz da pagl-tšentšiiiz* meie pool käivad ainult karjased jalapartsudes ja pasteldes; Lu *eb lee üvä elämä, revod nõistii häälüümää* ei tule hea elu, rebased hakkasid (ringi) liikuma; Lu *prusakat häälüüväd* prussakad jooksevad ringi; I *metssä müü meev häälüümää* läheb metsa mööda hulkuma; Lu *mitä siä ilma tüüttä häälüüb* mis sa longid ilma tööta?; 2. kõikuda, tuikuda, taaruda; logiseda, lõnkuda; lehvida, hõljuda; lainetada шататься, качаться, покачиваться, пошатываться; шевелиться, развеваться; волноваться; L *kunikkaa tvorttsa nyõp häälüümää* kuninga loss hakkab kõikuma; Li *puu häälütip tuulõz puu* kõigub tuules; Lu *aava lehto tuulõz värizeb i häälüüb (läblätev)* haavaleht väriseb ja liigub (laperdab) tuules; J *võtakk klina järjüü jalgõd, muitõz nä-mät häälüüved* võta ometi kiilu pingi jalad kinni, muidu nad logisevad; Lu *umalas häälüüb* joob-

nuna tuigub; Lu *lippu häälütip tuulõz* lipp lehvib tuules; J *mikä se siin merez häälüüb* mis see siin meres hõljub?; I *vesi häälüüb* vesi lainetab. – Vt. ka *häälitätä, hääleä, häälää*.

häälüüssä: *-ss* (J-Tsv.), pr. *-üß*, imperf. *-üzi* logiseda, lõnkuda шататься; *nagli järjüü jalgõd, jot evät häälüüstäiz* naeluta pingi jalad kinni, et (need) ei logiseks.

häärü-laiv vt. *häärü-laiva*.

hö- vt. ka *ö-*.

höble/tä (J-Tsv.), pr. *-nev* J, imperf. *-ni* J lõdveneda, järele anda ослабевать, -ть (об узле и т. п.); J *uhzõd kokk höbleni, lähep kokalt väl'lää* ukse haak andis järele, (uks) läheb haagist lahti.

höblin/nä [sic!] Lu, pr. *-ev* Lu, imperf. *-i = höb-letä*; Lu *alki höblinnä i lousauz* hakkas järele andma ja läks (sõlmest) lahti; Lu *nõizõb höblinemää* (sõlm) hakkab järele andma.

höblit/tää Lu Li (J-Tsv.), pr. *-än* Lu Li, imperf. *-in* Lu Li lõdvendada, järele lasta ослаблять, -ить (нагнутое); Lu *kõvassi on tšiiintä, piäb vähäzee höblittää* on väga pingul, peab vähe lõdvendama; J *höblit vähäize satul-nahkaa, kõvassi on tšii(ni) tõmmõttu* lõdveda vähe sadularihma, on kõvasti kinni tõmmatud; Li *miä jo höblitin* ma juba lõdvendasin.

höbliä¹ (Lu), partits. *-ttü* Lu = *höblittää*.

höbliä² J-Tsv. *hööbl'ä* Lu, g. *höbliä:* *-ää* Lu lõtv, nõrgalt sulguv слабый, ненатянутый; неплотно закрывающийся; J *uhs om vähäize höbliä* uks on väheke nõrgalt sulguv.

höbliässi J-Tsv. *hööbl'ässi* Lu lõdvalt слабо, нетуго, ненатянуто; J *õlki kupo oh höbliässi siottu tšiin* õlekubu on lõdvalt kinni seotud; J *kušakk oh höbliässi siottu vüüle vöö* on lõdvalt vööle seotud; Lu *rossi onõ hööbl'ässi* tross on lõdvalt.

höbl'ä Lu, g. *-ää* rumal, loll, totter глупый, тупой, тупоумный. – Vt. ka *hölmä*.

höbriä Lu, g. *-ä* tobe, totter, parakas бестолковый; *miä meen jo höbriässi* ma lähen juba tottraks. – Vt. ka *hölmä*.

höbõttää (Ku-Len.), pr. *-än*, imperf. *-in* (suud) ammuli ajada разевать; *karvaine höbõttää a paljaz pissetää* (Len. 296) mõist. karvane (tuleb) ammuli ajada, aga paljas pistetakse (sisse)? – [Labakinnas ja käsi].

höhõttää Lu, pr. *-äv* Lu, imperf. *-ti* Lu ohutada, tasa hinnatada тихо ржать; *õpõin höhõtäv, tahob vettä* hobune ohutab, tahab vett.

hölm/ä Lu, g. *-ää* Lu subst., adj. loll, lollakas глупый; дурак, болван; *se on hölmä inemin, pajatar ku hölmä* see on lollakas inimene, räägib kui lollakas; *tämä algab mennä hölmässi*

ta hakkab lolliks minema. – Vt. ka *höblä*, *höbriä*.

hölöpää M tuulepea, kergemeelne inimene ветреник, -ца, легкомысленный человек; *meelevä tarkka naizikko, eb öllu niku hölöpää* tark, arukas naine, ei olnud nagu tuulepea.

hömöläin Lu Li, g. *-zee* Lu Li = *hämöläin*; Lu *hömöläin koob enelee võrkkoo* ämblik koob endale võrku.

höpsilä M, pr. *-n* M, imperf. *-zin* unustada забы/вать, -ть; *nõizõn jo höpsimää* hakkap (vanadusest) juba unustama; *unostan, pää algav* höpsilä unustan, pea hakkab unustama.

höriinä: *-n* J-Tsv., g. *-nää* J sumin, põrin жужжание; *kuss-lob pehgoss kuulup tšimolaisijõ* hörin kusagilt põesast kuuludub mesilaste sumin.

hörisä: *-ssä* (Lu) *-ss* J-Tsv., pr. *-zen* Lu J, imperf. *-zin* Lu J **1**. põriseda, sumiseda жужжать; J *kuuntõd ku vaapsia hörizev* kuula, kuidas vaablane põriseb; **2**. joriseda бурчать; Lu *eglee õli umalaz i hörizi* eile oli joobnud ja jorises; **3**. norsata, noriseda храпеть; J *kui nukub nii algõp höriss* kui uinub, nii hakkab norskama; J *taita siivolla väsi ku nii hörizev magat* väsis vist väga ära, et nii noriseb magada.

hörkillää Lu Ra J *-killää* Lu J-Tsv. *-kiillää* Lu *õrtsillää* M (kõrvad) kikkis наострив (уши); J *koiralla on kõrvat hörkillää* koeral on kõrvad kikkis; J *jänesell kuuljõz oj kõrvat hörkillää* jänesel on kuulates kõrvad kikkis; M *kuultaap kõrvad õrtsillää* kuulab, kõrvad kikkis (= kuulab tähelepanelikult).

hörkis/ellä (J-Tsv.), pr. *-selev*: *-seev* J, imperf. *-seli* frekv. (kõrvu) liigutada v. lingutada прядать, шевелить (ушами); *oõdin hörkisseep kõrviit* hobune lingutab kõrvu.

hörkit/ellä: *-ell* J-Tsv., pr. *-telen*: *-teen* J, imperf. *-telin* J frekv. ← *hörkittää*.

hörkittää: *-tä* J-Tsv., pr. *-än*: *-en* J, imperf. *-in* J püsti v. kikki ajada, kikitada (kõrvu) nap/astrivaa, -острить (уши); *oõdin hörkitep kõrvii(t)* hobune kikitab kõrvu.

hörkki J-Tsv.: *hörkki kõrv* kikk-kõrv.

hörkkii J-Tsv. kikki, püsti наострленно; *hörkkii menemä* kikki minema.

hörkkikõrva Lu J kikk-kõrv, püstikõrv; kikkis kõrvadega (koera kohta) заостренное ухо; с заостренными ушами, остроухий (о собаке); J *se koirra on hörkkikõrva* see koer on kikk-kõrv.

hörkkä: *-ke* J-Tsv., g. *-ää* J erk, ergas; valvas чуткий (об ушах); бодрый; бдительный; *sill kõrvõd hörked, niku jänesell* sul kõrvad ergud nagu jänesel.

hör/zgätä: *-zget* J-Tsv., pr. *-skään* J, imperf. *-skäzin*: *-skezin* J fig. ruiata хрюкать; *hörskääb niku sika* ruigab nagu siga.

höti/nä: *-n* J-Tsv., g. *-nää*: *-nä* J vappumine, rappumine трясение.

höti/sä: *-ssä* Lu *-ss* J-Tsv., pr. *-zen* J *-sen* Lu, imperf. *-zin* J *-sin* Lu **1**. õõtsuda, vabiseda, vappuda тряситься, колыхаться; J *varm, razvõin inimin hötizep niku soo* paks, rasvane inimene õõtsub (käies) nagu soo; J *nii om varmissunnu, jot põzgod va hötissää* on nii paksuks läinud, et põsed lausa vabisevad; J *katsokk, ku kase varm nain hötizep tallõt* vaata ometi, kuidas see paks naine õõtsub käies; **2**. lobiseda; *klatšida* болтать, сплетничать; Lu *tämä hötisev* та lobiseb.

hööblä vt. *höbliä*.

hööblässi vt. *höbliässi*.

höuhein [*<* is, sm] J-Must., g. *-nee* udusulg; ebe, helve пушинка.

höühõt/tää Lu-Must., pr. *-än*, imperf. *-in* = *höböittää*; *karvaine höühõtää, kuhõ pal'las pissetää. alõnõ* (Must. 159) mõist. karvane (tuleb) ammuli ajada, kuhu paljas pistetakse? – Labakinnas (ja käsi).

höürü Lu J-Must. J-Tsv., g. *-üü* J aur пар, испарение; Lu *muna tšugunikka tšihub, tuõp höürü* kartulipada keeb, tuleb aur(u); J *höürü tuõp talvõll rihenneess rihee* aur tuleb talvel esikust tuppa; J *märtšüiss sõpoiss nõizõp höürü* märgadest riitest tõuseb aur(u).

höürü-laiva: *höürü-laiv* J-Tsv. aurulaev, aurik паровое судно, пароход.

höürümüzi J-Tsv. auramise teel, aurates путем испарения влаги; *märtš rätte kuivap höürümüzi* märg rätt kuivab aurates.

höürüt/ellä: *-ell* J-Tsv., pr. *-telen*: *-teen* J, imperf. *-telin* J frekv. aurutada, auru tekitada напускать, -тить пару; *naizikko höürütteeb rihez õmas pezuka* naine aurutab toas oma pesu(pesemise)ga.

höürüt/tää: *-tä* J-Tsv., pr. *-äv*: *-ev* J, imperf. *-ti* impers. ranna pead ringi käima вызывать головокружение; *höürüteep pääss* pea käib ringi.

höürü/ä¹ J-Tsv., pr. *-v*, imperf. *-zi* = *höürüüssä*; *perält vihmaa põllot höürüssä (höürüved)* päivä paissõz pärast vihma auravad põllud päikesepaistel.

höürü/ä² J-Tsv., pr. *-n*, imperf. *-zin* vaaruda, tuikuda (väsimusest) покачиваться, шататься (от усталости). – Vt. ka *hairoa, hoirua*.

höürü/üssä: *-ssä* Lu *-ss* J-Tsv., pr. *-üv* J *-v* Lu, imperf. *-üzi*: *-z* Lu J aurata испускать пар; J *märjet sõvat höürüssä (kuivassa) ahjoo eez*

märjad rõivad auravad (kuivavad) ahju ees; Lu *õpõn ku johzõb, meev märjassi, siiz tämä hõürüb* kui hobune jookseb, läheb märjaks, siis ta aurab.

höütüü vt. eittüü¹.

höütütellä vt. eitütellä.

höütüttää vt. eitüttää.

höütüüz vt. eitüüz.

hü- vt. ka ü-.

hühessakümmet vt. ühesäätsümmettä.

hühessä vt. ühesää.

hühessateischkümm vt. ühesätõ-issümmed.

hühütüü (Li), pr. -äv Li, imperf. -ti möhitada (tikutaja kohta) бляеть (о бекесе); *taivõzvoho hühütüb* tikutaja möhitab. – Vt. ka *hohottaa*.

hükätä Li, pr. -kään Li, imperf. -kazin Li kahelda сомневаться.

hüle vt. ülle.

hülgätä Ja-Len. Lu (Kett. K L M Kõ Li J) -getä M Lu J -gete J -gätäg ~ hülgätäg ~ -getäg I -lätä K L P M Kõ -ätä (M-Set. Ku) üllätä M (K-Ahl. R-Lõn.) üllätä J üllätä (J-Must.), pr. -kään Kett. K M Kõ Lu J -keän M Lu -kää I ülkään K-Ahl. M, imperf. -kazin P Lu -kezin Lu J -kazi I I. maha jätta, hüljata поки/дать, -нуть; брос/ать, -ить; отверг/ать, -нуть; M *elä ülkää emoittasi* rl. ära hüлга oma emakest; Lu *miä hülkäzin õmaa noorikaa, kummaakaa gulaitin* ma jätsin maha oma pruudi, kellega kurameerisin; J *neet üllättii kõhallaa võrkot, ja lähettii tämä kaa* (Must. 155) need jätsid otsekohe võrgud maha ja läksid temaga (kaasa); M *kasõ tseeli jo meill on hülgättü, kõikk noorõt pajattavad veñnässi* see (= vadja) keel on meil juba maha jätetud, kõik noored räägivad vene keelt; Lu *mejee lehmät kaikkinee jo hüllättüü maitu vällää* meie lehmad jäid juba päris kinni (jätsid piima ära); 2. järele jätta (ka impers.), (midagi) pooleli jätta перестав/ать, -ть (также безл.); J *hülgetka, em voi ted'd'e viñkua kuunõll jätke järele*, ma ei või teie vingumist kuulata; K *siz miä hülkään viina juomizõssa* siis ma lakan viina joomast; M *vihma hülli saitaamassa* vihm lakkas sadamast; I *hülkäär räakumaa* jäta karjumine järele!; M *hülkääv vaivattaa* lakkab valutamast; I *kõlmõtsümmettä vootta on, ku hülgättii tsävväb beesedaza* kolmkümmend aastat on (sellest möödas), kui lakati käimast istjatse(i); K *hüllättii praaznikka* lõpetati püha pidamine (lakati püha pidamast); Lu *sato hülkäz ~ sato loppu* (vihma)sadu lakkas; Li *vai-võtti mitä vai-võtti de nii hülkäzi* valutas mis valutas ja nii (iseenesest) lakkaski (valutamast); Lu *ep piä tüütä hülgätä* ei tohi tööd pooleli jätta; Lu *ku röihtlõütüb, siiz hülkääv* kui ajab

rõhitsema, siis lakkab (valu); 3. seljast, jalast ära võtta (rõivaid, jalatseid) снимать, снять (одежду, обувь); J *hülkä tsirppuin tsiuutto päält väl'lä* võta kirbune (= kirpe täis) särk seljast ära; I *saappaat mie hülkäzii jalgass poiz* saapad ma võtsin jalast ära; I *õhtogona piäv sõvav kõitüsi hülgätäg* õhtul tuleb kõik rõivad seljast ära võtta; I *hülkäzii enessä pinzakkaa* võtsin endal pintsaku seljast; J *hülkäb ene* võtab enese riidest lahti.

hülkeejää: *hülkejää* Li fig. hülgējā (hülge-püük) охота на тюленей; *hülkejäl sain kaçskõlm tükkie* hülgējäl sain kaks-kolm tükki (hülgeid).

hülkäüssä (J) -ssäg I, pr. -n, imperf. -zin lah-ti rõivastuda, riidest lahti võtta разде/ваться, -ться; I *a milla böllug aikaa hülkäüssäg epka mittäiv* aga mul polnud aega lahti rõivastuda ega midagi; I *eläg annag lahzõlõ hülkäüssäg, kujalla tsülmä* ära lase lapsel end riidest lahti võtta, väljas on külm; J *hülkäüz alassi ~ I hülkäüzi alassig* võttis enese alasti.

hüllkü Lu J-Tsv. (Ku) *üllkü* J-Must., g. -güü Lu J -üü (Ku) lurjus, alatu v. kõlvatu inimene; liider-daja негодяй, подлец, мерзавец; распутни/к, -ца; J *aissä hülkü, ved vargõssi rahad* ah sa lurjus, varastas ju rahad!; J *em miä enepä selle hülgülee nõis tsätt antõma* ei mina hakka enam sellele lurjusele kätt andma; J *vana hülkü, vet suvatti ku suvatti noorikkõizõ tütõõ* vana liider-daja, võrgutas ja võrgutaski noorukese tüdruku (ära).

hüllüüssä Li, pr. -üv Li, imperf. -üzi: -zi Li õõtsuda качаться, колыхаться; *vajova soo hüllüüv* vajuv soo õõtsub; *nät ku see kõhta ku hüllüüv kõvassi, ni katso, elä toku läpi näe*, kuidas see koht õõtsub kõvasti, vaata, ära kuku läbi.

hümmis/ellä: -ell J-Tsv., pr. -selen: -seen J, imperf. -selin J frekv. väriseda, võbiseda дрожать, трястись; *lampaat hümmisellä õvõz, aja näit lauttaa (~ lauttasõ)* lambad võbisevad (kinnises) siseõues, aja nad lauta!

hümmissäüssä (J), pr. -n J, imperf. -zin väriseda, lõdiseda дрожать, трястись; *ize plaizgut-tõõp tsässiikaa, hümmissäüp tsülmesse* ise plaksutab (taob plaksuga) käsi kokku, lõdiseb külmast.

hümmis/süä J-Tsv., pr. -ün J, imperf. -süzin J värahtada, võdiseda вздрогнуть; *happo paap hümmisümä* hapu (maitse) paneb võdisema.

hümmisüttää: -isüttä J-Tsv. -esüttä (J-Tsv.) -üsüttä Li, pr. -isüttäv ~ -esüttäv J -üsüttäv Li, imperf. -isütti J -üsütti Li I. end võdistada (hobuse kohta) дрожать (о лошади); J *õpõn hümmisüttäv* hobune võdistab end (pärast püherda-

mist); **2.** panna värisema, vabisema, võbisema вгонять, вогнать в дрожь; J *nii tuli pelko, jot hümmisüttemä nõisi* nii tuli hirm, et pani värisema; J *kujal tsülm-tšülm, kõik hümmisütäv* väljas (on) külm-külm, paneb lausa vabisema; Li *on nii appoo omõna, što hümmisütti* on nii haru õun, et pani võbisema; J *nii on vätsēv viin, jot kõik hümmisütäv* on nii kange viin, et paneb lausa võbisema; **3.** impers. palavikust külma värinates olla лихорадить; J *hümmesütäv* on palavik (käivad külma värinad). – Vt. ka *hümmisää*.

hümm/ä: -e J-Tsv., g. -ää J värin, vabin дрожь; *tsülmess hüme tsäüb üli sell'ä* külmast käib värin üle selja.

hümmüs/sää Li, pr. -äv Li, imperf. -si Li panna värisema, vabisema вгонять, вогнать в дрожь. – Vt. ka *hümmisüttää*.

hüppeli/nõ (Kett.), pl. -zõd Kett. = *hüppijän*.

hüppijä/n Lu, g. -zee kargaja, kargajate e. priilaste usulahu liige скакун (член опр. секты); *hüppijäzed, neil õma usko kargajad, neil (on) oma usk; tallinaz õli ühes paikkaa hüppijäzjee koto, lauldõtti i hüpittii ümprikkoa, sis per-rä idgõtti* Tallinnas oli ühes kohas kargajate maja, lauldi ja hüpeldi ümberingi, siis pärast nuteti. – Vt. ka *hüppäjä, hüppüläine*.

hüppimiz/ii: -i J-Tsv. hüпелдес подпрыгивая; *вприпрыжку; värpõ johzõp hüppimizi* varblane jookseb hüпелдес.

hüppämiz/ii: -i J-Tsv. hüпates прыжком; *hüppämizi pääsi üli kanava hüпates pääses üle kraavi*.

hüppäjä/jä (Ja-Len.), g. -ää = *hüppijän*; *meil on paškovat i hüppäjät* (Len. 260) meil on lahusulised ja kargajad.

hüpp/pü ~ hüpp J-Tsv., g. -üü J hüре скачок, прыжок.

hüppüläine (Lu Li) -n Li, g. -zee Li = *hüppijän*; Li *hüppüläized rukoltii jumalaa i hüpittii* kargajad palusid jumalat ja kargasid.

hüpütellä: -ell J-Tsv., pr. -telen: -teen J, imperf. -telin J frekv. ← *hüpütää*.

hüpüt/tää: -tä J-Tsv., pr. -än: -en J, imperf. -in J hüпитата подб/асывать, -осить, кач/ать, -нуть на руках; *hüpüt tsässijõ pääll lass hüpita käte peal last; niittüä jakajõs hüpüetä arpa*

heinamaad (niitu) jagades heidetakse (hüpita-takse) liisku.

hüti J-Must. väga очень; *hüti kal'is* (Must. 169) väga kallis.

hüü¹ [< is] Ku *Гыü* Pi-reg.₁ *Гыü* Pal.₂ nemad, nad они; Ku *hüü duumatt'sii, kui saavvaa soojaa* nad mõtlesid, kuidas saada (saavad) sooja; Ku *hüü saat'sii hukkaa siittä virttsavee haizus-sa* nad said hukka sellest virtsavee haisust; Ku *ajett'sii heit kotont vällää* neid aeti kodunt välja; Ku *tuli sota ja tappo heijed* tuli sõda ja tappis nad.

hüü² [< is] (J-Must.), g. *hüü* õhuke jää [?]; lumelobjakas [?] тонкий лёд [?]; мокрый снег [?]; *hüüllä hüühüteli, jäällä jäähüteli* (Must. 169) rl. lumelobjakaga [?] muutis külmemaks, jääga jahutas.

hüühütellä (J-Must.), pr. -telev, imperf. -teli J külmemaks muuta, jahutada охлаждать, -дить, осту/жать, -дить.

hüüpiä/z Lu J, g. -ä J öökull сова; Lu *hüüpiäz mõrnäb üüllä* öökull huikab öösel. – Vt. ka *üüpiäine, üüppiä*.

hüüpülä/n Lu, g. -zee = *hüüpiäz*; *hüüpüläin laulov niku inemin idgõv, üül laulov, i rohka-pass tämä laulov kalmoil* öökull huikab nagu inimene nutab, öösel huikab, ja enamasti huikab ta kalmistul.

hüütö [< sm] (J-Tsv.), g. -dõõ kasu; kasum польза; прибыль; *suurõss juumizõss hüütõä om vähä* suurest joomisest on vähe kasu.

hüütü Lu, g. -dүү = *hüütõ*; *miä suvvaan tehä kasta tüütä, jott miä saan tämässä rohkaap hüütüä* ma armastan teha seda tööd, sest ma saan sellest rohkem kasu.

hüütüä P Lu J-Tsv. (Li), (sõnatüvi основа слова: *üütü* - J-Must., pr. -üüv ~ -üv J *hüüv* P *hüüvüv* Lu, imperf. -üzi: -üz Lu -ü P Lu J hanguda, tarretuda, hüübida засты/вать, -ть, затверде/вать, -ть, свёртываться, свернуться; Li *laatkoosõd pantii hüütümää stüüdeni* sült pandi kaussi hanguma; J *vaha tsülmess ep sula, a hüütüüb vaha* külmast ei sula, vaid hangub; Lu *razvõnõ rokka hüüvüv* rasvane kapsasupp hangub; P *veri hüütü* veri hüübis.

hüütüüssä: -üss J-Tsv., pr. -üüv ~ -üv J, imperf. -üüzi: -ü J = *hüütüä*.